

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquesta tesi doctoral i la seva utilització ha de respectar els drets de la persona autora. Pot ser utilitzada per a consulta o estudi personal, així com en activitats o materials d'investigació i docència en els termes establerts a l'art. 32 del Text Refós de la Llei de Propietat Intel·lectual (RDL 1/1996). Per altres utilitzacions es requereix l'autorització prèvia i expressa de la persona autora. En qualsevol cas, en la utilització dels seus continguts caldrà indicar de forma clara el nom i cognoms de la persona autora i el títol de la tesi doctoral. No s'autoritza la seva reproducció o altres formes d'explotació efectuades amb finalitats de lucre ni la seva comunicació pública des d'un lloc aliè al servei TDX. Tampoc s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant als continguts de la tesi com als seus resums i índexs.

ADVERTENCIA. El acceso a los contenidos de esta tesis doctoral y su utilización debe respetar los derechos de la persona autora. Puede ser utilizada para consulta o estudio personal, así como en actividades o materiales de investigación y docencia en los términos establecidos en el art. 32 del Texto Refundido de la Ley de Propiedad Intelectual (RDL 1/1996). Para otros usos se requiere la autorización previa y expresa de la persona autora. En cualquier caso, en la utilización de sus contenidos se deberá indicar de forma clara el nombre y apellidos de la persona autora y el título de la tesis doctoral. No se autoriza su reproducción u otras formas de explotación efectuadas con fines lucrativos ni su comunicación pública desde un sitio ajeno al servicio TDR. Tampoco se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al contenido de la tesis como a sus resúmenes e índices.

WARNING. Access to the contents of this doctoral thesis and its use must respect the rights of the author. It can be used for reference or private study, as well as research and learning activities or materials in the terms established by the 32nd article of the Spanish Consolidated Copyright Act (RDL 1/1996). Express and previous authorization of the author is required for any other uses. In any case, when using its content, full name of the author and title of the thesis must be clearly indicated. Reproduction or other forms of for profit use or public communication from outside TDX service is not allowed. Presentation of its content in a window or frame external to TDX (framing) is not authorized either. These rights affect both the content of the thesis and its abstracts and indexes.

Ramon Marrugat Cuyàs

**L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS
NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA
I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA**

TESI DOCTORAL

Dirigida pel Dr. Jordi Ginebra i Serrabou

Departament de Filologia Catalana

Universitat Rovira i Virgili

Tarragona

2014

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

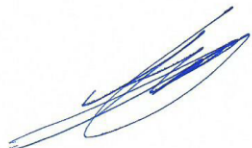

Departament de Filologia Catalana
Plaça Imperial Tàrraco, 1
43005 Tarragona
Tel. 977 55 97 43
Fax. 977 55 95 97

FAIG CONSTAR que aquest treball, titulat "L'adaptació a la llengua catalana dels noms dels vegetals procedents d'amèrica i llur incidència en la lexicografia", que presenta Ramon Marrugat Cuyàs per a l'obtenció del títol de Doctor, ha estat realitzat sota la meua direcció al Departament de Filologia Catalana d'aquesta universitat.

Tarragona, 1 de desembre de 2014

El director de la tesi doctoral

Dr. Jordi Ginebra Serrabou

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

AGRAÏMENTS

Avui, més que doblat aquell dantesc *mezzo del cammin di nostra vita*, dono per acabat aquest projecte de tesi doctoral sobre l'adaptació a la llengua catalana dels vegetals vinguts d'Amèrica o, més pròpiament, de com han estat reflectits en la lexicografia. Ben cert que no és aquest allò que se'n diu el treball de tota una vida, però sí que no fóra possible sense la projecció de tota una vida.

Per això mateix, en el capítol d'agraïments, una mirada enrere em permet de fer memòria de tantes i tantes circumstàncies que han propiciat el meu interès per la llengua, que és segurament la *ultima ratio* de la meua motivació —i obstinació.

Com que estem de commemoracions centenàries, hauria de fer arribar un primer agraïment a tots els qui van fer possible l'obra de la Mancomunitat, d'un bon pòsit de la qual encara en vam poder gaudir en els anys més grisos del franquisme.

N'és un testimoni d'aquesta herència l'obligada referència als pares, Fèlix i Magdalena, els quals, amarats del noucentisme de la infància, estaven convençuts que la convivència amb els llibres a casa era condició necessària i convenient, des de la intuïció catalanista d'ell i des de la formació montessoriana d'ella, un fet determinant aquest, com vaig poder comprovar de gran, en recordar els treballs d'escola que guardava.

Les lectures m'han acompanyat des de nen i segurament que, d'ençà de la seducció dels mots del primer llibre que vaig sentir meu —els *Contes* d'Andersen, que em van regalar els oncles fotògrafs Cuyàs—, sóc encara deutor del traductor Josep Carner; també, amb força equivalent, resultava la lectura d'altres llibres que vaig trobar a casa i que encara recordo: Verdaguer, unes poesies de Josep Pijoan, unes *Pàgines viscudes* de Folch i Torres, Apel·les Mestres, Carles Soldevila, Sebastià Juan Arbó...: el capítol d'agraïments a tots els autors seria inacabable, tot i que no puc deixar de mencionar una edició en italià de la *Divina Commedia* que no entenc què hi feia a casa, però que m'ha acompanyat sempre i a la qual dec segurament la curiositat i l'interès per altres llengües.

Com a una deixa més de l'obra mancomunitària és obligatori de referir-me a les bibliotecàries, en un agraïment extensiu a la resta de personal que m'he anat trobant sempre en arxius i biblioteques, un grup humà on és perceptible aquell ideal noucentista de l'obra ben feta.

Ben mirat, sembla mentida que en un país on té tant de predicament la fórmula *tants caps, tants barrets*, la pràctica associativa amari la vida social i cultural i, com que és un món on sempre hi he estat a gust, haig d'agrair la companyonia de tanta gent anònima amb la qual he compartit problemes i projectes. Toca aquí un record per a l'avi Ramon, que va participar en la fundació de les tres associacions vilafranquines més populars.

A aquest ambient associatiu haig d'agrair la ventilació que facilitava l'arribada d'aires nous que albiraven l'esperança en un món millor, així com les vagues notícies que emplenaven els buits de la nostra història més recent. Ja hi havia noms de referència, primerament locals: Sabaté Mill, Emili Giralt, Antoni Massanell... amb ressons dels il·lustres exiliats Pere Grases, Mas i Perera i l'inclassificable Rodolf Llorens, autor de *La ben nascuda*, rèplica a l'omnipresent Ors. I d'altres que suraven en l'ambient familiar com ara el de Francesc Pujols i el ja aleshores mític Pau Casals. Tot plegat era un contrapunt convenient de contrast amb la grisor de l'escola dels anys quaranta i cinquanta.

Més endavant, i enmig d'aquella Tarragona del diarioespanyolisme més tronat, haig d'agrair l'amistat i la complicitat, en tantes conspiracions a què ens abocava el conreu de les activitats culturals, de gent com el Ramon Dolç, els germans Baixeras, Gabriel Xammar, tota la família Xirinacs, Ferrer Bosch, Josep Munné, Xavier Sabaté, el llibreter reusenc Isidre Fonts, Joan Josep Marca, Puig Salellas, Maria Antònia Recasens, el matrimoni Arola/Ferrer... i tants i tants d'altres. Des de la distància vilafranquina, el malaguanyat Jaume Casanova; i els nouvinguts més joves, com ara el Fonxo Blanch, la Montserrat Duch... Tots junts, formen el món que m'ha endreçat la part d'autodidacte.

També hi ha, naturalment, un procés de formació acadèmica, en el qual mereix un lloc en qualsevol capítol d'agraïments la germana Carme, de les monges vedrunes, que em va ensenyar les primeres lletres amb mètode modern i a resar en català, ambdós aprenentatges, com he vist després, no gaire habituals aquells primers anys del franquisme. Ja, en el batxillerat, haig d'agrair l'actitud de la Sra. Sara Kirchner, que acomboiava les classes de geografia i història amb un tracte exquisit als alumnes, i poca cosa més; i del fugaç pas per l'Escola d'Agricultura, la claredat matemàtica del Dr. Isidre Pòlit i la catalanitat que no dissimulava.

El món de l'ensenyament ha anat canviant i puc guardar bons records del meu darrer pas per la universitat, particularment del Departament de filologia catalana de la Universitat Rovira i Virgili, del qual, especialment quant a l'aprenentatge lingüístic, he d'estar agraït, en primer lloc, al director de la tesi Dr. Jordi Ginebra, així com dels també doctors Garcia Bascuñana, Joaquim Mallafrè, Joan Martí i Castell, Pere Navarro, Miquel Àngel Pradilla, Xavier Rull... De tots ells crec qu hi ha alguna cosa en aquest treball, com també dels professors del Curs de Doctorat.

Finalment, pel que fa a la concepció de la tesi, han estat útils els consells —pocs, però determinants— dels Drs. Joaquim Rafel i Fontanals i Joan Veny i Clar, de la Universitat de Barcelona i del Dr. Jaume Corbera Pou de la Universitat de les Illes Balears; i, quant a la part botànica, els suggeriments del Dr. Josep M. Vallès i Xirau, de la Universitat de Barcelona.

He de deixar constància també, que la confiança en el camí dreçat la dec en part a la que em feren, arran dels primers treballs publicats, el Dr. Magí Sunyer i els membres de l'Institut d'Estudis Penedesencs Ramon Arnabat Mata, Vicenç Carbonell Virella i Joan Soler Bordas.

No res haguera estat possible sense la paciència i la comprensió de l'entorn familiar: la dona, Rosa, i els fills Rosa, Eva, Ramon, els dos Jordis i la Diana i els parents de totes mena, amb l'especial menció dels cunyats Emili i Gabriel, amb els quals hem compartit tantes preocupacions. A tots ells, el meu agraïment.

I encara, per acabar, un darrer agraïment per als néts David, Jordi, Pol, Bet, Joan, Arnau i Magí, perquè res no valdria la pena sense el futur.

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

TAULA DEL CONTINGUT

I. PRIMERA PART: ESTUDI

1. INTRODUCCIÓ	13
1.1 PRESENTACIÓ	13
1.2 OBJETIUS DEL TREBALL	16
1.3 LA SEQÜÈNCIA DEL TREBALL REALITZAT	18
2. ESTUDI, IDENTIFICACIÓ I CLASSIFICACIÓ LÈXICA DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA	19
2.1 INTRODUCCIÓ I METODOLOGIA	21
2.2 LA SINGULARITAT DEL LÈXIC VEGETAL	23
2.2.1 Sinonímia, homonímia, polisèmia, sinècdoque	24
2.2.2 Els components dialectals	26
2.2.3 La morfologia vegetal	28
2.2.4 Vigència de les denominacions	29
2.2.5 El gènere gramatical	30
2.2.6 Transparència i opacitat de les denominacions	30
2.2.7 Guiatge erroni de la lexicografia	31
2.3 ELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA EN LA LEXICOGRAFIA CATALANA	33
2.3.1 La lexicografia general	33
2.3.2 La lexicografia botànica	37
2.4 CLASSIFICACIÓ I ANÀLISI DEL LÈXIC DELS VEGETALS D'ORIGEN AMERICÀ	41
2.4.1. Introducció	41
2.4.2 Els nous senyals lèxics	41
2.4.3 Morfologia	42
2.4.4 L'altra creativitat lèxica	44

2.4.5 Els fenòmens semàntics en la formació dels noms de planta	44
2.4.6 Procediments de formació de mots	46
2.4.6.1 La neologia semàntica	46
2.4.6.2 Manlleus de llengües ameríndies	48
2.4.6.3 Manlleus del castellà	48
2.4.6.4 Cultismes (creació culta)	49
2.4.6.5 Derivació	53
2.4.6.6 Composició	55
2.4.4.7 Sintagmació (sintagmes nominals lexicalitzats)	55
2.4.4.8 Altres	57
2.5 ORGANITZACIÓ DE LES FITXES DEL DICCIONARI ONOMASIOLÒGIC	59
3. LA RECOLLIDA DE DADES	61
3.1 EL CONTINGUT DE LES CÈDULES	61
3.1.1 Presentació de les cèdules	61
3.1.2 La lexicografia històrica	62
3.1.3 La creativitat lèxica	63
3.1.4 L'homonímia i els lliscaments semàntics	67
3.2 ELS NOMS RECOLLITS	69
3.2.1 L'atribució específica dels noms	69
3.2.2 L'arreplec segons les espècies	69
3.2.3 El llistat de fitònims	71
3.2.4 La incidència lèxica paral·lela	74
3.3 LA REPERCUSSIÓ LINGÜÍSTICA, ETNOPOÈTICA I LITERÀRIA	77
3.3.1 La fraseologia	77
3.3.2 L'onomàstica	79
3.3.3 La presència literària	80
3.4 INFORMACIÓ SOBRE ELS APÈNDIXS	81
3.5 EL TRACTAMENT DE LA BIBLIOGRAFIA	83
3.6 CRITERIS DE TRANSCRIPCIÓ	84

SEGONA PART. LES DADES DE LA RECERCA

1 EL CEDULARI	87
2 INVENTARI DE NOMS	407
3 ELS NOMS VULGARS DE PLANTA	417

TERCERA PART. APÈNDIXS

Apèndix 1	LA LEXICOGRAFIA DEL <i>DIEC</i>	463
Apèndix 2	ELS NOMS COL·LECTIUS	535
Apèndix 3	LA DERIVACIÓ	539
Apèndix 4	LA CREATIVITAT	553
Apèndix 5	L'HOMONÍMIA	593
Apèndix 6	<i>Capsicum annuum</i>	613
Apèndix 7	<i>Phaseolus vulgaris</i>	619
Apèndix 8	NUMERACIÓ DE LES ESPÈCIES	627
Apèndix 9	LES ESPÈCIES PER FAMÍLIA	635
Apèndix 10	LA FRASEOLOGIA	655
Apèndix 11	LES CITES LITERÀRIES	689
Apèndix 12	L'ONOMÀSTICA	733
Apèndix 13	EL REGNE FONGS	737
Apèndix 14	EL REGNE ANIMAL	745
Apèndix 15	ELS HÀBITATS I L'EXPLOTACIÓ AGRÍCOLA	749
Apèndix 16	L'ETNOGRAFIA	751

QUARTA PART. BIBLIOGRAFIA

1. LÈXICS I ASSAIGS	759
2. OBRES LITERÀRIES I OBRES DOCUMENTALS	769

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I

LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

PRIMERA PART: ESTUDI

I. INTRODUCCIÓ

1.1 PRESENTACIÓ

La llengua catalana és un dels idiomes romànics resultants de la fragmentació del llatí, que es va originar mitjançant la confluència de factors diversos, d'entre els quals van ésser rellevants la dispersió i l'aïllament geogràfics, les noves fronteres que imposaren els invasors bàrbars i l'expansió musulmana i l'acció permanent del substrat. Vist des de la perspectiva d'aquest treball, és una llengua que actua i reacciona com un cos en creixement, dotat de teixits en renovació constant i receptor de transfusions i trasplantaments. El lèxic català actual prové d'un procés de renovació constant, per causa de les necessitats derivades de les transformacions socioculturals, del contacte amb les llengües de l'entorn i de l'acció evolutiva de les regles fonètiques i gramaticals pròpies. Més específicament, es produeix una convivència harmònica entre les solucions que són continuació del llatí generalment parlat per la gent mitjana i les classes populars —de vegades mantenint arcaïsmes—, i les solucions noves (Badia, *Gram. històrica*: 13).

L'ús de mots en sentit figurat en una llengua i la conservació del sentit recte en una altra és una de les causes de diferenciació semàntica. En la diferenciació i formació dels

nous sistemes lèxics, els canvis i els desplaçaments semàntics tenien tanta importància o més que la selecció dels mots vells i la creació de neologismes (Bastardas, *Diàlegs*: 70). Tots els mots, simples, derivats o compostos, són paraules motivades, i per això neixen amb significació transparent (Bastardas, *Diàlegs*: 25) i, això sí, la més lleugera modificació en el significat d'un mot té una repercussió immediata en els mots que viuen al voltant; ara bé, com que l'estudi de la història de la llengua es fa des de la contemporaneïtat, per a la correcta interpretació d'aquests canvis lèxics hauríem de poder situar-nos en les circumstàncies historicosocials i historicoculturals de les concepcions originals. Caldria, a més, tenir en compte sempre la coerció que exerceixen, en aquest cos viu que és la llengua, nous fenòmens contemporanis com són la globalització i l'estandardització.

Aquesta tesi té el propòsit d'estudiar sistemàticament les denominacions que han rebut i reben en català els vegetals procedents d'Amèrica. Vol ser, així, una contribució a la lexicologia històrica, a la terminologia botànica i a la lexicografia. El camp de recerca sembla que té especial interès perquè —a diferència del que passa normalment en els estudis d'història del lèxic— podem fixar perfectament el moment històric en què va començar la nova irrupció onomasiològica. L'oportunitat d'observar, en un període conegut i limitat en el temps, l'entrada d'un grup de mots i accepcions en una llengua que compta amb una estructura i un corpus lèxic que bàsicament ja són els actuals presenta un atractiu particular.

De pas, convé de tenir present que la càrrega cultural de l'arribada dels productes americans i la conseqüent creació de noms nous no ha estat solament una qüestió lingüística, sinó que constitueix un fet complementari en les relacions de tot ordre entre Catalunya i Amèrica. A més, en l'arrelament cultural que significa la incorporació d'un exotisme en un diccionari, que és alhora una eina normativa i didàctica, s'hi endevina també l'assimilació d'un bocí de vida diferent i, aleshores, com a torna, la recreació de l'àmbit sociolingüístic d'acollida.

A partir, doncs, dels segles XVI i XVII, un allau d'elements americans precolombins s'ha anat entaforant en el lèxic català, sovint de manera indirecta a través del castellà o, fins i tot, després de donar tómb per altres llengües europees. Són mots que solucionaven la necessitat dels parlants d'haver d'identificar les novetats vingudes del Nou Món, les quals, per molt desconegudes que fossin, començaven a circular progressivament i, en el cas dels noms dels productes vegetals, amb una forta incidència en els àmbits de l'agricultura, del comerç i del consum. Quan aquests mots nous procedents de llengües

indígenes d'Amèrica amb particularitats fonètiques estranyes per als europeus arriben a la llengua catalana, ja estaven sensiblement modificats, circumstància que no impedia que, al seu torn, i amb posteritat, els catalans hi aportessin encara alguna altra transformació. Avui, l'arribada d'aquests mots forma part d'un vocabulari habitual ampliat notablement: *cacau, cacauet, cauxú, hule, pampa, petaca, tabac, tapioca, tomàquet, xicra, xocolata, etc.*

Una altra de les conseqüències de l'assimilació dels vegetals procedents d'Amèrica ha estat l'adaptació semàntica de mots que ja existien en català. Com se sap, al conjunt dels noms dels vegetals del lèxic català, majoritàriament format a partir d'un corpus integrat per ètims llatins i grecs, s'hi havia anat incorporant al llarg del temps un gruix de mots nouvinguts, entre els quals s'hi comptaven germanismes com *blat* i arabismes com *atzavara, dacsca i carabassa* (Badia, *Gram. històrica*: 27). Doncs bé: aquests mateixos noms, modificats o no, juntament amb d'altres i amb el convenient canvi semàntic, han servit després als catalans per a la designació de les noves realitats vegetals americanes.

Ha estat el procés d'anomenar uns conceptes per als quals, en lloc d'adaptació, es produïa la substitució des d'un mot extret del propi corpus lèxic, un fenomen que si és general en les altres llengües llatines, hi podem trobar, naturalment, alguna particularitat catalana, com ara que, ben al contrari del que li passa al castellà amb *maiz* i al francès amb *maïs* —solucions procedents d'un mateix nom d'origen amerindi que utilitzen per designar l'espècie nouvinguda *Zea mays*—, la llengua catalana ha poat dels propis recursos i l'ha anomenat «*blat de moro* en el dialecte central, *blat d'indi* en rossellonès i en balear (*blat de les índies*), *moresc* al Camp de Tarragona i *panís* en bona part del nord-occidental i en valencià (tret de l'alacantí, que ofereix *dacsca*)» (Badia, *Gram. històrica*: 34-35).

1.2 OBJECTIUS DEL TREBALL

La llengua que coneixem és el resultat d'una seqüència de condicionaments històrics, de manera que inevitablement està marcada per unes petjades temporals que, en resseguir-les, ens podrien portar a la reconstrucció dels fets culturals i de l'actitud del parlants que hi ha incidit. Situats en aquest marc, l'objectiu principal d'aquest treball ha estat l'elaboració d'un diccionari onomasiològic (del concepte al mot) dels vegetals procedents d'Amèrica. Pensem que aquest diccionari constitueix una aportació lexicogràfica rellevant, ja que, entre altres coses, els diccionaris i vocabularis del català s'organitzen habitualment semasiològicament (del mot al concepte). A més, també m'he proposat de redactar un vocabulari (semasiològic), perquè, a manera d'inventari, ens en faciliti la comprensió global.

Aquests dos objectius principals n'han generat d'altres que s'hi relacionen, com ara el de valorar l'atenció que històricament ha prestat la lexicografia catalana als vegetals procedents d'Amèrica, i de quina manera hi ha incidit la doble acció negativa de la manca d'instruments culturals públics de la llengua i les dificultats del comerç amb el Nou Món fins a la segona meitat del segle XVIII (Martínez Shaw, *Comerç americà*). Ordenats numèricament, els objectius de la tesi, poden formular-se així:

1. Elaborar un diccionari onomasiològic dels vegetals procedents d'Amèrica.
2. Elaborar un vocabulari de tots els mots i accepcions que han generat les plantes procedents d'Amèrica en la lexicografia catalana.
3. Valorar el tractament que la lexicografia catalana ha fet d'aquests vegetals.
4. Proveir els estudiosos de dades per al millor coneixement de la llengua.

Aquest darrer objectiu està motivat, des de la modèstia i limitacions del treball, en la convicció de la necessària recerca que demanava Josep Martines en comentar un treball de Germà Colón (MARTINES, *Canvi lèxic*: 35):

«Aquesta mena de treballs [...] poden fornir-nos informació que va més enllà de la curiositat erudita; poden ser de gran utilitat: 1) per a entendre l'organització interna del nostre vocabulari; 2) per a descriure els factors i els mecanismes que menen el canvi lèxic, i 3) per a caracteritzar la relació més que estreta que hi ha entre aqueix canvi i les transformacions

(socials, polítiques, tècniques...) que s'ha esdevingut a casa nostra al llarg del temps; açò darrer ens ajudarà a fer alguna previsió per a l'esdevenidor del català en una societat sotmesa a un procés de minorització cultural i lingüística, i en un món cada vegada més globalitzat.»

La interrelació entre lingüística i botànica va més enllà d'una qüestió lèxica, perquè si una de les primeres coses que fan els grups humans és identificar, classificar i anomenar tot allò que els envolta, és lògic d'esperar que en un escenari on els vegetals són part tan important, la vida quotidiana en resulta tan amarada que n'afecta indefectiblement tot el discurs social. Ara bé, com que el propòsit d'aquest treball abasta només els vegetals vinguts d'Amèrica, el camp de recerca per a l'obtenció dels objectius fixats, resta delimitat per aquests paràmetres:

- Procedència geogràfica: Amèrica.
- Període històric: del segle XVI en endavant.
- Unitats d'estudi: les espècies vegetals procedents d'Amèrica que han produït mots i accepcions presents en un moment o altre en la lexicografia catalana.

En canvi, no ha estat un objectiu fer valoració de les diferències territorials o dialectals —matisos dins una visió general de la llengua—, de les quals he considerat que no se n'havia de fer distinció en el tractament, atès que entenc que la intensitat de l'ús o la procedència territorial no desvirtuen ni les raons de naixement d'un mot ni tampoc el mètode d'adaptació.

1.3 LA SEQÜÈNCIA DEL TREBALL REALITZAT

Podria resumir el contingut d'aquest treball en dues parts: *a)* la recollida de dades, i *b)* l'anàlisi de la recerca.

La recollida de dades ha consistit, primerament, en el buidatge sistemàtic de la lexicografia catalana —sobretot la produïda a partir del segle XVII—, en recerca de noms que designessin plantes procedents d'Amèrica, recerca extensible a qualsevol altre nom que directament o indirecta s'hi relacionés. El reconeixement i l'aïllament d'aquests mots ha estat una labor àrdua, en no haver-hi un llistat de plantes americanes a l'abast, el qual he hagut d'anar confegint a mesura que localitzava els noms implicats. Ha estat, doncs, una doble recerca paral·lela: la d'identificació de les espècies vegetals provinents d'Amèrica i la dels noms que s'hi relacionaven, tot plegat en un camí ple d'entrebanes inherents als condicionaments d'ambdues branques del coneixement implicades —botànica i lingüística—, segons un procés que m'ha obligat a un treball continuat de prospecció i deducció.

A partir del resultat de la recerca, amb una munió de noms al meu abast, convenia de classificar-los i interpretar-los, alhora que resoldre les qüestions d'ordre lingüístic plantejades: diacronia, dialectalisme, semàntica, formació de noms...

2. ESTUDI, IDENTIFICACIÓ I CLASSIFICACIÓ LÈXICA DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA

La incidència en la nostra vida dels vegetals vinguts d'Amèrica salta a la vista de seguida: aliments com el blat de moro i la patata; medicines com la quinina; fustes com la caoba o la xicranda; material bàsic per a la indústria i el transport com el cautxú; el recurs als peus americans en la viticultura, etc.; però la identificació de vegetals procedents d'Amèrica no tan coneguts no ha estat una tasca fàcil, perquè a la poca fiabilitat de la majoria de textos històrics a l'abast, més preocupats molts d'ells de ressaltar les virtuts del descobriment i colonització d'Amèrica que no pas de deixar constància d'una relació de fets, s'hi afegeix la poca consistència científica de molts dels documents que aporten descripcions de les plantes arribades d'Ultramar.

Veiem, doncs, que l'establiment d'una base d'estudi homogènia presenta unes dificultats no gaire previsibles des d'una perspectiva externa al tema. Un estudiós com Angel Lora n'ha deixat constància d'alguna (Lora, *Nuevo Mundo*: 16):

«la primera limitación [...] las deficiencias descriptivas encontradas en los textos y documentos de origen hispano, por lo que se tuvo la necesidad ineludible de acudir a los trabajos de los numerosos naturalistas europeos que comenzaban a abandonar ya a mediados del siglo XVI las directrices científicas de los autores clásicos.»

«la influencia ejercida por otros estados del Viejo Mundo sobre el intercambio de productos con América, era a finales del XVII si no mayor, al menos tan intensa como la que proporcionaba la propia Corona de Castilla [...] al amparo de la corriente ilustrada del siglo XVIII el número de plantas transferidas a toda Europa fue tan elevado que resulta impensable poder tener una relación más o menos estricta de todas ellas.»

Sigui com sigui, l'evidència considerable de la presència entre nosaltres dels vegetals de procedència americana és inqüestionable, i també és constatable que el procés de transculturació que els afecta en arribar a Europa és causa de desaparició de molta de la connotació dels noms originals, i encara que els noms nous no siguin sinó calcs d'ètims americans, la càrrega cultural desapareix per deixar pas a una de nova. En aquest estudi hem aïllat 445 espècies que han donat algun nom recollit en la lexicografia catalana, les quals no són només que una mínima part de les 120.000 espècies de plantes superiors que hom calcula en tota l'àrea americana (Lora, *Nuevo Mundo*: 19) i, si tenim en compte les

1.600 llengües que, aproximadament, hom creu que hi havia al mateix territori al segle XVI, ens podem adonar de l'enorme llast de càrrega cultural que els vegetals americans han deixat en travessar l'Atlàntic.

Si de cas, la poca durada de l'estada entre nosaltres no ha ajudat a una més gran diversitat de noms que podrien reflectir l'adaptació al nou medi cultural, però, tot i així, n'hi ha prou que ens poden servir d'exemple de la receptivitat dels parlants: d'una banda, les espècies del gènere *Ipomoea* reben el nom de *meravella* per la visualitat de la flor en la jardineria i, d'una altra, l'aprofitament alimentari de la *Ipomoea batatas* ha donat lloc a denominacions d'origen divers, totes confluents en la mateixa visió utilitària en l'alimentació: *batata*, *moniato*, *patata de Màlaga*, *poma de terra dolça*...

2.1 INTRODUCCIÓ I METODOLOGIA

El treball de recerca ha consistit en el buidatge sistemàtic de lèxics i tota mena de texts que aportessin informació de mots catalans que designen, o que han designat, vegetals procedents d'Amèrica, recerca extensiva també a la incidència de llur impacte en la lexicografia catalana en tota mena de temes. Tot i que el buidatge és una tasca feixuga, és només una qüestió de temps i paciència i, en canvi, la part inicialment més complicada d'aquest treball, ha estat la d'aïllar amb precisió quines són les espècies que calia estudiar, atès que els estudis historicobotànics són sovint força confusionaris o, en aquesta qüestió, fins i tot contradictoris. De tal manera que, en algun cas, probablement no he pogut arribar a una identificació satisfactòria.

És una confusió gairebé inevitable des del moment que en una excel·lent obra com *Les herbes remeieres* de Ramon Gausachs sortida fa poc, l'any 2007, hi podem veure qualificar com una «espècie vegetal nord-africana» l'americana *Opuntia ficus-indica*, altrament coneguda pel nom vulgar de *figuera de moro* (Gausachs, *Herbes remeieres*: I, 123).

Quant a l'anàlisi onomasiològica publicada, o si més no, a la part a la qual he tingut accés, un dels pocs estudis que m'han estat d'utilitat, perquè ja ha enfocat la recopilació de noms des d'una perspectiva semblant, ha estat el que va fer Josep Martines sobre el canvi lèxic, amb una atenció focalitzada en l'espècie d'origen americà *Capsicum annuum* (Martines, *Canvi lèxic*). També, des del punt de vista comparatiu, ha estat molt interessant i profitosa de llegir l'aportació d'Alfonso d'Agostino amb el repàs dels exotismes arribats a l'italià en el mateix període que s'estudia en aquest treball (Agostino, *L'apporto catalano*). Finalment, circumscrit a les lexicografies castellana, catalana i italiana del segle XX, hi ha un treball de Rafael Cala Carvajal, que estudia la gènesi dels noms vulgars *cacau*, *cacauet* i *blat de moro*, corresponents a les espècies americanes *Theobroma cacao*, *Arachis hypogaea* i *Zea mays* respectivament (Cala, *Cacao, cacahuete y maiz*).

La utilització dels noms vulgars d'una planta porta a confusions en el moment de classificar-la i és indispensable de recórrer a mesures que n'assegurin la correcta identificació. El món de la ciència botànica va resoldre aquest problema mitjançant l'adopció de la Nomenclatura binomial, convenció derivada de la taxonomia i nomenclatura linneanes, formulades el segle XVIII a partir de la proposta del naturalista

suec Carl von Linné i ja consolidada en arribar el segle XIX.¹ Aquest sistema d'identificació binari (gènere + espècie) és el que he aplicat per a definir les unitats de la recerca i, per tant, per a l'elaboració d'un cedulari i de les fitxes per a un diccionari onomasiològic, perquè permet de treballar amb seguretat al marge de les trampes de la nomenclatura vegetal vulgar, encara que, com que aquest és un treball lingüístic, l'ús de la taxonomia científica botànica no el faig anar més enllà que per a la simple identificació i oposició entre dues espècies.

Per a l'aplicació d'aquest criteri, he deixat de banda qualsevol altra consideració científica i l'ordre alfabètic és sempre el preferit, malgrat que es tracti d'una ordenació de noms botànics, perquè el recurs a la taxonomia vegetal és aquí només un fet complementari i excepcional. Això sí, i només als efectes informatius, el nom de l'espècie que encapçala cada cèdula va acompanyat del de la família botànica corresponent.

¹ Actualment, el conjunt de normes i recomanacions que regulen la taxonomia i nomenclatura botàniques, estan incloses en l'*International Code of Botanical Nomenclature for algae, fungi and plants* i són revisades periòdicament en congressos internacionals, el darrer dels quals fou a Melbourne l'any 2011.

2.2 LA SINGULARITAT DEL LÈXIC VEGETAL

Els coneixement de les propietats i de les aplicacions pràctiques de les plantes, que en la cultura popular són transmeses fonamentalment de forma oral, ha motivat la creació d'un vocabulari ric i no solament de fitònims, perquè la relació del món vegetal amb aspectes tan diversos com l'alimentació i la salut, l'agricultura i l'artesanía, les festes i les creences i l'art o la percepció del paisatge, ha resultat en la necessitat d'una eina lèxica polivalent. D'altra banda, la multiplicitat de situacions creatives en qualsevol racó del domini de la llengua ha aportat una gran variació de solucions nominals per a uns mateixos problemes.

Veiem, doncs, que la denominació i categorització dels noms de les plantes és complexa i comporta encarar dificultats diverses, perquè si els mots objecte de descripció preferent en la lexicografia general haurien d'ésser els més populars, entesos com els que són utilitzats més correntment pels parlants, és des d'aquest punt de vista que el lexicògraf, quan decideix que *caoba* i *magnòlia* són mots populars i d'interès general, es troba alhora en la disjuntiva de decidir la conveniència d'incloure o no, és a dir, d'homogeneïtzar amb el mateix tractament, denominacions d'ús més restringit com, posem per cas, *escordi* (*Teucrium scordium*) o *estepa negra* (*Cistus monspeliensis*), les quals, malgrat que ja les recollia Cavanilles a finals del s. XVIII, hem de convenir que no són noms gaire coneguts. ¿Són, doncs, termes científics per a esbandir del diccionari general, destinats només a ésser arraconats cap a un vocabulari especialitzat? És aquesta una frontera imprecisa de la qual bé prou que se n'adona Oriol Casassas: «Un altre impediment per a fer del lèxic científic i tècnic una parcel·la de tractament especial és el de la vaguetat dels seus límits; on comença i on acaba la llista dels seus mots?» (Casassas, *Llenguatge ciències*: 19).

En les denominacions de vegetals americans recollides en aquest estudi procurem de no donar importància a la notable quantitat de variacions de procedència dialectal o geogràfica que esmenten els lexicògrafs, que podria créixer encara més si hi afegissin consideracions diacròniques o si haguessin parat més atenció als registres de caràcter comercial, culinari, industrial, etc. Heus ací com la funció lexicogràfica esdevé determinant per al futur d'un mot, que, decantat d'un costat de la navalla, pot convertir-se en l'estàndard de la llengua i, decantat d'un altre, ésser condemnat a galeres, perquè «un cop feta la selecció [...] el nom escollit ha d'ésser posat sempre a primer terme per tal d'afavorir la seva expansió.» (Bolós, *Llenguatge botànic*: 216).

2.2.1 Sinonímia, homonímia, polisèmia, sinèdoque

Els lexicògrafs, que han de possibilitar la transmissió escrita d'aquest panorama divers, han d'aprendre a conviure amb una nomenclatura vegetal, en la qual els efectes de la creativitat popular han ocasionat l'eclosió d'un grup lèxic sotmès a l'acció permanent dels rols activíssims de la polisèmia i l'homonímia. «Molt sovint un mateix tàxon té diversos noms populars i un mateix nom popular designa diversos tàxons.» (Vallès, *Qüestions fitonímia*: 279).

En efecte, els lliscaments semàntics i les metàfores de substitució són procediments vius de formació de mots d'un món lèxic que revesen encara més els usos sinecdòquics. D'altra banda, els habituals compartiments dialectals hi són particularment accentuats per raons climàtiques i d'hàbitat. Vet aquí l'àrdua tasca d'haver de seleccionar els noms enmig d'una dificultat que segurament no té parió en altres camps lèxics. Joan Bastardas aporta un text d'André Martinet sobre la llengua francesa, en l'argumentació sobre la indefinició per naturalesa dels límits dels camps semàntics del vocabulari vegetal (Bastardas, *Diàlegs*: 10):

«le français désigne au moyen d'un même terme *bois* un lieu planté d'arbres, la matière bois en général, le bois de charpente et le bois à brûler, sans parler d'emplois plus spéciaux du type *bois de cerf*», i compara la manera com es comporta el mot francès no solament amb allò que passa en danès, alemany, rus, sinó en llengües romàniques veïnes, l'italià, que distingeix entre *bosco*, *legno*, *legna*, *legname*, i el castellà *bosque*, *madera*, *leña*. Potser la cosa s'hauria pogut complicar una mica més, si haguessin estat presos en consideració els termes castellans masculins *leño* i *madero* o la terminologia catalana corresponent a aquest camp semàntic.

Veiem, doncs, com no és cap novetat de dir que no hi ha sinonímia absoluta, i en l'àmbit de la semàntica vegetal és segurament més palès que enlloc, perquè la preferència d'una denominació sobre una altra reflecteix de seguida diferències diatòpiques (geogràfiques o dialectals), de manera que hem d'admetre que es tracta d'un camp semàntic en el qual dos sinònims, malgrat que comptin amb un mateix contingut descriptiu lexicogràfic, no poden intercanviar-se en tots els contextes.

Ja hem parlat de la concurrència, en el domini lingüístic del català, de diferents sinònims per al nom vulgar de l'espècie d'origen americà *Zea mays*: *blat de l'Índia*, *blat*

de moro, dacsà, millot, moresc, panís... tots els quals devien tenir en llur origen una presència ben compartimentada dialectalment; i encara que podem pensar que la concurrència ara, en un mateix indret i alhora, de dos o més d'aquests noms no sigui sinó un efecte més de la globalització, conviuen pacíficament de fa força temps i en els mateixos indrets, sintagmes com *blat de moro* i *pa de moresc*. La paradoxa està servida: allà on el cereal no té altre nom que *blat de moro*, per a la denominació d'un aliment tan important com és el pa, els parlants recorren a un sinònim provinent d'una el·lipsi en una altra part del domini.

Cal veure la sinonímia, que ha estat afavorida per la simultaneïtat de l'arribada del nou producte en llocs diferents, com un enriquiment de la llengua, del qual els parlants han sabut treure profit, com ara en el de la dualitat de solucions aplicada amb els noms vulgars *fesol / mongeta* per a l'espècie americana *Phaseolus vulgaris*, i ambdós, avui, amb una notorietat entre els catalanoparlants que sembla evident, si més no en la parla passiva. La convivència d'aquests dos coneixements porta cap a l'especialització i, en terres empordaneses, essent *mongeta* el nom preferit, reserven el mot *fesolet* per al gra d'una altra espècie. I si a Barcelona s'anomena *mongeta tendra* la tavella amb llavors consumida verda que a Tarragona coneixen amb el nom de *bajoca*, a Vilanova i la Geltrú li apliquen el nom de *fesolet*. Però compte amb el nom de *bajoca*, perquè a Alcoi identifica el fruit de l'espècie també americana *Capsicum annuum*, vulgarment conegut a la resta de la comunitat catalanoparlant amb els noms de *pebre*, *pebrera*, *pebrot* o *pimentó*.

Els beneficis pràctics de la utilització que fan els parlants de la dualitat *fesol / mongeta* no s'aturen aquí: Josep Martines s'hi refereix amb la notícia que «*Mongeta*, probable préstec interdialectal, apareix al P. V., a l'entorn de la comarca de l'Alcoià i de part de la Marina Baixa, aplicat a una manera de cuinar els fesols (bullits i adobats amb vinagre i ceba): “Hui hem fet *mongetes*”» (Martines, *Aportació Cavanilles*: 254).

Aquestes singularitats del lèxic vegetal porten prou maldecaps als redactors de lèxics, obligats contínuament a prendre opció en la selecció del mot preferent: si, en la dicotomia *fesol / mongeta*, en el diccionari de Lacavalleria (1696) ni se cita el darrer mot, en el de Labèrnia (1839-40) remetent circularment les entrades *fesol* i *mongeta* l'una a l'altra, mentre que el *DCVB* atorga carta plena als dos en definir-los per separat; i, finalment, si en la compilació del seu diccionari Pompeu Fabra va preferir de donar primacia a *fesol* sobre el sinònim *mongeta*, els redactors del *DIEC* han escollit el camí invers.

També, en el seu diccionari, Fabra es decantava per la solució fonètica de *carbassa* abans que no la de *carabassa*, al contrari del que havia fet Lacavalleria en el *Gazophyllacium*, que ni esmentava el primer, o els diccionaris de Labèrnia i Aguiló, així com el *DCVB*, que el remetien a *carabassa*, en una preferència que ha recuperat el *DIEC*, amb el criteri analitzat per Colón, quan addueix la dualitat *aglà / bellota*, terme aquest darrer no recollit al *DGLC* però sí al *DIEC*, en el marc del retret que fa de trobar el «lèxic valencià, força negligit» (Colón, *Fabra lexicògraf*: 305-6 i 311).

2.2.2 Els components dialectals

Precisament l'esforç per a donar pas a variants dialectals pot portar a solucions enriquidores per a la llengua, com quan, en el *fabrià DGLC*, a banda del mot principal *atzavara* per a l'espècie nouvinguda *Agave americana*, hi inclouen els sinònims *agave*, *donarda*, *maguei*, *pita* i *pitiera*. Per això, ens podem preguntar: ¿perquè no tenen el mateix tractament *creïlla* i *creïllera* (mots que sí que recull el *DIEC* però que no apareixen en el diccionari de Fabra), quan els seus sinònims *trumfa* i *trumfera* són remesos a *patata* i *patatera*, noms que designen, respectivament, el tubercle i la planta de l'espècie *Solanum tuberosum*? ¿Perquè els uns sí i els altres no?, ¿no és aquest un cas flagrant de “greuge dialectal comparatiu”?

Segurament que aquesta és la manera que té la lexicografia —i sobretot els criteris que configuren l'estàndard de la llengua—, de diferenciar les denominacions àmpliament distribuïdes de les emprades en àrees petites del domini lingüístic, en un procediment selectiu que, potser necessàriament, acaba menysvalorant la capacitat creativa d'algú altre. Un bon element de reflexió en aquesta matèria és el tractament de vegades aleatori que n'ha fet la lexicografia. Així, amb la intenció de mostrar l'extracció dialectal, el diccionari de Belvitges, Esteve i Juglà inclou la marca *territ.* ‘territorial’, per al següents lemes que hem recollit en el cedulari, tots ells referits a espècies americanes (Belvitges, *Diccionari*):

- *Bajoca.* s. f. *territ.* V. Monjeta, llegum.
- *Moresc.* s. m. *territ.* V. Blat de moro.
- *Pebre,* *territ.* V. Pebrotera.
- *Pebrina.* s. f. *territ.* V. Pebrot.
- *Pimentó.* s. m. *territ.* V. Pebrot.

- *Pimentonera*. s. f. territ. V. *Pebrotera*.
- *Pimentonet*. s. m. dim. territ. V. *Pebrotet*.

D'aquest llistat, tant els nom de *pebre* com el de *pimentonera*, hem de pensar que són referits a una planta, en estar *pebrotera* definida 's. f. planta. *Pimiento*. Piperitis.'; de la mateixa manera que ho és el *moresc* relacionat amb *blat de moro* 'Maiz, trigo de la India. Millium Indicum.' En canvi, hem de veure un nom de fruit en els noms de *pebrina* i *pimentó* relacionats amb la definició que fa de *pebrot* 's. m. *Pimiento*. Piperitis.', igualment com passa amb *pimentonet* que porta la marca de *dim*. 'diminutiu' i que el refereix a *pebrotet*, nom que, d'altra banda, no té cap lema que l'empari. A banda, i sense la marca dialectal, apareixen en aquest diccionari:

- *Fasol*. s. m. V. *Monjeta*. *Abichuela*. *Judía*.
- *Pebre*. s. m. *Pimiento*. Piper.

La diferència entre la definició d'aquests mots i la dels altres amb la marca territorial, alhora que indica sinonímia sense restriccions, reforça la voluntat d'assenyalar-ne el caràcter dialectal, malgrat que no hi hagi en cap cas referència del territori de procedència.

Cal fer notar que si la sinonímia amb *blat de moro* que té *moresc* en aquest diccionari, té la restricció pròpia d'un geosinònim, la definició de *panís* 's. m. *Panizo*. Panicum.', l'invalida per al present recull, perquè res no ens indica a creure que ja s'havia produït el desplaçament semàntic del nom vulgar de *Setaria itàlica* cap al de l'espècie americana *Zea mays*. O potser és que el lexicògraf no en tenia constància, cosa que no passa mig segle després, quan en el diccionari de Labèrnia ja hi ha les sinonímies de *moresc* i *panís* amb *blat de moro* condicionades amb marca territorial (Labèrnia, *Diccionari*).

D'aquest mateix lèxic, en un comentari que en van fer Germà Colon i Amadeu-J. Soberanas, ja van dir que «Les variants territorials han estat, segons l'autor, tingudes amb compte [...] Entre aquests termes territorials inclou, p. e., *moresch* i *panís* i remet a *blat de moro* [...] Desgraciadament l'autor no diu on viuen aquests geosinònims» (Colón/Soberanas, *Lexic. Catalana*: 159).

Una mica diferent és el tractament que d'aquests mots fa el *DIEC*, que en cap cas els classifica amb marca dialectal:

- Noms de planta: *blat de moro*, *moresc*, *fesol*, *pebrotera*.
- Noms de fruit: *bajoca* (com a tavella o llegum), *mongeta*, *pebre*, *pebrina*, *pimentó*.
- Noms de fruit i de planta alhora: *fesol*, *pebrot*.
- No hi apareix, probablement pel “pecat” dialectal: *pimentonera*.

2.2.3 La morfologia vegetal

De la definició del mot *bajoca* del diccionari de Belvitges (que està referit a la *mongeta*, segons l'habitual format trilingüe del diccionari, com a ‘s. f. llegum. *Judía*, *habichuela*. *Phaseolus*.’), resta ben clara la procedència dialectal, però no podem escatir ni si és el nom d'una planta, ni si és el d'un fruit, ni tampoc si té els dos significats alhora. Aquesta dada, a banda de la consideració sinecdòquica que mereix, ens porta a assenyalar una altra singularitat de l'onomasiologia vegetal, que ve donada pel poc coneixement que la nostra societat ha tingut de la fisiologia de les plantes, una mancança que ha dificultat notablement la denominació morfològica vegetal en el parlar comú, motiu pel qual els noms d'origen vulgar hi esdevenen de seguida insuficients i sovint inapropiats.

És aquest un fet comprensible si pensem que en no ser prou coneguts ni els òrgans vegetals ni les parts de llurs estructures, ni tampoc —fins fa relativament ben poc— temes tan elementals com la funció sexual de les flors, la creativitat relativa als noms vulgars de la morfologia vegetal se n'ha ressentit força i no ha generat lèxic adient, en una confusió de la qual tampoc s'escapa la lexicografia històrica. Així en el diccionari de Labèrnia s'indica impròpiament que els noms transcrits *anana* i *pinya de Índias*, de l'espècie *Ananas comosus*, corresponen a fruits, quan, en realitat, es tracta d'una infructescència que és una agrupació de baies. Igualment, la definició de l'entrada *patata* del mateix diccionari diu literalment: «Lo fruyt de las arrels de la patatera.»

En aquest vessant lèxic, en totes les llengües ha estat precís de recórrer als neologismes de laboratori, elaborats, adés per botànics amb vocació o funció de lingüista, adés per lingüistes amb vocació o funció de botànic.

2.2.4 Vigència de les denominacions

Els mots i accepcions neixen i són modificats —i fins i tot desapareixen— segons la necessitat dels parlants i, de vegades, en resta una traça una mica imprecisa quan el lexicògraf ho fa constar amb la marca *ant* ‘antiga, antigament’; o, també, mitjançant l’ús de l’imperfet en el metallenguatge definitori («...que es deia...», «...que exercia...») i, potser, aquestes indicacions són el darrer testimoni d’una presència que feia dir a Joan Vallès: «El nom sol ser la darrera informació sobre les plantes que persisteix en les persones que les han conegudes i usades [...] la comparació dels índexs d’etnofitonímia en una mateixa zona en diferents èpoques és una bona mesura del grau d’aculturació d’un territori.» (Vallès, *Qüestions fitonímia*: 281).

En tot cas, quan s’ha perdut el coneixement de la utilitat de les plantes hom n’acaba oblidant el nom. No és difícil de trobar-ne exemples entre el vocabulari induït pels vegetals vinguts d’Amèrica, malgrat la brevetat del temps que han estat entre nosaltres. Fixem-nos en quatre noms de planta consignats al cedulari d’aquest treball, tots ells extrets del diccionari suplement de Ciprià Costa:

- *abuta* (*Abuta rufescens*): cultisme, catalanització d’un nom genèric elaborat a partir del nom amerindi d’aquesta planta *abutua*, de l’arrel de la qual s’extreu un component del curare.
- *adèlia* (*Adelia ricinella*): també cultisme, del nom genèric confegit per Linné.
- *jia* (*Adelia ricinella*): calc d’un nom castellà procedent d’un nom indígena americà.
- *mocaya* (*Acrocomia aculeata*): catalanització de *mbocaya*, un dels noms amerindis d’aquesta palmera.

Cap d’aquests noms, veritables hàpaxs, tornen a figurar en la lexicografia catalana. ¿Corresponen a plantes que van desaparèixer tot seguit d’arribar? Amb la intenció d’enfocar aquesta qüestió, en una obra sobre la introducció d’exotismes en la llengua italiana, Alfonso d’Agostino féu una oportuna classificació sobre tres usos del lèxic (Agostino, *L’apporto catalano*: 791):

- «Uso 1: parole in uso e appartenenti a un lessico comune».
- «Uso 2: parole ancora in uso, ma appartenenti a un lessico raro o specializzato»
- «Uso 3: parole cadute in disuso o adottate eccezionalmente, compresi alcuni hapax...»

És un tema ben interessant però que he deixat de banda, perquè investigar-lo és un treball que ara i aquí no és possible per manca de dades. Tot i així, en el seguiment temporal d'un concepte, s'endevina de seguida la desaparició o substitució de noms: l'*aguacat* del diccionari de Labèrnia, és *avocat* als diccionaris catalans del segle XX.²

2.2.5 El gènere gramatical

En el seu estudi dels noms catalans de plantes, Francesc Masclans ens advertia de bon començament que «d'ordinari, un nom vulgar esdevé compartit per diverses espècies» i que «un sol nom vulgar pot englobar, també, espècies l'afinitat de les quals sigui tan sols de família.» (Masclans, *Noms vulgars plantes*: 11).

Un dels procediments habituals de denotació d'afinitat en la nomenclatura vulgar de les plantes, és el recurs al canvi de gènere gramatical, que resol la polisèmia d'un mot que designa espècies diferents. Així, del substantiu *milloc*, originat des del nom del cereal autòcton *mill*, que s'aplica a l'espècie americana *Zea Mays*, s'ha creat el nom de *milloc* (*Phragmites communis*); o potser ha estat el contrari, i la semblança va facilitar el desplaçament del nom d'una planta del país al d'una americana. Un cas similar és el de *monget/mongeta*, que designen en alguns llocs respectivament l'autòctona *Dolichos melanophthalmos* i l'americana *Phaseolus vulgaris* (Masclans, *Noms vulgars plantes*: 21). Sens dubte que la convivència de dues espècies semblants en una mateixa àrea geogràfica n'afavoreix la derivació amb marca de gènere.

Ara bé, el canvi de gènere gramatical el practiquen també els parlants per a designar una mateixa espècie, un recurs que no margina les procedents d'Amèrica: *amarant/amaranta*, *carolí/carolina*, *fesol/fesola*, *magnoli/magnòlia*, *milloc/milloc*, *nyame/nyàmera*, *plàtan/platana*, *sargàs/sargassa*, *tomàtic/tomàtiga*, *trumfo/trumfa*...

2.2.6 Transparència i opacitat de les denominacions

He hagut de parar molt de compte a no assumir mai per endavant la transparència descriptiva dels noms de planta. És cert que un nom vulgar de planta pot al·ludir

² Cf. el cas italià: «il XVI secolo apporta soprattutto termini di botànica, come *aguacate* (1555, Cieza-Cravaliz, oggi da noi più noto come *avocado*)». (Agostino, *L'apporto catalano*: 810).

descriptivament a alguna característica que identifica la planta (sigui formal, sigui de la productivitat, sigui de l'ús, etc.), perquè en l'origen és segur que aquest vincle transparent existia. Però l'evolució de les circumstàncies, els canvis de significat i la concurrència, factors de tanta importància en el món vegetal, poden fer que aquest vincle desaparegui o esdevingui confusionari, no solament en la nomenclatura vulgar sinó també en la científica.

Aquesta reflexió, que és extensiva a tota mena de referents: —«*amargot* no és amargant; *estepa negra* no és negra; *jusquiam blanc* no és blanc.» (Bigas/Milian, *Anàlisi morfolèxica*: 16)—, també ha calgut fer-la per a aquest treball, fins i tot quan el nom conté una indicació d'origen, la qual, encara que sembli estrany, és una indicació que de vegades esdevé enganyosa: les espècies anomenades *canya americana* (gèneres *Bambusa*, *Arundinacea*...) són provinents de l'Àsia. Al *DCVB* trobem el *Llessamí d'Amèrica* 'planta de l'espècie *Melia azedarach*', que malgrat el nom tan explícit designa una espècie originària de l'Àsia, i, fins i tot, els habituals concitadans *castanyers d'Índies* són d'una espècie provinent de Grècia.

És una mena de confusió que s'encomana a les definicions lexicogràfiques: al *DCVB* donen com a africana l'espècie *Canna indica*, provinent d'Amèrica. Una passa contumaç que fins i tot contagia la nomenclatura científica, amb rebrots en llocs tan insospitats com en el nom que va assignar el gran Linné a l'espècie *Scilla peruviana*, la qual, malgrat la claredat del gentilici específic, és d'origen mediterrani (el nom es va originar per la confusió de creure-la procedent del Perú en descriure-la l'any 1753, simplement per l'error induït perquè l'exemplar que li va arribar el transportava un vaixell espanyol de nom *Perú*).

2.2.7 Guiatge erroni de la lexicografia

Les referències històriques de molta de la lexicografia no ajuden: el diccionari Aguiló defineix correctament *enasprer* com 'Posar aspres o canyes als fesols, tomàtecs, &, perquè s'hi enfilin', però recorre a exemples de 1432 i 1500!, anys impossibles per a ambdós conreus (Aguiló, *Diccionari*); també resulta confusionari que, en un exemple de tants, al *DCVB* aportin un testimoni per al mot *atzavara* que és extret d'un text satíric valencià de 1485!³ Un error que seria explicable per a l'ètim, en tractar-se d'un lliscament

³ «Que ha obs la viuda | faldes ab la masquara, | ni l'aygua de atzavara | ab l'argentada». Llúcia Martín Pascual (ed.). *Col·loqui de dames*. Biblioteca Virtual Joan Lluís Vives. Transcripció del text del

semàntic, però no per al lema *atzavara*, definit a l'article ben correctament com el nom vulgar de l'espècie *Agave americana* (Alcover/Moll, *DCVB*).

És aquest un problema sovintejat en la consulta del *DCVB*, perquè com que en l'àmbit vegetal abunden més que en d'altres els esllavissaments semàntics, de vegades fa citacions il·lustratives que no corresponen a la planta que és l'objecte de l'article, sinó a una altra que havia tingut el mateix nom. He hagut de parar compte per exemple a no donar per bones les citacions del mot *dacsa* extretes del *Tirant*, perquè l'article es refereix a una planta vinguda d'Amèrica. Del mateix text de Joanot Martorell i referit al mateix mot, aporta dues citacions el *Diccionari Aguiló*, en el qual, fins i tot, remetent a *figa de moro* una citació valenciana de 1342: *figa atzebib*. Ja no cal parlar de quan entre les citacions que et trobes en la lexicografia, n'hi ha que s'ajusten en el temps però no en l'accepció, com alguna de *tabac* 'panera, cistell', mot homònim casual que no té res a veure amb la planta vinguda d'Amèrica. El resultat no volgut en aquests casos i que sap greu és que l'interès i esforç per fer citacions antigues és causa de l'absència d'espai per a d'altres, potser més modernes, però més pertinents per a l'accepció de l'article.

He procurat que la presa en consideració d'una entrada lexicogràfica, en no haver-hi dades suficients, no sigui feta de manera mecànica o intuïtiva, i cal reconèixer que no sempre ha estat fàcil. De vegades la solució és un punt pintoresca, com la que he trobat, recurrent al llatí, en un article del diccionari de Belvitges:

«*Quina*. s. f. escorsa medicinal. *Quina*, *quinaquina*. Cortex febrilis peruvianus.»

en el qual, tant la definició catalana 'escorça medicinal', com la castellana 'quina, quinaquina', no acrediten la pertinença a una planta americana, exceptuat el cas que cerqués en la lexicografia comparada castellana el significat de *quina* i *quinaquina*. En canvi, curiosament, el gentilici *peruvianus* de la versió llatina de la definició justifica a bastament la inclusió d'aquest *quina*.

2.3 ELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA EN LA LEXICOGRAFIA CATALANA.

L'entrada dels vegetals americans coincideix en el temps amb dos processos clau per a llur correcte enquadrament en la lexicografia catalana:

- a) La lenta i progressiva millora de la lexicografia, produïda al llarg del mateix període de mig mil·lenni que s'inicia a primers del segle XVI.
- b) L'evolució tècnica dels articles sobre botànica, amb la incorporació de la terminologia necessària per a l'aïllament i correcta definició dels lemes vegetals.

Aquest progrés constatable no es fa sense les dificultats inherents d'uns temps marcats per un seguit de factors polítics que afavorien i acabaven imposant la llengua castellana en molts àmbits.

2.3.1 La lexicografia general

En el repàs que van fer Colón i Soberanas de la història de la lexicografia catalana es posa de relleu la innovació que va representar l'aparició el 1507 de l'adaptació al català del *Lexicon* llatí-espanyol d'Elio Antonio de Nebrija de 1492 (Colón/Soberanas, *Lexic. Catalana*: 60), en la qual encara no hi sabem trobar cap referència a productes vegetals americans. Ja després, al llarg del segle XVI, se succeeixen un seguit d'aportacions desiguals (Luschner, Badia, Busa, Laguna, Palmireno, Pou...) amb poc interès per a aquest estudi, per la lenta incorporació en aquestes obres de les novetats americanes. Un fet lògic en una cultura literària mancada dels ressorts del poder polític i exponent d'una economia que tenia dificultada l'explotació del comerç amb Amèrica.

Del diccionari d'Onofre Pou de l'any 1591, podem aprofitar amb una certa seguretat només les entrades *figuera de les Índies* i *pebre llonc* i, amb reserves, *carabaça*, *dacsa* i *girasol*, noms que amb posterioritat esdevenen la base per a metàfores amb desplaçament semàntic (Pou, *Thesaurus puerilis*). Ja entrats en el segle XVII, l'obra recopilada pels lexicògrafs (Font, Torra, Agustí) no fa que canviï gaire el panorama, encara que de manera escadussera aparegui algun mot d'interès. El que sí que val la pena —i que és el lèxic més antic que he buidat de manera sistemàtica— és el *Gazophylacium catalano-latinum* de Joan Lacavalleria i Dulach, aparegut el 1696, del qual ja he pogut aprofitar 25

noms, corresponents a 25 espècies diferents procedents d'Amèrica, una quantitat de material que contribueix a justificar que els historiadors del lèxic i de la lexicografia l'assenyalin sovint com el primer gran diccionari de la llengua catalana (Lacavalleria, *Gazophylacium*).⁴

Pel que fa a la inclusió de vocabulari referit a vegetals americans, el progrés temporal en la lexicografia també està reflectit en la qualitat del material recollit, en restar consolidades en cada nova obra algunes de les aportacions anteriors i, a més, en començar a fer-se notar les novetats que promou la creativitat popular per tal d'absorbir la integració social dels nous productes. En els lèxics apareguts al llarg del segle XVIII (Broch, Ros, Oliver, Amat), he començat a espigolar mostres d'interès —no gaires tampoc. En tot cas, val la pena de destacar que en l'obra de Marc Antoni d'Orellana (València, 1731-1813) *València antiga y moderna*, no publicada fins al 1923, hi ha tota una rastellera de noms no inclosos en els diccionaris anteriors de Carles Ros, que són una de les fonts d'on poua bona part del lèxic. D'aquests mots, i segons l'estudi que n'ha fet Joaquim Martí Mestre, n'hi alguns que ja indiquen implícitament la penetració que a poc a poc assoleixen els nous productes en la vida quotidiana en transcendir l'estricta vocabulari vegetal (Martí, *Orellana*: 121-122):

«*Squer*, la bolsa de yesca, piedra y demás avíos para fumar.»

«*Cocot*, cierta especie como de empanada grande, rellena y compuesta, de solo atún, pimientos y tomates.»

Un altre lexicògraf contemporani de l'anterior i que, com ell, tampoc no veié l'obra publicada en vida va ésser Manuel Joaquim Sanelo (Xàtiva 1760-1829), figura rellevant de la qual opinava Joseph Gulsoy, que n'edità el text l'any 1964 que «es el primer lexicògrafo de la llengua catalana que obrara con criterio y juicio acertado de lingüista para la formación de un diccionario general de su idioma.» (Gulsoy, *Dicc. Sanelo*: 50). D'aquest diccionari ja n'he pogut arramassar fins a 28 mots d'utilitat per al recull, referents a 13 espècies diferents.

⁴ Colón i Soberanas escriuen: «Lacavalleria és una obra original, la qual a partir d'un mot vulgar replega una gran quantitat de frases i expressions llatines» (Colón/Soberanas, *Lexic. Catalana*, 105). I afegeixen: «El que degué enlluernar els contemporanis potser fou, en primer lloc, la terminologia científica incorporada, l'abundosa exemplificació de frases en llatí, car sovint una de catalana és representada per cinc o més possibilitats llatines» (p 112).

Des del punt de vista quantitatiu, el procés d'augment s'accelera a començaments del segle XIX amb la publicació en els anys 1803-05 del *Diccionario catalán-castellano-latino* de Joaquim Belvitges, Josep Esteve i Antoni Juglà, que saberen aprofitar bé un material cedit per Fèlix Amat. El nombre de mots que m'hi han estat d'utilitat ja és de 126, referits a 29 espècies diferents. Germà Colón i Amadeu Soberanas van fer un comentari d'aquesta obra que anava acompanyat d'uns exemples d'articles dels quals només deixo els paràgrafs relacionats amb vegetals americans (Colón/Soberanas, *Lexic. Catalana*: 149):

«A tall de mostra del modus operandi de l'autor i col·laboradors d'aquest diccionari en reproduïm ací una pàgina qualsevol:

[...]

- *Figuera de moro. Tuna, higuera de tuna, o de la India, higuera de pala. Opuntia, tuna, palla.*

[...]

- *Fil de pita. Pita, hilo de pita. Filum ex herba Indica sic dictum.»*

Amb la publicació del *Diccionari de la llengua catalana ab la correspondència castellana y llatina* el 1839, obra de Pere Labèrnia, reeditat diverses vegades, la lexicografia catalana disposa d'un bon diccionari de referència que, per la claredat expositiva i la modernitat assolida, va ésser de gran utilitat per als homes de la Renaixença. En aquest diccionari es nota ja amb força la presència de mots referits als vegetals americans, la qual cosa no deu ser res més que la conseqüència d'una realitat que havia canviat substancialment amb la possibilitat oberta el darrer terç del segle XVIII, amb la viabilitat sense entrebancs excessius del comerç amb Amèrica.⁵

Al llarg de la segona meitat del segle XIX, Marià Aguiló i Fuster (1825-1897) va aplegar una munió de material lexicogràfic que va restar inèdit en morir i no va ésser publicat, amb el nom de *Diccionari Aguiló*, fins als anys 1914 i 1934, per Pompeu Fabra i Manuel de Montoliu. D'aquesta obra n'he extret i incorporat al recull 60 noms de planta. Tanmateix, de les obres escrites cap a finals del segle XIX que podrien ésser d'interès, he prescindit del *Diccionario Balari* de Josep Balari i Jovany (1844-1904) —perquè, publicat amb posterioritat, només ho fou parcialment fins a la lletra G—, i del cedulari

⁵ «El diccionari que ens ocupa és el primer dels impresos que ja duu tot el cabal lèxic català ordenat alfabèticament i amb definicions escaients.» (Colón/Soberans, *Lexic. Catalana*: 147).

del rossellonès Julià-Bernat Alart (1824-1880), *Essai de dictionnaire historique de la langue catalane*, al qual no he tingut accés.

La gran quantitat d'informació que ofereix el *Diccionari català-valencià-balear*, obra monumental en deu volums d'Antoni M. Alcover i Francesc de B. Moll, apareguts entre els anys 1926 i 1962, l'ha convertit en una font cabdal en la confecció del meu recull i precisament, en tractar-se d'un aplec d'intenció dialectal, serveix prou bé el propòsit de no discriminar la procedència de qualsevol acte creatiu dels usuaris de la llengua. La concepció lexicogràfica d'aquesta magna obra, en englobar la fragmentació dialectal, fa que inclogui un gran nombre d'accepcions botàniques que no va recollir Fabra ni tampoc ho ha fet ara el *DIEC*. A més, el *DCVB*, en incloure en els articles molts exemples de la fraseologia, si bé és cert que amb poca sistematització, acostava la interpretació al parlar popular, malgrat que es noti, sovint, la manca de la mà del botànic en la redacció de les definicions (Bolós, *Llenguatge botànic*: 210), perquè, com apuntava Francesc Masclans, «No és exagerat d'afirmar que sense el concurs de l'aciençat en matèria de Sistemàtica vegetal, tota obra de compilació de noms vulgars de planta resulta inicialment fallada.» (Masclans, *Noms vulgars plantes*: 24).

A manera de resum, aquest camí sense marxa enrere que segueix la lexicografia catalana que va de Lacavalleria (1696) a Fabra (1932), passant per les fites de Labèrnia (1839-40) i Aguiló (1914-34), és un procés ascendent que encara segueix, en el qual hi ha hagut dos esglaons notables, veritables replans, com són el *Diccionari català-valencià-balear* d'Alcover i Moll (*DCVB*) i el *DGLC* de Pompeu Fabra, del buidatge del qual he incorporat al recull 211 noms de plantes americanes, 26 dels quals no surten al *DIEC*, i 13 en cap lèxic més. Donada la importància de l'aportació científica d'aquest diccionari a la lexicografia catalana m'hi estenc més en el capítol següent, dedicat a la lexicografia botànica (Fabra, *DGLC*).

Un altre buidatge que ha completat la lexicografia recollida ha estat el del diccionari de la *Gran Enciclopèdia Catalana (DIGEC)*, en el qual s'hi troben 268 noms de plantes americanes, dels quals 14 no els recull després el *DIEC*.

Es pot dir que el *DIEC* ha estat l'eix director d'aquest recull, no solament pel caràcter normatiu que té atorgat, sinó perquè ha seguit en el contingut la bona pauta iniciada pel diccionari de Pompeu Fabra i n'ha ampliat notablement el lèxic, a més de millorar-lo sens dubte.⁶ És ben paradoxal que a la precisió i concisió de les definicions

⁶ Les referències d'aquest treball són extretes de la segona edició (*DIEC-2*).

que, comparativament, han assolit ara els diccionaris de llengua catalana, hi contribueix la manca de la intertextualitat que aportaria una tradició lexicogràfica més completa.

Tanmateix s'hi pot fer alguna observació: el diccionari normatiu remet a *blat de moro* —tal com ha de fer—, els altres sinònims de *Zea mays*: *blat de l'Índia*, *dacsa*, *milloc*, *milloca*, *morenc i panís*, tots els quals, excepte el primer, tenen l'entrada corresponent, però és una incongruència no resolta que, per a trobar el lema director de *blat de moro*, que és un veritable nom compost malgrat que s'escriu sense ajuntar els seus elements constitutius (Bigas/Milian, *Anàlisi morfològica*: 67), calgui endinsar-se en la microestructura de l'article referent a *blat*. Encara que hi hagi raons tipogràfiques que ho expliquin, l'espècie americana *Zea mays* és tota una altra respecte del *Triticum vulgare* i hi hauria d'haver una manera de reflectir-ho, com ara la d'emprar el recurs a lligar el sintagma, com fa per a d'altres casos també de plantes americanes el mateix diccionari: *bellaombra*, *gira-sol*, *marialluïsa*, etc.; un mètode al qual ja ha recorregut, per als noms col·lectius derivats *blatdemorar* i *blatdemorera*, ambdós referits a la mateixa *Zea mays*, que són exemples que tenim recollits en la cèdula d'aquesta espècie.

En tot cas, és notable l'increment del contingut: «En concret, amb 17.827 entrades més que al *DGLC*, sobretot gràcies a una important incorporació de dialectalismes, de manlleus, de neologismes i de mots pertanyents al llenguatge científic i tècnic» (Macià, *Observacions DIEC*: 72). En l'apèndix núm. 1 d'aquest treball, he inclòs un llistat amb totes les accepcions incloses del *DIEC* que he utilitzat en la redacció del recull, d'un recompte del qual resulten els següents nombres:

Accepcions nominals	943
Accepcions adjectivals	26
Accepcions verbals	26
Locucions	8

Total d'accepcions	1.003

2.3.2 La lexicografia botànica

L'esponerosa productivitat lèxica de la fitonímia ha forçat un intens treball dels lexicògrafs catalans per tal de seguir un camí solvent de millora quant al contingut de les

definicions del vocabulari vegetal, amb la finalitat de resoldre científicament els problemes de concurrència i d'oposició.

La lexicografia científica de la botànica catalana té una sortida prou remarcable amb l'obra d'Antoni Josep Cavanilles (1745-1804), que és qui primer va adoptar la metodologia linneana, ja molt abans de la irrupció, al llindar del segle XX, de destacats botànics com Vayreda, Cadevall i Sallent, predecessors de la figura eminent de Pius Font i Quer. Cavanilles va ésser un notable científic que havia estat a París i, amarat tal com estava de la inquietud per la ciència, tan pròpia dels il·lustrats del seu temps, a banda d'altres obres d'interès, va publicar entre els anys 1795 i 1797 dos volums que, amb un extens estudi de la flora valenciana, incloïa un índex amb 699 fitònims,⁷ dels quals n'he incorporat 9 al cedulari d'aquest treball (Martines, *Aportació Cavanilles*).

Una altra gran novetat lexicogràfica d'interès científic es va produir amb la publicació, l'any 1868, del *Diccionari Suplement de tots los diccionaris publicats fins ara de la Llengua Catalana*, una obra revisada per Antoni Ciprià Costa, que venia a ésser com una addenda al diccionari de Labèrnia, en editar-se amb el mateix format i amb mots i accepcions nous o no concurrents. L'obra de Costa representava una autèntica posada al dia del vocabulari científic amb la incorporació d'un allau considerable de cultismes botànics i una atenció especial als exotismes que aportava l'obra divulgativa dels estudiosos de les ciències naturals. Per tal de fer-nos una idea del que va significar aquest lèxic, val la pena de considerar que, del total de 1.157 noms de planta recollits al cedulari, fins a 131 dels extrets d'aquest suplement, no estan registrat en cap altre lèxic (11,32 %). En el mateix cas es troben 16 noms d'elements morfològics dels 840 recollits. Són en total, 147 hàpaxs. Un retret fàcil seria de dir que el compilador es va limitar a copiar noms de la lexicografia comparada, particularment de la francesa, amb adaptació a la llengua catalana de vegades una mica barroera (Costa, *Dicc. Suplement*).

Amb aquesta trajectòria al davant, pot semblar un punt exagerada l'afirmació de Germà Colón que «Fabra no tenia gaire cosa a pouar» en iniciar el procés de confecció de la seva obra, si bé és ben cert que en la redacció del lèxic botànic hi ha un esforç visible en el tractament generalitzat de la terminologia (Colón, *Introducció DGLC*: 20). En tot cas, resta clar que amb la publicació del *Diccionari general de la llengua catalana* de Pompeu Fabra culmina un llarg recorregut de la botànica catalana en recerca d'una

⁷ Per als interessos d'aquest treball, és especialment interessant, en l'estudi de Josep Martines, la part dedicada a l'obra de Cavanilles *Observaciones sobre la historia natural, geografia, agricultura, poblacion y frutos del Reyno de Valencia* (I, 1795, i II, 1797).

lexicografia de rigor científic, per a la part botànica del qual va comptar amb la valuosa col·laboració de Pius Font i Quer i Miquel de Garganta, a banda del bon criteri innovador seguit en la redacció de l'obra. De tots ells es pot ben bé dir que «han contribuït a fixar sòlidament la terminologia de la ciència de les plantes.» (Bolós, *Consid. Terminologia Científica*: 392).

Del considerable volum de l'aportació del diccionari fabrià, n'és bona prova que hàgim comptat a la vora de 1.120 noms botànics d'espècies diferents, quantitat que arriba a 1.373 si hi afegim les repeticions, que si bé és un nombre prou indicatiu de la importància que atorgava Fabra al lèxic botànic, no és de cap manera exagerat si pensem que «els mots destinats a denominar espècies constitueixen el fons més extens del lèxic botànic popular» (Bolós, *Llenguatge botànic*: 211). En aquest sentit, és notable, en el *DGLC*, l'esforç de racionalització seguit gairebé sempre en la redacció dels articles de la fitonímia, que es concreta en l'ordre regular de llur disposició. La definició comença, després del lema i la indicació gramatical abreujada, amb un descriptor (*planta, arbust, bolet, etc.*), que com a hiperònim pren de vegades la forma de nom científic, familiar o genèric (*gramínia, agaricaci, etc.*); el nom de família botànica és la continuació habitual, a la qual segueixen els trets més remarcables de les característiques morfològiques de la planta i el nom científic de l'espècie. L'article es pot complementar amb referència a altres trets: procedència, hàbitat, utilitat, etc., sense caure en excés en la temptació enciclopèdica, però amb la presència gairebé constant dels tres elements susdits: adscripció familiar botànica, trets morfològics descriptius ordenats sempre «de baix a dalt» i l'encert de la inclusió del nom científic llatí del tàxon «la qual cosa evita imprecisions» (Vallès, *Font i Quer*: 146).

Vist d'un altra manera, al *DGLC* hi ha fins a 1.655 lemes amb alguna accepció relativa als noms de planta, dels quals, un cop deduïts els prop de 600 que són definits per un sinònim o sintagma equivalent, en resten encara 1.050 que compten almenys amb un nom científic incorporat, que acostuma a ser, gairebé sempre, el de l'espècie, però que en alguns només és el del gènere.

L'any 1954, contemporani a la segona edició del *DGLC*, apareixia el llibre *Els noms vulgars de les plantes a les terres catalanes*, de Francesc Masclans (Masclans, *Noms vulgars plantes*), amb el qual l'autor iniciava una extensa obra lexicogràfica i de divulgació botànica, nova etapa d'un camí ja ben traçat. Com a complement final de tot el procés lexicogràfic català en matèria botànica, segurament que resultarà de força interès —i m'haguera estat d'utilitat—, el projecte de recollida de noms que ha endegat el

Centre de Terminologia TERMCAT, però malauradament encara no estava disponible en el moment d'iniciar aquest treball.

2. 4. CLASSIFICACIÓ I ANÀLISI DEL LÈXIC DELS VEGETALS D'ORIGEN AMERICÀ

2.4.1 Introducció

En l'estudi que van fer Montserrat Bigas i Marta Milian sobre la formació dels noms de les plantes en català, comproven que «sense una història de cada denominació no podem precisar si el nom de planta és d'origen popular, creat anònimament, si és un neologisme creat per botànics i estudiosos, si és un terme adaptat del llatí amb intenció d'acostar-lo a la nomenclatura popular o si simplement és un calc del nom científic adequat a les característiques morfofonològiques del català» (Bigas/Milian, *Anàlisi morfolèxica*: 18).

En aquest apartat tractem dels processos que han fixat els noms en català dels vegetals procedents d'Amèrica, amb el seguiment d'una complexitat que ha de tenir en compte diferents factors, com ara l'actitud dels parlants davant dels nous productes, la confusió dels noms de planta amb llurs elements morfològics, els processos semàntics involucrats en la creació dels noms dels vegetals d'origen americà, i els diferents procediments de formació de mots (neologia lèxica, manlleu de llengües ameríndies, manlleu del castellà, cultisme, derivació, composició, sintagmació i altres).

2.4.2 Els nous senyals lèxics

L'impacte de l'arribada a les societats europees dels vegetals americans va revolucionar un sistema alimentari tradicionalment persistent i durador, que en la vida quotidiana catalana seguia línies fixades en l'època medieval (Pérez Samper, *Integr. productos americanos*: 89).

Amb el temps, la integració plena en el paisatge, la dieta i els hàbits de consum de moltes de les plantes que arribaven d'Amèrica, era ja un fet irreversible que consegüentment s'havia de reflectir en una gran incidència en el lèxic, que ha hagut d'acomodar espai per tal d'assumir la nova realitat onomasiològica, modulada per causes tan diverses com ara la utilitat pràctica, l'aspecte morfològic, la procedència geogràfica, les virtuts medicinals o les creences màgiques i religioses (Vallès, *Nombres populares*: 7).

També és un factor molt determinant la diferent actitud davant les coses que tenen els usuaris d'una llengua (Bastardas, *Diàlegs*: 23) i, per això mateix, talment com en la

confecció d'un nom hi pot haver un valor descriptiu (*pinya americana, trumfa...*), les diferents maneres de veure comporten diferents maneres d'anomenar, i una mateixa planta pot ésser vista segons les diverses funcions que se l'hi trobin. En la multiplicitat de sinònims catalans que designen l'espècie americana *Zea mays* (*blat de moro, dacsà, panís, milloc...*) s'hi observa el denominador comú d'un punt de partida dialectal que és el del nom d'un gra susceptible d'ésser mòlt; però quan la condició d'ús és una altra i els usuaris canvien llur punt de vista, són capaços d'elaborar per a la mateixa planta un nom com el de *farrajó*, molt més apropiat quan té la finalitat de fornir d'aliment al bestiar.

En la generació dels noms nous, els catalanoparlants han hagut de recórrer bàsicament als recursos interns de la llengua, els quals, malgrat les notables limitacions derivades dels entrebancs de procedència oficial, han propiciat un resultat prou generós si ens atenim al contingut de l'arreplec de mots i accepcions que hem realitzat, els quals comprenen tota mena de noms presents a la lexicografia que facin referència a les plantes procedents d'Amèrica.

Encara que només volgués fer una anàlisi circumscrita als noms encabits en la primera part del lèxic recollit en les cèdules, que és la que està encapçalada amb l'epígraf de "Lexicografia històrica", em trobaria de seguida amb el problema de treballar amb un camp d'estudi força heterogeni i, per això mateix, la mirada sobre aquest vocabulari l'he de limitar als noms de planta, un llistat dels quals permet de realitzar, en procedir del mateix concepte denominatiu, una anàlisi sobre un corpus homogeni, per a la qual podem treballar en dos camps d'estudi:

- a) La procedència del mot
- b) El procediment de formació

2.4.3 Morfologia de la planta

Més complicat resultaria trobar homogeneïtat en el lèxic referent a la morfologia vegetal, un camp en el qual la complexitat de les denominacions vulgars fa difícil, per no dir impossible, l'establiment de categories de conjunt, perquè cada planta, o cada grup de plantes, té la pròpia i singular, amb característiques no necessàriament homologables d'unes a altres, i els noms dels elements morfològics individualitzats, segons que es desprèn de les definicions trobades en la lexicografia, són molt diversos: dels 202 noms recollits a propòsit de l'espècie *Zea mays*, de nom vulgar blat de moro, n'hi ha 75 que

designen parts de la morfologia vegetal, els quals, d'acord amb les definicions, els he classificat de la manera següent:

- 7 Noms de la tija.
- 4 Noms de les fulles.
- 3 Noms de la flor.
- 16 Noms de la bràctea.
- 15 Noms del fruit.
- 15 Noms de l'eix del fruit.
- 4 Noms del cap del fruit.
- 5 Noms de la cabellera del fruit.
- 1 Noms del filament del fruit.
- 3 Noms de la llavor.
- 2 Noms del cap de la planta.

Aquests noms d'elements morfològics vegetals (òrgans, partícules), només són una part de la diversa morfologia definida lexicogràficament al llarg del cedulari, recollida segons el material atribuït a les 445 espècies que hem classificat en aquest treball. Per tal de completar una visió general del conjunt aplegat, a més dels 11 elements morfològics vegetals ja citats en relació al *Zea mays*, encara hauríem de tenir en compte els 17 conceptes següents:

- Arrel
- Capítol
- Conjunt de fulles i arrels
- Escorça
- Fibra de les llavors
- Fil de la tavella
- Infructescència
- Peduncle fructífe
- Pell del tubercle
- Plomall de les llavors
- Polpa del fruit
- Rama

- Resina
- Secreció de la planta.
- Soca
- Tavella
- Tija de la flor
- Tubèrcul

2.4.4 L'altra creativitat lèxica

La incidència dels vegetals arribats d'Amèrica en la lexicografia depassa de molt els camps nominals dels noms de planta i dels elements de la morfologia vegetal i, per tal de deixar reflectida aquesta realitat, he organitzat dues parts més en cada cèdula per tal de donar cabuda a d'altres noms que resulten d'interès:

- a) els que són motivats directament per la incidència socioeconòmica i cultural de cada planta,
- b) la creació metafòrica que afecta altres àrees lèxiques, a partir del vocabulari que, directament o indirecta, han generat les plantes americanes.

2.4.5 Els fenòmens semàntics en la formació dels noms de planta

Parlem de neologia semàntica com a procediment de formació de mots per oposició als procediments formals o morfològics (derivació, composició, etc.) i als procediments sintàctics (conversió). Així, la neologia semàntica es pot definir com l'obtenció d'un significat nou a partir d'un mot que ja existeix, sense que es produeixin canvis formals. Seria el cas de *begònia* (planta), que es forma a partir de *begònia* (flor). O, fora de l'àmbit del llenguatge vegetal, seria el cas de *ratolí* (dispositiu informàtic), que es forma a partir de *ratolí* (animal). Això no vol dir, però, que els processos de canvi semàntic només afectin el procediment concret que anomenem *neologia semàntica*. Els altres procediments (derivació, composició, sintagmació, etc.) també impliquen canvis semàntics. La diferència és que en aquests darrers el canvi semàntic és concomitant amb un canvi formal, que és el que dóna nom al procediment.

En aquest subapartat descrivim les línies principals dels canvis semàntics que operen de manera general en la formació dels noms dels vegetals procedents d'Amèrica,

al marge que el procediment concret sigui la neologia semàntica o qualsevol altre. Cal fer notar, en qualsevol cas, que segurament «la restricció de l'ús del català als àmbits col·loquials va afavorir la promoció de solucions lèxiques carregades d'un grau d'expressivitat, d'èmfasi major. Els mots lligats a sentits més expressius, més emfàtics guanyen abast semàntic.» (Martines, *Canvi lèxic*: 59).

En primer lloc cal parlar, així, dels processos de metaforització, molt productius en els noms de planta (Bigas/Milian, *Anàlisi morfolèxica*: 26). Un bon exemple podria ésser la *flor de la passió* o *passionera* (*Passiflora caerulea*), nom provinent de la creença que la composició cromàtica de la flor descriu la passió de Crist. El recurs metafòric ofereix un ventall ben ampli de possibilitats: *enganxadones*, *carabassera de cabell d'àngel*, *grans de rosari*, *llengua rodona*, *mamella de monja*, *marcatemps*, *meravella*, *moc de gall*, *pa de cucut*, *pebrer desmai*, *trompeta* ...

Quan hi ha hagut aprofitament del vegetal americà prou llarg en el temps, la incidència lexicogràfica de plantes força adaptades al medi es manifesta amb l'adopció de solucions paral·leles als manlleus de les denominacions d'origen, especialment mitjançant lliscaments semàntics: és el cas de l'*Agave americana* (*atzavara* vs. *pita*) o de l'*Opuntia ficus-indica* (*figuera de moro* vs. *nopal*).

Pot passar que, en no donar-se utilització (agrícola, comercial o industrial), es faciliti l'absència de noms comuns coneguts en plantes de provenença americana que ara ja són espontànies en descampats, com en el cas de la *Xanthium spinosum*, donant lloc a la generació de multitud de metàfores per part dels parlants: *cadells*, *enganxadones*, *enganxagossos*, *espina-xoca*, *floravia*, *gafet*, *gafets petits*, *gossets*, *gutxets*, *herba de tres claus*, *llagasta*, *llufes*, *narriola*, *narrioles*, *rialles*.⁸ Ja de bon començament els colonitzadors recorrien a la metàfora per a les denominacions de les noves realitats vegetals, amb noms que després s'estenien per Europa: *gira-sol*, *passionera*, etc. Un recurs sovintejat en les denominacions vulgars nascudes aquí: *agulletes*, *palera*, *perles*, etc. Sovint, els processos metafòrics han requerit una realització analítica, sigui la d'un noms compost (*bellaombra*, *enganxadones*, *gira-sol*, etc.), sigui la d'un sintagma nominal (*canya de rosaris*, *flor de Nadal*, etc.).

Els diferents graus de metaforització es poden explicar amb la terminologia de Le Guern (apud Bigas/Milian, *Anàlisi morfolèxica*), que distingeix entre metàfores *in*

⁸ Molts dels noms fan referència al fruit, petit, semblant a un pinyol d'oliva però molt lleuger i carregat d'agullons, fàcilment enganxós a la roba, que a molts indrets era usat per a penjar les llufes del dia dels Innocents.

praesentia i metàfores *in absentia*, que qualitativament són iguals, però amb un grau de metaforització més fort en el segon cas. En el primer cas, l'element comparat està present en el nom: *gerani de colom*, *herba de plata*, *herba de les puces*, *trèvol de mamella de vaca*, etc.; en el segon, l'element comparat no es manifesta: *gata rabiosa*, *sol coronat*, *llombrígol de Venus*, *orella d'ós*, *tassa de jueu*, etc.

La informació que aporta el nom de cada planta pot ésser classificada en tres àrees (Bigas/Milian, *Anàlisi morfolèxica*: 16-17), que exemplifiquem amb dades d'aquest recull:

- morfologia: el color (*canyeller blanc*), la forma (*sol coronat*), la mida (*aranger gran*), el gust (*auró del sucre*), el tacte (*àster pilós*) i l'olor (*aromer*).
- hàbitat: la procedència geogràfica (*pi d'Oregon*) i el medi (*miraguà de jardí*).
- activitat o virtuts de la planta: l'activitat (*gira-sol*) i l'ús o l'aplicació (*avet del bàlsam*).

2.4.6 Procediments de formació de mots

2.4.6.1 La neologia semàntica

La neologia semàntica consisteix en l'obtenció d'un significat nou a partir d'un mot que ja existeix, sense que es produeixin canvis formals. També és anomenada resemantització, recategorització semàntica, extensió semàntica o transferència semàntica. Des del punt de vista de la classe de modificació semàntica que es produeix, la sinèdoque i els processos de metaforització són les més recurrents en el llenguatge vegetal, i podríem establir una primera classificació dels mètodes que els parlants han utilitzat per a la fabricació dels nous mots:

- a) Metàfores per similitud, amb ocupació d'un altre espai semàntic, i desplaçament de significat, que avui estan lexicalitzades, fossilitzades.
- b) Metàfores de contingut social, cultural o ideològic, amb significats que, en part, són encara útils.
- c) Metonímies, sinèdoques.

La sinèdoque és molt freqüent en la fitonímia, circumstància molt comprensible en la pràctica agrícola, en la qual, la part de la morfologia vegetal més coneguda, per la utilitat o la visibilitat, acaba definint la planta. En són exemples corrents d'ús:

- «Al pati va plantar *tomaques*» [per *tomaqueres*]
- «Més que no un camp de futbol, semblava un camp de *faves*» [per *faveres*]
- «Un menjador de *noguera*» [per *fusta de noguera*]
- «Li va administrar uns vahos d'*eucaliptus*» [per *fulles d'eucaliptus*]
- «Caminava entre els *arrossos*» [per *arrossars*]

El recurs sinecdòquic d'ampliar el significat d'un mot prenent la part pel tot, és d'una àmplia productivitat:

- La fulla acaba designant la planta: *pala, penca*...
- La flor acaba designant la planta: *begònia, dàlia*...
- El fruit acaba designant la planta: *carabassa, pebrot*...
- La llavor acaba designant la planta: *fesol, mongeta*...
- El tubercle acaba designant la planta: *moniato, trumfa*...

Quan una llengua es troba en la necessitat de buscar unitats denominatives a causa de l'arribada a la societat que la parla de nous productes, serveis o conceptes, és sabut que sovint recorre a un nom ja existent, que llavors amplia el seu significat, amb una nova accepció que defineix la novetat. En el cas dels noms de plantes procedents d'Amèrica, en alguns casos la presència en la nostra flora d'espècies amb alguna afinitat amb les nouvingudes ha afavorit el desplaçament semàntic sense bandejament de l'original: *carbassera, fesolera, panís*, etc. En d'altres, en canvi, els desplaçaments han estat traumàtics per a unes espècies, de les quals ja no hi ha record del significats dels antics noms: *atzavara, dacsà*, etc.

Caldria incloure com a neologismes semàntics els epònims *begònia, dàlia, campetx*, i altres, que tracto amb una mica més de detall a l'epígraf dedicat als cultismes.

2.4.6.2 Manlleus de llengües ameríndies

Una part important dels vegetals procedents d'Amèrica s'ha introduït a la cultura catalana mitjançant l'adaptació del noms que tenien en les llengües ameríndies (*coca, iuca, mate, patatera, tomaquera*, etc.), els quals, moltes vegades, havien passat prèviament pel sedàs de les llengües antillanes, en supplantar l'indigenisme d'una altra àrea geogràfica, un fenomen del qual ja es queixava l'inca Garcilaso de la Vega, segons un text aportat per Cala Carvajal (Cala, *Relaciones Cataluña/Amèrica*: 77):

«“Todos los nombres que los españoles ponen a las frutas y legumbres del Perú son del lenguaje de las islas de Barlovento, que los han introducido ya en su lengua española” [...] Inca Garcilaso.»

Tant com una lamentació era la descripció d'una realitat d'indole comercial, que probablement devia seguir quan el comerç català va començar a establir-se a les Antilles en el context ja diferent del segle XVIII (Martínez Shaw, *Comerç americà*).⁹

El procés de transformació d'aquests mots no s'aturava aquí, sinó que normalment arribaven a la llengua catalana per via indirecta, habitualment per mitjà del castellà, però també del portuguès i d'altres llengües europees. En tot cas, les modificacions de l'adaptació, que han estat fonètiques i morfològiques, però també semàntiques, no amaguen que són vegetals amb denominació d'origen.

2.4.6.3 Manlleus del castellà

El contacte directe ha ajudat la proliferació del recurs a manlleus poc o gens adaptats i calcs del castellà, molt usuals en el procés de fixació de la designació dels vegetals procedents d'Amèrica. Entre els noms manlevats recollits hi ha: *diego de dia* (i *de nits*), *granadillo*, *guano*, *malagueta*, *mançanillo*, *palo santo*, *quebratxo*, *trompetilla*, *vainilla*, *xumbera*, etc. L'adaptació a la llengua catalana d'aquests manlleus ha requerit la utilització de recursos interns, tant fonètics com morfològics, si bé en d'altres casos, quan s'ha obert la possibilitat de solucions alternatives, els anticossos naturals de la comunitat

⁹ p 25-26: «Catalunya i el comerç americà 1504-1898. Dossier». A *L'Avenç* núm. 15, 1979, p 18-40: «el comerç català [...] s'assegurà per l'emigració de la primera gran fornada de joves comerciants que elegiren com a lloc d'operacions Cuba i Puerto Rico, per la seva importància dins del comerç americà [1765-1778].»

de parlants han portat a un procés selectiu que ha bandejat i deixat en desús elements sentits com a forans: *alerce*, *judia* (encara present a l'Alguer), *maïe*, *maís*, *pifano*, *sutxicopal*, etc.

2.4.6.4 Cultismes (creació culta)

Els noms vulgars de planta tenen dues grans vies creatives: «aquells que són d'arrel popular –i que, molt sovint, són un clar reflex del ric vocabulari de la societat pagesa– i, per altra part, els neologismes creats per especialistes, els quals no acostumen a ser d'arrel popular sinó culta» (Bonet, *Fitonímia*: 61).

El cultisme constitueix una classe de manlleu. El recurs al cultisme (paraula d'origen grec o llatí —o formada a partir de formes o radicals grecollatins— incorporada com a manlleu en la llengua i que no ha sofert, per tant, el procés evolutiu propi de les unitats lèxiques patrimonials) ha estat molt habitual al llarg de la història en totes les llengües romàniques. En el cas dels noms de planta, el cultisme segueix un camí específic, ja que està basat fonamentalment en el recurs, amb adaptació, als noms científics de família, gènere i espècie. Cal tenir en compte, per tant, que parlem de cultisme en un sentit parcialment desviat del concepte general, ja que el nom científic de les plantes, tot i que sovint correspon a un ètim llatí o grec (*acàcia*, *aristolòquia*, etc.), de vegades està format a partir d'un nom amerindi o, fins i tot, per la via eponímica, a partir d'un nom propi.¹⁰

Així, sigui perquè hi havia desconeixement del nom original amerindi del producte arribat o també sigui perquè potser el producte no en tenia cap, els europeus van haver de recórrer a l'adaptació del nom científic, format tant des d'un ètim americà, com molt sovint des d'una base onomàstica, com és el cas de *begònia*, nom creat pel botànic Plumier (1646-1706) en honor de Bégon, intendent general d'Haití (s. XVII); de *dàlia*, del llatí botànic *dahlia*, inspirat en el nom del botànic suec Dahl, que va importar la planta de Mèxic; d'*estèvia*, del nom de gènere *Stevia*, que elaborà Cavanilles en homenatge al botànic valencià del segle XVI Pere Jaume Esteve; de *campetx*, del nom del port mexicà Campeche, des d'on se n'exportava la fusta i el colorant; *marialluïsa* (del nom de la reina

¹⁰ El manlleu culte per als noms de planta ve de lluny: Coromines deia que «força més de la meitat dels noms llatins de plantes (sobretot els que ja es troben en Dioscòrides i Apuleu) són manlleus del grec» (*DECat* II, 75b).

a qui es va dedicar la planta); *quàssia* (del nom d'un esclau de Surinam que la va descobrir), etc. En rigor, doncs, aquests darrers noms, sense ésser pròpiament cultismes, n'acaben tenint tot el regust pel procediment creatiu.

En definitiva, la qüestió era resoldre el problema amb la solució que apuntava Oriol de Bolós (Bolós, *Llenguatge botànic*: 217): «Si la planta no té nom popular conegut i és important, de manera que convé que pugui ésser anomenada pel públic, és feta una adaptació del nom llatí». Cal parar compte amb el recurs a la traducció literal del nom científic que és força corrent en la lexicografia i no sempre és reeixit i, prou sovint, s'han propugnat noms falsament populars amb denominacions artificials que concorren amb d'altres que sí que ho són (Vallès, *Nombres Populares*: 12).

En el procés de millora de la lexicografia botànica catalana va ésser essencial el paper jugat pel diccionari de Pompeu Fabra, amb la incorporació de 256 noms de família botànica, que sumaven 266 si hi afegim els sinònims. Aquest nombre ha estat reduït en prop d'un centenar en el nou *DIEC*, que també n'exclou 21 dels 36 noms d'ordre botànic presents al *DGLC*. En el mateix diccionari fabrià, s'hi troben no menys de 60 entrades de noms de gènere botànic que, juntament amb els aproximadament 90 noms de planta que no són sinó adaptacions de noms de gènere, fan un total de 150 cultismes, als quals, d'altra banda, s'hi poden afegir uns altres 40 fitònims provinents directament de l'adaptació del nom d'espècie.

En les respectives cèdules d'aquest treball, he inclòs puntualment molts noms de planta procedents de cultismes (gènere i família), per a l'adopció dels quals he seguit el criteri d'interpretar la definició de l'article lexicogràfic que, amb preferència, és la del *DIEC*. En seguiment d'aquesta pauta, he hagut d'incloure els noms de família com a noms de planta en els següents casos:

Poàcies o gramínies:

1 f. *pl.* [BOS] Família de plantes monocotiledònies, constituïda per herbes anuals o perennes, de tija cilíndrica i nuosa, sovint buida, fulles llargues i estretes, sistema radical fasciculat, flors disposades en espiguetes reunides en espigues, raïms o panícules, i fruit sec i indehiscent, que comprèn els cereals i moltes herbes de prat.

2 f. [BOS] Individu d'aquesta família.

Espècies de la família: *Poaceae*.

- *Cortaderia selloana* (Schult. & Schult.f.) Asch & Graebn.
- *Guadua angustifolia* Kunth.
- *Guadua weberbaueri* Pilger.
- *Panicum capillare* L.

- *Stenotaphum secundatum* (Walt.) Kuntze.
- *Zea mays* L.

Agavàcies:

1 f. *pl.* [BOS] Família de plantes monocotiledònies, de fulles rígides sovint carneses, pròpia d'indrets àrids de les regions tropicals i subtropicals, que inclou les atzavares, el drago, les iuques, les cordilines i diferents espècies ornamentals o productores de fibres.

2 f. [BOS] Individu d'aquesta família.

Espècies de la família: *Agavaceae*.

- *Agave americana* L.
- *Agave rigida* Mill.
- *Agave sisalana* Perrine ex Engelm.
- *Agave tequilana* Weber.
- *Polyanthes tuberosa* L.
- *Yucca aloifolia* L.
- *Yucca elephantipes* Baker in Regel.

Fitolacàcies:

1 f. *pl.* [BOS] Família de plantes dicotiledònies, herbàcies o llenyoses, de fulles enteres, flors en raïms o cimes, generalment de periant simple, i fruit carnós o sec, esteses sobretot pels països tropicals i subtropicals, a la qual pertanyen el bellaombra i el raïm de l'escopeta.

2 f. [BOS] Individu d'aquesta família.

Espècies de la família: *Phytolaccaceae*.

- *Phytolacca americana* L.
- *Phytolacca decandra* L.
- *Phytolacca dioica* L.

Begoniàcies:

1 f. *pl.* [BOS] Família de plantes dicotiledònies, herbàcies o arbustives, de fulles asimètriques i flors unisexuals vistoses, estesa per les zones tropicals i subtropicals del món, que inclou les begònies.

2 f. [BOS] Individu d'aquesta família.

Espècies de la família: *Begoniaceae*.

- *Begonia discolor* R. Br.
- *Begonia semperflorens* Link.

En el conjunt del ceculari, els noms de planta que compleixen aquest requisit són 62, que agrupats en les famílies corresponents són els que segueixen:

- 7 *agavàcies*
- 7 *amarantàcies*
- 2 *amaril·lidàcies*
- 1 *anacardiàcia*
- 5 *anonàcies* (hom troba la grafia *annonàcies* en un article del *DIEC*)
- 2 *araucariàcies*
- 3 *aristoloquiàcies*
- 2 *begoniàcies*
- 4 *bromeliàcies*
- 1 *burseràcia*
- 1 *cactàcia*
- 1 *calicantàcia*
- 1 *canel·làcia*
- 7 *cucurbitàcies*
- 1 *ebenàcia*
- 1 *eritroxilàcia*
- 3 *fitolacàcies*
- 1 *hamamelidàcia*
- 1 *magnoliàcia*
- 1 *marantàcia*
- 1 *portulacàcia*
- 3 *quenopodiàcies*
- 3 *sapotàcies*
- 1 *simarubàcia*
- 2 *tropeolàcies*

També he registrat com a noms de planta els de *lecididàcia* i *malpighiàcia*, procedents d'uns noms de família del diccionari Fabra que després el *DIEC* ha suprimit, afectats per una readaptació de nomenclatura botànica que s'hi ha aplicat.

En la terminòloga botànica catalana, el sufix *-àcies* és la marca de la família, exceptuat algun cas excepcional per tradició (*compostes*, *crucíferes*, *gramínies*, *labiades*, *umbel·líferes*). És de destacar que entre els noms familiars n'hi ha que arrossegueu un ètim d'origen amerindi: *agavàcies*, *cactàcies*, *sapotàcies*... i d'altres que s'originen en fabricacions nominals expresses per a vegetals americans: *begoniàcies*, *magnoliàcies*...

També els noms de gènere i d'espècie botànics han estat elaborats sovint a partir d'uns ètims que, en el grup lèxic que tractem, no són res més que l'adaptació d'alguns dels noms de planta indígenes i, per això mateix, la transformació en noms vulgars, tan freqüent en la lexicografia, sobretot a partir del diccionari de Labèrnia, és una operació que sovint no podem saber si es va produir realment amb posterioritat a la intervenció dels científics.

2.4.6.5 Derivació

La derivació, que és un procediment neològic molt corrent en la llengua catalana, és un recurs de gran rendiment productiu en la formació dels noms de vegetals, especialment per dues vies:

a) Amb sufix valoratiu:

Cal fer notar la freqüència que en català s'utilitzen els sufixos apreciatius (diminutius), sufixos que, en fossilitzar-se, perden el significat valoratiu, fins al punt que els parlants ja no tenen consciència del caràcter composicional del mot. Aquest és un recurs que trobem aplicat freqüentment per a la denominació dels vegetals procedents d'Amèrica. Es tracta, però, de formacions de segon ordre, atès que el sufix diminutiu s'afegeix a una base lexemàtica que ja designa una planta:

et, -eta *abret, agulletes, avellaneta, bajoqueta, cacauets, campaneta, enciamets, fesolet, fustet, gafet/gafets, gossets, gutxets, malagueta, marieta/marietes, mongeta, pebreta, rabequet, sabatetes, sabonetes, targetes*

-i, ina *caputxina, caragolí, carbassina, carlina, carolí, carolina, clavellina, fesolí, pebreta, pebrina, perpetuïna*

-ol, -ola *narriola*

-ell, -ella *canyella*

-ó, -ona *carbassó, guitarrons*

-às, -assa *figuerassa, pebràs, pitalassa, piterassa*

-ot, -ota *gaferots, millot, pebrerot/a, pebrot*

b) Amb sufix productori

La conveniència de distingir el nom de la planta del del seu fruit o de la part profitosa que la caracteritza, ha propiciat l'extensió de l'ús analògic del sufix *-er -era*, que amb valor de productori, és de gran rendiment per a la formació de noms de planta en català, sobretot a partir del nom del fruit: *castanyer > castanya; oliver/olivera > oliva; taronger/tarongera > taronja* (Rull, *Formació mots*).¹¹

Aquest recurs no és general en les llengües llatines, i si bé el trobem equivalent en el francès *-ier -ière* (*châtaignier, olivier, oranger*), no és el cas ni del castellà (*castaño, olivo, naranjo*) ni de l'italià (*castagno, olivo, arancio*) (Bastardas, *Diàlegs*: 31).

En els noms dels vegetals americans, la utilització del sufix *-er -era*, no està restringida per a radicals que siguin noms de fruit (*guaiaber > guaiaba, tomaquera > tomaca*), sinó que el trobem amb els noms de la flor (*aromer > aroma; magnoliera > magnòlia*) o amb qualsevol altre radical que sigui significatiu de la planta o del profit que se'n treu (*canyeller > canyella; capoquer > capoc; patatera > patata*). Els parlants conserven consciència de la constitució analítica del mot (radical + sufix productori) i de la capacitat de creació de neologismes que té aquest sufix.

Molt diferent és el procediment de l'alguerès, que designa els arbres fruiters amb la composició *arbre del / de la*, calcant així la construcció típica del sard (Corbera, *Caracterització alguerès*: 53). D'aquest procediment analític podria originar-se el seu *poma de terra* per a la patata i la patatera o, potser, en aquest cas, es tracta d'un calc del francès, extensible al nom de *poma de terra dolça* aplicat al moniato.

Al costat dels sufixos esmentats, cal deixar constància de la presència d'algun altre sufix: *-al > carabassal*.

¹¹ «El sufix *-er* serveix per a crear el nom de l'arbre o la planta que produeix una fruita. El derivat pot ser tant masculí com femení. [...] Sembla que les plantes que produeixen verdura i llegums (mongeta, tomata, etc.) solen ser femenines. Els arbres fruiters poden ser tant masculins com femenins, si bé hi ha tendència a fer només masculins els de fruita seca (avellana, ametlla, castanya, etc.), i també els neologismes: *pistatxer*.» (Rull, *Formació mots*: 235).

La sufixació, com hem vist, és la principal materialització de la derivació en l'àmbit dels noms de vegetals procedents d'Amèrica, però també trobem casos de pseudoflexió (o derivació pseudoflectiva), que és el procediment consistent a recórrer a morfemes flexius que operen funcionalment com a sufixos, però que es fossilitzen en formar paraules noves. És el cas de les estructures compostes a partir d'un radical + marca de nombre: *agulletes, arracatxes, bajoques, cadells, castanyes, perles, plomes, rialles, sabonetes, escorpins, gaferots, gossets, guitarrons, gutxets, llufes, notxeres*, etc. Un altre cas de pseudoflexió es dona amb el procediment radical + marca de gènere: *amarant/a, bitxer/a, cacauer/a, fesol/a, fesoler/a, magnoli/a, magnolier/a, milloc/a, nyame/a*, etc.

Finalment, cal assenyalar que per etimologia popular es donen casos de supressió o reducció del sufix: *cacauet < cacau; mongeta < monja*.

2.4.6.6 Composició

Per a la creació dels noms que identifiquin els nous productes americans, el recurs als mots compostos mitjançant la suma de dos arrels ha estat oportunament emprat per tal d'aconseguir una funció descriptiva i transparent. Són noms subjectes a les lleis de la morfologia catalana, com ara que quan el primer element és un verb ($V + N$) no hi pot haver més d'un nucli (*enganxadones, enganxagossos*).

Malgrat que les regles són d'aplicació general, es produeixen casos que les transgredeixen, perquè ja sabem que a la creativitat li plauen les excepcions:

- *gira-sol*, amb un constituent nominal que no correspon a un complement directe.
- *bellaombra*, un mot compost que altera l'ordre habitual ($N + Adj$), amb un resultat que és més valoratiu que no pas restrictiu.

2.4.6.7 Sintagmació (sintagmes nominals lexicalitzats)

El sintagma nominal format per més d'un element (nom + complement) és un recurs sovintejat en l'adaptació dels vegetals procedents d'Amèrica, perquè és un mètode que permet la concreció d'una característica que pot ésser:

1. descriptiva formal: *arbre de pisos, carabassa de rabequet, grans de rosari...*
2. del profit que se'n treu: *arbre de la quina, carabassa de cabell d'àngel, herba de l'asma...*

3. denotació de procedència forastera: *araucària del Brasil, blat de l'Índia, figuera de moro, gessamí de Virgínia, peu americà...*

Els nuclis d'aquests nous sintagmes nominals són hiperònims d'extracció diversa:

1. Noms genèrics:

- *arbre: de la nou vòmica, de la Pasqua, de la quina, de la vida, de les tulipes, del cacau, del cautxú, del coral, de llana, de pisos, de tinta.*
- *herba: de la pampa, de la passió, de la princesa, de l'asma, del mal de queixal, de l'oblea, de l'ofec, dels leprosos, de tres claus, llüisa, mate, prudent, talpera, talpinera.*

2. Noms que resulten d'una sinècdope:

- *flor: de coral, de la passió, de lluna, del sol, dels tres claus, de Nadal, de nit, de papallona, de Pasqua, de sant Agustí, de tot l'any.*
- *fulla: de sucre.*

3. Noms formats per transferència semàntica:

- *avet: de Douglas, del bàlsam, del Colorado, de Vancouver, gegant americà, noble, pròcer.*
- *noguera: americana, blanca americana, del Brasil, negra.*
- *pi: d'Alaska, de Monterrey, de Xile, d'Oregon, insigne.*

4. Noms formats per cultisme:

- *acàcia: blanca, blanquera, borda, de bola, de flor groga, de para-sol, de tres espines, de tres punxes, negra, rosa.*
- *araucària: de Xile, del Brasil.*
- *begònia: d'ala d'àngel, de cera blanca, de cera vermella, de fulla de figuera, de fulla de pi, de pinaret, de raconera...*

La sintagmació (o lexicalització de sintagmes) es considera un procediment de formació de mots morfològic, però cal fer notar que —com he assenyalat— generalment implica que es produeixi alhora un canvi semàntic, una resemantització. També és un mecanisme que implica sovint un fenomen en els noms de planta que ja ha estat

assenyalat, com és la creació d'una relació d'oposició que es manifesta simplement amb la presència d'un adjectiu enfront de la no-presència (Bigas/Milian, *Anàlisi morfolèxica*: 76). En el cas dels vegetals procedents d'Amèrica aquesta regla origina alguns dels sintagmes nominals: *agèrat / agèrat de Mèxic; blat / blat de moro; canya / canya d'Índia; cedre / cedre d'encens; nou / nou del Brasil; pebre / pebre de Jamaica; pinya / pinya americana...* No hi fa res que el nom de planta provingui ja del lliscament semàntic d'un altre nom de vegetal americà, perquè l'oposició es produeix igualment: *patata / patata de Màlaga; tabac / tabac de paret...*

Quan el recurs composicional de la juxtaposició d'un adjectiu o una aposició, tan sovint emprat per a la singularització de les transferències semàntiques, no implica la desaparició del significat original, romanen les dues formes (*canya > canya d'Índia; cedre > cedre d'encens; pinya > pinya americana*), ben al contrari del que passa en produir-se el bandejament, perquè el nouvingut, sense competidor, no necessita d'addició correctiva: *atzavara, dacsà ...* Alhora, en no necessitar referent exòtic, hi hem de veure un senyal d'integració.

2.4.6.8 Altres

En la lexicografia històrica trobem noms formats per variació (variació formal del radical i variació ortogràfica):

- Variacions dialectals que no formen lexemes diferents sinó que responen al fenomen de l'al·lomorfa i, en conseqüència, impliquen pronúncies diferents: *alsabara / arxavara / atzavara; bugandília / buguenvíl·lea; murtera / murtrera; pebrer / preber; pimentó / primentó; xicaranda / xicranda*. Algunes d'aquestes diferències dialectals han estat recollides i assumides en la normativa: *carabassa / carbassa*.
- Canvis de síl·laba tònica: *anana / ananà / ananàs; guarana / guaranà*.
- Canvis per catalanització d'un mot (supressió o modificació dels elements finals): *guaiaco < guaiac; icaco < icac; nardo < nard; palisandro < palissandre*.
- Canvis per manteniment o supressió de la marca ortogràfica prefabriana: *iuca / yuca; maguei / maguey; mamei / mamey; marialluïsa / maria lluïsa; marietes de rosari / marietas de rosari; màtic / màtich; mirabajà / mirabejà; morrissà / morrissà / murrissà; nyàmera / nyàmara*.

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

2.5 ORGANITZACIÓ DE LES FITXES DEL DICCIONARI ONOMASIOLÒGIC

Per a la inclusió d'una espècie americana en aquest recull ha estat condició indispensable la presència d'algun mot que s'hi refereixi en la lexicografia catalana i totes les 445 cèdules que emparen el lèxic recollit, ordenades i numerades per ordre alfabètic del nom científic, són resultat de l'aplicació estricta d'aquesta norma.

En la classificació he hagut de resoldre un tou de problemes derivats de la sinonímia o la concurrència en la nomenclatura de les plantes vingudes d'Amèrica. Tot i que el criteri prevalent ha estat sempre de cenyir-me a la taxonomia científica, convindria de deixar constància del raonament que ha motivat el tractament d'alguns casos singulars:

a) Hi ha cinc espècies de la mateixa família de les cucurbitàcies (*Cucurbita ficifolia*, *C. maxima*, *C. melopepo*, *C. moschata*, *Lagenaria vulgaris*) amb una notable coincidència lèxica per la gran homonímia que es dona entre llurs noms vulgars, complicada encara més per l'existència d'espècies autòctones. Com que la lexicografia no adjudica a una espècie en concret la gran majoria de noms recollits, he resolt la qüestió ajuntant-les en una sola cèdula, dins la qual s'atorga a cada espècie (que conserva el número corresponent de l'ordre alfabètic), el vocabulari específic quan n'hi ha.

b) L'arribada a Europa de l'espècie *Capsicum annuum* va ocasionar arreu una nomenclatura confusionària, en identificar-la erròniament amb l'espècie oriental que ja era coneguda amb els noms llatins de *piper* o *pimentum*. La gran varietat de lliscaments semàntics va resultar en una barreja semàntica que encara subsisteix i a la qual ha calgut que li dediqués una atenció especial i que n'hagi fet un recull a banda, que resta anotat en l'apèndix núm. 6.

c) La irrupció entre els llegums de l'espècie americana *Phaseolus vulgaris* va revolucionar el sistema alimentari amb una gran incidència semàntica, en un procés afavorit per l'afinitat amb altres espècies autòctones de poca productivitat, circumstància que m'ha obligat a fer-hi una atenció especial i la confecció d'un llistat ad hoc consignat a l'apèndix núm. 7.

d) La implantació massiva del consum de l'espècie *Nicotiana tabacum*, amb una gran repercussió social i econòmica, ha estimulat la creativitat lèxica, una àrea de la qual és l'espècie amb més noms recollits. La realitat de la

productivitat lèxica induïda per aquesta espècie (tant en l'aplicació en el comerç, la indústria i el consum com en la creació metafòrica), ha estat el raonament que m'ha convençut a estendre el mateix tractament en les altres espècies per poca que n'hi hagi.

e) Un cas destacable, quant a la creativitat lèxica, tot i la impossibilitat del conreu per raons climàtiques, és degut a la popularització del consum de l'espècie *Theobroma cacao*, a partir del derivat alimentari de la *xocolata*.

f) Malgrat que, estrictament, la espècie *Cocos nucífera* no és una espècie americana (sinó que és originària de la Polinèsia), com que en arribar els europeus a Amèrica ja l'hi van trobar, he pres el determini de prendre-la en consideració i incloure-la en el recull.

g) He decidit d'incloure l'espècie *Sargassum bacciferum* perquè, si bé és una planta oceànica, el fet que la coneguem a partir del viatge de Colom i l'emplaçament del seu hàbitat del Mar dels Sargassos, prop de les illes Bermudes, entre Florida i les Açores, haurien de ser condicions suficients per a atorgar-li la categoria d'americana.

h) Des del començament havia decidit d'incloure l'espècie *Stevia rebaudiana*, per la gran popularitat que ha agafat en molt poc de temps el seu nom vulgar d'*estèvia*, malgrat que no apareixia en la lexicografia catalana. Ara, amb la inclusió d'aquest nom en l'obra de Ramon Gausachs publicada en els anys 2007-2008, compleix tots els requisits (Gausachs, *Herbes remeieres*).

i) Amb els núms. de cèdula 150 i 151 respectivament, he inclòs els dos híbrids *Citrus aurantium* i *Citrus x paradisi*, perquè tot i que són resultat del creuament de plantes no americanes, la popularitat i els noms vulgars s'han originat a Amèrica, on també es va produir la hibridació.

3. LA RECOLLIDA DE DADES

3.1 EL CONTINGUT DE LES CÈDULES

Tot el material lèxic recollit està inserit en un cedulari integrat en el primer capítol de la segona part d'aquest treball, repartit en 445 cèdules, numerades per l'ordre alfabètic del nom botànic. En l'interior de cadascuna de les cèdules hi ha quatre parts:

1. Presentació
2. La lexicografia històrica
3. La creativitat lèxica
4. L'homonímia i els lliscaments semàntics

3.1.1 Presentació de les cèdules

Les cèdules comencen amb un quadre que té una primera part descriptiva de l'espècie: el número d'ordre assignat i el noms botànics d'espècie, de gènere i de família. Després, també a dins del mateix quadre, un resum del nombre de noms inclosos a la cèdula. Ja fora del requadre, quan és possible, una cita literària il·lustrativa de l'encaix de la planta en el context cultural precedeix un text explicatiu d'alguna de les circumstàncies que han envoltat l'arribada de la planta o que afecten les peculiaritats del nom. Tanmateix, algunes de les espècies resten sense aquest comentari inicial complementari per l'escassetat d'informació, que no n'ha possibilitat la redacció.

Finalment, per ordre alfabètic, tota la lexicografia recollida en el *DIEC* relacionada amb l'espècie, tant la que fa referència directa a la planta i a la seva morfologia vegetal, com a la incidència, explícita o figurada, en d'altres àrees temàtiques. De tot aquest grup de mots i accepcions provinents del *DIEC* n'hi ha un llistat en l'apèndix núm. 1, en el qual s'hi aplega un total de 1.003 definicions, repartides gramaticalment de la manera següent:

- 943 noms substantius
- 26 adjectius
- 26 verbs
- 8 locucions

3.1 2 La lexicografia històrica

S'hi inclouen els noms de planta i llurs derivats propis. Hi ha tots els noms aplegats i de totes les procedències lexicogràfiques, cadascun amb les respectives fonts incorporades entre claudàtors. Aquesta part està subdividida segons que els mots i accepcions corresponguin a noms generals de la planta o varietals, a la morfologia de la planta, als noms col·lectius o a la derivació pròpia (intensius, adjectius, verbs). Del material recollit en aquest apartat hi ha un llistat dels noms de planta en el tercer capítol de la segona part, així com un llistat dels noms col·lectius en l'apèndix núm. 2 i un altre amb els noms derivats en l'apèndix núm. 3.

Quant als noms de la morfologia vegetal, la varietat de conceptes de les definicions no facilita gaire de fer-hi una visió de conjunt: el total de 847 noms recollits al llarg de totes les cèdules es reparteixen segons els següents conceptes:

- 13 Noms d'arrel
- 16 Noms de la bràctea.
- 5 Noms de la cabellera del fruit.
- 2 Noms del cap de la planta.
- 4 Noms del cap del fruit
- 2 Noms de capítol.
- 1 Noms del conjunt de fulles i arrels.
- 15 Noms de l'eix del fruit.
- 15 Noms de l'escorça
- 3 Noms de la fibra de les llavors
- 1 Nom del fil de la tavella
- 1 Nom del filament del fruit.
- 48 Noms de la flor.
- 472 Noms del fruit.
- 12 Noms de les fulles.
- 6 Noms de la infructescència.
- 129 Noms de la llavor.
- 1 Nom del peduncle fructífer
- 1 Nom de la pell del tubercle

- 2 Noms del plomall de les llavors
- 1 Nom de la polpa fruit.
- 1 Nom de la rama
- 21 Noms de la resina
- 1 Nom de la secreció de la planta.
- 1 Nom de la soca
- 2 Noms de la tavella
- 7 Noms de la tija.
- 2 Noms de la tija de la flor.
- 57 Noms del tubercle.

3.1.3 La creativitat lèxica

S'entén la creativitat lèxica d'una espècie, com el conjunt de mots i accepcions que la necessitat dels parlants ha requerit per a l'adaptació social, econòmica i cultural de les noves realitats que ha motivat. Sota l'epígraf de "Lexicografia històrica", ja he situat els mots i accepcions referits a les plantes i llur morfologia, però com que la creativitat dels parlants no s'atura aquí, he hagut de deixar constància també dels mots i accepcions referits a d'altres aspectes directament relacionats amb la integració econòmica i social de cadascuna de les espècies.

La incorporació de les diferents espècies a la vida quotidiana ha estat i és desigual, cosa que hom comprova tant pel diferent volum del lèxic reflectit en el vocabulari de cadascuna referit a l'alimentació, com també per la creativitat induïda en l'activitat agrícola que hi està tan relacionada. L'alimentació i altres activitats relacionades amb el consum personal, com la cuina i la medicina, són factors importants de sociabilitat, motiu pel qual són protagonistes típics de la creativitat lèxica, en la mesura que identifiquen els grups i els distancien d'altres (Gras, *Alimentació i societat*: 31).

És un camp en el qual l'espontaneïtat creativa es manifesta en diferències dialectals com la que assenyala Badia i Margarit: «*farro* [...] nom de les sopes de farina de blat de moro a Girona, enfront de *farinetes* [...], més general» (Badia, *Gram. històrica*: # 91 II nota). De manera progressiva, la incorporació tant a la dieta com a la vida econòmica dels nous productes americans havia de restar recollida en la lexicografia catalana i, en

quantitat més significativa, en la dels que de manera més intensa s'hi incardinaren: *patates, blat de moro, tomàquets, xocolata, etc.*

L'exotisme dels vegetals nouvinguts devia afavorir la pàtina terapèutica que molts d'ells han assolit, no necessàriament sempre per motius raonables, com ara la recomanació del tabac per a combatre l'asma, però la presència justificada en el lèxic farmacèutic català d'un grapat de plantes americanes és segurament merescut: *ipecacuana, marialluïsa, matakà (amb l'estricnina), quàssia, quina...*

En d'altres casos, quan la possibilitat agrícola d'una planta està dificultada per raons climàtiques, com en el cas del *cacau*, o per raons legals com en el cas del *tabac*, la creativitat lèxica es concentra en l'activitat comercial que s'hi relaciona. Finalment, són també un altre focus de creativitat lèxica les activitats manufactureres i industrials, com ara la dels colorants i, sobretot, les derivades de productes com el *cautxú*.

El criteri d'inclusió d'un nom en les cèdules és l'existència de menció directa a la planta o de llurs derivats en la definició que acompanya el lema referenciat. Per tal de facilitar-ne la visibilitat, el llistat de noms d'aquest apartat està subdividit en tres àrees:

- Agricultura
- Comerç i indústria
- Consum personal (alimentació, cuina, medicina i addiccions)

En aplicació estricta d'aquest criteri he hagut d'incloure *estanc* i *estanquer*, que són mots representatius del comerç del tabac, perquè en les definicions elaborades pels lexicògrafs se'ls relaciona directament amb aquest producte americà:

estanc

[BELVITGES] El paratge o casa en què es venen los gèneros estancats.
Estanco. Taberna mercium monopolio venedibilium.

[LABÈRNIA: «*estanch*»] Casa o paratge ahont se venen los gèneros estancats.
Estanco. Mercium monopolio vendibilium taberna.

[LABÈRNIA: «*estanquillo*»] *diminutiu*. *Estanquillo, tabaquería*. Tabacci taberna.

[DCVB] Establiment on es venen articles estancats, com tabac, segells de correu, llumins, etc.; «Ets estanchs de Palma no hi trobaven ni un fuy de paper sellat», *Ignor. 27*. REFR. —«Diners a l'estanc, fum al cel» (val.).

[FABRA] Establiment on es venen articles estancats: tabac, llumins, timbres de correu, paper de pagaments a l'Estat, etc.

[DIGEC] A l'estat espanyol, establiment on hom ven tabac, segells mòbils i de correu i efectes timbrats.

[SANNA: «estango»] Botiga a on se venen en particular tabacos, llumins, francbul·los etc. *Vés a l'estango i compra-me una bueta de tabaco de xutxar.*

[DIEC] Establiment on es venen articles estancats, com ara tabac, llumins, timbres de correu, paper de pagaments a l'Estat, etc.

estanquer

[BELVITGES] *estanquer Estanquero*. Tabaci aliarumve mercium monopola.

[LABÈRNIA] *estanquer, a*. Qui cuyda del estanch o ven coas estancades. *Estanquero, estanquillero*. Tabacci aliarumve mercium monopola.

[FABRA] *estanquer –a* Persona que té al seu càrrec la venda pública de tabac i altres gèneres estancats.

[DCVB] *estanquer, -era* Encarregat o administrador d'un estanc; cast. *estanquero*.

[DIGEC] *estanquer –a* 1 Persona que té un estanc.

[DIGEC] *estanquer –a* 2 Persona que té al seu càrrec la venda pública d'un estanc.

[DIEC] *estanquer estanquera* Persona que té al seu càrrec la venda pública de tabac i altres gèneres estancats.

Podríem preveure que, talment com passa amb la *xocolata* (amb els derivats *xocolater* i *xocolateria*), els noms que en català haurien de servir per a designar l'establiment comercial del tabac haurien d'ésser *tabaquer* i *tabaqueria*; però, de manera preferent, l'opció lèxica dels catalanoparlants s'ha decantat pels mots *estanquer* i *estanc*, noms que, per bé que no semblen directament relacionats amb cap planta americana, cal considerar-los-hi quan, en les definicions que en fa el *DIEC*, s'hi inclou, associada als conceptes de “gènere i article estancat”, una menció explícita del tabac.¹²

¹² De l'estreta relació que hi ha hagut sempre entre el tabac i els estancs, en són testimoni uns versots satírics anònims dels anys quaranta del segle passat: «Cuando mandaba Azaña | fumaba toda España. | Y, ahora, con Franco, | no hay tabaco en el estanco».

Dels mots *estanc* i derivats, encara no n'hi ha cap referència en els diccionaris de Lacavalleria, de Ros i de Sanelo i no n'hi ha constància fins que no apareixen en els d'Esteve-Belvitges-Juglà i de Labèrnia; i en aquest darrer, si bé en la definició d'*estanc* no hi ha menció del *tabac*, aquest nom, en llatí, hi serveix per a la definició dels derivats *estanquer* i *estanquillo*. Ja en els lèxics posteriors —*DCVB*, Fabra i *DIGEC*—, s'adopta el criteri que ara té el *DIEC*.

Un cas a part és el de l'alguerès *estango* que aporta el diccionari de Josep Sanna (Sanna, *Dicc. Alguer*), en el qual la referència al *tabac* és directa i sense l'epítet d'«estancat».¹³

El contacte amb la cultura castellana ha fet suspectes de castellanisme molts mots per la senzilla raó d'ésser formalment semblants a la versió castellana, un encasellament afavorit per llur presència constant compartida en la terminologia molt mediatitzada dels mons del comerç i de la indústria. És una visió excessivament generalitzada per simplista que pot arraconar la creativitat del català, com ja denunciava el valencià Marco Antonio de Orellana (1731-1813), que aportava raonaments per a tot al contrari (Martí, *Orellana*: 135):

El nombre *Tabaquera*, cualquier caja de tabaco, cuya voz aunque la usó hablando en castellano D. Francisco de la Torre fue porque se le pegó del Valenciano, pues en Castilla solo dicen *caja para tabaco*, o *caja de tabaco*, y aunque le lleva el Diccionario de la Lengua Castellana, no empero en la amplia significación que hemos dicho [...] y no teniéndose dicha voz por castiza, y ser muy genérica la de *caja*, se necessita en Castilla añadir *caja de &c.* lo que en València una palabra sola ya declara ser la de tabaco.

Tots els noms i accepcions inclosos en aquest apartat contenen la definició del darrer dels referents corresponents, ordenats entre claudàtors per ordre d'antiguitat. En tot cas, si n'hi ha, la definició del *DIEC* hi és prioritària. La compilació dels mots i accepcions recollits en l'apartat d'aquesta creativitat, que ha estat particularment intensa en algunes de les espècies estudiades, ha deixat un repartiment de noms entre les tres àrees temàtiques que el subdivideixen, que estan detallades en l'apèndix núm. 4, d'acord amb les següents quantitats i proporcions:

¹³ Cf. L'italià: «*stanco* (ligure, toscano, elbano; 'tabaccheria', da sp. *estanco*)» (Agostino, *L'apporto catalano*: 824).

l'agricultura.	74 (12,29 %)
el comerç i la indústria	134 (22,26 %)
el consum personal (l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions)	394 (65,45 %)

total	602

És un lèxic repartit de manera molt desigual entre les cèdules, d'acord amb el diferent grau de creativitat assolit per a les respectives espècies, segons variables que han induït el temps des de l'arribada i la imbricació cultural de cadascuna.

<i>Nicotiana tabacum</i>	168	(1 agricultura, 18 comerç, 149 consum)
<i>Theobroma cacao</i>	58	(12 comerç, 46 consum)
<i>Zea mays</i>	53	(31 agricultura, 22 consum)
<i>Capsicum annuum</i>	39	(1 comerç, 38 consum)
<i>Solanum tuberosum</i>	36	(9 agricultura, 4 comerç, 23 consum)
<i>Lycopersicon escul.</i>	25	(5 agricultura, 2 comerç, 18 consum)

3.1.4 L'homonímia i els lliscaments semàntics

Els processos metafòrics han embarcat noms a significats molt diferents, donant lloc a acepcions allunyades de l'original, malgrat que de vegades en resti evident el parentiu. L'homonímia resultant d'aquest desplaçament del significat és freqüent en el món vegetal i tant pot haver estat originada pel desplaçament del nom d'un concepte autòcton a un de nouvingut, com per un canvi a posteriori amb el camí invers.

Ja a darreries del segle XIX, l'escriptor Pons i Massaveu (1850-1918), escrivia en una obra satírica «Cal treballar per guanyar-nos les mongetes» (Pons Massaveu, *Auca Pepa*: 6)., una metàfora que recull el *DCVB*, amb el recurs a un llegum que traspasa els límits lingüístics, com ens fa veure D'Agostino: (Agostino, *L'apporto catalano*: 824): «*fríssole* (napoletano; 'denari' da sp. *frijoles* 'fagioli', con slittamento semantico)», perquè les metàfores vegetals, tan arrelades com qualsevol planta, participen de forma habitual de la crònica de la vida quotidiana: «Les noves samarretes del Barça m'agraden [...] Amb dos pebrots, l'un de blau i l'altre grana. Oficialment en diuen valors, però són dos pebrots ben identificables.» (Serra, *Elogi pebrots*).

L'apartat sobre l'homonímia l'he separat en dues parts segons que les metàfores no es moguin del món vegetal o que viatgin cap a una altra àrea temàtica. Gairebé diríem que les primeres són consubstancials del lèxic vegetal en el qual una nova accepció d'un mot s'origina en qualsevol lloc i per qualsevol motiu. No és el cas de les metàfores en d'altres àrees temàtiques, que segons el percentatge de presència observada, estan molt més subjectes a factors com ara quin sigui el temps que fa des de la creació del nou nom o el grau d'integració social. L'assignació a aquests dos apartats dels noms recollits, que estan detallats en l'apèndix núm. 5, resta repartida en les següents proporcions:

Món vegetal	118 noms	(48,36 %)
Altres àrees temàtiques	126 noms	(51,64 %)

Total	244 noms	

Els noms de l'homonímia metafòrica també està desigualment repartit entre les 445 espècies del cedulari, de les quals, si veiem l'assignació de noms a les 10 espècies amb més productivitat en aquest apartat, ordenades de més a menys, destaca visiblement el predomini clar del grup de les 5 carabasses:

<i>Lagenaria vulgaris</i>	81	(22 món vegetal, 61 altres àrees)
<i>Cucurbita ficifolia</i>	75	(22 món vegetal, 53 altres àrees)
<i>Cucurbita moschata</i>	73	(20 món vegetal, 53 altres àrees)
<i>Cucurbita màxima</i>	73	(20 món vegetal, 53 altres àrees)
<i>Cucurbita melopepo</i>	73	(20 món vegetal, 53 altres àrees)
<i>Capsicum annuum</i>	32	(24 món vegetal, 8 altres àrees)
<i>Phaseolus vulgaris</i>	31	(31 món vegetal)
<i>Solanum tuberosum</i>	25	(11 món vegetal, 14 altres àrees)
<i>Nicotiana tabacum</i>	21	(15 món vegetal, 6 altres àrees)
<i>Lycopersicon escul.</i>	15	(7 món vegetal, 8 altres àrees)

Com en el cas de la part dedicada a la creativitat lèxica, cadascun dels mots i accepcions conté la definició del darrer dels referents corresponents, ordenats entre claudàtors per ordre d'antiguitat. En tot cas, si n'hi ha, la definició del *DIEC* hi és prioritària.

3.2 ELS NOMS RECOLLITS

3.2.1 L'atribució específica dels noms

S'ha de tenir en compte que la creació de noms nous i llur incorporació com a unitats noves en el lèxic, es fa sovint mitjançant la recreació de termes ja existents, dotant-los d'accepcions noves i modificant-ne els continguts, amb la consegüent repercussió en la xarxa de relacions entre els significats de les paraules.

Per a l'atribució a una espècie d'un nom que apareix en la lexicografia és determinant la definició que l'acompanya i en pot ésser un bon exemple, l'assumpció de dues de les accepcions del mot *gra* incloses a l'article corresponent del *DIEC* (les núms. 1.1 i 1.2):

- La primera, que és la que diu «Fruit dels cereals, com el blat, l'ordi, el sègol, la civada, el blat de moro, etc.», que m'ha induït a incloure-la en les cèdules corresponents als sis cereals recollits de procedència americana de la família *Poàcies*.

- L'altra accepció, que diu «Conjunt dels fruits o llavors de diverses plantes alimentoses separades de l'espiga, de la tavella, etc.», ens podria portar a incloure el nom en tota mena de cereals (espiga) i de llegums (tavella), però com que hem de considerar també la manipulació que comporta l'operació de "separar", només he pogut atribuir el mot a les plantes que són objecte d'aquest procés agrícola i, dels 6 cereals inclosos al cedulari (espècies núms. 165, 229, 230, 315, 405, i 443), només aquest darrer, l'espècie *Zea mays*, encaixa amb aquesta condició de la definició; i del grup de les lleguminoses, pel mateix motiu, he hagut de descartar l'única mimosàcia present al cedulari i de les 52 fabàcies només n'he inclòs les núms. 55 (*Arachis hipogaea*), 326 (*Phaseolus caracalla*), 327 (*Phaseolus lunatus*) i 328 (*Phaseolus vulgaris*).

3.2.2 L'arreplec segons les espècies

El repartiment del nombre de noms i accepcions entre les 445 espècies integrades al cedulari està molt desigualment repartit, de tal manera que, del total de 3.937 noms i

accepcions que s'apleguen entre totes, n'hi ha 2.398 que es concentren en solament 12 espècies incloses a l'interior de 8 cèdules, amb un percentatge equivalent al 60,91 % del total:

	<u>Noms</u>						totals
	<u>planta</u>	<u>morfol.</u>	<u>col·lect.</u>	<u>deriv.</u>	<u>creativ.</u>	<u>homon.</u>	
<i>Phaseolus vulgaris</i>	23	136	16	50	15	31	271
<i>Nicotiana tabacum</i>	10	1	1	41	168	21	242
<i>Capsicum annuum</i>	36	92	10	27	39	32	236
<i>Cucurbita maxima</i>	18	56	10	55	16	73	228
<i>Lagenaria vulgaris</i>	12	53	10	55	16	81	227
<i>Cucurbita melopepo</i>	14	52	10	55	16	73	220
<i>Cucurbita ficifolia</i>	8	48	10	55	18	75	214
<i>Cucurbita moschata</i>	7	46	10	55	16	73	207
<i>Zea mays</i>	50	75	15	2	53	7	202
<i>Solanum tuberosum</i>	10	47	15	16	36	25	149
<i>Lycopersicon escul.</i>	17	30	7	19	25	15	113
<i>Theobroma cacao</i>	3	5	1	14	58	8	89

Totals	208	641	115	444	476	514	2.398

Per ordre quantitatiu, ve després un grup amb les altres 8 espècies amb més de 20 noms cadascuna, que sumen un total de 234 noms:

16 <i>Agave americana</i>	43
149 <i>Cinchona officinalis</i>	31
310 <i>Opuntia ficus-indica</i>	31
241 <i>Hevea brasiliensis</i>	30
55 <i>Arachis hypogaea</i>	27
433 <i>Vitis labrusca</i>	26
251 <i>Ipomoea batatas</i>	24
437 <i>Xanthium spinosum</i>	22

En agrupar les cèdules segons el grau de productivitat de noms de cadascuna, ens surt una bona visió de la desproporció productiva entre unes espècies i altres:

<u>Nombre de cèdules</u>	<u>Quantitat de noms de les espècies del grup</u>	<u>Nombre de noms</u>	<u>% del total</u>
12	de més de 100 noms	2.398	60,91 %
8	de 20 a 99 noms	234	5,94 %
225	de menys de 20 noms	1.305	33,16 %
-----		-----	
445		3.937	

3.2.3 El llistat de fitònims

En la distribució dels noms de planta entre les diferents espècies també hi ha una forta descompensació entre el nombre aplegat d'unes i altres. Cal tenir en compte que l'única condició que ha de tenir un fitònim de la llista és que tingui una entrada en la lexicografia i que, en conseqüència, he agrupat tots els noms sense distinció de cap caràcter dialectal ni varietal, tot i que d'aquesta darrera particularitat, si està descrita en la definició, se'n fa un llistat per separat en la cèdula corresponent.

El nombre total de noms de planta recollits és de 1.157, repartits desigualment entre les espècies incloses al cedulari. Amb deu fitònims o més hi ha 19 espècies, les quals, ordenades de major a menor quantitat de fitonímia són les següents:

<u>Espècie</u>	<u>Nombre de noms</u>
443 <i>Zea mays</i>	50
113 <i>Capsicum annuum</i>	36
328 <i>Phaseolus vulgaris</i>	23
437 <i>Xanthium spinosum</i>	21
16 <i>Agave americana</i>	18
173 <i>Cucurbita màxima</i>	18

78	<i>Begonia semperflorens</i>	17
271	<i>Lycopersicon esculentum</i>	17
188	<i>Datura stramonium</i>	15
174	<i>Cucurbita melopepo</i>	14
261	<i>Lagenaria vulgaris</i>	12
332	<i>Phytolacca americana</i>	11
438	<i>Xanthium strumarium</i>	11
310	<i>Opuntia ficus-indica</i>	11
236	<i>Helianthus annuus</i>	10
237	<i>Helianthus tuberosus</i>	10
305	<i>Nicotiana tabacum</i>	10
399	<i>Solanum tuberosum</i>	10
433	<i>Vitis labrusca</i>	10

L'ordre d'aquesta llista, posada segons el nombre d'ítems de cada cèdula, difereix substancialment de l'anterior fet a partir del nombre global de noms i, en una primera observació, presenta alguna particularitat xocant, que val la pena de comentar:

- La bona presència de noms de les begònies és deguda al lèxic aportat pel *DCVB*, en tal quantitat que denota la irregularitat d'uns articles elaborats amb poca homogeneïtat.
- Els abundants noms de la *Vitis labrusca* són deguts a la gran producció de textos vitivinícoles que va ocasionar la irrupció dels estralls de la fil·loxera.
- En la profusió de noms d'unes plantes com les dues *Xanthium*, s'hi ha de veure la creativitat dialectal, forçada a anomenar unes plantes que s'han adaptat perfectament al medi, però sense nom general conegut, probablement per la nul·la incidència en l'economia.
- Resultaria sorprenent la poca presència relativa de noms per a una planta com la *Nicotiana tabacum*, tan productiva de noms que s'hi vinculen, si no fos perquè les limitacions legals n'han limitat el conreu a casa nostra.
- La confluència de diversos ètims autòctons per a la *Zea mays*, ha resultat en una collita de noms de planta ben esponerosa.

- Un cas semblant és el de *Capsicum annuum*, en els noms de la qual hi ha incidit també la gran visibilitat i aprofitament per a la cuina de varietats amb molta personalitat.

Un altre tema a considerar és que les definicions lexicogràfiques no acaben de reflectir la característica sinecdòquica del vocabulari vegetal. Una correcció vindria donada si al nombre de fitònims hi afegíssim el de les parts morfològiques amb nom registrat, una operació que, si més no, proporciona una panoràmica més real del ressò de la planta en el món agrícola i productiu. Amb aquest correcció additiva, les espècies amb 10 o més noms passen ja a 26:

<u>Espècie</u>	<u>Nombre de noms</u>
328 <i>Phaseolus vulgaris</i>	159
113 <i>Capsicum annuum</i>	128
443 <i>Zea mays</i>	125
173 <i>Cucurbita màxima</i>	74
174 <i>Cucurbita melopepo</i>	66
261 <i>Lagenaria vulgaris</i>	65
399 <i>Solanum tuberosum</i>	57
172 <i>Cucurbita ficifolia</i>	56
175 <i>Cucurbita moschata</i>	53
271 <i>Lycopersicon esculentum</i>	47
16 <i>Agave americana</i>	29
310 <i>Opuntia ficus-indica</i>	27
437 <i>Xanthium spinosum</i>	22
78 <i>Begonia semperflorens</i>	17
251 <i>Ipomoea batatas</i>	17
188 <i>Datura stramonium</i>	15
149 <i>Cinchona officinalis</i>	13
236 <i>Helianthus annuus</i>	12
438 <i>Xanthium strumarium</i>	12
237 <i>Helianthus tuberosus</i>	11
305 <i>Nicotiana tabacum</i>	11

332 <i>Phytolacca americana</i>	11
433 <i>Vitis labrusca</i>	11
28 <i>Amaranthus caudatus</i>	10
38 <i>Anacardium occidentale</i>	10
39 <i>Ananas comosus</i>	10

3.2.4 La incidència lèxica paral·lela

Hi ha un grup de mots de d'extracció heterogènia que no he inclòs en el recull per no reunir les condicions enunciades en el capítol 1.2, dels quals en poden ésser exemples:

- *bananer bananera*: adjectiu d'origen metafòric de significació política, normalment referit a règims americans, que no he considerat, en no haver estat inclòs el radical *banana* en el cedulari.
- *préssec paraguaià* (*Prunus persica* var. *compressa*). També conegut amb els noms de *tomàquet* i *xato*. Quan no té pèl, s'anomena *platerina* o *nectarina tomaquera*. Malgrat el qualificatiu de procedència, no és americana.
- *fraguera* (*Fragaria x ananassa*), que és un híbrid europeu, malgrat que sigui resultat del creuament de dues espècies d'origen americana: *Fragaria chiloensis* i *Fragaria grandiflora*.

Amb bona presència en la lexicografia catalana, he hagut de deixar de banda, en no pertànyer al Regne Plantes, dos grups d'individus associats a plantes procedents d'Amèrica, els quals, per llur relació simbiòtica o parasitària, han d'ésser inequívocament de procedència americana. Són el que se'n pot dir “companys de viatge”, dels quals he separat el material recollit en sengles apèndixs:

- Noms del Regne Fongs (Apèndix núm. 13)
- Noms del Regne Animals (Apèndix num. 14)

Un altre cas, per al qual he confegit un llistat recollit en l'apèndix núm. 15, és el d'un grup de mots i accepcions, també presents en la lexicografia, que pel seu caràcter

d'hàbitat, col·lectiu o d'explotació agrària, tenen relació estreta amb el món vegetal americà, si bé sense relacionar-se amb cap espècie en concret o, si ho fan, és amb alguna que no té la condició d'americana.

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

3.3 LA REPERCUSSIÓ LINGÜÍSTICA, ETNOPOÈTICA I LITERÀRIA

En els treballs de recerca he extret molt de material de la bibliografia consultada que finalment he hagut de deixar fora de les cèdules en no encaixar en cap de les parts que les componen. Ara bé, com que es tracta de material que inclou exemples d'ús molt indicatius de l'adaptació de cada espècie en la vida quotidiana, he pensat que és bo de deixar-ne constància i fer-hi algunes reflexions. És un material que té dues procedències:

- a) Material lingüístic: locucions, frases fetes, onomàstica...
- b) Material literari: paremiologia, endevinalles, cançó, citacions literàries...

3.3.1 La fraseologia

L'existència de locucions i frases fetes en les quals apareix el nom d'una espècie és una mostra de l'arrelament en la vida social de la comunitat. Les espècies a propòsit de les quals hem trobat més unitats fraseològiques en la lexicografia acostumen a ser les que ja compten amb un vocabulari més ampli. D'aquesta qüestió, Cala Carvajal en va fer uns comentaris prou adients (Cala, *Cacao, cacahuete y maiz*: 33-34):

«El cambio semántico es otra prueba de la naturalización de un préstamo lingüístico; o que aparezca en frases hechas de uso general. Por ejemplo: *no valer un cacao* 'no valer nada' (it. *no valer un fico*) debe su significación a que en Méjico se usara el cacao como moneda de bajo valor. En América se dice tambien *no haber quien le haga un cacao* (en España diríamos *sombra por cacao*).»

[...]

«Otro índice serían los sentidos figurados acumulados a lo largo del tempo: *cacao* 'alboroto o confusión' (> *cacao mental*); *gran cacao* (Venezuela), traducido [...] como 'uomo influente', etc.»

[...]

«La presencia de *maiz* en frases hechas españolas, al igual que en *cacao*, es una prueba inequívoca de su arraigo en el idioma.»

En la recollida de fraseologia no m'he limitat al material lingüístic estricte (locucions i concurrències), sinó que, a partir del buidat de la bibliografia consultada,

també he aplegat unitats que són mostres de creativitat etnopoètica que es donen en tres camps:

- La paremiologia
- Les endevinalles
- El cançoner

És molt il·lustrativa de l'antiguitat de la presència d'una planta, l'abundància de referències en els reculls folklòrics. Si més no, això venia a dir Joan Amades en un comentari sobre les endevinalles (Amades, *Cançoner*: 140):

«Trobem endevinalles referents a objectes importats a casa nostra en temps relativament moderns, els quals ja han estat poetitzats pel poble amb la seva endevinalla. Trobem endevinalles de la pipa, que no fou popular a Catalunya fins al segle XVIII. Aquestes endevinalles són molt conegudes i tenen tot el tall i la factura pròpia d'aquests documents populars...»

Efectivament, doncs, l'anàlisi quantitativa ens facilita un índex de l'arrelament de la planta en la cultura popular. En l'apèndix núm. 10, he transcrit de manera conjunta les 551 unitats de fraseologia lingüística i etnopoètica recollides, les quals estan repartides per espècies de la següent manera:

<i>Cucurbita</i> ssp.	170
<i>Nicotiana tabacum</i>	102
<i>Phaseolus vulgaris</i>	68
<i>Capsicum annuum</i>	57
<i>Solanum tuberosum</i>	36
<i>Theobroma cacao</i>	30
<i>Lycopersicon esculentum</i>	29
<i>Zea mays</i>	22
<i>Opuntia ficus-indica</i>	11
<i>Arachis hypogaea</i>	6
<i>Ipomoea batatas</i>	5
<i>Agave americana</i>	4

<i>Passiflora caerulea</i>	3
<i>Amaryllis vittata</i>	2
<i>Helianthus annuus</i>	2
<i>Acacia farnesiana</i>	1
<i>Canella alba</i>	1
<i>Guayacum officinale</i>	1
<i>Lippia triphylla</i>	1

D'entre les espècies amb més ressò fraseològic, podríem atribuir la munió de citacions de noms pertanyents al grup de les 5 cucurbitàcies a la connexió del nom vulgar *carabassa* amb espècies anteriors autòctones. Però aquest no és el cas que explica l'abundor de citacions referides a noms relacionats amb l'espècie *Nicotiana tabacum*, per a les quals caldria potser pensar més en la incidència social del consum; i, no cal dir-ho, la notable presència de noms referits a les espècies *Phaseolus vulgaris* i *Capsicum annuum*, no és res més que el testimoni de la importància d'ambdues en l'alimentació des de fa molt de temps.

En d'altres plantes americanes que avui són també molt importants en les activitats agrícola i alimentària, i tan arrelades en la cultura popular com *Solanum tuberosum*, *Lycopersicon esculentum* i *Zea mays*, el menor nombre de cites etnopoètiques cal atribuir-lo al relativament curt i dificultós període d'implantació.

3.3.2 L'onomàstica

Una altra traça de la incardinació social d'una planta és la productivitat onomàstica, de la qual en tenim bons exemples en els renoms o malnoms de persona i en la toponímia. Malgrat que el recull és minso i no pot ser representatiu, del resultat del buidatge en la bibliografia consultada n'hi ha un llistat en l'apèndix núm. 12, amb la següent quantificació per espècies:

<i>Solanum tuberosum</i>	5
<i>Cucurbita</i> ssp	4
<i>Lycopersicon esculentum</i>	4
<i>Phaseolus vulgaris</i>	4
<i>Capsicum annuum</i>	3

<i>Opuntia ficus-indica</i>	3
<i>Nicotiana tabacum</i>	2
<i>Zea mays</i>	2
<i>Agave americana</i>	1
<i>Arachis hypogaea</i>	1
<i>Amaranthus tricolor</i>	1
<i>Cinchona officinalis</i>	1
<i>Phytolacca dioica</i>	1

3.3.3 La presència literària

Hi ha moltes mostres d'exemples d'ús en la literatura catalana dels noms dels vegetals de procedència americana, així com del lèxic que n'és deutor. En l'apèndix núm. 11, s'hi troben, classificades per les espècies referides, les cites literàries i altres exemples d'ús documental.

3.4 INFORMACIÓ SOBRE ELS APÈNDIXS

Apèndix 1. La lexicografia del *DIEC*. Conté un llistat amb els mots i accepcions relacionat amb espècies americanes que figuren en el *DIEC*. És una relació amb 1.003 lemes amb l'article corresponent.

Apèndix 2. Noms col·lectius. Conté per ordre alfabètic, amb llur definició, els 96 noms col·lectius de planta o de camp conreat inclosos en el cedulari.

Apèndix 3. La derivació. Conté els 265 noms resultants de la derivació pròpia.

Apèndix 4. La creativitat lèxica. Conté una relació ordenada alfabèticament dels 602 noms de la creativitat (que són 708 pel factor polisèmic), classificats en tres llistats amb els noms de la creativitat en l'agricultura, els de la creativitat en el comerç i la indústria i els de l'àrea temàtica de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions. Cada entrada es complementa amb el nom de l'espècie del cedulari relacionada.

Apèndix 5. L'homonímia. Conté una relació ordenada alfabèticament dels 244 noms de l'homonímia, classificats en dos llistats amb els noms de l'homonímia en el món vegetal i els de l'homonímia en les altres àrees temàtiques. Cada entrada es complementa amb el nom de l'espècie del cedulari relacionada.

Apèndix 6. *Capsicum annuum*. Conté una ampliació del tractament que se'n fa, en la fitxa núm. 113 del cedulari, del vocabulari del *Capsicum annuum*.

Apèndix 7. *Phaseolus vulgaris*. Conté una ampliació del tractament que se'n fa, en la fitxa núm. 328 del cedulari, del vocabulari del *Phaseolus vulgaris*.

Apèndix 8. Les espècies. Conté una relació alfabètica de les 445 espècies de procedència americana incloses al cedulari.

Apèndix 9. Les famílies botàniques. Conté una relació alfabètica de les 124 famílies botàniques a les quals pertanyen les espècies de procedència americana incloses al cedulari.

Apèndix 10. La fraseologia. Relació conjunta de les fraseologies lingüística i etnopoètica extretes de la bibliografia consultada, agrupades per ordre alfabètic de les espècies corresponents.

Apèndix 11. La literatura. Relació de les cites literàries extretes de la bibliografia consultada, agrupades per ordre alfabètic de les espècies corresponents.

Apèndix 12. L'onomàstica. Relació, agrupada per ordre alfabètic de les espècies corresponents, de l'onomàstica recollida en la bibliografia consultada.

Apèndix 13. Els fongs. Relació d'individus pertanyents al Regne Fungi, integrada per set fongs que han deixat empremta en la lexicografia (*carbó, malura, mildiu, oïdi...*). És un grup d'individus associats, per llur relació simbiòtica o parasitària, a plantes procedents d'Amèrica. El material lèxic recollit està classificat per espècies i distribuït en cèdules de la mateixa manera que en el cedulari de plantes.

Apèndix 14. Els animals. Relació d'individus pertanyents al Regne Animal que han deixat empremta en la lexicografia (*cotxinilla, escarabat de la patata, fil·loxera*), els quals, per llur relació parasitària, estan associats a plantes procedents d'Amèrica, de les quals han hagut d'ésser inequívocament “companys de viatge”. El material lèxic recollit està classificat per espècies i distribuït en cèdules de la mateixa manera que en el cedulari de plantes.

Apèndix 15. Els hàbitats i l'explotació agrícola. Inclou un grup de mots, també presents en la lexicografia, que pel seu caràcter d'hàbitat o d'explotació agrícola, tenen un origen americà.

Apèndix 16. L'etnografia. Classificades per ordre alfabètic de les espècies relacionades, inclou les cites de caràcter etnogràfic (costums, jocs, creences...), aplegades en la bibliografia consultada que fan referència a vegetals americans.

3.5 EL TRACTAMENT DE LA BIBLIOGRAFIA

En els llistats, tots els noms del recull porten, entre claudàtors, la referència a la procedència lexicogràfica per ordre d'antiguitat. El buidatge ha estat sistemàtic en el lèxics de:

- Lacavalleria
- Belvitges
- Labèrnia
- Aguiló
- *DCVB*
- Masclans
- Fabra
- *DIGEC*
- *DIEC*

Entremig d'aquests nou referències principals, hi ha també algunes cites esparses de lèxics anteriors i posteriors al diccionari de Lacavalleria, que es troben inserides d'acord amb la data de publicació o de la confecció del text si no es van publicar en vida de l'autor. També he aprofitat i consignat l'aportació de noms d'alguns lèxics i assaigs especialitzats (Bartels, Gausachs, Panareda...) amb data de publicació posterior a la del *DIEC*, els quals acompanyen el nom referenciat amb el mateix ordre temporal. Excepcionalment, he anotat noms procedents d'alguna altra referència literària significativa o d'interès.

En els llistats de mots, són anotats sense més explicació els noms de planta, de la morfologia i els col·lectius. En canvi, en la transcripció de la resta de l'aplec, s'hi consigna la definició que porta el darrer dels lèxics citats, però té preferència la definició del *DIEC*, si n'hi ha. El mateix criteri s'aplica en els comentaris de la fraseologia si en porten.

La bibliografia consta de dues parts: una primera que inclou tota mena de lèxics i assaigs, i una segona amb les obres literàries i documentals citades en els apèndixs.

3.6 CRITERIS DE TRANSCRIPCIÓ

En la transcripció de les cites (lexicogràfiques, literàries o documentals), s'ha revisat l'accentuació, l'ús de l'apòstrof i l'ortografia segons la normativa de l'IEC, tot deixant tal com estaven les grafies no incloses en el diccionari normatiu i els barbarismes. Els mots que són objecte de la referència en les cites figuren en cursiva tal com apareixen en l'original.

En el llistat de lemes, els mots s'han agrupat pel radical a partir de la forma que apareix en el *DIEC*, i, en absència d'aquest, com en el darrer dels lèxics aplegats. L'agrupació no afecta els mots formats per mitjà de sufixos catalans, valoratius (*tomaca* i *tomacó*) i no valoratius (*tomaca* i *tomaquera*), que tenen entrada a part, com també la tenen els casos amb canvi de gènere.

SEGONA PART

LES DADES DE LA RECERCA

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

1. EL CEDULARI

1 - *Abarema cochliacarpus* (Gomes) Barneby & J. W. Grimes

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *abaremo m.* [COSTA: «*aberemo*»].
- *abaremo-temo m.* [COSTA].

2 - *Abies balsamea* (L.) Mill.

Família: *Pinaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

La derivació. Noms col·lectius: 3

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions: 1

Noms en total: 6

Aquest arbre originari de l'Amèrica del Nord, és un avet conegut per l'aprofitament que se n'ha fet de la reïna, coneguda com a "bàlsam del Canadà".

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *avet m.* (*plantes superiors, lèxic comú*). Arbre perennifoli del gènere *Abies*, de la família de les pinàcies, de branques verticil·lades, fulles generalment linears i pinyes erectes que es desfan a la maduresa.
- *avetar m.* (*lèxic comú, ciència forestal, col·lectius vegetals*). Bosc d'avets.
- *avet del bàlsam m.* (*plantes superiors*). Avet autòcton d'Amèrica del Nord, del qual s'obté el bàlsam del Canadà (*Abies balsamea*).
- *aveteda f.* (*col·lectius vegetals, ciència forestal*). Avetar.
- *avetosa f.* (*lèxic comú, ciència forestal, col·lectius vegetals*). Avetar.
- *bàlsam del Canadà m.* (*plantes superiors*). Oleoresina de color groguenc o verdós, obtinguda de l'avet del bàlsam, emprada sobretot en òptica i microscòpia, i també en medicina i perfumeria.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *avet m.* [LABÈRNIA: «*abet*»]; [DIGEC]; [DIEC].
- *avet del bàlsam m.* [DIEC].

Noms dels camps conreats i col·lectius de la planta:

- *avetar m.* [DIGEC]; [DIEC].
- *aveteda f.* [DIGEC]; [DIEC].
- *avetosa f.* [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *bàlsam del Canadà m.* [FABRA]; [DIEC].

3 - *Abies concolor* (Gordon) Lindley ex Hildebrand

Família: *Pinaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
La derivació. Noms col·lectius:	3
Noms en total:	5

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *avet m.* (*plantes superiors, lèxic comú*). Arbre perennifoli del gènere *Abies*, de la família de les pinàcies, de branques verticil·lades, fulles generalment linears i pinyes erectes que es desfan a la maduresa.
- *avetar m.* (*lèxic comú, ciència forestal, col·lectius vegetals*). Bosc d'avets.
- *avet del Colorado m.* (*lèxic comú, ciència forestal, plantes superiors*). Avet d'escorça grisa i de fulles falciformes d'un gris blavenc, originari d'Amèrica del Nord i de vegades plantat com a ornamental (*Abies concolor*).
- *aveteda f.* (*col·lectius vegetals, ciència forestal*). Avetar.
- *avetosa f.* (*lèxic comú, ciència forestal, col·lectius vegetals*). Avetar.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *avet m.* [LABÈRNIA: «abet»]; [DIGEC]; [DIEC].
- *avet del Colorado m.* [DIEC].

Noms dels camps conreats i col·lectius de la planta:

- *avetar m.* [DIGEC]; [DIEC].
- *aveteda f.* [DIGEC]; [DIEC].
- *avetosa f.* [DIGEC]; [DIEC].

4 – *Abies grandis* (Douglas ex D. Don) Lindley.

Família: *Pinaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
La derivació. Noms col·lectius:	3
Noms en total:	6

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **avet** *m.* (*plantes superiors, lèxic comú*). Arbre perennifoli del gènere *Abies*, de la família de les pinàcies, de branques verticil·lades, fulles generalment linears i pinyes erectes que es desfan a la maduresa.
- **avetar** *m.* (*lèxic comú, ciència forestal, col·lectius vegetals*). Bosc d'avets.
- **avet de Vancouver** *m.* (*ciència forestal, plantes superiors*). Avet gegant americà.
- **aveteda** *f.* (*col·lectius vegetals, ciència forestal*). Avetar.
- **avet gegant americà** *m.* (*lèxic comú, ciència forestal, plantes superiors*). Avet molt robust, originari d'Amèrica del Nord, de vegades plantat com a arbre forestal (*Abies grandis*).
- **avetosa** *f.* (*lèxic comú, ciència forestal, col·lectius vegetals*). Avetar.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **avet** *m.* [LABÈRNIA: «abet»]; [DIGEC]; [DIEC].
- **avet de Vancouver** *m.* [DIEC].
- **avet gegant americà** *m.* [DIEC].

Noms dels camps conreats i col·lectius de la planta:

- **avetar** *m.* [DIGEC]; [DIEC].
- **aveteda** *f.* [DIGEC]; [DIEC].
- **avetosa** *f.* [DIGEC]; [DIEC].

5 - *Abies procera* Rehder

Família: *Pinaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
La derivació. Noms col·lectius:	3
Noms en total:	6

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **avet** *m.* (*plantes superiors, lèxic comú*). Arbre perennifoli del gènere *Abies*, de la família de les pinàcies, de branques verticil·lades, fulles generalment linears i pinyes erectes que es desfan a la maduresa.
- **avetar** *m.* (*lèxic comú, ciència forestal, col·lectius vegetals*). Bosc d'avets.
- **aveteda** *f.* (*col·lectius vegetals, ciència forestal*). Avetar.
- **avet noble** *m.* (*ciència forestal, plantes superiors*). Avet de fulles glauques a l'anvers, originari d'Amèrica del Nord, plantat de vegades a Europa com a arbre forestal (*Abies procera*).
- **avetosa** *f.* (*lèxic comú, ciència forestal, col·lectius vegetals*). Avetar.
- **avet pròcer** *m.* (*lèxic comú, ciència forestal, plantes superiors*). Avet noble.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **avet** *m.* [LABÈRNIA: «abet»]; [DIGEC]; [DIEC].

- *avet noble m.* [DIEC].
- *avet pròcer m.* [DIEC].

Noms dels camps conreats i col·lectius de la planta:

- *avetar m.* [DIGEC]; [DIEC].
- *aveteda f.* [DIGEC]; [DIEC].
- *avetosa f.* [DIGEC]; [DIEC].

6 - *Abuta rufescens* Aubl.

Família: *Menispermaceae*

.***

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *abuta f.* [COSTA].

7 - *Acacia farnesiana* (L.) Willd.

Família: *Mimosaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	5
Noms de la morfologia vegetal:	1
Homonímia. Altres àrees:	1
Noms en total:	7

«Los camells que remuguen en terra agenollats,
s'aixequen de bell aire,
i els *aromers* gronxant-se com encensers daurats
envien dolça flaire»¹⁴

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *acàcia f.* (*plantes superiors, lèxic comú, agricultura*). Arbre de la família de les mimosàcies, les papilionàcies o les cesalpiniàcies, sovint cultivat als jardins.
- *aroma f.* (*lèxic comú*). Flor de l'aromer.
- *aroma f.* (*lèxic comú*). Borleta que imita la flor de l'aromer.
- *aromer m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Arbust espinós de la família de les mimosàcies, de fulles bipinnaticompostes i flors grogues, en glomèruls globosos i olorosos, d'origen tropical i cultivat al migjorn valencià per a fer tanques (*Acacia farnesiana*).

¹⁴ Jacint Verdaguer, *Obres completes*, 483

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *acàcia* f. [LABÈRNIA: «acàssia, càssia»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *aromer* m. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [BARCELÓ]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA].
- *aromer americà* m. [COSTA].
- *carambuco* m. [BARCELÓ]; [CEBALLOS].
- *mimosa* f. [FABRA]; [CEBALLOS].

Noms de la flor:

- *aroma* f. [LABÈRNIA]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS

Altres àrees temàtiques:

- *aroma* f. Borleta que imita la flor de l'aromer. [AGUILÓ]; [DIGEC]; [DIEC].

8 - *Acca sellowiana* (Berg.) Burret

Família: *Myrtaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *feijoa* f. (*plantes superiors, agricultura*). Arbust o arbret de la família de les mirtàcies, originari d'Amèrica del Sud i cultivat, sobretot als països tropicals, pels seus fruits comestibles, semblants a la guaiaba (*Acca sellowiana* o *Feijoa sellowiana*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *feijoa* f. [DIGEC]; [DIEC].

9 - *Acer negundo* L.

Família: *Sapindaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

3

Noms del comerç i la indústria:

1

Noms en total:

4

Arbre inicialment cultivat en parcs i jardins, ha acabat reproduint-se de manera subespontània en boscos de ribera.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *auró* m. (*lèxic comú, plantes superiors, ciència forestal*). Arbre caducifoli del gènere *Acer*, de la família de les aceràcies, de fusta dura, fulles palmades i fruit

format per dues sàmares, que es fa d'una manera esparsa en els boscos de la muntanya mitjana.

- **auró** m. (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta d'auró.
- **auró de fulla de freixe** m. (*lèxic comú, plantes superiors, ciència forestal*). *Negundo*.
- **negundo** m. (*agricultura, plantes superiors*). Arbre caducifoli de la família de les aceràcies, dioic, amb fulles compostes, de tres a set folíols ovats, flors verdoses sense pètals, en inflorescències pèndules, i fruits en disàmara, amb les ales fent un angle agut, originari de l'est d'Amèrica del Nord i conreat en parcs i jardins (*Acer negundo*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **auró** m. [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **auró de fulla de freixe** m. [*DIEC*].
- **negundo** m. [*CEBALLOS*]; [*BOLÓS/VIGO*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*]; [*PANAREDA*].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **auró** m. Fusta d'auró. [*DIEC*].

10 - *Acer saccharum* Marshall

Família: *Sapindaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	4
Noms del comerç i la indústria:	2
Noms en total:	6

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **auró** m. (*lèxic comú, plantes superiors, ciència forestal*). Arbre caducifoli del gènere *Acer*, de la família de les aceràcies, de fusta dura, fulles palmades i fruit format per dues sàmares, que es fa d'una manera esparsa en els boscos de la muntanya mitjana.
- **auró** m. (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta d'auró.
- **auró del sucre** m. (*lèxic comú, plantes superiors, ciència forestal*). *Erable del sucre*.
- **erable** m. (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta d'erable.
- **erable del sucre** m. (*plantes superiors*). Arbre caducifoli de la família de les aceràcies, semblant a l'erable, originari de l'Amèrica del Nord, de la saba del qual s'obté xarop i sucre (*Acer saccharum*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **auró** m. [*LABÈRNIA: «euró, uró»*]; [*DCVB: «auró, oró, uró»*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].

- *auró del sucre* m. [LABÈRNIA: «*euró del sucre, uró del sucre*»]; [DCVB: «*oró del sucre*»]; [DIEC].
- *erable* m. [LABÈRNIA]; [DCVB].
- *erable del sucre* m. [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *auró* m. Fusta d'auró. [DIEC].
- *erable* m. Fusta d'erable. [DIEC].

11 - *Acmella oleracea* (L.) R. K. Jansen

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *herba del mal de queixal* f. [LABÈRNIA: «*herba de mal de caixals*»]; [BARCELÓ: «*herba de mal de caixal*»]; [DCVB].

12 - *Acrocomia aculeata* (Jacq.) Lodd ex Mart.

Família: *Arecaceae*

Inventari classificat dels noms

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *mocaia* f. [COSTA: «*mocaya*»].

13 - *Adelia ricinella* L.

Família: *Euphorbiaceae*.

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA.

Noms de la planta:

- *adèlia* f. [COSTA].
- *jia* f. [COSTA].

14 - *Adiantum pedatum* L.

Família: *Pteridaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *adiant m.* (plantes inferiors). Falguera del gènere *Adiantum*, de l'ordre de les pteridals, amb esporangis marginals, com la falzia.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *adiant m.* [*DCVB*]; [*DIEC*].

15 - *Aesculus pavia* L.

Família: *Acanthaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

Arbre d'origen americà apreciat com a ornamental que ha estat hibridat amb l'europeu castanyer d'Índies. El nom *pavia* de l'espècie va ser atribuït en honor del botànic holandès Peter Paaw.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *pavia f.* (*agricultura, plantes superiors*). Arbret caducifoli de la família de les hipocastànies, molt semblant al castanyer d'Índia, però amb les flors rosades o vermelles i els fruits sense pues, cultivat com a ornamental (*Aesculus pavia*).
- *pavia f.* (*agricultura, plantes superiors*). Arbre ornamental, híbrid de la *pavia* i del castanyer d'Índia (*Aesculus* × *carnea*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

La planta:

- *pavia f.* [*DCVB*]; [*FABRA*]; [*DIEC*].

Els cultivars:

- *pavia f.* [*DIEC*].

16 - *Agave americana* L.

Família: *Agavaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	18
Noms de la morfologia vegetal:	11
Noms de l'agricultura:	2
Noms del comerç i la indústria:	7
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	2
Homonímia. El món vegetal:	1
Homonímia. Altres àrees:	2
Noms en total:	43

«L'alegria del fadrí
és un mocador de pita,
la manta de vint-i-un pams,
i una xica ben bonica»¹⁵

Com li va passar al mateix Cristòfor Colom, la disposició i forma de les fulles va afavorir la confusió inicial amb la liliàcia *Aloe vera*. Aquesta és l'explicació més plausible del transplament a aquesta planta del nom de procedència aràbiga *atzavara*, que li és el majoritari avui en el domini lingüístic català, com segurament que també és la que deu justificar la del mallorquí *donarda*, noms que competeixen amb d'altres sinònims amb denominació d'origen americà com *maguei* i *pita*.

La bona adaptació d'aquesta planta al clima mediterrani ha escampat la creença que es tracta d'una espècie autòctona i, així, no ens hauria d'estranyar gens que la poetessa tarragonina Montserrat Abelló¹⁶ exiliada ben jove a Xile, acolorís l'enyor en el poema *Retorn* amb uns versos que diuen:

«recordo les *atzavares*
i les nombroses espines
de les *figueres de moro*»

Vet aquí, doncs, com el paisatge mediterrani és evocat des del Nou Món per mitjà de l'*atzavara* i la *figuera de moro*, dues plantes que en procedeixen. També Verdaguer descrivia de manera semblant el paisatge de Terra Santa: «entre les *atzavares* i *figueres de pala* de Nazareth...»¹⁷ i l'escriptor Vázquez Montalbán, va simbolitzar amb el nom d'*Atzavara* un poble de la costa mediterrània.¹⁸ En canvi, Pere Calders, ben informat per

¹⁵ Cançó popular valenciana. Joan Amades. *Folklore de Catalunya II Cançoner*, 2a ed., Barcelona: Editorial Selecta, 1979, p 198.

¹⁶ Montserrat Abelló. *Al cor de les paraules. Obra poètica 1963-2002*. Barcelona 2002: p. 74-78.

¹⁷ Jacint Verdaguer. *Dietari d'un pelegrí a Terra Santa, Obres Completes*. Barcelona, 4^a ed., 1964: p. 1147.

¹⁸ Manuel Vázquez Montalbán. *Los alegres muchachos de Atzavara*. Barcelona, 1987.

l'estada d'exiliat a Mèxic, va intitular *L'ombra de l'atzavara* una novel·la d'ambient mexicà.¹⁹

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **agave** f. (*plantes superiors, lèxic comú*). Atzavara.
- **agavàcies** f. pl. (*plantes superiors*). Família de plantes monocotiledònies, de fulles rígides sovint carnoses, pròpia d'indrets àrids de les regions tropicals i subtropicals, que inclou les atzavares, el drago, les iuques, les cordilines i diferents espècies ornamentals o productores de fibres.
- **agavàcies** f. pl. (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **atzavara** f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les agavàcies, de grans fulles basals, rígides i carnoses, espinoses, i amb una gran panícula floral portada per un robust escapus que es desenvolupa un sol cop, als deu o quinze anys de vida de la roseta foliar, originària de Mèxic i extensament naturalitzada a la costa mediterrània (*Agave americana*).
- **atzavara** f. (*plantes superiors, agricultura*). Planta del gènere *Agave*, emprada com a ornamental.
- **ballarí** m. (*lèxic comú*). Inflorescència de l'atzavara.
- **donarda** f. (*plantes superiors*). Atzavara.
- **escarxot** m. (*plantes superiors, lèxic comú*). Conjunt de les fulles i de les arrels de l'atzavara.
- **espigot** m. (*plantes superiors*). Tija florífera de l'atzavara.
- **penquer** m. (*lèxic comú, plantes superiors*). Espigot de l'atzavara.
- **pita** f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Atzavara.
- **pita** f. (*lèxic comú, indústria tèxtil*). Fibra tèxtil d'origen natural procedent de les fulles d'atzavara.
- **pita** f. (*lèxic comú, indústria tèxtil*). Teixit d'ordit de pèl de cabra i tramat de cotó, llustrós, usat per a folres de mànigues en els vestits d'home.
- **pita esponja** f. (*lèxic comú, indústria tèxtil*). Roba de seda rentable, teixida en cru, amb lligat de plana.
- **pitalassa** f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Atzavara.
- **pitera** f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Atzavara.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **agavàcia** f. [DIGEC]; [DIEC].
- **agave** f. [COSTA: «ágave»]; [SALLENT: «agàvia»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **asévor** m. [AGUILÓ].
- **atzavara** f. [CAVANILLES]; [BELVITGES «adzabara, etzabara»]; [LABÈRNIA: «adsabara, adzabara, adzavara, axabara, azabara, etzabara»]; [BARCELÓ: «aczabara»]; [AGUILÓ: «atzavara, etzabara»]; [SALLENT]; [DCVB: «arxavara, atzavara»]; [FABRA]; [MALAGARRIGA]; [CEBALLOS: «atcebara»]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA].

¹⁹ Pere Calders. *L'ombra de l'atzavara*. Barcelona, 1980.

- *donarda* f. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *donardera* f. [DCVB].
- *espenca* f. [DCVB].
- *figuerassa* f. [AGUILÓ: «figarassa, figarusa, figuerassa»]; [DCVB].
- *guitarrons* f. pl. [SALLENT].
- *maguei* m. [LABÈRNIA: «maguey»]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA].
- *penca* f. [AGUILÓ].
- *pita* f. [LABÈRNIA]; [BARCELÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIGEC]; [CEBALLOS]; [DIEC].
- *pitalassa* f. [DCVB: «pitalassa, piterassa, pitrassa»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *pitiera* f. [DCVB: «pitiera, pitra, pitrera »]; [FABRA]; [VENY Eivissenc: «pitrera»]; [DIEC].
- *punyalera* f. [DCVB].
- *xutxau* m. [COSTA].

Noms varietals de la planta:

- *donarda de ramell* f. [DCVB].
- *donarda retxada* f. [DCVB].

Noms del conjunt de fulles i arrels:

- *escarxot* m. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Noms de la fulla:

- *penca d'atzavara* f. [DCVB].

Noms de la flor:

- *albó de donardera* m. [DCVB: «aubó de donardera»].
- *ballarí* m. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- *canyafel* f. [AGUILÓ: «canyafel, canyafetla»]; [DCVB].
- *espigot* m. [AGUILÓ]; [FABRA]; [DIGEC].
- *penquer* m. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *pitanya* f. [AGUILÓ]; [DCVB].
- *teixidor* m. [AGUILÓ]; [DCVB].

Noms de la tija de la flor:

- *arbre d'atzavara* m. [BELVITGES «arbre d'adzabara, arbre d'etzabara»];
- *espigot* m. [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'agricultura:

- *pulque* m. Lo suc que es trau de l'atzavara, tallant son tronc quan és tendre. [COSTA].
- *rascador de pita* m. Eina rudimentària per a obtenir el fil de pita [GUERAU D'AVELLANO, Eivissa].

El comerç i la indústria:

- **cabulla** *f.* Corda feta de fils de pita, que s'emplea molt en Amèrica, per a aparellar *barcos*. [COSTA].
- **empiltre** *m.* Filaments tèxtils de l'atzavara (Baix Penedès). [DCVB].
- **fil de pita** *m.* Les fibres de l'atzavara. [BELVITGES]; [LABÈRNIA].
- **fique** *m.* Lo fil de l'atzavara americana anomenada maguei. [COSTA].
- **pita** *f.* Fibra tèxtil d'origen natural procedent de les fulles d'atzavara. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **pulquer** *m.* Qui ven pulque. [COSTA].
- **pulqueria** *f.* La botiga a on venen pulque. [COSTA].

L'alimentació, la cuina, la medicina, les addiccions:

- **pua d'atzavara** *f.* 'Estri per a menjar els cargols'.
- **pulque** *m.* *castellanisme*. Beguda alcohòlica obtinguda per fermentació del suc ensucrat de l'atzavara, típica de Mèxic i de l'Amèrica Central. [DIGEC].

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS

El món vegetal:

- **atzavara** *f.* Planta del gènere *Agave*, emprada com a ornamental. [DIGEC]; [DIEC].

Altres àrees temàtiques:

- **pita** *f.* Teixit d'ordit de pèl de cabra i tramat de cotó, il·lustrós, usat per a folres de mànigues en els vestits d'home. [DIGEC]; [DIEC].
- pita esponja** *f.* Roba de seda rentable, teixida en cru, amb lligat de plana. [DIGEC]; [DIEC].

17 – *Agave rígida* Mill.

Família: *Agavaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms en total:

2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **agavàcies** *f. pl. (plantas superiores)*. Família de plantes monocotiledònies, de fulles rígides sovint carnoses, pròpia d'indrets àrids de les regions tropicals i subtropicals, que inclou les atzavares, el drago, les iuques, les cordilines i diferents espècies ornamentals o productores de fibres.
- **agavàcies** *f. pl. (plantas superiores)*. Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA.

Noms de la planta:

- **agavàcia** *f.* [DIGEC]; [DIEC].
- **jeniquèn** *m.* [COSTA].

18 - *Agave sisalana* Perrine ex Engelm.

Família: *Agavaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms del comerç i la indústria:	1
Noms en total:	3

El nom d'aquesta espècie d'agavàcia prové del del port mexicà de Sisal, al Yucatan, que era el principal lloc d'exportació de la fibra, tant emprada en la fabricació de cordes i xarxes que ha fet que sigui l'atzavara amb més valor econòmic.

LA LEXICOGRÀFIA DEL *DIEC*

- *agavàcies f. pl. (plantes superiors)*. Família de plantes monocotiledònies, de fulles rígides sovint carnoses, pròpia d'indrets àrids de les regions tropicals i subtropicals, que inclou les atzavares, el drago, les iuques, les cordilines i diferents espècies ornamentals o productores de fibres.
- *agavàcies f. pl. (plantes superiors)*. Individu d'aquesta família.
- *sisal m. (plantes superiors)*. Planta de la família de les amaril·lidàcies, semblant a l'atzavara, que forneix la fibra del mateix nom (*Agave sisalana*).
- *sisal m. (indústria tèxtil, lèxic comú)*. Fibra obtinguda del sisal, emprada per a fabricar cordes i cordills.

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *agavàcia f.* [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- *sisal m.* [*DCVB*]; [*BÄRTELS*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *sisal m.* Fibra obtinguda del sisal, emprada per a fabricar cordes i cordills. [*DCVB*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].

19 - *Agave tequilana* Weber

Família: *Agavaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	1
Noms en total:	2

D'aquesta espècie, que els mexicans nomenen *magüey* o *agave azul*, s'extreu el suc que, un cop destil·lat, esdevé el popular *tequila*, que és un tipus de mescal, nom genèric dels aiguadents extrets de les diferents espècies d'agavàcies. El nom prové del de la població de Tequila de l'estat mexicà de Jalisco.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **agavàcies** *f. pl. (plantas superiors)*. Família de plantes monocotiledònies, de fulles rígides sovint carnoses, pròpia d'indrets àrids de les regions tropicals i subtropicals, que inclou les atzavares, el drago, les iuques, les cordilines i diferents espècies ornamentals o productores de fibres.
- **agavàcies** *f. pl. (plantas superiors)*. Individu d'aquesta família.
- **tequila** *m. (hoteleria, lèxic comú)*. Beguda alcohòlica obtinguda a partir d'una mena d'atzavara conreada pròpia de Mèxic.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **agavàcia** *f. [DIGEC]; [DIEC]*.

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina, les addiccions:

- **tequila** *m.* Beguda alcohòlica obtinguda a partir d'una mena d'atzavara conreada pròpia de Mèxic. [*DIGEC*]; [*DIEC*].

20 - *Ageratum houstonianum* Mill.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **agèrat de Mèxic** *m. (plantas superiors, agricultura)*. Planta anual de la família de les compostes, de fulles lanceolades o el·líptiques i flors de color blau, originària de Mèxic i cultivada als jardins (*Ageratum houstonianum*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **agèrat de Mèxic** *m. [DIEC]*.

21 - *Agrianthus campestris* Mart. ex DC.

Família: *Asteraceae*.

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

Al diccionari suplement de Ciprià Costa hi ha l'única referència lexicogràfica en llengua catalana que he trobat d'*agriant*, el qual hi és descrit com a un «Gènere de plantas que comprèn tres arbustos del Brasil». Encara que en la definició no s'hi pot reconèixer aïllada cap de les 9 espècies que ara hi ha reconegudes, he escollit d'entre elles, per tal

d'encapçalar la cèdula, l'*Agrianthus campestris*, en ésser el tàxon que va servir de model per a la formulació científica d'aquest gènere de la família de les asteràcies.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **agriant** *m.* [COSTA]. *Agrianthus campestris* Mart. ex DC.

22 - *Albertinia brasiliensis* K. P. J. Sprengel

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
La derivació. Els adjectius:	1
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA.

Noms de la planta:

- **albertínia** *f.* [COSTA].

Derivació. Formació d'adjectius:

- **albertinaci** *albertinaci*. *adj.* Semblant a l'albertínia. [COSTA].

23 - *Albizia guachapele* Kunth

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms del comerç i la indústria:	1
Noms en total:	1

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **guatxapelí** *m.* Fusta d'Amèrica. [LABÈRNIA].

24 - *Aldina heterophylla* Spruce ex Benth.

Família: *Fabaceae*.

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

L'única referència lexicogràfica a *Aldina* és la del diccionari suplement de Ciprià Costa, on hi diu: «Arbre lleguminós originari de la Jamaica».

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **aldina** *f.* [COSTA].

25 - *Almeidea guyanensis* Pulle.

Família: *Rutaceae*.

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

Al diccionari suplement de Ciprià Costa hem trobat l'única referència d'*Almeidea*, que és definit com un «Arbre o arbust d'Amèrica, té les flors ja blanques, ja vermelles i a vegades blaves.»

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *almeidea* f. [COSTA].

26 - *Amaranthus australis* (A. Gray) Sauer.

Família: *Amaranthaceae*.

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 5

Noms de la morfologia vegetal: 2

La derivació. Els adjectius: 2

Noms del comerç i la indústria: 1

Homonímia. El món vegetal: 1

Homonímia. Altres àrees: 1

Noms en total: 12

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *amarant* m. (*lèxic comú, plantes superiors*). Herba del gènere *Amaranthus*, de la família de les amarantàcies, semblant al blet, de flors poc vistents, en panícula terminal o en cimes axil·lars, i fruit petit, amb una sola llavor, generalment negra i lluent, que es fa com a mala herba dels conreus o en ambients ruderals.
- *amarant* m. (*lèxic comú, plantes superiors*). Flor de l'amarant.
- *amarant* m. (*lèxic comú, antropologia*). Flor imaginària que suposadament no es marceix mai.
- *amarantàcies* f. pl. (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, la majoria herbàcies, de flors amb tèpals generalment escariosos, acompanyades de bràctees i bractèoles de vegades molt vistents, que inclou els amarants, la cresta de gall i els cordons de gitana.
- *amarantàcies* f. (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- *amarantí amarantina* adj. (*lèxic comú*). Relatiu o pertanyent a l'amarant.
- *amarantí amarantina* adj. (*lèxic comú*). Immarcescible, com l'amarant, immortal.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *àcnida* f. [COSTA].
- *amarant* m. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *amaranta* f. [LABÈRNIA].
- *amarantàcia* f. [FABRA]; [DIEC].
- *blet* m. [BARCELÓ: «bled»].

La flor:

- *amarant* m. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *amaranta* f. [LACAVALLERIA]; [BELVITGES].

La derivació. Formació d'adjectius:

- *amarantí amarantina* adj. Relatiu o pertanyent a l'amarant. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *amarantí amarantina* adj. Immarcescible, com l'amarant, immortal. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *amarant* m. Matèria colorant purpúria. [FABRA].

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS

El món vegetal:

- *amarant* m. Flor imaginària que suposadament no es marceix mai. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Altres àrees temàtiques:

- *amarantita* f. Sulfat de ferro de color d'amarant. [FABRA].

27 - *Amaranthus blitoides* S. Wats

Família: *Amaranthaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	5
Noms de la morfologia vegetal:	2
La derivació. Els adjectius:	2
Noms del comerç i la indústria:	1
Homonímia. El món vegetal:	1
Homonímia. Altres àrees:	1
Noms en total:	12

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *amarant* m. (*lèxic comú, plantes superiors*). Herba del gènere *Amaranthus*, de la família de les amarantàcies, semblant al blet, de flors poc vistents, en panícula terminal o en cimes axil·lars, i fruit petit, amb una sola llavor, generalment negra i lluent, que es fa com a mala herba dels conreus o en ambients ruderals.

- **amarant** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Flor de l'amarant.
- **amarant** *m.* (*lèxic comú, antropologia*). Flor imaginària que suposadament no es marceix mai.
- **amarantàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, la majoria herbàcies, de flors amb tèpals generalment escariosos, acompanyades de bràctees i bractèoles de vegades molt vistents, que inclou els amarants, la cresta de gall i els cordons de gitana.
- **amarantàcies** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **amarantí amarantina** *adj.* (*lèxic comú*). Relatiu o pertanyent a l'amarant.
- **amarantí amarantina** *adj.* (*lèxic comú*). Immarcescible, com l'amarant, immortal.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **amarant** *m.* [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **amaranta** *f.* [LABÈRNIA].
- **amarantàcia** *f.* [FABRA]; [DIEC].
- **amarant blitoide** *m.* [PANAREDA].
- **blet** *m.* [BARCELÓ: «bled»].

La flor:

- **amarant** *m.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **amaranta** *f.* [LACAVALLERIA]; [BELVITGES].

La derivació. Formació d'adjectius:

- **amarantí amarantina** *adj.* Relatiu o pertanyent a l'amarant. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **amarantí amarantina** *adj.* Immarcescible, com l'amarant, immortal. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **amarant** *m.* Matèria colorant purpúria. [FABRA]

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS

El món vegetal:

- **amarant** *m.* Flor imaginària que suposadament no es marceix mai. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Altres àrees temàtiques:

- **amarantita** *f.* Sulfat de ferro de color d'amarant. [FABRA].

28 - *Amaranthus caudatus* L.

Família: *Amaranthaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	8
Noms de la morfologia vegetal:	2
La derivació. Els adjectius:	2
Noms del comerç i la indústria:	1
Homonímia. El món vegetal:	1
Homonímia. Altres àrees:	1
Noms en total:	15

La creença, recollida en el *DIEC*, en una planta imaginària que no es marceix mai, de nom *amarant*, pot estar relacionada amb la història d'aquesta herbàcia autòctona del Perú, la qual havia vist prohibit el conreu en temps colonial espanyol perquè se l'associava a la pràctica de sacrificis sanguinaris rituals (Bartels, *Plantas tropicales*).

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **amarant** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Herba del gènere *Amaranthus*, de la família de les amarantàcies, semblant al blet, de flors poc vistents, en panícula terminal o en cimes axil·lars, i fruit petit, amb una sola llavor, generalment negra i lluent, que es fa com a mala herba dels conreus o en ambients ruderals.
- **amarant** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Flor de l'amarant.
- **amarant** *m.* (*lèxic comú, antropologia*). Flor imaginària que suposadament no es marceix mai.
- **amarantàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, la majoria herbàcies, de flors amb tèpals generalment escariosos, acompanyades de bràctees i bractèoles de vegades molt vistents, que inclou els amarants, la cresta de gall i els cordons de gitana.
- **amarantàcies** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **amarantí amarantina** *adj.* (*lèxic comú*). Relatiu o pertanyent a l'amarant.
- **amarantí amarantina** *adj.* (*lèxic comú*). Immarcescible, com l'amarant, immortal.
- **cordons de gitana**. (*plantes superiors, agricultura*). Planta herbàcia anual de la família de les amarantàcies, de fulles ovades o rombals i flors petites, vermelles, groguenques o blanquinoses, disposades en llargues panícules penjants, sovint plantada com a ornamental (*Amaranthus caudatus*).
- **moc de gall** *m.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). *Cordons de gitana*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **amarant** *m.* [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **amaranta** *f.* [LABÈRNIA].
- **amarantàcia** *f.* [FABRA]; [DIEC].
- **blet** *m.* [BARCELÓ: «bled»].

- *cordons de gitana*. [DIGEC]; [DIEC].
- *moc de gall m.* [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- *moc de galldindi m.* [DCVB].
- *moc d'indiot m.* [BARCELÓ: «moch d'indiot»]; [DCVB: «moc d'endiot»].

Noms de la flor:

- *amarant m.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *amaranta f.* [LACAVALLERIA]; [BELVITGES].

La derivació. Formació d'adjectius:

- *amarantí amarantina adj.* Relatiu o pertanyent a l'amarant. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *amarantí amarantina adj.* Immarcescible, com l'amarant, immortal. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *amarant m.* Matèria colorant purpúria. [FABRA]

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS

El món vegetal:

- *amarant m.* Flor imaginària que suposadament no es marceix mai. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Altres àrees temàtiques:

- *amarantita f.* Sulfat de ferro de color d'amarant. [FABRA].

29 - *Amaranthus deflexus* L.

Família: *Amaranthaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	5
Noms de la morfologia vegetal:	2
La derivació. Els adjectius:	2
Noms del comerç i la indústria:	1
Homonímia. El món vegetal:	1
Homonímia. Altres àrees:	1
Noms en total:	12

LA LEXICOGRÀFIA DEL DIEC

- *amarant m.* (lèxic comú, plantes superiors). Herba del gènere *Amaranthus*, de la família de les amarantàcies, semblant al blet, de flors poc vistents, en panícula terminal o en cimes axil·lars, i fruit petit, amb una sola llavor, generalment negra i lluent, que es fa com a mala herba dels conreus o en ambients ruderals.
- *amarant m.* (lèxic comú, plantes superiors). Flor de l'amarant.
- *amarant m.* (lèxic comú, antropologia). Flor imaginària que suposadament no es marceix mai.

- **amarantàcies** *f. pl. (plantes superiors)*. Família de plantes dicotiledònies, la majoria herbàcies, de flors amb tèpals generalment escariosos, acompanyades de bràctees i bractèoles de vegades molt vistents, que inclou els amarants, la cresta de gall i els cordons de gitana.
- **amarantàcies** *f. (plantes superiors)*. Individu d'aquesta família.
- **amarantí amarantina** *adj. (lèxic comú)*. Relatiu o pertanyent a l'amarant.
- **amarantí amarantina** *adj. (lèxic comú)*. Immarcescible, com l'amarant, immortal.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **amarant** *m.* [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **amaranta** *f.* [LABÈRNIA].
- **amarantàcia** *f.* [FABRA]; [DIEC].
- **blet** *m.* [BARCELÓ: «bled»].
- **blet corbat** *m.* [PANAREDA].

Noms de la flor:

- **amarant** *m.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **amaranta** *f.* [LACAVALLERIA]; [BELVITGES].

La derivació. Formació d'adjectius:

- **amarantí amarantina** *adj.* Relatiu o pertanyent a l'amarant. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **amarantí amarantina** *adj.* Immarcescible, com l'amarant, immortal. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **amarant** *m.* Matèria colorant purpúria. [FABRA]

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS

El món vegetal:

- **amarant** *m.* Flor imaginària que suposadament no es marceix mai. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Altres àrees temàtiques:

- **amarantita** *f.* Sulfat de ferro de color d'amarant. [FABRA].

30 - *Amaranthus muricatus* (Moq.) Hieron

Família: *Amaranthaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	5
Noms de la morfologia vegetal:	2
La derivació. Els adjectius:	2
Noms del comerç i la indústria:	1
Homonímia. El món vegetal:	1
Homonímia. Altres àrees:	1
Noms en total:	12

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **amarant** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Herba del gènere *Amaranthus*, de la família de les amarantàcies, semblant al blet, de flors poc vistents, en panícula terminal o en cimes axil·lars, i fruit petit, amb una sola llavor, generalment negra i lluent, que es fa com a mala herba dels conreus o en ambients ruderals.
- **amarant** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Flor de l'amarant.
- **amarant** *m.* (*lèxic comú, antropologia*). Flor imaginària que suposadament no es marceix mai.
- **amarantàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, la majoria herbàcies, de flors amb tèpals generalment escariosos, acompanyades de bràctees i bractèoles de vegades molt vistents, que inclou els amarants, la cresta de gall i els cordons de gitana.
- **amarantàcies** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **amarantí amarantina** *adj.* (*lèxic comú*). Relatiu o pertanyent a l'amarant.
- **amarantí amarantina** *adj.* (*lèxic comú*). Immarcescible, com l'amarant, immortal.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **amarant** *m.* [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **amaranta** *f.* [LABÈRNIA].
- **amarantàcia** *f.* [FABRA]; [DIEC].
- **blet** *m.* [BARCELÓ: «bled»].
- **blet de fulla estreta** *m.* [PANAREDA].

Noms de la flor:

- **amarant** *m.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **amaranta** *f.* [LACAVALLERIA]; [BELVITGES].

La derivació. Formació d'adjectius:

- **amarantí amarantina** *adj.* Relatiu o pertanyent a l'amarant. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **amarantí amarantina** *adj.* Immarcescible, com l'amarant, immortal. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **amarant** *m.* Matèria colorant purpúria. [FABRA]

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS

El món vegetal.

- **amarant** *m.* Flor imaginària que suposadament no es marceix mai. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Altres àrees temàtiques.

- **amarantita** *f.* Sulfat de ferro de color d'amarant. [FABRA].

31 - *Amaranthus retroflexus* L.

Família: *Amaranthaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	7
Noms de la morfologia vegetal:	2
La derivació. Els adjectius:	2
Noms del comerç i la indústria:	1
Homonímia. El món vegetal:	1
Homonímia. Altres àrees:	1
Noms en total:	14

Aquesta planta i les afins han estat utilitzades com a aliment i medicament per molts grups de natius americans. En època prehistòrica era moneda de canvi i es feia servir amb finalitats cerimonials. Per evitar aquestes pràctiques religioses, Hernán Cortès en va prohibir el conreu. Però encara ara forma part del plat indi *Cheera thoran* i les llavors, torrades i barrejades amb mel, són el component essencial, dels dolços mexicans anomenats *alegrias*.²⁰

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **amarant** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Herba del gènere *Amaranthus*, de la família de les amarantàcies, semblant al blet, de flors poc vistents, en panícula terminal o en cimes axil·lars, i fruit petit, amb una sola llavor, generalment negra i lluent, que es fa com a mala herba dels conreus o en ambients ruderals.
- **amarant** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Flor de l'amarant.
- **amarant** *m.* (*lèxic comú, antropologia*). Flor imaginària que suposadament no es marceix mai.
- **amarantàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, la majoria herbàcies, de flors amb tèpals generalment escariosos, acompanyades de bràctees i bractèoles de vegades molt vistents, que inclou els amarants, la cresta de gall i els cordons de gitana.
- **amarantàcies** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.

²⁰ Jon Marin, *Mala herba*, 57-59.

- **amarantí amarantina** *adj.* (*lèxic comú*). Relatiu o pertanyent a l'amarant.
- **amarantí amarantina** *adj.* (*lèxic comú*). Immarcescible, com l'amarant, immortal.
- **blet punxent** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Marxant (*Amaranthus retroflexus* i *A. hybridus*).
- **marxant** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Herba de la família de les amarantàcies, mena de blet de fulles ovades i peciolades i de flors verdes poc vistoses, densament reunides en inflorescències llargues i amb bràctees un xic espinoses, freqüent als horts i en indrets ruderals (*Amaranthus retroflexus* i *A. hybridus*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **amarant** *m.* [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]; [BÀYER].
- **amaranta** *f.* [LABÈRNIA].
- **amarantàcia** *f.* [FABRA]; [DIEC].
- **blet** *m.* [BARCELÓ: «bled»]; [BÀYER].
- **blet gros** *m.* [MARIN, *Mala herba*]
- **blet punxent** *m.* [BÀYER].
- **marxant** *m.* [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC]; [BÀYER].

Noms de la flor:

- **amarant** *m.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **amaranta** *f.* [LACAVALLERIA]; [BELVITGES].

La derivació. Formació d'adjectius:

- **amarantí amarantina** *adj.* Relatiu o pertanyent a l'amarant. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **amarantí amarantina** *adj.* Immarcescible, com l'amarant, immortal. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **amarant** *m.* Matèria colorant purpúria. [FABRA]

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS

El món vegetal:

- **amarant** *m.* Flor imaginària que suposadament no es marceix mai. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Altres àrees temàtiques:

- **amarantita** *f.* Sulfat de ferro de color d'amarant. [FABRA].

32 - *Amaranthus tricolor* L.

Família: *Amaranthaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	7
Noms de la morfologia vegetal:	2
La derivació. Els adjectius:	2
Noms del comerç i la indústria:	1
Homonímia. El món vegetal:	1
Homonímia. Altres àrees:	1
Noms en total:	14

LA LEXICOGRÀFIA DEL DIEC

- **amarant** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Herba del gènere *Amaranthus*, de la família de les amarantàcies, semblant al blet, de flors poc vistents, en panícula terminal o en cimes axil·lars, i fruit petit, amb una sola llavor, generalment negra i lluent, que es fa com a mala herba dels conreus o en ambients ruderals.
- **amarant** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Flor de l'amarant.
- **amarant** *m.* (*lèxic comú, antropologia*). Flor imaginària que suposadament no es marceix mai.
- **amarantàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, la majoria herbàcies, de flors amb tèpals generalment escariosos, acompanyades de bràctees i bractèoles de vegades molt vistents, que inclou els amarants, la cresta de gall i els cordons de gitana.
- **amarantàcies** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **amarantí amarantina** *adj.* (*lèxic comú*). Relatiu o pertanyent a l'amarant.
- **amarantí amarantina** *adj.* (*lèxic comú*). Immarcescible, com l'amarant, immortal.

LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **amarant** *m.* [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]; [BÀYER].
- **amaranta** *f.* [LABÈRNIA].
- **amarantàcia** *f.* [FABRA]; [DIEC].
- **blet** *m.* [BARCELÓ: «bled»].
- **papagai** *m.* [LABÈRNIA: «papagall, papagay»]; [DCVB].
- **planta de l'amor** *f.* [DCVB]; [DECat].
- **plantalamor** *f.* [DECat].

Noms de la flor:

- **amarant** *m.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **amaranta** *f.* [LACAVALLERIA]; [BELVITGES].

La derivació. Formació d'adjectius:

- **amarantí amarantina** *adj.* Relatiu o pertanyent a l'amarant. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

- **amarantí amarantina** *adj.* Immarcescible, com l'amarant, immortal. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **amarant** *m.* Matèria colorant purpúria. [FABRA]

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS

El món vegetal:

- **amarant** *m.* Flor imaginària que suposadament no es marceix mai. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Altres àrees temàtiques:

- **amarantita** *f.* Sulfat de ferro de color d'amarant. [FABRA].

33 - *Amaryllis formosissima* L.

Família: *Amaryllidaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms en total:

2

LA LEXICOGRÀFIA DEL *DIEC*

- **amaril·lidàcies** *f. pl.* (plantes superiors). Família de plantes monocotiledònies, sovint amb bulb o rizoma, de fulles linears i flors vistents, de vegades agrupades en umbel·la, a la qual pertanyen, entre d'altres, els narcisos, el lliri de mar i l'amaril·lis.
- **amaril·lidàcia** *f.* (plantes superiors). Individu d'aquesta família.
- **lis** *m.* (plantes superiors, lèxic comú, agricultura). Herba de la família de les amaril·lidàcies, bulbosa, de fulles dístiques i cintiformes i flor única, vermella, amb tres pètals tombats cap avall i altres tres redreçats i caragolats en cilindre a la base, originària d'Amèrica Central i cultivada en els jardins (*Amaryllis formosissima* o *Sprekelia formosissima*).

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **amaril·lidàcia** *f.* [DIEC].
- **lis** *m.* [DIEC].

34 - *Amaryllis vittata* L'Hér.

Família: *Amaryllidaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms en total:

2

*Qui té ceilan a casa, no es casa*²¹

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **amaril·lidàcies** *f. pl.* (plantes superiors). Família de plantes monocotiledònies, sovint amb bulb o rizoma, de fulles linears i flors vistents, de vegades agrupades en umbel·la, a la qual pertanyen, entre d'altres, els narcisos, el lliri de mar i l'amaril·lis.
- **amaril·lidàcies** *f.* (plantes superiors). Individu d'aquesta família.
- **ceilan** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Herba de la família de les amaril·lidàcies, bulbosa, de fulles llargues linears i grans flors vermelles, de vegades amb vetes blanques o totalment blanquinoses, originària de les muntanyes andines i cultivada com a ornamental (*Amaryllis vittata*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **amaril·lidàcia** *f.* [FABRA]; [*DIEC*].
- **ceilan** *m.* [FABRA]; [*DIEC*].

35 - *Ambrosia peruviana* Willd.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **altamissa** *f.* [COSTA].

36 - *Amorpha fruticosa* L.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **amorfa** *f.* (*agricultura, plantes superiors*). Arbust caducifoli de la família de les papilionàcies, de fulles pinnades, flors de color púrpura fosc, en espiga, i llegum glandulós, originari de l'Amèrica del Nord i cultivat en jardineria (*Amorpha fruticosa*).

²¹ Sebastià Farnés. *Paremiologia*, núm. 2073.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *amorfa* f. [COSTA]; [DIEC].

37 - *Amyris elemifera* DC.

Família: *Rutaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms del comerç i la indústria:	2
Noms en total:	3

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC.

Noms de la resina:

- *elemí* [pl. ís] m. (*indústria química, plantes superiors*). Oleoresina de consistència sòlida i tova, de color groguenc més o menys fosc i d'olor aromàtica, que s'obté de diferents arbres exòtics de les famílies de les burseràcies i de les rutàcies, emprada en l'elaboració de vernissos i de laques, en productes farmacèutics i en perfumeria.

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *elemí* m. Oleoresina de consistència sòlida i tova, de color groguenc més o menys fosc i d'olor aromàtica, que s'obté de diferents arbres exòtics de les famílies de les burseràcies i de les rutàcies, emprada en l'elaboració de vernissos i de laques, en productes farmacèutics i en perfumeria. [SALLENT]; [DCVB]; [DIEC].
- *resina-elemí*. Substància sòlida, pesada, semitransparent, groguenca, mesclada de punts verdosos, blana i untosa al principi, després seca i fràgil; d'olor fort; té un sabor calent, amarg i desagradable; gran part d'ella és soluble en l'esperit de vi, conté una sexta part de son pes d'oli essencial. [LABÈRNIA].

38 - *Anacardium occidentale* L.

Família: *Anacardiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	6
Noms de la morfologia vegetal:	4
La derivació. Els adjectius:	5
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	1
Noms en total:	16

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *anacard* m. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura, ciència forestal*). Arbre de la família de les anacardiàcies, originari de l'Amèrica Central, cultivat pel seu fruit comestible i la seva fusta (*Anacardium occidentale*).

- **anacard** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Peduncle fructífer de l'anacard, piriforme, molt engruixit i carnos.
- **anacard** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Fruit de l'anacard, reniforme, de llavor comestible.
- **anacardí anacardina** *adj.* (*lèxic comú*). Anacàrdic.
- **anacardí anacardina** *adj.* (*lèxic comú*). Confeccionat amb anacards. *Remei anacardí.*
- **anacardiàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies llenyoses, que solen tenir substàncies resinoses i fan fruits en drupa, pròpies dels tròpics i de les zones temperades, entre les quals hi ha l'anacard, el llentiscle, el mango, la noguerola i el festuc.
- **anacardiàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **anacardina** *f.* (*lèxic comú*). Producte fet amb anacards.
- **anacàrdic anacàrdica** *adj.* (*plantes superiors*). Relatiu o pertanyent a l'anacard.
- **anacàrdic anacàrdica** *adj.* (*plantes superiors*). Que prové de l'anacard. *Àcid anacàrdic.*

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **anacard** *m.* [SANELO: «*anacart*»]; [LABÈRNIA: «*anacart*»]; [COSTA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **anacardiàcia** *f.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **anacarti** *m.* [LABÈRNIA]; [DCVB].
- **carlina** *f.* [SANELO].
- **maranyó** *m.* [COSTA].
- **maranyoner** *m.* [COSTA].

Noms del peduncle fructífer:

- **anacard** *m.* [DIGEC]; [DIEC].

Noms del fruit:

- **anacard** *m.* [DIEC]; [*Paraules cuina*].
- **merei** *m.* [COSTA: «*merey*»].

Noms de la secreció de la planta:

- **anacard** *m.* [DIGEC].

La derivació. Formació d'adjectius:

- **anacardaci anacardàcia** *adj.* Que se sembla a l'anacard. [COSTA].
- **anacardí anacardina** *adj.* Anacàrdic. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **anacardí anacardina** *adj.* Confeccionat amb anacards. *Remei anacardí.* [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **anacàrdic anacàrdica** *adj.* Relatiu o pertanyent a l'anacard. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **anacàrdic anacàrdica** *adj.* Que prové de l'anacard. *Àcid anacàrdic.* [FABRA]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *anacardina* f. Producte fet amb anacards: [LABÈRNIA]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

39 - *Ananas comosus* (L.) Merr.

Família: *Bromeliaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	4
Noms de la morfologia vegetal:	6
Noms del comerç i la indústria:	1
Noms en total:	11

Si bé va ésser coneguda ben d'hora, la dificultat de conservació de la *pinya americana*, nom de l'infructescència d'aquesta espècie, i la inviabilitat del conreu europeu de la planta motivaren que hagi estat una espècie que ha trigat molt a introduir-se en l'alimentació europea, llevat del consum per mitjà de conserva o en forma de suc.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- àcid cítric m. (química, biologia). Àcid tribàsic obtingut del suc de la llimona i de la pinya americana i per fermentació fúngica de melasses amb *Aspergillus niger*.
- *ananàs* [inv.] m. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*) Planta herbàcia biennal de la família de les bromeliàcies, de fulles llargues, rígides, estretes i de marge espinós, disposades en roseta, originària de l'Amèrica tropical i cultivada per la seva infructescència comestible, la pinya tropical o pinya americana (*Ananas comosus*).
- *pinya americana* f. (*agricultura*). Infructescència comestible de l'ananàs.
- *pinya tropical* f. (*agricultura*). Infructescència comestible de l'ananàs.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *anana*. f. [LABÈRNIA];
- *ananà*. m. [SALLENT]
- *ananàs*. m. [FABRA]; [MALAGARRIGA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *pinya d'Índies*. f. [LABÈRNIA: «*pinya de Índias*»].

Noms de la infructescència o del fruit:

- *ananàs*. m. [SANNA].
- *pinya* f. [*Paraules cuina*].
- *pinya americana*. f. [DCVB]; [DIEC].
- *pinya d'Amèrica*. f. [SALLENT]; [BARCELÓ: «*piña de Amèrica*»]; [FABRA]; [MALAGARRIGA]; [DIGEC].
- *pinya d'Índies*. f. [LABÈRNIA: «*pinya de Índias*»]; [DCVB].
- *pinya tropical*. f. [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **àcid cítric m.** Àcid tribàsic obtingut del suc de la llimona i de la pinya americana i per fermentació fúngica de melasses amb *Aspergillus niger*. [DIEC].

40 - *Anaphalis margaritacea* (L.) Benth. & Hook.f.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **perles f. pl.** (*plantes superiors, agricultura*). Planta herbàcia de la família de les compostes, llanosa, de fulles estretes, poc piloses per sobre, i de capítols petits i grosos, aglomerats en corimbos terminals, originària d'Amèrica del Nord i de l'Àsia nord-oriental i cultivada en jardins (*Anaphalis margaritacea*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Nom de la planta:

- **perles f. pl.** [DIEC].

41 - *Andira araroba* Aguiar

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

L'únic referent lexicogràfic català que hem trobat d'aquesta planta és la del diccionari de Labèrnia, que és coincident amb el nom del gènere, que la descriu com un «Arbre de Amèrica de quaranta a cinquanta peus d'alsada, las fullas semblants a las de la noguera, las flors petitas, lo fruit ovalat, de dos polsades de llarch, y conté una ametlla molt amarga y venenosa.».

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Nom de la planta:

- **andira f.** [LABÈRNIA].

42 - *Angostura trifoliata* (Willd.) T. S. EliasFamília: *Rutaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	1
Noms en total:	3

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *angostura f.* (*plantas superiores*). Arbore de la família de les rutàcies, originari de l'Amèrica tropical, del qual s'empra l'escorça, rica en olis essencials, en medicina i com a aromatitzant (*Angostura trifoliata* o *Galipea officinalis*).
- *angostura f.* (*hoteleria*). Extret de l'escorça d'angostura, emprat en la preparació de diversos licors.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *angostura f.* [*DIGEC*]; [*DIEC*].

Nom de l'escorça:

- *angostura f.* [LABÈRNIA: «*angusturas*»].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *angostura f.* Extret de l'escorça d'angostura, emprat en la preparació de diversos licors. [*DIGEC*]; [*DIEC*].

43 - *Aniba venezuelana* Mez.Família: *Lauraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *aniba f.* [COSTA].

44 - *Annona cherimola* Mill.Família: *Annonaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	4
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	5

Al segle XVII ja va ésser introduïda aquesta espècie a València (LORA: 245). El nom de *xirimoia* prové del quítxua i significa fred, en al·lusió a la resistència que li té aquest planta.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **anonàcies** [anonàcies] *f. pl.* (*plantas superiores*). Família de plantes dicotiledònies llenyoses, de flors molt oloroses, amb periant trímer i nombrosos estams, i fruit carnós format per un agregat de baies, d'origen tropical, a la qual pertanyen el xirimoier i l'ilang-ilang.
- **anonàcies** *f.* (*plantas superiores*). Individu d'aquesta família.
- **xirimoia** *f.* (*lèxic comú, agricultura, plantas superiores*). Fruit comestible del xirimoier, compost, cordiforme o cònic, de mig pam o un pam de llargada, amb la pela verdosa un xic gruixuda, però flexible, marcada d'un reticle que recorda les empremtes d'un dit o les escates d'un rèptil, i la polpa blanca, un poc àcida, mantegosa i aromàtica, que conté nombroses llavors negres.
- **xirimoier** *m.* (*lèxic comú, agricultura, plantas superiores*). Arbret o arbust caducifoli, de la família de les annonàcies, de fulles ovades o oblongues, coriàcies i vellutades per sota, flors pèndules, aromàtiques, groguenques o brunes, amb tres pètals externs llargs i estrets i tres d'interns molt reduïts, i fruit compost, originari dels Andes i cultivat a molts països tropicals pels seus fruits, les xirimoies (*Annona cherimola*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **anonàcia** *f.* [FABRA: «*annonàcia*»]; [DIEC].
- **pomera d'Índies** *f.* [DCVB].
- **xirimoia** *f.* [BARCELÓ: «*xirimoya*»].
- **xirimoier** *m.* [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Noms del fruit:

- **xirimoia** *f.* [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]; [*Paraules cuina*].

45 - *Annona glabra* L.

Família: *Annonaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms en total:

2

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **anonàcies** *f. pl.* (*plantas superiores*). Família de plantes dicotiledònies llenyoses, de flors molt oloroses, amb periant trímer i nombrosos estams, i fruit carnós format per un agregat de baies, d'origen tropical, a la qual pertanyen el xirimoier i l'ilang-ilang.
- **anonàcies** *f.* (*plantas superiores*). Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *anonàcia* f. [FABRA: «*annonàcia*»]; [DIEC].
- *araticupana* f. [COSTA].

46 - *Annona muricata* L.

Família: *Annonaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	1
Noms en total:	5

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *anonàcies* f. pl. (*plantas superiores*). Família de plantes dicotiledònies llenyoses, de flors molt oloroses, amb periant trímer i nombrosos estams, i fruit carnós format per un agregat de baies, d'origen tropical, a la qual pertanyen el xirimoier i l'ilang-ilang.
- *anonàcies* f. (*plantas superiores*). Individu d'aquesta família.
- *guanàbana* f. (*plantas superiores, agricultura, lèxic comú*). Fruit comestible del guanabaner, ovoide, molt gros i pesant, de pela d'un verd intens, amb apèndixs espinosos, i de polpa blanca i sucosa, molt aromàtica i de gust àcid.
- *guanabaner* m. (*agricultura, plantas superiores, lèxic comú*). Arbre de la família de les anonàcies, de fulles oblongues i coriàcies, flors grogues i fruits bacciformes, les guanàbanes, originari de les Antilles i cultivat en molts països tropicals (*Annona muricata*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *anonàcia* f. [FABRA: «*annonàcia*»]; [DIEC].
- *guanabaner* m. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *guanàbano* m. [COSTA];

Noms del fruit:

- *guanàbana* f. [COSTA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *guanàbana* f. Beguda feta amb el suc de guanàbana. [COSTA].

47 - *Annona reticulata* L.

Família: *Annonaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *anonàcies f. pl. (plantas superiors)*. Família de plantes dicotiledònies llenyoses, de flors molt oloroses, amb periant trímer i nombrosos estams, i fruit carnós format per un agregat de baies, d'origen tropical, a la qual pertanyen el xirimoier i l'ilang-ilang.
- *anonàcies f. (plantas superiors)*. Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *anonàcia f.* [FABRA: «*annonàcia*»]; [DIEC].
- *gatxalí m.* [LABÈRNIA].

48 - *Annona squamosa* L.

Família: *Annonaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	3

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *anonàcies f. pl. (plantas superiors)*. Família de plantes dicotiledònies llenyoses, de flors molt oloroses, amb periant trímer i nombrosos estams, i fruit carnós format per un agregat de baies, d'origen tropical, a la qual pertanyen el xirimoier i l'ilang-ilang.
- *anonàcies f. (plantas superiors)*. Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *anonàcia f.* [FABRA: «*annonàcia*»]; [DIEC].
- *xirimoia f.* [LABÈRNIA: «*xirimoya*»].

Noms del fruit:

- *xirimoia f.* [LABÈRNIA: «*xirimoya*»].

49 - *Anredera cordifolia* (Kunth) Baill.

Família: *Basellaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *bàlsam emparrador m. (plantas superiors)*. Planta enfiladissa de la família de les basel·làcies, de fulles ovades o cordiformes i flors blanquinoses en raïm,

originària de l'Amèrica tropical i emprada en jardineria (*Anredera cordifolia* o *Boussingaultia baselloides*).

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *bàlsam emparrador m.* [MALAGARRIGA]; [DIEC].
- *cortina f.* [BARCELÓ].

50 - *Anthurium acaule* (Jacq.) Schott.

Família: *Araceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRÀFIA DEL DIEC

- *anturi m.* (*agricultura, plantes superiors*). Planta del gènere *Anthurium*, de la família de les aràcies, de fulles cordiformes i flors en espàdix, amb les espates florals vistoses, de colors diversos, originària dels tròpics i cultivada com a ornamental.

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *anturi m.* [DIGEC]; [DIEC].

51 - *Apeiba tibourbou* Aubl.

Família: *Malvaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *apeibea f.* [COSTA].

52 - *Apocynum cannabinum* L.

Família: *Apocynaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *apocín m.* [LABÈRNIA].

53 - *Aporocactus flagelliformis* Lem.

Família: *Cactaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *cua de mico* f. (lèxic comú, plantes superiors). *Cua de rata*.
- *cua de rata* f. (plantes superiors). Planta de la família de les cactàcies, de tiges carnosos, primes i llargues, finalment esteses o penjants, amb costes longitudinals i nombrosos feixos d'espines brunes, i de flors rosades o purpúries, originària de Mèxic i cultivada com a ornamental (*Aporocactus flagelliformis*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *cua de mico* f. [DCVB: «coa de mico»]; [DIGEC]; [DIEC].
- *cua de rata* f. [DCVB]; [MALAGARRIGA]; [DIGEC]; [DIEC].

54 - *Aquartia aculeata* Jacq.

Família: *Solanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *aquàrtia* f. [COSTA].

55 - *Arachis hypogaea*. L.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
Noms de la morfologia vegetal:	6
Noms col·lectius:	4
La derivació. Els intensius:	9
Noms del comerç i la indústria:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	1
Homonímia. El món vegetal:	1
Homonímia. Altres àrees:	2
Noms en total:	27

*Quan passes minjant cacau
i et veig les dents tan boniques,
voldria ser cacauet
un cacauet dels que et minges.*²²

Planta procedent d'Amèrica que es conrea força a l'Horta valenciana i a la Ribera del Xúquer. Segons Coromines, *cacauet* té la mateixa etimologia que *cacau* i vol dir 'cacau de la terra'. La popular denominació valenciana *cacau* hauria estat una reducció de l'anterior *cacauet* entès com a diminutiu.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- ***cacauet* m.** (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta anual de la família de les papilionàcies, de fulles compostes i flors grogues, originària de l'Amèrica del Sud, que després de la florida enterra els fruits incipients (*Arachis hypogaea*).
- ***cacauet* m.** (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Fruit del cacauet, llegum indehiscent, de coberta dura que té d'un a tres estrenyiments mig separant les llavors i que madura sota terra.
- ***cacauet* m.** (*plantes superiors, agricultura*). Llavor del cacauet, comestible en cru o torrada, de la qual s'extreu un oli d'usos industrials i alimentaris.
- ***gra* 1 1 m.** (*plantes superiors, agricultura*). Fruit dels cereals, com el blat, l'ordi, el sègol, la civada, el blat de moro, etc.
- ***gra* 1 2 m.** (*agricultura*). Conjunt dels fruits o llavors de diverses plantes alimentoses separades de l'espiga, de la tavella, etc.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- ***cacauer* m.** [DCVB].
- ***cacauera* f.** [DCVB].
- ***cacauet* m.** [COSTA: «*cacahuet*»]; [BARCELÓ: «*cacahuet*»]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS: «*cacahuet*»]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].

Noms del fruit:

- ***cacau* m.** [AGUILÓ]; [DCVB].
- ***cacauet* m.** [LABÈRNIA: «*cacahuets m. pl.*»]; [DCVB: «*cacauet, cacavet, cocovet*»]; [DIGEC]; [DIEC]; [Paraules cuina].
- ***gra* m.** [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- ***maní* m.** [DCVB]; [CEBALLOS].

El fruit, noms varietals:

- ***cacaua* f.** [DECat].

Noms de la llavor:

- ***cacauet* m.** [COSTA: «*cacahuet*»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

²² Cançó popular de Tortosa, apud DCVB.

Noms dels camps conreats o dels col·lectius de la planta:

- *cacauar m.* [DCVB].
- *cacauer m.* [DECat].

Noms col·lectius del fruit:

- *cacauetada f.* [DCVB].
- *gra m.* [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].

Derivació amb sufixos valoratius:

a) Augmentatius:

(*cacauet*): *cacauetàs, cacauetarro, cacauetot.* [DCVB].

b) Diminutius:

(*cacauet*): *cacauetet, cacauetetxo, cacauetel·lo, cacaueteu, cacauetó, cacauetí.* [DCVB].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *cacauer cacauera m. i f.* Venedor de cacauets. [DCVB]; [DECat].

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *mantega de cacauet f.* Producte obtingut per un procés de torrefacció, blanqueig i mòlta fina dels cacauets. [DIGEC].

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS.

El món vegetal:

- *cacauets m. pl.* Planta de l'espècie *Hyosciamus albus* (Àger). [DCVB]; [CEBALLOS].

Altres àrees temàtiques:

- *cacauet blanc m.* Moixó semblant a un pardal, que té el cap negre i les ales i el pit blancs (Tortosa). [DCVB].
- *cacauet groc m.* Ocell semblant a un pardal, tot groc (Tortosa). [DCVB].

56 - *Araucaria angustifolia* Kuntze

Família: *Araucariaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

3

Noms en total:

3

«Les araucàries reflexives
tracen simètriques tanyades.»²³

²³ Gabriel Alomar, *La columna de foc*, 191, apud DCVB.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *araucària* f. (lèxic comú, plantes superiors, agricultura, ciència forestal). Arbre del gènere *Araucaria*, de la família de les araucariàcies, que forma boscos a Oceania i a l'Amèrica del Sud, produeix fusta de bona qualitat i és cultivat per a ús ornamental.
- *araucariàcia* f. pl. (plantes superiors). Família de plantes del grup de les coníferes, pròpies de l'hemisferi austral, formada per arbres d'interès forestal i ornamental, a la qual pertanyen les araucàries.
- *araucariàcia* f. (plantes superiors). Individu d'aquesta família.
- *araucària del Brasil* f. (plantes superiors). Araucària de fulles lanceolades, rígides i punxents, i de llavor comestible, originària del Brasil (*Araucaria angustifolia*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *araucària* f. [COSTA]; [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- *araucariàcia* f. [DIGEC]; [DIEC].
- *araucària del Brasil* f. [DIEC].

57 - *Araucaria araucana* (Molina) K. Koch

Família: *Araucariaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

5

Noms en total:

5

«La costa està coberta de boscos de pins, xiprers i alguna *araucària*».²⁴

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *araucària* f. (lèxic comú, plantes superiors, agricultura, ciència forestal). Arbre del gènere *Araucaria*, de la família de les araucariàcies, que forma boscos a Oceania i a l'Amèrica del Sud, produeix fusta de bona qualitat i és cultivat per a ús ornamental.
- *araucariàcia* f. pl. (plantes superiors). Família de plantes del grup de les coníferes, pròpies de l'hemisferi austral, formada per arbres d'interès forestal i ornamental, a la qual pertanyen les araucàries.
- *araucariàcia* f. (plantes superiors). Individu d'aquesta família.
- *araucària de Xile* f. (plantes superiors). Araucària de fulles triangulars, molt rígides i punxents, originària de les muntanyes andines (*Araucaria araucana*).
- *pi de Xile* m. (plantes superiors). Araucària de Xile.

²⁴ Joan Ventosa i Roig, *Viatge Montpeller a Mèxic*, 33.

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *araucària f.* [COSTA]; [DCVB]; [CEBALLOS]; [KREMER]; [DIGEC]; [DIEC];
- *araucariàcia f.* [DIGEC]; [DIEC].
- *araucària de Xile f.* [DIEC]; [CHANES]
- *arbre de pisos m.* [DCVB].
- *pi de Xile m.* [DIEC].

58 - *Araujia sericifera* Brot

Família: *Apocynaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	4
Noms de la morfologia vegetal:	2
Noms en total:	6

LA LEXICOGRÀFIA DEL DIEC

- *aràujia f.* (*plantes superiors*). Liana de la família de les asclepiadàcies, de mida petita, amb làtex blanc, de fulles oposades, ovades i quasi triangulars, grisenques pel dessor, flors blanquinoses per dins i purpurescents per fora, en cimes axil·lars, fruit gros dehiscent i llavors proveïdes d'un plomall sedós, originària d'Amèrica del Sud, cultivada i subespontània a la regió mediterrània (*Araujia sericifera*).
- *miraguà m.* (*lèxic comú, indústria tèxtil, plantes superiors*). Plomall sedós de les llavors de l'aràujia, emprat per a omplir coixins.
- *miraguà de jardí m.* (*plantes superiors, agricultura*). Aràujia.
- *miraguà fals m.* (*plantes superiors, agricultura*). Aràujia.
- *miraguano m.* (*lèxic comú, indústria tèxtil, plantes superiors*). Miraguà.

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *aràujia f.* [DIGEC]; [DIEC].
- *miraguà m.* [PANAREDA].
- *miraguà de jardí m.* [BOLÓS/VIGO]; [DIEC].
- *miraguà fals m.* [DIEC].

El plomall de les llavors:

- *miraguà m.* [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- *miraguano m.* [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].

59 - *Arethusa bulbosa* L.

Família: *Orchidaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

La lexicografia botànica va batejar el gènere d'aquesta orquídia, de la qual n'és l'única espècie, amb el nom d'una nimfa grega.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *aretusa* f. [FABRA].

60 - *Argemone mexicana* L.

Família: *Papaveraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *argemone* f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les papaveràcies, tòxica, que produeix un làtex groc, de fulles ternades, espinoses, flors grogues o ataronjades, solitàries, embolcades a la base per dues o tres bràctees, i fruit en càpsula el·lipsoïdal espinosa, cultivada en jardineria, les llavors de la qual proporcionen un oli usat en l'elaboració de sabó (*Argemone mexicana*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *argemone* f. [FABRA]; [*DIEC*].
- *xicalot* m. [LABÈRNIA]; [SALLENT].

61 - *Aristolochia anguicida* L.

Família: *Aristolochiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 4

Noms en total: 4

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *aristolòquia* f. (*lèxic comú, plantes superiors*).
- *aristoloquiàcia* f. (*plantes superiors*). Planta del gènere *Aristolochia*, de la família de les aristoloquiàcies, d'arrels generalment tuberoses i de flors zigomorfe amb el periant reduït a una sola coberta floral tubulosa, terminada en una llengüeta, i fruit en càpsula, que conté alcaloides i essències, abans molt emprades en medicina.
- *aristoloquiàcia* f. pl. (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, herbes o arbustos de les regions tropicals i temperades, que presenten fulles amb nervadura palmada i, en general, flors simples i tubuloses, que inclou les aristolòquies i l'atzarí.

- *llengua rodona f.* (*plantes superiors*). *Aristolòquia*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *aristolòquia f.* [LACAVALLERIA: «*aristologia*»]; [BELVITGES: «*aristologia*»]; [LABÈRNIA: «*aristologia*»]; [FABRA]; [DIEC].
- *aristoloquiàcia f.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *guaco m.* [COSTA]; [SALLENT].
- *llengua rodona f.* [DIEC].

62 - *Aristolochia labiata* Willd.

Família: *Aristolochiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

4

Noms en total:

4

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *aristolòquia f.* (*lèxic comú, plantes superiors*).
- *aristoloquiàcia f.* (*plantes superiors*). Planta del gènere *Aristolochia*, de la família de les aristoloquiàcies, d'arrels generalment tuberoses i de flors zigomorfe amb el periant reduït a una sola coberta floral tubulosa, terminada en una llengüeta, i fruit en càpsula, que conté alcaloides i essències, abans molt emprades en medicina.
- *aristoloquiàcia f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, herbes o arbustos de les regions tropicals i temperades, que presenten fulles amb nervadura palmada i, en general, flors simples i tubuloses, que inclou les aristolòquies i l'atzarí.
- *llengua rodona f.* (*plantes superiors*). *Aristolòquia*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *ambuia-embo m.* [COSTA: «*ambuya-embo*»].
- *aristolòquia f.* [LACAVALLERIA: «*aristologia*»]; [BELVITGES: «*aristologia*»]; [LABÈRNIA: «*aristologia*»]; [FABRA]; [DIEC].
- *aristoloquiàcia f.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *llengua rodona f.* [DIEC].

63 - *Aristolochia serpentaria* L.

Família: *Aristolochiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

4

Noms en total:

4

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *aristolòquia* f. (lèxic comú, plantes superiors).
- *aristoloquiàcia* f. (plantes superiors). Planta del gènere *Aristolochia*, de la família de les aristoloquiàcies, d'arrels generalment tuberoses i de flors zigomorfs amb el periant reduït a una sola coberta floral tubulosa, terminada en una llengüeta, i fruit en càpsula, que conté alcaloides i essències, abans molt emprades en medicina.
- *aristoloquiàcia* f. pl. (plantes superiors). Família de plantes dicotiledònies, herbes o arbustos de les regions tropicals i temperades, que presenten fulles amb nervadura palmada i, en general, flors simples i tubuloses, que inclou les aristolòquies i l'atzarí.
- *llengua rodona* f. (plantes superiors). *Aristolòquia*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *aristolòquia* f. [LACAVALLERIA: «*aristologia*»]; [BELVITGES: «*aristologia*»]; [LABÈRNIA: «*aristologia*»]; [FABRA]; [DIEC].
- *aristoloquiàcia* f. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *llengua rodona* f. [DIEC].
- *serpentària virginiana* f. [LABÈRNIA].

64 - *Arracacia xanthorrhiza* Bancr.

Família: *Apiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Nom de la planta:

- *arracatxes* f. [COSTA: «*arracatxas*»].

65 - *Aspidosperma quebracho-blanco* Schltr.

Família: *Apocynaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms del comerç i la indústria:

1

Noms en total:

2

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *quebratxo* m. (indústria de la fusta, ciència forestal). Fusta del quebratxo blanc i del quebratxo vermell.
- *quebratxo blanc* m. (plantes superiors, ciència forestal). Arbre de la família de les apocinàcies, laticífer, de fulles simples i coriàcies, flors grogues petites i fruits

capsulars, originari d'Amèrica del Sud i molt apreciat per la seva fusta, dura, dúctil i blanca (*Aspidosperma quebracho-blanco*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **quebratxo blanc m.** [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **quebratxo m.** Fusta del quebratxo blanc i del quebratxo vermell. [DIEC].

66 - *Aster pilosus* Willd.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **àster m.** (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta del gènere *Aster*, de la família de les compostes, de mida mitjana, amb capítols vistosos de colors diversos, agrupats en massa.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **àster m.** [FABRA]; [DIEC].
- **àster pilós m.** [PANAREDA]

67 - *Aster sedifolius* L.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **àster m.** (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta del gènere *Aster*, de la família de les compostes, de mida mitjana, amb capítols vistosos de colors diversos, agrupats en massa.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **àster m.** [FABRA]; [DIEC].
- **indiana f.** [BOLÓS/VIGO]; [PANAREDA].

68 - *Aster squamatus* (Spreng.) Hieron

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 3

Noms en total: 3

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *àster m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta del gènere *Aster*, de la família de les compostes, de mida mitjana, amb capítols vistosos de colors diversos, agrupats en massa.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *àster m.* [FABRA]; [*DIEC*].
- *àster americà m.* [BÀYER].
- *àster barceloní m.* [PANAREDA]

69 - *Astrocaryum ayri* Mart.

Família: *Arecaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Nom de la planta:

- *airí f.* [COSTA: «ayrí»]

70 - *Astronium graveolens* Jacq.

Família: *Anacardiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms del comerç i la indústria: 1

Noms en total: 1

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *gateado m.* Fusta molt compacta d'Amèrica amb varietat de vetes. [LABÈRNIA].

71 - *Attalea maripa* (Aubl.) Mart.

Família: *Arecaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *maripa f.* [COSTA].

72 - *Bactris gasipaes* Kunth

Família: *Arecaeae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la morfologia vegetal: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms del fruit:

- *pixbae m.* [COSTA].

73 - *Bactris piritu* (Karst) Wendl.

Família: *Arecaeae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *piritú m.* [COSTA].

74 - *Bagassa guianensis* Aubl.

Família: *Moraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms del comerç i la indústria: 1

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *bagassa f.* (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre del gènere *Bagassa*, de la família de les moràcies, d'origen americà.
- *bagassa f.* (*ciència forestal, indústria de la fusta*). Fusta de bagassa, de color groc, emprada en ebenisteria.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *bagassa f.* [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *bagassa f.* Fusta de bagassa, de color groc, emprada en ebenisteria. [DIEC].

75 - *Bauhinia forficata* Link.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRÀFIA DEL DIEC

- *pota de vaca f.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbre del gènere *Bauhinia*, de la família de les cesalpiniàcies, de poca alçada, de fulles dividides en dos lòbuls, flors grosses i vistoses, purpúries, violàcies o blanques, amb els pètals estrets en una unglà llarga, i fruit en càpsula, de distribució tropical i conreat en parcs i jardins.

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

La planta:

- *pota de vaca f.* [DIEC]; [CHANES].

76 - *Bauhinia microstachya* (Raddi) J. F. Macbr.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms en total:

2

LA LEXICOGRÀFIA DEL DIEC

- *pota de vaca f.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbre del gènere *Bauhinia*, de la família de les cesalpiniàcies, de poca alçada, de fulles dividides en dos lòbuls, flors grosses i vistoses, purpúries, violàcies o blanques, amb els pètals estrets en una unglà llarga, i fruit en càpsula, de distribució tropical i conreat en parcs i jardins.

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *microstàquida f.* [COSTA].
- *pota de vaca f.* [DIEC]; [CHANES].

77 - *Begonia discolor* R. Br.Família: *Begoniaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	3

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *begònia f.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Planta herbàcia del gènere *Begonia*, de la família de les begoniàcies, de fulles asimètriques, un xic carnosos, i flors de color de rosa, groc o blanc, d'origen tropical i molt emprada en jardineria per la vistositat de les seves flors, de vegades dobles i molt grosses, o del seu fullatge.
- *begoniàcies f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, herbàcies o arbustives, de fulles asimètriques i flors unisexuals vistoses, estesa per les zones tropicals i subtropicals del món, que inclou les begònies.
- *begoniàcies f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *begònia f.* [*DIEC*].
- *begoniàcia f.* [*FABRA*]; [*DIEC*].

Noms de la flor:

- *begònia f.* [*SALLENT*].

78 - *Begonia semperflorens* Link.Família: *Begoniaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	17
Noms en total:	17

«Els erols dels marges,
reblerts de dàlies, *begònies* i geranius.»²⁵

El nom del gènere botànic *Begonia* està dedicat a la memòria d'un mariner francès, Michel Bégon (1638-1710), que era un gran afeccionat naturalista.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *begònia f.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Planta herbàcia del gènere *Begonia*, de la família de les begoniàcies, de fulles asimètriques, un xic carnosos, i flors de color de rosa, groc o blanc, d'origen tropical i molt emprada en jardineria

²⁵ Joan Pons i Massaveu, *L'auca de la Pepa*, 301, apud DCVB.

per la vistositat de les seves flors, de vegades dobles i molt grosses, o del seu fullatge.

- **begoniàcies** *f. pl.* (*plantas superiores*). Família de plantes dicotiledònies, herbàcies o arbustives, de fulles asimètriques i flors unisexuals vistoses, estesa per les zones tropicals i subtropicals del món, que inclou les begònies.
- **begoniàcies** *f.* (*plantas superiores*). Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **begònia** *f.* [DCVB]; [SANNA]; [DIEC].
- **begoniàcia** *f.* [FABRA]; [DIEC].

La planta. Noms varietals:

- **begònia d'ala d'àngel** *f.* [DCVB].
- **begònia de cera blanca** *f.* [DCVB].
- **begònia de cera vermella** *f.* [DCVB].
- **begònia de fulla de figuera** *f.* [DCVB].
- **begònia de fulla de pi** *f.* [DCVB].
- **begònia de pinaret** *f.* [DCVB].
- **begònia de raconera** *f.* [DCVB].
- **begònia de vena** *f.* [DCVB].
- **begònia d'hivern** *f.* [DCVB].
- **begònia estampada** *f.* [DCVB].
- **begònia murteret** *f.* [DCVB].
- **begònia plataionada** *f.* [DCVB].
- **begònia vermella doble** *f.* [DCVB].
- **begònia vermella senars** *f.* [DCVB].
- **murtera** *f.* [DCVB: «murtera, murtereta, murtrera»].

79 - *Bertholletia excelsa* Humb. & Bonpl.

Família: *Lecythidaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de la morfologia vegetal:	1
La derivació. Noms col·lectius:	2
Noms del comerç i la indústria:	1
Noms en total:	6

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **noguera** *f.* (*lèxic comú, agricultura, indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de noguera. *Una taula de noguera.* [*Carya illinoensis*]; [*Carya ovata*]; [*Bertholletia excelsa*]; [*Juglans nigra*].
- **noguera del Brasil** *f.* (*plantas superiores*). Arbre perennifoli, de fulles oblongues amb els marges ondulats, flors d'un blanc groguenc reunides en raïms

espíciformes i fruit llenyós, esfèric, bru, dur i molt pesant, que s'obre mitjançant una tapadora i conté nombroses llavors, les nous del Brasil, propi de les selves d'Amèrica del Sud, que s'explota per a beneficiar-ne les llavors (*Bertholletia excelsa*).

- **noguerar** *m.* (lèxic comú, col·lectius vegetals, agricultura). *Noguereda*.
- **noguereda** *f.* (lèxic comú, col·lectius vegetals, agricultura). Lloc plantat de nogueres.
- **nou del Brasil** *f.* (*plantes superiors*). Llavor comestible de la noguera del Brasil, de closca bruna, allargada i amb tres cantells.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **bertolècia** *f.* [COSTA: «*bertholecia*»].
- **noguera del Brasil** *f.* [DIEC].

Noms de la llavor:

- **nou del Brasil** *f.* [DIEC].

Noms col·lectius de la planta:

- **noguerar** *m.* [DIEC].
- **noguereda** *f.* [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **noguera** *f.* Fusta de noguera. [DIEC].

80 - *Bidens aurea* (Aiton) Sherff.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **bident auri** *m.* [PANAREDA].

81 - *Bidens frondosa* L.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *bident frondós m.* [PANAREDA].

82 - *Bidens subalternans* DC.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *bident de vinya m.* [PANAREDA].

83 - *Bixa orellana* L.

Família: *Bixaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	4
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms del comerç i la indústria:	2
Noms en total:	7

LA LEXICOGRÀFIA DEL DIEC

- *arxiota m.* (*plantes superiors, indústria química, antropologia*). Colorant natural, d'un vermell groguenc, extret de la coberta de les llavors de la bixa, molt emprat a l'Amèrica tropical com a pintura corporal i utilitzat industrialment per a donar color a alguns aliments, teixits, laques, sabons, etc.
- *bixa f.* (*plantes superiors, antropologia*). Arbret de la família de les bixàcies, de fulles simples, flors blanques o rosades i fruit en càpsula, originari de l'Amèrica tropical, la coberta de les llavors del qual proporciona l'arxiota (*Bixa orellana*).
- *bixàcies f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, de saba de color rogenc, flors en panícules vistoses i fruit en càpsula, que inclou la bixa.
- *bixàcia f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *arxiota m.* [LABÈRNIA: «arxiota, arxota»]; [COSTA: «aixiota, arxota»]; [DIEC].
- *bixa f.* [MALAGARRIGA].; [DIEC].
- *bixàcia f.* [FABRA]; [DIEC].
- *urucú m.* [COSTA]; [BÄRTELS].

Nom de la llavor:

- *aquiot m. pl.* [COSTA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **arxiota** *m.* Colorant natural, d'un vermell groguenc, extret de la coberta de les llavors de la bixa, molt emprat a l'Amèrica tropical com a pintura corporal i utilitzat industrialment per a donar color a alguns aliments, teixits, laques, sabons, etc. [COSTA: «aixiota»] [DCVB: «arxiota, arxota»]; [DIEC].
- **orellana** *f.* Tintura que fan los brasilers amb una planta anomenada urucú. [COSTA].

84 - *Bomarea salsilla* (Mirb.) Vell.

Família: *Alstroemeriaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **bomària** *f.* [COSTA].

85 - *Bougainvillea aurantiaca* Bouillon

Família: *Nyctaginaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 3

Noms en total: 3

«A les tàpies s'hi reclina
la poruga *enredadera*».²⁶

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **buguenvíl·lea** *f.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Arbust del gènere *Bougainvillea*, de la família de les nictaginàcies, enfiladís, poc o molt espinós, de fulles ovades, amb les flors tubuloses en grups de tres i envoltades per tres bràctees molt vistoses, liles, rosades, morades o ataronjades, originari de l'Amèrica del Sud i molt emprat en jardineria.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **buguenvíl·lea** *f.* [FABRA]; [DIEC].
- **enramadora** *f.* [DCVB: «enramadera»].
- **enredadora** *f.* [DCVB: «enredadera, enredadora»].

²⁶ Maria Antònia Salvà, *Poesies 7* (apud DCVB).

86 - *Bougainvillea spectabilis* L.

Família: *Nyctaginaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

«La reverberació escarlatinosa
d'una *buganvilla* que s'enfilava pel balcó.»²⁷

Les 14 espècies conegudes del gènere *Bougainvillea* provenen majoritàriament de la conca amazònica i deuen el nom al navegant francès L. A. Comte de Bougainville (1729-1811), comandant de l'expedició que va descobrir aquests arbusts avui tan populars per a l'ornamentació de parets i tanques.

LA LEXICOGRÀFIA DEL DIEC

- *buguenvíl·lea* f. (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Arbust del gènere *Bougainvillea*, de la família de les nictaginàcies, enfiladís, poc o molt espinós, de fulles ovades, amb les flors tubuloses en grups de tres i envoltades per tres bràctees molt vistoses, liles, rosades, morades o ataronjades, originari de l'Amèrica del Sud i molt emprat en jardineria.

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Nom de la planta:

- *buguenvíl·lea* f. [DCVB: «*buganvília*, *buguenvíl·lea*»]; [FABRA]; [CEBALLOS: «*bouganvilla*»]; [SANNA: «*buganvill*»]; [MARTINES Pla Costa: «*bugandília*»]; [BÄRTELS: «*buguenvíl·lia*»]; [DIEC].

87 - *Bouvardia ternifolia* (Cav.) Schtdl.

Família: *Rubiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRÀFIA DEL DIEC

- *buvàrdia* f. (plantes superiors, agricultura). Arbust del gènere *Bouvardia*, de la família de les rubiàcies, de mida petita, de flors tubuloses, vermelles, grogues o blanques, originari de l'Amèrica Central i conreat com a ornamental.

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Nom de la planta:

- *buvàrdia* f. [DIEC].

²⁷ Bernat Vidal i Tomàs, Memòries d'una estàtua, 78 (apud DCVB).

88 - *Bowdichia virgilioides* Kunth.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *cebipir m.* [COSTA].

89 - *Brahea armata* S. Watson.

Família: *Arecaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *palmera blava f.* [BÄRTELS].

90 - *Bromelia hemisphaerica* Lam.

Família: *Bromeliaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms de la morfologia vegetal: 1

Noms en total: 3

El nom del gènere *Bromelia* es deu al del botànic suec Olof Bromelius, que va ésser qui el va definir.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *bromèlia f.* (*agricultura, plantes superiors*). Planta del gènere *Bromelia* i altres, de la família de les bromeliàcies, exòtica, de fulles reunides en roseta, carneses i sovint rogenques a la base, i inflorescències proveïdes de bràctees vistoses, comercialitzada sovint com a planta ornamental d'interior.
- *bromeliàcies f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes monocotiledònies, la majoria herbàcies i de fulles rígides, sovint agrupades en roseta i fent una mena de dipòsit on queda retinguda l'aigua, i d'inflorescències compactes, amb bràctees sovint vistoses, pròpies principalment del continent americà, a la qual pertanyen l'ananàs i molts epífits, com la clavellina d'aire i diverses bromèlies ornamentals.
- *bromeliàcia f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *bromèlia* f. [DIGEC]; [DIEC].
- *bromeliàcia* f. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Noms del fruit:

- *timbirixi* m. [COSTA].

91 - *Bromelia karatas* L.

Família: *Bromeliaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	3

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *bromèlia* f. (*agricultura, plantes superiors*). Planta del gènere *Bromelia* i altres, de la família de les bromeliàcies, exòtica, de fulles reunides en roseta, carnoses i sovint rogenques a la base, i inflorescències proveïdes de bràctees vistoses, comercialitzada sovint com a planta ornamental d'interior.
- *bromeliàcies* f. pl. (*plantes superiors*). Família de plantes monocotiledònies, la majoria herbàcies i de fulles rígides, sovint agrupades en roseta i fent una mena de dipòsit on queda retinguda l'aigua, i d'inflorescències compactes, amb bràctees sovint vistoses, pròpies principalment del continent americà, a la qual pertanyen l'ananàs i molts epífits, com la clavellina d'aire i diverses bromèlies ornamentals.
- *bromeliàcia* f. (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *bromèlia* f. [DIGEC]; [DIEC].
- *bromeliàcia* f. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Noms del fruit:

- *timbirixi* m. [COSTA].

92 - *Bromelia pinguin* L.

Família: *Bromeliaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	3

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- ***bromèlia*** *f.* (*agricultura, plantes superiors*). Planta del gènere *Bromelia* i altres, de la família de les bromeliàcies, exòtica, de fulles reunides en roseta, carneses i sovint rogenques a la base, i inflorescències proveïdes de bràctees vistoses, comercialitzada sovint com a planta ornamental d'interior.
- ***bromeliàcies*** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes monocotiledònies, la majoria herbàcies i de fulles rígides, sovint agrupades en roseta i fent una mena de dipòsit on queda retinguda l'aigua, i d'inflorescències compactes, amb bràctees sovint vistoses, pròpies principalment del continent americà, a la qual pertanyen l'ananàs i molts epífits, com la clavellina d'aire i diverses bromèlies ornamentals.
- ***bromeliàcia*** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- ***bromèlia*** *f.* [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- ***bromeliàcia*** *f.* [*FABRA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].

Nom del fruit:

- ***maia*** *f.* [*COSTA*: «*maya*»].

93 - *Bromelia serra* Griseb.

Família: *Bromeliaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

3

Noms en total:

3

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- ***bromèlia*** *f.* (*agricultura, plantes superiors*). Planta del gènere *Bromelia* i altres, de la família de les bromeliàcies, exòtica, de fulles reunides en roseta, carneses i sovint rogenques a la base, i inflorescències proveïdes de bràctees vistoses, comercialitzada sovint com a planta ornamental d'interior.
- ***bromeliàcies*** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes monocotiledònies, la majoria herbàcies i de fulles rígides, sovint agrupades en roseta i fent una mena de dipòsit on queda retinguda l'aigua, i d'inflorescències compactes, amb bràctees sovint vistoses, pròpies principalment del continent americà, a la qual pertanyen l'ananàs i molts epífits, com la clavellina d'aire i diverses bromèlies ornamentals.
- ***bromeliàcia*** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- ***bromèlia*** *f.* [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- ***bromeliàcia*** *f.* [*FABRA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- ***caraguatà*** *m.* [*LABÈRNIA*].

94 - *Brotera persica* Spreng.

Família: *Lamiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Nom de la planta:

- *brotera f.* [COSTA].

95 - *Buddleja globosa* Hope.

Família: *Buddlejaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *màtic m.* [COSTA: «màtich»].
- *palqui m.* [COSTA].

96 - *Bursera gummifera* Jacq.

Família: *Burseraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 4

Noms de la morfologia vegetal: 1

Noms en total: 5

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *bursera f.* (*plantas superiores*). Arbre perennifoli del gènere *Bursera*, de la família de les burseràcies, originari d'Amèrica, del qual s'obtenen diversos olis i essències aromàtics emprats en cosmètica i en perfumeria i també en la indústria alimentària.
- *burseràcies f. pl.* (*plantas superiores*). Família de plantes dicotiledònies, que comprèn arbres i arbustos exclusivament tropicals, amb les fulles generalment agrupades a la punta de les branques i flors en panícula, molt rics en resina, a la qual pertanyen les boswèl·lies, les burseres, l'arbre de la mirra i l'ocumé.
- *burseràcies f. pl.* (*plantas superiores*). Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *bursera f.* [*DIEC*].

- *burseràcia* f. [FABRA]; [DIEC].
- *haramo* m. [COSTA].
- *sutxicopal* m. [COSTA].

Nom de la resina:

- *tacamaca* f. [LABÈRNIA]; [DCVB].

97 - *Byrsonima crassifolia* (L.) Kunth.

Família: *Malpighiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Nom de la planta:

- *mureci* m. [COSTA].

98 - *Cabomba aquatica* Aubl.

Família: *Cabombaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *cabomba* f. [COSTA].

99 - *Cactus grandiflorus* L.

Família: *Cactaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 3

La derivació. Els adjectius: 2

Homonímia. El món vegetal: 1

Noms en total: 6

«Hi verdegem... les moreres
al costat del *cactus*».²⁸

²⁸ Jacint Verdaguer, *Obres completes*, 1152.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *cactàcies f. pl. (plantas superiors)*. Família de plantes dicotiledònies, que comprèn més de dues mil espècies, xeròfiles i suculentas, sovint cactiformes, de flors vistoses, amb peces nombroses, i fruit en baia, pròpies sobretot de les regions desèrtiques i semidesèrtiques d'Amèrica, a la qual pertanyen els cactus i el peiot.
- *cactàcies f. pl. (plantas superiors)*. Individu d'aquesta família.
- *cactiforme adj. (plantas superiors)*. Que té aspecte de cactus, per la suculència de les tiges, les cutícules gruixudes, les fulles reduïdes a espines i la tendència a l'esfericitat, s'aplica a les cactàcies i a altres plantes, pertanyents a famílies diferents, adaptades a la sequera.
- *cactus m. (lèxic comú, plantas superiors, agricultura)*. Planta de la família de les cactàcies, de gèneres molt diversos, de tija carnosa, simple o ramificada, globulosa o cilíndrica, de vegades comprimida i articulada, de fulles transformades sovint en espines i de flors, molt generalment solitàries, grosses i de colors vistosos, emprada en jardineria.
- *cactus m. (plantas superiors, agricultura)*. Planta cactiforme pertanyent a famílies altres que les cactàcies.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *cactàcia f.* [FABRA]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- *cactus m.* [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- *reina de les flors f.* [LABÈRNIA: «*reyna de las flors*»].

Derivació. Formació d'adjectius:

- *cactiforme adj.* Que té aspecte de cactus, per la suculència de les tiges, les cutícules gruixudes, les fulles reduïdes a espines i la tendència a l'esfericitat, s'aplica a les cactàcies i a altres plantes, pertanyents a famílies diferents, adaptades a la sequera. [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- *cactoide adj.* Cactiforme. [*DIGEC*].

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS

El món vegetal:

- *cactus m.* Planta cactiforme pertanyent a famílies altres que les cactàcies. [*DIEC*].

100 - *Caesalpinia coriaria* (Jacq.) Willd.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *dividivi m.* [COSTA].

101 - *Caesalpinia echinata* Lam.

Família *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms del comerç i la indústria	3
Homonímia. El món vegetal	1
Homonímia. Altres àrees:	2
Noms en total:	8

«Vn instrument fet... de fusta de boix
o de *brazil*».²⁹

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *brasil* m. (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre de la família de les cesalpiniàcies, originari del Brasil, que proporciona una matèria colorant i amb la fusta del qual es fan arcs de violí (*Caesalpinia echinata*).
- *brasil* m. (*indústria de la fusta, ciència forestal, indústria química*). Fusta de brasil.
- *brasil* m. (*indústria química, plantes superiors*). Colorant vermell que s'obté de la fusta, l'escorça i els fruits de brasil, emprat per a tenyir roba i pells i per a fer tinta vermella.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *arabutà* m. [COSTA].
- *brasil* m. [SANELO: «*bresil*»]; [LABÈRNIA: «*brasil, brasill*»]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *brasil* m. Colorant vermell que s'obté de la fusta, l'escorça i els fruits de brasil, emprat per a tenyir roba i pells i per a fer tinta vermella. [LABÈRNIA: «*brasil, brasill*»]; [AGUILÓ: «*brasil, bresil, bresill*»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *brasil* m. Fusta de brasil. [LACAVALLERIA]; [BELVITGES]; [COSTA: «*arabutà: ... que dona la fusta anomenada del Brasil*»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- *fernambuc* m. Fusta del Brasil que s'usa per a tenyir. [COSTA: «*fernambuch*»].

HOMONÍMIES I LLISCAMENTS SEMÀNTICS

El món vegetal:

- *brasilet* m. Fusta menys sòlida i de color més baix que el del brasil. [LABÈRNIA].

Altres àrees temàtiques:

- *brasil* m. El color que es treu d'aquesta fusta. [BELVITGES]; [LABÈRNIA].
- *brasil* m. El color que s'extreu per a afait de les dones. [LABÈRNIA].

²⁹ Miquel Agustí, *Secrets agricultura* (apud DCVB).

102 - *Caesalpinia gilliesii* (Hook.) D. Dietr.

Família *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *poinciana* f. (*plantas superiores*). Arbust de la família de les cesalpiniàcies, de fulles bipinnades i flors grosses molt vistoses, grogues amb llargs estams vermells, reunides en inflorescències terminals denses i glanduloses, originari d'Amèrica del Sud i plantat com a ornamental (*Caesalpinia gilliesii* o *Poinciana gilliesii*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

La planta:

- *poinciana* f. [*DIEC*].

103 - *Caesalpinia spinosa* (Molina) Kuntze.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *guarango* m. [*COSTA*].

104 - *Caladium bicolor* Vent.

Família *Araceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *caladi* m. [BÄRTELS].
- *papagai* m. [LABÈRNIA: «*papagall, papagay*»]; [*DIGEC*].

105 - *Calceolaria integrifolia* L.

Família: *Calceolariaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
Noms en total:	3

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *calceolària f.* (*agricultura, plantes posteriors*). Planta del gènere *Calceolaria*, de la família de les escrofulariàcies, herbàcia o subarbustiva, de flors bilabiades, amb el llavi inferior en forma de cabasset o d'esclop, originària de l'Amèrica del Sud i Central.
- *sabatetes de la mare de Déu f. pl.* (*plantes superiors*). *Calceolària*.
- *sabatetes del nen Jesús f. pl.* (*plantes superiors*). *Calceolària*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *calceolària f.* [*DIEC*].
- *sabatetes de la mare de Déu f. pl.* [*DIEC*].
- *sabatetes del nen Jesús f. pl.* [*DIEC*].

106 - *Calocedrus decurrens* (Torr.) Florin

Família: *Cupressaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
La derivació. Noms col·lectius:	1
La derivació. Els adjectius:	1
Noms del comerç i la indústria	1
Noms en total:	6

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *cedre m.* (*ciència forestal, indústria de la fusta*). Fusta de qualitats semblants al cedre, obtinguda de diversos arbres com ara el camecíparis, la cedrela, la criptomèria, el libocedre, la tuia i alguns ginebres, pins i xiprers.
- *cedreda f.* (*col·lectius vegetals, ciència forestal*). Bosc de cedres.
- *cedre d'encens m.* (*plantes superiors*). *Libocedre*.
- *cedrí cedrina adj.* (*lèxic comú, ciència forestal, plantes superiors*). Relatiu o pertanyent al cedre.
- *libocedre m.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbre de la família de les cupressàcies, del grup de les coníferes, de rames aplanades, amb fulles esquamoses molt decurrents i fals fruit llenyós, format per dos o tres parells d'esquames que se separen fins a la base, originari d'Amèrica del Nord i cultivat en jardineria (*Calocedrus decurrens* o *Libocedrus decurrens*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

La planta:

- *calocedre m.* [CHANES].
- *cedre d'encens m.* [DIEC].
- *libocedre m.* [DIEC].

Noms de camp conreat o col·lectiu de la planta:

- *cedreda f.* [DIEC].

Derivació. Formació d'adjectius:

- *cedrí cedrina adj.* Relatiu o pertanyent al cedre. [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *cedre m.* (*ciència forestal, indústria de la fusta*). Fusta de qualitats semblants al cedre, obtinguda de diversos arbres com ara el camecíparis, la cedrela, la criptomèria, el libocedre, la tuia i alguns ginebres, pins i xiprers. [DIEC].

107 - *Calophyllum brasiliense* L. Cambess

Família: *Clusiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms en total:

2

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *calambuc m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Arbre de la família de les gutíferes, de fulles ovades i flors petites, originari de l'Amèrica Central, de l'escorça del qual hom obté un bàlsam succedani del bàlsam del Perú (*Calophyllum brasiliense*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *calambuc m.* [LABÈRNIA: «*calambuch*»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *ocuja m.* [COSTA].

108 - *Calycanthus floridus* L.

Família: *Calycanthaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms en total:

2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- ***calicant* m.** (*plantes superiors, agricultura*). Arbust del gènere *Calycanthus*, de la família de les calicantàcies, de fulles enteres i grans i vistents flors vermelles, molt olorós, originari de l'Amèrica del Nord i conreat sovint en jardineria.
- ***calicantàcies* f. pl.** (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies llenyoses, de fulles enteres i oposades i flors aromàtiques, entre les quals hi ha els calicants.
- ***calicantàcia* f.** (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- ***calicant* m.** [COSTA]; [DIGEC]; [DIEC].
- ***calicantàcia* f.** [DIGEC]; [DIEC].

109 - *Campomanesia guaviroba* (DC.) Kiaersk

Família: *Myrtaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- ***ibabiraba* m.** [COSTA].

110 - *Campsis radicans* (L.) Seem.

Família: *Bignoniaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms en total:

2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- ***bignònia* f.** (*agricultura, plantes superiors*). Planta dels gèneres *Bignonia*, *Macfadyena*, *Campsis*, *Tecoma* i altres, de la família de les bignoniàcies, exòtica, llenyosa i enfiladissa, de fulles compostes i flors grosses, molt vistoses, vermellores, grogues o ataronjades, conreada en jardineria.
- ***gessamí de Virgínia* m.** (*plantes superiors*). Liana de la família de les bignoniàcies, amb arrels aèries adherents, fulles caduques pinnaticompostes, de folíols serrats, caduques, flors tubuloses i grosses, amb el tub ataronjat i el limbe escarlata, i fruit en càpsula llarga, originària d'Amèrica del Nord i plantada com a ornamental (*Campsis radicans*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- ***bignònia* f.** [DIEC].
- ***gessamí de Virgínia* m.** [DIGEC]; [DIEC].

111 - *Canella alba* Murr.

Família: *Canellaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	5
Noms de la morfologia vegetal:	3
Noms en total:	8

«Perquè crec i tinc per cert
que entre el mascle i la femella
no convé posar *canella*,
ni salses, ni ... julivert.»³⁰

El nom vulgar d'aquesta planta prové de l'interès habitual dels europeus a relacionar molts dels nous productes americans amb alguna de les valorades espècies que procedien de l'Orient. En aquest cas, es tracta d'una planta la qual ja Colom havia confós amb la canyella asiàtica *Cinnamomun zeylanicum*, preuada mercaderia de la ruta de les espècies, via comercial interrompuda arran de la presa de Constantinoble pels turcs. Com a nom d'espècie la *canyella* és, doncs, homònima de la que havia donat l'italià *cannella*, per la forma de canut o canonet que pren l'escorça seca d'aquest vegetal importat (de l'it. > fr. *canelle* S. XII i cast. *canela* S. XIII); en català és denominació directa paral·lela a l'italià, i el trobem ja antigament, algun cop amb la grafia *canella*, rossellonès potser pronunciat *canyella* (*DECat* II, 497b).

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *canyella blanca* f. (lèxic comú, plantes superiors). Escorça del canyeller blanc, emprada com a medicinal i com a condiment.
- *canyeller blanc* m. (lèxic comú, plantes superiors). Arbre de la família de les canel·làcies, originari de les Antilles i la Florida, del qual s'obté la canyella blanca (*Canella winterana* o *C. alba*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *canel·làcia* f. [FABRA].
- *canyella* f. [LACAVALLERIA]; [LABÈRNIA: «*canela, canella, caneyla, canyella*»]; [SANNA: «*canella*»].
- *canyeller* m. [COSTA]; [DCVB].
- *canyeller blanc* m. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *vinterana* f. [COSTA].

Noms de l'escorça:

- *canyella* f. [SANELO: «*canella, canyela*»]; [BELVITGES: «*caneyla, canyella*»]; [DCVB: «*canella, canyella*»].
- *canyella blanca* f. [LABÈRNIA]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *escorça de Winter* f. [LABÈRNIA: «*escorsa de Winter*»].

³⁰ Josep Bernat i Baldoví, "Carta Sento Beseroles" (apud Constantí Llobart, *Fills morta-viva*, 270)

112 - *Canna indica* L.

Família: *Cannaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	8
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	9

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *canya de rosaris* f. (plantas superiors, agricultura). *Canya d'Índia*.
- *canya de sabonetes* f. (plantas superiors). *Canya d'Índia*.
- *canya d'Índia* f. (plantas superiors, agricultura). Planta de la família de les cannàcies, rizomatosa, de fulles el·líptiques, acuminades i amb grans flors asimètriques, rosades, vermelloses o clapades de groc, cultivada com a ornamental (*Canna indica*).
- *rosariera* f. (plantas superiors, agricultura). *Canya d'Índia*.
- *sabonetes* f. pl. (plantas superiors, agricultura). *Canya d'Índia*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *canya de rosaris* f. [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIEC].
- *canya de sabonetes* f. [DCVB]; [DIEC].
- *canya d'Índia* f. [DCVB]; [MALAGARRIGA]; [DIEC].
- *grans de rosari* m. pl. [DCVB].
- *marieta* f. pl. [LABÈRNIA].
- *marietes de rosari* f. pl. [BARCELÓ: «marietas de rosari»].
- *rosariera* f. [DCVB]; [DIEC].
- *sabonetes* f. p. [LABÈRNIA: «sabonetas»]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIEC].

Noms del fruit:

- *marietes* f. pl. [DCVB].

113 - *Capsicum annuum* L.

Família: *Solanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	36
Noms de la morfologia vegetal:	92
La derivació. Noms col·lectius:	10
La derivació. Noms intensius:	25
La derivació. Els verbs:	2
Noms del comerç i la indústria	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions	38
Homonímia. El món vegetal	24
Homonímia. Altres àrees:	8
Noms en total:	236

«Per força deu ser molt bona
una cosa de tres noms,
que es diu pimentó, pebrera,
i bajoca allà en Alcoi».³¹

La presa de Constantinoble pels turcs l'any 1453 va representar un fort sotrac per a la ruta de les espècies, en tallar-se'n el subministrament, de tal manera que quan Colom va arribar a Amèrica, d'alguna d'elles, com del preuat *pebre*, només en restava un vague record;³² i convençuts com estaven els invasors que havien arribat a les Índies, la descoberta del que els indígenes en deien *axi*, els va fer creure que tenien al davant allò que si en català en dèiem *pebre*, en castellà se'n deia *pimienta*.³³

D'aquesta confusió neix el que és probablement el lliscament semàntic amb més ressò d'entre els productes americans inserits en les llengües europees. També a la llengua catalana s'hi produeix aital confusió i, des d'aquell moment, la doble i errònia procedència dels llatins *pigmenta* i *piper* ha estat determinant en la denominació vulgar de l'espècie que els botànics han classificat com a *Capsicum annuum*.

Aquesta diferència etimològica es veu complicada una mica més per les diferències varietals, que fan que, per exemple, sigui una hortalissa de renom la varietat *grossum* i que, en canvi, sigui valorada com a espècia la varietat *acuminatum*.

Avui sabem que el *Capsicum annuum* forma part d'algun conreu català ja des del s. XVI com acrediten els estudiosos,³⁴ i si bé no es pot dir que el nou producte creés ràpidament un espai propi en la societat mediterrània, si que s'hi va adaptar de tal manera que ara no es concep sense ell tot allò que hem vingut a dir-ne "cuina mediterrània": la *coca amb recapte*, l'*escalivada*, el *gaspaxo*, el *pebre roig* o *vermell*, el *potaco*, el *romesco*, la *samfaina*, la *sobrassada*, el *tabasco*, el *trepó* i el *xató* en són deutors, i això només comptant amb la lexicografia del *DIEC*, perquè molts d'altres plats i salses també en són. Malgrat que en el contingut de la cèdula he recollit tota l'aportació lexicogràfica que he trobat, la complexitat derivada de la diversitat de punts de vista dels recol·lectors de mots, m'ha fet veure convenient de dedicar-hi encara un esforç més d'atenció que està reflectit en l'apèndix núm. 6.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- ***bitxera*** f. (*agricultura, plantes superiors*). Pebrotera d'una raça que es cultiva pels seus fruits, els bitxos (*Capsicum annuum* var. *longum*).
- ***bitxo*** 1 m. (*plantes superiors, agricultura*). Fruit de la bitxera, prim i allargat en forma de corn, molt picant, al qual hom dona diverses aplicacions culinàries.
- ***bitxo*** 2 m. (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). *Bitxera*.

³¹ Joan Amades. *Folklore de Catalunya II Cançoner*, 2a edició. Barcelona: Editorial Selecta, 1979.

³² LAWS, Bill. *Fifty plants that changed the course of history*. 2ª edició. Buffalo (USA): Firefly books, 2012, p 38-40.

³³ PÉREZ SAMPER, Maria de los Ángeles. "La integració de los productos americanos en los sistemas alimentarios mediterráneos", a *La Mediterrània, àrea de convergència de sistemes alimentaris (segles V-XVIII)*. Palma: Institut d'Estudis Balears, 1995: p 110 «también hay mucho *axí*, que es su *pimienta*».

³⁴ PÉREZ SAMPER, Maria de los Ángeles, *ibídem*: p 110-14 *Pimiento*; MARTINES, Josep. "El canvi lèxic en català (s. XVI-XX). Una aproximació crítica des de la lexicologia diacrònica cognitiva. Les novetats i la llengua catalana." dins *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Elx i a la Universitat d'Alacant (16 i 17 d'octubre de 1998)*. Barcelona / Elx: Institut d'Estudis Catalans / Ajuntament d'Elx, 2000, p 37; i LORA GONZÁLEZ, Àngel. *La diversidad vegetal del Nuevo Mundo: consecuencias etnobotánicas del descubrimiento de América*. Córdoba: Universidad de Córdoba, 2002.

- **bolet pebrer** *m.* (lèxic comú, fongs i líquens). *Pebràs lleter*,
- **cirereta** *f.* (lèxic comú, agricultura. plantes superiors). *Bitxo 1.*
- **citró** *m.* (lèxic comú, agricultura). *Bitxo 1.*
- **coca amb recapte** *f.* (lèxic comú). Coca que es fa amb pasta de farina amb oli, arengada, talls de botifarra, cansalada, ceba, pebrot, etc.
- **coca enramada** *f.* (lèxic comú). Coca que es fa amb pasta de farina amb oli, arengada, talls de botifarra, cansalada, ceba, pebrot, etc.
- **coralera** *f.* (plantes superiors. agricultura). *Pebrotera.*
- **coralet** *1 m.* (lèxic comú). *Bitxo 1.*
- **empebrar** *v. tr.* (hoteleria, lèxic comú). Assaonar amb pebre.
- **escalivada** *f.* (lèxic comú, hoteleria). Menjar fet al caliu, especialment pebrots, albergínies, cebes, tomàquets i patates.
- **gaspaxo** *m.* (hoteleria, lèxic comú). Sopa freda, crua, feta amb tomàquet, all, aigua, oli, vinagre, sal i molla de pa ben barrejat, a la qual s'afegeix ceba, cogombre i pebrot trinxat.
- **nyora 1 f.** (agricultura). Pebrot d'una varietat que s'empra sec com a condiment.
- **nyora 2 f.** (agricultura). Pebrotera que produeix les nyores.
- **pebre 4 m.** (lèxic comú, plantes superiors. agricultura). *Pebrot 1. 1.*
- **pebre de cirereta** *m.* (lèxic comú, agricultura). *Bitxo 1.*
- **pebrer 2. 1 m.** (lèxic comú, plantes superiors. agricultura). *Pebrotera.*
- **pebrera 1. 1 f.** (plantes superiors. lèxic comú, agricultura). *Pebrot 1. 1.*
- **pebrera 1. 2 f.** (plantes superiors. agricultura). *Pebrotera 1.*
- **pebrerera** *f.* (lèxic comú, plantes superiors). *Pebrotera 1.*
- **pebre roig** *m.* (lèxic comú, hoteleria). Condiment en forma de pólvores vermelles obtingudes per la trituració dels fruits dessecats de la pebrotera.
- **pebret** *m.* (lèxic comú, zoologia). Fredeluga.
- **pebre vermell** *m.* (lèxic comú, hoteleria). Condiment en forma de pólvores vermelles obtingudes per la trituració dels fruits dessecats de la pebrotera.
- **pebrina 1 f.** (lèxic comú, agricultura, hoteleria). *Bitxo 1.*
- **pebrina** *f.* (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). *Pebrot 1. 1.*
- **pebrot 1. 1 m.** (plantes superiors. agricultura). Fruit de la pebrotera, baia vermella o groga quan és madura, generalment inflada i buida, més rarament llarga i punxeguda, de sabor dolç i un xic picant, comestible directament o polvoritzada.
- **pebrot** *m.* (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). *Pebrotera 1.*
- **pebroter** *m.* (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). *Pebrotera.*
- **pebrotera** *f.* (lèxic comú, agricultura, plantes superiors, economia domèstica). Herba anual de la família de les solanàcies, de fulles ovades o lanceolades, flors blanques, generalment solitàries, i fruit en baia, originària de l'Amèrica tropical i cultivada pels seus fruits, els pebrots (*Capsicum annuum* var. *grossum*).
- **pebrotera borda** *f.* (lèxic comú, plantes superiors). *Masera.*
- **pebroterar** *m.* (lèxic comú, agricultura, col·lectius vegetals). Camp plantat de pebroteres.
- **pebrots** *m. pl.* vulgarment. (lèxic comú, medicina). Testicles.

- **pebrots de ruc** *m. pl.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Planta herbàcia de la família de les resedàcies, mig ajaguda, de fulles enteres o tripartides, flors blanques amb els estams grocs o ataronjats i fruits capsulars amb aspecte de pebrotets, que es fa en vinyes, horts, etc. (*Reseda phyteuma*).
- **pimentó** *m.* (*lèxic comú*). *Pebrot*.
- **potaco** *m.* (*lèxic comú*). Guisat compost de patates, de pebrot, de tomàquet i altres hortalisses, sovint acompanyat de carn, d'espíneta, etc.
- **romesco** *m.* (*hoteleria, lèxic comú*). Salsa feta amb nyores, tomàquets, alls i cebes escalivats, una picada d'ametlles o avellanes, oli i altres ingredients, que se serveix com a condiment d'un plat, principalment de peix.
- **samfaina** *f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Guisat que sol servir d'acompanyament fet amb tallets de pebrot, tomàquet, albergínia, ceba i carabassó.
- **sobrassada** *f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Embotit de carn de porc capolada, adobada amb sal i pebre vermell, típic de les Balears.
- **tabasco** *m.* (*hoteleria*). Salsa feta amb una varietat de pebre vermell molt picant.
- **tenir pebrots** *vulg.* (*lèxic comú*). Tenir coratge, tenir barra. *Quins pebrots que teniu!*
- **trempó** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Amanida feta de tomàquet, ceba i pebrot verd, i altres ingredients secundaris, tallats a trossos petits.
- **vinça** *f.* (*lèxic comú*). Llavor de pebre o de tomàquet (val.).
- **vítet** *m.* (*agricultura, lèxic comú, hoteleria*), *Bitxo 1*.
- **xató** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Amanida d'escarola, d'olives i de bacallà i tonyina esqueixats, tot amanit amb una salsa molt coent feta d'all, ametlles i avellanes torrades, nyores, vinagre, oli i sal.
- **xatonada** *f.* (*lèxic comú*). Menjada de xató, generalment acompanyant altres menges.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **coralera** *f.* [DCVB]; [CEBALLOS]; [DIEC].
- **pebràs** [SALLENT].
- **pebrasser** *m.* [DCVB].
- **pebre** *m.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [SALLENT]; [SANNA].
- **pebrer** *m.* [BELVITGES]; [BARCELÓ: «pebrer, preber»]; [AGUILÓ]; [DCVB: «pebrer, preber»]; [FONT I QUER]; [DIEC].
- **pebrera** *f.* [LABÈRNIA]; [DCVB]; [CEBALLOS]; [DIEC].
- **pebrerera** *f.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- **pebrerot** *m.* [MARTINES].
- **pebrerota** *f.* [MARTINES].
- **pebreta** *f.* [MARTINES].
- **pebreter** *m.* [DCVB].
- **pebrina** *f.* [LABÈRNIA]; [SALLENT].
- **pebrinera** *f.* [DCVB].
- **pebrot** *m.* [LACAVALLERIA]; [LABÈRNIA]; [CEBALLOS]; [DIEC].

- **pebroter** *m.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].
- **pebrotera** *f.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].
- **pimentera** *f.* [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [CEBALLOS].
- **pimentonera** *f.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB: «pimentonera, primentonera»]; [CEBALLOS].

La planta, noms varietals:

- **bitxer** *m.* [DCVB].
- **bitxera** *f.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].
- **bitxo** *m.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **coguentera** *f.* [DCVB].
- **coral de jardins** *m.* [DCVB].
- **coralera** *f.* [BARNILS]; [FONT I QUER]; [DIGEC].
- **coraletera** *f.* [DCVB]; [DIGEC].
- **corall de jardins** *m.* [DCVB].
- **nyora** *f.* [DIGEC]; [DIEC].
- **pebre de banyeta** *m.* [FONT I QUER].
- **pebrera de coralet** *m.* [FONT I QUER].
- **pebrer de banyeta** *m.* [BARCELÓ: «preber de banyeta»].
- **pebrer de morro de bou** *m.* [BARCELÓ: «preber de morro de bou»]; [DCVB].
- **pebrina** *f.* [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [DIGEC]; [DIEC].
- **pebrot coent** *m.* [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- **pebrot picant** *m.* [FONT I QUER]; [CEBALLOS];
- **pestetera** *f.* [DCVB].
- **xili** *m.* [DIGEC].

Noms del fruit:

- **capsa** *f.* [AGUILÓ].
- **pebre** *m.* [BELVITGES]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- **pebrera** *f.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [DIEC].
- **pebrina** *f.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [DIEC].
- **pebrot** *m.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB: «pabrot, pebrot»]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIGEC]; [BOLÓS/VIGO]; [DIEC]; [Paraules cuina].
- **pemintó** *m.* [MARTINES].
- **pibentó** *m.* [MARTINES].
- **piment** *m.* [AGUILÓ]; [DCVB: «priment»].
- **pimentó** *m.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA: «pimentó, primentó»]; [BARNILS: «primentó»]; [DCVB: «primentó»]; [DIGEC]; [DIEC].
- **prebentó** *m.* [MARTINES].
- **prementó** *m.* [MARTINES].
- **pribentó** *m.* [MARTINES].
- **primentó** *m.* [MARTINES].

- *xile m.* [COSTA].

El fruit, noms varietals:

- *aga f.* [COSTA].
- *asnauixe m.* [COSTA].
- *bajoca f.* [DCVB].
- *bajoca dolça f.* [MARTINES].
- *bajoca coenta f.* [MARTINES].
- *bisolet m.* [MARTINES].
- *bitxo m.* [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FONT I QUER]; [BOLÓS/VIGO]; [MASSANA]; [DIGEC]; [DIEC]; [Paraules cuina].
- *bitxo picant m.* [AGUILÓ].
- *carolet m.* [DCVB]; [MASSANA].
- *cirereta f.* [DCVB]; [DIEC].
- *citró m.* [DCVB]; [DIEC].
- *coent m.* [DCVB].
- *coral m.* [AGUILÓ].
- *coralet m.* [LABÈRNIA]; [AGUILÓ: «coralet, corolet»]; [BARNILS]; [DCVB: «coralet, corolet»]; [SALLENT]; [FONT I QUER]; [DIEC].
- *corneta f.* [MARTINES].
- *corolí m.* [MARTINES].
- *ditet m.* [DCVB].
- *guinda f.* [SALLENT].
- *morro de vedell m.* [DCVB].
- *morrut m.* [DCVB].
- *nyora f.* [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- *nyoreta f.* [DCVB].
- *pebre bord m.* [DCVB].
- *pebre coent m.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [DIGEC].
- *pebre de banya de cabra m.* [DCVB].
- *pebre de banyeta* [AGUILÓ]; [DCVB]; [DIGEC].
- *pebre de cirereta m.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- *pebre de fer pebre m.* [DCVB].
- *pebre de flamarada de llum m.* [DCVB: «pebre de flamerada de llum»].
- *pebre de gall* [AGUILÓ].
- *pebre de la reina m.* [DCVB].
- *pebre de la senyora m.* [DCVB].
- *pebre de les Índies* [LABÈRNIA: «pebre de las Índias»].
- *pebre de llengüeta m.* [DCVB: «pebre de llengueta»]
- *pebre de morro de bou m.* [DCVB].
- *pebre de quatre caires m.* [DCVB].
- *pebre de quatre cantons m.* [DCVB].
- *pebre de quatre cornalons m.* [AGUILÓ]; [DCVB].
- *pebre de Sóller m.* [DCVB].

- *pebre d'esperó m.* [AGUILÓ].
- *pebre de tap de corti m.* [DCVB].
- *pebre de tets m.* [AGUILÓ].
- *pebre-domàtiga m.* [DCVB].
- *pebre fort m.* [DCVB].
- *pebre gros m.* [AGUILÓ].
- *pebre llarg m.* [LABÈRNIA: «pebre llarch»].
- *pebre morisc m.* [SANNA]. [CORBERA: «prebe moriscu»].
- *pebre negre m.* [DCVB].
- *pebrer m.* [AGUILÓ].
- *pebrereta f.* [DCVB].
- *pebre sevillà m.* [DCVB].
- *pebrina f.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *pebrot coent m.* [LABÈRNIA: «pebrot cohuent»]; [AGUILÓ]; [DIGEC].
- *pebrot de molsa m.* [LABÈRNIA].
- *pebrot de morro de bou m.* [DCVB].
- *pebrot llarg m.* [LABÈRNIA: «pebrot llarch»].
- *pebrot picant m.* [DIGEC].
- *pesteta f.* [LABÈRNIA]; [DCVB].
- *viró m.* [DCVB].
- *vironet m.* [MARTINES].
- *virot m.* [MARTINES].
- *vissó m.* [MARTINES].
- *vit m.* [MARTINES].
- *vitet m.* [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- *xili m.* [DIGEC].

El fruit, amb qualificacions de l'aspecte i el gust:

- *pebre dolç m.* [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB].
- *pebre envidriat m.* [DCVB].
- *pebre roig m.* [LABÈRNIA].
- *pebre verd m.* [DCVB];
- *pebre vermell m.* [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]. [DCVB].
- *pebre vidriat m.* [DCVB].
- *pebrot coent m.* [DCVB].
- *pebrot dolç m.* [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB].
- *pebrot de molsa m.* [LABÈRNIA]; [AGUILÓ].
- *pebrot roig m.* [AGUILÓ].
- *pebrot verd m.* [DCVB].
- *pebrot vermell m.* [LABÈRNIA]; [DCVB].

Noms de la llavor:

- *vinça f.* [DCVB]; [DIEC].

Noms col·lectius, la planta:

- **pebrar** *m.* [DCVB].
- **pebrassa** *f.* [DCVB].
- **pebreral** *m.* [AGUILÓ]; [DCVB].
- **pebrerar** *m.* [DCVB].
- **pebrotar** *m.* [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB].
- **pebroterar** *m.* [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **pimentonar** *m.* [LABÈRNIA]; [DCVB].

Noms col·lectius, el fruit:

- **coleret** *m.* [AGUILÓ]; [DCVB].
- **pebrada** *f.* [DCVB].
- **pebrotada** *f.* [AGUILÓ]; [DCVB].

Derivació, intensius:

a) Augmentatius.

- **pebre**: **pebrarràs**, **pebrarro** [DCVB]; **pebràs** [LABÈRNIA], [DCVB]; **pebrot**. [DCVB].
- **pebrot**: **pebrotàs**. [LABÈRNIA]; [DCVB].

b) Diminutius.

- **nyora**: **nyoreta**. [DCVB].
- **pebre**: **pebrarri**, **pebrer-lo**, [**pebre de cirereta**], **pebret**, **pebretxo**, **pebreu**, **pebric**, **pebriu**, **pebró**, **pebroi**, **pebronet**, **pebrotet**, **pebrotí**, **pebrotic**. [DCVB].
- **pebrer**: **pebreret**. [DCVB].
- **pebrot**: **pebrotet**, [BELVITGES]; [DCVB]; **pebrotí**, **pebrotic**. [DCVB].
- **pimentó**: Diminutius: **pimentonet**. [BELVITGES]; [LABÈRNIA].

c) Pejoratius.

- **pebrot**: **pebrotot**. [DCVB].

Derivació. Formació de verbs.

- **empebrar** *v. tr.* Assaonar amb pebre. [LACAVALLERIA]; [LABÈRNIA]; [DIGEC]; [DCVB].
- **pebrar** *v. tr.* Empebrar. [LACAVALLERIA]; [BELVITGES]; [LABÈRNIA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria.

- **nyoreter** *m.* Venedor de nyoretetes. [DCVB].

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions.

- **agí** *m.* Salsa americana. [LABÈRNIA].
- **coca amb recapte** *f.* Coca que es fa amb pasta de farina amb oli, arengada, talls de botifarra, cansalada, ceba, pebrot, etc. [DIEC].
- **coca enramada** *f.* Coca que es fa amb pasta de farina amb oli, arengada, talls de botifarra, cansalada, ceba, pebrot, etc. [DIEC].
- **cocot** *m.* «cierta especie como de empanada grande, rellena y compuesta, de solo atun, pimientos y tomates.» [ORELLANA *Valencia ant. mod.*: 140]

- **escalivada** *f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Menjar fet al caliu, especialment pebrots, albergínies, cebes, tomàquets i patates. [*DIEC*]; [*Paraules cuina*].
- **gaspatxo** *m.* (*hoteleria, lèxic comú*). Sopa freda, crua, feta amb tomàquet, all, aigua, oli, vinagre, sal i molla de pa ben barrejat, a la qual s'afegeix ceba, cogombre i pebrot trinxat. [*DIEC*].
- **pebrada** *f.* Salsa feta amb pebre. [*LACAVALLERIA*]; [*BELVITGES*]; [*LABÈRNIA*]; [*FABRA*].
- **pebre** *m.* Granulat o pólvora produït per trituració dels fruits del gènere *Capsicum*. [*SANELO*]; [*LACAVALLERIA*]; [*DCVB*].
- **pebre de Caiena** *m.* Pebre vermell. [*Paraules cuina*].
- **pebrera** *f.* Vas per tenir lo pebre. [*LACAVALLERIA*]; [*BELVITGES*]; [*LABÈRNIA*]; [*FABRA*].
- **pebre roig** *m.* Condiment en forma de pólvores vermelles obtingudes per la trituració dels fruits dessecats de la pebrotera. [*SANELO*]; [*LABÈRNIA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **pebre roig coent** *m.* El de mena picant. [*SANELO*].
- **pebre roig dolç** *m.* El de mena dolça. [*SANELO*].
- **pebre vermell** *m.* Condiment en forma de pólvores vermelles obtingudes per la trituració dels fruits dessecats de la pebrotera. [*LABÈRNIA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*]; [*Paraules cuina*].
- **pebre vermell dolç** *m.* S'utilitza en plats de cocció ràpida per la seva aroma fràgil. [*Paraules cuina*].
- **pebre vermell picant** *m.* Manté les seves propietats en plats de llarga cocció. [*Paraules cuina*].
- **pebrotada** *f.* Menjada de pebrots. [*DCVB*].
- **pebrot vermell** *m.* Pebrot reduït a pólvores per a amaniment de les viandes. [*BELVITGES*].
- **pimentera** *f.* Pebrera. [*BELVITGES*].
- **pimentó mòlt** *m.* Condiment. [*MARTINES*].
- **pimentó roig** *m.* Condiment. [*MARTINES*].
- **possol** *m.* Guisat americà de moresch cuyt, potas de porch, carabassa y pebrot. [*COSTA*].
- **potaco** *m.* Guisat compost de patates, de pebrot, de tomàquet i altres hortalisses, sovint acompanyat de carn, d'espíneta, etc. [*DIEC*].
- **romesc, romesco** *m.* Menja composta de bacallà esqueixat, oli, all i bitxo picat (Segarra, Urgell). [*DCVB*].
- **romescada** *f.* Menjada d'enciam amanit amb molt d'oli i bitxos picants; se sol fer als molins d'oli, les vetlles en què es treballa (Espluga de Francolí). [*DCVB*].
- **romesco** *m.* Salsa feta amb nyores, tomàquets, alls i cebes escalivats, una picada d'ametlles o avellanes, oli i altres ingredients, que se serveix com a condiment d'un plat, principalment de peix. [*DIEC*].
- **romesco** *m.* Menja de mongetes amb bacallà i salsa de pebrot (Tortosa). [*DCVB*].

- **salsa de xili** *f.* Salsa feta amb xili premsat. [DIGEC].
- **samfaina** *f.* Guisat que sol servir d'acompanyament fet amb tallets de pebrot, tomàquet, albergínia, ceba i carabassó. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **sobrassada** *f.* Embotit de carn de porc capolada, adobada amb sal i pebre vermell, típic de les Balears. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **tabasco** *m.* (*hoteleria*). Salsa feta amb una varietat de pebre vermell molt picant. [DIEC]; [Paraules cuina].
- **tombet** *m.* Fritada composta de carn, patates i pebres, i també tomàtiga (Mall., Men.). [AGUILÓ: «tumbet»]; [DCVB].
- **trepó** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Amanida feta de tomàquet, ceba i pebrot verd, i altres ingredients secundaris, tallats a trossos petits. [DIEC].
- **xató** *m.* Amanida d'escarola, d'olives i de bacallà i tonyina esqueixats, tot amanit amb una salsa molt coent feta d'all, ametlles i avellanes torrades, nyores, vinagre, oli i sal. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **xatonada** *f.* Menjada de xató, generalment acompanyant altres menges. [DCVB]; [DIGEC]; [DIGEC]; [DIEC].
- **xatonaire** *adj. i m. i f.* Que fa xatons.
- **xatoner** *xatonera m. i f.* Xatonaire.
- **xilmole** *m.* Salsa usada en Amèrica septentrional que es fa amb xile i tomàtec. [COSTA].

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS.

El món vegetal.

- **bolet pebrer** *m.* (*lèxic comú, fongs i líquens*). Pebràs lleter. [DIEC].
- **pebre betel** *m.* Arbust del què en les Índies s'empren les fulles per a preparar un masticatori del mateix nom, molt usat entre els illencs d'aquella part del globus; produeix uns fruits amargs, càustics i molt olorosos. [LABÈRNIA].
- **pebre blanc** *m.* Lo que després d'haver-se posat a remullar amb aigua de mar, ha perdut la pell i és de color quasi blanc. [LABÈRNIA: «pebre blanch»].
- **pebreboner** *m.* Planta verbenàcia de l'espècie *Vitex agnus-castus*. [DCVB].
- **pebreboner** *m.* Arbore de jardí, de la família de les terebintàcies, espècie *Schinus molle*. [DCVB].
- **pebre bord** *m.*: Rizoma de la planta *Zingiber officinale*. [DCVB].
- **pebre bord** *m.*: Planta del gènere *Lepidium*. [DCVB].
- **pebre bord** *m.*: Planta verbenàcia de l'espècie *Vitex agnus-castus*. [DCVB].
- **pebre bord** *m.*: Espècie aromàtica i picant com lo pebre. [LABÈRNIA].
- **pebre cubeba** *m.*: Arbust que creix en Java i en la isla de França, produeix un fruit quasi rodó, arrugat, pardós, d'olor aromàtic, se sabor calent, acre i picant. Lo fruit de dit arbust. [LABÈRNIA].
- **pebre d'aigua** *m.*: Planta poligonàcia de l'espècie *Polygonum hydropiper*. [LABÈRNIA: «pebre d'aygua»]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [DIGEC].
- **pebre d'ase** *m.*: Planta solanàcia de l'espècie *Solanum nigrum*, subsp. *villosum*. [DCVB: «pebre d'à, pebre d'ase»]; [FONT I QUER].

- **pebre de frare m.**: Planta verbenàcia *Vitex agnus-castus*. [DCVB].
- **pebre de Jamaica m.**: Fruit de la planta *Pimenta officinalis*. [DCVB]; [DIGEC].
- **pebre foll d'Espanya m.**: Aloc (*Vitex agnus-castus*). [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC].
- **pebre jamaic m.** Arbre de Amèrica, produeix un fruit globulós, sec, arrugat, negrenc, calent i picant, molt estimulant i enèrgic, que s'usa en els condiments. [LABÈRNIA: «pebre jamaich»].
- **pebre llarg m.** Fruit del *Piper longum*, emprat en medicina. [LABÈRNIA: «pebre llarch»]; [DIGEC].
- **pebre llarg m.** Fruit del *Piper officinarum*. [DIGEC].
- **pebrer m.** Arbust d'arrel fibrosa i negra i diferents cames que creixen des d'ella nuoses, rodones, llenyoses, verdes i plenes de rames; les fulles ovalades, dures, crasses i d'un verd obscur; les flors petites i el fruit és l'espècia pebre. [LABÈRNIA].
- **pebrer bord m.** Arbre perennifoli de la família de les anacardiàcies (*Schinus molle*) resiner, de fulles amb folíols linears, flors petites blanquinoses i fruits rosats, semblants a grans de pebre, comú en jardins i passeigs. [DIGEC].
- **pebrotera borda f.** Maserà (*Vincetoxicum hirundinaria*). [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **pebrotera borda f.** *Vincetoxicum nigrum* Moench. [CEBALLOS].
- **pebrotera de jardí f.** Herba de la família de les solanàcies, ramificada, de fulles oblongues o lanceolades, enteres o un xic sinuades, flors blanques en cimes extraaxil·lars i fruit en baia globosa, vermella i lluent, originària d'Amèrica del Sud i cultivada com a ornamental (*Solanum pseudocapsicum*). [DIEC].
- **pebrots de ruc m. pl.** Planta herbàcia de la família de les resedàcies, mig ajaguda, de fulles enteres o tripartides, flors blanques amb els estams grocs o ataronjats i fruits capsulars amb aspecte de pebotets, que es fa en vinyes, horts, etc. (*Reseda phyteuma*). [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Altres àrees temàtiques.

- **mal bitxo m.** Través, entremaliat. [LABÈRNIA].
- **pebrera f. fig.** Nas gros (Griera Tr.). [DCVB].
- **pebret m.** Fredeluga. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- **pebrina f.** Malaltia del cuc de seda en forma de taquetes que es van estenent fins a matar-lo. [DIEC].
- **pebrot m. fig.** Nas vermell. [DCVB].
- **pebrot m. fig.** Resposta desagradable per al qui la rep; contesta de burla o de desaire; especialment negativa a allò que altri demana. [DCVB].
- **pebrotejar v. tr.** Respondre malament, donar un pebot. [DCVB].
- **pebrots m. pl. vulg.** Testicles. [DIGEC]; [DIEC].

114 - *Capsicum villosum* Sendtn.

Família: *Solanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *pebre d'ase m.* [BARCELÓ: «prebe d'ase»].

115 - *Carapa guianensis* Aubl.

Família: *Meliaceae*.

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions	1
Noms en total:	3

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *camacari m.* [COSTA].
- *carapa f.* [LABÈRNIA].

LA CREATIVITAT LÈXICA.

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions.

- *carapa f.* Oli d'una nou que fa un arbre del mateix nom en Amèrica; la untura d'aquest oli diuen que trau lo dolor de poagre. [LABÈRNIA].

116 - *Carica papaya* L.

Família: *Caricaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de la morfologia vegetal:	1
La derivació. Noms col·lectius:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions	1
Noms en total:	5

És un arbre originari de l'Amèrica del Sud que ja a finals del segle XVIII havia arribat a Àsia i ara es conrea a tot el món.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *papaia f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Fruit comestible del papaier, gros i pesant, amb aspecte de meló de color groc ataronjat per fora i de polpa carabassa dolça, emprada en la indústria alimentària.

- **papaier** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Arbre dioic de tronc simple, de mida petita i poc consistent, fulles grosses profundament palmades, agrupades al capdamunt de la tija, flors unisexuals grogues i fruits en baia, les papaias, que neixen per sota del fullatge, originari de l'Amèrica Central i molt cultivat als països tropicals, del qual s'aprofiten els fruits i el làtex, ric en papaïna (*Carica papaya*).
- **papaïna** *f.* (*química, biologia*). Enzim proteolític present en el fruit de la papaia, emprat en la indústria alimentària per a reblanir la carn destinada al consum humà.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **papai** *m.* [COSTA: «papay»]; [DCVB].
- **papaier** *m.* [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Noms del fruit:

- **papaia** *f.* [COSTA: «papaya»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [BÄRTELS]; [DIEC]; [Parauls cuina].

Derivació. Formació d'adjectius:

- **papaiaci** **papaiàcia** *adj.* [COSTA: «papayaci papayàcia»];

LACREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- **papaïna** *f.* Enzim proteolític present en el fruit de la papaia, emprat en la indústria alimentària per a reblanir la carn destinada al consum humà. [DIEC].

117 - *Cariniana legalis* R. Knuth.

Família: *Lecythidaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

L'única referència que he trobat d'aquesta espècie és la del diccionari suplement de Costa, que la defineix com un arbre d'una fusta rogenca que s'utilitza en «obres».

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Nom de la planta:

- **jecuiba** *m.* [COSTA: «jecuyba»].

118 - *Carludovica palmata* Ruiz & Pav.

Família: *Cyclanthaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms del comerç i la indústria	1
Noms en total:	4

«m'he recreat mirant el Pauet Casals,
xucla que xucla la seva pipa incansable,
blanc d'americana i barret de *jipijapa*,
que fa més home transcendental.»³⁵

LA LEXICOGRÀFIA DEL DIEC

- *palmera de Panamà* f. (*plantes superiors*). Planta de la família de les ciclantàcies, sense tija i amb una roseta de fulles coriàcies palmades, semblants a les d'una palmera, pròpia de l'Amèrica tropical, on també es cultiva perquè les fulles s'empren per a fer barrets i en cistelleria (*Carludovica palmata*).
- *panamà* m. [pl. -às]. (*lèxic comú, economia domèstica*). Barret lleuger de teixit de palma i d'ales amples.

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *jipijapa* f. [BARCELÓ].
- *palmera de Panamà* f. [DIGEC]; [DIEC].

Noms de la fulla:

- *jipijapa* f. [LABÈRNIA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *panamà* m. [pl. -às]. Barret lleuger de teixit de palma i d'ales amples. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

119 - *Carya illinoensis* (Wangenh.) K. Koch.

Família: *Juglandaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	5
Noms de la morfologia vegetal:	2
La derivació. Noms col·lectius:	2
Noms del comerç i la indústria	3
Noms en total:	12

La *Carya illinoensis* és una noguera americana, els fruits de la qual eren un aliment important de les tribus dels indis nord-americans, cosa que els fundadors dels Estats Units coneixien prou bé, de tal manera que Washington solia portar nous a les butxaques i Jefferson les conreava (Falder, *Alimentos*).

LA LEXICOGRÀFIA DEL DIEC

- *cària* f. (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre caducifoli del gènere *Carya*, de la família de les juglandàcies, de fruit en drupa dehiscent, originari de l'Amèrica del Nord, del qual s'aprofita la fusta i les llavors, comestibles.

³⁵ Josep Aixalà i Casellas, *Hores vagaroses*, 131.

- *cària f.* (ciència forestal, indústria de la fusta). Fusta de cària, densa, dura i tenaç.
- *noguera f.* (lèxic comú, agricultura, indústria de la fusta, ciència forestal). Fusta de noguera. *Una taula de noguera.*
- *noguera americana f.* (plantes superiors). Cària.
- *noguerar m.* (lèxic comú, col·lectius vegetals, agricultura). *Noguereda.*
- *noguereda f.* (lèxic comú, col·lectius vegetals, agricultura). Lloc plantat de nogueres.
- *pacana f.* (lèxic comú, plantes superiors, ciència forestal, indústria de la fusta). *Pacaner.*
- *pacana f.* (plantes superiors). Fruit del pacaner, en drupa dehiscent i amb el pinyol de coberta llisa.
- *pacana f.* (plantes superiors). Llabor comestible del pacaner.
- *pacaner m.* (plantes superiors, ciència forestal). Arbre semblant a la noguera, originari de l'Amèrica del Nord, de llavors comestibles, les pacanes (*Carya illinoensis*).
- *pacaner m.* (indústria de la fusta, ciència forestal). Fusta de pacaner.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *cària f.* [DIEC].
- *hícoris m.* [COSTA].
- *noguera americana f.* [COSTA]; [DIEC].
- *pacana f.* [CEBALLOS]; [DIEC].
- *pacaner m.* [COSTA: «pacanier»]; [DIEC].

Noms del fruit:

- *pacana f.* [COSTA]; [DIEC].

Noms de la llavor:

- *pacana f.* [DIEC].

Noms col·lectius de la planta.

- *noguerar m.* [DIEC].
- *noguereda f.* [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *cària f.* Fusta de cària, densa, dura i tenaç. [DIEC].
- *noguera f.* Fusta de noguera. [DIEC].
- *pacaner m.* Fusta de pacaner. [DIEC].

120 - *Carya ovata* (Mill.) K. Koch.

Família: *Juglandaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
La derivació. Noms col·lectius:	2
Noms del comerç i la indústria	2
Noms en total:	7

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *cària f.* (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre caducifoli del gènere *Carya*, de la família de les juglandàcies, de fruit en drupa dehiscent, originari de l'Amèrica del Nord, del qual s'aprofita la fusta i les llavors, comestibles.
- *cària f.* (*ciència forestal, indústria de la fusta*). Fusta de cària, densa, dura i tenaç.
- *noguera f.* (*lèxic comú, agricultura, indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de noguera. *Una taula de noguera.*
- *noguera americana f.* (*plantes superiors*). Cària.
- *noguerar m.* (*lèxic comú, col·lectius vegetals, agricultura*). Noguereda.
- *noguereda f.* (*lèxic comú, col·lectius vegetals, agricultura*). Lloc plantat de nogueres.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *cària f.* [*DIEC*].
- *noguera americana f.* [*DIEC*].
- *noguera blanca americana f.* [*DIGEC*].

Noms col·lectius de la planta:

- *noguerar m.* [*DIEC*].
- *noguereda f.* [*DIEC*].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *cària f.* Fusta de cària, densa, dura i tenaç. [*DIEC*].
- *noguera f.* Fusta de noguera. [*DIEC*].

121 - *Casimiroa edulis* La Llave & Lex.

Família: *Rutaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *casimiroa f.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbre de la família de les rutàcies, originari de l'Amèrica Central, conreat pels seus fruits comestibles, amb aspecte de poma, de polpa groga i greixosa (*Casimiroa edulis*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *casimiroa f.* [*DIEC*].

122 - *Cassia acisperma* Schrank.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *acisperma m.* [*COSTA*].

123 - *Cassia corymbosa* Lam.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

La planta:

- *càssia f.* [*CHANES*].

124 - *Castilla elastica* Cerv.

Família: *Moraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la morfologia vegetal: 2

Noms del comerç i la indústria: 2

Noms en total: 4

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *hule m.* (*lèxic comú, indústria tèxtil, economia domèstica*). Tela impermeabilitzada mitjançant un recobriment de materials diversos.
- *làtex m.* (*lèxic comú, botànica*). Líquid lletós, sovint blanc, que es troba en certes cèl·lules i conductes d'algunes plantes i flueix per les ferides.

- *làtex m.* (*química, indústria química, lèxic comú*). Material fabricat amb làtex. *Guants de làtex.*

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la resina.

- *hollí m.* [COSTA].
- *làtex m.* [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *hule m.* Tela impermeabilitzada mitjançant un recobriment de materials diversos. [LABÈRNIA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *làtex m.* Material fabricat amb làtex. *Guants de làtex.* [DIGEC]; [DIEC].

125 - *Catalpa bignonioides* Walter.

Família: *Bignoniaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *catalpa f.* (*agricultura, plantes superiors*). Arbre caducifoli de la família de les bignoniàcies, de grans fulles cordiformes, acuminades i verticil·lades, d'olor fètida, flors en grans panícules, blanques amb taques grogues, i fruit en càpsula molt llarga i prima, originari d'Amèrica del Nord i plantat com a ornamental (*Catalpa bignonioides*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *catalpa f.* [CEBALLOS]; [DIEC].

126 - *Cecropia peltata* L.

Família: *Urticaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *ambaiba m.* [COSTA].

127 - *Cedrela odorata* L.

Família: *Meliaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
La derivació. Noms col·lectius:	1
La derivació. Els adjectius:	1
Noms del comerç i la indústria	2
Noms en total:	6

La fullola d'aquest arbre ha estat un producte conegudíssim per mitjà del seu ús en les capsas d'havans.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **cedre** *m.* (*ciència forestal, indústria de la fusta*). Fusta de qualitats semblants al cedre, obtinguda de diversos arbres com ara el camecíparis, la cedrela, la criptomèria, el libocedre, la tuia i alguns ginebres, pins i xiprers.
- **cedre americà** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, indústria de la fusta, ciència forestal*). *Cedrela*.
- **cedreda** *f.* (*col·lectius vegetals, ciència forestal*). Bosc de cedres.
- **cedrela** *f.* (*ciència forestal, plantes superiors*). Arbre de la família de les meliàcies, alt, de fulles pinnaticompostes i flors groguenques, originari de l'Amèrica tropical (*Cedrela odorata*).
- **cedrela** *f.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de cedrela, vermellova, de gra molt fi, aromàtica i repel·lent dels insectes, emprada en la fabricació de mobles i per a fer capsas de cigars.
- **cedrí** **cedrina** *adj.* (*lèxic comú, ciència forestal, plantes superiors*). Relatiu o pertanyent al cedre.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **cedre americà** *m.* [*DIEC*].
- **cedrela** *f.* [*DIGEC*]; [*DIEC*].

Noms de camp conreat o col·lectiu de la planta:

- **cedreda** *f.* [*DIEC*].

Derivació. Formació d'adjectius:

- **cedrí** **cedrina** *adj.* Relatiu o pertanyent al cedre. [*DIEC*].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **cedre** *m.* Fusta de qualitats semblants al cedre, obtinguda de diversos arbres com ara el camecíparis, la cedrela, la criptomèria, el libocedre, la tuia i alguns ginebres, pins i xiprers. [*DIEC*].
- **cedrela** *f.* Fusta de cedrela, vermellova, de gra molt fi, aromàtica i repel·lent dels insectes, emprada en la fabricació de mobles i per a fer capsas de cigars. [*DIEC*].

128 - *Ceiba insignis* Kunth.

Família: *Malvaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *ceiba* f. (*plantes superiors*). Arbre del gènere *Ceiba*, de la família de les bombacàcies, robust i de vegades altíssim, de fulles compostes, originari de l'Amèrica tropical, les llavors del qual donen unes fibres sedoses, lleugeres i impermeables que són emprades per al farciment de coixins i matalassos i en corderia.
- *corísia* f. (*plantes superiors, agricultura*). Arbre caducifoli de la família de les bombacàcies, de tronc inflat i espinós, fulles palmaticompostes, flors piloses per fora, blanques, grogues o vermelloses, i fruit en càpsula grossa amb les llavors cobertes de llargs pèls sedosos, originari d'Amèrica del Sud i cultivat com a ornamental o per aprofitar la fibra de les llavors (*Ceiba insignis* o *Chorisia insignis*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÓRICA

Noms de la planta:

- *ceiba* f. [LABÈRNIA: «*ceiba, ceyba*»]; [DIEC].
- *corísia* f. [DIEC].

129 - *Ceiba pentandra* (L.) Gaertn.

Família: *Malvaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	5
Noms de la morfologia vegetal:	3
Noms en total:	8

«Posí son cos dins una fonda balma
amb fulles abrigat de *ceiba* i palma»³⁶

A banda de l'obtenció de la fibra que les cobreix per a omplir coixins i matalassos, les llavors de l'espècie *Ceiba pentandra*, combinades amb les del cacau, van donar lloc a la beguda que, evolucionada, és coneguda a tot el món com la xocolata.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *capoc* m. (*indústria tèxtil, plantes superiors*). Fibra blanca, fina i lleugera, molt semblant al cotó, que cobreix les llavors del capoquer i que serveix per a omplir coixins, matalassos, salvavides, etc.

³⁶ Jacint Verdaguer. *Obres Completes* 29. *L'Atlàntida*.

- **capoquer** *m.* (*plantes superiors*). Arbre de la família de les bombacàcies, de gran port, originari d'Amèrica, de fruit en càpsula, les llavors del qual donen el capoc i un oli emprat en la indústria i en l'alimentació (*Ceiba pentandra*).
- **ceiba** *f.* (*plantes superiors*). Arbre del gènere *Ceiba*, de la família de les bombacàcies, robust i de vegades altíssim, de fulles compostes, originari de l'Amèrica tropical, les llavors del qual donen unes fibres sedoses, lleugeres i impermeables que són emprades per al farciment de coixins i matalassos i en corderia.
- **miraguà** *m.* (*lèxic comú, indústria tèxtil, plantes superiors*). Capoc.
- **miraguaner** *m.* (*plantes superiors*). Capoquer.
- **miraguano** *m.* (*lèxic comú, indústria tèxtil, plantes superiors*). Miraguà.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **capoc** *m.* [LABÈRNIA: «*capoch*»].
- **capoquer** *m.* [DIEC].
- **ceiba** *f.* [LABÈRNIA: «*ceiba, ceyba*»]; [DIEC].
- **miraguama** *f.* [COSTA].
- **miraguaner** *m.* [DIEC].

Noms de la fibra de les llavors:

- **capoc** *m.* [LABÈRNIA: «*capoch*»]; [SANNA]; [Dicc. Valencià]; [DIEC].
- **miraguà** *m.* [DCVB]; [DIEC].
- **miraguano** *m.* [DCVB]; [DIEC].

130 - *Ceiba speciosa* Ravenna.

Família: *Malvaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **arbre de llana** *m.* [BÄRTELS].

131 - *Celtis occidentalis* L.

Família: *Cannabaceae*.

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
La derivació. Noms col·lectius:	1
Noms del comerç i la indústria	1
Noms en total:	3

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *lledó m.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de lledoner.
- *lledoner americà m.* (*plantes superiors*). Arbore de la família de les ulmàcies, semblant al lledoner, propi d'Amèrica del Nord, la fusta del qual, força dura i tenaç, és emprada en fusteria i ebenisteria (*Celtis occidentalis*).
- *lledonosa f.* (*col·lectius vegetals*). Lloc poblat de lledoners.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *lledoner americà m.* [*DIEC*].

Noms col·lectius. La planta:

- *lledonosa f.* [*DIEC*].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *lledó m.* Fusta de lledoner. [*DIEC*].

132 - *Cephaelis ipecacuanha* Botero

Família: *Rubiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions	2
Noms en total:	5

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *emetina f.* (*química*). Alcaloide principal de la *Cephaelis ipecacuanha*, emprat com a expectorant, emètic i en el tractament contra l'amebiasi.
- *ipeacuana f.* (*plantes superiors, medicina*). Planta arbustiva de la família de les rubiàcies, de fulles ovades oposades i flors en glomèruls esfèrics, pròpia de l'Amèrica tropical (*Psychotria ipecacuanha* o *Cephaelis ipecacuanha*).
- *ipeacuana f.* (*plantes superiors, medicina*). Droga obtinguda dels rizomes i les arrels de l'ipeacuana, el principal component de la qual és l'emetina.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *cagosango m.* [*LABÈRNIA*].
- *ipeacuana f.* [*LABÈRNIA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].

Noms de l'arrel:

- *ipeacuana f.* [*DCVB*]; [*FABRA*].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *emetina f.* Alcaloide principal de la *Cephaelis ipecacuanha*, emprat com a expectorant, emètic i en el tractament contra l'amebiasi. [*DIEC*].

- *ipecacuana f.* Droga obtinguda dels rizomes i les arrels de l'ipeacuana, el principal component de la qual és l'emetina. [DIEC].

133 - *Cereus jamacaru* DC.

Família: *Cactaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *jamacarú m.* [COSTA].

134 - *Cereus peruvianus* (L.) Miller

Família: *Cactaceae*.

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *coa del diable f.* [DCVB].

135 - *Cereus speciosissimus* DC.

Família: *Cactaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA.

Noms de la planta:

- *reina de les flors f.* [DCVB]; [FABRA].

136 - *Cestrum elegans* (Brongn. ex Neumann) Schtdl.

Família: *Solanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *galà de nit de flor roja m.* [BÄRTELS].

137 - *Cestrum parqui* L'Hér.

Família: *Solanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

El *Cestrum parqui* és un arbust ornamental molt aprofitat en la jardineria per a l'elaboració de tanques.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *cèstrum m.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbust perennifoli de la família de les solanàcies, de fulles lanceolades i un xic coriàcies, flors tubuloses groguenques, agrupades en raïms, i fruit en baia negrosa, originari de Xile i conreat en jardineria (*Cestrum parqui*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *cèstrum m.* [*DIEC*].
- *palquí m.* [*COSTA*]; [*CEBALLOS*].

138 - *Chamaecyparis lawsoniana* (A. Murray) Parl.

Família: *Cupressaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *camecíparis m.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbre de la família de les cupressàcies, semblant al xiprer, de rames aplatades i gàbuls llenyosos petits, amb les esquames prolongades en un apèndix, conreat en jardineria, sobretot per fer tanques vives (*Chamaecyparis lawsoniana*).
- *xiprer de Lawson m.* (*plantes superiors, agricultura*). *Camecíparis*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *camecíparis m.* [*DIEC*].
- *xiprer de Lawson m.* [*DIEC*].

139 - *Chamaedorea tepejilote* Liebm.

Família: *Arecaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la morfologia vegetal: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms del fruit:

- *tepexilot m.* [COSTA: «*tapexilot, tepexilot*»].

140 - *Chenopodium ambrosioides* L.

Família: *Amaranthaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	8
La derivació. Noms col·lectius:	1
Noms en total:	9

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *blet m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Planta herbàcia del gènere *Chenopodium*, de la família de les quenopodiàcies, d'aspecte poc vistent, amb les flors verdes reunides en panícula i granes petites generalment negres, freqüent i sovint abundant en camps i ambients ruderals.
- *bleterar m.* (*col·lectius vegetals*). Herbassar on predominen els blets.
- *quenopodi m.* (*plantes superiors*). *Blet*.
- *quenopodiàcies f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, herbàcies o llenyoses, d'aspecte molt divers, de vegades carnoses, amb fulles blanques, suculentes o atrofiades, flors hermafrodites o unisexuals, petites i poc aparents, però sovint reunides en inflorescències ben evidents, fruit generalment en núcula i llavor amb l'embrió corbat o caragolat sobre seu, pròpies sobretot de terrenys salins o ruderals, a la qual pertanyen la majoria de blets, l'espinaç, la bleda, els salats, les barrelles i les soses.
- *quenopodiàcia f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- *te bord m.* (*plantes superiors*). Herba de la família de les quenopodiàcies, d'olor agradable, robusta i sovint molt ramificada, de fulles lanceolades, enteres o lobulades, i flors inconspícues verdes en panícula foliosa, vinguda de l'Amèrica tropical i freqüent als herbassars ruderals de la terra baixa, amb les fulles de la qual es prepara una infusió aromàtica i una essència de propietats antihelmíntiques (*Chenopodium ambrosioides*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *blet m.* [BARCELÓ]; [BOLÓS/VIGO]; [DIEC].
- *herba dels leprosos f.* [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *quenopodi m.* [FABRA]; [DIEC].
- *quenopodiàcia f.* [FABRA]; [DIEC].
- *te bord m.* [BARCELÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIEC].
- *te de Mèxic m.* [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *te d'Espanya m.* [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *te fals m.* [CAVANILLES]; [DCVB].

Noms col·lectius:

- *bleterar m.* [DIEC].

141 - *Chenopodium botrys* L.

Família: *Amaranthaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
Noms en total:	3

LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *bodrís m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Herba de la família de les quenopodiàcies, glandulosa, de fulles pinnatipartides o pinnatífides i flors petites verdoses, disposades en una mena de panícula terminal densa, que desprèn una flaire intensa, pròpia de sòls arenosos o pedregosos (*Chenopodium botrys*).
- *quenopodiàcies f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, herbàcies o llenyoses, d'aspecte molt divers, de vegades carnoses, amb fulles blanques, suculentos o atrofiades, flors hermafrodites o unisexuals, petites i poc aparents, però sovint reunides en inflorescències ben evidents, fruit generalment en núcula i llavor amb l'embrió corbat o caragolat sobre seu, pròpies sobretot de terrenys salins o ruderals, a la qual pertanyen la majoria de blets, l'espinaç, la bleda, els salats, les barrelles i les soses.
- *quenopodiàcia f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- *te bodrís m.* (*plantes superiors*). *Bodrís*.

LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *bodrís m.* [DIEC].
- *quenopodiàcia f.* [DIEC].
- *te bodrís m.* [DIEC].

142 - *Chenopodium quinoa* Willd.

Família: *Amaranthaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	4
La derivació. Noms col·lectius:	1
Noms en total:	5

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *blet m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Planta herbàcia del gènere *Chenopodium*, de la família de les quenopodiàcies, d'aspecte poc vistent, amb les flors verdes reunides en panícula i grans petites generalment negres, freqüent i sovint abundant en camps i ambients ruderals.
- *bleterar m.* (*col·lectius vegetals*). Herbassar on predominen els blets.

- **quenopodi** *m.* (*plantes superiors*). *Blet*.
- **quenopodiàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, herbàcies o llenyoses, d'aspecte molt divers, de vegades carnoses, amb fulles blanques, suculentes o atrofiades, flors hermafrodites o unisexuals, petites i poc aparents, però sovint reunides en inflorescències ben evidents, fruit generalment en núcula i llavor amb l'embrió corbat o caragolat sobre seu, pròpies sobretot de terrenys salins o ruderals, a la qual pertanyen la majoria de blets, l'espinaç, la bleda, els salats, les barrelles i les soses.
- **quenopodiàcia** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **blet** *m.* [BARCELÓ]; [DIEC].
- **quenopodi** *m.* [FABRA]; [DIEC].
- **quenopodiàcia** *f.* [FABRA]; [DIEC].
- **quínua** *f.* [COSTA].

Noms col·lectius:

- **bleterar** *m.* [DIEC].

143 - *Chiococca alba* (L.) Hitchc.

Família: *Rubiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **cainca** *f.* [LABÈRNIA: «cainca, cainza»].

144 - *Chlorocardium rodiei* (Schomb.) Rohwer et al.

Família: *Lauraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **corverd** *m.* (*plantes superiors, indústria de la fusta, ciència forestal*). Arbre perennifoli de la família de les lauràcies, originari de l'Amèrica tropical, que proporciona una fusta molt dura i tenaç, preuada en la construcció (*Chlorocardium rodiei* o *Nectandra rodiei*). [*Chlorocardium rodiei*].

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **corverd** *m.* [DIGEC]; [DIEC].

145 - *Chloroleucos tortum* Pittier.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta.

- *tataré m.* [COSTA].

146 - *Chondrodendron tomentosum* Ruiz & Pav.

Família: *Menispermaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions 3

Noms en total: 4

La pell de l'espècie americana *Chondrodendron tomentosum* és una de les fonts del *curare*, el llegendari verí amb què els indis de la zona amazònica untaven les puntes de les fletxes.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *clorur de tubocurarina m.* (*química*). Alcaloide derivat del *curare*, aïllat del *Chondrodendron tomentosum*, emprat com a relaxant muscular i en la diagnòsi de la miastènia.
- *curare m.* (*química, plantes superiors*). Extracte derivat principalment de l'escorça de diverses espècies dels gèneres *Chondrodendron* i *Strychnos*, verí de les sagetes dels indis de les conques de l'Amazones i de l'Orinoco, que conté tubocurarina com a principi actiu i provoca un poderós relaxament muscular o una paràlisi.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *pareira brava f.* [COSTA: «*pareyra-brava*»].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *clorur de tubocurarina m.* (*química*). Alcaloide derivat del *curare*, aïllat del *Chondrodendron tomentosum*, emprat com a relaxant muscular i en la diagnòsi de la miastènia. [DIGEC].
- *curare m.* (*química, plantes superiors*). Extracte derivat principalment de l'escorça de diverses espècies dels gèneres *Chondrodendron* i *Strychnos*, verí de les sagetes dels indis de les conques de l'Amazones i de l'Orinoco, que conté

tubocurarina com a principi actiu i provoca un poderós relaxament muscular o una paràlisi. [DIGEC]; [DIEC].

- *curarina* f. Alcaloide del curare, empleat en cirurgia. [DIGEC].

147 - *Chrysobalanus icaco* L.

Família: *Chrysobalanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	3

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *icac* m. (*plantes superiors, lèxic comú*). Arbret de la família de les crisobalanàcies, de fulles ovades i fruits drupacis, originari de l'Amèrica tropical i cultivat com a fruiter (*Chrysobalanus icaco*).
- *icac* m. (*plantes superiors*). Fruit de l'icac, semblant a una pruna, vermell, groguenc o bru, comestible en forma de compotes i melmelades.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *icac* m. [LABÈRNIA: «*icaco*»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *icacinàcia* f. [FABRA].

Noms del fruit:

- *icac* m. [COSTA: «*hicacos*»]; [DIEC]

148 – *Chuquiraga jussieui* J. F. Gmel.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *xuquiraga* m. [COSTA].

149 - *Cinchona officinalis* L.

Família *Rubiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	6
Noms de la morfologia vegetal:	7
La derivació. Els adjectius:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions	17
Noms en total:	31

«Ampolles amb medicaments
amb tintures, amb aigües perfumades:
plenes de quitrà, de *quina*, de magnèsia...»³⁷

Aquesta planta, conjuntament amb d'altres del mateix gènere com la *C. calisaya* i la *C. pubescens* i multitud de derivats híbrids i cultivars, és la productora de la quinina, un alcaloide extret de l'escorça, que ha estat l'únic remei efectiu durant molt de temps contra la malària.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **apoquinina** *f.* (*química*). Producte de desmetilació de la quinina.
- **arbre de la quina** *m.* (*plantes superiors*). Arbre del gènere *Cinchona*, de la família de les rubiàcies, originari de l'Amèrica del Sud, l'escorça del qual, la quina, conté diversos alcaloides com la quinina, emprats per a combatre el paludisme.
- **calissaia** *f.* (*plantes superiors, medicina*). Escorça de la cincona *Cinchona calisaya*, molt rica en quinina.
- **cincona** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Arbre de la quina.
- **cinconina** *f.* (*biologia, medicina, química*). Alcaloide de l'arbre de la quina que s'empra per a combatre el paludisme.
- **quina** *f.* (*lèxic comú, medicina, plantes superiors*). Escorça de la cincona, de la qual s'extreu la quinina.
- **quinina** *f.* (*lèxic comú, química, medicina, plantes superiors*). Alcaloide extret de l'escorça de diverses espècies de cincona, que té acció antipirètica i analgèsica i és emprat contra la malària.
- **quinisme** *m.* (*medicina*). Condició morbosa produïda per l'abús de la quinina.
- **quinona** *f.* (*química*). Compost amb dos grups carbonil en la molècula, producte de l'oxidació d'alguns sistemes aromàtics, en què es produeix el reemplaçament de dos grups -CH= de l'anell per dos grups =C=O i la reorganització dels dobles enllaços del sistema.
- **quinolina** *f.* (*química*). Compost aromàtic, de fórmula empírica C₉H₇N, amb dos cicles de sis baules, un dels quals conté un àtom de nitrogen, de caràcter bàsic, que s'obté per destil·lació del petroli brut, de gran importància industrial en la manufactura dels colorants de cianina.

³⁷ Joan Pons i Massaveu. *L'auca de la Pepa*, 216 (*apud DCVB*).

- *tònica f. (hoteleria)*. Beguda gasada i amb una petita quantitat de quinina, que li dóna un gust amarg característic.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *arbre de la quina m.* [DIEC].
- *casca de quina f.* [BÄRTELS].
- *cincona f.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *quini m.* [COSTA].
- *quinaquina f.* [BELVITGE].
- *quinquina f.* [SALLENT].

Noms de l'escorça:

- *calissaia f.* [FABRA]; [DIEC].
- *escorça del Perú f.* [LABÈRNIA: «*escorsa del Perú*»].
- *quina f.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [COSTA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *quinquina f.* [DCVB]; [FABRA].

Noms varietals de l'escorça:

- *quina groga f.* [DIGEC]
- *quina de Loja f.* [DIGEC].
- *quina roja f.* [DIGEC].

Derivació. Formació d'adjectius:

- *quinat quinado adj.* Que conté quina. «Et convé beure un vi quinat per reforçar-te». [DCVB].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *apoquinina f.* Producte de desmetilació de la quinina. [DIEC].
- *calissaia f.* Espècie de quina de color groc de taronja; té las escorces planes i d'un espessor amb què es distingeix fàcilment. [LABÈRNIA: «*calissaya*»].
- *cinconi m.* Cinconina, alcaloide vegetal, blanc, inodor, un poc amargant. Ses propietats medicinals són anàlogues a les de la quinina: s'obté tractant l'escorça de la quinina finament polvoritzada per aigua àcida gasosa a la temperatura de bullent. Se tracta eix líquid pel carbonat de sosa, després per l'alcofol bullent; se filtra en calent i refredant-se s'obté la cinconina cristal·litzada en prismes quadrilàters o en agulles. [COSTA].
- *cinconina f.* Alcaloide de l'arbre de la quina que s'empra per a combatre el paludisme. [LABÈRNIA]; [COSTA]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *cincovatina f.* Alcaloide de color blanc, inodor i amargant que s'obté d'una varietat de la quina pel mateix procediment que la quina i la cinconina. Se cristal·litza en prismes. [COSTA].
- *palo m.* Bevenda típica de Mallorca, composta de *palo* de quina bullit amb arrels de vinagrella, i amb addició d'esperit de vi, sucre i aigua. [DCVB].
- *quina f.* Licor i preparat fet a base de quina. [DIGEC].

- **quina** *f.* Substància treta d'una planta que s'empra com a medecina, especialment per la malària. [SANNA],
- **quina sublimada** *f.* Preparat capil·lar a base de tintura de quina, essències i sublimat corrossiu (clorur mercuríic). [DIGEC].
- **quini** *m.* Extracte vegetal que s'usa com a astringent. [COSTA].
- **quinina** *f.* Alcaloide extret de l'escorça de diverses espècies de cincona, que té acció antipirètica i analgèsica i és emprat contra la malària. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC]; [BÄRTELS].
- **quinidina** *f.* [DCVB].
- **quinisme** *m.* Condició morbosa produïda per l'abús de la quinina. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **quinoïdina** *f.* Substància d'aspecte resinós... procedent de la quinina. [DCVB].
- **quinolina** *f.* Compost aromàtic, de fórmula empírica C₉H₇N, amb dos cicles de sis baules, un dels quals conté un àtom de nitrogen, de caràcter bàsic, que s'obté per destil·lació del petroli brut, de gran importància industrial en la manufactura dels colorants de cianina. [DIEC].
- **quinona** *f.* Compost amb dos grups carbonil en la molècula, producte de l'oxidació d'alguns sistemes aromàtics, en què es produeix el reemplaçament de dos grups -CH= de l'anell per dos grups =C=O i la reorganització dels dobles enllaços del sistema. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [DIEC].
- **tònica** *f.* (*hoteleria*). Beguda gasada i amb una petita quantitat de quinina, que li dóna un gust amarg característic. [DIEC].

150 - *Citrus aurantium* L. varietat *curassaviensis*

Família: *Rutaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions 1

Noms en total: 1

L'adaptació de tarongers portats d'Europa a l'illa antillana de Curaçao està en l'origen d'aquesta varietat (o subespècie segons les fonts), popularitzada per l'elaboració del licor Curaçao que n'és un derivat industrial.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*.

- **curaçao** *m.* (*hoteleria*, *lèxic comú*). Licor fet de la pell de taronges amargues, aiguardent i sucre, originari de Curaçao.

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- **curaçao** *m.* Licor fet de la pell de taronges amargues, aiguardent i sucre, originari de Curaçao. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].

151 - *Citrus x paradisi* Macfad.

Família: *Rutaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 4

Noms de la morfologia vegetal: 4

Noms en total: 8

Aquest arbre fruter, productor dels pomelos, va aparèixer l'any 1837 com a resultat del creuament a les illes Barbados de les espècies no americanes *Citrus màxima* i *Citrus sinensis* (*aranger gran* i *taronger* respectivament) ambdues originàries de la Xina. Més que no pas una espècie, es tracta d'un producte híbrid i, tot i així, en haver motivat l'atenció de la lexicografia en català, he considerat la conveniència de dedicar-li una cèdula.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- ***aranger m.*** (plantes superiors, agricultura). Arbre perennifoli de la família de les rutàcies, de fulles el·líptiques o ovades, amb el pecíol alat, originat en cultiu i conreat pels seus fruits, les aranges (*Citrus paradisi*).
- ***aranger gran m.*** (plantes superiors, agricultura). Arbre de la família de les rutàcies, semblant a l'aranger, però més gros i no tan espinós, amb el pecíol foliar no tan amplament alat, que produeix les aranges grans o pomelos (*Citrus maxima* o *C. grandis*).
- ***aranger gros m.*** (plantes superiors, agricultura). Arbre de la família de les rutàcies, semblant a l'aranger, però més gros i no tan espinós, amb el pecíol foliar no tan amplament alat, que produeix les aranges grans o pomelos (*Citrus maxima* o *C. grandis*).
- ***aranja f.*** (agricultura, plantes superiors). Fruit comestible de l'aranger, globós o piriforme, molt gros, de pela groguenca o rogenca, prima, i de polpa àcida i una mica amargant.
- ***aranja gran f.*** (agricultura, plantes superiors). Fruit comestible de l'aranger gran, semblant a l'aranja, però més gros i de pela gruixuda.
- ***aranja grossa f.*** (agricultura, plantes superiors). Fruit comestible de l'aranger gran, semblant a l'aranja, però més gros i de pela gruixuda.
- ***pomelo m.*** (plantes superiors, agricultura). Aranger gran.
- ***pomelo m.*** (plantes superiors, agricultura). Aranja gran.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- ***aranger m.*** [*DIEC*].
- ***aranger gran m.*** [*DIEC*].
- ***aranger gros m.*** [*DIEC*].
- ***pomelo m.*** [*DIEC*].

Noms del fruit:

- *aranja f.* [DIEC].
- *aranja gran f.* [DIEC].
- *aranja grossa f.* [DIEC].
- *pomelo m.* [DIEC].

152 - *Clusia arrudea* Planch & Triana

Família: *Clusiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *arrudea f.* [COSTA].

153 - *Coccothrinax miraguama* (Kunth) Becc.

Família: *Arecaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms de l'agricultura:

2

Noms en total:

4

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *guano m.* [LABÈRNIA].
- *miraguama f.* [COSTA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'agricultura:

- *miraguà m.* Matèria extreta d'una palmera d'Amèrica o d'Oceania, semblant al cotó, però més fina. [DCVB].
- *miraguano m.* Matèria extreta d'una palmera d'Amèrica o d'Oceania, semblant al cotó, però més fina. [DCVB].

154 - *Cocos nucífera* L.

Família: *Areaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de la morfologia vegetal:	2
La derivació. Noms col·lectius:	1
Noms del comerç i la indústria	3
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions	3
Homonímia. El món vegetal	2
Homonímia. Altres àrees:	1
Noms en total:	13

L'única espècie del gènere *Cocos* és una palmera originària de la regió melanèsia que ja estava implantada a Amèrica quan hi arribà Colom.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **àcid caproic** *m.* (*química, biologia*). Àcid gras saturat, de fórmula $\text{CH}_3(\text{CH}_2)_4\text{COOH}$, present en els greixos de la llet, en l'oli de coco i en alguns altres olis.
- **bòer** *m.* (*hoteleria*). Galeta constituïda per capes alternes d'una pasta de coco o de xocolata, etc., i d'una pasta porosa de galeta.
- **coco** *m.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Fruit del cocoter, drupa molt grossa de coberta coriàcia, mesocarpi fibrós i pinyol amb una sola llavor.
- **coco** *m.* (*plantes superiors*). Pinyol del coco, molt gros, de closca bruna molt dura, amb abundant endosperma, en part sòlid, la carn de coco, origen de la copra i d'un oli comestible, i en part líquid, l'aigua o llet de coco.
- **coco** *m.* (*indústria tèxtil*). *Fibra de coco*.
- **coco de les Seychelles** *m.* (*plantes superiors*). Fruit del cocoter de les Seychelles, ovoide, molt gros i pesant, amb l'endocarpi bilobat, que conté la llavor més grossa del món.
- **cocotar** *m.* (*lèxic comú, col·lectius vegetals, agricultura*). Bosc o plantació de cocoters.
- **cocoter** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Palmera de grans fulles pinnades, originària de la Polinèsia i actualment molt difosa per totes les terres intertropicals, els fruits de la qual, els cocos, i els seus derivats, són un element bàsic en molts països (*Cocos nucífera*).
- **cocoter de les Seychelles** *m.* (*plantes superiors*). Palmera de fulles palmades, originària de les Seychelles (*Lodoicea maldivica*).
- **copra** *f.* (*indústries en general*). Carn de coco assecada.
- **fibra de coco** *f.* (*indústria tèxtil*). Fibra tèxtil procedent del recobriment filamentós de la closca del fruit del cocoter.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **coco** *m.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA].
- **cocoter** *m.* [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC]; [BARTELS].

Noms del fruit:

- **coco** *m.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].

Noms de la llavor:

- **coco** *m.* [DIEC].

Noms del camp conreat o col·lectius de la planta:

- **cocotar** *m.* [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **àcid caproic** *m.* Àcid gras saturat, de fórmula $\text{CH}_3(\text{CH}_2)_4\text{COOH}$, present en els greixos de la llet, en l'oli de coco i en alguns altres olis. [DIEC].
- **coco** *m.* Fibra tèxtil procedent del recobriment filamentós de la closca del fruit del cocoter. [DIGEC]; [DIEC].
- **fibra de coco** *f.* Fibra tèxtil procedent del recobriment filamentós de la closca del fruit del cocoter. [DIEC].

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- **bòder** *m.* Galeta constituïda per capes alternes d'una pasta de coco o de xocolata, etc., i d'una pasta porosa de galeta. [DIEC].
- **copra** *f.* Carn del coco assecada. [DIGEC]; [DIEC]; [BARTELS].
- **oli de coco** *m.* [BARTELS].

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS.

Món vegetal:

- **coco de les Seychelles** *m.* Fruit del cocoter de les Seychelles, ovoide, molt gros i pesant, amb l'endocarpi bilobat, que conté la llavor més grossa del món. [DIEC].
- **cocoter de les Seychelles** *m.* Palmera de fulles palmades, originària de les Seychelles (*Lodoicea maldivica*). [DIEC].

Altres àrees temàtiques.

- *coco m.* Cap, testa. [DCVB].

155 - *Conanthera campanulata* Lindl..

Família: *Tecophilaeaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *conantera f.* [COSTA].

156 - *Convolvulus mechoacanna* L.

Família: *Convolvulaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *metxoacan m.* [COSTA].

157 - *Conyza bonariensis* (L.) Cronquist.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *coniza bonarienca f.* [PANAREDA].

158 - *Conyza canadensis* (L.) Cronquist

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *cànem bord m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Herba de la família de les compostes, de tija erecta, fulles linears o lanceolades, abundants, i capítols petits blanquinosos en panícula terminal, originària de l'Amèrica del Nord i naturalitzada als llocs ruderals de quasi tot Europa (*Conyza canadensis*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *cànem bord m.* [SALLENT]; [*DIEC*].
- *coniza canadensa f.* [PANAREDA].

159 - *Conyza coronopifolia* Kunth.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *cànem bord m.* [DCVB].

160 - *Conyza sumatrensis* (Retz) E. Walker

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *coniza sumatrenca f.* [PANAREDA].

161 - *Copaiifera officinalis* L.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

3

Noms de la morfologia vegetal:

4

La derivació. Els adjectius:

1

Noms del comerç i la indústria

1

Noms en total:

9

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **albertol** *m.* (*indústria química*). Copal sintètic, obtingut condensant una resina fenòlica amb colofònia. [*DIEC*].
- **copaiba** *f.* (*medicina, química, plantes superiors*). Oleoresina aromàtica que s'extreu de diversos arbres tropicals, sobretot dels copaiers sud-americans, emprada en la manufactura de vernissos i de paper fotogràfic i en medicina.
- **copaier** *m.* (*plantes superiors*). Arbre del gènere *Copaifera*, de la família de les cesalpiniàcies, de distribució tropical, del qual s'obté la majoria de la copaiba i diverses menes de copals.
- **copal** *m.* (*indústria química, plantes superiors, química*). Resina sòlida, groguenca o incolora, que s'extreu de diferents arbres tropicals, com ara els agatis, els copaiers o el curbaril, o bé s'obté en forma fòssil o semifòssil, usada principalment en la manufactura de vernissos, de linòleum i com a substitut de l'ambre.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **copaiba** *f.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [SALLENT].
- **copaiber** *m.* [DECat].
- **copaier** *m.* [FABRA]; [*DIEC*].

Noms de la resina:

- **bàlsam de copaiba** *m.* [LABÈRNIA: «bàlsam de copayva»]; [FABRA].
- **bàlsam de copauí** *m.* [LABÈRNIA: «bàlsam de copahú»].
- **copaiba** *f.* [BELVITGES]; [SALLENT]; [FABRA]; [*DIEC*].
- **copal** *m.* [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [*DIEC*].

Derivació, adjectius:

- **copalífer copalífera** *adj.* (Arbre) que conté nopal. [DCVB].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **albertol** *m.* Copal sintètic, obtingut condensant una resina fenòlica amb colofònia. [*DIEC*].

162 - *Copernicia prunifera* (Mill.) H. Moore

Família: *Arecaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms del comerç i la indústria	2
Noms en total:	4

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **carandaí** *m.* (*plantes superiors*). Arbre de la família de les palmes, amb aspecte de margalló alt i esvelt, originari de l'Amèrica del Sud, les fulles del qual,

palmades, estan recobertes d'una pruïna, la carnauba, que s'empra com a cera (*Copernicia prunifera* o *C. cerifera*).

- **carnauba** f. (lèxic comú, plantes superiors, química). Pruïna obtinguda de les fulles del carandaí, emprada en cosmètica, en la fabricació de llustres i vernissos i com a impermeabilitzant.
- **cera del Brasil** f. (plantes superiors, química). *Carnauba*.
- **palmera de cera** f. (plantes superiors). *Carandaí*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **carandaí** m. [DIGEC]; [DIEC].
- **palmera de cera** f. [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **carnauba** f. [DIGEC]; [DIEC].
- **cera del Brasil** f. [DIGEC]; [DIEC].

163 - *Cordia alliodora* (Ruiz & Pav.) Oken

Família: *Boraginaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms del comerç i la indústria	1
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **capà** m. [LABÈRNIA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria.

- **pardillo** m. Fusta forta i estimada d'un arbre que es cria en l'illa de Trinitat. [COSTA].

164 - *Coreopsis tinctoria* Nutt.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	4
Noms en total:	4

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **coreòpside** f. (plantes superiors). Planta herbàcia anual de la família de les compostes, de capítols amb el disc bru purpuri i amb les lígules grogues a la part terminal i vermelles purpúries a la part basal (*Coreopsis tinctoria*).

- *coreopsis f.* (*plantes superiors, agricultura*). Planta herbàcia del gènere *Coreopsis*, de la família de les compostes, de fulles dividides o enteres i capítols amb la corona groga, purpúria, vermellosa o de dos colors, sovint cultivada com a ornamental.
- *ulls de poeta m. pl.* (*plantes superiors, agricultura*). Herba anual de la família de les compostes, de fulles doblement dividides en segments linears o lanceolats i capítols amb un disc de color bru purpuri i una corona de set o vuit lígules grogues, però rogenques a la base, originària d'Amèrica del Nord i plantada com a ornamental (*Coreopsis tinctoria* o *Calliopsis bicolor*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *brillant m.* [BARCELÓ: «brillantes»]; [DCVB].
- *coreòside f.* [DIEC].
- *coreopsis f.* [DIEC].
- *ulls de poeta m. pl.* [DIEC].

165 - *Cortaderia selloana* (Schult. & Schult.f.) Asch & Graebn.

Família: *Poaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	5
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	6

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *cortadèria f.* (*plantes superiors, agricultura*). Herba de la família de les gramínies, molt robusta, que fa grosses tofes, de fulles serrades al marge, molt tallants, i de panícules sedoses i argentades, originària d'Amèrica del Sud i cultivada com a ornamental (*Cortaderia selloana*).
- *gineri m.* (*plantes superiors, agricultura*). *Cortadèria*.
- *gra m.* (*plantes superiors, agricultura*). Fruit dels cereals, com el blat, l'ordi, el sègol, la civada, el blat de moro, etc.
- *herba de la Pampa f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Cortadèria*.
- *planta de les plomes f.* (*plantes superiors, agricultura*). *Cortadèria*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *cortadèria f.* [DIEC]; [PANAREDA].
- *gineri m.* [BOLÓS/VIGO]; [DIEC].
- *herba de la Pampa f.* [DIEC].
- *planta de les plomes f.* [DIEC].
- *plomes f. pl.* [BOLÓS/VIGO].

Noms del fruit:

- *gra m.* [DIEC].

166 - *Couma guianensis* Aubl.

Família: *Apocynaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *couma f.* [COSTA].

167 - *Coutarea latiflora* DC.

Família: *Rubiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la morfologia vegetal: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de l'escorça:

- *copalxi m.* [COSTA].

168 - *Crescentia cujete* L.

Família: *Bignoniaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la morfologia vegetal: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms del fruit:

- *totuma f.* [COSTA].

169 - *Crinodendron patagua* Mol.

Família: *Elaeocarpaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *patagua f.* [COSTA].

170 - *Croton eluteria* (L.) W. Wright

Família: *Euphorbiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions	1
Noms en total:	3

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *xacril m.* [COSTA].

Noms de l'escorça:

- *cascarilla f.* [LABÈRNIA]; [FABRA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *oli de cròton m.* Emprat com a revulsiu.[FABRA].

171 - *Crudia parivoa* DC.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms del comerç i la indústria	1
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *parivoa f.* [COSTA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *pariva f.* Fusta de Guiana molt estimada per sa solidesa y duració. [COSTA].

172 - *Cucurbita ficifolia* Bouché

173 - *Cucurbita maxima* Duchesne

174 - *Cucurbita melopepo* L.

175 - *Cucurbita moschata* Duchesne

261 - *Lagenaria vulgaris* Ser.

Família: *Cucurbitaceae*

172: Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	8
Noms de la morfologia vegetal:	48
La derivació. Noms col·lectius:	10
La derivació. Els intensius:	39
La derivació. Els adjectius:	11
La derivació. Els verbs:	5
Noms de l'agricultura:	4
Noms del comerç i la indústria	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	13
Homonímia. El món vegetal:	22
Homonímia. Altres àrees:	53
Noms en total:	214

173: Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	18
Noms de la morfologia vegetal:	56
La derivació. Noms col·lectius:	10
La derivació. Els intensius:	39
La derivació. Els adjectius:	11
La derivació. Els verbs:	5
Noms de l'agricultura:	4
Noms del comerç i la indústria	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	11
Homonímia. El món vegetal:	20
Homonímia. Altres àrees:	53
Noms en total:	228

174: Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	14
Noms de la morfologia vegetal:	52
La derivació. Noms col·lectius:	10
La derivació. Els intensius:	39
La derivació. Els adjectius:	11
La derivació. Els verbs:	5
Noms de l'agricultura:	4
Noms del comerç i la indústria	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	11
Homonímia. El món vegetal:	20
Homonímia. Altres àrees:	53
Noms en total:	220

175: Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	7
Noms de la morfologia vegetal:	46
La derivació. Noms col·lectius:	10
La derivació. Els intensius:	39
La derivació. Els adjectius:	11
La derivació. Els verbs:	5

Noms de l'agricultura:	4
Noms del comerç i la indústria	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	11
Homonímia. El món vegetal:	20
Homonímia. Altres àrees:	53
Noms en total:	207

«*Carabassa* m'han donada
i jo la prenc alegrement,
val més menjar *carabassa*
que servir dolenta gent.»

«*La flor de la carbassera*
n'és molt maleïda flor
perquè mata tots els homes
en el bo de l'ocasió.»³⁸

Juntament amb una espècie del gènere *Lagenaria*, l'inventari de noms de la qual es troba al lloc 261 que li correspon per ordre alfabètic, he agrupat quatre espècies del gènere *Cucurbita*, un gènere del qual ja n'hi havia d'altres a Europa amb fruits semblants abans del contacte amb Amèrica.³⁹

La realitat del desplaçament semàntic de les espècies autòctones a les nouvingudes, sense solució de continuïtat, ha donat lloc a la vaguetat que s'observa en la lexicografia quant a l'atribució d'un mot a una espècie determinada.

Tot i la confusió lèxica, he procurat de destriar les denominacions i incloure només en aquest recull, les que estan emparades per definicions que, totalment o parcial, són inequívocament referides en la lexicografia a espècies d'origen americà.

Els mots inclosos en aquest grup d'espècies, totes de la família de les *Cucurbitàcies*, són molt productius en metàfores, alhora que també, tant els reculls de locucions, com els de parèmies i la literatura, són riques en exemples. A aquesta prodigalitat s'hi afegeix la polivalència dels mots aplegats que fa que, de vegades, no resti del tot clar que les cites facin referència només a les espècies estudiades i ho puguin fer a les altres autòctones; i davant del dubte, hem optat per incloure-les totes, excepte quan s'expliciti clarament que tracten de les espècies d'origen no americà.

Per tal de resoldre la dificultat d'encarar aquesta qüestió he optat, en el moment de presentar el recull, de dividir-lo en dues parts: una primera, en la qual s'hi enregistra en sengles apartats, la productivitat lèxica particular de les espècies *Cucurbita ficifolia*, *Cucurbita maxima*, *Cucurbita melopepo*, *Cucurbita moschata* i *Lagenaria vulgaris*; i una segona, reservada als mots i accepcions que, per llur caràcter polisèmic, hom les pot adscriure a qualsevol de les espècies estudiades.

Cal remarcar que la dualitat de solucions —fonètiques i gràfiques— *carabassa/carbassa*, que també afecta els derivats, no sempre ha estat vista de la mateixa manera en la lexicografia. Pompeu Fabra remet "*carabassa* i derivats" a *carbassa*, posició seguida després per la *GEC*; tot al contrari del que ha fet el *DIEC*, en seguir el mateix criteri que el *DCVB* de prioritzar la grafia *carabassa*.

³⁸ Joan Amades, *Cançoner*, 258.

³⁹ Font i Quer, *Plantas medicinales*, 773.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*.

- **arnadí** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Pastís de carabassa cuit al forn, pastat amb sucre, ametlles, pinyons i canyella.
- **badaloc** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Badoc*.
- **badoc** *m.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Flor masculina del magraner, de la carabassera i d'altres cucurbitàcies.
- [**beure** (*lèxic comú*)]. **no poder beure'n carabassa**. Es diu d'una cosa excel·lent, rara.
- **cabell d'àngel** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Confitura en fils que es fa amb la polpa de les carabasses de cabell d'àngel.
- **carabassa** [i **carbassa**] *f.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Fruit en pepònide de la carabassera, molt divers segons les races, que s'usa en l'alimentació de les persones i en la del bestiar. *Carabassa de cabell d'àngel. Carabassa de rabequet*.
- **carabassa** [i **carbassa**] *m.* (*lèxic comú*). Color groc ataronjat característic d'aquest fruit.
- **carabassa** [i **carbassa**] *adj.* (*lèxic comú*). Color groc ataronjat característic d'aquest fruit. *Una cartolina carabassa*.
- **carabassa** [i **carbassa**] *f.* (*lèxic comú*). Persona o cosa que no respon a les esperances que havia fet concebre.
- **carabassa** [i **carbassa**] *f.* (*lèxic comú, popularment*). Reprovació en un examen. *Treure carabassa*.
- **carabassa** [i **carbassa**] *f.* (*lèxic comú*). Refús d'una noia a un pretendent. *Donar carabassa. Rebre, portar-se'n, carabassa*.
- **carabassa** [i **carbassa**] *f.* (*lèxic comú*). Cap d'una persona.
- **carabassa** [i **carbassa**] *f.* (*lèxic comú*). Carabassa assecada i buidada que es fa servir per a diversos usos. *Carabassa de vi, vinera o vinatera. Carabassa oliera. Carabassa de nedar*.
- **carabassada** [i **carbassada**] *f.* (*lèxic comú*). Abundància de carabasses.
- **carabassada** [i **carbassada**] *f.* (*lèxic comú*). Quantitat de líquid que cap dins una carabassa.
- **carabassada** [i **carbassada**] *f.* (*lèxic comú*). Cop amb el cap.
- **carabassaire** [i **carbassaire**] *m. i f.* (*lèxic comú*). Alumne que és reprovat sovint en els exàmens.
- **carabassal** [i **carbassal**] *m.* (*indústries en general, ciència forestal*). Suro gruixut i fluix.
- **carabassar** [i **carbassar**] *m.* (*lèxic comú, col·lectius vegetals, agricultura*). *Carabasserar*.
- **carabassejar** [i **carbassejar**] *v. intr.* (*lèxic comú*). Semblar carabassa, tirar a carabassa. *Aquest meló carabasseja. Un groc que carabasseja*.
- **carabassejar** [i **carbassejar**] *v. tr.* (*lèxic comú*). Una noia, donar carabassa (a un pretendent). *Aquella xicota carabasseja tots els seus pretendents*.
- **carabassejar** [i **carbassejar**] *v. tr.* (*lèxic comú*). Donar carabassa (a algú) en un examen, concurs, etc. *Cada any el carabassegen*.

- **carabassenc carabassenca** [i **carbassenc carbassenca**] *adj.* (lèxic comú). Semblant a la carabassa, de carabassa. *Meló carabassenc.*
- **carabasser** [i **carbasser**] *m.* (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). *Carabassera.*
- **carabasser** [i **carbasser**] *m.* (lèxic comú, agricultura, col·lectius vegetals). *Carabasserar.*
- **carabassera** [i **carbassera**] *f.* (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Planta de la família de les cucurbitàcies, de gran port, híspida, de tija ajaguda, fulles lobulades i flors unisexuals, grogues, campanulades, d'origen americà, que es cultiva pels seus fruits, les carabasses, sovint globosos i aplatats, solcats, i de color groc ataronjat, amb el peduncle sempre angulós (*Cucurbita pepo* var. *pepo*).
- **carabasser bord** [i **carbasser bord**] *m.* (plantes superiors). *Cogombre amarg.*
- **carabassera de bou** [i **carbassera de bou**] (plantes superiors, agricultura). Planta de la família de les cucurbitàcies, semblant a la carabassera, però amb pilositat suau, fulles no lobades i fruit sovint molt gros, glauc, amb el peduncle cilíndric (*Cucurbita maxima*).
- **carabassera d'Egipte** [i **carbassera d'Egipte**] *f.* (plantes superiors, agricultura). *Carabassera de bou.*
- **carabassera de cabell d'àngel** [i **carbassera de cabell d'àngel**] *f.* (plantes superiors, agricultura). Planta de la família de les cucurbitàcies, semblant a la carabassera, originària d'Amèrica i cultivada pels seus fruits, que s'utilitzen per a fer confitures i geles (*Cucurbita ficifolia*).
- **carabassera de cabell d'àngel** [i **carbassera de cabell d'àngel**] *f.* (plantes superiors, agricultura). Planta de la família de les cucurbitàcies, varietat de la sindriera, els fruits de la qual, de polpa blanca i més compacta, s'utilitzen per a fer confitura i geles (*Citrullus lanatus* var. *citroides*).
- **carabassera de cap** [i **carbassera de cap**] *f.* (plantes superiors, agricultura). Carabassera d'una raça en què els fruits tenen l'aspecte d'una mena de cap cofat amb un turbant (*Cucurbita maxima* var. *turbaniformis*).
- **carabassera de menjar** [i **carbassera de menjar**] *f.* (plantes superiors, agricultura). *Carabassera de bou.*
- **carabassera de pelegrí** [i **carbassera de pelegrí**] *f.* (plantes superiors, agricultura). *Carabassera vinatera.*
- **carabassera de rabequet** [i **carbassera de rabequet**] *f.* (plantes superiors, agricultura). *Carabassera de bou.*
- **carabassera d'esponja** [i **carbassera d'esponja**] *f.* (plantes superiors, agricultura). Planta enfiladissa de la família de les cucurbitàcies, d'origen tropical, el fruit de la qual, amb aspecte de cogombre, conté una xarxa de fibres dures i arriades emprada a manera d'esponja, per a fer barrets o com a filtre (*Luffa aegyptiaca* o *L. cylindrica*).
- **carabassera de turbant** [i **carbassera de turbant**] *f.* (plantes superiors, agricultura). *Carabassera de cap.*
- **carabassera vinatera** [i **carbassera vinatera**] *f.* (plantes superiors, agricultura). Planta anual de la família de les cucurbitàcies, enfiladissa, de fulles cordiformes i

flors blanques, d'origen paleotropical, cultivada als països calents, amb fruits de coberta resistent i prima, de formes diverses, però amb una constricció mitjana, que un cop secs i buits de la polpa han estat emprats per a contenir líquids i com a flotadors (*Lagenaria vulgaris*).

- **carabassera vinera** [i **carbassera vinera**] *f.* (*plantes superiors, agricultura*). *Carabassera vinatera*.
- **carabasserar** [i **carbasserar**] *m.* (*lèxic comú, col·lectius vegetals, agricultura*). Lloc plantat de carabasseres.
- **carabasseta** [i **carbasseta**] *f.* (*lèxic comú*). Flascó petit per a portar líquids, pólvora, etc.
- **carabasseta** [i **carbasseta**] *f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). *Coloquinta*.
- **carabassí** [i **carbassí**] *m.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Llavor de carabassa.
- **carabassí** [i **carbassí**] *m.* (*lèxic comú*). Carabassa seca i buida usada per a posar o trascolar líquids.
- **carabassí** [i **carbassí**] *m.* (*lèxic comú*). Cap de poc seny.
- **carabassina** [i **carbassina**] *f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Planta de la família de les cucurbitàcies, vivaç, dioica, enfiladissa mitjançant circells, de fulles palmatipartides, semblants a les de la vinya, flors petites verdoses, en fascicles axil·lars, i fruits carnosos, vermells quan són madurs, que fa una grossa arrel napiforme, emprada com a purgant i emètic, freqüent als marges de bosc i a les bardisses (*Bryonia dioica*).
- **carabassó** [i **carbassó**] *m.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Fruit en pepònide de la carabassonera.
- **carabassó** [i **carbassó**] *m.* (*plantes superiors*). *Carabassonera*.
- **carabassonera** [i **carbassonera**] *f.* (*agricultura, plantes superiors*). Planta de la família de les cucurbitàcies, varietat de la carabassera, de fruit oblong, el carabassó (*Cucurbita pepo* var. *oblonga*).
- **carabassot** [i **carbassot**] *m.* (*lèxic comú*). Carabassa buida que es fa servir de recipient per a líquids, sal, etc.
- **carabassot** [i **carbassot**] *m.* (*lèxic comú*). *Cap*. Posar-se una cosa dins el carabassot.
- **carabassot** [i **carbassot**] *m.* (*lèxic comú, medicina*). Bony al cap com a conseqüència d'un cop.
- **carabassotada** [i **carbassotada**] *m.* (*lèxic comú*). Quantitat de líquid, sal, etc., que cap dins un carabassot.
- **carabassotada** [i **carbassotada**] *m.* (*lèxic comú*). Cop donat amb el cap, especialment topament de dos caps l'un amb l'altre.
- **cucurbitàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, proveïdes de circells, flors unisexuals i fruit en pepònide, distribuïdes principalment pels països càlids, que inclou sobretot herbes enfiladisses, algunes d'espontànies com la carabassina i el cogombre amarg i altres de cultivades com les carabasseres, el cogombre i la melonera.
- **cucurbitàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.

- *ésser com sant Joan i la carabasseta* (lèxic comú). Ésser, dues persones que van plegades, d'estatures molt diferents.
- *ésser com sant Roc i la carabasseta* (lèxic comú). Ésser, dues persones que van plegades, d'estatures molt diferents.
- *ésser tap i carabassa* (lèxic comú). Ésser inseparables.
- *figa de la carabasseta f.* (lèxic comú, agricultura). Figa d'una varietat de color blanc groguenc amb ratlles verdes i de mida grossa.
- *herba de la carabasseta* [i *herba de la carbasseta*] f. (*plantas superiors*). Herba de la família de les aristolòquiacies, d'un verd grisenc, de fulles triangulars i cordiformes, gruixudes, aspres i amb el marge com rosegat, i de flors tubuloses, brunes, amb la boca prolongada en llengüeta, que es fa als terrenys pedregosos calcaris (*Aristolochia pistolochia*).
- *menjar de farda m.* (lèxic comú, hoteleria). Menjar de carabassa, de cebes, de patates, de fesols, etc.
- *pare carabasser m.* (*jocs i espectacles*). Joc infantil de penyores.
- *pastisset m.* (*hoteleria*). Panada petita semicircular farcida de cabell d'àngel, típica de Tortosa.
- *pujar com una carabassera.* (lèxic comú). Créixer molt en poc temps.
- *samfaina f.* (lèxic comú, hoteleria). Guisat que sol servir d'acompanyament fet amb tallets de pebrot, tomàquet, albergínia, ceba i carabassó.
- *sortir carabassa* (lèxic comú). Un meló, sortir aigualit i insípid.

1. Els mots i accepcions amb definicions que la lexicografia restringeix a una espècie.

a) 172 - *Cucurbita ficifolia* Bouché.

Noms de la planta:

- *carabasser m.* [LABÈRNIA: «*carabasser, carbasser*»]; [DIGEC: «*carabasser, carbasser*»].
- *carabassera f.* [LABÈRNIA: «*carabassera, carbassera*»]; [FABRA: «*carabassera, carbassera*»]; [DIGEC: «*carabassera, carbassera*»].
- *carabassera de cabell d'àngel f.* Planta de la família de les cucurbitàcies, semblant a la carabassera, originària d'Amèrica i cultivada pels seus fruits, que s'utilitzen per a fer confitures i geles (*Cucurbita ficifolia*). [DIEC: «*carabassera de cabell d'àngel, carbassera de cabell d'àngel*»].

Noms del fruit:

- *carabassa f.* [LABÈRNIA: «*carabassa, carbassa*»]; [FABRA: «*carabassa, carbassa*»]; [DIGEC: «*carabassa, carbassa*»].
- *carabassa de cabell d'àngel f.* [LABÈRNIA: «*carabassa de cabells d'àngel, carbassa de cabells d'àngel*»]; [SALLENT]; [DIGEC: «*carabassa de cabell d'àngel, carbassa de cabell d'àngel*»]. [Paraules cuina: «*carbassa de cabell d'àngel*»].

Noms de la polpa del fruit:

- ***cabell d'àngel*** *m.* [DCVB].

La creativitat lèxica. L'alimentació:

- ***cabell d'àngel*** *m.* Confitura en fils que es fa amb la polpa de les carabasses de cabell d'àngel. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- ***pastisset*** *m.* Panada petita semicircular farcida de cabell d'àngel, típica de Tortosa. [DIEC].

Homonímia. El món vegetal.

- ***carabassa de cabell d'àngel*** *f.* [LABÈRNIA: «*carabassa de cabells d'àngel, carbassa de cabells d'àngel*»]; [SALLENT]; [DIGEC: «*carabassa de cabell d'àngel, carbassa de cabell d'àngel*»].
- ***carbassera de cabell d'àngel*** *f.* Planta de la família de les cucurbitàcies, varietat de la sindriera, els fruits de la qual, de polpa blanca i més compacta, s'utilitzen per a fer confitura i geles (*Citrullus lanatus* var. *citroides*). [BARCELÓ: «*carabassa de cabey d'àngel*»]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [DIGEC: «*carbassera de cabell d'àngel, carbassera de cabell d'àngel*»]; [DIEC: «*carbassera de cabell d'àngel, carbassera de cabell d'àngel*»].

b) 173 - *Cucurbita maxima* Duchesne. Varietats *subrotunda, turbaniformis, viridis*.

Noms de la planta:

- ***cap de turc*** *m.* [DCVB].
- ***carabassa de rabequet*** *f.* [CEBALLOS: «*carabassa de rabaquet*»].
- ***carbasser*** *m.* [LABÈRNIA: «*carbasser, carbasser*»]; [DIGEC: «*carbasser, carbasser*»].
- ***carbassera*** *f.* [LABÈRNIA: «*carbassera, carbassera*»]; [FABRA: «*carbassera, carbassera*»]; [DIGEC: «*carbassera, carbassera*»].
- ***carbassera de bou*** *f.* [DIEC: «*carbassera de bou, carbassera de bou*»].
- ***carbassera de cap*** *f.* [DIEC: «*carbassera de cap, carbassera de cap*»].
- ***carbassera d'Egipte*** *f.* [DIEC: «*carbassera d'Egipte, carbassera d'Egipte*»].
- ***carbassera de menjar*** *f.* [DIEC: «*carbassera de menjar, carbassera de menjar*»].
- ***carbassera de rabequet*** *f.* [SALLENT: «*carbassera de rabaquet*»]; [FABRA: «*carbassera de rabequet, carbassera de rabequet*»]; [BOLÓS/VIGO: «*carbassera de rabequet*»]; [DIGEC: «*carbassera de rabequet, carbassera de rabequet*»]; [DIEC: «*carbassera de rabequet, carbassera de rabequet*»].
- ***carbassera de turbant*** *f.* [DIGEC: «*carbassera de turbant, carbassera de turbant*»]; [DIEC: «*carbassera de turbant, carbassera de turbant*»].

- **carabassera de turbant de moro** f. [FABRA: «*carabassera de turbant de moro, carbassera de turbant de moro*»]; [DIGEC: «*carabassera de turbant de moro, carbassera de turbant de moro*»].
- **rabequera** f. [AGUILÓ: «*rabaquera*»].
- **rabequet** m. [AGUILÓ: «*ravaquet*»]; [DCVB: «*rabequet, ravequet* »].

Noms del fruit:

- **carabassa** f. [LABÈRNIA: «*carabassa, carbassa*»]; [FABRA: «*carabassa, carbassa*»]; [DIGEC: «*carabassa, carbassa*»].
- **carabassa d'Egipte** f. [LABÈRNIA: «*carabassa d'Egipte, carbassa d'Egipte*»]; [DCVB: «*carabassa d'Egipte, carbassa d'Egipte*»]
- **carabassa de menjar** f. [BARCELÓ]; [DCVB: «*carabassa de menjar, carbassa de menjar*»].
- **carabassa de peça** f. [DCVB: «*carabassa de peça, carbassa de peça*»].
- **carabassa de rabequet** f. [AGUILÓ: «*carabaça de rabequet, carabassa de ravequet*»]; [DCVB: «*carabassa de rabequet, carbassa de rabequet*»]; [FABRA: «*carabassa de rabequet, carbassa de rabequet*»]; [DIGEC: «*carabassa de rabequet, carbassa de rabequet*»].
- **carabassa de turbant** f. [DCVB: «*carabassa de turbant, carbassa de turbant*»].
- **carabassa de turbant de moro** m. [BARCELÓ]; [SALLENT]; [FABRA: «*carabassa de turbant de moro, carbassa de turbant de moro*»];
- **carabassa mallorquina** f. [DCVB: «*carabassa mallorquina, carbassa mallorquina*»].
- **carabassa rabequeta** f. [AGUILÓ: «*carabassa ravequeta*»].
- **rabequet** m. [LABÈRNIA: «*rabaquet*»].
- **turbant de moro** m. [DCVB].

c) 174 - *Cucurbita melopepo* L.

Varietat *oblonga*

Noms de la planta:

- **carabassó** m. [BELVITGES: «*carabassó, carbassó*»]; [FABRA: «*carabassó, carbassó*»]; [DIGEC: «*carabassó, carbassó*»]; [DIEC: «*carabassó, carbassó*»]; [Paraules cuina: «*carbassó*»]
- **carbasser** m. [LABÈRNIA: «*carbasser, carbasser*»]; [DIGEC: «*carbasser, carbasser*»].
- **carbassera** f. [LABÈRNIA: «*carbassera, carbassera*»]; [FABRA: «*carbassera, carbassera*»]; [CEBALLOS: «*carbassera, carbassera*»]; [DIGEC: «*carbassera, carbassera*»].
- **carbassinera** f. [DCVB: «*carbassinera, carbassinera*»].
- **carbassonera** f. [DCVB: «*carbassonera, carbassonera*»]; [DIGEC: «*carbassonera, carbassonera*»]; [DIEC: «*carbassonera, carbassonera*»].

Noms varietals de la planta:

- **carabassonera d'Itàlia** f. [DIGEC: «*carabassonera d'Itàlia, carabassonera d'Itàlia*»].
- **carabassonera verda hortense** f. [DIGEC: «*carabassonera verda hortense, carabassonera verda hortense*»].

Noms del fruit.

- **carabassa** f. [LABÈRNIA: «*carabassa, carabassa*»]; [FABRA: «*carabassa, carabassa*»]; [BOLÓS/VIGO: «*carabassa*»]; [DIGEC: «*carabassa, carabassa*»].
- **carabasseta** f. [LABÈRNIA: «*carabasseta, carabasseta*»].
- **carabassí** m. [DCVB: «*carabassí, carabassí*»].
- **carabassó** m. [LABÈRNIA: «*carabassó, carabassó*»]; [SALLENT]; [MASSANA]; [DCVB: «*carabassó, carabassó*»]; [DIGEC: «*carabassó, carabassó*»]; [BOLÓS/VIGO: «*carabassó*»]; [DIEC: «*carabassó, carabassó*»].

Noms col·lectius del fruit:

- **carabassonada** f. [DCVB: «*carabassonada, carabassonada*»].

Varietat *pepo*

Noms de la planta:

- **carabasser** m. [LABÈRNIA: «*carabasser, carabasser*»]; [AGUILÓ]; [DIGEC: «*carabasser, carabasser*»].
- **carabassera** f. [LABÈRNIA: «*carabassera, carabassera*»]; [BARCELÓ]; [SALLENT]; [FABRA: «*carabassera, carabassera*»]; [FONT I QUER: «*carabassera, carabassera*»]; [DIGEC: «*carabassera, carabassera*»]; [DIEC: «*carabassera, carabassera*»].

Noms del fruit:

- **carabassa** f. [LABÈRNIA: «*carabassa, carabassa*»]; [FABRA: «*carabassa, carabassa*»]; [DIGEC: «*carabassa, carabassa*»].
- **carabassa de menjar** f. [DCVB: «*carabassa de menjar, carabassa de menjar*»].
- **carabassa patatera** f. [DCVB: «*carabassa patatera, carabassa patatera*»].

d) 175 - *Cucurbita moschata* Duchesne

Noms de la planta:

- **carabasser** m. [LABÈRNIA: «*carabasser, carabasser*»]; [DIGEC: «*carabasser, carabasser*»].
- **carabassera** f. [LABÈRNIA: «*carabassera, carabassera*»]; [FABRA: «*carabassera, carabassera*»]; [DIGEC: «*carabassera, carabassera*»].

Noms del fruit:

- **carabassa** f. [LABÈRNIA: «*carabassa, carabassa*»]; [FABRA: «*carabassa, carabassa*»]; [DIGEC: «*carabassa, carabassa*»].

e) 261 - *Lagenaria vulgaris* Ser.

Noms de la planta:

- **carabassa** f. [LABÈRNIA: «*carabassa, carbassa*»];
- **carabasser** m. [LABÈRNIA: «*carabasser, carbasser*»]; [DIGEC: «*carabasser, carbasser*»].
- **carbassera** f. [LABÈRNIA: «*carbassera, carbassera*»]; [FABRA: «*carbassera, carbassera*»]; [DIGEC: «*carbassera, carbassera*»].
- **carbassera de pelegrí** f. [DIEC: «*carbassera de pelegrí, carbassera de pelegrí*»].
- **carbassera vinatera** f. [SALLENT]; [FABRA: «*carbassera vinatera, carbassera vinatera*»]; [BOLÓS/VIGO: «*carbassera vinatera*»]; [DIGEC: «*carbassera vinatera, carbassera vinatera*»]; [DIEC: «*carbassera vinatera, carbassera vinatera*»].
- **carbassera vinera** f. [FABRA: «*carbassera vinera, carbassera vinera*»]; [DIGEC: «*carbassera vinera, carbassera vinera*»]; [DIEC: «*carbassera vinera, carbassera vinera*»].
- **carbassoter** m. [DCVB: «*carbassoter, carbassoter*»].

Noms del fruit:

- **carabassa** f. [LABÈRNIA: «*carabassa, carbassa*»]; [FABRA: «*carabassa, carbassa*»]; [DIGEC: «*carabassa, carbassa*»].
- **carabassa de pelegrí** f. [DCVB: «*carabassa de pelegrí, carbassa de pelegrí*»]; [MALAGARRIGA].
- **carabassa de vi** f. [LABÈRNIA: «*carabassa de vi, carbassa de vi*»]; [BARCELÓ]; [DCVB: «*carabassa de vi, carbassa de vi*»]; [MALAGARRIGA]; [DIGEC: «*carabassa de vi, carbassa de vi*»];
- **carabassa de vinar** f. [DCVB: «*carabassa de vinar, carbassa de vinar*»].
- **carabassa vinatera** f. [LABÈRNIA: «*carabassa vinatera, carbassa vinatera*»]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [MALAGARRIGA]; [DIGEC: «*carabassa vinatera, carbassa vinatera*»].
- **carabassa vinera** f. [LABÈRNIA: «*carabassa vinera, carbassa vinera*»]; [AGUILÓ]; [DCVB: «*carabassa vinera, carbassa vinera*»]; [DIGEC: «*carabassa vinera, carbassa vinera*»];
- **carbassó** f. [DCVB: «*carbassó, carbassó*»];
- **còvit** m. [LABÈRNIA].

Homonímia i llicaments semàntics. Altres àrees temàtiques.

- **carabassa** f. Carabassa assecada i buidada que es fa servir per a diversos usos. *Carabassa de vi, vinera o vinatera. Carabassa oliera. Carabassa de nedar.* . [DIEC: «*carabassa, carbassa*»].
- **carbassada** f. Quantitat de líquid que cap dins una carabassa. [DIEC: «*carbassada, carbassada*»].
- **carbasseta** f. Flascó petit per a portar líquids, pólvora, etc. [DIEC: «*carbasseta, carbasseta*»].

- **carabassí** *m.* Carabassa seca i buida usada per a posar o trascolar líquids. [*DIEC*: «carabassí, carbassí»].
- **carabassinada** *f.* Quantitat de líquid que cap dins un carabassí (val.). [*DCVB*]. *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassot** *m.* Carabassa buida que es fa servir de recipient per a líquids, sal, etc. [*DIEC*: «carabassot, carbassot»].
- **carabassotada** *m.* Quantitat de líquid, sal, etc., que cap dins un carabassot. [*DIEC*: «carabassotada, carbassotada»].
- **coiambuc** *m.* Espècie de carabassa de que després d'assecada se serveixen los negres per a portar les provisions. [*LABÈRNIA*: «coyambuch»].

2. Els mots i accepcions d'ús comú segons la lexicografia en les espècies estudiades.

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **carabassal** *m.* [*DCVB*: «carabassal, carbassal»].
- **carabasser** *m.* [*BELVITGES*: «carabasser, carbasser»]; [*LABÈRNIA*: «carabasser, carbasser»]; [*DCVB*: «carabasser, carbasser»]; [*FABRA*: «carabasser, carbasser»]; [*DIGEC*: «carabasser, carbasser»]; [*DIEC*: «carabasser, carbasser»].
- **carabassera** *f.* [*BELVITGES*: «carabassera, carbassera»]; [*LABÈRNIA*: «carabassera, carbassera»]; [*AGUILÓ*]; [*DCVB*: «carabassera, carbassera»]; [*FABRA*: «carabassera, carbassera»]; [*MALAGARRIGA*: «carbassera»]; [*DIGEC*: «carabassera, carbassera»]; [*DIEC*: «carabassera, carbassera»].
- **cucurbitàcia** *f.* [*DCVB*]; [*FABRA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].

La planta, noms varietals:

- **uiama** *f.* [*COSTA*: «uyama»].

Noms de la flor:

- **badaloc** *m.* [*DCVB*]; [*FABRA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **badoc** *m.* [*FABRA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].

Noms del fruit:

- **carabassa** *f.* [*SANELO*: «carabaça»]; [*LACAVALLERIA*]; [*BELVITGES*]; [*LABÈRNIA*: «carabassa, carbassa»]; [*AGUILÓ*: «carabassa, carbassa»]; [*DCVB*: «carabassa, carbassa, crabassa»]; [*FABRA*: «carabassa, carbassa»]; [*SANNA*]; [*MASSANA*]; [*DIGEC*: «carabassa, carbassa»]; [*DIEC*: «carabassa, carbassa»].
- **carabassí** *m.* [*DCVB*: «carabassí, carbassí»].
- **carabassó** *m.* [*LABÈRNIA*].
- **cucurbita** *f.* [*DCVB*].
- **gurguta** *f.* [*DCVB*].
- **sapalla** *f.* [*COSTA*].

El fruit, noms varietals:

- *bonet de Santa Teresa m.* [DCVB].
- *carabassa abellera f.* [DCVB: «*carabassa abellera, carabassa beiera*»].
- *carabassa baconera f.* [DCVB].
- *carabassa blanca f.* [AGUILÓ].
- *carabassa bomba f.* [DCVB].
- *carabassa crostalluda f.* [AGUILÓ].
- *carabassa d'armari f.* [AGUILÓ].
- *carabassa de beure f.* [AGUILÓ].
- *carabassa de bon gust f.* [AGUILÓ].
- *carabassa de caçar f.* [DCVB].
- *carabassa de cap i carabassó f.* [DCVB].
- *carabassa de cel f.* [AGUILÓ].
- *carabassa de cul de morter f.* [DCVB].
- *carabassa de ferro f.* [AGUILÓ]; [DCVB].
- *carabassa de formatge f.* [AGUILÓ]; [DCVB].
- *carabassa de genoll f.* [DCVB].
- *carabassa de jou f.* [DCVB].
- *carabassa de la botja f.* [DCVB].
- *carabassa d'embuts f.* [DCVB].
- *carabassa de nedar f.* [AGUILÓ].
- *carabassa de porc f.* [AGUILÓ]; [DCVB].
- *carabassa de quaranta dies f.* [DCVB].
- *carabassa de rubiol f.* [AGUILÓ].
- *carabassa fornera f.* [DCVB].
- *carabassa gitana f.* [DCVB].
- *carabassa groga f.* [AGUILÓ].
- *carabassa d'hivern f.* [LABÈRNIA: «*carabassa d'hivern, carbassa d'hivern*»].
- *carabassa moltonenca f.* [DCVB].
- *carabassa oliera f.* [AGUILÓ].
- *carabassa panesca f.* [DCVB].
- *carabassa pataquera f.* [AGUILÓ].
- *carabassa porquina f.* [AGUILÓ]; [DCVB].
- *carabassa ravissa f.* [AGUILÓ].
- *carabassa salera f.* [DCVB].
- *carabassa violina f.* [DCVB].
- *potiró m.* [DCVB].

Noms de la llavor:

- *carbassí m.* [SANELO: «*carabací*»]; [DCVB: «*carbassí, carbassí*»]; [DIEC: «*carbassí, carbassí*»].

Noms dels camps conreats o col·lectius de la planta:

- *carbassada f.* Abundància de carabasses. [DIEC: «*carbassada, carbassada*»].

- **carabassar** *m.* [BELVITGES: «*carbassar*»]; [LABÈRNIA: «*carabassar, carbassar*»]; [DIEC: «*carabassar, carbassar*»].
- **carabasser** *m.* [DCVB: «*carabasser, carbasser*»]; [FABRA: «*carabasser, carbasser*»]; [DIGEC: «*carabasser, carbasser*»]; [DIEC: «*carabasser, carbasser*»].
- **carabasseral** *m.* [LABÈRNIA: «*carabasseral, carbasseral*»];
- **carabasserar** *m.* [FABRA: «*carabasserar, carbasserar*»]; [[DIGEC: «*carabasserar, carbasserar*»]; [DIEC: «*carabasserar, carbasserar*»].

Noms col·lectius del fruit.

- **carabassada** *f.* Abundància de carabasses. [LABÈRNIA: «*carabassada, carbassada*»]; [DCVB: «*carabassada, carbassada*»]; [FABRA: «*carabassa, carbassa*»]; [DIGEC: «*carabassada, carbassada*»]; [DIEC: «*carabassada, carbassada*»].
- **carabassam** *m.* [DCVB: «*carabassam, carbassam*»].
- **carabassar** *m.* [DCVB: «*carabassar, carbassar*»].
- **carabassim** *m.* [DCVB: «*carabassim, carbassim*»].
- **carabassum** *m.* [DCVB: «*carabassum, carbassum*»];

Derivació amb sufixos valoratius.

a) Per característica dimensional.

Augmentatius:

(*carabassa*) **carabassarra, carabassassa, carabassot, carabassota.** [DCVB].

(*carabassó*) **carabassonarro, carabassonàs, carabassonot.** [DCVB].

(*carbassa*) **carbassarra, carbassassa, carbassot, carbassota.** [DCVB].

(*carbassó*) **carbassonarro, carbassonàs, carbassonot.** [DCVB].

Diminutius:

(*carabassa*) **carabassel·la** [DCVB]; **carabasseta** [LACAVALLERIA], [LABÈRNIA], [DCVB]; **carabassetxa, carabasseua, carabassí, carabassina, carabassinga** [DCVB]; **carabassó** [BELVITGES]; [DCVB]; **carabassona.** [DCVB].

(*carabassó*) **carabasonel·lo** [DCVB]; **carabassonet,** [LABÈRNIA], [DCVB]; **carabassonetxo, carabassoneu.** [DCVB].

(*carbassa*) **carbassel·la, carbasseta, carbassetxa, carabasseua, carbassí, carbassina, carabassinga, carbassó, carbassona.** [DCVB].

(*carbassó*) **carbasonel·lo, carbassonet, carbassonetxo, carbassoneu.** [DCVB].

Derivació. Formació d'adjectius.

- **carabassa** *adj.* Una cartolina carabassa. [DIEC: «*carabassa, carbassa*»].
- **carabassal** *adj.* Semblant a carabassa. [DCVB: «*carabassal, carbassal*»].
- **carabassat carabassada** *adj.* Estantís, passat; es diu principalment de fruites o llegums que comencen a podrir-se (Rosselló). [DCVB: «*carabassat carabassada, carbassat carbassada*»];
- **carabassenc carabassenca** *adj.* Semblant a la carabassa, de carabassa. *Meló carabassenc.* [FABRA: «*carabassenc, carbassenc*»]; [DIGEC: «*carabassenc,*

- carabassenca, carbassenc, carbassenca*»]; [DIEC: «*carabassenc, carabassenca, carbassenc, carbassenca*»].
- **carabassenc carabassenca** *adj.* (Fruit) mal gustós, sense sabor (Mallorca). «Meló carabassenc»; «albercocs carabassencs». [DCVB: «*carabassenc carabassenca, carbassenc carbassenca*»].
 - **carabassenc carabassenca** *adj.* (Gat) nascut en el juliol, que té el cap relativament gros (Calasseit). [DCVB: «*carabassenc carabassenca, carbassenc carbassenca*»].
 - **carabassenc carabassenca** *adj.* Mancat d'enteniment. [DCVB: «*carabassenc carabassenca, carbassenc carbassenca*»].
 - **carabasser carabassera** *adj.* Afectat de menjar carabassa. [DCVB: «*carabasser carabassera, carabasser carabassera*»].
 - **carabassí carabassina** *adj.* Que sembla carabassa. Especialment es diu de la fruita que fa gust de carabassa (Lluçanès). [DCVB: «*carabassí carabassina, carbassí carabassina*»].
 - **encarabassat encarabassada** *adj.* Guarnit de carabassa. [DCVB: «*carabassat carabassada, carbassat carabassada*»].
 - **encarabassinat encarabassinada** *adj.* Engrescat amb una idea forta o passió ardent (Tortosa, Val.). [DCVB: «*encarabassinat encarabassinada, encarbassinat encarbassinada*»];

Derivació. Formació de verbs.

- **carabassejar** *v. intr.* Semblar carabassa, tirar a carabassa. *Aquest meló carabasseja. Un groc que carabasseja.* [FABRA: «*carabassejar, carbassejar*»]; [DIGEC: «*carabassejar, carbassejar*»]; [DIEC: «*carabassejar, carbassejar*»].
- **carabassejar** *v. tr.* Una noia, donar carabassa (a un pretendent). *Aquella xicota carabasseja tots els seus pretendents.* [LABÈRNIA]; [DCVB: «*carabassejar, carbassejar*»]; [FABRA: «*carabassejar, carbassejar*»]; [DIGEC: «*carabassejar, carbassejar*»]; [DIEC: «*carabassejar, carbassejar*»].
- **carabassejar** *v. tr.* Donar carabassa (a algú) en un examen, concurs, etc. *Cada any el carabassegen.* [LABÈRNIA: «*carabassejar, carbassejar*»]; [AGUILÓ]; [DCVB: «*carabassejar, carbassejar*»]; [FABRA: «*carabassejar, carbassejar*»]; [DIGEC: «*carabassejar, carbassejar*»]; [DIEC: «*carabassejar, carbassejar*»].
- **encarabassinar-se** *v. refl.* Agafar una idea forta o una passió ardent (Tortosa, Val.). [DCVB: «*encarabassinar-se, encarbassinar-se*»].
- **encarbassar-se** *v. refl.* Encarabassinar-se (Lluçanès). [DCVB].

LA CREATIVITAT LÈXICA.

L'agricultura.

- **carabassó** *m.* Carabassa petita i tendra (Conflent, Empordà, Vallès, Sta. Coloma de Q., Valls, Mall.). [DCVB: «*carabassó, carbassó*»].
- **carbassó neulat** *m.* El carabassó que no arriba a madurar (Sta. Coloma de Q.) té el gra vermellós vinós (Manresa, ap. Griera Tr.). [DCVB].
- **tòria** *f.* Brotada de carbasser (Prats de Lluçanès). [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [GRIERA *La vinya*].
- **toriam** *m.* El conjunt de les tòries d'un carbasser o cep. [GRIERA *La vinya*].

El comerç i la indústria.

- **carabasser** *m.* Venedor de carabasses. [LABÈRNIA: «*carabasser, carbasser*»]; [DCVB: «*carabasser, carbasser*»].

L'alimentació, la cuina, la medicina, les addiccions.

- **arnadí** *m.* Pastís de carabassa cuit al forn, pastat amb sucre, ametlles, pinyons i canyella. [DIEC].
- **arrop amb talladetes** *m.* Arrop amb tallades de carabassa (valencià). [DCVB].
- **carabassa confitada** *f.* La confitura seca de carabassa. [LABÈRNIA: «*carabassa confitada, carbassa confitada*»];
- **carabassat** *m.* Confitura de carabassa. [SANELO: «*carabaçat*»]; [BELVITGES]; [LABÈRNIA: «*carabassat, carbassat*»]; [AGUILÓ]; [FABRA: «*carabassat, carbassat*»]; [DIGEC: «*carabassat, carbassat*»].
- **menjar de farda** *m.* Menjar de carabassa, de cebes, de patates, de fesols, etc. [DIEC].
- **possol** *m.* Guisat americà de moresc cuit, potes de porc, carabassa i pebrot. [COSTA].
- **quibebe** *m.* Guisat americà fet de bocinets de sapalla. [COSTA].
- **samfaina** *f.* Guisat que sol servir d'acompanyament fet amb tallets de pebrot, tomàquet, albergínia, ceba i carbassó. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **turriburri** *m.* Sinònim de *xinxaram*. [AGUILÓ].
- **xinxaram** *m.* Escudella o sopa composta de carabassa i col amb ossos de porc, botifarró, xuia... [AGUILÓ].
- **xurrando** *m.* Sinònim de *xinxaram*. [AGUILÓ].

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS.

El món vegetal.

- **carabassa** *f.* Arbre d'Amèrica, que fa un fruit dit còvit, semblant a la carabassa, encara que de diferent figura i magnitud. [LABÈRNIA: «*carabassa, carbassa*»].
- **carabassa pudent** *f.* *Aristolochia rotunda* L. [CEBALLOS].
- **carabasser bord** *m.* Cogombre amarg. [DIEC: «*carabasser bord, carbasser bord*»].
- **carabassera borda** *f.* Planta de la família de les brioniàcies: *Bryonia dioica* (Cat.). [DCVB].
- **carabassera d'aigua** *f.* *Nymphaea alba* L. [CEBALLOS].
- **carabassera d'esponja** *f.* Planta enfiladissa de la família de les cucurbitàcies, d'origen tropical, el fruit de la qual, amb aspecte de cogombre, conté una xarxa de fibres dures i arissades emprada a manera d'esponja, per a fer barrets o com a filtre (*Luffa aegyptiaca* o *L. cylindrica*). [DIEC: «*carabassera d'esponja, carbassera d'esponja*»].
- **carabasseta** *f.* Coloquinta. Planta de la família de les cucurbitàcies: *Cucumis colocyntis* (Viladrau). [DCVB: «*carabasseta, carbasseta*»]; [SANNA]; [FABRA: «*carabasseta, carbasseta*»]; [DIGEC: «*carabasseta, carbasseta*»]; [DIEC: «*carabasseta, carbasseta*»].

- **carabasseta de cascall** *f.* Cabeça de cascall (Castelló de la Plana). [DCVB: «carabasseta de cascall, carbasseta de cascall»].
- **carabassina** *f.* Planta de la família de les brioniàcies: *Bryonia dioica* Jacq. (piror., or.). [DCVB: «carabassina, carbassina»]; [FABRA: «carabassina, carbassina»]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS: «carabassina, carbassina»]; [DIGEC: «carabassina, carbassina»]; [DIEC].
- **carbasser bord** *m.* *Ecballium elaterium* (L.) Richard. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- **carbassí** *m.* *Ecballium elaterium* (L.) Richard. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- **carbassina pudent** *f.* *Aristolochia rotunda* L. [CEBALLOS].
- **carbassó** *m.* *Aristolochia longa* L. [CEBALLOS].
- **carbassó bord** *m.* *Ecballium elaterium* (L.) Richard. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- **figa de la carabasseta** *f.* Figa d'una varietat de color blanc groguenc amb ratlles verdes i de mida grossa. [DCVB]; [DIEC].
- **herba de la carabasseta** *f.* Herba de la família de les aristoloquiàcies, d'un verd grisenc, de fulles triangulars i cordiformes, gruixudes, aspres i amb el marge com rosegat, i de flors tubuloses, brunes, amb la boca prolongada en llengüeta, que es fa als terrenys pedregosos calcaris (*Aristolochia pistolochia*). [CEBALLOS: «herba de la carabasseta»]; [DIEC: «herba de la carabasseta, herba de la carabasseta»].
- **patates carbassals** *f. pl.* Les patates que, havent estat en la planta dessoterrades, tenen dura la part que ha estat en contacte amb l'aire, la qual no es pot menjar i té mal gust (Camprodon, St. Feliu de P.). [DCVB].
- **pera carbassal** *f.* Classe de pera grossa (Castelló de la P.). [DCVB].
- **pera carbassenca dolça** *f.* És la varietat *Pira mustea cucurbitina*, que té forma de carabassa (BDC, xvii, 38). [SALLENT]; [DCVB].
- **trumfa carbassotar**: *f.* La [patata] que fa vires i no té tan bon gust i és dura de rosegat (Plana de Vic). [DCVB].

Altres àrees temàtiques.

- **cap de carabassa** *m.* Cap sense cervell. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB].
- **carabassa** *m.* Color groc ataronjat característic d'aquest fruit. [DCVB]; [DIEC: «carabassa, carbassa»].
- **carabassa** *f.* Persona o cosa que no respon a les esperances que havia fet concebre. [FABRA: «carabassa, carbassa»]; [DIEC: «carabassa, carbassa»].
- **carabassa** *f.* Reprovació en un examen. *Treure carabassa*. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA: «carabassa, carbassa»]; [DIEC: «carabassa, carbassa»].
- **carabassa** *f.* Refús d'una noia a un pretendent. *Donar carabassa. Rebre, portar-se'n, carabassa*. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA: «carabassa, carbassa»]; [DIEC: «carabassa, carbassa»].
- **carabassa** *f.* Cap d'una persona. [AGUILÓ]; [DCVB]; [DIEC: «carabassa, carbassa»].
- **carabassa** *f.* Carabassa assecada i buidada que es fa servir per a diversos usos. *Carabassa de vi, vinera o vinatera. Carabassa oliera. Carabassa de nedar*.

[AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA: «*carabassa, carbassa*»]; [DIGEC: «*carabassa, carbassa*»]; [DIEC: «*carabassa, carbassa*»].

- ***carabassa*** *f.* Buidador de bugada, compost d'un fruit de carabassera unit a un mànec, que serveix per treure el lleixiu de la caldera i tirar-lo dins el cossi (Mallorca). [DCVB].
- ***carabassa*** *f.* Canó de fusta tornejada on es guardava el tabac en pols (Aguiló Dicc.). [AGUILÓ]; [DCVB].
- ***carabassa*** *f.* Peça d'alzina... serveix per a la maniobra de vela (Palma). [DCVB].
- ***carabassa*** *f.* Tors de pedra que s'ha gastat per ésser més flonja que la del costat i ha deixat un buit en la pedrera (Tortosa). [DCVB].
- ***carabassa*** *f.* (despectiu) Meló fat i mal gustós (Mallorca). [DCVB]; [FABRA: «*carabassa, carbassa*»];
- ***carabassa*** *f.* Persona molt curta d'enteniment (Mallorca). [DCVB]; [SANNA].
- ***carabassa*** *f.* Bossell de dues rotllanes situades l'una damunt l'altra i en plans perpendiculars, usat per a la maniobra de les veles. [DIGEC: «*carabassa, carbassa*»];
- ***carabassada*** *f.* Cop amb el cap. [DCVB]; [FABRA: «*carabassa, carbassa*»]; [DIGEC: «*carabassada, carbassada*»]; [DIEC: «*carabassada, carbassada*»].
- ***carabassada*** *f.* Cop pegat amb una carabassa. [DCVB].
- ***carabassada*** *f. pl.* Raons, baralladissa o discussions fortes i sorolloses (Un Mall. Dicc.). [DCVB].
- ***carabassa de vi*** *f.* Recipient per al vi fet de carabassa. [BELVITGES].
- ***carabassa vinera*** *f.* Recipient per al vi fet de carabassa. [BELVITGES].
- ***carabassaire*** *m. i f.* Alumne que és reprovat sovint en els exàmens. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA: «*carabassaire, carbassaire*»]; [DIGEC: «*carabassaire, carbassaire*»]; [DIEC: «*carabassaire, carbassaire*»].
- ***carabassal*** *m.* Suro gruixut i molt fluix. [DIGEC: «*carabassal, carbassal*»]; [DIEC: «*carabassal, carbassal*»].
- ***carabassam-cuinam*** *m.* Mescla de diverses coses sense orde ni concert (Un Mall. Dicc.). [DCVB].
- ***carabassencada*** *f.* Dita o feta pròpia de carabassencs, de gent sense seny (Mallorca). [DCVB].
- ***carabasser*** *m.* *Pare carabasser.* Joc infantil de penyores. [DIGEC: «*carabasser, carbasser*»].
- ***carabasser carabassera*** *m. i f.* (Estudiant) que sol ésser suspès en els exàmens (Mallorca). [DCVB].
- ***carabasser carabassera*** *m. i f.* Moix nat en el juny o juliol, que es distingeix per tenir el cap relativament gros (Menorca). [DCVB].
- ***carabasser carabassera*** *m. i f.* Home fluix, desidiós, de poc esperit (Un Mall. Dicc.). [DCVB].
- ***carabasseria*** *f.* Fluixedat, poquedat d'esperit (Mall.). [DCVB: «*carabasseria, carbasseria*»].

- **carabasseria** *f.* Futesa, cosa poca, que no paga la pena de parlar-ne (Olot, Vic). «Tot això que em dius són carbasseries que ni val la pena d'escoltar» (Olot). [DCVB: «carabasseria, carbasseria»].
- **carabasseta** *f.* Carabassa buidada per servir de recipient de líquids, per contenir pólvora, etc. [AGUILÓ]; [DCVB: «carabasseta, carbasseta»].
- **carabasseta** *f.* Recipient de forma semblant a una carabassa vinatera. [DCVB: «carabasseta, carbasseta»].
- **carabasseta** *f.* La bufeta del porc, que es farceix a manera de botifarra (Vilanova de M.). [DCVB: «carabasseta, carbasseta»].
- **carabasseta** *f.* Anella de forma semblant a un 8 o aproximadament triangular que va al cap de cada cama de l'anquer de l'arada (Vilafranca del Penedès, Igualada) o que serveix per passar la corretja dels guarniments (Gir.). [DCVB: «carabasseta, carbasseta»].
- **carabasseta** *f.* Peça de fusta que els segadors es posen a la mà esquerra per no fer-se talls amb la falç (Vinaròs). [DCVB: «carabasseta, carbasseta»].
- **carabasseta** *f.* Nom d'un joc de noies. [DCVB: «carabasseta, carbasseta»].
- **carabasseta del porc** *f.* (Vilanova de Meià): la bufa que es farceix de botifarra. [AGUILÓ].
- **carabassí** *m.* Cap de poc seny. [DCVB]; [DIEC: «carabassí, carbassí»].
- **carabassí** *m.* Carabassa buida i seca que serveix per treure aigua, per tenir vi, buidar l'aigua de la caldera el bugader, etc. (occ., val.). [DCVB].
- **carabassí** *m.* Vas rodó d'aram, d'un pam i mig de diàmetre, que serveix en les almàsseres per passar l'oli de la campana a l'alfàbia (Martí G. Dicc.). [DCVB].
- **carabassinada** *f.* Cop violent al cap (val.). [DCVB].
- **carabassinada** *f.* Caiguda i cop violent (val.). [DCVB].
- **carabassó** *m.* Persona altament ignorant. [SANNA].
- **carabassot** *m.* Carabassa buida que es fa servir de recipient per a líquids, sal, etc. [DCVB: «carabassot, carbassot»]; [FABRA: «carabassa, carbassa»]; [DIGEC: «carabassot, carbassot»]; [DIEC: «carabassot, carbassot»].
- **carabassot** *m.* Cap. *Posar-se una cosa dins el carabassot.* [DIGEC]: «carabassot, carbassot»; [DIEC: «carabassot, carbassot»].
- **carabassot** *m.* Bony al cap com a conseqüència d'un cop. [DCVB: «carabassot, carbassot»]; [FABRA: «carabassa, carbassa»]; [DIGEC: «carabassot, carbassot»]; [DIEC: «carabassot, carbassot»].
- **carabassot** *m.* Recipient de metall amb mànec de fusta, semblant a una cassà petita, que serveix per treure i mesurar l'oli (Calvià, Campanet). [DCVB: «carabassot, carbassot»].
- **carabassot** *m.* Testa o cap de la persona, generalment en sentit despectiu (Empordà, Garrotxa, Mall., Men.). [DCVB: «carabassot, carbassot»].
- **carabassot** *m.* Persona molt curta d'enteniment, que té el cap molt clos (Lluçanés, Almudaina, Mall., Men.). [DCVB: «carabassot, carbassot»].
- **carabassot** *m.* Cop violent pegat amb el cap (Sóller, Men.). [DCVB: «carabassot, carbassot»].
- **carabassotada** *f.* Acció pròpia de carabassots, de caps sense seny (Men.). [DCVB:

- **carabassotada** *f.* Cop donat amb el cap, especialment topament de dos caps l'un amb l'altre. [DCVB]; [FABRA: «carabassa, carbassa»]; [DIGEC: «carabassotada, carbassotada»]; [DIEC: «carabassotada, carbassotada»].
- **carabassúmini** *m.* Mancança d'intel·ligència, de gana d'estudiar; ignorància. [SANNA].
- **pare carabasser** *m.* Joc infantil de penyores. [DIGEC: «pare carabasser, pare carabasser»]; [DIEC: «pare carabasser, pare carabasser»].

176 - *Cuphea llavea* Lex.

Família *Lythraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms del comerç i la indústria: 1

Noms en total: 1

LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **àcid càpric** *m.* (*química*). Sòlid que fa olor de ranci, àcid gras de les llavors de *Cuphea llavea*.

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **àcid càpric** *m.* Sòlid que fa olor de ranci, àcid gras de les llavors de *Cuphea llavea*. [DIEC].

177 - *Cupressus arizonica* Greene.

Família: *Cupressaceae*.

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

La derivació. Noms col·lectius: 1

Noms del comerç i la indústria: 1

Noms en total: 4

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **xiprer** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Arbre perennifoli del gènere *Cupressus*, de la família de les cupressàcies, de fulles esquamiformes imbricades i falsos fruits, o gàlbuls, llenyosos, formats per esquames peltades, cadascuna de les quals porta nombroses llavors.
- **xiprer** *m.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de xiprer.
- **xiprerar** *m.* (*lèxic comú, agricultura, col·lectius vegetals*). Lloc poblat de xiprers.
- **xiprer blau** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Xiprer de ramatge inicialment grisenc i després glauc, d'olor desagradable quan es masega, fulles agudes i gàlbuls glaucescents i més petit que el xiprer comú, originari d'Amèrica del Nord i plantat com a ornamental (*Cupressus glabra* i *C. arizonica*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *xiprer* m. [DIGEC]; [DIEC].
- *xiprer blau* m. [BOLÓS/VIGO]; [DIEC].

Noms col·lectius:

- *xiprerar* m. Lloc poblat de xiprers. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *xiprer* m. Fusta de xiprer. [DIEC].

178 - *Cupressus lusitanica* Lindl. ex Parl.

Família: *Cupressaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
La derivació. Noms col·lectius:	1
Noms del comerç i la indústria:	1
Noms en total:	4

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC.

- *xiprer* m. (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). Arbre perennifoli del gènere *Cupressus*, de la família de les cupressàcies, de fulles esquamiformes imbricades i falsos fruits, o gàlbuls, llenyosos, formats per esquames peltades, cadascuna de les quals porta nombroses llavors.
- *xiprer* m. (indústria de la fusta, ciència forestal). Fusta de xiprer.
- *xiprerar* m. (lèxic comú, agricultura, col·lectius vegetals). Lloc poblat de xiprers.
- *xiprer de Mèxic* m. (plantes superiors). Xiprer de branques obertes, fulles agudes, verdes o glauques, i gàbul especialment petit, inicialment glauc i d'un bru lluent quan és ben madur, originari de Mèxic i Guatemala, plantat com a ornamental o per aprofitar-ne la fusta (*Cupressus lusitanica*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *xiprer* m. [DIGEC]; [DIEC].
- *xiprer de Mèxic* m. [DIEC].

Noms col·lectius:

- *xiprerar* m. Lloc poblat de xiprers. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *xiprer* m. Fusta de xiprer. [DIEC].

179 - *Cupressus macrocarpa* A. Cunn.

Família: *Cupressaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
La derivació. Noms col·lectius:	1
Noms del comerç i la indústria:	1
Noms en total:	4

LA LEXICOGRÀFIA DEL *DIEC*.

- *xiprer m.* (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). Arbre perennifoli del gènere *Cupressus*, de la família de les cupressàcies, de fulles esquamiformes imbricades i falsos fruits, o gàbuls, llenyosos, formats per esquames peltades, cadascuna de les quals porta nombroses llavors.
- *xiprer m.* (indústria de la fusta, ciència forestal). Fusta de xiprer.
- *xiprerar m.* (lèxic comú, agricultura, col·lectius vegetals). Lloc poblat de xiprers.
- *xiprer de Lambert m.* (plantes superiors, agricultura). Xiprer de branques sempre obertes, fulles un poc més llarguetes que les del xiprer comú i gàbul més petit, de color bru rogenç brillant, originari d'Amèrica del Nord i plantat sobretot com a ornamental (*Cupressus macrocarpa*).

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *xiprer m.* [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- *xiprer de Lambert m.* [*DIEC*].

Noms col·lectius:

- *xiprerar m.* Lloc poblat de xiprers. [*DCVB*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].

LA CREATIVITAT LÈXICA.

El comerç i la indústria:

- *xiprer m.* Fusta de xiprer. [*DIEC*].

180 - *Cyphomandra betacea* (Cav.) Sendtn.

Família: *Solanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *tomàquet d'arbre m.* [*BÄRTELS*].

181 - *Dahlia variabilis* Desf.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de la morfologia vegetal:	2
La derivació. Noms col·lectius:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	1
Noms en total:	6

«Les *dàlies* són ardents escarapel·les»⁴⁰

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *dàlia* f. (*agricultura, plantes superiors*). Planta herbàcia del gènere *Dahlia*, de la família de les compostes, de fulles pinnades oposades, originària de Mèxic i cultivada en jardineria pels seus capítols de flors, en general grossos i semiglobosos, amb una gran varietat de colors.
- *dàlia* f. (*lèxic comú, plantes superiors*). Flor de la dàlia.
- *dalièra* f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta herbàcia del gènere *Dahlia*, de la família de les compostes, de fulles pinnades oposades, originària de Mèxic i cultivada en jardineria pels seus capítols de flors, en general grossos i semiglobosos, amb una gran varietat de colors.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *dàlia* f. [BARCELÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].
- *dalièra* f. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Noms de la flor:

- *dàlia* f. [SANNA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Noms del tubèrcul:

- *pataca de dàlia* f. [DCVB].

Noms de camp conreat o col·lectiu de la planta:

- *daliar* f. Jardí o tros de terra on abunden les dàlies. [DCVB].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *dalina* f. Matèria blanca, pulverulenta, que s'extreu dels tubèrculs de la dàlia. [DCVB].

⁴⁰ Gabriel Alomar, *La columna de foc*, 189 (*apud DCVB*).

182 - *Dalbergia glomerata* Hemsl.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *granadillo m.* [LABÈRNIA].

183 - *Dalbergia nigra* Allemao.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms del comerç i la indústria: 1

Noms en total: 2

«De bell *palissand*, la taula amorosa;
per meitat les peces són d'ambre i marfil».⁴¹

El nom vulgar d'aquesta planta és un bon testimoni dels tombs i retombs de la nomenclatura d'algunes plantes vingudes d'Amèrica, perquè *palissandre* ens ha arribat per mediació del francès, en el qual ja era un manlleu del neerlandès *palissander*, que era l'evolució d'un més antic *palissantem*, que per la seva banda era una corrupció del castellà *palo santo*.⁴²

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *palissandre m.* (*lèxic comú, ciència forestal, plantes superiors*). Arbre del gènere *Dalbergia*, de la família de les papilionàcies, de fulles pinnaticompostes i fruit indehiscent, d'origen tropical.
- *palissandre m.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de palissandre, de color vermell fosc o quasi negre, molt apreciada en ebenisteria de luxe.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *palissantre m.* [COSTA: «*palisandro*»]; [SALLENT]; [*DIEC*].

⁴¹ Miquel dels Sants Oliver, *Obres catalanes I*, 229 (*apud DCVB*).

⁴² Joan Coromines, *DECat VI*, 194.

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *palissandre m.* Fusta de palissandre, de color vermell fosc o quasi negre, molt apreciada en ebenisteria de luxe. [DCVB: «palisant; palissandre»]; [FABRA]; [SANNA]; [DIEC].

184 - *Dalbergia retusa* Hemsl.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *cocòbolo m.* [LABÈRNIA].

185 - *Datura arborea* L.

Família: *Solanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *trompeta f. pl.* (*l'exic comú, plantes superiors, agricultura*). Arbust o arbret de la família de les solanàcies, de fulles ovades o oblongues, densament pubescent, i de flors grosses en forma de trompeta, pèndules, blanques amb nervis verdosos i flairoses, originari d'Amèrica del Sud i cultivat com a ornamental (*Brugmansia arborea* o *Datura arborea*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *trompeta f. pl.* [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- *trompetera f.* [BÄRTELS].

186 - *Datura metel* L.

Família: *Solanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *mètel m.* (*plantes superiors, agricultura*). Herba de la família de les solanàcies, robusta, molt tòxica, semblant a l'estràmoni, poc pilosa, de fulles enteres o sinuades, flors grosses, tubuloses o en forma d'embut, blanques, grogues o purpúries, i fruit en càpsula amb agullons curts, originària de l'Amèrica tropical i cultivada com a ornamental (*Datura metel*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

La planta:

- *mètel m.* [CEBALLOS]; [*DIEC*].

187 - *Datura sanguinea* Ruiz et Pav.

Família: *Solanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *florispondi m.* [COSTA]

188 - *Datura stramonium* L.

Família: *Solanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

15

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

1

Noms en total:

16

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *atropina f.* (*química, medicina, plantes superiors*). Alcaloide tòxic que és present en la belladona, en l'estràmoni i en d'altres solanàcies.
- *castanya talpera f.* (*plantes superiors*). *Estràmoni*.
- *estràmoni m.* (*plantes superiors*). Planta de la família de les solanàcies, metzinosa, de flors blanques en forma d'embut i fruit en càpsula, ericàt de pues, d'origen neotropical i naturalitzada a Europa (*Datura stramonium*).
- *herba de l'asma f.* (*plantes superiors*). *Estràmoni*.
- *herba de l'ofec f.* (*plantes superiors*). *Estràmoni*.
- *herba talpera f.* (*plantes superiors*). *Estràmoni*.
- *herba talpinera f.* (*plantes superiors*). *Estràmoni*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *abret m.* [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *castanya talpera f.* [DIEC].
- *castanyer bord m.* [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *castanyes f. pl.* [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *cura-ho-tot bord m.* [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *estramoni m.* [LABÈRNIA]; [COSTA]; [BARCELÓ]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].
- *figuera d'infern f.* [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *figuera infernal borda f.* [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *herba de l'asma f.* [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC].
- *herba de l'ofec f.* [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC].
- *herba pudent f.* [BARCELÓ: «herba pudenta»]; [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS];
- *herba talpera f.* [LABÈRNIA: «herba taupera»]; [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].
- *herba talpinera f.* [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- *orval m.* [FONT I QUER].
- *pudent m.* [FONT I QUER].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *atropina f.* Alcaloide tòxic que és present en la belladona, en l'estramoni i en d'altres solanàcies. [DIEC].

189 - *Datura suaveolens* L.

Família: *Solanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *trompetera f.* [BÄRTELS].
- *trompetilla f.* [BARCELÓ].

190 - *Declieuxia aristolochia* Mart.

Família: *Rubiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *ervinha da parida* f. [SALLENT].

191 - *Dendropanax arboreus* (L.) Decne & Planch.

Família: *Araliaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *gilbèrtia* f. [COSTA].

192 - *Dionaea muscipula* Sol. ex J. Ellis.

Família: *Droseraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *dionea* f. (*plantes superiors*). Planta herbàcia de la família de les droseràcies, insectívora, de fulles en roseta basal, amb el pecíol eixamplat i el limbe format per dues meitats vorejades de cilis, que poden plegar-se sobtadament una contra l'altra per atrapar els petits insectes de què s'alimenta, pròpia dels sòls sorrencs humits de l'Amèrica del Nord (*Dionaea muscipula*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *dionea* f. [DIEC].

193 - *Dioscorea rufida* L.

Família: *Dioscoreaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de l'arrel:

- *mapuei* m. [COSTA: «mapuey»].

194 - *Diospyros virginiana* L.

Família: *Ebenaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
Noms del comerç i la indústria:	7
Noms en total:	10

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **banús** [pl. -ussos] m. (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre del gènere *Diospyros*, de la família de les ebenàcies, del qual s'obté fusta.
- **banús** [pl. -ussos] m. (*lèxic comú, indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta del banús, de color fosc, dura i pesant, inatacable pels insectes i de textura compacta, molt estimada en ebenisteria.
- **ebenàcies** f. pl. (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, principalment tropicals, que engloba espècies arbòries dioiques, de fruit en baia, a la qual pertanyen els banussos i el caquier.
- **ebenàcies** f. (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **ebenista** m. i f. (*indústria de la fusta, professions, lèxic comú*). Persona que treballa el banús i altres fustes fines, especialment per fer-ne mobles.
- **ebenisteria** f. (*indústria de la fusta, lèxic comú*). Indústria de l'ebenista.
- **ebenisteria** f. (*lèxic comú, indústria de la fusta*). Taller o botiga d'ebenista.
- **ebenisteria** f. (*lèxic comú*). Conjunt de mobles i altres obres d'ebenista.
- **persimó** m. (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre caducifoli de la família de les ebenàcies, de fulles el·líptiques o ovades, flors unisexuals de color groc verdós i fruit en baia, semblant a un caqui, de color de taronja clar sovint tenyit de vermell, originari de l'Amèrica del Nord, cultivat pels seus fruits comestibles i per la seva fusta (*Diospyros virginiana*).
- **persimó** m. (*ciència forestal, indústria de la fusta*). Fusta de persimó, densa, dura, resistent i tenaç.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **banús** [pl. -ussos] m. [*DIEC*].
- **ebenàcia** f. [*FABRA*]; [*DIEC*].
- **persimó** m. [*DIEC*].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **banús** [pl. -ussos] m. Fusta dura i pesant, de qualitat superior, procedent de diferents espècies del gèn. *Diospyros*. [*FABRA*]; [*DIEC*].
- **eben** m. *Banús*. [*FABRA*]; [*DIEC*].
- **ebenista** m. i f. Persona que treballa el banús i altres fustes fines, especialment per fer-ne mobles. [*FABRA*]; [*DIEC*].
- **ebenisteria** f. Indústria de l'ebenista. [*FABRA*]; [*DIEC*].
- **ebenisteria** f. Taller o botiga d'ebenista. [*FABRA*]; [*DIEC*].

- *ebenisteria* f. Conjunt de mobles i altres obres d'ebenista. [DIEC].
- *persimó* m. Fusta de persimó, densa, dura, resistent i tenaç. [DIEC].

195 - *Diphysa punctata* Rydb.

Família: *Fabaceae*.

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *sarràpia* f. [SALLENT].

196 - *Dipteryx odorata* (Aubl.) Willd.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions: 1

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *cumarina* f. (química). Cetona cíclica que ocorre en l'oli d'espígol, extreta del fruit de l'espècie *Coumarouna odorata*, d'olor fragant i plaent semblant a la de la vainilla, emprada com a producte auxiliar en farmàcia.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *camaru* m. [COSTA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *cumarina* f. Cetona cíclica que ocorre en l'oli d'espígol, extreta del fruit de l'espècie *Coumarouna odorata*, d'olor fragant i plaent semblant a la de la vainilla, emprada com a producte auxiliar en farmàcia. [DCVB]; [DIEC].

197 - *Disocactus speciosus* (Cav.) Barthlott.

Família: *Cactaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *reina de les flors* f. (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). Planta de la família de les cactàcies, de tiges carneses, dretes o penjants, amb solcs longitudinals i amb costes dentades que porten fascicles d'espines, i de flors grosses i vermelles, molt vistoses, que s'obren en fer-se fosc, originària de Mèxic i Amèrica Central, cultivada com a ornamental (*Disocactus speciosus*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *reina de les flors* f. [*DIEC*].

198 - *Dorstenia cayapia* Vell.

Família: *Moraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *caiàpia* f. [LABÈRNIA: «*cayàpia*»].

199 - *Eichhornia crassipes* (Mart.) Solms.

Família: *Pontederiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms en total:

2

El nom català de *jacint d'aigua*, fa referència a la condició flotant d'aquesta planta originària de l'Amèrica del Sud tropical; el gènere porta el nom del ministre prussià Johann Albert Friedrich Eichhorn (1779-1856). Actualment se la localitza subespontània en les aigües quietes del migjorn valencià.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *eicòrnia* f. (plantes superiors, agricultura). Planta monocotiledònia aquàtica, de fulles ròmbiques o arrodonides, amb el pecíol inflat i esponjós, i grans flors violàcies en espiga, d'origen sud-americà, cultivada com a ornamental i rarament subespontània (*Eichhornia crassipes*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *eicòrnia* f. [*DIEC*].
- *jacint d'aigua* m. [BÄRTELS].

200 - *Elodea canadensis* Michx.

Família: *Hydrocharitaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *elodea f.* (*plantes superiors*). Planta aquàtica de la família de les hidrocaritàcies, de fulles oblongues, verticil·lades o oposades, i flors molt petites, de procedència nord-americana, naturalitzada a Europa i plantada sovint en aquaris i en estanys de jardí (*Elodea canadensis*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *elodea f.* [*DIEC*].

201 - *Enterolobium contortisiliquum* (Vell.) Morong.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *timboi m.* [*COSTA*: «*timboy*»].

202 - *Epiphyllum speciosum* (Bonpland) Cav.

Família: *Cactaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *ploma de Santa Teresa f.* (*Plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les cactàcies, de tiges carnoses, aplanades i amb dos cantells dentats, sense fulles ni espines, i flors grosses, d'un vermell escarlata, molt vistoses, originària de Mèxic i cultivada com a ornamental (*Disocactus phyllanthoides* o *Nopalxochia phyllanthoides*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *ploma de Santa Teresa f.* [*BARCELÓ*]; [*DCVB*]; [*FABRA*]; [*DIEC*].

203 - *Erythraea chilensis* Pers.

Família: *Gentianaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *catxalagua* f. [LABÈRNIA: «*canxalagua*»]; [FABRA].

204 - *Erythrina crista-gallis* L.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 4

Noms en total: 4

L'*eritrina* o *arbre del coral* és un arbre originari d'Amèrica del Sud dotat amb una bonica floració primaveral de color vermell, que comença a ésser conegut sobretot en ésser present en els nous enjardinaments urbans.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *arbre del coral* m. (*plantes superiors*). *Erythrina crista de gall*.
- *eritrina* f. (*plantes superiors, agricultura*). Arbret o arbust del gènere *Erythrina*, de la família de les papilionàcies, sovint espinós, de fulles trifoliolades amb els folíols enters, ovats o lanceolats, i flors d'un escarlata brillant molt vistoses, de distribució tropical.
- *eritrina crista de gall* f. (*plantes superiors, agricultura*). *Erythrina* caducifòlia originària d'Amèrica del Sud i cultivada com a ornamental (*Erythrina crista-galli*).
- *flor de coral* f. (*plantes superiors, agricultura*). *Erythrina crista de gall*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *arbre del coral* m. [DIEC].
- *eritrina* f. [DIEC].
- *eritrina crista de gall* f. [DIEC].
- *flor de coral* f. [DIGEC: «*flor de corall*»]; [DIEC].

205 - *Erythroxylon coca* Lamarck

Família: *Erythroxylaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de la morfologia vegetal:	1
La derivació. Els adjectius:	2
Noms del comerç i la indústria	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions	6
Noms en total:	12

El lexema *coca* identificador de l'arbust *Erythroxylon coca* ha esdevingut un prefix de creativitat molt popular, a partir de l'augment del consum de *cocaïna*, l'alcaloide addictiu que s'extreu de les fulles.

Però la popularització de la coca té un camí paral·lel des de la invenció el 1886 de la *Coca-Cola* i la de la *Pepsi-Cola* uns anys més tard, ambdues begudes compostes a partir de les fulles de la planta.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **àcid cinàmic** *m.* (*química*). Àcid aromàtic, de fórmula $C_6H_5CH=CHCOOH$, que ocorre lliure o en forma d'èsters en productes naturals com el bàlsam del Perú, l'oli de cínamom o les fulles de coca, emprat en la preparació dels seus èsters per a la indústria dels perfums.
- **coca** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Arbust de la família de les eritroxilàcies, d'escorça blanquinosa, fulles el·líptiques semblants a les del taronger, flors grogues i fruit en drupa, originari del Perú i Bolívia i cultivat a diversos països tropicals (*Erythroxylum coca*).
- **cocaïna** *f.* (*lèxic comú, medicina, química*). Alcaloide obtingut de les fulles de la coca, euforitzant, tòxic i capaç de crear addicció, usat en medicina per a certes anestèsies locals.
- **cocaïníc cocaïnica** *adj.* (*medicina*). Relatiu o pertanyent a la cocaïna.
- **cocaïnisme** *m.* (*lèxic comú, medicina*). Intoxicació crònica produïda per l'addicció a la cocaïna.
- **cocaïnòman cocaïnòmana** *adj.* (*lèxic comú, medicina*). Que pateix cocaïnomania.
- **cocaïnòman cocaïnòmana** *m. i f.* (*lèxic comú, medicina*). Que pateix cocaïnomania.
- **cocaïnomania** *f.* (*lèxic comú, medicina*). Addicció a la cocaïna.
- **eritroxilàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, que comprèn arbres i arbustos tropicals, especialment representada a Amèrica del Sud, a la qual pertany la coca.
- **eritroxilàcies** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **coca** *f.* [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **eritroxilàcia** *f.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Noms de les fulles:

- *coca f.* [SALLENT].

Derivació. Formació d'adjectius:

- *cocaínic cocaínica adj.* Relatiu o pertanyent a la cocaïna. [DIGEC]; [DIEC].
- *cocaïnòman cocaïnòmana adj.* Que pateix cocaïnomania. [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *àcid cinàmic m.* Àcid aromàtic, de fórmula $C_6H_5CH=CHCOOH$, que ocorre lliure o en forma d'èsters en productes naturals com el bàlsam del Perú, l'oli de cinamom o les fulles de coca, emprat en la preparació dels seus èsters per a la indústria dels perfums. [DIEC].

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *alcaloides de la coca m. pl.* Grup d'alcaloides que hom extreu de les fulles de la coca, el més conegut dels quals és la cocaïna. [DIGEC].
- *coca f.* Cocaïna. [DIGEC].
- *cocaïna f.* Alcaloide obtingut de les fulles de la coca, euforitzant, tòxic i capaç de crear addicció, usat en medicina per a certes anestèsies locals. [SALLENT]; [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *cocaïnisme m.* Intoxicació crònica produïda per l'addicció a la cocaïna. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *cocaïnòman cocaïnòmana m. i f.* Que pateix cocaïnomania. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *cocaïnomania f.* Addicció a la cocaïna. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

206 - *Escallonia angustifolia* C. Presl.

Família: *Escalloniaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *escal·lònia f.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbust perennifoli del gènere *Escallonia*, de la família de les saxifragàcies, de fulles simples d'un verd lluent, flors de color rosa viu, agrupades en panícula, i fruit en càpsula, originari d'Amèrica del Sud i sovint emprat en jardineria.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *escal·lònia f.* [DIEC].

207 - *Eucryphia cordiflora* Cav.

Família: *Cunoniaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *eucrífia* f. [COSTA].

208 - *Eugenia uniflora* L.

Família: *Myrtaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *eugènia* f. (*agricultura, plantes superiors*). Arbust del gènere *Eugenia*, de la família de les mirtàcies, de fulles perennes, oposades i coriàcies, flors blanques i fruits bacciformes, originari del Brasil i utilitzat en jardineria.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *eugènia* f. [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- *nyangapiré* m. [SALLENT].

209 - *Euphorbia pulcherrima* Willd. ex Klotzsch

Família: *Euphorbiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 4

Noms en total: 4

És una planta que només floreix en dies curts i, per això, el nom fa referència a què aquí ho fa pels volts de Nadal. El nom anglosaxó de *poinsettia* procedeix del nom de Joel Roberts Poinsett, l'ambaixador a Mèxic, que el va introduir als Estats Units l'any 1825.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *flor de Nadal* f. (*plantes superiors*). *Ponsètia*.
- *ponsètia* f. (*plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les euforbiàcies, arbustiva i laticífera, de fulles ovades o lanceolades, sovint sinuades o lobulades, pubescents per sota, i inflorescència formant cimes terminals, amb glàndules grogues, envoltada de fulles més estretes, enteres o gairebé, de color vermell, més rarament

rosat o blanquinós, molt vistoses, originària de l'Amèrica Central i el sud de Mèxic, plantada com a ornamental (*Euphorbia pulcherrima* o *Poinsettia pulcherrima*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *arbre de la Pasqua m.* [SALLENT].
- *flor de Nadal f.* [DIEC].
- *flor de Pasqua f.* [CEBALLOS: «*flor de Pascua*»].
- *ponsètia f.* [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].

210 - *Eustephia coccinea* Cav.

Família: *Alliaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *eustèfia f.* [COSTA].

211 - *Euterpe edulis* Mart.

Família: *Arecaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms en total:

2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *margalló m.* (*plantes superiors*). Lluc tendre comestible del margalló del Brasil.
- *margalló del Brasil m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Palmera de fulles pinnades, pròpia de l'Amèrica tropical (*Euterpe edulis* i *E. oleracea*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *margalló m.* [DIEC].
- *margalló del Brasil m.* [DIEC].

212 - *Exogonium purga* Lindl.

Família: *Convolvulàcies*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la morfologia vegetal:

2

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions

2

Noms en total:

4

«Allò pareix que han pres *xalapa*,
magnèsia i oli de ressinó».⁴³

L'*Exogonium purga* és una planta enfiladissa mexicana, de l'escorça de la qual se n'extreu un purgant força popular. La planta és coneguda vulgarment amb el nom de *Xalapa*, que és el de la ciutat capital de l'estat mexicà de Veracruz, amb tanta riquesa botànica, que fou batejada per Humboldt com "La ciutat de les flors".

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- ***jalapa*** f. (*plantes superiors, medicina*). Droga d'efectes purgants extreta de l'arrel de la liana *Ipomoea purga* o *Exogonium purga*, de la família de les convolvulàcies, originària de Mèxic i cultivada en diversos països càlids.
- ***xalapa*** f. (*lèxic comú, medicina, plantes superiors*). *Jalapa*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de l'arrel:

- ***jalapa*** f. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC].
- ***xalapa*** f. [SANELO]; [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions.

- ***jalapa*** f. Droga d'efectes purgants extreta de l'arrel de la liana *Ipomoea purga* o *Exogonium purga*, de la família de les convolvulàcies, originària de Mèxic i cultivada en diversos països càlids. [DIGEC]; [DIEC].
- ***xalapa*** f. *Jalapa*. [DIEC].

213 - *Eysenhardtia polystachia* (Ortega) Sarg.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- ***vibòrquia*** f. [COSTA].

214 - *Ficus elastica* Roxb. ex Hornem.

Família: *Moraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms en total:	2

⁴³ *La Roqueta*, 24 (*apud DCVB*).

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *ficus m. (plantas superiores)*. Planta llenyosa laticífera del gènere *Ficus*, de la família de les moràcies, de fulles simples i fruits en siconi, pròpia de les regions tropicals i subtropicals.
- *ficus de cauxú m. (plantas superiores)*. *Ficus arbori*, que inicialment pot créixer com a epífit, de fulles el·líptiques i lluent, productor de cauxú i molt sovint cultivat com a ornamental (*Ficus elastica*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *ficus m. [DIGEC]; [DIEC]*.
- *ficus de cauxú m. [DIEC]*.

215 – *Ficus populnea* Willd.

Família: *Moraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms en total:

2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *ficus m. (plantas superiores)*. Planta llenyosa laticífera del gènere *Ficus*, de la família de les moràcies, de fulles simples i fruits en siconi, pròpia de les regions tropicals i subtropicals.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *ficus m. [DIGEC]; [DIEC]*.
- *gaguei m. [COSTA: «gaguey»]*.

216 - *Fitzroya cupressoides* I. M. Johnst.

Família: *Cupressaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *alerce m. [COSTA]*.

217 - *Fuchsia magellanica* Lam.

Família: *Onagraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de la morfologia vegetal:	2
La derivació. Els adjectius:	1
Noms del comerç i la indústria	1
Homonímia. Altres àrees:	1
Noms en total:	6

Segons que diu Coromines (*DCECH*, II: 968), *fúcsia* és un derivat culte en homenatge del nom de Leonhard Fuchs, botànic alemany del S. XVI i la *fucsina* provindria del color roig de la flor i per coincidir amb el nom alemany *Fuchs* de la guineu, traducció del francès *renard*, que era el nom de la primera casa industrial que la va fabricar a Lyon.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *fúcsia* f. (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). Planta del gènere *Fuchsia*, de la família de les onagràcies, subarborescent, de flors penjants, vistoses, amb quatre sèpals i quatre tèpals de colors purpuris o violacis, i de fruit en baia, originària d'Amèrica i cultivada com a ornamental.
- *fúcsia* f. (lèxic comú). Color rosa violaci.
- *fúcsia* adj. (lèxic comú). Una camisa *fúcsia*.
- *fucsina* f. (indústria química, química). Colorant vermell porpra de la família del trifenilmetà, derivat de la pararosanilina.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *fúcsia* f. [DCVB]; [FABRA]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [CHANES].

Noms de la flor:

- *arracades de la reina* f. pl. [CHANES].
- *fúcsia* f. [SANNA].

Derivació. Formació d'adjectius:

- *fúcsia* adj. De color rosa violaci. [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *fucsina* f. Colorant vermell porpra de la família del trifenilmetà, derivat de la pararosanilina. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS

Altres àrees temàtiques:

- *fúcsia* f. Color rosa violaci. [DIGEC]; [DIEC].

218 - *Gaillardia pulchella* Foug.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *gallàrdia f.* (*plantes superiors, agricultura*). Herba anual de la família de les compostes, de fulles enteres o pinnatífides i de capítols solitaris o poc nombrosos, purpuris al mig i groc tot al volt, originària d'Amèrica del Nord i plantada com a ornamental (*Gaillardia pulchella*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *gallàrdia f.* [*DIGEC*]; [*DIEC*].

219 - *Gelsemium sempervirens* L.

Família: *Gelsemiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
La derivació. Els adjectius:	1
Noms del comerç i la indústria	1
Noms en total:	3

El cultisme *gelsemi* és format a partir del nom genèric que, al seu torn, està originat en el mot italià *gelsomino* 'llessamí'.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *gelsemi m.* (*plantes superiors, medicina, lèxic comú*). Liana de la família de les loganiàcies, de fulles perennes oposades i flors petites en cimes axil·lars, originària d'Amèrica del Nord, el rizoma de la qual conté un alcaloide metzinós i medicinal, de propietats antineuràlgiques (*Gelsemium sempervirens*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *gelsemi m.* [*DCVB*]; [*FABRA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].

Derivació. Formació d'adjectius:

- *gelsèmic adj. neol. quím.* Àcid *gelsèmic*: producte que s'extreu del gelsemi. [*DCVB*].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *gelsemina f.* Alcaloide... que s'extreu de l'arrel del gelsemi. [*DCVB*].

220 - *Genipa americana* L.

Família: *Rubiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms de la morfologia vegetal: 2

Noms en total: 4

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *janipaba m.* [COSTA].
- *jatxali m.* [COSTA].

Noms del fruit:

- *jagua f.* [COSTA].
- *jatxali m.* [COSTA].

221 - *Geoffroea decorticans* (Hook. & Arn.) Burkart

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *geofrea f.* [COSTA].
- *xanyar m.* [COSTA].

222 - *Geoffroea jamaicensis* (Wright.) Urb.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions 1

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *geofrea f.* [COSTA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *jamaicina f.* Base salificable, extreta de l'escorça d'una espècie del gènere *Geoffroea*, que creix en la Jamaica. [COSTA: «*jamaycina*»].

223 - *Geoffroea violacea* (Aubl.) Pers.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *acuroa f.* [COSTA].
- *geofrea f.* [COSTA].

224 - *Gesneria humilis* L.

Família: *Gesneriaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

La derivació. Els adjectius: 1

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *gesnèria f.* [COSTA].

Derivació. Formació d'adjectius:

- *gesneriaci gesneriàcia adj.* Paregut a la gesnèria. [COSTA].

225 - *Girocarpus americanus* Jacq.

Família: *Hernandiaceae*.

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *girocarpo m.* [COSTA].

226 - *Gleditsia triacanthos* L.

Família: *Fabaceae*.

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 3

Noms en total: 3

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *acàcia de tres punxes f.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbre de la família de les cesalpiniàcies, *Gleditschia triacanthos*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *acàcia de tres espines f.* [BOLÓS/VIGO].
- *acàcia de tres punxes f.* [SALLENT]; [KREMER]; [DIGEC]; [DIEC]; [CHANES].
- *acàcia negra* [CHANES].

227 - *Godoya obovata* Ruiz & Pav.

Família: *Ochnaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA.

Noms de la planta:

- *godoia f.* [COSTA: «*godoya*»].

228 - *Gomphrena globosa* L.

Família: *Amaranthaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

7

Noms en total:

7

«Més hi ha una flor gentil,
la Verge Maria,
poncellà fa dos mil anys
i és encara en sa florida [...] com lliri entre espines,
la trasplantà el Criador
vora lo Riu de la vida,
on amb sa mateixa mà
la rega i cultiva
del jardí del firmament
com *Perpetuïna*.»⁴⁴

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *flor de Sant Agustí f.* (*plantes superiors, agricultura*). *Perpetuïna*.

⁴⁴ Jacint Verdaguer, *Obres completes*, 738 «Perpetuïna».

- **flor de tot l'any** f. (plantes superiors, agricultura). *Perpetuïna*. [*Gomphrena globosa*].
- **perpètua** f. (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). *Perpetuïna*.
- **perpetuïna** f. (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Herba de la família de les amarantàcies, de fulles oposades, oblongues i piloses i flors inconspícues, reunides en densos glomèruls globosos, blancs, rosats, grocs o purpuris, que conserven llur color després de secs, amb dues bràctees foliàcies basals, originària de l'Amèrica tropical i plantada com a ornamental (*Gomphrena globosa*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **flor de tot l'any** f. [DIEC].
- **flor de Sant Agustí** f. [DIEC].
- **perpeto** m. [DCVB].
- **perpetolera** f. [DCVB].
- **perpètua** f. [LABÈRNIA]; [BARCELÓ]; [DCVB: «perpeto»]; [FABRA]; [DIEC].
- **perpetuïna** f. [SALLENT]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- **sempreviva** f. [LABÈRNIA].

229 - *Guadua angustifolia* Kunth.

Família: *Poaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **gra** m. (plantes superiors, agricultura). Fruit dels cereals, com el blat, l'ordi, el sègol, la civada, el blat de moro, etc.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **guadua** f. [LABÈRNIA].

Noms del fruit:

- **gra** m. [DIEC].

230 - *Guadua weberbaueri* Pilger.

Família: *Poaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **gra m.** (*plantes superiors, agricultura*). Fruit dels cereals, com el blat, l'ordi, el sègol, la civada, el blat de moro, etc.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **jataboca m.** [COSTA].

Noms del fruit:

- **gra m.** [*DIEC*].

231 - *Guayacum officinale* L.

Família: *Zigofil·làcies*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms del comerç i la indústria	1
Noms en total:	4

*Palu Santu li donà
en Bep Buhils a sa dona;
ell no ha fet cosa bona,
ni n'ha feta ni en farà.*⁴⁵

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **guaiac m.** (*ciència forestal, plantes superiors*). Arbre de la família de les zigofil·làcies, de fulles coriàcies compostes i flors blavoses, propi de l'Amèrica Central, que proporciona fusta i resina (*Guaiacum officinale* i *G. sanctum*).
- **guaiac m.** (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de guaiac, dura i resistent, emprada en ebenisteria.
- **guaiac m.** (*medicina*). Resina que s'extreu del guaiac, un xic verdosa, emprada com a laxant i estimulants.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **guaiac m.** [LABÈRNIA: «*guayaco*»]; [DCVB]; [FABRA]; [*DIEC*].
- **palo santo m.** [LABÈRNIA].

Noms de la resina:

- **guaiaquina f.** [COSTA: «*guayacina, guayaquina*»].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **guaiac m.** Fusta de guaiac, dura i resistent, emprada en ebenisteria. [*DIEC*].

⁴⁵ Joan Amades. *Cançoner*, 821.

232 - *Haematoxylon brasiletto* H. Karst.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms del comerç i la indústria

1

Noms en total:

1

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *brasilet m.* Fusta menys sòlida i de color més baix que el del brasil. Ve de les Antilles. [LABÈRNIA].

233 - *Haematoxylon campechianum* L.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms del comerç i la indústria

1

Noms en total:

3

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *campetx m.* (*lèxic comú, plantes superiors, ciència forestal*). Arbret de la família de les cesalpiniàcies, espinós, originari de Mèxic i cultivat a molts països tropicals per la seva fusta (*Haematoxylon campechianum*).
- *campetx m.* (*indústria química, ciència forestal, indústria de la fusta*). Fusta de campetx, molt dura, negrosa, que conté el principi colorant hematoxilina, molt usada en tintoreria i en ebenisteria.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *campetx m.* [LABÈRNIA: «campetxo»]; [COSTA: «campetxo»]; [AGUILÓ]; [DCVB: «campetx, campetxo»]; [SALLENT]; [FABRA]; [*DIEC*].
- *hematòxil m.* [COSTA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *campetx m.* Fusta de campetx, molt dura, negrosa, que conté el principi colorant hematoxilina, molt usada en tintoreria i en ebenisteria. [LABÈRNIA: «campetxo»]; [COSTA: «campetxo»]; [DCVB: «campetx, campetxo»]; [FABRA]; [SANNA]; [*DIEC*].

234 - *Hamamelis virginiana* L.

Família: *Hamamelidaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms en total:

2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **hamamelidàcies** *f. pl.* (*plantas superiores*). Família de plantes dicotiledònies que inclou arbres i arbustos de fulles simples o palmades, flors sovint reunides en espigues o glomèruls i fruit en càpsula, distribuïts irregularment per diferents regions subtropicals i temperades, a la qual pertanyen l'hamamelis i el liquidàmbar.
- **hamamelidàcia** *f.* (*plantas superiores*). Individu d'aquesta família.
- **hamamelis** *m.* (*plantas superiores, lèxic comú*). Arbust de la família de les hamamelidàcies, de fulles ovades i caduques, i flors grogues, originari de la part oriental d'Amèrica del Nord, d'escorça i de fulles hemostàtiques (*Hamamelis virginiana*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **hamamelidàcia** *f.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **hamamelis** *m.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

235 - *Hamelia patens* Jacq.

Família: *Rubiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **amèlia** *f.* [COSTA].

236 - *Helianthus annuus* L.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

10

Noms de la morfologia vegetal:

2

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

1

Homonímia. El món vegetal:

2

Noms en total:

15

«Com la flor del *gira-sol*
és s'amor de lo meu bé:
no pren ni deixa ni té,
ni sé de quin peu se dol»⁴⁶

⁴⁶ Cançó popular de Mallorca (*apud DCVB*).

Encara que avui, amb el nom vulgar de *gira-sol*, és aquesta una planta que coneixem sobretot per la gran difusió de l'oli que se n'extreu, pel consum de les llavors o pipes i per la pintura de Van Gogh, ja a finals del segle XVIII era una espècie molt popular com a alimentària, medicinal i ornamental.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- ***gira-sol*** *m.* (*plantes superiors, lèxic comú, agricultura*). Herba de la família de les compostes, alta i d'amples fulles cordiformes i grans capítols grocs, que de dia segueixen el moviment del sol, originària d'Amèrica del Nord i molt conreada per a l'obtenció de granes i oli (*Helianthus annuus*).
- ***mira-sol*** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Gira-sol*.
- ***sol coronat*** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Gira-sol*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- ***ager*** *m.* [COSTA].
- ***corona*** *f.* [FABRA].
- ***corona de rei*** *f.* [LACAVALLERIA: «*corona de rey*»]; [BELVITGES: «*corona de rey*»]; [DCVB].
- ***flor del sol*** *f.* [CEBALLOS].
- ***gira-sol*** *m.* [SANELO: «*girasol*»]; [BELVITGES: «*girasol*»]; [LABÈRNIA: «*girasol*»]; [BARCELÓ: «*girassol*»]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [SANNA]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA].
- ***heliant*** *m.* [FABRA].
- ***heliotropi*** *m.* [LABÈRNIA].
- ***marcatemps*** *m.* [DCVB].
- ***mira-sol*** *m.* [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC].
- ***sol coronat*** *m.* [BARCELÓ]; [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC].

Noms de la flor:

- ***gira-sol*** *m.* [LACAVALLERIA: «*girasol*»];

Noms de la llavor:

- ***pipa*** *f.* [*Paraules cuina*].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- ***oli de gira-sol*** *m.* S'obté premsant les llavors del gira-sol. [*Paraules cuina*].

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS

El món vegetal:

- ***gira-sol*** *m.* (Menorca) *Heliotropium europeum*. [BARCELÓ: «*girassol*»].
- ***gira-sol bord*** *m.* *Croton tinctorium* [BARCELÓ: «*girassol bord*»].

237 - *Helianthus tuberosus* L.

Família: *Asteraceae*.

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	10
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	11

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *nyàmera f.* (*agricultura, plantes superiors, lèxic comú*). Herba de la família de les compostes, robusta, que fa rizomes tuberosos, de fulles ovades, quasi totes oposades, i nombrosos capítols grocs, originària d'Amèrica del Nord, cultivada com a ornamental o per obtenir-ne els tubercles (*Helianthus tuberosus*).
- *nyàmera f.* (*plantes superiors*). Tubercle de la nyàmera, semblant a una patata, comestible i emprat com a font de fructosa i d'alcohol.
- *patata de canya f.* (*plantes superiors, agricultura*). Nyàmera.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *heliant m.* [FABRA].
- *nyama f.* [DCVB].
- *nyame m.* [COSTA]; [AGUILÓ].
- *nyàmera f.* [AGUILÓ: «nyàmara»]; [DCVB]; [SALLENT: «nyàmara»]; [FABRA]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIEC]; [PANAREDA].
- *pataca f.* [CEBALLOS].
- *pataca de pala f.* [DCVB].
- *pataca petorrera f.* [DCVB].
- *patata de canya f.* [BARCELÓ; «patata de caña»]; [DCVB]; [CEBALLOS]; [DIEC].
- *patatxo m.* [AGUILÓ].
- *topinàmbur m.* [BARCELÓ].

Noms del tubèrcul:

- *nyàmera f.* [FABRA]; [DIEC].

238 - *Heliotropium arborescens* L.

Família: *Boraginaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
Noms en total:	3

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *heliotropi de jardí m.* (*plantes superiors*). Mata de la família de les boraginàcies, de fulles ovades o lanceolades, amb nervis molt prominents, i flors violàcies oloroses,

en inflorescències escorpioides, originària de l'Amèrica tropical i cultivada als jardins (*Heliotropium arborescens* o *H. peruvianum*).

- *vainilla* f. (lèxic comú, plantes superiors). *Heliotropi de jardí*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *heliotropi* m. [BARCELÓ: «*heliotropo*»]; [FABRA: «*heliotrop*»].
- *heliotropi de jardí* m. [DIEC].
- *vainilla* f. [DIEC].

239 - *Heliotropium peruvianum* L.

Família: *Boraginaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	4
Noms en total:	4

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *heliotropi de jardí* m. (plantes superiors). Mata de la família de les boraginàcies, de fulles ovades o lanceolades, amb nervis molt prominents, i flors violàcies oloroses, en inflorescències escorpioides, originària de l'Amèrica tropical i cultivada als jardins (*Heliotropium arborescens* o *H. peruvianum*).
- *vainilla* f. (lèxic comú, plantes superiors). *Heliotropi de jardí*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *heliotropi* m. [BARCELÓ: «*heliotropo*»]; [FABRA: «*heliotrop*»].
- *heliotropi de jardí* m. [DIEC].
- *vainilla* f. [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIEC].
- *vainilla doble* f. [LABÈRNIA: «*vaynilla doble*»].

240 - *Hernandia jamaicensis* Britton & Harris.

Família: *Hernandiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *hernàndia* f. [LABÈRNIA].

241 - *Hevea brasiliensis* Muell.

Família: *Euphorbiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
La derivació. Els adjectius:	5
La derivació. Els verbs:	4
Noms del comerç i la indústria	18
Homonímia. Altres àrees:	1
Noms en total:	30

«lo que més botjava era la *goma elàstica*;
però ¿a on trobar-ne en aquells dies
que encara el *cautxuc* no era,
es pot dir, conegut...». ⁴⁷

Arbre autòcton de la regió de l'Amazones, del làtex del qual se n'extreu el cautxú, un material imprescindible en l'economia del segle XX, el qual va ésser descrit per primera vegada de forma científica arran del famós viatge de Humboldt i Bonpland en el tombant dels segles XVIII i XIX. Segons Coromines (*DECat*), *cautxú* prové del nom indígena americà *káučuk*, que sembla ser originari d'una llengua del Perú; per conducte del francès *caoutchouc* o d'una variant del castellà *caucho*.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **arbre del cautxú** *m.* (*plantes superiors*). *Hevea*.
- **buna** *f.* (*química*). Cautxú sintètic produït per copolimerització de butadiè i d'estirè, conegut també per *cautxú SBR*.
- **cautxú** [*pl. -ús*] *m.* (*lèxic comú, indústria química, química, plantes superiors, física en general, ecologia*). Substància extreta del làtex de nombroses plantes tropicals, la més important de les quals és l'hevea, que, per la seva elasticitat, tenacitat i impermeabilitat, té multitud d'aplicacions pràctiques. *Cautxú vulcanitzat. Cautxú sintètic*.
- **cautxutar** *v. tr.* (*lèxic comú*). Recobrir de cautxú.
- **cautxutar** *v. tr.* (*lèxic comú*). Sotmetre a un bany de cautxú.
- **crepè** [*pl. -ès*] *m.* (*lèxic comú*). Cautxú sense vulcanitzar, especialment emprat per a fer soles de sabata.
- **ebonita** *f.* (*indústria química*). Cautxú vulcanitzat que conté sofre i negre de fum, dur i capaç d'ésser tallat i polit, usat per a fer pintes, botons, aïlladors d'aparells elèctrics, etc.
- **goma** *f.* (*lèxic comú, indústria química, ecologia, química, física en general*). *Cautxú. Goma per a pneumàtics*.
- **goma** *f.* (*ecologia*). Anella de cautxú que serveix per a subjectar llapis, papers, etc.

⁴⁷ Eduard Vidal i Valenciano, *Jocs*, 168.

- **goma d'esborrar** *f.* (*oficines, lèxic comú*). Substància feta a base de cautxú i emprada per a esborrar.
- **goma d'esborrar** *f.* (*oficines, lèxic comú*). Peça feta d'aquesta substància.
- **goma elàstica** *f.* (*indústria química, ecologia, lèxic comú, física en general, química*). Cautxú.
- **gomat gomada** *adj.* (*química*). Que conté goma. *Diaquiló gomat. Cera gomada.*
- **gomer gomera** *adj.* (*lèxic comú, botànica*). Gomífer.
- **gomífer gomífera** *adj.* (*lèxic comú, química*). Que produeix goma.
- **gomós gomosa** *adj.* (*lèxic comú, química*). Que és de la natura de la goma. *Una substància gomosa.*
- **gomós gomosa** *adj.* (*lèxic comú, química*). Que sembla goma.
- **gomositat** *f.* (*lèxic comú, química*). Qualitat de gomós.
- **hevea** *f.* (*plantes superiors*). Arbre de la família de les euforbiàcies, originari de l'Amazònia però conreat en altres regions tropicals, que és la principal planta productora de cautxú (*Hevea brasiliensis*).
- **pneumàtic** *m.* (*lèxic comú, transports en general*). Revestiment perifèric de les rodes d'un vehicle, generalment de cautxú, que conté aire a pressió, bé directament, bé dins una cambra inflable.
- **recautxutar** *v. tr.* (*transports en general*). Refer la coberta gastada (d'un pneumàtic) afegint-hi una nova banda de rodolament.
- **recautxutatge** *m.* (*transports en general*). Operació de recautxutar.
- **vulcanitzar** *v. tr.* (*lèxic comú, indústria química, química*). Sotmetre (el cautxú natural o sintètic) a vulcanització.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **arbre del cautxú** *m.* [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **hevea** *f.* [*DIEC*].

Derivació. Formació d'adjectius:

- **gomat gomada** *adj.* Que conté goma. [*FABRA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **gomer gomera** *adj.* Gomífer. [*FABRA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **gomífer gomífera** *adj.* Que produeix goma. [*FABRA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **gomós gomosa** *adj.* Que és de la natura de la goma. *Una substància gomosa.* [*FABRA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **gomós gomosa** *adj.* Que sembla goma. [*FABRA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].

Derivació. Formació de verbs.

- **cautxutar** *v. tr.* Recobrir de cautxú. [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **cautxutar** *v. tr.* Sotmetre a un bany de cautxú. [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **recautxutar** *v. tr.* Refer la coberta gastada (d'un pneumàtic) afegint-hi una nova banda de rodolament. [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **vulcanitzar** *v. tr.* Sotmetre (el cautxú natural o sintètic) a vulcanització. [*DIGEC*]; [*DIEC*].

LA CREATIVITAT LÈXICA.

El comerç i la indústria.

- **buna** *f.* (*química*). Cautxú sintètic produït per copolimerització de butadiè i d'estirè, conegut també per *cautxú SBR*. [*DIEC*].
- **cautxú** [*pl. -ús*] *m.* Substància extreta del làtex de nombroses plantes tropicals, la més important de les quals és l'hevea, que, per la seva elasticitat, tenacitat i impermeabilitat, té multitud d'aplicacions pràctiques. *Cautxú vulcanitzat*. *Cautxú sintètic*. [*LABÈRNIA: «cautxuch»*]; [*COSTA: «caucho, cautxuch»*]; [*DCVB*]; [*FABRA*]; [*SANNA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **cautxú vulcanitzat** *m.* Lo que està combinat amb certa quantitat de sofre i posseeix una elasticitat que no s'altera amb l'ús i amb les variacions de temperatura. S'emplea generalment en la fabricació de tubs pera ficar-hi els fils metàl·lics de les línies elèctriques. [*COSTA: «cautxuch volcanisat»*].
- **crepè** [*pl. -ès*] *m.* Cautxú sense vulcanitzar, especialment emprat per a fer soles de sabata. [*DIEC*].
- **crepè de cautxú** *m.* Cautxú cru en llenques sense vulcanitzar ni sotmetre a cap tractament químic. [*DIGEC*].
- **ebonita** *f.* Cautxú vulcanitzat que conté sofre i negre de fum, dur i capaç d'ésser tallat i polit, usat per a fer pintes, botons, aïlladors d'aparells elèctrics, etc. [*DCVB*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **goma** *f.* *Cautxú*. *Goma per a pneumàtics*. [*DCVB*]; [*FABRA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **goma** *f.* Anella de cautxú que serveix per a subjectar llapis, papers, etc. [*DIEC*].
- **goma** *f.* Peça de cautxú destinada a esborrar. [*DCVB*]; [*DIGEC*].
- **goma** *f.* Peça tubular de cautxú que envolta la roda d'un automòbil. [*DCVB*].
- **goma** *f.* Tub de cautxú per a conducció de fluids. [*DCVB*]; [*DIGEC*].
- **goma d'esborrar** *f.* Substància feta a base de cautxú i emprada per a esborrar. [*DIEC*].
- **goma d'esborrar** *f.* Peça feta d'aquesta substància. [*DIEC*].
- **goma elàstica** *f.* *Cautxú*. [*COSTA*]; [*FABRA*]; [*DIEC*].
- **goma esborradora** *f.* [*FABRA*].
- **gomositat** *f.* Qualitat de gomós. [*FABRA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **pneumàtic** *m.* Revestiment perifèric de les rodes d'un vehicle, generalment de cautxú, que conté aire a pressió, bé directament, bé dins una cambra inflable. [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **recautxutatge** *m.* Operació de recautxutar. [*DIGEC*]; [*DIEC*].

HOMONÍMIES I LLISCAMENTS SEMÀNTICS.

Altres àrees temàtiques.

- **cautxú mineral** *m.* Espècie de betum que presenta l'aspecte, la pastositat i elasticitat del cautxú vegetal descrit anteriorment. [*COSTA: «cautxuch mineral»*].

242 - *Hibiscus elatus* SW.

Família: *Malvaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms del comerç i la indústria

1

Noms en total:

1

LA CREATIVITAT LEXICA

El comerç i la indústria:

- *jamaica* f. Fusta estimada, de l'illa del mateix nom. [COSTA: «*jamayca*»].

243 - *Hippomane mancinella* L.

Família: *Euphorbiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *manzanillo* m. [COSTA: «*mansanillo*»].

244 - *Hydrastis canadensis* L.

Família: *Ranunculaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *hidrastis* m. (*plantas superiores*). Planta herbàcia de la família de les berberidàcies, de fulles palmatilobades, flors sense corol·la i fruit format per petits fruits bacciformes, pròpia del Japó i de la part oriental d'Amèrica del Nord, el rizoma de la qual té propietats medicinals (*Hydrastis canadensis*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *hidrastis* m. [*DIEC*].

245 - *Hydrocotyle bonariensis* Lam.

Família: *Apiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **acaricoba** f. [COSTA: «*acaricoba*, *acarissoba*»].

246 - *Hylocereus undatus* (Haworth) Britton & Rose

Família: *Cactaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **pita-aia** f. [COSTA: «*pitahaya*»].

247 - *Hymenaea courbaril* L.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms de la morfologia vegetal:

1

Noms del comerç i la indústria

1

Noms en total:

3

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **curbaril** m. (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre perennifoli de la família de les cesalpiniàcies, amb les fulles de dos folíols, originari de l'Amèrica tropical, del qual s'obté el copal (*Hymenaea courbaril*).
- **curbaril** m. (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de curbaril, vermellosa, resistent a la humitat, emprada especialment en la construcció de mobles, fusteria d'exterior i parquets.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **curbaril** m. [COSTA]; [DIEC].

Noms de la resina:

- **ànime** m. [LABÈRNIA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **curbaril** m. Fusta de curbaril, vermellosa, resistent a la humitat, emprada especialment en la construcció de mobles, fusteria d'exterior i parquets. [DIEC].

248 - *Ilex paraguariensis* A. St. Hil.

Família: *Aquifoliaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	3
Noms en total:	6

Arbre originari del sud del Brasil, entre els rius Paranà i Paraguai, del qual en va exercir el monopoli de la producció durant un temps, l'efímer estat jesuïta que va controlar el Paraguai al segle XVII. D'aquest fet històric en resta el nom de *te de los jesuïtas*.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *herba mate* f. (*plantas superiores*). *Mate*.
- *mate* f. (*plantas superiores*). Arbust o arbret perennifoli de la família de les aquifoliàcies, de fulles ovades, dentades i coriàcies, flors verdoses i fruits bacciformes vermells, originari de l'Amèrica del Sud i sovint cultivat als països càlids (*Ilex paraguayensis*).
- *mate* f. (*lèxic comú, hoteleria, plantas superiores*). Fulles torrades, assecades i picolades del mate.
- *mate* f. (*lèxic comú, hoteleria*). Infusió preparada amb les fulles de mate, de propietats estimulants.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *herba mate* f. [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- *mate* f. [*DIGEC*]; [*DIEC*].

Noms de les fulles:

- *mate* f. [*DCVB*]; [*FABRA*].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *mate* f. Fulles torrades, assecades i picolades del mate. [*DIEC*].
- *mate* f. Infusió preparada amb les fulles de mate, de propietats estimulants. [*LABÈRNIA*]; [*FABRA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- *patagua* f. Terrissa quasi cilíndrica sobre la qual posen lo mate en l'Amèrica meridional. [*COSTA*].

249 - *Inga edulis* March.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de la morfologia vegetal:	2
Noms en total:	3

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *inga f.* [COSTA].

Noms del fruit:

- *guaba f.* [COSTA].
- *pacal m.* [COSTA].

250 - *Ipomoea alba* L.

Família: *Convolvulaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms en total:

2

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *flor de lluna f.* (*plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les convolvulàcies, enfiladissa, de grans fulles cordiformes o alabardades i flors blanques molt oloroses, que s'obren al capvespre, originària de l'Amèrica tropical i cultivada als jardins (*Ipomoea alba* o *Calonyction aculeatum*).
- *meravella f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta del gènere *Ipomoea* o *Pharbitis*, de la família de les convolvulàcies, enfiladissa, de fulles enteres o lobulades, flors tubuloses en forma d'embut, generalment oloroses, i fruit en càpsula, originària de l'Amèrica tropical i plantada com a ornamental.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *flor de lluna f.* [DIGEC]; [DIEC].
- *meravella f.* [BELVITGES: «*maravella*»]; [LABÈRNIA: «*maravella*»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].

251 - *Ipomoea batatas* Lam.

Família: *Convolvulaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

8

Noms de la morfologia vegetal:

9

La derivació. Noms col·lectius:

2

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

2

Homonímia. El món vegetal:

2

Homonímia. Altres àrees:

1

Noms en total:

24

De fesols i *moniatos*, ves espai que donen flato.⁴⁸

És curiós que el tubercle de l'*Ipomoea batatas*, de nom vulgar *batata* o *moniato*, aconseguís de seguida renom si ho comparem amb les vicissituds de la introducció del *Solanum tuberosum* o *patata*.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **batata** f. (*plantes superiors, agricultura*). *Moniato*.
- **meravella** f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta del gènere *Ipomoea* o *Pharbitis*, de la família de les convolvulàcies, enfiladissa, de fulles enteres o lobulades, flors tubuloses en forma d'embut, generalment oloroses, i fruit en càpsula, originària de l'Amèrica tropical i plantada com a ornamental
- **moniatar** m. (*col·lectius vegetals, agricultura*). Camp plantat de moniatos.
- **moniatara** f. (*plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les convolvulàcies, d'arrels tuberoses, tiges enfiladisses o decumbents, fulles amplemment ovades, truncades o cordiformes a la base, i flors en forma d'embut, blanques, rosades o violàcies, originària de l'Amèrica tropical i cultivada per les seves arrels, els moniatos (*Ipomoea batatas*).
- **moniato** m. (*plantes superiors, agricultura*). Arrel tuberosa comestible de la moniatara, oblonga o fusiforme, de polpa groguenca o vermellova, rica en fècula i sucre.
- **moniato** m. (*plantes superiors, agricultura*). *Moniatara*.
- **patata de Màlaga** f. (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). *Moniato*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **batata** f. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- **boniato** m. [DCVB]; [SALLENT]; [CEBALLOS].
- **meravella** f. [BELVITGES: «*maravella*»]; [LABÈRNIA: «*maravella*»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- **moneato** m. [DCVB].
- **monei** m. [DCVB].
- **moniatara** f. [DCVB]; [DIEC].
- **moniato** m. [BARCELÓ]; [SALLENT]; [FABRA]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [VENY *Eivissenc*: «*moneiato*»]; [DIEC]; [Paraules cuina].
- **patata de Màlaga** f. [BARCELÓ]; [FABRA].

Noms del tubercle:

- **batata** f. [Paraules cuina].
- **monei** m. [DCVB].
- **moniat** m. [COSTA]; [AGUILÓ].
- **moniato** m. [AGUILÓ]; [DCVB]; [BOLÓS/VIGO]; [VENY *Eivissenc*: «*moneiato*»]; [DIEC].

⁴⁸ Anna Parés, *Refranys*.

- *monyaco m.* [DCVB].
- *muniaco m.* [DCVB].
- *pataca f.* [SANELO]; [DCVB].
- *patata de Màlaga f.* [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- *poma de terra dolça f.* [CORBERA].

Noms col·lectius, la planta:

- *moniatar m.* [DCVB]; [DIEC].
- *moniaterar m.* [DCVB].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *casca. f.* Confitura o pasta que fan per Nadal, de patata de Màlaga, sucre i farina (València) [AGUILÓ].
- *lilau m.* Moniato torrat. [VENY *Eivissenc*].

HOMONÍMIES I LLISCAMENTS SEMÀNTICS.

Món vegetal.

- *arbre moniat m.* Herba d'olor fort que excita el vòmit; les fulles són semblants a les del *gatillo casto* y a las dels créixens [LABÈRNIA].
- *arbre moniat m.* Arbre de la família de les lleguminoses, *Anagyris foetida* L., d'olor forta que excita el vòmit (Labèrnia-S. Dicc.) [DCVB].

Altres àrees temàtiques.

- *pataca f.* Mentida. [SANELO].

252 - *Ipomoea carnea* Jacq.

Família: *Convolvulaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms en total:

2

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *meravella f.* (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). Planta del gènere *Ipomoea* o *Pharbitis*, de la família de les convolvulàcies, enfiladissa, de fulles enteres o lobulades, flors tubuloses en forma d'embut, generalment oloroses, i fruit en càpsula, originària de l'Amèrica tropical i plantada com a ornamental

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *borratxa peruana f.* [COSTA].
- *meravella f.* [BELVITGES: «maravella»]; [LABÈRNIA: «maravella»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].

253 - *Ipomoea indica* (Burm. F.) Merr.

Família: *Convolvulaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

Planta enfiladissa ornamental de procedència tropical que avui està molt popularitzada en la jardineria.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *campaneta de jardí* f. (*plantes superiors, agricultura*). *Meravella*.
- *meravella* f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta del gènere *Ipomoea* o *Pharbitis*, de la família de les convolvulàcies, enfiladissa, de fulles enteres o lobulades, flors tubuloses en forma d'embut, generalment oloroses, i fruit en càpsula, originària de l'Amèrica tropical i plantada com a ornamental.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *campaneta de jardí* f. [*DIEC*]; [BÄRTELS].
- *meravella* f. [BELVITGES: «*maravella*»]; [LABÈRNIA: «*maravella*»]; [DCVB]; [FABRA]; [*DIEC*].

254 - *Ipomoea purpurea* (L.) Roth.

Família: *Convolvulaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 3

Noms en total: 3

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *campaneta de jardí* f. (*plantes superiors, agricultura*). *Meravella*.
- *meravella* f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta del gènere *Ipomoea* o *Pharbitis*, de la família de les convolvulàcies, enfiladissa, de fulles enteres o lobulades, flors tubuloses en forma d'embut, generalment oloroses, i fruit en càpsula, originària de l'Amèrica tropical i plantada com a ornamental.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *campana* f. [LABÈRNIA].
- *campaneta de jardí* f. [*DIEC*].
- *meravella* f. [BELVITGES: «*maravella*»]; [LABÈRNIA: «*maravella*»]; [DCVB]; [FABRA]; [*DIEC*].

255 - *Iva frutescens* L.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *acapalti m.* [COSTA].

256 - *Jacaranda mimosifolia* D.Don.

Família: *Bignoniaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms de la morfologia vegetal: 1

Noms del comerç i la indústria: 1

Noms en total: 4

«la cambra dels avis era de *xicranda*
sempre fosca i amb olor de codonys».⁴⁹

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *jacaranda f.* (*plantes superiors, ciència forestal*). Planta del gènere *Jacaranda*, de flors vistoses i fusta emprada en ebenisteria, d'origen tropical, sovint plantada en parcs i jardins als països on l'hivern no és gaire fred.
- *xicranda f.* (*plantes superiors, agricultura, ciència forestal*). Arbre de la família de les bignoniàcies, de fulles oposades, doblement pinnades, amb els folíols oblongs i acuminats, caduques a l'inici de la primavera, flors blaves tubuloses i un xic bilabiades, disposades en panícules piramidals molt vistoses, i fruit en càpsula arrodonida i aplanada, originari de l'Amèrica del Sud, sovint plantat en parcs i jardins als països on l'hivern no és gaire fred (*Jacaranda mimosifolia* o *J. acutifolia*).
- *xicranda f.* (*plantes superiors, agricultura, ciència forestal*). *Jacaranda*.
- *xicranda f.* (*lèxic comú, indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de *xicranda* i d'altres arbres congèneres, de color fosc o negrós, emprada sobretot en ebenisteria.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *jacaranda f.* [DIEC].

⁴⁹ Olga Xirinacs, *Óssa major. Poesia completa*, 48.

- *xicranda* f. [COSTA: «xacaranda»]; [DIGEC]; [DIEC].

Noms del fruit:

- *manipoi* m. [COSTA: «manipoy»].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *xicranda* f. Fusta de xicranda i d'altres arbres congèneres, de color fosc o negrós, emprada sobretot en ebenisteria. [LABÈRNIA: «xacaranda»]; [AGUILÓ: «xecaranda»]; [DCVB: «xacaranda, xecaranda, xicaranda, xicarandana, xicranda»]; [FABRA]; [DIEC].

257 - *Jatropha curcas* L.

Família: *Euphorbiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *jatrofi* m. [COSTA].
- *mediciner* m. [COSTA].

258 - *Juglans nigra* L.

Família: *Juglandaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	4
Noms de la morfologia vegetal:	2
La derivació. Noms col·lectius:	2
Noms del comerç i la indústria	1
Noms en total:	9

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *noguera* f. (lèxic comú, agricultura, indústria de la fusta, ciència forestal). Fusta de noguera. *Una taula de noguera*.
- *noguera negra* f. (*plantes superiors*). Arbre caducifoli de la família de les juglandàcies, semblant a la noguera, però amb nombrosos folíols acuminats i fruits finament pubescents, propi dels boscos d'Amèrica del Nord i de vegades cultivat, del qual se'n beneficia la fusta i els fruits (*Juglans nigra*).
- *noguerar* m. (lèxic comú, col·lectius vegetals, agricultura). *Noguerada*.
- *noguerada* f. (lèxic comú, col·lectius vegetals, agricultura). Lloc plantat de nogueres.

- *nou f.* (*plantes superiors*). Fruit de la noguera negra, molt semblant a la nou comuna, pubescent, la llavor del qual és emprada sobretot en pastisseria.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *noguera americana f.* [COSTA].
- *noguera negra f.* [DIEC]; [PANAREDA].
- *pacana f.* [FABRA].
- *pacaner m.* [DIGEC].

Noms del fruit:

- *nou f.* [DIEC].
- *pacana f.* [FABRA]; [DIGEC].

Noms col·lectius de la planta:

- *noguerar m.* [DIEC].
- *noguereda f.* [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *noguera f.* Fusta de noguera. *Una taula de noguera.* [DIEC].

259 - *Juniperus virginiana* L.

Família: *Cupressaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
La derivació. Noms col·lectius:	1
La derivació. Els adjectius:	1
Noms del comerç i la indústria	2
Noms en total:	6

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *cedre m.* (*ciència forestal, indústria de la fusta*). Fusta de qualitats semblants al cedre, obtinguda de diversos arbres com ara el camecíparis, la cedrela, la criptomèria, el libocedre, la tuia i alguns ginebres, pins i xiprers.
- *cedreda f.* (*col·lectius vegetals, ciència forestal*). Bosc de cedres.
- *cedre de Virgínia m.* (*plantes superiors*). Arbre de la família de les cupressàcies, del grup de les savines, dioic, de fulles oposades punxents i fruit en gàbul carnós de color violeta brut, originari d'Amèrica del Nord, que proporciona fusta vermellova, molt olorosa, tova però resistent, i un oli emprat en perfumeria i en productes de neteja (*Juniperus virginiana*).
- *cedrí cedrina adj.* (*lèxic comú, ciència forestal, plantes superiors*). Relatiu o pertanyent al cedre.

- *oli de cedre m. (plantes superiors)*. Oli extret, per destil·lació, del duramen de diverses coníferes d'Amèrica del Nord, principalment de la tuia del Canadà i del cedre de Virgínia, emprat en microscòpia, per a lents d'immersió, i en perfumeria.
- *savina de Virgínia f. (plantes superiors)*. Cedre de Virgínia.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *cedre de Virgínia m. [DIEC]*.
- *savina de Virgínia f. [DIEC]*.

Noms de camp conreat o col·lectius de la planta:

- *cedreda f. [DIEC]*.

Derivació. Formació d'adjectius:

- *cedrí cedrina adj.* Relatiu o pertanyent al cedre. [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *cedre m.* Fusta de qualitats semblants al cedre, obtinguda de diversos arbres com ara el camecíparis, la cedrela, la criptomèria, el libocedre, la tuia i alguns ginebres, pins i xiprers. [DIEC].
- *oli de cedre m.* Oli extret, per destil·lació, del duramen de diverses coníferes d'Amèrica del Nord, principalment de la tuia del Canadà i del cedre de Virgínia, emprat en microscòpia, per a lents d'immersió, i en perfumeria. [DIEC].

260 - *Krameria triandra* Ruiz López & Pavón

Família: *Krameriaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *ratània f. (lèxic comú, plantes superiors, medicina)*. Arbust de fulles simples, flors zigomorfes vermelloses i fruit globós cobert de pues, indígena dels Andes centrals, les arrels del qual proporcionen un extracte medicinal de propietats astringents i tanins (*Krameria triandra*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *ratània f.* [LABÈRNIA: «ratànha»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].

261 - *Lagenaria vulgaris* Ser.

Família: *Combretaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	12
Noms de la morfologia vegetal:	53
La derivació. Noms col·lectius:	10
La derivació. Els intensius:	39
La derivació. Els adjectius:	11
La derivació. Els verbs:	5
Noms de l'agricultura:	4
Noms del comerç i la indústria:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	11
Homonímia. El món vegetal:	20
Homonímia. Altres àrees:	61
Noms en total:	227

[V. la lexicografia recollida agrupada conjuntament amb la de les espècies cucurbitàcies nùms. 172 al 175.]

262 - *Laguncularia racemosa* (L.) C. F. Gaernt.

Família: *Combretaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *laguncular m.* [COSTA].

263 - *Lantana camara* L.

Família: *Verbenaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *lantana f.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbust caducifoli de la família de les verbenàcies, de fulles ovades i serrades, flors petites tubuloses, agrupades en poms corimbiformes, totes grogues o unes grogues i altres vermelles, i fruit en petita drupa negra, originari d'Amèrica del Sud i cultivat en jardineria (*Lantana camara*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *lantana f.* [BÄRTELS]; [DIGEC]; [DIEC]; [CHANES].

264 - *Lecythis usitata* Miers.

Família: *Lecythidaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *jacapucago m.* [COSTA].
- *lecididàcia f.* [FABRA].

265 - *Leopoldinia piassaba* Wallace

Família: *Arecaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA.

Noms de la planta:

- *xiquí m.* [COSTA].

266 - *Lippia nodiflora* Kunth.

Família: *Verbenaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *berbena de nucs florits m.* [DCVB: «*verbena de nucs florits*»].

267 - *Lippia triphylla* Kunth.

Família: *Verbenaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 4

Noms en total: 4

«La *marialluïsa*, | el païdor allisa».⁵⁰

Aquesta espècie arbustiva originària de Xile, de molt de predicament com a planta medicinal, fou batejada amb el nom d'*Aloysia*, pel naturalista català Antoni Palau Verdera, en honor de la reina Maria Lluïsa de Parma, esposa de Carles IV, i d'aquí se'n deriva el nom en la majoria de les llengües europees.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *marialluïsa* f. (lèxic comú, plantes superiors, medicina, agricultura). Arbust o arbret caducifoli de la família de les verbenàcies, originari de Xile, de flors petites liloses, disposades en inflorescències paniculiformes, i de fulles lanceolades en verticils de tres, oloroses, emprades en infusió, per a aromatitzar begudes alcohòliques o per a extreure'n una essència (*Aloysia citrodora* o *Lippia triphylla*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *herba de la princesa* f. [LABÈRNIA]; [DCVB].
- *herba lluísa* f. [BARCELÓ]; [DCVB: «herba-lluïsa»]; [SANNA];
- *marialluïsa* f. [LABÈRNIA: «maria lluísa, marialluïsa»]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT-QUER]; [CEBALLOS]; [SANNA]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [Paraules cuina].
- *reina lluísa* f. [DCVB].

268 - *Liquidambar styraciflua* L.

Família: *Hamamelidaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	4
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	2
Noms en total:	6

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *estorac* m. (medicina, plantes superiors). *Liquidambre*.
- *liquidàmbar* m. (plantes superiors). Arbre caducifoli del gènere *Liquidambar*, de la família de les hamamelidàcies, exòtic, de fulles palmatilobades, flors unisexuals en raïms de glomèruls, i infructescència globosa i espinosa, del qual s'extreu el liquidambre.
- *liquidambre* m. (medicina, plantes superiors). Líquid balsàmic groguenc procedent del *Liquidambar styraciflua*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *estorac* m. [AGUILÓ: «estorach»].

⁵⁰ Ramon Gausachs, *Herbes remeieres*.

- *liquidàmbar m.* [DIEC]; [CHANES].
- *maripenda f.* [COSTA].
- *ocossol m.* [LABÈRNIA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *estorac m. Liquidambre.* [DIEC].
- *liquidambre m.* Líquid balsàmic groguenc procedent del *Liquidambar styraciflua*. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].

269 - *Liriodendron tulipifera* L.

Família: *Magnoliaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
Noms en total:	3

El *tuliper de Virgínia* es conrea en la jardineria urbana i alguns exemplars es troben entre els arbres més grossos de Barcelona.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *tuliper m. (agricultura, plantes superiors)*. Arbre caducifoli de la família de les magnoliàcies, molt robust, de fulles lobulades amb una escotadura a l'apex i amb grans estípules, flors solitàries campanulades, d'un blanc verdós i tacades de taronja per dins, amb nombrosos estams i carpels, i fruit format per molts aquenis prolongats en una ala, originari d'Amèrica, de fusta molt apreciada i conreat en jardineria (*Liriodendron tulipifera*).
- *tuliper de Virgínia m. (agricultura, plantes superiors)*. *Tuliper*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *arbre de les tulipes m.* [CHANES]
- *tuliper m.* [DIEC].
- *tuliper de Virgínia m.* [KREMER]; [DIGEC]; [DIEC].

270 - *Lophophora williamsii* (Lem. ex Salm. Syck.) J. M. Coult.

Família: *Cactaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	1
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *mescalina* f. (*medicina, química*). Alcaloide aïllat del peiot, d'efectes al·lucinògens.
- *peiot* m. (*plantes superiors*). Planta de la família de les cactàcies, amb una part enterrada en forma de nap i una part aèria amb aspecte de petit cactus globós, glauc i proveït de fascicles de pèls, que fa unes flors roses o blanques, originària dels altiplans àrids d'Amèrica del Nord, d'intenses propietats narcòtiques (*Lophophora williamsii*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *peiot* m. [*DIGEC*]; [*DIEC*].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions.

- *mescalina* f. Alcaloide aïllat del peiot, d'efectes al·lucinògens. [*DIGEC*]; [*DIEC*].

271 - *Lycopersicon esculentum* L.

Família: *Solanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	17
Noms de la morfologia vegetal:	30
La derivació. Noms col·lectius:	7
La derivació. Els intensius:	18
La derivació. Els adjectius:	1
Noms de l'agricultura:	5
Noms del comerç i la indústria:	2
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	18
Homonímia. El món vegetal:	7
Homonímia. Altres àrees:	8
Noms en total:	113

«Els Blavets de la Marina,
quan van a segar arròs,
només mengen que tonyina,
pa, *tomaques* i alficós».⁵¹

Què en seria del que en diem la “dieta mediterrània” sense els tomàquets? Costa d'entendre, però malgrat l'omnipresència que en l'alimentació té avui entre nosaltres el fruit de l'espècie *Lycopersicon esculentum*, no l'he trobat en la lexicografia fins al 1805 (*tomaca*, *tomaquera* i *tomàtec* en el diccionari de Belvitges),

Contra tot pronòstic, la introducció a Europa del consum d'aquesta espècie va ésser obra dels napolitans i no pas per via castellana. Gènova i Niça haurien estat les etapes prèvies

⁵¹ Cançó popular valenciana, Joan Amades, *Cançoner*, 932.

al desembarcament al París revolucionari de la mà de la gent del Midi i el seu “tomate provençale”.⁵²

I, tanmateix, malgrat una entrada més aviat sigil·losa, segurament per Perpinyà des del veïnatge provençal, sorprèn que llevat d'alguna metàfora puntual, puguem trobar, en tot el domini, una arrel tan generalitzada de les denominacions de la planta i del fruit en el mot *tomatl*, nom de la llengua nàhuatl procedent de Mèxic.

També és un fet sorprenent que la gran presència assolida en la nostra cuina —des del sofregit al romesco, des de la samfaina al pa amb tomàquet—, que en fa un component essencial de la personalitat, pugui deure's a un fruit arribat fa tan poc.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **agafa-sants** *m.* (*hoteleria*). Truita d'ous i farina tallada a trossos i acompanyada d'un sofregit de tomàquet i pèsols.
- **aguiat** *m.* (*hoteleria*). Plat mallorquí de carn cuinada amb ceba, alls, tomàquet, espècies i brou.
- **amanida** *f.* (*lèxic comú*). Plat d'enciam, tomàquet, ceba i altres verdures crues amanides amb oli, sal, vinagre, etc.
- **bullabessa** *f.* (*hoteleria*). Sopa elaborada amb diverses menes de peix i de crustacis bullits, un sofregit fet d'oli i tomàquet i d'altres vegetals.
- **cirerol** *m.* (*lèxic comú, agricultura*). Tomàquet petit i rodó.
- **escaldí escaldina** *adj.* (*lèxic comú*). Que és bullit i amanit amb ceba, tomàquet, alls, sal, oli i vinagre, s'aplica als llegums. *Mongetes escaldines, pèsols escaldins.*
- **esqueixada** *f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Amanida feta amb bacallà o tonyina esqueixats, enciam, tomàquet, olives, etc.
- **gaspatxo** *m.* (*hoteleria, lèxic comú*). Sopa freda, crua, feta amb tomàquet, all, aigua, oli, vinagre, sal i molla de pa ben barrejat, a la qual s'afegeix ceba, cogombre i pebrot trinxat.
- **potaco** *m.* (*lèxic comú*). Guisat compost de patates, de pebrot, de tomàquet i altres hortalisses, sovint acompanyat de carn, d'espíneta, etc.
- **quètxup** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Salsa elaborada amb polpa de tomàquet condimentada amb vinagre, suc de llimona, sucre i sal.
- **romesco** *m.* (*hoteleria, lèxic comú*). Salsa feta amb nyores, tomàquets, alls i cebes escalivats, una picada d'ametlles o avellanes, oli i altres ingredients, que se serveix com a condiment d'un plat, principalment de peix.
- **samfaina** *f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Guisat que sol servir d'acompanyament fet amb tallets de pebrot, tomàquet, albergínia, ceba i carabassó.
- **sofreginat** *m.* (*hoteleria*). *Sofregit.*
- **sofregit** *m.* (*hoteleria*). Fregit fet principalment de ceba i tomàquet que és la base de molts guisats.
- **suquet** *m.* (*hoteleria*). Plat de peix variat, de vegades amb crustacis i mol·luscos, preparat amb un sofregit d'oli, all, farina, tomàquet i julivert, al qual s'afegeix aigua, sal i pebre.
- **tomaca** *f.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). *Tomàquet.*

⁵² Toussaint-Samat, Histoire nourriture, 516-18.

- **tomacó** *m.* (lèxic comú) Tomàquet d'una varietat petita i sobretot el que es penja per conservar-lo.
- **tomaquera** *f.* (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Herba de la família de les solanàcies, robusta, més o menys sarmentosa, pilosa i glandulosa i amb una olor característica, de fulles gruixudes, una o dues vegades compostes, amb folíols de mida desigual, flors regulars, estelades i grogues, en cimes extraaxil·lars, i fruit en baia, originària de l'Amèrica tropical i de l'Amèrica del Sud, cultivada pels seus fruits, els tomàquets (*Lycopersicon esculentum* o *Solanum lycopersicum*).
- **tomàquet** *m.* (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Fruit comestible de la tomaquera, de mida molt diversa, globós, ovoide o piriforme, sovint deprimat i lobat i solcat, de pela vermella, rosa o groguenca, dividit per dins en unes quantes cavitats i amb les llavors immergides en una massa mucilaginosa.
- **tomàquet** *m.* (plantes superiors, lèxic comú, agricultura). Tomaquera.
- **tomàquet de mar** *m.* (invertebrats). Invertebrat cnidari de la classe dels zoantaris, de color roig encès i amb les vores del disc de color blau (*Actinia equina*).
- **tomata** 1. *f.* (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Tomàquet.
- **tomàtec** *m.* (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Tomàquet.
- **tomateguera** *f.* (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Tomaquera.
- **tomatera** *f.* (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). Tomaquera.
- **tomàtic** *m.* (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Tomàquet.
- **tomàtiga** *f.* (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Tomàquet.
- **tomatiguera** *f.* (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Tomaquera.
- **tomatiguera** *f.* (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Tomaquera.
- **trepó** *m.* (lèxic comú, hotelaria). Amanida feta de tomàquet, ceba i pebrot verd, i altres ingredients secundaris, tallats a trossos petits.
- **vinça** 2. *f.* (lèxic comú). Llavor de pebre o de tomàquet.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **domaguera** *f.* [DCVB].
- **domatiguera** *f.* [DCVB].
- **metzines de llop** [SALLENT].
- **pomata** *f.* [DCVB]; [CORBERA: «pumata»]
- **tomaca** *f.* [AGUILÓ]; [DIEC].
- **tomaguera** *f.* [DCVB].
- **tomaquera** *f.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].
- **tomàquet** *m.* [DIEC].
- **tomata** *f.* [CAVANILLES]; [AGUILÓ]; [DIEC].
- **tomàtec** *m.* [SALLENT]; [DIEC].
- **tomateguera** *f.* [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].
- **tomatera** *f.* [CAVANILLES]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [MASSANA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **tomàtic** *m.* [DIEC].

- *tomàtiga* f. [BARCELÓ]; [DIEC].
- *tomatiguera* f. [BARCELÓ]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].
- *tomatiguera* f. [DIGEC]; [DIEC].
- *tomera* f. [DCVB].

Noms del fruit:

- *toma* f. [DCVB];
- *domaga* f. [DCVB].
- *domàtiga* f. [DCVB].
- *pomata* f. [DCVB]; [SANNA]; [CORBERA: «pumata»]
- *tomaca* f. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *tomàquet* m. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [DIGEC]; [DIEC]; [Paraules cuina].
- *tomata* f. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [BOLÓS/VIGO]; [MASSANA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *tomàtec* m. [BELVITGES]; [LABÈRNIA: «tomàtech»]; ; [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *tomàtic* m. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *tomàtiga* f. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

El fruit, noms varietals:

- *cirerol* m. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *cirerola* f. [DCVB].
- *pomaplè*. [DECat].
- *tomaca caganera*.f. [DCVB].
- *tomaca cagona*.f. [DCVB].
- *tomaca de la pereta*.f. [DCVB].
- *tomaca del perellonet*.f. [DCVB].
- *tomaca de poma*.f. [DCVB].
- *tomaca dolceta*.f. [DCVB].
- *tomacó* m. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- *tomata pataquera* f. [DCVB].
- *tomàtiga de penjar*.f. [DCVB].
- *tomàtiga de pera*.f. [DCVB].
- *tomàtiga de pruna*.f. [DCVB].
- *tomàtiga de ramellet*.f. [DCVB].
- *tomàtiga de senyal de gall*.f. [DCVB].
- *tomàtiga forastera*.f. [DCVB].
- *tomàtiga mallorquina*.f. [DCVB].
- *tomàtiga valldemossina*.f. [DCVB].

Noms de la llavor:

- *vinça* f. [DCVB]; [DIEC].

Noms col·lectius, la planta:

- **domatigar** *m.* [DCVB].
- **tomacar** *m.* [DCVB].
- **tomaqueral** *m.* [DCVB]
- **tomàtar** *m.* [DCVB]
- **tomateral** *m.* [DCVB]
- **tomatigar** *m.* [DCVB]

Noms col·lectius, el fruit:

- **tomacada** *f.* [DCVB].

Derivació, intensius:

d) Augmentatius.

- *tomaca*: **tomacassa** [DCVB].
- *tomata*: **tomatassa** [DCVB].
- *tomàtiga*: **tomatigarra**, **tomatigassa** [DCVB].

e) Diminutius.

- *tomaca*: **tomaqueta** [DCVB].
- *tomata*: **tomateta** [DCVB].
- *tomàtic*: **tomatigó** [DCVB].
- *tomàtiga*: **tomatigona**, **tomatigueta**, **tomatigueta**, **tomatiguetxa**, **tomatiguel·la**, **tomatigueua** [DCVB].

f) Pejoratius.

- *tomaca*: **tomacot**, **tomacota** [DCVB].
- *tomàtiga*: **tomatigot**, **tomatigota** [DCVB].
- *tomata*: **tomatot**, **tomatota** [DCVB].

Derivació, adjectius:

- **tomater**, **tomatera** *adj.* Pertanyent o relatiu als tomàquets [DCVB].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'agricultura:

- **emperxellar** *v. tr.* Posar canyes (perxells) a les tomateres. [MASSANA: ampertxellar»]
- **parral** *m.* Aspra de tomaquera. [GRIERA *La vinya*]
- **perxell** *m.* Canya o bastó per a lligar les tomaqueres. [MASSANA: «pertzell, perxell»]
- **tomataire** *m.* Conrador de tomàquets [DCVB].
- **tomater**, **tomatera** *m. i f.* Qui conrea tomateres [DCVB].

El comerç i la indústria:

- **tomataire** *m.* Venedor de tomàquets. [DCVB]
- **tomater**, **tomatera** *m. i f.* Qui ven tomàtecs [DCVB].

L'alimentació, la cuina i la medicina:

- **agafa-sants** *m.* Truita d'ous i farina tallada a trossos i acompanyada d'un sofregit de tomàquet i pèsols. [DIEC].

- **aguiat** *m.* Plat mallorquí de carn cuinada amb ceba, alls, tomàquet, espècies i brou. [DCVB]; [DIEC].
- **amanida** *f.* Plat d'enciam, tomàquet, ceba i altres verdures crues amanides amb oli, sal, vinagre, etc. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- **bullabessa** *f.* Sopa elaborada amb diverses menes de peix i de crustacis bullits, un sofregit fet d'oli i tomàquet i d'altres vegetals. [DIEC].
- **cocot** *m.* «cierta especie como de empanada grande, rellena y compuesta, de solo atun, pimientos y tomates.» [ORELLANA *Valencia ant. mod.*: 140]
- **escaldí escaldina** *adj.* Que és bullit i amanit amb ceba, tomàquet, alls, sal, oli i vinagre, s'aplica als llegums. *Mongetes escaldines, pèsols escaldins.* [DIEC].
- **esqueixada** *f.* Amanida feta amb bacallà o tonyina esqueixats, enciam, tomàquet, olives, etc. [DIEC].
- **gaspatxo** *m.* Sopa freda, crua, feta amb tomàquet, all, aigua, oli, vinagre, sal i molla de pa ben barrejat, a la qual s'afegeix ceba, cogombre i pebrot trinxat. [DIEC].
- **potaco** *m.* Guisat compost de patates, de pebrot, de tomàquet i altres hortalisses, sovint acompanyat de carn, d'espina, etc. [DIEC].
- **quètxup** *m.* Salsa elaborada amb polpa de tomàquet condimentada amb vinagre, suc de llimona, sucre i sal. [DIEC].
- **romesco** *m.* Salsa feta amb nyores, tomàquets, alls i cebes escalivats, una picada d'ametlles o avellanes, oli i altres ingredients, que se serveix com a condiment d'un plat, principalment de peix. [DCVB]; [DIEC].
- **samfaina** *f.* Guisat que sol servir d'acompanyament fet amb tallets de pebrot, tomàquet, albergínia, ceba i carabassó. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **sofreginat** *m.* Sofregit. [DIGEC]; [DIEC].
- **sofregit** *m.* Fregit fet principalment de ceba i tomàquet que és la base de molts guisats. [DIGEC]; [DIEC].
- **suquet** *m.* Plat de peix variat, de vegades amb crustacis i mol·luscos, preparat amb un sofregit d'oli, all, farina, tomàquet i julivert, al qual s'afegeix aigua, sal i pebre. [DIEC].
- **tombet** *m.* Fritada composta de carn, patates i pebres, i també tomàtiga (Mall., Men.). [AGUILÓ: «tumbet»]; [DCVB].
- **trempó** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Amanida feta de tomàquet, ceba i pebrot verd, i altres ingredients secundaris, tallats a trossos petits. [DIEC].
- **xilmole** *m.* Salsa usada en Amèrica septentrional que es fa amb xile i tomàtec. [COSTA].

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS

El món vegetal:

- **cirerola** *f.* Arbust de la família de les saxifragàcies (*Ribes alpinum*). [DCVB]; [DIEC].
- **tomaquera borda** *f.* *Physallis alkekengi*. [LABÈRNIA]; [CEBALLOS].
- **tomàquet bord** *m.*: Fruit de la planta *Solanum nigrum* i de la subespècie *villosum*. [DCVB].

- **tomaquera del dimoni**. *f.* Planta solanàcia de l'espècie *Solanum nigrum*. [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- **tomata borda** *f.* *Morella vera* (*Solanum nigrum*). [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC].
- **tomata d'hivern**. *f.*: fruit de la solanàcia *Physalis alkekengi*. [DCVB].
- **tomàtiga del dimoni**. *f.*: fruit de la planta *Solanum nigrum* i de la subespècie *villosum*. [DCVB].

Altres àrees temàtiques:

- **estomacar** *v. tr.* Apallissar. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- **tomacada** *f.* Cop de tomàquet. [DCVB].
- **tomàquet de mar** *m.* Invertebrat cnidari de la classe dels zoantaris, de color roig encès i amb les vores del disc de color blau (*Actinia equina*). [DIGEC]; [DIEC].
- **tomàtiga** *f.* Embriaguesa [DCVB].
- **tomàtiga** *f.* Refredat fort [DCVB].
- **tomàtiga** *f.* Cop violent [DCVB].
- **tomàtiga** *f.* Vulva [DCVB].
- **tomàtiga** *f.* Prostituta [DCVB].

272 - *Lysiloma acapulcensis* (Kunth) Benth.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms del comerç i la indústria

1

Noms en total:

1

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **tepeguatge** *m.* Fusta de Mèxic molt forta i compacta. [COSTA].

273 - *Maclura pomifera* (Raf.) Schneid.

Família: *Moraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **maclura** *f.* (*plantes superiors*). Arbre o arbust caducifoli de la família de les moràcies, sovint espinós, dioic, de fulles oblongues, enteres i molt agudes, flors molt petites, les masculines en curts raïms, les femenines en petits glomèruls, que donen lloc a infructescències de color groc de la mida d'una taronja, originari

d'Amèrica del Nord, apreciat per la seva fusta, de color ataronjat, tenaç i duradora, emprada també com a tintòria (*Maclura pomifera*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *maclura* f. [DIEC]; [CHANES].

274 - *Maclura tinctoria* (L.) D. Don ex Steud.

Família: *Moraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms del comerç i la indústria	1
Noms en total:	4

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *fustet* m. (*indústria química, plantes superiors*). Arbre de la família de les moràcies, dioic, de fulles grosses i enteres, propi de l'Amèrica tropical, la fusta del qual s'empra en ebenisteria i dona un tint groc que serveix per a tenyir fibres i pells (*Maclura tinctoria* o *Chlorophora tinctoria*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *fustet* m. [LABÈRNIA]; [DIEC].
- *garfuana* f. [COSTA].

Noms del fruit:

- *quetxue* m. [COSTA].

LA PRODUCTIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *fustoc* m. Fusta d'un arbre de les Antilles que s'usa en tintoreria. [LABÈRNIA: «*fustoch*»]; [COSTA: «*fustoch*»].

275 - *Madia sativa* Mol.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *madí* m. [COSTA].

276 - *Magallana trialata* Suessung

Família: *Tropaeolaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *magallana* f. [COSTA].

277 - *Magnolia grandiflora* L.

Família: *Magnoliaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 5

Noms de la morfologia vegetal: 1

Noms en total: 6

«les cases d'americano... incorporaren ...
també les figues de moro, les atzavares,
el palo santo (caqui), el bambú i la *magnòlia*»⁵³

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC.

- *magnòlia* f. (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Arbre del gènere *Magnolia*, de la família de les magnoliàcies, perennifoli o caducifoli, de fulles enteres, flors grosses i vistoses, blanques o roses, amb nombrosos estams i pistils, fruit format per molts fol·licles agrupats en una mena de pinya, i llavors de coberta carnosa unides al fruit per un llarg filament, cultivat com a ornamental.
- *magnòlia* f. (plantes superiors). Magnòlia perennifòlia, de fulles coriàcies i llueus, flors blanques, molt grosses i oloroses, i llavors vermelles, originària d'Amèrica del Nord i sovint plantada com a ornamental (*Magnolia grandiflora*).
- *magnòlia* f. (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Flor de la magnòlia.
- *magnoliàcies* f. pl. (plantes superiors). Família de plantes dicotiledònies, llenyoses, de fulles simples amb grans estípules caduques que al principi envolten la tija, flors sovint grosses, solitàries, amb dos o tres verticils de tèpals i nombrosos estams disposats helicoidalment, i fruit format sovint per diversos carpels, lliures o soldats entre ells, pròpies de l'Àsia oriental i d'Amèrica, a la qual pertanyen les magnòlies i el tulíper.
- *magnoliàcies* f. (plantes superiors). Individu d'aquesta família.
- *magnoliat* f. pl. (plantes superiors). Dicotiledònies.
- *magnoliera* f. (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Magnòlia.

⁵³ Montserrat Esquerda, *Ciutat record*, 34.

- *magnoliòfitins m. pl. (plantes superiors)*. Subdivisió dels espermatòfits que correspon a les angiospermes.
- *magnoliòfitins m. (plantes superiors)*. Individu d'aquesta subdivisió.
- *magnoliòpsids m. pl. (plantes superiors)*. *Dicotiledònies*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *magnoli m.* [DCVB].
- *magnòlia f.* [COSTA]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [CEBALLOS]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC]; [CHANES].
- *magnoliàcia f.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *magnolier m.* [DCVB]; [DIGEC].
- *magnoliera f.* [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Noms de la flor:

- *magnòlia f.* [COSTA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

278 - *Mahonia aquifolium* (Pursh) Nutt.

Família: *Berberidaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*.

- *mahònia f. (plantes superiors, agricultura)*. Arbust perennifoli de la família de les berberidàcies, de fulles pinnaticompostes, molt lluents i amb els folíols dentats i espinosos, flors grogues en raïm i fruit en baia globosa negra, originari d'Amèrica del Nord i conreat com a ornamental (*Mahonia aquifolium*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *mahònia f.* [DIEC].

279 - *Malpighia emarginata* L.

Família: *Malpighiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA HISTORICA

Noms de la planta:

- *cirerer de l'Havana m.* [DCVB].
- *malpighiàcia f.* [FABRA].

280 - *Mammea americana* L.

Família: *Clusiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	2

«Mos ulls aquella nit, ai!, no es clogueren;
entre caobes i *mameis* vegeren
dos altres ulls en la blavor dels cels.»⁵⁴

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *mamei* m. (*lèxic comú, plantes superiors*). Arbre perennifoli de la família de les gutíferes, de fulles gruixudes i llunts, oblongues o obovades i amb punts translúcids, flors blanques i oloroses, de les quals s'obté un oli essencial, i fruit en drupa, que conté d'una a quatre llavors metzinoses i medicinals, originari de l'Amèrica tropical (*Mammea americana*).
- *mamei* m. (*plantes superiors*). Fruit del mamei, globós o oblong, de pela coriàcia i aspra, de color verd o bru i polpa carnososa d'un groc brillant, aromàtica i comestible.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *mamei* m. [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Noms del fruit:

- *mamei* m. [DIGEC]; [DIEC].

281 - *Mammillaria sheldonii* (Britton & Rose) Boed.

Família: *Cactaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *mamella de monja* f. (*plantes superiors, agricultura*). Cactus del gènere *Mammillaria*, de la família de les cactàcies, originari d'Amèrica, de figura arrodonida i molt punxant.

⁵⁴ Jacint Verdaguer, *Obres completes*, 29, *L'Atlàntida*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *mamella de monja* f. [DIGEC]; [DIEC].

282 - *Mandevilla laxa* (Ruiz & Pav.) Woodson.

Família: *Apocynaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *gessamí de Xile* m. [DIGEC].

283 - *Manihot esculenta* Crantz

Família: *Euphorbiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms de la morfologia vegetal:

1

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

1

Noms en total:

3

«Una *tapioca* espessa com un aiguacuit». ⁵⁵

Les varietats silvestres d'aquesta espècie es distribueixen en la zona que va de l'Amazonas al sud de Mèxic; el midó contingut en els bulbs caracteritza la mandioca com una planta de gran utilitat alimentària i, actualment, ocupa el sisé lloc entre les de tot el món. A l'Amèrica del Sud el nom amb què més se la coneix és el de *yuca*; també té el nom de *tapioca*.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *mandioca* f. (*agricultura, plantes superiors, lèxic comú*). Planta herbàcia de la família de les euforbiàcies, molt robusta, de grans fulles palmades i arrels tuberoses molt riques en fècula, amb les quals es preparen coques i de les quals prové la tapioca, originària d'Amèrica del Sud (*Manihot utilissima* o *M. esculenta*).
- *tapioca* f. (*lèxic comú, hoteleria, plantes superiors*). Fècula blanca i granulada que s'extreu de l'arrel de la mandioca i serveix per a preparar sopes.

⁵⁵ Narcís Oller, *La febre d'or*, I, 67 (*apud DCVB*).

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **mandioca** f. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Noms de l'arrel:

- **manyoc** m. [COSTA: «magnoch»].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- **tapioca** f. Fècula blanca i granulada que s'extreu de l'arrel de la mandioca i serveix per a preparar sopes. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

284 - *Manihot glaziovii* Muell. Arg

Família: *Euphorbiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRÀFIA DEL DIEC

- **maniot** m. (*agricultura, plantes superiors*). Arbret de la família de les euforbiàcies, de fulles palmades, originari del Brasil i conreat en diversos llocs pel cautxú que proporciona (*Manihot glaziovii*).

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **maniot** m. [DIGEC]; [DIEC].

285 - *Manilkara bidentata* (A. DC.) A. Chev.

Família: *Sapotaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

3

Noms del comerç i la indústria

1

Noms en total:

4

LA LEXICOGRÀFIA DEL DIEC

- **balata** f. (*plantes superiors*). Arbre de la família de les sapotàcies, originari d'Amèrica del Sud, els fruits del qual són comestibles i del qual s'aprofita també la fusta i el làtex (*Manilkara bidentata* o *Mimusops balata*).
- **balata** f. (*plantes superiors, indústria química*). Làtex obtingut de la balata, que té les mateixes aplicacions industrials que la gutaperxa i es pot emprar com a succedani del xiclet.
- **sapotàcies** f. pl. (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies que engloba espècies arbòries laticíferes, de fulles simples, flors aromàtiques de

colors clars, sovint nocturnes i pol·linitzades per ratpenats, i fruit en baia, de distribució tropical, a la qual pertanyen la balata i els sapotes.

- *sapotàcia f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *balata f.* [DIGEC]; [DIEC].
- *masarandiba f.* [COSTA].
- *sapotàcia f.* [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *balata f.* Làtex obtingut de la balata, que té les mateixes aplicacions industrials que la gutaperxa i es pot emprar com a succedani del xiclet. [DIGEC]; [DIEC].

286 - *Manilkara dissecta* Dubard

Família: *Sapotaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms en total:

2

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *sapotàcies f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies que engloba espècies arbòries laticíferes, de fulles simples, flors aromàtiques de colors clars, sovint nocturnes i pol·linitzades per ratpenats, i fruit en baia, de distribució tropical, a la qual pertanyen la balata i els sapotes.
- *sapotàcia f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *aussuba f.* [COSTA].
- *sapotàcia f.* [DIGEC]; [DIEC].

287 - *Manilkara zapota* (L.) P. Royen

Família: *Sapotaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

6

Noms de la morfologia vegetal:

1

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

1

Noms en total:

8

LA LEXICOGRÀFIA DEL *DIEC*

- *acres* m. (*plantes superiors*). Sapote.
- *sapotàcies* f. pl. (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies que engloba espècies arbòries laticíferes, de fulles simples, flors aromàtiques de colors clars, sovint nocturnes i pol·linitzades per ratpenats, i fruit en baia, de distribució tropical, a la qual pertanyen la balata i els sapotes.
- *sapotàcia* f. (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- *sapote* m. (*plantes superiors*). Arbre perennifoli de la família de les sapotàcies, autòcton de l'Amèrica Central, de fruit comestible i fusta apreciada, el tronc del qual dona un làtex que és emprat per a la fabricació de xiclet (*Manilkara zapota* o *Achras zapota*).
- *xiclet* m. (*lèxic comú, hoteleria*). Goma aromatitzada i endolcida, emprada com a masticatori.

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *acana* f. [LABÈRNIA].
- *acres* m. [*DIEC*].
- *sapot* m. [COSTA].
- *sapotàcia* f. [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- *sapote* m. [*DIEC*].
- *sapoter* m. [COSTA].

Noms del fruit:

- *xicossapot* m. [COSTA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *xiclet* m. Goma aromatitzada i endolcida, emprada com a masticatori. [*DIGEC*]; [*DIEC*].

288 - *Maranta arundinacea* L.

Família: *Marantaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	4
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	1
Noms en total:	5

LA LEXICOGRÀFIA DEL *DIEC*

- *maranta* f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta herbàcia del gènere *Maranta*, de la família de les marantàcies, de fulles molt vistoses, amb faixes de color verd fosc i sovint tenyides parcialment de vermell, originària d'Amèrica i cultivada com a ornamental.
- *marantàcies* f. pl. (*plantes superiors*). Família de plantes monocotiledònies, que inclou herbes perennes amb rizomes i tubercles subterranis, fulles ovades o

lanceolades, flors generalment molt poc vistoses, trímeres, reunides en espiga o en panícula i notables per llur androceu, que té un sol estam fèrtil, i fruit carnós o capsular, pròpies de països tropicals, especialment d'Amèrica, a la qual pertanyen les marantes, plantades com a ornamentals, i diverses espècies comestibles, productores de midó o emprades en cistelleria.

- **marantàcia** f. (*plantas superiores*). Individu d'aquesta família.
- **sagú** [pl. -ús] m. (*lèxic comú, hoteleria*). Fècula treta d'una palmàcia, de fàcil digestió.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **agutiguepa** f. [COSTA].
- **maranta** f. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **marantàcia** f. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **sagú** m. [SALLENT].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- **arrow-root** [angl.] m. Fècula procedent d'una planta de l'Amèrica tropical (la *Maranta arundinacia*). [FABRA].

289 - *Matisia cordata* Hump. & Bonpl.

Família: *Malvaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **matisia** f. [COSTA].

Noms del fruit:

- **sapotillo** m. [COSTA].

290 - *Mauritia flexuosa* L.

Família: *Arecaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	1
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *moritxe m.* [COSTA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *iuruma f.* Farina que es trau de una planta americana. [COSTA: «*yuruma*»].

291 - *Melochia corchorifolia* L.

Família: *Malvaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *melòquia f.* [COSTA].

292 - *Menodora jaliscana* B. L. Turner

Família: *Oleaceae*.

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *menodor m.* [COSTA].

293 - *Mimosa pudica* L.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms en total:

2

«Aquella *sensitiva*
que sols que la toquessin un poc del cap del dit
plegava les fulloles amb aire compungit».⁵⁶

⁵⁶ Maria Antònia Salvà, Retorn, 16 (*apud DCVB*).

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *sensitiva* f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Herba de la família de les mimosàcies, de fulles dividides d'una manera palmada en quatre folíols pinnaticompostos, de flors molt petites, però amb llargs estams, reunides en glomèruls globosos, rosats o purpurescents, originària del Brasil i estesa per molts països tropicals, que ofereix la particularitat que els seus folíols i les seves fulles senceres es pleguen sobtadament en tocar-les (*Mimosa pudica*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *mimosa* f. [FABRA];
- *sensitiva* f. [LABÈRNIA]; [BARCELÓ]; [DCVB]; [MALAGARRIGA]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].

294 - *Mirabilis jalapa* L.

Família: *Nyctaginaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	5
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	6

«A sa finestra teniu
un *mirabajà*, estimada;
fadrí que li pega ullada,
roman amb so cor catiu».⁵⁷

Avui molt conreada en jardins, aquesta planta herbàcia autòctona del Perú rep el nom descriptiu en anglès de *four o'clock* perquè les flors no s'obren fins la tarda; pel mateix motiu, així com per la varietat de colors ve el nom castellà de *dondiego de noche*; l'arrel tuberosa se l'anomena *falsa jalapa* i ha substituït o falsificat l'autèntica arrel de *jalapa* de la planta *Ipomoea purga*.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *flor de nit* f. (*plantes superiors, agricultura*). Herba de la família de les nictaginàcies, robusta i d'arrel tuberosa, fulles ovades i flors tubuloses, amb un involucre basal, molt oloroses, blanques, rosades o grogues, que s'obren cap al tard, originària de l'Amèrica tropical i molt cultivada als jardins (*Mirabilis jalapa*).
- *meravella de nit* f. *Flor de nit*.
- *mirabajà* m. (*plantes superiors, agricultura*). *Flor de nit*.

⁵⁷ Cançó popular de Mallorca (*apud DCVB*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *diego de nits* m. [DCVB].
- *flor de nit* f. [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [BÄRTELS]; [DIGEC]; [DIEC].
- *meravella de nit* f. [DCVB]; [DIEC].
- *mirabajà* m. [BARCELÓ]; [AGUILÓ: «mirabejà»]; [DCVB]; [DIEC].
- *notxeres* f. pl. [BARCELÓ: «notxeras»].

Noms de l'arrel:

- *falsa jalapa* f. [BÄRTELS].

295 - *Monarda didyma* L.

Família: *Lamiaceae*.

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *monarda* f. [COSTA].

296 - *Monstera deliciosa* Liebm.

Família: *Araceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *monstera* f. (*plantes superiors*). Liana de la família de les aràcies, de tija robusta, amb arrels adventícies penjants, fulles grosses i coriàcies, generalment segmentades i amb perforacions ovades o el·líptiques, i flors en espàdix embolcallat per una espata blanca, el qual dona lloc a una infructescència comestible, originària de Mèxic i Amèrica Central i plantada com a ornamental (*Monstera deliciosa*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *monstera* f. [DIEC].

297 - *Muehlenbeckia complexa* (A. Cunn) Meisn.

Família: *Polygonaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *filferrera f.* (*plantes superiors, agricultura*). Liana de la família de les poligonàcies, de branques primes i volubles, fulles un xic alabardades, flors verdoses en raïms axil·lars i fruit sec però recobert pel periant que ha esdevingut carnós, de primer vermell i finalment blanquinós, originària d'Amèrica del Sud i cultivada com a ornamental (*Muehlenbeckia complexa*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *filferrera f.* [*DIEC*].

298 - *Myrceugenia rufa* (Colla.) Skotts. ex Kausel.

Família: *Myrtaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *hitigú m.* [*COSTA*].

299 - *Myristica bicuhyba* Schott ex Spreng.

Família: *Myristicaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la morfologia vegetal: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms del fruit:

- *becuïba f.* [*COSTA: «becuyba»*].

300 - *Myristica otopa* Humb. & Bonpl.

Família: *Myristicaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *otova f.* [COSTA].

301 - *Myroxylon balsamum* (L.) Harms.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de la morfologia vegetal:	3
La derivació. Els adjectius:	1
Noms del comerç i la indústria	1
Noms en total:	6

«És preferible prendre amb tu...
xarop dolcíssim de *tolú*»⁵⁸

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *bàlsam de Tolú m. (medicina)*. Resina que flueix de l'arbre americà de la família de les papilionàcies *Myroxylon balsamum*, de color bru o groguenc i de gust i olor aromàtics, emprada com a anticatarral i en perfumeria.
- *farnesol m. (química)*. Alcohol sesquiterpènic dels olis de tarongina i de llimona, o dels bàlsams del Perú i de Tolú.
- *opobàlsam m. (plantes superiors, medicina)*. Bàlsam de Tolú.
- *tolú [pl. -ús] m. (lèxic comú, medicina)*. Bàlsam obtingut d'un arbre de l'Amèrica del Sud (*Toluiifera balsamum*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *goacuàs m.* [COSTA].

Noms de la resina:

- *bàlsam de Tolú m.* [LABÈRNIA]; [FABRA]; [*DIEC*].
- *opobàlsam m.* [FABRA]; [*DIEC*].
- *tolú [pl. -ús] m.* [COSTA]; [DCVB]; [FABRA]; [*DIEC*].

⁵⁸ Salvador Espriu, *Cançons*, 109 (*apud DCVB*).

Derivació. Els adjectius:

- *toluífer toluífera* *adj.* Epítet dels arbres de què s'extrau el bàlsam de Tolú. [COSTA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *farnesol* *m.* Alcohol sesquiterpènic dels olis de tarongina i de llimona, o dels bàlsams del Perú i de Tolú. [DIEC].

302 - *Myroxylon pereirae* (Royle) Baillon

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la morfologia vegetal:	3
Noms del comerç i la indústria	3
Noms en total:	6

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC.

- *àcid cinàmic* *m. (química)*. Àcid aromàtic, de fórmula $C_6H_5CH=CHCOOH$, que ocorre lliure o en forma d'èsters en productes naturals com el bàlsam del Perú, l'oli de cinamom o les fulles de coca, emprat en la preparació dels seus èsters per a la indústria dels perfums.
- *bàlsam del Perú* *m. (medicina)*. Bàlsam obtingut de l'arbre *Myroxylon pereirae*, emprat en cosmètica i en farmàcia.
- *farnesol* *m. (química)*. Alcohol sesquiterpènic dels olis de tarongina i de llimona, o dels bàlsams del Perú i de Tolú.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la resina:

- *bàlsam del Perú* *m.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [FABRA].
- *bàlsam del seu* *m.* [LABÈRNIA: «bàlsem del seu»]
- *cabureba* *f.* [COSTA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *àcid cinàmic* *m.* Àcid aromàtic, de fórmula $C_6H_5CH=CHCOOH$, que ocorre lliure o en forma d'èsters en productes naturals com el bàlsam del Perú, l'oli de cinamom o les fulles de coca, emprat en la preparació dels seus èsters per a la indústria dels perfums. [DIEC].
- *cimameïna* *f.* Producte químic oleaginos, incolor, que s'obté per la destil·lació del bàlsam del Perú amb una dissolució de potassa càustica. [COSTA: «cimameyna»].
- *farnesol* *m.* Alcohol sesquiterpènic dels olis de tarongina i de llimona, o dels bàlsams del Perú i de Tolú. [DIEC].

303 - *Nicotiana glauca* R.C. Graham

Família: *Solanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *tabac de jardí m.* [DIGEC]; [PANAREDA].

304 - *Nicotiana rustica* L.

Família: *Solanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *tabac de pota m.* [BARCELÓ]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [PANAREDA].

Noms de les fulles:

- *tabac de pota m.* [DCVB].

305 - *Nicotiana tabacum* L.

Família: *Solanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	10
Noms de la morfologia vegetal:	1
La derivació. Noms col·lectius:	1
La derivació. Els intensius:	20
La derivació. Els adjectius:	14
La derivació. Els verbs:	7
Noms de l'agricultura:	1
Noms del comerç i la indústria	18
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	149
Homonímia. El món vegetal:	14
Homonímia. Altres àrees:	7
Noms en total:	242

més que d'or tragues un sac,
no en tindràs, si a l'estanquera
no li dius, vinga el *tabac*.»⁵⁹

«Que ningú puga anar *fumant tabaco*
per las plassas y carrers en los dias de las festas majors
ni en los dias de professons públicas,
per los paratjes a hont estas acostuman passar,
en pena per cada vegada de deu sous,
de la qual, lo ters deu ser per Sa Excel·lència
y lo restant per los mostasafs.»⁶⁰

Aquesta espècie té una història molt accidentada al nostre país en haver estat regularitzats la producció i el consum en un règim estancat de monopoli, motius causants d'una doble conflictivitat amb conreus clandestins i contraban.

D'altra banda, la confluència de raons sanitàries amb l'hipocresia social obcecada a combatre qualsevol possibilitat de l'obtenció de plaer ha convertit aquesta planta d'origen americà en una controvèrsia col·lectiva, probablement des del moment de la introducció que en va fer a Europa M. Nicot, l'ambaixador francès a Lisboa a mitjans del segle XVI. La paradoxa és que durant molt de temps el tabac havia estat considerat una planta d'utilitat medicinal, la qual, fins i tot, era recomanada per a combatre l'asma.

La gran implantació del consum i els incidents que han envoltat sempre aquesta controvertida planta l'han ajudat a convertir-se, de llarg, amb la que té més àmplia varietat temàtica en la lexicografia.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **àcid nicotínic** *m.* (*química*). Àcid de fórmula C_5H_4NCOOH , derivat carboxilat de la piridina.
- **antitabac** [*inv.*] *adj.* (*sociologia, lèxic comú*). Que combat el consum de tabac. Una campanya antitabac.
- **aquilotar** *v. tr.* (*lèxic comú*). Fer prendre (a una pipa, a un broquet) un color torrat a força de fumar-hi.
- **aquilotar** *v. tr.* (*lèxic comú*). Impregnar del fum del tabac.
- **arna del tabac** *f.* (*lèxic comú, invertebrats, explotació animal*). Insecte lepidòpter nocturn la larva del qual s'alimenta de teixits d'origen animal, de deixalles o de productes alimentaris emmagatzemats. [...] *Arna del tabac*.
- **atacador** *m.* (*lèxic comú, economia domèstica*). Estri per a atacar el tabac dins la pipa.
- **atacar** *v. tr.* (*lèxic comú, defensa*). Pitjar (la càrrega) en una arma de foc, (el tabac) en una pipa.
- **breva** *f.* (*lèxic comú*). Cigar aplanat i menys atapeït que els de forma cilíndrica.
- **broca** *f.* (*lèxic comú, economia domèstica*). *Pipa*.

⁵⁹ Josep Bernat i Baldoví, *Carta de Sento Beseroles a Pasqualo Ratolí* (apud Constantí Llobart, *Fills morta viva*, 267).

⁶⁰ *Antigues ordinacions Priorat*, 290. Ordinacions de la vila de Cornudella, 1761.

- **broquet** *m.* (*lèxic comú, economia domèstica*). Canó de les pipes de fumar.
- **broquet** *m.* (*lèxic comú, economia domèstica*). Canonet d'ambre, canya, fusta, etc., en un dels extrems del qual s'endolla la punta del cigar o de la cigarreta per a fumar-los sense que toquin als llavis.
- **broqueter broquetera** *m. i f.* (*lèxic comú, economia domèstica, professions*). Persona que fa broquets.
- **brucataire** *m. i f.* (*ciència forestal, professions*). Persona que arrenca i prepara soques de bruc per fer-ne pipes.
- **bruc de pipes** *m.* (*plantes superiors*). *Bruc boal*.
- **burilla** *f.* (*lèxic comú*). Punta de cigar o de cigarret que resta després de fumar-lo.
- **caliquenya** *f.* (*lèxic comú, economia domèstica*). *Caliquenyo*.
- **caliquenyo** *m.* (*lèxic comú, economia domèstica*). Cigar prim i dur de tirar.
- **capçar** *v. tr.* (*lèxic comú*). Plegar en un dels caps (d'una cigarreta) el paper sobrant a fi que el tabac no caigui.
- **cava de cigars** *f.* (*lèxic comú*). Cava, per ext. *Una cava de cigars*.
- **cendrèr** *m.* (*lèxic comú, economia domèstica*). Recipient per a tirar-hi la cendra del cigarret, del cigar, etc., que es va fumant.
- **cigar** *m.* (*lèxic comú, economia domèstica*). Petit rotlle de fulles de tabac que hom encén per un extrem i el fum del qual és aspirat per l'altre extrem, posat a la boca. *Un cigar de l'Havana. Encendre un cigar. Fumar un cigar*.
- **cigarrer** *m.* (*agricultura, invertebrats*). Insecte coleòpter que ataca la vinya caragolant-ne les fulles en forma de cigar (*Byctiscus betulae*).
- **cigarrer cigarrera** *m. i f.* (*lèxic comú, indústries en general, professions*). Persona que fa cigars o cigarretes per a vendre.
- **cigarrera** *f.* (*lèxic comú, economia domèstica*). Capsa o estoig per a guardar-hi o portar-hi cigars.
- **cigarret** *m.* (*lèxic comú, economia domèstica*). *Cigarreta*.
- **cigarreta** *f.* (*lèxic comú, economia domèstica*). Tabac picat envoltat de paper fi, que es fuma com un cigar. *Dóna'm paper per a fer una cigarreta. Cigarretes egípcies, angleses*.
- **cigarro** *m.* (*lèxic comú*). *Cigarreta. Vaig al balcó a fer un cigarro*.
- **desnicotinitzar** *v. tr.* (*lèxic comú, indústries en general*). Reduir totalment o en part la nicotina (del tabac).
- **ensumar** *v. tr.* (*lèxic comú*). Aspirar amb força l'aire pel nas. *Ensumar rapé*.
- **escafarlata** *f.* (*lèxic comú*). Tabac tallat en fils per a la pipa i les cigarretes.
- **escanyapits** *m.* (*lèxic comú*). *Caliquenyo*.
- **estanc** *m.* (*lèxic comú, teoria econòmica*). Establiment on es venen articles estancats, com ara tabac, llumins, timbres de correu, paper de pagaments a l'Estat, etc.
- **estanquer estanquera** *m. i f.* (*professions, lèxic comú*). Persona que té al seu càrrec la venda pública de tabac i altres gèneres estancats.
- **fària** *f.* (*lèxic comú*). Cigar de tripa formada per brins llargs, popular de consum i de preu, que s'elabora a l'Estat espanyol.
- **fumada** *f.* (*lèxic comú*). Acció de fumar tabac, opi, etc.

- **fumada** *f.* (lèxic comú). Quantitat de tabac amb què es carrega una pipa.
- **fumador** *m.* (lèxic comú). Local, peça d'una casa, destinat als fumadors.
- **fumador** *m.* (lèxic comú). Lloc on es fa l'operació de fumar quelcom.
- **fumador fumadora** *m. i f.* (lèxic comú). Persona que té el costum de fumar. *Gràcies: no sóc fumador. Fumador d'opi.*
- **fumar** *v. tr.* (lèxic comú). Aspirar el fum (d'una herba en combustió). *L'Esteve fuma tabac ros. S'havia acostumat a fumar opi.*
- **fumar** *v. tr. per ext.* (lèxic comú). Fumar un cigar, una pipa.
- **fumar** *v. intr.* (lèxic comú). Fumar tabac. *Ha fet el propòsit de deixar de fumar.*
- **havà** *m.* (economia domèstica). Cigar havà.
- **llosca** *f.* (lèxic comú). Burilla.
- **narguil** *m.* (economia domèstica, lèxic comú). Aparell oriental per a fumar tabac, proveït d'un llarg tub flexible, en què el fum travessa una capa d'aigua perfumada.
- **nicotinamida** *f.* (química). Amida de l'àcid nicotínic, vitamina del complex B, amb activitat antipèl·lagra, la qual en l'organisme dels mamífers participa en sistemes de coenzims transportadors d'hidrogen.
- **nicotina** *f.* (lèxic comú, química). Alcaloide molt tòxic, que és el principi actiu del tabac.
- **nicotínic nicotínica** *adj.* (lèxic comú). Relatiu o pertanyent a la nicotina o al nicotinisme.
- **nicotinisme** *m.* (medicina, lèxic comú). Intoxicació de nicotina produïda per l'ús excessiu de tabac.
- **panetela** *f.* (lèxic comú). Cigar llarg i prim.
- **petaca** *f.* (lèxic comú). Estoig de cuir, de metall, etc., usat per a portar cigars, cigarretes o tabac.
- **petaca** *f.* (lèxic comú). Botella aplatada, de forma semblant a una petaca.
- **picadura** *f.* (lèxic comú). Tabac picat. Un paquet de picadura per a la pipa.
- **pipa** *f.* (lèxic comú, economia domèstica, ciència forestal). Petit recipient, generalment cilíndric, de fusta, rabassa de bruc, guix, escuma de mar, amb un tub prim que arrenca del fons terminat generalment en una peça tubular de fusta, banya, ebonita, ambre, usat per a fumar tabac i a vegades altres substàncies com l'opi. *Omplir la pipa. Fumar una pipa.*
- **pipada** *f.* (lèxic comú). Xuclada de fum d'una pipa, d'un cigar.
- **pipar** *v. intr.* (lèxic comú). Xuclar el fum d'una pipa, d'un cigar. *No pipis tan fort, que et marejaràs.*
- **porro** *m.* (lèxic comú). Cigarret que, a més de tabac, conté algun estupefaent.
- **portacigarretes** *m.* (lèxic comú). Capseta o estoig de cuir, de llauna, etc., per a portar-hi dins les cigarretes.
- **portacigarrets** *m.* (lèxic comú). Portacigarretes.
- **portacigars** *m.* (lèxic comú). Capsa o estoig de cuir, de llauna, etc., per a portar-hi dins els cigars.
- **rajola** *f.* (hoteleria, lèxic comú). Peça que recorda per la seva forma una rajola de construcció. *Una rajola de xocolata, de tabac.*
- **rapè** [*pl. rapès*]. *m.* (lèxic comú). Tabac en pols per a ensumar.

- **tabac** *m.* (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). Producte compost de fulles de la tabaquera un cop seques i preparades convenientment, emprat principalment per a fumar.
- **tabac** *m.* (plantes superiors). Tabaquera.
- **tabac bord** *m.* (plantes superiors). a) *Belladonna*.
- **tabac bord** *m.* (plantes superiors). b) *Jusquiam*.
- **tabac de muntanya** *m.* (plantes superiors). *Àrnica*.
- **tabac de paret** *m.* (plantes superiors). *Jusquiam*.
- **tabac de pastor** *m.* (plantes superiors). *Àrnica*.
- **tabac de regalía** *m.* (lèxic comú). Tabac de superior qualitat.
- **tabac espallit** *m.* (lèxic comú). Tabac sense els nervis de les fulles, preparat per a ésser transformat en cigarret.
- **tabacaire** *m.* i *f.* (lèxic comú, professions). Persona que cull i adoba el tabac.
- **tabacar** *m.* (lèxic comú). Camp de tabac.
- **tabaquejar** *v. intr.* (lèxic comú). Despendre en tabac.
- **tabaquer tabaquera** *adj.* (lèxic comú, indústries en general). Relatiu a l'elaboració del tabac. Indústria tabaquera.
- **tabaquer tabaquera** *m.* i *f.* (lèxic comú, indústries en general, professions). Persona que comercia amb el tabac.
- **tabaquera** *f.* (plantes superiors, agricultura). Herba de la família de les solanàcies, robusta, pubescent i glandulosa, de fulles ovades enteres i amb el pecíol alat, flors rogenques o grogues de corol·la tubulosa, però eixamplada a la part superior, disposades en panícula terminal, i fruit en càpsula, originària de l'Amèrica del Sud i cultivada a molts països per beneficiar-ne les fulles, riques en nicotina, amb les quals es prepara el tabac (*Nicotiana tabacum*).
- **tabaquera** *f.* (lèxic comú). Capseta destinada a portar-hi tabac.
- **tabaqueria** *f.* (lèxic comú). Lloc on es ven tabac.
- **tabaquisme** *m.* (medicina). Intoxicació aguda o crònica produïda pel tabac.
- **tallacigars** *m.* (lèxic comú). Pines tallants que serveixen per a escapar els cigars.
- **tana** *f.* (lèxic comú, agricultura). Tabac conreat al Pirineu, especialment a Andorra.
- **tenir bona fumada un tabac**. (lèxic comú). Ésser de bon fumar.
- **tur** *m.* (lèxic comú). Turo.
- **turo** *m.* (lèxic comú). Brutícia que es fa en una pipa de fumar.
- **xibuc** *m.* (lèxic comú, islam). Pipa turca d'argila cuita, amb un llarg broquet rígid.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **nicociana** *f.* [BELVITGES «*nicosiana*»]; [LABÈRNIA].
- **tabac** *m.* [BELVITGES «*tabaco*»]; [LABÈRNIA: «*tabach, tabaco*»]; [BARCELÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [SANNA: «*tabaco*»]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA].
- **tabaquera** *f.* [DCVB]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].

La planta, noms varietals:

- *cucaratxer m.* [COSTA].
- *herba f.* [DCVB].
- *macuba m.* [COSTA].
- *marillà m.* [COSTA].
- *mixe m.* [COSTA].
- *potiparà m.* [COSTA].
- *tana f.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Noms de les fulles:

- *tabac m.* [FABRA].

Noms dels camps conreats o col·lectius de la planta:

- *tabacar m.* [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].

Derivació amb sufixos valoratius:

a) Per característica dimensional.

- Augmentatius:

(*pipa*): *pipassa, piparra, piparrassa.* [DCVB].

(*puro*): *puràs.* [DCVB].

- Diminutius:

(*pipa*): *pipeta, pipetxa, pipel·la, pipeua, pipiua, pipona, pipoia, pipó, piparrina, piparroia.* [DCVB].

(*puro*): *puret.* [DCVB].

(*tabac*): *tabaquet.* [DCVB].

b) Per característica valorativa.

- Pejoratius:

(*pipa*): *pipota, pipot.* [DCVB].

(*puro*): *purot.* [DCVB].

(*tabac*): *tabacot.* [DCVB].

Derivació. Formació d'adjectius.

- *emboquillat emboquillada adj.* Que té boquilla (valencià). «Les cigarretes que jo fume són emboquillades». [DCVB].
- *fumador fumadora adj.* Qui acostuma fumar. [LABÈRNIA]; [SANNA].
- *fumador fumadora adj.* Que s'ha de fumar. [DCVB].
- *nicociniànic nicociniànica adj.* Semblant a la nicociana o que té les seues propietats. [COSTA: «*nicociniànich nicociniànica*»].
- *nicòtic nicòtica adj.* Se diu de les sals formades a partir de la nicotina. [COSTA: «*nicòtich nicòtica*»].
- *nicotínic nicotínica adj.* Relatiu o pertanyent a la nicotina o al nicotinisme. [DIGEC]; [DIEC].
- *tabac adj.* Color com el de castanya clar, semblant al del tabac ordinari. [LABÈRNIA: «*tabaco*»]; [DCVB].
- *tabacador adj.* Qui xutxa tabac. [SANNA].
- *tabacós tabacosa adj.* Pertanyent o relatiu al tabac; que conté tabac; que sembla tabac. [DCVB].

- **tabacós tabacosa** *adj.* Que xutxa tabac. [SANNA].
- **tabacós tabacosa** *adj.* Brut de tabaco; que dóna enfado parlant de nas; vell i brut. [SANNA].
- **tabaquer tabaquera** *adj.* Relatiu a l'elaboració del tabac. *Indústria tabaquera*. [FABRA]; [DIEC].
- **tabaquer tabaquera** *adj.* Pertanyent o relatiu al tabac. [DCVB]; [DIGEC].
- **tabaquista** *adj.* Qui pren molt tabac. [BELVITGES].

Derivació. Formació de verbs.

- **desnicotinitzar** *v. tr.* Reduir totalment o en part la nicotina (del tabac). [DIEC].
- **entabacar** *v. tr.* Cansar o molestar amb tabac. [DCVB].
- **pipar** *v. intr.* Fumar amb pipa. [LABÈRNIA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **pipar** *v. tr.* Xuclar el fum d'una pipa, d'un cigar. [BELVITGES]; [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **purejar** *v. intr.* Fumar puros (valencià). [DCVB].
- **tabacar** *v. intr.* Prendre, xutxar tabac. [SANNA].
- **tabaquejar** *v. intr.* Despendre en tabac. [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA.

L'agricultura.

- **tabacaire** *m. i f.* Persona que cull i adoba el tabac. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

El comerç i la indústria.

- **àcid nicotínic** *m.* Àcid de fórmula C_5H_4NCOOH , derivat carboxilat de la piridina. [DIEC].
- **broqueter broquetera** *m. i f.* Persona que fa broquets. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- **brucataire** *m. i f.* Persona que arrenca i prepara soques de bruc per fer-ne pipes. [DIGEC]; [DIEC].
- **cava de cigars** *f.* Cava, per ext. *Una cava de cigars*.
- **cedrela** *f.* Fusta de cedrela, vermellosa, de gra molt fi, aromàtica i repel·lent dels insectes, emprada en la fabricació de mobles i per a fer capsos de cigars. [DIEC].
- **cigarrer cigarrera** *m. i f.* Persona que fa cigars o cigarretes per a vendre. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **estanc** *m.* Establiment on es venen articles estancats, com ara tabac, llumins, timbres de correu, paper de pagaments a l'Estat, etc. [BELVITGES]; [LABÈRNIA: «estanch»]; [DCVB]; [FABRA]; [SANNA: «estango»]; [DIGEC]; [DIEC].
- **estanquer estanquera** *m. i f.* Persona que té al seu càrrec la venda pública de tabac i altres gèneres estancats. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **estanquillo** *m.* Tabaqueria. [LABÈRNIA];

- **guasquillo** *m.* Tot lo què serveix per a acondicionar los paquets de tabaco colorit o de fulla, en Amèrica. [COSTA].
- **pipaire** *m.* Que fa o ven pipes. [DCVB].
- **piper** *m.* Fabricant o venedor de pipes. [DCVB].
- **tabaquer tabaquera** *m. i f.* Persona que comercia amb el tabac. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **tabaqueria** *f.* Lloc on es ven tabac. [COSTA]; [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [DIEC].
- **tabaquí** *m.* Tabaqueria. [SANNA].
- **tabaquino** *m.* Venedor de tabac, estanquer (Alguer). [DCVB].
- **tabaquista** *m. i f.* Contrabandista de tabac. [DCVB].
- **tercena** *f.* Lloc a on se ven tabac per major. [LABÈRNIA].
- **tercenista** *m.* Qui té a son càrrec la tercena. [LABÈRNIA].

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions.

- **antitabac** [*inv.*] *adj.* Que combat el consum de tabac. [DIGEC]; [DIEC].
- **aquilotar** *v. tr.* Fer prendre (a una pipa, a un broquet) un color torrat a força de fumar-hi. [DIEC].
- **aquilotar** *v. tr.* Impregnar del fum del tabac. [DIEC].
- **atacador** *m.* Estri per a atacar el tabac dins la pipa. [DIEC].
- **atacar** *v. tr.* Pitjar (la càrrega) en una arma de foc, (el tabac) en una pipa. [DIEC].
- **bocadill** *m.* Broquet. [LABÈRNIA: «bocadillo»]; [DCVB].
- **bocoli** *m.* Broquet'. [SANNA].
- **boeta** *f.* Paquet de tabac. [SANNA].
- **boquilla** *f.* Broquet. [COSTA].
- **brevia** *f.* Cigar aplanat i menys atapeït que els de forma cilíndrica. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **broca** *f.* (lèxic comú, economia domèstica). Pipa. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **broquet** *m.* Canó de les pipes de fumar. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **broquet** *m.* Canonet d'ambre, canya, fusta, etc., en un dels extrems del qual s'endolla la punta del cigar o de la cigarreta per a fumar-los sense que toquin als llavis. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **broquet** *m.* Bastonet amb punta que serveix per desembussar la pipa. [DCVB].
- **bufarda** *f.* Pipa molt grossa (Ross., Conflent). [DCVB].
- **burilla** *f.* Punta de cigar o de cigarret que resta després de fumar-lo. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- **caldo de gallina** *m.* Tabac picat.
- **caliqueny** *m.* [DECat: VIII, 211a].
- **caliquenya** *f.* Caliquenyo. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **caliquenyo** *m.* Cigar prim i dur de tirar. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- **capçar** *v. tr.* Plegar en un dels caps (d'una cigarreta) el paper sobrant a fi que el tabac no caigui. [DIGEC]; [DIEC].

- **carabassa** *f.* Canó de fusta tornejada on es guardava el tabac en pols (Aguiló Dicc.). [ORELLANA: «carabaçeta»]; [DCVB].
- **cassó** *m.* Recipient de la pipa dins el qual es posa el tabac (Súria, ap. Griera Tr.). [DCVB].
- **catximba** *f.* Pipa (Tortosa, Val.). [DCVB].
- **cega** *f.* Llosca, punta de cigar (Eivissa.). [DCVB]
- **cendrer** *m.* Recipient per a tirar-hi la cendra del cigarret, del cigar, etc., que es va fumant. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **cigar** *m.* Petit rotlle de fulles de tabac que hom encén per un extrem i el fum del qual és aspirat per l'altre extrem, posat a la boca. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **cigar havà** *m.* Havà. [DCVB]; [FABRA].
- **cigarrera** *f.* Capsa o estoig per a guardar-hi o portar-hi cigars. [DCVB: «cigarrera, xigarrera»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **cigarret** *m.* Cigarreta. [DCVB: «cigarret, xigarret»]; [DIGEC]; [SANNA: cigareto]; [DIEC].
- **cigarreta** *f.* Tabac picat envoltat de paper fi, que es fuma com un cigar. [DCVB]; [FABRA]; [SANNA: cigareta]; [DIGEC]; [DIEC].
- **cigarrista** *m.* Qui fuma molt [LABÈRNIA].
- **cigarro** *m.* Cigarreta. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ: «xegarro, xigarro»]; [DCVB: «cigarro, xigarro»]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **cigarró** *m.* Cigarret. [DCVB].
- **copa** *f.* Cendreret de fumador (Palma). [DCVB].
- **coracero** *m.* Cigar puro de tabac fort i dolent. [DCVB].
- **costal** *m.* Paquet de deu cigarrets lligats com un feix (Borèn, Isil, ap. Griera Tr.). [DCVB].
- **cuot** *m.* Llosca de cigar (Vic). [DCVB].
- **encanar** *v. tr.* Caragolar un cigarro (Eivissa, ap. Griera Tr.). [DCVB].
- **endoll** *m.* Fulla de tabac, llarga i enrotllada. [COSTA: «andoll»].
- **ensumar** *v. tr.* Aspirar amb força l'aire pel nas. *Ensumar tabac.* [LABÈRNIA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **escafarlata** *f.* Tabac tallat en fils per a la pipa i les cigarretes. [FABRA]; [DIEC].
- **escanyapits** *m.* Caliquenyo. [AGUILÓ: «escanya-pits»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **esquer** *m.* Bossa amb esca, pedra i altres estris per fumar. [ORELLANA: «squer»].
- **fària** *f.* Cigar de tripa formada per brins llargs, popular de consum i de preu, que s'elabora a l'Estat espanyol. [DIGEC]; [DIEC].
- **fum** *m.* Fumada, l'acció de fumar. [SANNA: «Lo fumar les cigaretes, 'lo fum no fa mai bé'»]
- **fumada** *f.* Acció de fumar tabac, opi, etc. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC].

- **fumada** *f.* Quantitat de tabac amb què es carrega una pipa. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **fumada** *f.* La porció de fum que es pren de una vegada fumant un cigarro. [BELVITGES]; [LABÈRNIA: «*fumada, fumarada*»].
- **fumada** *f.* Temps que dura l'acció de fumar un cigar o pipa. [DCVB].
- **fumada** *f. fig.* Estona de descans d'un treball, durant la qual es sol fumar un cigar o pipada (Mallorca, Menorca). [DCVB].
- **fumador** *m.* Local, peça d'una casa, destinat als fumadors. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **fumador** *m.* Lloc on es fa l'operació de fumar quelcom. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- **fumador fumadora** *m. i f.* Persona que té el costum de fumar. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **fumaire** *m. i f.* Fumador. [DCVB].
- **fumar** *v. tr.* Aspirar el fum (d'una herba en combustió). [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **fumar** *v. tr. per ext.* Fumar un cigar, una pipa. [SANNA]; [DIEC].
- **fumar** *v. intr.* Fumar tabac. [LACAVALLERIA]; [BELVITGES: «*affumar, fumar*»]; [LABÈRNIA]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **fumarada** *f.* *Fumada*. [FABRA].
- **fumarro** *m.* Cigarro, en el llenguatge del nois (Empordà, Balaguer). «He fet un fumarro d'amagat del meu pare». [DCVB].
- **fumera** *f.* Ganes de fumar (Balears). [DCVB].
- **fumerri** *m.* Home molt fumador (Conflent). [DCVB].
- **gallega** *f.* Capsa de tabac en forma de carabassa vinatera, per a ensumar. [LABÈRNIA]; [DCVB].
- **garrofi** *m.* Espècie de carabasseta de coll per a prendre tabac en pols (Figuera Diccc.). [DCVB].
- **garruta** *f.* Punta de cigar fumat (Reus). [DCVB].
- **havà** *m.* Cigar havà. [DCVB]; [FABRA]; [SANNA: «*havana*»]; [DIGEC]; [DIEC].
- **havà** *m.* *Cigar*. [DIEC].
- **llosca** *f.* (*lèxic comú*). Burilla. [DCVB]; [DIEC].
- **maqueuar** *v. tr.* Rosegar tabac o altra cosa mala d'esmicolar, que fa maqueu (Menorca). [DCVB].
- **marsellana** *f.* Tabac de qualitat inferior (Súria, ap. Griera Tr.). [DCVB].
- **mataquintos** *m.* Cigar molt fort, caliquenyo (Manresa, Maestrat, València). [DCVB].
- **metxa** *f.* La cordeta o ble que es porta en la butxaca dins de un canonet per a picar foc i encendre lo cigarro. [LABÈRNIA].
- **naco** *m.* (Amèrica) Lo tros de tabac negre que porta lo qui sol mastegar-lo, i el que porten los homes en campanya per a picar-lo i fer-ne cigarros. [COSTA].
- **nap** *m. fig.* Cigar amb punta a cada cap (Llofriu, ap. Griera Tr.). [DCVB].

- **narguil** *m.* (*economia domèstica, lèxic comú*). Aparell oriental per a fumar tabac, proveït d'un llarg tub flexible, en què el fum travessa una capa d'aigua perfumada. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- **narguilé** *m.* Narguil. [DCVB].
- **nas de tabac** *m.* El que pren molt tabac de pols. [LABÈRNIA: «nas de tabaco»].
- **nicocianina** *f. neol. quím.* Principi aromàtic contingut en el tabac. [COSTA]; [DCVB].
- **nicotina** *f.* Alcaloide molt tòxic, que és el principi actiu del tabac. [COSTA]; [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **nicotinamida** *f.* Amida de l'àcid nicotínic, vitamina del complex B, amb activitat antipèl·lagra, la qual en l'organisme dels mamífers participa en sistemes de coenzims transportadors d'hidrogen. [DIEC].
- **nicotinisme** *m.* Intoxicació de nicotina produïda per l'ús excessiu de tabac. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **panetela** *f.* Cigar llarg i prim. [COSTA: «panetella»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **pastanaga de tabac** *f.* Maç de tabac de forma cònica. [BELVITGES]; [LABÈRNIA: «pastanaga de tabaco»]; [DCVB: «pastenaga de tabac»].
- **petaca** *f.* Estoig de cuir, de metall, etc., usat per a portar cigars, cigarretes o tabac. [LABÈRNIA: «petaca, petraca»]; [COSTA]; [DCVB: «petaca, petraca»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **petacada** *f.* Petaca plena; quantitat de cigars o de tabac que cap dins una petaca. . [DCVB].
- **picada** *f.* Acte de prendre una porció de tabac en pols pel nas. . [DCVB].
- **picadura** *f.* Tabac picat. Un paquet de picadura per a la pipa. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **pipa** *f.* Petit recipient, generalment cilíndric, de fusta, rabassa de bruc, guix, escuma de mar, amb un tub prim que arrenca del fons terminat generalment en una peça tubular de fusta, banya, ebonita, ambre, usat per a fumar tabac i a vegades altres substàncies com l'opi. [LACAVALLERIA]; [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB.]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **pipada** *f.* Xuclada de fum d'una pipa, d'un cigar. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **pipada** *f.* Quantitat de tabac que cap dins la pipa o que s'hi posa d'una vegada. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB].
- **pipada** *f.* Acte de xuclar a la pipa. [DCVB]; [SANNA].
- **pipador pipadora** *m. i f.* Que fuma en pipa. [DCVB]; [SANNA].
- **pipaire** *m.* Pipador. [DCVB].
- **piparada** *f.* Xuclada de fum; pipada (pir-or.). [DCVB].
- **pipe** *m.* Estoig o armari destinat a tenir-hi les pipes. [DCVB].
- **piperia** *f.* Conjunt de pipes. [DCVB].
- **pipot** *m.* Pipa grossa que fan els pastors, d'arrel de bruc i un canó de saüc (Empordà). [DCVB].
- **pitillo** *m.* (castellanisme). Cigarret de paper. [DCVB].

- **pito** *m.* (castellanisme). Cigarret de paper (Empordà, Tortosa). [DCVB].
- **polsada de tabac** *f.* Petita quantitat de tabac que es pren d'una vegada amb els dits. [BELVITGES: «polsada de tabaco»].
- **pólvora** *f.* Tabac mòlt. [LABÈRNIA: «polvo *m.*»].
- **porro** *m.* Cigarret que, a més de tabac, conté algun estupefaent. [DIGEC]; [DIEC].
- **portacendra** *m.* Petit contenidor a on se posa la cendra de les cigaretes o dels cigarros.]; [SANNA].
- **portacigarretes** *m.* Capseta o estoig de cuir, de llauna, etc., per a portar-hi dins les cigarretes. [DCVB]; [FABRA]; [SANNA: «portacigaretes»]; [DIGEC]; [DIEC].
- **portacigarrets** *m.* Portacigarretes. [DIGEC]; [DIEC].
- **portacigars** *m.* Capsa o estoig de cuir, de llauna, etc., per a portar-hi dins els cigars. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **pot** *m.* Vas de llauna o plom en què es guarda el tabac. [BELVITGES]; [LABÈRNIA].
- **prisar** *v. tr.* (gal·licisme). Prendre tabac pel nas. *Tabac de prisar*: rapè (Aguiló Dicc.). [DCVB].
- **punta** *f.* Tros de cigar o de cigarret que queda després de fumar-ne l'altre tros. [DCVB].
- **purera** *f.* Cigarrera per a guardar puros. [DCVB].
- **puret** *m.* Cigar puro, sobretot si és petit o si és molt bo. [DCVB].
- **puro** *m.* Cigarro. [DCVB].
- **rajola** *f.* Peça de xocolata, de tabac, etc., de dimensions i forma anàlogues a les de la rajola de construcció. [DCVB].
- **rapè** [*pl. rapès*]. *m.* Tabac en pols per a ensumar. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **ridorta fumadora** *f.*: branqueta de vidalba que els nois encenen i fumen a manera de cigars (Camp de Tarragona). [DCVB].
- **rotllo** *m.* Tall de tabac. [LABÈRNIA].
- **tabac** *m.* Producte compost de fulles de la tabaquera un cop seques i preparades convenientment, emprat principalment per a fumar. [LACAVALLERIA: «tabaco»]; [DCVB: «tabaco»]; [DIGEC]; [DIEC].
- **tabacada** *f.* Gran quantitat de tabac. [DCVB].
- **tabacada** *f.* Presa, pessigada de tabaco; xutxada de tabaco. [SANNA].
- **tabacador** *m. i f.* Qui xutxa tabaco. [SANNA].
- **tabac de fulla** *f.* La fulla de dita planta, que després de adobada es fuma en cigarro o en pipa. [BELVITGES: «tabaco de fulla»]; [LABÈRNIA: «tabaco de fulla»].
- **tabac de fum** *m.* [La fulla de dita planta, que després de adobada es fuma en cigarro o en pipa. [LACAVALLERIA: «tabaco de fum»]; [BELVITGES: «tabaco de fum»]; [LABÈRNIA: «tabaco de fum»].
- **tabac de fumar** *m.* El que es crema en cigars, cigarretes o pipa, i se n'aspira el fum per la boca. [DCVB]; [SALLENT].

- **tabac de pols** *m.* Les fulles del tabac mòltes i reduïdes a pols, que ensumat supura i atrau la humitat del cervell, i fa esternudar. [LACAVALLERIA: «*tabaco de pols*»]; [BELVITGES: «*tabaco de pols*»]; [LABÈRNIA: «*tabaco de pols*»]; [SALLENT].
- **tabac de prisar** *m.* El que, polvoritzat, s'aspira pel nas i fa esternudar. [AGUILÓ: «*tabac de prisar, tabaco de prisar*»]; [DCVB].
- **tabac de rapè** *m.* Tabac de pols molt gruixut, que es fa de les ratlladures del tabac. [BELVITGES: «*tabaco de rapè*»]; [LABÈRNIA: «*tabaco de rapè*»].
- **tabac de regalia** *m.* Tabac de superior qualitat. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- **tabac de xuclar** *m.* El que, polvoritzat, s'aspira pel nas i fa esternudar. [DCVB].
- **tabac de xutxar** *m.* [SANNA: «*Vés a l'estango i compra-me una bueta de tabaco de xutxar*»].
- **tabac espalillat** *m.* Tabac sense els nervis de les fulles, preparat per a ésser transformat en cigarret. [DIEC].
- **tabac gros** *m.* Lo que es fa dels nervis de la fulla mòlta, formant com uns granets, i es sol adobar amb aigües d'olor. [LABÈRNIA: «*tabaco gros*»].
- **tabac havà** *m.* Tabac natural que no està rentat ni adobat. [BELVITGES: «*tabaco habano*»]; [LABÈRNIA: «*tabaco habano*»].
- **tabaquera** *f.* Capseta destinada a portar-hi tabac. [ORELLANA]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **tabaquisme** *m.* Intoxicació aguda o crònica produïda pel tabac. [DIGEC]; [DIEC].
- **tabaquista** *m.* i *f.* Entès en coses de tabac. [LABÈRNIA]; [DCVB].
- **tabaquista** *m.* Qui pren o ensuma molt de tabac. [LABÈRNIA].
- **tagarnina** *f. fam.* Cigarro puro de mala qualitat. [COSTA]; [DECat: VIII, 211a].
- **tall** *m.* Tros de tabac de fulla caragolada o rotllada. [LABÈRNIA].
- **tallacigars** *m.* Pinces tallants que serveixen per a escapçar els cigars. [DIGEC]; [DIEC].
- **tana** *f.* Tabac que es conrea en el Pirineu, sobretot a Andorra, i que es fuma en picadura i sense elaborar. [DCVB].
- **tanada** *f.* Fumada de tana o tabac d'Andorra (Cerdanya). [DCVB].
- **tena** *f.* Les fulles de tabac que es cull a Andorra. (Borredà). [AGUILÓ].
- **trucant** *m.* Tabac, en llenguatge d'argot. [DCVB].
- **turo** *m.* Brutícia que es fa en una pipa de fumar. [DCVB: «*tur, turc*»]; [DIGEC]; [DIEC: «*tur, turo*»].
- **verí** *adj.* [COSTA: «Epíteto del tabaco més çútil y millor pera usar com medicina»].
- **vinagre rosat** *m.* Espècie de vinagre amb què s'adoba el tabac de pols. [LABÈRNIA].
- **xibuc** *m.* (*lèxic comú, islam*). Pipa turca d'argila cuita, amb un llarg broquet rígid. [DIEC].
- **xibuca** *f.* Pipa de canó llarg, molt usada en orient. [COSTA].
- **xica** *f.* Bocí que avança la cigareta fumada. [SANNA].

- **xutxada** *f.* Pessigada de tabac. [SANNA].

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS.

El món vegetal.

- **bruc de pipes** *m.* Bruc, planta de la família de les ericàcies: *Erica arborea*. [DCVB]; [DIEC].
- **pelut** *m.* Tabac de pota (Menorca, ap. Griera Tr.). [DCVB].
- **pota** *f.* Tabac de pota, o simplement Pota: classe inferior de tabac, espècie *Nicotiana rustica*, que es cultiva a les Balears i fa una olor molt forta i desagradable. [DCVB]; [CEBALLOS].
- **tabac** *m.* *Nicotiana rustica* L. [SALLENT].
- **tabac** *m.* Polsim negre que constitueix una malaltia de certs cereals, com el blat i el panís (Tortosa). [DCVB].
- **tabac bord** *m.* *Belladonna*. [FABRA]; [CEBALLOS]; [DIEC].
- **tabac bord** *m.* *Jusquiam*. [CEBALLOS]; [DIEC].
- **tabac de jardí** *m.* Arbust de la família de les solanàcies (*Nicotiana glauca*). [DIGEC].
- **tabac de muntanya** *m.* Àrnica. [FABRA]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].
- **tabac de paret** *m.* *Jusquiam*. [FABRA]; [CEBALLOS]; [DIEC].
- **tabac de pastor** *m.* Àrnica. [CEBALLOS]; [DIEC].
- **tabac de pols** *m.* *Nicotiana rustica*, balear *tabac de pota* o *pelut*. *Flora farmac.* [AGUILÓ].
- **tabac de pota** *m.* Les fulles de la planta *Nicotiana rustica*, que en esser fumades fan una olor més forta i molesta que la del tabac corrent (*Nicotiana tabacum*). [BARCELÓ]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [DIGEC]; [CEBALLOS].
- **tabac pelut** *m.* *Nicotiana rustica* L. [CEBALLOS].

Altres àrees temàtiques.

- **arna del tabac** *f.* Insecte lepidòpter nocturn la larva del qual s'alimenta de teixits d'origen animal, de deixalles o de productes alimentaris emmagatzemats. [...] *Arna del tabac*. [DIEC].
- **cigarrer** *m.* Insecte coleòpter que ataca la vinya caragolant-ne les fulles en forma de cigar (*Byctiscus betulae*). [DIGEC]; [DIEC].
- **cigarrillo**. Canelobre de gel a Favara. [NAVARRO *Terra Alta*: 232].
- **cigarro** *m.* L'embolicat amb fulles de blat de moro. [LABÈRNIA].
- **cigarro** *m.* Paquet de monedes, embolicat en forma de cilindre (Menorca). [DCVB].
- **cigarro** *m.* Excrement cilíndric (Menorca). [DCVB].
- **petaca** *f.* Botella aplatada, de forma semblant a una petaca. [DIGEC]; [DIEC].

306 - *Nierembergia hippomanica* Miers.

Família: *Solanaceae*.

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *hipomànica f.* [COSTA].

307 - *Nothofagus antarctica* (G. Forst.) Oerst.

Família: *Nothofagaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms del comerç i la indústria	1
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *faig m.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de faig.
- *faig austral m.* (*plantes superiors*). Arbre del gènere *Nothofagus*, de la família de les fagàcies, de fulles perennes o caduques de forma diversa, enteres, dentades o crenades, i fruits en núcula trígona, tancats en nombre d'un a tres dins una cúpula coberta d'esquames sovint glanduloses, dehiscent per valves, originari de les àrees fredes o temperades de l'Amèrica del Sud i de la regió australiana, de vegades cultivat com a ornamental o forestal.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *faig austral m.* [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *faig m.* Fusta de faig. [DIEC].

308 - *Ochroma lagopus* Sw.

Família: *Bombacaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms del comerç i la indústria	1
Noms en total:	2

L'arbre d'aquesta espècie proporciona una fusta lleugera i mal·leable molt útil en la construcció naval, motiu pel qual és aquest el sector econòmic que tradicionalment n'ha estat al darrere de la importació.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *balsa f.* (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre de la família de les bombacàcies, de les selves d'Amèrica Central i del Sud, de creixement molt ràpid (*Ochroma lagopus*).
- *balsa f.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de balsa, molt lleugera i des de temps antics molt emprada en la construcció naval, així com en aeronàutica, en construcció de maquetes i de models, etc.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *balsa f.* [MALAGARRIGA]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *balsa f.* Fusta de balsa, molt lleugera i des de temps antics molt emprada en la construcció naval, així com en aeronàutica, en construcció de maquetes i de models, etc. [*DIGEC*]; [*DIEC*].

309 - *Oenothera biennis* L.

Família: *Onagraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	1
Noms en total:	3

L'espècie *Oenothera biennis*, és una herba biennal de procedència americana que ja està naturalitzada entre nosaltres i és coneguda com a medicinal per l'aprofitament que se'n fa d'un oli extret de les llavors.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *enotera f.* [MALAGARRIGA].
- *enotera groga f.* [JORBA/VILADIU].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *oli d'onagra m.* Oli obtingut de les llavors. [JORBA/VILADIU].

310 - *Opuntia ficus-indica* (L.) Miller

Família: *Cactaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	11
Noms de la morfologia vegetal:	16
La derivació. Noms col·lectius:	1
La derivació. Els adjectius:	1
Noms de l'agricultura:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	1
Noms en total:	31

Em plau també contemplar els coloms que volen de l'estació i del port cap a la timba pètria on tenen els nius protegits, alguns, per unes ufanoses tofes de *figueres de moro*.⁶¹

Quin arbre en el món hi ha
que té sa fuia dolenta
i dalt sa fuia sustenta
fruita bona de menjar?:
(*figuera de moro*).⁶²

Plantada i naturalitzada, molt abundant en terres baixes properes al litoral, tant a la península com a les Illes.

LA LEXICOGRÀFIA DEL DIEC.

- **figa de moro** f. (*lèxic general, plantes superiors, agricultura*). Fruit comestible de la figuera de moro, baia de pela vermellosa que porta grups d'espines.
- **figa de pala** f. (*lèxic general, plantes superiors, agricultura*). Fruit comestible de la figuera de moro, baia de pela vermellosa que porta grups d'espines.
- **figuera de moro** f. (*plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les cactàcies, de tiges carnoses, formades per articles aplanats oblongs, les pales, que porten nombrosos grups d'espines, flors grosses, vermelloses o groguenques, amb pètals i estams nombrosos, i fruit carnós comestible, la figa de moro, originària d'Amèrica i sovint cultivada a terra baixa, sobretot al litoral, on de vegades creix espontàniament (*Opuntia ficus-indica*).
- **figuera de pala** f. (*plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les cactàcies, de tiges carnoses, formades per articles aplanats oblongs, les pales, que porten nombrosos grups d'espines, flors grosses, vermelloses o groguenques, amb pètals i estams nombrosos, i fruit carnós comestible, la figa de moro, originària d'Amèrica i sovint cultivada a terra baixa, sobretot al litoral, on de vegades creix espontàniament (*Opuntia ficus-indica*).
- **figuerassa** f. (*plantes superiors, lèxic comú, agricultura*). *Figuera de moro*.
- **llecadora** f. (*agricultura, lèxic comú*). Canya oberta d'un cap, per a collir figues de moro i altra fruita.

⁶¹ Artur Bladé i Desumvila. *Viure a Tarragona 1972-1974*, 203.

⁶² Joan Amades. *Cançoner*, 1268, Endevinalles.

- **nopal** *m.* (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). *Figuera de moro*.
- **pala** 5 2 *f.* (lèxic comú, explotació animal) per extensió. [...] “Les pales d’una figuera de moro”.
- **palera** *f.* (plantes superiors, agricultura). *Figuera de moro*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **figuera de moro** *f.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [BARCELÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [MALAGARRIGA]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA].
- **figuera de pala** *f.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].
- **figuera de pics** *f.* [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- **figuera de punxa** *f.* [NOGUERA].
- **figuera d’Índia** *f.* [POU]; [DCVB].
- **figuerassa** *f.* [SALLENT]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].
- **nopal** *m.* [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **pala** *f.* [POU].
- **palera** *f.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- **palera xumba** *f.* [CAVANILLES: «palera chumba»].
- **xumbera** *f.* [DCVB].

Noms de la soca:

- **socot** *m.* [DCVB].

Noms de la fulla:

- **coixí de moro** *m.* [DCVB].
- **pala** *f.* [DCVB]; [SANNA]; [DIEC].

Noms de la flor:

- **ballarí** *m.* [DCVB].

Noms del fruit:

- **figa atzebib** *f.* [AGUILÓ].
- **figa de maó** *f.* [DCVB].
- **figa de moro** *f.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [MALAGARRIGA]; [DIGEC]; [DIEC]; [Paraules cuina].
- **figa de pala** *f.* [SANELO]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [DIEC].
- **figa de pic** *f.* [AGUILÓ]; [DCVB].
- **figa de punxa** *f.* [DCVB]; [MALAGARRIGA].
- **figa d’Índia** *f.* [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SANNA]; [CORBERA].
- **figa palera** *f.* [DCVB].
- **figaríndia** *f.* [DCVB].
- **figa xumba** *f.* [DCVB].

El fruit, noms varietals:

- *gall m.* [DCVB].
- *moscatell f.* [AGUILÓ]; [DCVB].

Noms col·lectius, la planta:

- *penquer m.* [AGUILÓ]; [DCVB].

Derivació. Els adjectius:

- *nopalat nopalada adj.* Semblant al nopal [COSTA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'agricultura:

- *llecadora f.* Canya oberta d'un cap, per a collir figues de moro i altra fruita. [AGUILÓ]; [FABRA]; [DIEC].

L'alimentació, la cuina i la medicina:

- *nopalet m.* Penca tendra del nopal que es menja amanida o cuita en Amèrica [COSTA].

311 - *Opuntia soehrensii* Britton & Rose

Família: *Cactaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *figuera d'Índia f.* [COSTA: «*figuera de Índia*»].

312 - *Oxalis debilis* Humb., Bonpl. et Kunth

Família: *Oxalidaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 3

Noms en total: 3

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *agulletes f. pl.* (*plantes superiors*). *Pa de cucut*.
- *pa de cucut m.* (*plantes superiors*). Herba del gènere *Oxalis*, de la família de les oxalidàcies, de fulles trifoliolades, amb els folíols cordiformes, que es pleguen a la nit.
- *violí m.* (*plantes superiors, agricultura*). Herba del gènere *Oxalis*, de la família de les oxalidàcies, de fulles totes basals, trifoliolades i amb els folíols en forma de cor invertit o quasi triangulars, flors regulars, disposades en inflorescències umbel·lifòrmes sobre peduncles nus, i fruit en càpsula, originària d'Amèrica del Sud i introduïda com a planta de jardí, que a causa dels seus prolífics bulbs i

rizomes s'ha estès fàcilment, el nom de la qual és degut al color normalment violaci dels seus pètals.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *agulletes f. pl.* [DIEC].
- *pa de cucut m.* [DIEC].
- *violí m.* [DIEC]; [PANAREDA: «violins»].

313 - *Oxalis tuberosa* Molina

Família: *Oxalidaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
Noms de la morfologia vegetal:	2
Noms en total:	5

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *agulletes f. pl.* (*plantes superiors*). *Pa de cucut*.
- *pa de cucut m.* (*plantes superiors*). Herba del gènere *Oxalis*, de la família de les oxalidàcies, de fulles trifoliolades, amb els folíols cordiformes, que es pleguen a la nit.
- *violí m.* (*plantes superiors, agricultura*). Herba del gènere *Oxalis*, de la família de les oxalidàcies, de fulles totes basals, trifoliolades i amb els folíols en forma de cor invertit o quasi triangulars, flors regulars, disposades en inflorescències umbel·lifformes sobre peduncles nus, i fruit en càpsula, originària d'Amèrica del Sud i introduïda com a planta de jardí, que a causa dels seus prolífics bulbs i rizomes s'ha estès fàcilment, el nom de la qual és degut al color normalment violaci dels seus pètals.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *agulletes f. pl.* [DIEC].
- *pa de cucut m.* [DIEC].
- *violí m.* [DIEC].

Noms de l'arrel:

- *cavi m.* [LABÈRNIA]; [COSTA].
- *oca f.* [LABÈRNIA]; [COSTA].

314 - *Pachyrhizus erosus* (L.) Urb.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de l'arrel:

- *jicama* f. [COSTA].

315 - *Panicum capillare* L.

Família: *Poaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	2

LA LEXICOGRÀFIA DEL DIEC

- *gra* m. (*plantes superiors, agricultura*). Fruit dels cereals, com el blat, l'ordi, el sègol, la civada, el blat de moro, etc.
- *nebulosa* f. (*plantes superiors*). Planta de la família de les gramínies, pilosa, de fulles linears i flors diminutes en panícula molt laxa de branquillons capil·lars, originària d'Amèrica del Nord i cultivada com a ornamental (*Panicum capillare*).

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *nebulosa* f. [BOLÓS/VIGO]; [DIEC].

Noms del fruit:

- *gra* m. [DIEC].

316 - *Parkinsonia aculeata* L.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms del comerç i la indústria	1
Noms en total:	3

És un arbre procedent de l'Amèrica tropical que rep el nom del botànic anglès John Parkinson (1567-1629).

LA LEXICOGRÀFIA DEL DIEC

- *parkinsònia* f. (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbret de la família de les cesalpiniàcies, caducifoli i espinós, de fulles bipinnades i flors grogues, agrupades

en raïm, propi de l'Amèrica tropical i cultivat com a ornamental (*Parkinsonia aculeata*).

- *parkinsònia f.* (indústria de la fusta, ciència forestal). Fusta de parkinsònia.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *parkinsònia f.* [DIEC].
- *parquinsònica f.* [BÄRTELS 2005] [CHANES 2009]

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *parkinsònia f.* Fusta de parkinsònia. [DIEC].

317 - *Parthenocissus inserta* (A. Kerner) Fritsch

Família: *Vitaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *vinya verge f.* (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). Liana caducifòlia del gènere *Parthenocissus*, de la família de les vitàcies, exòtica, amb circells ramificats, sovint terminats en discos adhesius, fulles palmatilobades o palmaticompostes, flors petites i verdoses, disposades en panícules oposades a les fulles o terminals, i fruit en baia d'un blau negrenc, plantada als jardins per recobrir parets.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *vinya verge f.* [KREMER]; [DIEC].

318 - *Parthenocissus quinqueflora* (L.) Planchon

Família: *Vitaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *vinya verge f.* (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). Liana caducifòlia del gènere *Parthenocissus*, de la família de les vitàcies, exòtica, amb circells ramificats, sovint terminats en discos adhesius, fulles palmatilobades o palmaticompostes, flors petites i verdoses, disposades en panícules oposades a les fulles o terminals, i fruit en baia d'un blau negrenc, plantada als jardins per recobrir parets.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *vinya verge f.* [KREMER]; [DIEC].

319 - *Passiflora caerulea* L.

Família: *Passifloraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	5
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	6

La flor de la passió
és una flor molt redona;
significa la corona
de Cristo Nostro Senyor.⁶³

Planta ornamental procedent del sud del Brasil, Paraguai i Argentina, el nom genèric compost de la qual fa referència al peculiar dibuix de les flors que suggerien, en les mirades pietoses, els instruments de la passió de Crist: les tres cicatrius serien els claus; la corona radial, la d'espines; l'ovari, el calze; els cinc estams, les ferides; les fulles trilobulades, la llança; els circells, les xurriaques i el color blanc de la flor, la innocència del Redemptor.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *flor de la passió f.* (plantas superiors, agricultura). *Passionera*.
- *flor dels tres claus f.* (plantas superiors, agricultura). *Passionera*.
- *herba de la passió f.* (lèxic comú, plantas superiors, agricultura). *Passionera*.
- *passionera f.* (lèxic comú, plantas superiors, agricultura). Liana de la família de les passifloràcies, amb circells axil·lars, de fulles palmatipartides, de color verd mat o glauc, flors vistoses, amb cinc pètals blancs o rosats, una corona de nombrosos filaments tenyits de púrpura, cinc estams i tres branques estigmàtiques amb aspecte de claus, i fruit en baia, ovoide i globosa, d'un groc ataronjat, originària de l'Amèrica Central i del Sud, cultivada en jardineria (*Passiflora caerulea*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *flor de la passió f.* [DCVB]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *flor dels tres claus f.* [DIEC].
- *herba de la passió f.* [DCVB]; [BÄRTELS]. [BÄRTELS]; [DIEC].
- *passionària f.* [DCVB].

⁶³ Cançó popular de Ciutadella (*apud* DCVB).

- *passionera* f. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [BARCELÓ]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [MALAGARRIGA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC].

Noms de la flor:

- *passió* f. [LABÈRNIA]; [DCVB].

320 - *Passiflora edulis* Sims.

Família: *Passifloraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de la morfologia vegetal:	3
Noms en total:	4

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *fruita de la passió* f. (*plantes superiors*). Fruit de la liana *Passiflora edulis*, de la família de les passifloràcies, semblant a la passionera plantada als jardins, ovoide o subglobós, de pela coriàcia i llisa, de color púrpura o groc, i de polpa sucosa, formada per nombroses llavors negres envoltades d'un aril, comestible i emprat també per a fer begudes i licors.
- *granadilla* f. (*plantes superiors*). *Fruita de la passió*.
- *maracujà* [pl. -às] m. (*plantes superiors*). *Fruita de la passió*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *flor de la passió* f. [BÄRTELS].

Noms del fruit:

- *fruita de la passió* f. [DIEC]; [*Paraules cuina*].
- *granadilla* f. [DIEC].
- *maracujà* [pl. -às] m. [DIEC]; [*Paraules cuina*: «maracuià»].

321 - *Passiflora foetida* L.

Família: *Passifloraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la flor:

- *nyorba* f. [COSTA].

322 - *Paullinia cupana* Kunth.

Família: *Sapindaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	2
Noms en total:	4

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **guaranà** [pl. -às] *f.* (*plantes superiors*). *Paul·línia*.
- **guaranà** [pl. -às] *f.* (*hoteleria, lèxic comú*). Beguda rica en cafeïna, feta amb les llavors torrades de la paul·línia.
- **paul·línia** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Liana de la família de les sapindàcies, cultivada com a arbust, de fulles pinnades, flors unisexuals en inflorescència espiciforme i fruit en càpsula, originària de la selva sud-americana, amb les llavors de la qual, negres amb un aril blanc, hom prepara una beguda rica en cafeïna (*Paullinia cupana*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **guaranà** [pl. -às] *f.* [COSTA: «guarana»]; [DIEC].
- **paul·línia** *f.* [FABRA]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- **guaranà** [pl. -às] *f.* Beguda rica en cafeïna, feta amb les llavors torrades de la paul·línia. [DIEC].
- **guaranina** *f.* Nom d'un alcalí orgànic que s'extrau de la guarana. [COSTA].

323 - *Persea americana* Mill.

Família: *Lauraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
Noms de la morfologia vegetal:	3
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	1
Noms en total:	7

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **alvocat** *m.* (*agricultura, plantes superiors*). Fruit comestible de l'alvocater, piriforme, de pela verda o bruna i polpa mantegosa de sabor aromàtic.
- **alvocater** *m.* (*agricultura, plantes superiors*). Arbre de la família de les lauràcies, de fulles coriàcies i flors en panícula, originari de l'Amèrica Central i del Sud, el fruit del qual, molt apreciat, és l'alvocat (*Persea americana*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **aguacat** *m.* [LABÈRNIA: «aguacate»]; [COSTA: «agnacat»]; [DCVB];

- *alvocater m.* [DIGEC]; [DIEC].
- *palto m.* [DCVB].

Noms del fruit:

- *aguacat m.* [LABÈRNIA: «aguacate»].
- *alvocat m.* [SANELO: «albocat»]; [DCVB: «albocat»]; [BÄRTELS]; [DIGEC]; [DIEC]; [Paraules cuina].
- *palta f.* [DCVB].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *guacamoll m.* Enciam d'aguacat, que en Amèrica s'usa molt. [COSTA].

324 - *Petunia nyctaginiflora* Juss.

Família: *Solanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
Noms en total:	3

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *petúnia f.* (*agricultura, plantes superiors, lèxic comú*). Planta herbàcia anual del gènere *Petunia*, de la família de les solanàcies, densament pilosa i glandulosa, de fulles ovades i de flors en forma d'embut, de colors diversos o matisades, originària d'Amèrica del Sud i amb diferents races de conreu, plantada com a ornamental (*Petunia hybrida*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *campana f.* [LABÈRNIA].
- *diego de dia m.* [DCVB],
- *petúnia f.* [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].

325 - *Peumus boldus* Mol.

Família: *Monimiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **boldo** *m.* (*plantes superiors*). Arbre aromàtic, de mida petita, originari de l'Amèrica del Sud, de fulles persistents, ovades i pubescents, emprades com a medicinals (*Peumus boldus*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **boldo** *m.* [COSTA: «boldú»]; [DIGEC]; [DIEC].

326 - *Phaseolus caracalla* L.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	6
Noms de la morfologia vegetal:	1
La derivació. Noms col·lectius:	3
Noms en total:	10

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **caragolí** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les papilionàcies, enfiladissa, semblant a la mongetera, de tavelles grosses i llavors globuloses i brunes, originària de l'Amèrica del Sud (*Phaseolus caracalla*).
- **fesolar** *m.* (*agricultura, lèxic comú, col·lectius vegetals*). Camp de fesoleres.
- **fesoler** *m.* (*plantes superiors, lèxic comú, agricultura*). *Mongetera*.
- **fesolera** *f.* (*plantes superiors, lèxic comú, agricultura*). *Mongetera*.
- **gra 1 1** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Fruit dels cereals, com el blat, l'ordi, el sègol, la civada, el blat de moro, etc.
- **gra 1 2** *m.* (*agricultura*). Conjunt dels fruits o llavors de diverses plantes alimentoses separades de l'espiga, de la tavella, etc.
- **mongeta** *f.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Fruit en llegum i llavor de la mongetera.
- **mongetar** *m.* (*lèxic comú, agricultura, col·lectius vegetals*). Camp de mongeteres.
- **mongetera** *f.* (*plantes superiors, agricultura, lèxic comú*). Planta del gènere *Phaseolus*, de la família de les papilionàcies, enfiladissa o en forma de mata baixa, de fulles trifoliolades, amb els folíols ovats i acuminats, i fruit en llegum.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **caragolí** *m.* [LABÈRNIA]; [FABRA: «cargolí»]; [DIGEC: «cargolí»]; [DIEC].
- **caragolera** *f.* [BARCELÓ]; [DCVB].
- **fesol caragolí** *m.* [DCVB].
- **fesoler** *m.* [DIEC].
- **fesolera** *f.* [DIEC].
- **mongetera** *f.* [DIEC].

Noms del fruit:

- *gra m.* [DIEC].

Noms de camp conreat o col·lectiu de la planta.

- *fesolar m.* [DIGEC]; [DIEC].
- *gra m.* [DIEC].
- *mongetar m.* [DIGEC]; [DIEC].

327 - *Phaseolus lunatus* L.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
Noms de la morfologia vegetal:	2
La derivació. Noms col·lectius:	3
Noms en total:	8

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *fesolar m.* (agricultura, lèxic comú, col·lectius vegetals). Camp de fesoleres.
- *fesoler m.* (plantes superiors, lèxic comú, agricultura). *Mongetera*.
- *fesolera f.* (plantes superiors, lèxic comú, agricultura). *Mongetera*.
- *garrofó m.* (lèxic comú, agricultura). Fesol d'una varietat de gra gros i pla.
- *gra 1 1 m.* (plantes superiors, agricultura). Fruit dels cereals, com el blat, l'ordi, el sègol, la civada, el blat de moro, etc.
- *gra 1 2 m.* (agricultura). Conjunt dels fruits o llavors de diverses plantes alimentoses separades de l'espiga, de la tavella, etc.
- *mongeta f.* (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Fruit en llegum i llavor de la mongetera.
- *mongetar m.* (lèxic comú, agricultura, col·lectius vegetals). Camp de mongeteres.
- *mongetera f.* (plantes superiors, agricultura, lèxic comú). Planta del gènere *Phaseolus*, de la família de les papilionàcies, enfiladissa o en forma de mata baixa, de fulles trifoliolades, amb els folíols ovats i acuminats, i fruit en llegum.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *fesoler m.* [DIEC].
- *fesolera f.* [DIEC].
- *mongetera f.* [DIEC].

Noms del fruit:

- *gra m.* [DIEC].

Noms de la llavor:

- *garrofó m.* [DIGEC]; [DIEC].

Noms de camp conreat o col·lectiu de la planta:

- *fesolar m.* [DIGEC]; [DIEC].
- *gra m.* [DIEC].

- *mongetar m.* [DIGEC]; [DIEC].

328 - *Phaseolus vulgaris* L.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	23
Noms de la morfologia vegetal:	136
Noms col·lectius:	16
La derivació. Els intensius:	39
La derivació. Els adjectius:	3
La derivació. Els verbs:	8
Noms de l'agricultura:	2
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	13
Homonímia. El món vegetal:	30
Homonímia. Altres àrees temàtiques	1
Noms en total:	271

«Figura't només, si vols,
si tindrà molta substància
esta gentota de França
que diu *aricó* als *fesols*...»⁶⁴

A les dècades dels anys quaranta i cinquanta del segle passat, d'entre les endevinalles que se sabien de memòria els nens del Penedès n'hi havia una que deia: «Un convent de monges blanques | que pugen i baixen | i es toquen la panxa».

La complexitat de la solució de l'endevinalla, que era 'una olla de mongetes bullint', fa que avui ens pugui semblar mentida que arribés a la popularitat que obtinguí, i tanmateix, fa poc que, en un mostreig personal, he pogut comprovar com encara ara el retenen en la memòria els que eren infants en aquella època.

El cas és que la solució venia facilitada, d'una banda, per l'homonímia entre el diminutiu de *monja* i el llegum *mongeta*,⁶⁵ i d'altra, pel coneixement que tothom tenia de la singular manera com en bullir reaccionen les mongetes a l'olla, en un vaivé constant, de dalt a baix, de baix a dalt, en contrast amb altres llegums, com ara els cigrons, que romanen al fons: parlem d'un temps en què els llegums cuits encara no havien envaït el mercat. Per això mateix, es pot veure la dificultat que tindria avui la propagació d'aital endevinalla, i almenys per dos motius, un de sincrònic, i un altre de diacrònic.

En efecte, en la distribució dialectal del català, els sinònims *fesol* i *mongeta*, si bé conviuen en alguna comarca –avui més que no abans–, són excloents en d'altres; de manera que allà on *fesol* era el mot exclusiu, l'endevinalla no era factible. Ara bé, allí on l'ús del mot *mongeta* és el corrent ¿quina possibilitat d'encertar la solució tindria un nen d'ara, si en sa vida ha vist bullir una olla de mongetes?

⁶⁴ Josep Bernat i Baldoví, *Carta de Sento Beseroles a Pasqualo Ratolí*, apud Constantí Llobart *Fills morta viva*, 266.

⁶⁵ Joan Coromines: «S'observa en aquest [*Cançoner popular*] la propensió a ampliar l'ús de *mongeta*, hipocorístic, no pas diminutiu, però amb tendència a abusar-ne i quasi estereotipar-lo com a denominació normal, i a penes afectiva, de la religiosa» (*DECat*, V, 774a 18-22).

Les denominacions que en català fem servir per al llegum que els científics han designat amb el nom de *Phaseolus vulgaris*, tenen una història relativament curta si tenim en compte que l'espècie ens va venir d'Amèrica. Però els mots concrets que utilitzem és una altra cosa, perquè, siguin resultats de lliscaments semàntics o d'altres processos metafòrics, tenen, com a mots que són, una història molt més llarga i han estat subjectes a les lleis de la gramàtica històrica com qualsevol altre.

En aquest cas, no passa com en els noms de tants d'altres productes vinguts d'ultramar, com ara la *tomaca* o el *tabac*, que van viatjar amb denominació d'origen, i la llengua els ha anat adaptant a les seves lleis. Ans al contrari, per a aquest llegum la llengua va haver de pouar els propis recursos per a fabricar nous mots, fet que no solament va passar en català, sinó que també les altres llengües europees van haver de fer el mateix.⁶⁶

Una primera classificació dels mètodes que els parlants han utilitzat per a la fabricació dels nous mots en aquest cas ens donaria tres possibilitats:

- a) Metàfores per similitud, amb ocupació d'un altre espai semàntic, i desplaçament de significat, que avui estan lexicalitzades, fossilitzades.
- b) Metàfores de contingut social, cultural o ideològic, amb significats que, de vegades, són encara transparents.
- c) Metonímies. Sinècdokes.

Podem adjudicar al primer grup, els noms extrets de les denominacions d'altres grans, més o menys semblants, amb etimologies fonamentalment llatines, però també d'algun altre origen:

- Del llatí *phaseolus* i aquest del grec *φάσηλος* (nom que ara no se sap amb certesa què designava): el català *fesol*, it. *fagiuolo/fagiolo*, cast. reg. *frijol* (mot que va viatjar a Amèrica), portuguès *feijão*, aragonès *faxol*, occità *faisol*, francoprovençal *faviôl*, logudorès *basòlu*, sard meridional *fasòlu*, cors *fasgiolu*, romanès *fasole*.
- Del llatí *faba* 'fava': castellà *habichuela*, asturià *faba*, italià meridional *faba*, francès de Quebec *fève*.
- Del llatí *pisum* 'pèsol': fr. regional *pois* (que ha forçat un *petit pois* per al pèsol en la llengua estàndard).
- Del llatí *cicer* 'cigró': castellà *chicharro*.
- De l'àrab *lūbiyā*: castellà *alubia*.

Al segon grup, hi podem adjudicar el català *mongeta*, el castellà *judía*, el francès *flageolet*, el calabrès *suriaca*...

Al tercer grup, la metonímia francesa *haricot*.

A diferència amb el que passa amb d'altres plantes vingudes d'Amèrica, d'aquesta ja hi havia espècies molts semblants, tant del mateix gènere *Phaseolus*, com d'altres de gèneres emparentats com *Dolichos* i *Vigna*, que van facilitar alguns dels desplaçaments de significat que s'han produït. El nom genèric *Phaseolus* el va establir Linné a partir de

⁶⁶ Hauríem d'excepcional-ne el castellà de la part americana del domini, si hem de creure el diccionari Casares, en el qual, d'entre els sinònims que dona de *judía/alubia*, en podem observar uns quants d'origen amerindi: *calamaco*, *ejote*, *caraota/caráota*, *ayocote*, *poroto* i, possiblement, el peruà *pallar*. Probablement passi el mateix amb el portuguès.

l'espècie típica *P. vulgaris*, amb el nom derivat del grec *phaselos*, que era el d'un llegum allargat, que avui no sabem quin és, però que s'assemblava a una xalupa del mateix nom.⁶⁷ En català, per a fer una classificació de les denominacions populars de *fesol* / *mongeta*, els dos termes que es reparteixen l'estandardització del llegum *Phaseolus vulgaris*, hem de tenir present que: a) hi ha noms que només designen la planta; b) la majoria expressen alhora la planta i el fruit; c) la sinècdoque és unidireccional i no permet aïllar noms que només valguin per als fruits, i en canvi, la creativitat en els noms de fruit, en dóna alhora per a la planta.

En aquest llegum, hi ha encara dues qüestions importants quant a la nomenclatura: la primera, per causa de la barreja que en el consum es produeix entre la tavella i els bessons dels llegums; la segona, perquè els desplaçaments semàntics afecten no solament les altres espècies del gènere *Phaseolus*, sinó que també s'allarguen a alguns altres gèneres de la família de les *Fabàcies* o *Papilionàcies*.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **afartapobres** *m.* (*agricultura, lèxic comú*). Mongeta vermella d'una varietat poc saborosa i de pell gruixuda.
- **asprar** *v. tr.* (*lèxic comú, ciència forestal, agricultura*). Posar aspres (a les plantes o als arbres tendres). *Asprar les mongeteres*.
- **avellaneta** *f.* (*agricultura*). Mongetera d'emparrar d'una varietat que dóna tavelles verdes, curtes i lleugerament corbades, amb llavors de mida mitjana i moradenques.
- **bajoca** *f.* (*lèxic comú, agricultura*). Mongeta tendra.
- **bajoca de moro** *f.* (*plantes superiors*). *Garrofer del diable*.
- **bajocar** *m.* (*lèxic comú*). Camp plantat de bajoques.
- **bajoquera** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Mongetera*.
- **bajoquera de moro** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). *Garrofer del diable*.
- **bajoqueta** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Mongeta tendra*.
- **dragona blanca** *f. a)* (*lèxic comú, agricultura*). Mongetera nana catalana.
- **dragona blanca** *f. b)* (*lèxic comú, agricultura*). Llegum d'aquesta planta.
- **empedrat** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Truita de mongetes.
- **empedrat** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Amanida de mongetes amb bacallà esqueixat, pebrot, ceba, olives i tomàquet.
- **enasprar** *v. tr.* (*lèxic comú, agricultura*). *Asprar*.
- **esbajocar** *v. tr.* (*lèxic comú, hoteleria*). Estavellar.
- **estavellar** *v. tr.* (*lèxic comú*). Treure la tavella (a un llegum).
- **fesol 1** *m.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). *Mongeta*.
- **fesol 2** *m.* (*lèxic comú, agricultura*). *Mongetera 1*.
- **fesol del confit** *m.* (*lèxic comú, agricultura*). Fesol gros i vermellós.
- **fesol rènec** *m.* (*agricultura, plantes superiors*). *Mongeta rènega*.
- **fesola** *f.* (*lèxic comú, agricultura*). Fesol d'una varietat de gra gros.
- **fesolada** *f.* (*lèxic comú*) Menjada abundant de fesols.
- **fesolar** *f.* (*agricultura, lèxic comú, col·lectius vegetals*). Camp de fesoleres.
- **fesoler** *m.* (*plantes superiors, lèxic comú, agricultura*). *Mongetera 1*.

⁶⁷ Pius Font i Quer, *Plantas medicinales*, 387.

- **fesolera** 1 f. (*plantes superiors, agricultura, lèxic comú*). Mongetera 1.
- **fil de la mongeta** m. Fil 3 2 m. (*lèxic comú*) Fibra separada... *Treure els fils de les mongetes abans de coure-les.*
- **gra** 1 1 m. (*plantes superiors, agricultura*). Fruit dels cereals, com el blat, l'ordi, el sègol, la civada, el blat de moro, etc.
- **gra** 1 2 m. (*agricultura*). Conjunt dels fruits o llavors de diverses plantes alimentoses separades de l'espiga, de la tavella, etc.
- **menjar de farda** m. (*lèxic comú, hoteleria*). Menjar de carabassa, de cebes, de patates, de fesols, etc.
- **mongeta** f. (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Fruit en llegum i llavor de la mongetera. *Un plat de mongetes. Mongetes gavatxes.*
- **mongeta del ganxet** f. (*lèxic comú, agricultura*). Mongeta seca d'una varietat de gra blanc.
- **mongeta rènega** f. (*agricultura*). Mongeta d'una varietat de gra gros i rodó.
- **mongeta seca** f. (*plantes superiors, agricultura*). Llavor madura comestible de la mongetera, generalment reniforme, de mida variable i de color divers, blanc, rosat, negrenc, marbrejat, segons la mena.
- **mongeta tendra** f. (*plantes superiors, agricultura*). Llegum tendre comestible de la mongetera, verd, de longitud variable, pla o quasi cilíndric.
- **mongeta vermella** f. (*agricultura, plantes superiors, agricultura*). Mongeta seca d'una varietat de gra vermellós.
- **mongetar** m. (*lèxic comú, agricultura, col·lectius vegetals*). Camp de mongeteres.
- **mongetera** 1 1 f. (*plantes superiors, agricultura, lèxic comú*). Planta del gènere *Phaseolus*, de la família de les papilionàcies, enfiladissa o en forma de mata baixa, de fulles trifoliolades, amb els folíols ovats i acuminats, i fruit en llegum.
- **mongetera** 1 2 f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Mongetera de flors blanques o un xic rosades, en raïms axil·lars, originària d'Amèrica del Sud i cultivada pels seus llegums i granes comestibles, les mongetes (*Phaseolus vulgaris*).
- **mongetera d'arbre** f. (*plantes superiors*). *Garrofer del diable.*
- **mongetera vermella** f. (*plantes superiors*). Mongetera de flors generalment d'un vermell escarlata, en gran nombre per raïm, originària de l'Amèrica tropical i cultivada com a planta d'horta i ornamental (*Phaseolus coccineus*).
- **monja** f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Mongeta.*
- **seques** f. pl. (*hoteleria, lèxic comú*). Mongetes seques.
- **tavella** f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Mongeta tendra.*
- **tavellar** v. intr. (*lèxic comú*). Els llegums, formar tavella.
- **tavellera** f. (*plantes superiors, agricultura*). Mongetera 1.
- **tavelleta** f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Mongeta tendra.*

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **bajoca** f. [CEBALLOS: «bachoca, bajoca»].
- **bajoquera** f. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].

- *bajoques f. pl.* [SALLENT].
- *bajoqueta f.* [CEBALLOS: «bachoqueta»].
- *confit m.* [DCVB].
- *fesol m.* [CAVANILLES]; [LABÈRNIA: «fasol, fesol»]; [AGUILÓ: «fasol, fesol»]; [DCVB: «fasol, fesol, fresol»]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT-QUER]; [CEBALLOS: «fasol, fesol»]; [DIEC].
- *fesola f.* [BARCELÓ: «fasola»]; [DCVB: «fasola, fesola»];
- *fesoler m.* [LABÈRNIA: «fasoler»]; [DCVB]; [FABRA]; [CEBALLOS: «fasoler, fesoler»]; [DIGEC]; [DIEC].
- *fesolera f.* [BARCELÓ: «fasolera»]; [DCVB: «fesolera, fresolera»]; [FABRA]; [FONT-QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].
- *fesolí m.* [AGUILÓ].
- *judia f.* [CORBERA].
- *mongeta f.* [LABÈRNIA]; [BARCELÓ: «monjeta»]; [DCVB]; [SALLENT]; [FONT-QUER]; [CEBALLOS: «mongeta, muncheta»];
- *mongetera f.* [AGUILÓ]; [BARCELÓ: «monjetera»]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT-QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].
- *monja f.* [AGUILÓ: «munja (Rosselló)»]; [DCVB]; [FABRA].
- *tavellera f.* [DCVB]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC];

La planta, nom varietals:

- *avellaneta f.* [DIGEC]; [DIEC].
- *degul m.* [COSTA].
- *dragona blanca f.* [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIEC].
- *dragona setsetmanera f.* [DCVB].
- *fesola f.* [DCVB: «fasola, fesola»];
- *fesolet m.* [LABÈRNIA: «fasolet»].
- *fesolí m.* [LABÈRNIA: «fasolí»].
- *mongetera vermella f.* [BOLÓS/VIGO].

Noms de la rama:

- *pampa f.* [DCVB].

Noms del fruit:

- *bajoca f.* [LACAVALLERIA]; [SANELO]; [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [MASSANA: «bajoca, bajoca»]; [DIGEC]; [DIEC].
- *bajoqueta f.* [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- *bajoquí m.* [BUJ Montsià].
- *fesol m.* [LACAVALLERIA: «fasol, fesol»]; [SANELO: «fesol, frisol»]; [BELVITGES: «fasol»] [LABÈRNIA: «fasol, fesol»]; [AGUILÓ: «fasol, fesol»]; [DCVB: «fasol, fesol, fresol»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *fesola f.* [BARCELÓ: «fasola»]; [DCVB: «fasola, fesola»].
- *fesolina f.* [DCVB].
- *gra m.* [DIEC].
- *marieta f.* [DCVB].

- **mongeta** f. [SANELO]; [BELVITGES: «monjeta»]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- **mongeta tendra** f. [DIGEC]; [DIEC]; [Paraules cuina].
- **monja** f. [AGUILÓ: «munja»]; [DCVB]; [DIEC].
- **tavella** f. [LACAVALLERIA]; [DCVB]; [MASSANA]; [DIEC].
- **tavelleta** f. [DIGEC]; [DIEC].

El fruit, noms varietals:

- **bajoca garrofal** f. [DCVB].
- **bajocó** m. [DCVB].
- **banyó** m. [DCVB].
- **dragona blanca** f. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- **fesola** f. [DCVB: «fasola, fesola»]; [FABRA].
- **fesol de jardí** m. [LABÈRNIA: «fasol de jardí»].
- **fesol del ganxet** m. [DCVB].
- **fesolet** m. [LABÈRNIA: «fasolet»]; [FABRA]; [PARÉS].
- **fesolí** m. [LABÈRNIA: «fasolí»].
- **mongeta vermella** f. [BARCELÓ: «monjeta vermeya»]

Noms de la tavella:

- **bajoca** f. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]; [Paraules cuina].
- **bros** m. [DCVB].

Noms del fil de la tavella:

- **fil de la mongeta** m. [LABÈRNIA: «fil de monjetas»]; [DIEC].

Noms de la llavor:

- **fesol** m. [LABÈRNIA: «fasol, fesol»]; [AGUILÓ: «fasol, fesol»]; [DCVB: «fasol, fesol, fresol»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **fesola** f. [BARCELÓ: «fasola»]; [DCVB: «fasola, fesola»];
- **judia** f. [SANNA]; [CORBERA].
- **mageta** f. [AGUILÓ].
- **majola** f. [AGUILÓ]; [DCVB].
- **mongeta** f. [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC]; [Paraules cuina].
- **mongeta seca** f. [DIEC]; [Paraules cuina].
- **monja** f. [AGUILÓ: «munja»]; [DCVB]; [DIEC].
- **seques** f. pl. [DIGEC]; [DIEC].

La llavor, noms varietals:

- **afartapobres** m. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **cama de llagosta** f. [DCVB].
- **carademonja** f. [SANNA].
- **caragirats** m. pl. [AGUILÓ]
- **confit** m. [DCVB].
- **confit blaví** m. [DCVB].

- *confit de canari m.* [DCVB].
- *confit de careta m.* [DCVB].
- *confit de reina m.* [DCVB].
- *confit-fava m.* [DCVB].
- *confit pintat m.* [DCVB].
- *dragona blanca f.* [DCVB]; [DIEC].
- *fesola f.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [DIEC].
- *fesola de l'abundància f.* [DCVB].
- *fesola llobinera f.* [DCVB].
- *fesol amonquili m.* [DCVB].
- *fesola rosada f.* [DCVB].
- *fesola rossa f.* [DCVB].
- *fesol banyó m.* [AGUILÓ].
- *fesol banyut m.* [AGUILÓ].
- *fesol caragirat m.* [AGUILÓ].
- *fesol carner m.* [AGUILÓ].
- *fesol de careta m.* [DCVB].
- *fesol de corfa i molla m.* [DCVB].
- *fesol de garrofa m.* [DCVB].
- *fesol de garroveta m.* [DCVB].
- *fesol de la botgeta m.* [DCVB].
- *fesol de la peladilla f.* [DCVB].
- *fesol del confit m.* [DIEC].
- *fesol de llum m.* [DCVB].
- *fesol del pinet m.* [DCVB].
- *fesol de poll de bou m.* [AGUILÓ].
- *fesol de renyó m.* [DCVB].
- *fesolet m.* [LABÈRNIA: «fasolet»]; [AGUILÓ];
- *fesol-fava m.* [DCVB].
- *fesol groguic m.* [AGUILÓ].
- *fesolí m.* [LABÈRNIA: «fasolí»]; [DCVB].
- *fesol mancofi m.* [DCVB].
- *fesol monquell m.* [DCVB].
- *fesol monqueri m.* [DCVB].
- *fesol moro m.* [DCVB].
- *fesol pigall m.* [DCVB].
- *fesol piulenc m.* [AGUILÓ].
- *fesol planell m.* [DCVB].
- *fesol quarantè m.* [DCVB].
- *fesol rèneg m. m.* [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- *fesol roig m.* [AGUILÓ].
- *llobinera f.* [DCVB].
- *monget m.* [AGUILÓ]; [DCVB].
- *mongeta algerina f.* [DCVB].

- *mongeta banyolina f.* [DCVB].
- *mongeta blanca f.* [DCVB].
- *mongeta bonica f.* [DCVB].
- *mongeta caragirada f.* [AGUILÓ].
- *mongeta catalana f.* [DCVB]; [SALLENT].
- *mongeta de confit f.* [BARCELÓ: «*monjeta de confit*»].
- *mongeta de confit blanc f.* [DCVB].
- *mongeta de confit vermell f.* [DCVB].
- *mongeta de fava f.* [BARCELÓ: «*monjeta de fava*»]; [DCVB].
- *mongeta de formiga f.* [DCVB].
- *mongeta de l'abundància f.* [AGUILÓ]; [DCVB].
- *mongeta de la reina f.* [BARCELÓ: «*monjeta de la reina*»]; [DCVB].
- *mongeta de la torteta f.* [DCVB]; [SALLENT].
- *mongeta del ganxet f.* [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIEC].
- *mongeta del grapat f.* [DCVB]; [SALLENT].
- *mongeta del vermar f.* [DCVB].
- *mongeta de mitja lluna f.* [DCVB].
- *mongeta d'endiana f.* [DCVB].
- *mongeta de Parets f.* [DCVB]; [SALLENT];
- *mongeta de pasta real f.* [BARCELÓ: «*monjeta de pasta real*»]; [DCVB].
- *mongeta d'ou de canari f.* [DCVB].
- *mongeta facciosa f.* [AGUILÓ]; [DCVB].
- *mongeta favatera f.* [AGUILÓ: «*mongeta favetera*»]; [DCVB].
- *mongeta fogoneu f.* [DCVB].
- *mongeta gavatxa f.* [AGUILÓ].
- *mongeta manresana f.* [AGUILÓ]; [DCVB].
- *mongeta mitjalluna f.* [SALLENT].
- *mongeta montmelona f.* [AGUILÓ: «*mongeta montmelona*»]; [DCVB]; [SALLENT];
- *mongeta mora f.* [DCVB].
- *mongeta nana f.* [DCVB].
- *mongeta nanet f.* [SALLENT].
- *mongeta negra f.* [DCVB].
- *mongeta paretana f.* [AGUILÓ].
- *mongeta perona f.* [TERMCAT: *mongeta perona*: «Mongeta que segurament ve de Peron (EUA) a través de l'Argentina.»]; [Joan BARRIL. “Argentins confusos” a *El Periódico*, 19 d'abril de 2012. «Devem a l'Argentina que, en temps de fam postbèl·lica, una senyora anomenada Eva Peron obrís el rebost d'aquell país per alimentar una part dels espanyols, i d'aquella decisió prové el nom de *perona* que es dóna a les mongetes tendres i planes que es venen als mercats.»]
- *mongeta pineta f.* [AGUILÓ].
- *mongeta rena f.* [DCVB].
- *mongeta rònega f.* [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- *mongeta rònega blanca f.* [AGUILÓ].

- *mongeta rènega vermella* f. [AGUILÓ].
- *mongeta setsetmanera* f. [AGUILÓ: «*mongeta setsemanera*»]; [SALLENT].
- *mongeta sunyola* f. [AGUILÓ].
- *mongeta tarragonina* f. [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT];
- *mongeta tavernera* f. [AGUILÓ].
- *mongeta vermella* f. [BARCELÓ: «*monjeta vermeya*»]; [DCVB]; [DIEC].
- *mongeta vinyetaire* f. [AGUILÓ]; [DCVB].
- *mongetó* m. [DCVB].
- *ou de cadernera* m. [DCVB].
- *patussera* f. [AGUILÓ]; [DCVB].
- *purutú* m. [COSTA].
- *rènec* m. [LABÈRNIA: «*rènech*»]; [DCVB].

Noms col·lectius de la planta:

- *bajocar* m. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- *bajoqueral* m. [DCVB].
- *confitar* m. [DCVB].
- *fesolar* m. [AGUILÓ]; [DCVB: «*fesolar, fresolar*»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *gra* m. [DIEC].
- *mongerar* m. [AGUILÓ].
- *mongetada* f. [DCVB].
- *mongetam* m. [DCVB].
- *mongetar* m. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *monjoia* f. [DCVB].
- *tavellar* m. [DCVB].

Noms col·lectius del fruit:

- *bajocada* f. [DCVB].
- *fesolada* f. [DCVB].
- *gra* m. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- *mongetada* f. [DCVB].
- *mongetam* m. [DCVB].

Derivació, intensius.

c) Augmentatius:

- *fesol*: *fesola, fesolàs, fesolarro, fesolot, fesolango, fesolatxo* [DCVB].
- *mongeta*: *mongetassa, mongetarra, mongetarrassa* [DCVB].
- *tavella*: *tavellassa* [DCVB].

d) Diminutius:

- *fesol*: *fesolet, fesoletxo, fesoletu, fesolí, fesoliu, fesoló, fesoloi* [DCVB].
- *mongeta*: *mongeteta, mongetetxa, mongetel·la, mongeteua, mongetiua, mongetona, mongetó, mongetarrina, mongetoia, mongetarrinoia* [DCVB].
- *tavella*: *tavelleta, tavelletxo, tavelleua, tavellina, tavelliua, tavellona, tavelloia, tavelló* [DCVB].

e) Pejoratius:

- *mongeta*: **mongetota, mongetot** [DCVB].
- *tavella*: **tavellota, tavellot** [DCVB].

Derivació: adjectius:

- **fesolaci fesolàcia** *adj.* Semblant a la mongeta. [COSTA: «faseolaci faseolàcia»].
- **fesoler fesolera** *adj.* Pertanyent als fesols [DCVB].
- **fesoler fesolera** *adj.* Afectat de menjar fesols; que li agraden molt els fesols. [DCVB].

Derivació. Formació de verbs.

- **asprar** *v. tr.* Posar aspres (a les plantes o als arbres tendres). *Asprar les mongeteres.* [DIEC].
- **bajocar** *v. intr.* Treure bajoques les plantes [DCVB].
- **enarbrar** *v. tr.* Posar canyes a les mongeteres perquè s'hi enfilin [AGUILÓ].
- **enasprar** *v. tr.* *Asprar.* [AGUILÓ]; [DIEC].
- **esbajocar** *v. tr.* *Estavellar.* [FABRA]; [DIEC].
- **estavellar** *v. tr.* Treure la tavella (a un llegum). [DIEC].
- **espampar** *v. tr.* Treure les mongetes o fesols de les seves tavelles [DCVB].
- **tavellar** *v. intr.* Els llegums, formar tavella. [LACAVALLERIA]; [FABRA]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA.

L'agricultura.

- **fesolassa** *f.* Mata de fesolera de la qual s'ha tret el llegum (Llofriú) [DCVB].
- **fesoler** *m.* El que planta fesols [AGUILÓ].

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions.

- **empedrat** *m.* Truita de mongetes. [FABRA]; [DIEC].
- **empedrat** *m.* Amanida de mongetes amb bacallà esqueixat, pebrot, ceba, olives i tomàquet. [FABRA]; [DIEC].
- **fesol** *m.:* Mongeta seca (Urgell, Segarra). [DCVB].
- **fesolada** *f.* (*lèxic comú*) Menjada abundant de fesols. [DIGEC]; [DIEC].
- **fesoles amb palla i gra** *f. pl.* Les que es cullen i couen granades però encara verdes, i es mengen amb la tavella (Palafrugell), [DCVB].
- **freginat** *m.* En el Ripollès, el freginat és un plat típic del dia de la tosa, i consisteix en carn fregida amb mongetes (Amades Past. 146). [DCVB].
- **isquiatola** *f.* Beguda usada en les Índies orientals i composta de mongetes bullides amb plantes aromàtiques. [COSTA: «yzquiatola»].
- **lleixia** *f.* Aigua en què s'han cuit fesols (Bellpuig). [DCVB: «lleixia, lleixiva»].
- **menjar de farda** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Menjar de carabassa, de cebes, de patates, de fesols, etc. [DIEC].
- **mongetes** *f. pl. fig.* El menjar; l'aliment de l'home. «Hi esperava l'hora de les mongetes [=de menjar]» Pons *Auca* 6. «Cal treballar per guanyar-nos les mongetes». [DCVB].
- **pa-i-grana** *m.* Barreja de mongetes seques i tendres (Masnou). [DCVB].
- **romesco** *m.* Menja de mongetes amb bacallà i salsa de pebrot (Tortosa). [DCVB].

- **vianda** f. L'escudella de trufes i fesols, patates i mongetes a l'estiu i farinetes a l'hivern. [AGUILÓ].

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS.

El món vegetal.

- **arbre mongeter** m. *Anagyris foetida* L. [CEBALLOS].
- **bajoca de moro** f. (plantes superiors). Garrofer del diable. *Anagyris foetida* L. [CEBALLOS]; [DIEC].
- **bajoquera de moro** f. Garrofer del diable. [DIGEC]; [DIEC].
- **fesol** m. Llegum de diferents espècies del gènere *Dolichos*, i principalment del *Dolichos melanophthalmus* DC. (Olot, Empordà, Mallorca). A Olot en diuen **fesols banyolins**, i a Mallorca se'n distingeixen algunes varietats. **Fesol blanc**: és fi, de moltes bajoques, de color molt blanc. **Fesol negre**: és de color fosc, no tan bo com el blanc, i es menja amb la clovella. **Fesol roig**: fa la bajoca molt llarga, de vegades de més de dos pams, amb més de vint bessons. **Fesol de cuc**: té la bajoca llarga fins a tres pams (Artà). **Fesol jueu**: és molt bo, blanc (Campanet, Petra). **Fesol confit**: és gros, rodó, vermellós i molt bo (Campanet) [DCVB].
- **fesol** m. Llegums de les plantes del gènere *Pisum*, i principalment del *Pisum sativum* (Menorca). [BARCELÓ: «fasol»]; [DCVB].
- **fesola** f. A l'Empordà, generalment es diu fesola al llegum del *Phaseolus* i **fesol** al del *Dolichos melanophthalmos*.
- **fesol bord** m. Bufeta de gos, *Physallis alkenengi*. [LABÈRNIA: «fasol bord»]; [FABRA]; [CEBALLOS: «fasol bord»].
- **fesol carner** m. *Vigna unguiculata* L. [MALAGARRIGA];
- **fesol de jardí** m. Planta, *Phaseolus multiflorus*. [LABÈRNIA: «fasol de jardí»].
- **fesolera** f. Fesolet 1 [DIEC].
- **fesolera** f. *Pisum sativum* (Menorca).). [BARCELÓ: «fasolera»];
- **fesolet 1** m. Planta de la família de les papilionàcies, semblant a una mongetera menuda, de llegums llargs i cilíndrics, cultivada per a l'alimentació humana i com a farratgera (*Vigna unguiculata*). [DIGEC]; [DIEC].
- **fesolet 2** m. Llavor comestible del fesolet, globosa i una mica reniforme, de mida petita, de colors diversos amb el llombrígol blanc, voltat d'una taca fosca. [BELVITGES «fasolet»]; [DIGEC]; [DIEC].
- **fesolet de jardí** m. Planta, *Dolichos*. [LABÈRNIA: «fasolet de jardí»].
- **fesolí** m. bot. agr. Fesolet 2. [DIEC].
- **fesolina** f. Substància cristal·lina que s'extrau d'una espècie de mongetes negres, verinoses. [LABÈRNIA: «fasolina»].
- **fesol jueu** m. [BARCELÓ: «fasol jueu»]
- **monget** m. Fesolet 1. [FABRA]; [DIGEC].
- **monget** m. Fesolet 2. Llavor comestible del fesolet, globosa i una mica reniforme, de mida petita, de colors diversos amb el llombrígol blanc, voltat d'una taca fosca. [DIGEC]; [DIEC].

- **mongeta borda** f. Arbust de la família de les papilionàcies (*Anagyris foetida*), de fulles trifliades, flors d'un groc verdós, amb l'estendard més curt que les ales. [FABRA]; [CEBALLOS].
- **mongeta d'arbre** f. arbust de la família de les papilionàcies (*Anagyris foetida*), de fulles trifliades, flors d'un groc verdós, amb l'estendard més curt que les ales. [FABRA].
- **mongeta de jardí** f. És l'espècie *Phaseolus lunatus*, subespècie *macrocarpus* (La Selva ap. Masclans Pl. 158). [DCVB].
- **mongetera borda** f. Garrofer del diable. [FABRA]; [CEBALLOS]; [DIGEC].
- **mongetera d'arbre** f. Garrofer del diable' (*Anagyris foetida*). [FABRA]; [CEBALLOS]; [DIEC].

Altres àrees temàtiques:

- **escorrefesols**. «Espècie de barretina que els vells es posaven al cap per a anar a dormir» [OLIVERAS 2008]

329 - *Philodendron bipinnatifidum* Schott ex Endl.

Família: *Araceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **filodendre** m. (*plantes superiors, agricultura*). Liana del gènere *Philodendron*, de la família de les aràcies, de fulles gruixudes de formes diverses, enteres o més o menys dividides, originària de l'Amèrica tropical i emprada com a planta ornamental d'interior.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **filodendre** m. [DIGEC]; [DIEC].

Noms del fruit

- **guembo** m. [COSTA].

330 - *Phlox drummondii* Hook.

Família: *Polemoniaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *flox m.* (*plantas superiors, agricultura*). Planta herbàcia del gènere *Phlox*, de la família de les polemoniàcies, pilosa i glandulosa, de fulles ovades o lanceolades, abraçadores, i flors en glomèruls de colors diversos, purpúries, rosades o blanques, originària d'Amèrica del Nord i cultivada com a ornamental, sobretot l'espècie *Phlox drummondii*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *flox m.* [DIEC].

331 - *Phytelephas macrocarpa* Ruiz & Pav.

Família: *Arecaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *tagua f.* [COSTA].

Noms del fruit:

- *tagua f.* [COSTA].

332 - *Phytolacca americana* L.

Família: *Phytolaccaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	11
Noms en total:	11

Planta naturalitzada.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *escopeta f.* (*plantas superiors*). Raïm de l'*escopeta*.
- *fitolacàcies f. pl.* (*plantas superiors*). Família de plantes dicotiledònies, herbàcies o llenyoses, de fulles enteres, flors en raïms o cimes, generalment de periant simple, i fruit carnós o sec, esteses sobretot pels països tropicals i subtropicals, a la qual pertanyen el bellaombra i el raïm de l'*escopeta*.
- *fitolacàcies f.* (*plantas superiors*). Individu d'aquesta família.
- *raïm de l'escopeta m.* (*lèxic comú, plantas superiors*). Herba de la família de les fitolacàcies, molt robusta, de tija ramificada sovint vermellova, fulles ovades o el·líptiques, flors blanquinoses o, més tard, purpúries, en grans raïms, i fruit de color negre purpurescent en baia deprimida i amb deu solcs, originària d'Amèrica

del Nord, antigament cultivada i ara naturalitzada, emprada en medicina popular, tot i ésser un xic tòxica, i per a acolorir begudes amb el suc dels fruits (*Phytolacca americana*).

- **raïm de moro** *m.* (lèxic comú, plantes superiors). Raïm de l'escopeta.
- **raïm de Sant Salvi** *m.* (lèxic comú, plantes superiors). Raïm de l'escopeta.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **arbre de tinta** *m.* [MALAGARRIGA]
- **belladona borda** *f.* [FONT I QUER].
- **escopeta** *f.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **fitolac** *m.* [COSTA: «fitolach»].
- **fitolacàcia** *f.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **raïm de guilla** *m.* [DCVB]; [FONT I QUER] [CEBALLOS].
- **raïm de l'escopeta** *m.* [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC].
- **raïm de moro** *m.* [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [MALAGARRIGA]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA].
- **raïm de Sant Salvi** *m.* [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC].
- **rem de moro** *m.* [FABRA]; [FONT I QUER].
- **Tinta** *f.* [FONT I QUER].

333 - *Phytolacca decandra* L.

Família: *Phytolaccaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

7

Noms en total:

7

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **fitolacàcies** *f. pl.* (plantes superiors). Família de plantes dicotiledònies, herbàcies o llenyoses, de fulles enteres, flors en raïms o cimes, generalment de periant simple, i fruit carnós o sec, esteses sobretot pels països tropicals i subtropicals, a la qual pertanyen el bellaombra i el raïm de l'escopeta.
- **fitolacàcies** *f.* (plantes superiors). Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **arbre de tinta** *m.* [BARCELÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [MALAGARRIGA]; [DIGEC].
- **escopeta** *f.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA].
- **fitolac** *m.* [COSTA: «fitolach»].
- **fitolacàcia** *f.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **herba de l'oblea** *f.* [DCVB].
- **raïm de borró** *m.* [GRIERA].
- **rem de moro** *m.* [BARCELÓ].

334 - *Phytolacca dioica* L.

Família: *Phytolaccaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	4
Noms en total:	4

«amunt i avall del passeig de les *Fitolaques*
(o dels *Bellaombres*, com s'ha de dir en català
ja que el substantiu és del gènere masculí).
Aquest passeig dels *Bellaombres* és un bon mirador
i el millor indret de Tarragona per donar tombs,
quan fa sol, en aquest temps de l'any.»⁶⁸

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *bellaombra* m. (*plantes superiors, agricultura*). Arbre de la família de les fitolacàcies, de soca potent i molt nuosa, tabular, de capçada ampla, fulles grosses i coriàcies, i flors verdoses en raïms penjants, originari de l'Amèrica del Sud, emprat en jardineria (*Phytolacca dioica*).
- *fitolacàcies* f. pl. (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, herbàcies o llenyoses, de fulles enteres, flors en raïms o cimes, generalment de periant simple, i fruit carnós o sec, esteses sobretot pels països tropicals i subtropicals, a la qual pertanyen el bellaombra i el raïm de l'escopeta.
- *fitolacàcies* f. (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- *ombú* [pl. -ús] m. (*plantes superiors, agricultura*). *Bellaombra*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *bellaombra* m. [DCVB]; [DIGEC]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO: «bellombra»]; [BÄRTELS: «bella ombra»]; [DIEC]; [CHANES: «bella ombra»].
- *fitolac* m. [COSTA: «fitolach»].
- *fitolacàcia* f. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *ombú* [pl. -ús] m. [COSTA]; [DIEC].

335 - *Picramnia antidesma* Sw.

Família: *Picramniaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de l'escorça:

- *càscara amarga* f. [FABRA].

⁶⁸ Artur Bladé i Desumvila. *Viure a Tarragona 1972-1974*), 168.

336 - *Picramnia guianensis* (Aubl.) Jans.-Jac.

Família: *Picramniaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *tariri m.* [COSTA].

337 - *Picrasma excelsa* (Sw.) Planch.

Família: *Simaroubaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *quàssia de Jamaica f.* (*plantes superiors*). Arbre de la família de les simarubàcies, de fulles pinnades, flors inconspícues en panícules axil·lars i fruit que té d'una a tres drupes, originari de les Antilles, de propietats semblants a la quàssia típica (*Picrasma excelsa*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *quàssia de Jamaica f.* [FABRA]; [*DIEC*].

338 - *Pilocarpus jaborandi* Holmes

Família: *Rutaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions: 1

Noms en total: 2

«Rego testos de safrà,
jaborandi, romeguera».⁶⁹

⁶⁹ Salvador Espriu, *Cançons Ariadna*, 105 (*apud DCVB*).

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **jaborandi** *m.* (*medicina, plantes superiors, lèxic comú*). Arbust del gènere *Pilocarpus*, de la família de les rutàcies, de fulles pinnaticompostes i flors en raïm, propi de l'Amèrica tropical.
- **jaborandi** *m.* (*plantes superiors, medicina*). Droga de virtuts sudorífiques i febrífugues, obtinguda de les fulles del jaborandi.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **jaborandi** *m.* [COSTA: «jaburandiba»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addicions:

- **jaborandi** *m.* Droga de virtuts sudorífiques i febrífugues, obtinguda de les fulles del jaborandi. [DIEC].

339 - *Pimenta officinalis* Lindl.

Família: *Myrtaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	4
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addicions:	1
Noms en total:	6

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **eugènia** *f.* (*agricultura, plantes superiors*). Arbust del gènere *Eugenia*, de la família de les mirtàcies, de fulles perennes, oposades i coriàcies, flors blanques i fruits bacciformes, originari del Brasil i utilitzat en jardineria.
- **malagueta** *f.* (*plantes superiors*). *Pebre de Jamaica*.
- **pebre de Jamaica** *m.* (*plantes superiors*). Condiment obtingut dels fruits immaturs i dessecats del pebrer de Jamaica.
- **pebrer de Jamaica** *m.* (*plantes superiors*). Arbret perennifoli de la família de les mirtàcies, molt aromàtic, de fulles oblongues i enteres, flors blanques petites en cimes axil·lars i fruits en baia de color bru fosc, originari de les Antilles i l'Amèrica Central, cultivat a moltes terres tropicals (*Pimenta dioica*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **eugènia** *f.* [DIGEC]; [DIEC].
- **jamai** *m.* [DCVB].
- **malagueta** *f.* [SALLENT].
- **pebrer de Jamaica** *m.* [DIEC].

Noms del fruit:

- **pebre de Jamaica** *m.* [DIGEC]; [DCVB].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *pebre de Jamaica m.* Condiment obtingut dels fruits immaturs i dessecats del pebrer de Jamaica. [DIEC].

340 - *Pinus montezumae* Lamb.

Família: *Pinaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *ocot m.* [COSTA].

341 - *Pinus radiata* D. Don.

Família: *Pinaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *pi de Monterrey m.* (*plantas superiores*). *Pi insigne*.
- *pi insigne m.* (*lèxic comú, plantas superiores, ciència forestal*). Pi de gran alçària i capçada ampleament cònica, de fulles primes i lluent, en grups de tres, i pinyes molt asimètriques, reflexes i sovint agrupades, originari de l'Amèrica del Nord, que es cultiva per a l'obtenció de fusta (*Pinus radiata*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *pi de Monterrey m.* [DIEC].
- *pi insigne m.* [DIGEC]; [DIEC]; [CHANES].

342 - *Pinus strobus* L.

Família: *Pinaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *pi strobus* [KREMER].

343 - *Piscidia piscipula* (L.) Sarg.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *xebi m.* [LABÈRNIA: «xabí»]; [COSTA: «jabí»]; [DCVB].

344 - *Platanus occidentalis* L.

Família: *Platanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 3

La derivació. Noms col·lectius: 3

Noms del comerç i la indústria: 2

Noms en total: 8

«Prou sobraven abrics de vern, om o *platana*».⁷⁰

L'espècie *Platanus occidentalis* comparteix protagonisme urbà entre nosaltres amb la congènere *Platanus orientalis*, però el *plàtan* més corrent als Països Catalans és el *Platanus hybridus*, un creuament *P. orientalis* x *P. occidentalis* (Malagarriga, *Noms plantes*).

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *plàtan m.* (*plantes superiors, ciència forestal, lèxic comú*). Arbre caducifoli del gènere *Platanus*, de la família de les platanàcies, d'escorça grisenc, que es desprèn a plaques deixant sobre el tronc taques irregulars verdoses o groguenques, fulles palmades, amb lòbuls o segments sovint dentats, flors unisexuals molt petites, reunides en glomèruls esfèrics pènduls, i fruit en núcula envoltada de llargs pèls a la base.
- *plàtan m.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de plàtan.
- *plàtan d'Amèrica m.* (*plantes superiors*). Plàtan d'escorça que es desprèn a petites plaques, fulles no tan dividides com les del plàtan i glomèruls femenins solitaris, originari d'Amèrica del Nord (*Platanus occidentalis*).
- *platanar m.* (*lèxic comú, col·lectius vegetals, ciència forestal, agricultura*). *plataneda*
- *plataneda f.* (*col·lectius vegetals, ciència forestal, agricultura*). Bosc o plantació de plàtans.

⁷⁰ Pau Berga, *Mare terra* 61 (*apud DCVB*).

- *plataner m.* (plantes superiors, ciència forestal, lèxic comú). *Plàtan* [l'arbre].
- *plataner m.* (indústria de la fusta, ciència forestal). *Plàtan* [la fusta].

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *plàtan m.* [AGUILÓ: «platé»]; [BARCELÓ: «plàtano»]; [DCVB: «plàtan, platana, plàtano, plater»]; [FABRA]; [MALAGARRIGA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *plàtan d'Amèrica m.* [DIEC].
- *plataner m.* [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].

Noms de camp conreat o col·lectiu de la planta:

- *platanada f.* [DCVB].
- *platanar m.* [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- *plataneda f.* [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA.

El comerç i la indústria.

- *plàtan m.* Fusta de plàtan. [DIEC].
- *plataner m.* *Plàtan* [la fusta]. [DIEC].

345 - *Plumeria rubra* L.

Família: *Apocynaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	1
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *francxipan m.* [COSTA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *francxipan m.* Certa pomada de olor, molt coneguda. [COSTA: «franchxipan»].

346 - *Podophyllum peltatum* L.

Família: *Berberidaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *podofil m.* (plantes superiors). Planta herbàcia de la família de les berberidàcies, de fulles peltades i lobulades, flors blanques i fruit en baia comestible, originària

d'Amèrica del Nord, el rizoma i les arrels de la qual són medicinals (*Podophyllum peltatum*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *podofil m.* [DIEC].

347 - *Polyanthes tuberosa* L.

Família: *Agavaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	5
Noms de la morfologia vegetal:	2
Noms en total:	7

«Darrera sa casa
plantava un verger;
hi havia jonquillos,
vares de Jessé,
galdirons, roselles,
llessamins i abrets
clavellets de trenta,
de blancs i vermells,
sajolida i menta,
moraduiu també,
i al voltant rosetes
de totes les lleis»⁷¹

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *agavàcies f. pl. (plantas superiors)*. Família de plantes monocotiledònies, de fulles rígides sovint carnosos, pròpia d'indrets àrids de les regions tropicals i subtropicals, que inclou les atzavares, el drago, les iuques, les cordilines i diferents espècies ornamentals o productores de fibres.
- *agavàcies f. pl. (plantas superiors)*. Individu d'aquesta família.
- *nard m. (agricultura, plantas superiors, lèxic comú)*. Planta de la família de les agavàcies, bulbosa, de fulles linears amb canalicles, un xic carnosos, i flors blanques o tenyides de rosa, agrupades en espiga i molt flairoses, originària de Mèxic, cultivada com a ornamental i per extreure'n un oli essencial emprat en perfumeria (*Polyanthes tuberosa*).
- *vara de Jessé f. (lèxic comú, plantas superiors, agricultura)*. *Nard*.
- *vara de Sant Josep f. (plantas superiors, agricultura)*. *Nard*.

⁷¹ Jacint Verdager, *Obres completes*, 888. L'esqueix de Clavellina.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *agavàcia* f. [DIGEC]; [DIEC].
- *nard* m. [LACAVALLERIA: «nardo»]; [BELVITGES: «nardo»«nardo»]; [LABÈRNIA: «nardo»]; [BARCELÓ: «nardo»]; [DCVB: «nard, nardo, nart»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *tuberosa* f. [FABRA].
- *vara de Jessé* f. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *vara de Sant Josep* f. [DCVB]; [DIEC].

Noms de l'arrel:

- *espicanarda* f. [LABÈRNIA].
- *espicanardi* m. [LABÈRNIA]

348 - *Polygala senega* L.

Família: *Polygalaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
La derivació. Els adjectius:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	1
Noms en total:	5

«Seria aleshores quan ...
prengué lo nom de ... *Llet de la Verge*
la *Polígala*,
falguereta dels cingles,
per haver-ne copsades algunes gotes
mentre alletava a l'infant Jesús.»⁷²

El text verdaguerià és un exemple de la dificultat de la correspondència dels noms vulgars amb la taxonomia científica, perquè el nom de *llet de la Verge* no m'apareix en la lexicografia consultada i el de *polígala*, sinònim segons el text, pot referir-se a totes les altres plantes del mateix gènere segons la definició que ens en dona el *DIEC*.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *polígala* f. (*lèxic comú, plantes superiors*). Planta del gènere *Polygala*, de la família de les poligalàcies, generalment herbàcia, de fulles simples, flors amb cinc sèpals, els dos interns grossos i petaloides, i amb tres pètals soldats en tub a la part basal, l'inferior dels quals és diferent dels altres i sol portar un apèndix terminal fimbriat, i fruit en càpsula comprimida i generalment alada.

⁷² Jacint Verdaguer, *Obres completes*, 728, «Flora mariana».

- **poligalàcies** *f. pl. (plantas superiors)*. Família de plantes dicotiledònies, que comprèn herbes, arbustos i petits arbres, de fulles simples, flors generalment amb cinc sèpals i tres pètals, semblants a les flors papilionàcies, i fruit molt sovint en càpsula, a la qual pertanyen les polígales.
- **poligalàcia** *f. (plantas superiors)*. Individu d'aquesta família.
- **polígala de Virgínia** *f. (plantas superiors, medicina)*. Polígala de tiges sovint grogues, fulles ovades o lanceolades disposades densament i flors blanques o verdoses en inflorescència densa espiciforme, originària d'Amèrica del Nord, de rizoma medicinal (*Polygala senega*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **polígala** *f.* [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [MALAGARRIGA]; [DIEC].
- **poligalàcia** *f.* [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- **polígala de Virgínia** *f.* [DCVB]; [MALAGARRIGA]; [DIEC].

Derivació. Formació d'adjectius:

- **poligàlic** **poligàlica** *adj.* Denominació d'un àcid que existeix en l'arrel de la planta anomenada polígala. [COSTA: «*poligàlich poligàlica*»].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- **poligalina** *f.* Àcid que s'extreu de l'arrel de polígala i que és semblant a la saponina. [COSTA]; [DCVB].

349 - *Polylepis incana* Kunth.

Família: *Rosaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **quinual** *m.* [COSTA].

350 - *Polypodium callahuala* Ruiz

Família: *Polypodiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms de la morfologia vegetal:

2

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

2

Noms en total:

5

«Tilo, *calaguala*, tots aquests calmants a fortes dosis».⁷³

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *calaguala* f. (*plantes inferiors, medicina*). Rizoma de la falguera exòtica *Polypodium callahuala*, emprat en farmàcia.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *calaguala* f. [LABÈRNIA]; [SALLENT].

Noms de l'arrel:

- *calaguala* f. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- *caragola* f. [SALLENT].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *calaguala* f. Infusió del dit rizoma que s'empra contra el retgiró i l'excitació nerviosa. [DCVB]
- *te de calaguala* m. A Menorca, *te* és el nom de qualsevol infusió aromàtica o medicinal: ... *te de calaguala*... [DCVB].

351 - *Populus balsamifera* L.

Família: *Salicaceae*.

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la morfologia vegetal:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la resina:

- *tacamaca* f. [LABÈRNIA]; [DCVB].

352 - *Populus canadensis* Moench.

Família: *Salicaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

6

La derivació. Noms col·lectius:

2

Noms del comerç i la indústria

1

Noms en total:

9

Arbre híbrid, que avui està molt estès a tota l'Àfrica del Nord, que és el resultat del creuament entre la carolina o pollancre carolí (*Populus deltoides*) procedent del sud-est

⁷³ L'Ignorància, 58 (*apud* DCVB).

dels Estats Units i el nostre pollancre ver (*Populus nigra*). Cultivat a gran escala en tot el país.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **poll** m. (lèxic comú, plantes superiors, indústria de la fusta, ciència forestal). Pollancre.
- **pollanc** m. (lèxic comú, plantes superiors, ciència forestal, indústria de la fusta). Pollancre.
- **pollancre** m. (plantes superiors, ciència forestal, lèxic comú). Arbre caducifoli del gènere *Populus*, de la família de les salicàcies, dioic, amb els borrons viscosos, de fulles amb pecíol comprimit, flors verdoses en aments penjants, fruit en càpsula i llavors amb un plomall de pèls blancs.
- **pollancre** m. (indústria de la fusta, ciència forestal). Fusta de pollancre.
- **pollancreda** f. (lèxic comú, col·lectius vegetals, ciència forestal). Plantació de pollancre.
- **pollancre del Canadà** m. (plantes superiors, ciència forestal). Pollancre molt semblant al pollancre ver, híbrid d'aquest i el carolí, amb caràcters mesclats d'aquestes dues espècies, que comprèn moltes cultivars i és plantat com a ornamental i per beneficiar-ne la fusta (*Populus × canadensis*).
- **pollar** m. (lèxic comú, col·lectius vegetals, ciència forestal). Pollancreda.
- **xop** m. (lèxic comú, plantes superiors, indústria de la fusta, ciència forestal). Pollancre.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **poll** m. [DIEC].
- **pollanc** m. [DIEC].
- **pollancre** m. [DIEC].
- **pollancre del Canadà** m. [BOLÓS/VIGO]; [KREMER]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA].
- **poll del Canadà** m. [DCVB].
- **xop** m. [DIGEC]; [DIEC].

Noms de camp conreat o col·lectius de la planta:

- **pollancreda** f. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- **pollar** m. [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA.

El comerç i la indústria.

- **pollancre** m. Fusta de pollancre. [DIEC].

353 - *Populus deltoides* Marshall

Família: *Salicaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

6

Noms en total:

6

«Ara que el març s'encamina,
trist, devers la seva fi,
jo veig, al nostre jardí,
florida la *carolina*.
[...]

El meu cor està de festa:
d'un groc que ni la ginesta,
la *carolina* ha florit...».⁷⁴

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *carolina* f. (lèxic comú, plantes superiors, ciència forestal). Arbre caducifoli de la família de les salicàcies, amb grans fulles triangulars, originari de l'Amèrica del Nord, del grup dels pollancre, amb què s'hibrida (*Populus deltoides*).
- *pollancre carolí* m. (ciència forestal, plantes superiors). *Carolina*.
- *xop carolí* m. (plantes superiors, ciència forestal, indústria de l fusta). *Carolina*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *carolí* m. [DCVB].
- *carolina* f. [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIEC]; [PANAREDA].
- *polla del Canadà* f. [CEBALLOS];
- *pollancre carolí* m. [DIEC].
- *poll carolí* m. [DCVB]; [CEBALLOS].
- *xop carolí* m. [DIEC].

354 - *Portulaca grandiflora* Hook

Família: *Portulacaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 3

Noms en total: 3

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *portulaca* f. (plantes superiors). *Verdolaga de flor gran*.
- *portulacàcies* f. pl. (plantes superiors). i regulars, amb dos sèpals i de quatre a sis pètals, i fruit en càpsula, a la qual pertanyen les verdolagues.
- *portulacàcia* f. (plantes superiors). Individu d'aquesta família.
- *verdolaga de flor gran* f. (plantes superiors). Herba de la família de les portulacàcies, de fulles carnosos semicilíndriques i flors força grosses, grogues o

⁷⁴ Antoni Massanell, *Del meu terror*, 48-52, «Carolina».

vermelloses, molt vistoses, originària d'Amèrica del Sud i cultivada als jardins com a ornamental (*Portulaca grandiflora*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *portulaca* f. [DCVB: «portolaga, portulaca»]; [DIEC].
- *portulacàcia* f. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- *verdolaga de flor gran* f. [DIEC].

355 - *Pouteria lucuma* (Ruiz & Pav.) Kuntze.

Família: *Sapotaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *lucma* f. [COSTA].

356 - *Pouteria sapota* Jacq.

Família: *Sapotaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms en total:

2

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *sapote* m. (*plantes superiors*). Arbre caducifoli de la família de les sapotàcies, autòcton de l'Amèrica Central, de fruit comestible, que es cultiva àmpliament (*Pouteria zapota*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *mamei* m. [LABÈRNIA: «mamey»].
- *sapote* m. [DIEC].

357 - *Prosopis affinis* Sprengel

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *nyandubai m.* [COSTA: «nyandubay»].

358 - *Prosopis juliflora* (Sw.) DC.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *mesquite f.* (*plantas superiores*). Arbre o arbust alt de la família de les mimosàcies, de fulles pinnaticompostes amb les estípules transformades en espines, de flors grogues oloroses, en llargues inflorescències espiciformes, i de llegum indehiscent bequerut, originari d'Amèrica Central i les Antilles i cultivat en d'altres països tropicals, que proporciona una mena de goma i del qual s'aprofiten sobretot els fruits com a aliment per al bestiar (*Prosopis juliflora*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *mesquite f.* [COSTA: «mesquita»]; [*DIEC*].

359 - *Protium aracouchini* (Aubl.) March.

Família: *Burseraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

1

Noms en total:

1

LA CREATIVITAT LÈXICA.

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *aracutxini m.* Bàlsam que s'extrau de un arbre de Guaiana. [COSTA].

360 - *Protium heptaphyllum* (Aubl.) March.

Família: *Burseraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la morfologia vegetal:

2

Noms en total:

2

«Caranya val cinc sous».⁷⁵

⁷⁵ *Tarifa preus*, 111, document de 1704 (*apud DCVB*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la resina:

- *caranya f.* [LABÈRNIA]; [DCVB].
- *tacamaca f.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA].

361 - *Protium icicariba* March.

Família: *Burseraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *icicariba f.* [COSTA].

362 - *Prunus americana* Marsh.

Família: *Rosaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la morfologia vegetal:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la resina:

- *hucaré m.* [COSTA].

363 - *Prunus serotina* Ehrh.

Família: *Rosaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms de la morfologia vegetal:

1

Noms en total:

2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *cirerer americà m.* (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre caducifoli de la família de les rosàcies, d'escorça aromàtica, fulles lluents per sobre i flors d'un blanc trencat disposades en raïm, originari d'Amèrica del Nord, conreat com a ornamental i arbre de fusta (*Prunus serotina*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *cirerer americà m.* [KREMER]; [DIGEC]; [DIEC].

Noms del fruit:

- *capulí m.* [COSTA].

364- *Pseudotsuga menziesii* (Mirb) Franco

Família: *Pinaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
Noms en total:	3

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *avet de Douglas m.* (*lèxic comú, ciència forestal, plantes superiors*). Arbre de la família de les pinàcies, amb l'escorça de color rogenc, fulles oloroses quan es rebreguen o es cremen i pinyes pèndules, originari d'Amèrica del Nord, de vegades plantat com a forestal (*Pseudotsuga menziesii* o *P. douglasii*).
- *pi d'Oregon m.* (*plantes superiors*). *Avet de Douglas*.
- *pseudotsuga f.* (*plantes superiors, ciència forestal*). *Avet de Douglas*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *avet de Douglas m.* [BOLÓS/VIGO]; [KREMER]; [*DIGEC*]; [*DIEC*]; [PANAREDA].
- *pi d'Oregon m.* [*DIEC*].
- *pseudotsuga f.* [*DIEC*].

365 - *Psidium guajava* L.

Família: *Myrtaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de la morfologia vegetal:	1
La derivació. Noms col·lectius:	1
Noms en total:	4

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *guaiaba f.* (*plantes superiors, lèxic comú, agricultura*). Fruit comestible del guaiaber, globós o piriforme, de pela coriàcia, generalment verda o groguenca, polpa interna sucosa, blanca, rosada o grogosa, i nombroses llavors llenyoses. *Confitura de guaiaba. Gelea de guaiaba*.
- *guaiaber m.* (*agricultura, plantes superiors, lèxic comú*). Arbret o arbust perennifoli de la família de les mirtàcies, de fulles ovades o oblongues, flors blanques i fruit bacciforme, propi de l'Amèrica tropical i conreat pels seus fruits, les guaiabes (*Psidium guajava*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *guaiaba f.* [SALLENT].

- **guaiaber** m. [LABÈRNIA: «guayabo»]; [DCVB]; [FABRA]; [BÄRTELS]; [DIEC].

Noms del fruit:

- **guaiaba** f. [LABÈRNIA: «guayaba»]; [DCVB]; [FABRA]; [Paraules cuina].

Noms de camp conreat o col·lectiu de la planta:

- **guaiabal** f. [COSTA: «guayabal»].

366 - *Psoralea glandulosa* L.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **albàciga** f. [COSTA].
- **alvaguila** f. [COSTA].

367 - *Quassia amara* L.

Família: *Simaroubaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions: 1

Noms en total: 3

«Sé baix de quina quènsia i quina *quàssia*
cistells de roses de Ronsard repasses».⁷⁶

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **quàssia** f. (*lèxic comú, plantes superiors, medicina*). Arbret de la família de les simarubàcies, de fulles pinnades, amb cinc folíols amples i amb el raquis alat, flors vistoses, vermelles, amb els pètals molt estrets, disposades en raïm, i fruit format per unes quantes drupes, originari de l'Amèrica tropical, la fusta del qual, molt amargant, té propietats medicinals, com a tònic i antipalúdic, i insecticides (*Quassia amara*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **quàssia** f. [SALLENT]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **quàssia amarga** f. [LABÈRNIA].

⁷⁶ Blai Bonet, *Cant espiritual*, 17 (apud DCVB).

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- **quassina** *f.* Substància de propietats farmacèutiques que conté la fusta de la quàssia. [*DIGEC*].

368 - *Quassia simarouba* L.

Família: *Simaroubaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
La derivació. Els adjectius:	1
Noms en total:	3

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **simaruba** *f.* (*plantes superiors, lèxic comú, medicina*). Arbre de la família de les simarubàcies, que presenta fulles pinnades, flors grogues reunides en panícules axil·lars i terminals i fruits amb drupes blaves o purpúries, és originari de l'Amèrica Central i del Carib i la seva escorça és emprada en medicina com a tònic (*Quassia simarouba*).
- **simarubàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, que inclou arbres i arbustos, de fulles generalment pinnades, flors sovint petites amb un disc en forma de copa, disposades en espigues o en panícules denses, i fruit sec força divers, de distribució tropical, a la qual pertanyen les quàssies, l'ailant i la simaruba.
- **simarubàcia** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **simaruba** *f.* [*LABÈRNIA*]; [*COSTA*]; [*SALLENT*]; [*FABRA*]; [*DIEC*].
- **simarubàcia** *f.* [*FABRA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].

Derivació. Formació d'adjectius:

- **simarúbic** **simarúbica** *adj.* Paregut a la simaruba. [*COSTA*: «*simarúbich simarúbica*»].

369 - *Quercus rubra* L.

Família: *Fagaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms del comerç i la indústria	1
Noms en total:	3

«La quarterola de *roure americà*
és la usada pels embarcadors a Amèrica.»⁷⁷

La fusta d'aquesta espècie és la proveïdora de les dogues de roure americà, àmpliament utilitzades en la boteria vitivinícola.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **roure** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, ciència forestal*). Arbre del gènere *Quercus*, de la família de les fagàcies, caducifoli o de fulla marcescent, de fulles sinuades o més o menys profundament lobulades, flors unisexuals inconspícues, les masculines en aments pènduls i laxos, les femenines en petits grups, i fruit en gla, que sovint fa boscos tot sol o barrejat amb altres arbres.
- **roure** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de roure. *Una taula de roure.*
- **roure americà** *m.* (*plantes superiors*). Roure de brots rogencs i de fulles profundament pinnatífides, amb els lòbuls proveïts de dents amb arestes, que a la tardor prenen un color vermellós viu, originari de l'Amèrica del Nord, cultivat algun cop com a ornamental o com a arbre fuster (*Quercus rubra* o *Q. borealis*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **roure** *m.* [DIEC].
- **roure americà** *m.* [KREMER]; [DIGEC]; [DIEC]; [CHANES]; [PANAREDA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **roure** *m.* Fusta de roure. [DIEC].

370 - *Quercus velutina* Lamb.

Família: *Fagaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **quercitró** *m.* [COSTA].

371 - *Quillaja saponaria* Molina.

Família: *Quillajaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms del comerç i la indústria: 1

Noms en total: 2

⁷⁷ Jaume Raventós, *Art bon vi*, 34.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- ***quil·laia*** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Arbre o gran arbust de la família de les rosàcies, de fulles coriàcies, estretament oblongues i dentades, flors verdoses inconspícues i fruit format per cinc fol·licles, originari dels Andes centrals, d'escorça rica en saponina, emprada com a succedani del sabó (*Quillaja saponaria*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- ***quil·laia*** *f.* [DCVB]; [FABRA]; [*DIEC*].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- ***estella de sabó*** *f.* [de la Rosàcia americana (*Quillaja saponaria*)] escorça rica en saponina, emprada amb el nom d'*estella de sabó*, per a rentar el cap, etc. [FABRA].

372 - *Rauvolfia tetraphylla* L.

Família: *Apocynaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- ***rauvòlfia*** *f.* [BÄRTELS].

373 - *Rhamnus purshiana* DC.

Família: *Rhamnaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms de la morfologia vegetal:

1

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

1

Noms en total:

3

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- ***càscara sagrada*** *f.* [SALLENT].

Noms de l'escorça:

- ***càscara sagrada*** *f.* [SALLENT]; [FABRA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *casarina* f. *Cortex rhamni purshiani*. De la Califòrnia. Preciós medicament. És una escorça laxant. [SALLENT].

374 - *Rhipsalis baccifera* (J. S. Mueller) Stearn.

Família: *Cactaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *ripsàlida* f. [COSTA].

375 - *Rhizophora mangle* L.

Família: *Rhizophoraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

La derivació. Noms col·lectius:

1

Noms en total:

3

«Dels llimoners i *mangles* al regalat ombriu».⁷⁸

L'espècie *Rhizophora mangle* és un arbre que creix en l'aigua salada de la costa i forma, juntament amb d'altres, uns boscos molt embolicats anomenats manglars.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC.

- *manglar* m. (*col·lectius vegetals, ecologia, geografia*). Bosc, sovint baix, de mangles i d'altres arbres que es fa al litoral marí dels països tropicals.
- *mangle* m. (*lèxic comú, plantes superiors*). Arbre dels gèneres *Rhizophora*, *Bruguiera*, *Sonneratia* i altres, adaptat als ambients salins, generalment amb arrels en forma de pal, arrels respiratòries i germinació vivípara, de distribució tropical, component principal dels manglars.
- *paletuvi* m. (*lèxic comú, plantes superiors*). *Mangle*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *mangle* m. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *paletuvi* m. [COSTA]; [FABRA]; [DIEC].

Noms de camp conreat o col·lectius de la planta:

- *manglar* m. [COSTA]; [DIGEC]; [DIEC].

⁷⁸ Jacint Verdaguer, *L'Atlàntida II* (apud DCVB).

376 - *Rhus juglandifolia* Willd. ex Roem. & Schult.

Família: *Anacardiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
La derivació. Noms col·lectius:	1
Noms del comerç i la indústria	1
Noms en total:	5

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *sumac m.* (lèxic comú, indústria química, plantes superiors). Arbust o arbret del gènere *Rhus*, de la família de les anacardiàcies, laticífer i poc o molt metzinós, caducifoli o semicaducifoli, de fulles compostes, flors petites en panícula i fruit en drupa poc sucosa, l'escorça del qual, molt rica en tanins, s'empra en blanqueria.
- *sumacar m.* (lèxic comú, agricultura, col·lectius vegetals). Camp plantat de sumacs.
- *tintillaina f.* (plantes superiors). *Sumac*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *guao m.* [COSTA].
- *sumac m.* [BELVITGES]; [FABRA]; [*DIEC*].
- *tintillaina f.* [*DIEC*].

Noms de camp conreat o col·lectius de la planta:

- *sumacar m.* [FABRA]; [*DIEC*].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *fustet m.* Estella d'una espècie de sumac que tenyeix de groc. [FABRA].

377 - *Rhus toxicodendron* L.

Família: *Anacardiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *sumac metzinós m.* [*DIGEC*].

378 - *Rhus typhina* L.

Família: *Anacardiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta.

- *sumac americà m.* [KREMER].

379 - *Robinia pseudoacacia* L.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	8
Noms del comerç i la indústria	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	1
Noms en total:	10

«Harmonitzen sa dansa en les riberes
los pastors a l'ombriu de les *acàcies*.»⁷⁹

Els colonitzador anglesos van descobrir aquest arbre a l'actual Virgínia; Jean Robin, jardiner de Lluís XIII el va introduir a França el 1640 i Linné el 1770 el va batejar *Robinia* en honor seu. Avui el trobem cultivat en talussos, camins, etc. i naturalitzat en boscs humits.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *acàcia f.* (*plantes superiors, lèxic comú*). *Robínia*.
- *robínia f.* (*agricultura, ciència forestal, plantes superiors*). Arbre caducifoli de la família de les papilionàcies, de fulles imparipinnades i amb les estípules transformades en espines, flors blanques i oloroses en raïms i fruits en llegum molt comprimit, originari de l'Amèrica del Nord, que és plantat com a ornamental i, de vegades, naturalitzat (*Robinia pseudoacacia*).
- *robínia f.* (*indústria de la fusta, lèxic comú, ciència forestal*). Fusta de robínia.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *acàcia f.* [BARCELÓ: «càssia»]; [DCVB: «acàcia, càcia»]; [FABRA]; [SANNA]; [DIEC]; [PANAREDA].
- *acàcia blanca f.* [BARCELÓ: «acàssia blanca»]; [DCVB: «acàcia blanca, càcia blanca»];
- *acàcia blanquera f.* [DCVB: «acàcia blanquera, càcia blanquera»].

⁷⁹ Jacint Verdaguer, *Obres completes*, 59, «L'Atlàntida».

- *acàcia borda* f. [DCVB: «*acàcia borda, càcia borda*»].
- *acàcia de bola* f. [FABRA].
- *acàcia de para-sol* f. [FABRA].
- *falsa acàcia* f. [LABÈRNIA: «*acàssia falsa*»]; [DCVB: «*falsa acàcia, falsa càcia*»]; [SALLENT]; [BOLÓS/VIGO]; [KREMER].
- *robínia* f. [BOLÓS/VIGO]; [KREMER]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *robínia* f. Fusta de robínia. [FABRA]; [DIEC].

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *acàcia falsa* f. La substància extreta del fruit de dit arbre: és un astringent molt eficaç. [LABÈRNIA: «*acàssia falsa*»].

380 - *Robinia viscosa* L.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
Noms del comerç i la indústria	1
Noms en total:	4

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *acàcia rosa* f. (*plantes superiors, agricultura*). *Robínia rosa*.
- *robínia* f. (*indústria de la fusta, lèxic comú, ciència forestal*). Fusta de robínia.
- *robínia rosa* f. (*plantes superiors, agricultura*). Arbre semblant a la robínia, però de brots, peduncles i pecíols glandulosos i viscosos, flors de color purpuri, en raïms curts, i llegum amb pèls glandulosos esparsos, originari de l'Amèrica del Nord, plantat, de vegades, en jardineria (*Robinia viscosa*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *acàcia rosa* f. [LABÈRNIA: «*acàssia rosa*»]; [DCVB: «*acàcia, càcia*»]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIEC].
- *robínia* f. [DIGEC]; [DIEC].
- *robínia rosa* f. [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *robínia* f. Fusta de robínia. [DIEC].

381 - *Roystonea regia* (Kunth) O. F. Cock.

Família: *Arecaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms de la morfologia vegetal: 1

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *palmera reial f.* (*plantes superiors*). Palmera monoica de tronc llis i grisenc, fulles pinnades d'un verd brillant i inflorescències que creixen per sota del fullatge, originària de Cuba i plantada com a ornamental (*Roystonea regia*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *palmera reial f.* [*DIEC*].

Noms del fruit:

- *palmitxa f.* [COSTA].

382 - *Sabal palmetto* (Walt.) Lodd.

Família: *Arecaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *sabal m.* [COSTA].

383 - *Samanea saman* (Jacq.) Merr.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *campano m.* [COSTA].

384 - *Sargassum bacciferum* (Turner) C. Agarth.

Família: *Sargassaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Homonímia. El món vegetal:	1
Noms en total:	3

«Amb crits d'esglai s'hi estimba la mar, com si en la volta del cel tronàs encara la veu d'Adonai; i roda amb penyes, boscos, *sargassa* i llot revolta, muntada com salvatge corser pel terbolí». ⁸⁰

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *sargàs* [pl. *-assos*] m. (*lèxic comú, plantes inferiors*). Alga bruna del gènere *Sargassum*, de l'ordre de les fucals, de tal·lus ramificat i vesícules flotants, alguna de les espècies de la qual viu en els mars tropicals.

LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *sargàs* [pl. *-assos*] m. [COSTA: «*sagarso*»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *sargassa* f. [AGUILÓ: «*sargaça*»]; [DCVB].

HOMONÍMIES I LLISCAMENTS SEMÀNTICS

El món vegetal:

- *sargàs* [pl. *-assos*] m. Nom donat també a altres feofícies semblants al sargàs. [DIGEC].

385 - *Sassafras officinale* Nees & Eberm.

Família: *Lauraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:	1
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *sassafràs* [pl. *-assos*] m. (*lèxic comú, plantes superiors, medicina*). Arbre caducifoli de la família de les lauràcies, aromàtic, de fulles lobulades, flors unisexuals d'un groc verdós, anteriors a les fulles, i fruit en drupa de color blau fosc, sobre un peduncle vermellós, originari de l'Amèrica del Nord, del qual

⁸⁰ Jacint Verdaguer. *Obres completes*, 52, «L'Atlàntida».

s'aprofita la fusta i, sobretot, l'escorça de l'arrel, emprada com a aromatitzant (*Sassafras albidum* o *S. officinale*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **sassafràs** [pl. -assos] m. [LABÈRNIA: «sarsafrà, sassafràs, saxifràs»]; [DCVB: «sarsafrà, sassafràs»]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- **sarsaparrella** f. Aroma preparada amb olis de dos arbres, el sassafràs i un tipus de bedoll, emprat per a fer-ne una beguda no alcohòlica. [DIGEC].

386 - *Scheelea princeps* (Mart.) Karst.

Família: *Arecaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **motaqui** m. [COSTA].

387 - *Schinopsis balansae* Eng.

Família: *Anacardiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms del comerç i la indústria

2

Noms en total:

3

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **quebratxo** m. (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta del quebratxo blanc i del quebratxo vermell.
- **quebratxo** m. (*adoberia*) Extracte vegetal procedent del quebratxo vermell utilitzat per a adobar pells.
- **quebratxo vermell** m. (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre de la família de les anacardiàcies, de fulles oblongues o lanceolades, glabres, flors molt petites disposades en panícula, i fruit en sàmara, de primer vermella i finalment bruna, originari d'Amèrica del Sud, molt apreciat per la seva fusta, vermellosa i dura, i com a productor de tanins (*Schinopsis balansae*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **quebratxo vermell** m. [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **quebratxo** *m.* Fusta del quebratxo blanc i del quebratxo vermell. [DIGEC]; [DIEC].
- **quebratxo** *m.* Extracte vegetal procedent del quebratxo vermell utilitzat per a adobar pells. [DIEC].

388 - *Schinopsis lorentzii* (Griseb.) Engl.

Família: *Anacardiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms del comerç i la indústria	2
Noms en total:	3

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **quebratxo** *m.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta del quebratxo blanc i del quebratxo vermell.
- **quebratxo** *m.* (*adoberia*) Extracte vegetal procedent del quebratxo vermell utilitzat per a adobar pells.
- **quebratxo vermell** *m.* (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre de la família de les anacardiàcies, de fulles pinnaticompostes, molt piloses per sota, flors molt petites en panícula i fruit en sàmara que, en madurar, passa del verd al vermell i al bru rogenc, originari d'Amèrica del Sud, molt apreciat per la seva fusta, dura i vermellosa, i com a productor de tanins (*Schinopsis quebracho-colorado*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **quebratxo vermell** *m.* [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA.

El comerç i la indústria.

- **quebratxo** *m.* Fusta del quebratxo blanc i del quebratxo vermell. [DIGEC]; [DIEC].
- **quebratxo** *m.* Extracte vegetal procedent del quebratxo vermell utilitzat per a adobar pells. [DIEC].

389 - *Schinus molle* L.

Família: *Anacardiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	7
Noms en total:	7

«Oh flors de *pebreter*, no us decanteu així»⁸¹

El fruit d'aquest arbre originari de l'Amèrica tropical s'ha utilitzat ocasionalment per a falsificar el pebre (*Piper nigrum*), una semblança que n'explica el lliscament semàntic.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- ***pebrer bord*** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Arbre perennifoli, dioic, de la família de les anacardiàcies, de branques penjants, fulles pinnaticompostes, amb els folíols estretament lanceolats, flors petites i blanques, en panícules, i fruit en drupa vermella amb aspecte i gust del gra de pebre, originari de l'Amèrica tropical i cultivat als jardins mediterranis (*Schinus molle*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- ***molle*** *m.* [COSTA].
- ***pebreboner*** *m.* [DCVB].
- ***pebre bord*** *m.* [CAVANILLES].
- ***pebrer bord*** *m.* [BARCELÓ: «*preber bord*»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- ***pebrer desmai*** *m.* [BARCELÓ: «*preber desmay*»]; [DCVB].
- ***pebreter*** *m.* [DCVB].
- ***turbint*** *m.* [LABÈRNIA].

390 - *Schinus terebinthifolius* Raddi.

Família: *Anacardiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- ***turbint*** *m.* [COSTA].

391 - *Schizanthus pinnatus* R. et P.

Família: *Solanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

⁸¹ Josep Carner, *Lluna i llanterna*, 61 (*apud DCVB*).

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **flor de papallona** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Herba de la família de les solanàcies, de fulles pinnatisectes i flors irregulars grosses, que recorden una papallona, originària de Xile i plantada als jardins (*Schizanthus pinnatus*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **flor de papallona** *f.* [*DIGEC*]; [*DIEC*].

392 – *Schkuhria pinnata* (Lam.) Kuntze ex Tell.

Família: *Astraceae*.

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta.

- **canxalagua** *f.* [*BELVITGES*]; [*LABÈRNIA*].

393 - *Sechium edule* (Jacq.) Sw.

Família: *Cucurbitaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	4
Noms de la morfologia vegetal:	3
Noms en total:	7

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- **cucurbitàcies** *f. pl.* Família de plantes dicotiledònies, proveïdes de circells, flors unisexuals i fruit en pepònide, distribuïdes principalment pels països càlids, que inclou sobretot herbes enfiladisses, algunes d'espontànies com la carabassina i el cogombre amarg i altres de cultivades com les carabasseres, el cogombre i la melonera. [*DCVB*]; [*FABRA*]; [*GEC*]; [*DIEC*].
- **cucurbitàcies** *f. pl.* Individu d'aquesta família. [*FABRA*]; [*GEC*]; [*DIEC*].
- **sequi** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les cucurbitàcies, enfiladissa i hispida, d'arrels tuberoses, fulles cordiformes lobulades, flors blanquinoses i fruit en pepònide amb una sola llavor, originària de l'Amèrica tropical, cultivada com a hortalissa per aprofitar-ne sobretot els fruits i les arrels (*Sechium edule*).
- **sequi** *m.* (*plantes superiors*). Fruit comestible del sequi, gros, generalment piriforme, de corfa molt dura, verda o blanquinosa, solcada i rugosa o amb pues, polpa esponjosa i llavor molt grossa.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *cucurbitàcia* f. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *sequi* m. [DIEC].
- *xaiot* m. [BARCELÓ: «chayote»].
- *xaiota* f. [COSTA: «lacayota»]; [AGUILÓ: «xayota»].

Noms del fruit:

- *sequi* m. [DIEC].
- *xaiot* m. [COSTA: «xayot»];
- *xaiota* f. [COSTA: «lacayota»]; [AGUILÓ: «xayota»].

394 - *Sequoia sempervirens* Endl.

Família: *Sequoioideae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms del comerç i la indústria	1
Noms en total:	2

«Si trobes la impossible *sequoia* gegantina». ⁸²

El nom *Sequoia* de l'espècie, amb què ara és conegut el gran arbre de les Rocalloses americanes, se li va posar a l'honor de *Sequoiuah*, que era el d'un gramàtic indi americà estudiós de la llengua xeroqui.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *sequoia* m. (lèxic comú, plantes superiors, ciència forestal). Arbre perennifoli de la família de les taxodiàcies, del grup de les coníferes, de grans dimensions i longevitat, amb l'escorça gruixuda i rogenca, i cons ovoides força petits, originari de la part occidental de l'Amèrica del Nord, cultivat de vegades en els parcs (*Sequoiadendron giganteum* i *Sequoia sempervirens*).
- *sequoia* m. (indústria de la fusta, ciència forestal). Fusta de sequoia.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *sequoia* m. [DCVB]; [FABRA]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *sequoia* m. Fusta de sequoia. [DIEC].

⁸² Salvador Espriu, *Obra lírica*, 70.

395 - *Simmondsia chinensis* (Link) C. K. Schneid.

Família: *Simmondsiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la morfologia vegetal: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms del fruit:

- *jojoba* f. [COSTA].

396 - *Sinningia speciosa* Baill.

Família: *Gesneriaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *gloxínia* f. (*plantas superiores, lèxic comú, agricultura*). Planta herbàcia de la família de les gesneriàcies, de fulles llargament peciolades i de flors grosses i vistoses, de color purpuri, violaci o blanc, originària d'Amèrica del Sud i cultivada com a decorativa d'interior o d'hivernacle (*Sinningia speciosa*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *gloxínia* f. [FABRA]; [CEBALLOS]; [*DIEC*].

397 - *Smilax regelii* Killip & C. V. Morton

Família: *Smilacaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 3

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions: 1

Noms en total: 4

La similitud amb l'espècie germana autòctona *Smilax aspera*, ha facilitat el traspàs del nom vulgar de *sarsaparrella*, possiblement castellanisme, originat en raó de la composició de *sarsa* per les espines, i *parrella* perquè s'enfila com una parra (Font i Quer, *Plantas medicinales*: 909).

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *sarsa* f. (*lèxic comú, plantas superiores, medicina*). Planta del gènere *Smilax*, de la família de les esmilacàcies, sarmentosa, enfiladissa o reptant, i espinosa, les arrels de la qual s'utilitzen com a aromatitzant i, antigament, en medicina.
- *sarsaparrella* f. (*lèxic comú, plantas superiores*). *Sarsa*.
- *sarsaparrella* f. (*hoteleria*). Beguda no alcohòlica feta a base de *sarsa*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *sarsa f.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *sarsa d'Amèrica f.* [SALLENT].
- *sarsaparrella f.* [BELVITGES: «çarçaparrilla, sarsaparrella»]; [LABÈRNIA]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *sarsaparrella f.* Beguda no alcohòlica feta a base de sarsa. [DIGEC]; [DIEC].

398 - *Solanum pseudocapsicum* L.

Família: *Solanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *pebrotera de jardí f.* (*plantes superiors, agricultura*). Herba de la família de les solanàcies, ramificada, de fulles oblongues o lanceolades, enteres o un xic sinuades, flors blanques en cimes extraaxil·lars i fruit en baia globosa, vermella i lluent, originària d'Amèrica del Sud i cultivada com a ornamental (*Solanum pseudocapsicum*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *pebrotera de jardí f.* [DIEC].

399 - *Solanum tuberosum* L.

Família: *Solanaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

10

Noms de la morfologia vegetal:

47

La derivació. Noms col·lectius:

15

La derivació. Els intensius:

11

La derivació. Els adjectius:

4

La derivació. Els verbs:

1

Noms de l'agricultura:

9

Noms del comerç i la indústria

4

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

23

Homonímia. El món vegetal:

11

Homonímia. Altres àrees:

14

Noms en total:

149

«Amb tot va bé la patata,
puix és menjar que no mata»⁸³

Aquesta espècie, que ha esdevingut ara un aliment a tota Europa de primer ordre, no ho va poder ésser sense un gran esforç dels homes de la Il·lustració, amb especial protagonisme del científic Antoine-Augustin Parmentier (1737-1813) a la França de finals del segle XVIII (Laws, *Fifty plants*). A Catalunya, aquest rol l'empregueren il·lustrats afrancesats sortits de la Universitat de Cervera, com Manuel Barba i Roca (1752-1824) (Arnabat, *Doctor Patata*).

L'adaptació al lèxic popular de la planta ha tingut en català dues vies principals: la que per via castellana, ha pres la de la denominació d'origen americana *patata* i la de *trumfa*, que procedeix d'un lliscament semàntic afavorit per la naturalesa soterrada del producte comestible. Altres denominacions amb rellevància territorial són la valenciana *creïlla*, originada en un procés metafòric i la composició algueresa *poma de terra*, molt probablement per influència sarda.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **catxaruta** f. (lèxic comú, *hoteleria*). Escudella feta amb cols, patates, arròs o blat, fideus, carabassa, etc.
- **creïlla** f. (lèxic comú). *Patata*.
- **creïllera** f. (lèxic comú). *Patatera*.
- **escaldum** [usat generalment en plural] m. (lèxic comú, *hoteleria*). Plat de carn, habitualment d'aviram, amb patates, sofregit i una salsa.
- **menjar de farda** m. (lèxic comú, *hoteleria*). Menjar de carabassa, de cebes, de patates, de fesols, etc.
- **patata 1 I** f. (lèxic comú, *agricultura, plantes superiors*). Tubercle comestible de la patatera, globós, ovoide o allargat, i sovint bonyegut, de pela grogosa, bruna o rogenca i carn blanca o groguenca, ric en fècula.
- **patata 4** adj. i m. i f. pop. (lèxic comú). *Maldestre*.
- **patatada** f. (lèxic comú). Menjada de patates.
- **patata de bosc** f. (*fongs, líquens*). *Fetjó*.
- **patata de canya** f. (*plantes superiors, agricultura*). *Nyàmera*.
- **patata del bufet** f. (*agricultura*). Patata d'una varietat primerenca i de bona qualitat. 1
- **patata de Màlaga** f. (lèxic comú, *agricultura, plantes superiors*). *Moniato*.
- **patataire** m. i f. (lèxic comú, *professions*). Persona que comercieja en patates.
- **patatar** m. (lèxic comú, *col·lectius vegetals, agricultura*). Camp plantat de patateres.
- **patatera** f. (lèxic comú, *agricultura, plantes superiors*). Planta de la família de les solanàcies, amb estolons subterranis terminats en tubercles, poc o molt pilosa, de fulles pinnaticompostes, gruixudes, amb els folíols enters o quasi, alternadament grossos i petits, flors blanques, morades o rosades, en cimes multiflores, i fruit en

⁸³ Josep Pujol, *Refranyes*.

petita baia globosa, verda o purpúria, originària de l'Amèrica del Sud, cultivada a gran escala pels seus tubercles, les patates (*Solanum tuberosum*).

- **patates rosses** *f. pl.* (*hoteleria, agricultura*). Patates fregides.
- **potaco** *m.* (*lèxic comú*). Guisat compost de patates, de pebrot, de tomàquet i altres hortalisses, sovint acompanyat de carn, d'espina, etc.
- **tonya** *f.* (*lèxic comú*). Coca rodona feta de farina, patata, ous, oli i sucre, que es menja principalment per les festes de Pasqua en algunes contrades del País Valencià.
- **trumfa** *f.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Patata 1.
- **trumfada** *f.* (*lèxic comú*). Patatada.
- **trumfera** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Patatera.
- **trumferar** *m.* (*lèxic comú, agricultura*). Patatar.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **creïllera** *f.* [*DCVB*: «*caradillera, queradillera*»]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **pataca** *f.* [*AGUILÓ*]; [*DCVB*].
- **patanera** *f.* [*DCVB*].
- **pataquera** *f.* [*DCVB*].
- **patata** *f.* [*BARCELÓ*]; [*AGUILÓ*].
- **patatera** *f.* [*LABÈRNIA*]; [*BARCELÓ*]; [*AGUILÓ*]; [*DCVB*]; [*SALLENT*]; [*FABRA*]; [*FONT I QUER*]; [*CEBALLOS*]; [*BOLÓS/VIGO*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **poma de terra** *f.* [*CORBERA*].
- **trumfa** *f.* [*AGUILÓ*]; [*SALLENT*].
- **trumfera** *f.* [*AGUILÓ*]; [*DCVB*]; [*SALLENT*]; [*FABRA*]; [*FONT I QUER*]; [*CEBALLOS*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **trumfo** *m.* [*AGUILÓ*].

Noms del tubercle:

- **batata** *f.* [*LABÈRNIA*].
- **braella** *f.* [*DCVB*].
- **creïlla** *f.* [*DCVB*: «*caradilla, creadilla, creaïlla, creiaïlla, creïlla, criadilla, criaïlla, queradilla, queraïlla, querilla, treguilla*»]; [*FONT I QUER* «*creïlla, queraïlla*»]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **pataca** *f.* [*LABÈRNIA*]; [*AGUILÓ*]. [*DCVB*: «*pataca, patraca*»]; [*FONT I QUER*].
- **patana** *f.* [*AGUILÓ*]; [*DCVB*]; [*FONT I QUER*].
- **patata** *f.* [*LABÈRNIA*]; [*AGUILÓ*]; [*DCVB*]; [*FABRA*]; [*FONT I QUER*]; [*BOLÓS/VIGO*]; [*MASSANA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*]; [*Paraules cuina*].
- **patateta** *f.* [*LABÈRNIA*].
- **poma de terra** *f.* [*SANNA*]; [*CORBERA*].
- **trufa** *f.* [*DCVB*].
- **trufo** *m.* [*DCVB*].
- **trumfa** *f.* [*LABÈRNIA*: «*trunfa*»]; [*AGUILÓ*]; [*DCVB*]; [*FABRA*]; [*FONT I QUER*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **trumfo** *m.* [*AGUILÓ*]; [*DCVB*: «*trumfo, trunfo*»]; [*MASSANA*].

- *tufa* f. [AGUILÓ]; [DCVB].

El tubercle, noms varietals:

- *cassanella* f. [AGUILÓ]; [DCVB].
- *pataca cacauera* f. [DCVB].
- *pataca del bolado* f. [DCVB].
- *pataca del bufet alt* f. [DCVB].
- *pataca del bufet nano* f. [DCVB].
- *pataca del cadup* f. [DCVB].
- *pataca de les tres setmanes* f. [DCVB].
- *pataca roja* f. [DCVB].
- *patata blanca* f. [AGUILÓ].
- *patata de bola* f. [AGUILÓ].
- *patata de coc* f. [AGUILÓ].
- *patata de cul de matxo* f. [AGUILÓ].
- *patata de la terra* f. [AGUILÓ].
- *patata del bufet* f. [DIEC].
- *patata de Maó* f. [AGUILÓ].
- *patata de panet* f. [AGUILÓ].
- *patata de Portvendres* f. [AGUILÓ].
- *patata d'ull fondo* f. [AGUILÓ].
- *patata d'ull vermell* f. [AGUILÓ].
- *patata fina* f. [AGUILÓ].
- *patata forastera* f. [AGUILÓ].
- *patata groga* f. [AGUILÓ].
- *patata llisa* f. [AGUILÓ].
- *patata siciliana* f. [AGUILÓ].
- *patata vermella* f. [AGUILÓ].
- *patena* f. [DCVB].
- *trumfa bufet* f. [DCVB].
- *trumfa carabassota* f. [AGUILÓ].
- *trumfa carabassotar* f. [DCVB].
- *trumfa cega* f. [DCVB].
- *trumfa de bolado* f. [DCVB].
- *trumfa de l'abundància* f. [DCVB].
- *trumfa de tavella* f. [DCVB].

Noms de la pell del tubercle:

- *pillorfa* f. [DCVB].

Derivació: noms col·lectius de la planta:

- *creaïllar* m. [DCVB: «caradillar, creaïllar, queradillar»]
- *patacar* m. [DCVB].
- *pataqueral* m. [DCVB].
- *patatar* m. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

- **trumfar** *m.* [AGUILÓ]; [DCVB].
- **trumfera** *f.* [AGUILÓ]; [DCVB].
- **trumferar** *m.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

Derivació: noms col·lectius del tubercle.

- **patacada** *f.* [DCVB].
- **patacam** *m.* [MARINER Occidentalismes Camp].
- **patatada** *f.* [DCVB]; [DIGEC].
- **patatí** *m.* [DCVB].
- **patatim** *m.* [DCVB].
- **patató** *m.* [DCVB].
- **patatum** *m.* [DCVB].
- **trumfada** *f.* [DCVB].

Derivació: intensius:

- a) Augmentatius:
 - **criadilla**: **criadillassa**, **criadillota**. [DCVB]
 - **trumfa**: **trumfassa**. [DCVB]
- b) Diminutius:
 - **criadilla**: **criadilleta**, **criadilliua**. [DCVB]
 - **patata**: **patateta** [DCVB], **patatí** [AGUILÓ], [DCVB], **patató** [DCVB].
 - **trumfa**: **trumfeta**, **trumfí**. [DCVB].
- c) Pejoratius:
 - **trumfa**: **trumfota**. [DCVB].

Derivació: adjectius:

- **pataquer pataquera** *adj.* Semblant a la patata (Camp de Tarr., Tortosa). [DCVB]: «pataquer pataquera, pataquero pataquera».
- **patater patatera** *adj.* Patataire. [DCVB].
- **patater patatera** *adj.* Que li agraden molt les patates. [DCVB].
- **patater patatera** *adj.* Que menja moltes patates. [DCVB].

Derivació: verbs:

- **empatatar** *v. tr.* Afartar de patates (Balears). [DCVB].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'agricultura:

- **arrencadora de patates** *f.* Arada tirada per un animal amb una rella molt ampla amb varetes de ferro que es claven a terra, per sota de les plantes, i les fa saltar cap a la superfície. [FERRER *Eines pagès*].
- **cove de patata** *m.* És de canya i vímens, de 50 cm. tant d'amplària com d'altària (Vilafranca del Penedès). [DCVB].
- **mare** *f.* La patata que sembren per a fer la patatera (Menorca). [DCVB].
- **patata cebada** *f.* Patata que té una malaltia consistent en un enduriment i mala sabor (Penedès). [DCVB].
- **patata xarriacada** *f.* Patata rosegada, corcada d'insectes. [AGUILÓ].

- **trumfassa** *f.* Mata de trumfera quan s'han arrencat les trumfes (Llofriu). [DCVB].
- **trumfera** *f.* Cambra on es guarda la collita de trumfes (Puigcerdà, Ripoll). [DCVB].
- **trumfo clavelliner** *m.* Patata que té grills i no és bona per a sembrar (Empordà). [DCVB]
- **xarriacada** *adj. f.* (Patata) corcada, rosegada d'insectes (Aguiló Dicc., sense indicació de procedència del mot). [DCVB].

El comerç i la indústria:

- **pataquer pataquera** *m i f.* Venedor de patates (Camp de Tarr., Tortosa). [DCVB: «pataquer pataquera, pataquero pataquera»].
- **pataqueria** *f.* Botiga on venen patates (Tortosa). [DCVB].
- **patataire** *m. i f.* (lèxic comú, professions). Persona que comercieja en patates. [DCVB: «Venedor de patates»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **trumfaire** *m. i f.* Venedor de trumfes (Sta. Col. de Q.). [DCVB].

L'alimentació, la cuina i la medicina:

- **cànem-llana** *m.* Patates i cols barrejades i pastades (Berga). [DCVB: «cànemillana, cànem-llana»].
- **catxaruta** *f.* Escudella feta amb cols, patates, arròs o blat, fideus, carabassa, etc. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **croqueta** *f.* Espècie de mandonguilla de arròs, panses, gallina, patates, etc., que s'ha de fregir. [COSTA].
- **escaldum** [usat generalment en plural] *m.* Plat de carn, habitualment d'aviram, amb patates, sofregit i una salsa. [DIEC].
- **menjar de farda** *m.* Menjar de carabassa, de cebes, de patates, de fesols, etc. [DIEC].
- **ous de golfa** *m. pl.* Patates bullides senceres. [ALBAREDA Grafia vila: «ous d'esgolfa»].
- **patatada** *f.* Menjada de patates. [FABRA]; [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- **patates carbassals**. Les patates que, havent estat en la planta dessoterrades, tenen dura la part que ha estat en contacte amb l'aire, la qual no es pot menjar i té mal gust (Camprodon, St. Feliu de P.). [DCVB]
- **patates rosses** *f. pl.* [DIGEC]; [DIEC].
- **patateta** *f.* Patata... molt gustosa. [DCVB].
- **pelapatates** *m.* Fulla metàl·lica acabada en un mànec, amb un canal longitudinal esmolat, amb el qual es facilita l'acció de pelar patates o altres hortalisses, separant la pell de la carn. [Paraules cuina].
- **potaco** *m.* Guisat compost de patates, de pebrot, de tomàquet i altres hortalisses, sovint acompanyat de carn, d'espíneta, etc. [DIEC].
- **puré** *m.* Poma de terra bullida i esquitxada; pasta de verdura. [Dicc. Alguer].
- **racaiüt** *m.* Una mescla de patata, de aglans dolsas y arrel de castanyola, pulverisada y aromatisada ab vaynilla. [COSTA: «racahut»]

- **tombet** *m.* Fritada composta de carn, patates i pebres, i també tomàtiga (Mall., Men.). [AGUILÓ: «tumbet»]; [DCVB].
- **tonya** *f.* (*lèxic comú*). Coca rodona feta de farina, patata, ous, oli i sucre, que es menja principalment per les festes de Pasqua en algunes contrades del País Valencià. [DIEC].
- **trinxat** *m.* Potatge de cols i trumfes, tallat, bullit i amanit (Berga). [AGUILÓ].
- **trumfada** *f.* Menjada de patates. [AGUILÓ]; [DCVB: «Menjada abundant de trumfes»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **trumfes bajanes** *f. pl.* Patates bullides, xafades i amanides amb oli i sal i ben aixafades (Costa de Llevant). [AGUILÓ].
- **trumfes perbullides** *f. pl.* Patates bullides. [ALBAREDA Grafia vila]
- **trumfos rossos** *f. pl.* Patates fregides. [MASSANA].
- **vianda** *f.* L'escudella de trumfes i fesols, patates i mongetes a l'estiu i farinetes a l'hivern. [AGUILÓ].
- **xuno** *m.* Pa de patates que es fa en Virgínia. [COSTA].

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS

El món vegetal:

- **herba de patata** *f.* *Seriola aethenensis* L. Menorca. [MALAGARRIGA].
- **pataca** *f.* Tubèrcul de qualsevol planta (Tortosa). «*Pataca de dàlia*». [DCVB].
- **pataca** *f.* Planta convolvulàcia de l'espècie *Batatas edulis* (Val.). [DCVB].
- **pataca** *f.* Mena de tubèrcul comestible. [MASSANA].
- **pataca de pala** *f.* La planta *Helianthus tuberosus* (Flora Val. 150). [DCVB].
- **pataca petorrera** *f.* Nyàmera (Morella). [DCVB].
- **patafa** *f.* Mena de tubèrcul comestible. [MASSANA].
- **patata de bosc** *f.* *Fetjó*. [DIEC].
- **patata de canya** *f.* Nyàmera. [DIEC].
- **patata de Màlaga** *f.* *Moniato*. [DIGEC]; [DIEC].
- **patata morenera** *f.* *Cyclamen balearicum* (Menorca). [BARCELÓ].

Altres àrees temàtiques:

- **pataca** *f. fig.* Vulva (Ribera del Flamisell). [DCVB].
- **pataca** *f. fig.* Cosa feta de qualsevol manera, sense mirament (Val.). [DCVB].
- **pataca** *f. fig.* Mentida (València). [DCVB].
- **pataquer pataquera** *m i f.* Qui treballa o fa les coses malament (Camp de Tarragona, Tortosa). [DCVB: «pataquer pataquera, pataquero pataquera»].
- **pataqueria** *f.* Feina mal feta (Camp de Tarragona, Espluga de Francolí). [DCVB].
- **pataquero** *m.* L'estel Bover (Peníscola). [DCVB: *lo pataquero*].
- **pataqueta** *f.* Pa en forma de mitja lluna, més petit que la pataca (València). [DCVB].
- **patata** *adj. i m. i f. pop. Maldestre*. [DIGEC]; [DIEC].
- **patata** *f. fig.* (usat principalment com a masculí). Beneitot, curt d'enteniment (Mallorca, Menorca). [DCVB].
- **patatada** *f.* Cop de patata.

- *patatenc patatenca* *adj.* Beneïtot, curt d'enteniment; fet d'una manera poc intel·ligent, grossera. [DCVB].
- *patater patatera* *adj. fig.* Militar que ascendeix des de soldat ras, sense passar per l'Acadèmia. [DCVB].
- *patatera* *f.* Nom que vulgarment es dóna a un estel que surt cap a la tardor per la banda del nord (Costa de Llevant). [DCVB].
- *patató* *m.* Substància que la mar escup i que és semblant a una patata (Vilanova i la Geltrú). [ROIG/AMADES. *Voc. pesca.*]; [DCVB].

400 - *Solenopsis longiflora* (L.) Almeida

Família: *Campanulaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *quibei* *m.* [COSTA: «quibey»].

401 - *Solidago canadensis* L.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *solidago del Canadà* *m.* [PANAREDA].

402 - *Spigelia marilandica* L.

Família: *Loganiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions: 1

Noms en total: 3

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *arapabaca* *f.* [COSTA].
- *espigèlia* *f.* [COSTA].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *espigelina f.* Substància negra i amargant, soluble en l'aigua i es troba en l'arrel de l'espigèlia. [COSTA].

403 - *Spondias mombin* L.

Família: *Anacardiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms de la morfologia vegetal: 1

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *jobo m.* [COSTA].

Noms del fruit:

- *marapa f.* [COSTA].

404 - *Stachytarpheta dichotoma* Ruiz & Pav.

Família: *Verbenaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *aguaraponda f.* [COSTA].

405 - *Stenotaphum secundatum* (Walt.) Kuntze

Família: *Poaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms de la morfologia vegetal: 1

Noms en total: 2

La jardineria fa un ús intensiu d'aquesta herba de procedència americana per a fer gespes.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *gra m.* (*plantes superiors, agricultura*). Fruit dels cereals, com el blat, l'ordi, el sègol, la civada, el blat de moro, etc.

- **gram d'Amèrica m.** (*plantes superiors, agricultura*). Herba de la família de les gramínies, estolonífera, de fulles força amples i inflorescències espiciformes comprimides, originària dels països tropicals i cultivada per a fer gespes (*Stenotaphrum secundatum*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **gram d'Amèrica m.** [DIEC].

Noms del fruit:

- **gra m.** [DIEC].

406 - *Stevia rebaudiana* Bert.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

Tot i la popularitat que darrerament està prenent aquesta planta originària de la regió paraguaiobrasileira com a alternativa edulcorant i que ja n'hi hagués indicis des del s. XVI, no va poder ésser catalogada fins a l'any 1887, una data prou tardana perquè no ens faci tan estrany que la primera referència lexicogràfica en català no l'hàgim trobat fins a 2007 de la mà de Ramon Gausachs en l'obra *Les herbes remeieres*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **estèvia f.** [GAUSACHS].
- **fulla de sucre f.** [GAUSACHS]

407 - *Strychnos nux-vomica* L.

Família: *Loganiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 5

Noms de la morfologia vegetal: 2

Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions: 5

Noms en total: 12

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **arbre de la nou vòmica m.** (*lèxic comú, plantes superiors*). Arbre de la família de les loganiàcies, d'origen tropical, de fruits grossos que contenen llavors grisenques, les nous vòmiques, riques en estriçnina i brucina (*Strychnos nux-vomica*).
- **brucina f.** (*química, medicina*). Alcaloide tòxic que es troba, conjuntament amb l'estriçnina, en les llavors de la nou vòmica.

- **curare** *m.* (*química, plantes superiors*). Extracte derivat principalment de l'escorça de diverses espècies dels gèneres *Chondrodendron* i *Strychnos*, verí de les sagetes dels indis de les conques de l'Amazones i de l'Orinoco, que conté tubocurarina com a principi actiu i provoca un poderós relaxament muscular o una paràlisi.
- **estricnina** *f.* (*lèxic comú, química, plantes superiors*). Alcaloide cristal·lí extraordinàriament metzinós obtingut de la nou vòmica i d'altres plantes.
- **matacà** *m.* (*plantes superiors, medicina*). Nou vòmica.
- **nou vòmica** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, medicina*). Llavor de l'arbre de la nou vòmica, força grossa, discoïdal i de color grisenc, tòxica i medicinal, de la qual s'extreu l'estricnina.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **arbre de la nou vòmica** *m.* [DIGEC]; [DIEC].
- **fava canina** *f.* [SALLENT].
- **matacà** *m.* [DCVB]
- **nou vòmica** *f.* [SALLENT].
- **vòmica** *f.* [SALLENT].

Noms de la llavor:

- **matacà** *m.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **nou vòmica** *f.* [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addicions:

- **brucina** *f.* Alcaloide tòxic que es troba, conjuntament amb l'estricnina, en les llavors de la nou vòmica. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- **curare** *m.* Extracte derivat principalment de l'escorça de diverses espècies dels gèneres *Chondrodendron* i *Strychnos*, verí de les sagetes dels indis de les conques de l'Amazones i de l'Orinoco, que conté tubocurarina com a principi actiu i provoca un poderós relaxament muscular o una paràlisi. [DIGEC]; [DIEC].
- **curarina** *f.* Alcaloide del curare, emprat en cirurgia. [DIGEC].
- **estricnina** *f.* Alcaloide cristal·lí extraordinàriament metzinós obtingut de la nou vòmica i d'altres plantes. [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **turbocurarina** *f.* *Curare...* Extracte ... que conté tubocurarina com a principi actiu i provoca un poderós relaxament muscular o una paràlisi. [DIEC].

408 - *Swartzia panacoco* (Aubl.) R. S. Cowan.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *panacoco m.* [COSTA].

409 - *Swietenia mahagoni* (L.) Jacq.

Família: *Meliaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	6
Noms del comerç i la indústria	1
Homonímia. Altres àrees:	3
Noms en total:	10

«en retornar de llurs expedicions
entraven al nostre port
carregats de... mobles de *caoba*...».⁸⁴

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *caoba f.* (*lèxic comú, ciència forestal, plantes superiors*). Arbre de la família de les meliàcies, de gran port, propi de les selves pluvials de l'Amèrica tropical, la fusta del qual, dura i d'un bru vermellenc, és molt apreciada en ebenisteria (*Swietenia mahagoni* i *S. macrophylla*).
- *caoba f.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de caoba.
- *caoba africana f.* (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre de la família de les meliàcies, de gran port, de fulles bipinnades, propi de les selves de l'Àfrica occidental que proporciona una fusta vermella que s'empra en ebenisteria (*Khaya ivorensis* i *K. senegalensis*).
- *caoba americana f.* (*plantes superiors, ciència forestal*). [o *caoba antillana*, o *caoba de Cuba*] *Caoba*.
- *caoba de les Filipines f.* (*ciència forestal, indústria de la fusta*). Fusta de lauan, emprada en ebenisteria i comercialitzada com a caoba de els Filipines.
- *caoba vermella f.* (*ciència forestal, indústria de la fusta*). Fusta de l'eucaliptus karri, de color vermellós fosc, densa i dura, emprada en ebenisteria.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *cacoba f.* [DCVB].
- *caoba f.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [BÄRTELS]. [DIGEC]; [DIEC].
- *caoba americana f.* [DIEC].
- *caoba antillana f.* [DIEC].
- *caoba de Cuba f.* [DIEC].
- *moguïn m.* [DCVB: «*moguïn, mòguin, mòguini*»]; [SANNA: «*mògano*»].

⁸⁴ Xavier Garcia, *Vida marinera*, 33.

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **caoba** *f.* Fusta de caoba. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [DIEC].

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS.

El món vegetal:

- **caoba africana** *f.* Arbre de la família de les meliàcies, de gran port, de fulles bipinnades, propi de les selves de l'Àfrica occidental que proporciona una fusta vermella que s'empra en ebenisteria (*Khaya ivorensis* i *K. senegalensis*). [DIGEC]; [DIEC].

Altres àrees temàtiques:

- **caoba** *adj.* De color roig fosc. [DCVB].
- **caoba de les Filipines** *f.* Fusta de lauan, emprada en ebenisteria i comercialitzada com a caoba de les Filipines. [DIGEC]; [DIEC].
- **caoba vermella** *f.* Fusta de l'eucaliptus karri, de color vermellós fosc, densa i dura, emprada en ebenisteria. [DIGEC]; [DIEC].

410 - *Symphoricarpos albus* (L.) Blake.

Família: *Caprifoliaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **perler** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbust caducifoli de la família de les caprifoliàcies, estolonífer, de fulles ovades, flors campanulades rosades, disposades en raïms espiciformes, i fruits blancs semblants a perles, provinent d'Amèrica del Nord i cultivat per a ús ornamental (*Symphoricarpos albus*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **perler** *m.* [BOLÓS/VIGO]; [DIEC].

411 - *Tabebuia heptaphylla* (Vell.) Toledo

Família: *Bignoniaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

1

Noms en total:

1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **lapatx** *m.* [COSTA].

412 - *Tabebuia impetiginosa* (Mart. ex DC) Standl.

Família: *Bignoniaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms del comerç i la indústria

1

Noms en total:

1

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- *tajib m.* Fusta forta del Paraguai. [COSTA].

413 - *Tagetes erecta* L.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

4

Noms de la morfologia vegetal

4

La derivació. Els adjectius

1

Noms en total:

9

Com les altres plantes del mateix gènere, totes de procedència americana, aquesta s'ha fet un lloc en la jardineria.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *clavell d'agost m.* (*plantes superiors, agricultura*). Planta herbàcia de la família de les compostes, de fulles pinnatisectes amb segments serrats, i capítols florals grocs o ataronjats, originària de Mèxic i cultivada com a ornamental (*Tagetes erecta*).
- *clavell d'Índia m.* (*plantes superiors, agricultura*). *Clavell d'agost*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *clavell d'agost m.* [LABÈRNIA: «*clavell de agost*»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *clavell de moro m.* [BARCELÓ]; [FONT I QUER]; [DCVB].
- *clavell de mort m.* [BARCELÓ]; [DCVB].
- *clavell d'Índia m.* [DCVB: «*clavells d'indi*»]; [DIEC].

Noms de la flor:

- *clavell m.* [SANNA].
- *clavell d'Índia m.* [LABÈRNIA: «*clavell de Índias*»].
- *clavell moresc m.* [LABÈRNIA: «*clavell moresch, clavell morisco*»].
- *tageta f.* [COSTA].

Derivació: formació d'adjectius:

- *tagetí tagetina adj.* Paregut a la tageta. [COSTA].

414 - *Tagetes minuta* L.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 6

Noms en total: 6

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *camamilla americana* f. (*lèxic comú, plantes superiors*). Planta anual de la família de les compostes, aromàtica, de fulles pinnatisectes i capítols petits gairebé cilíndrics, amb flors grogues, originària de l'Amèrica tropical i naturalitzada a la regió mediterrània (*Tagetes minuta*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *camamilla americana* f. [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- *comí* m. [FONT I QUER].
- *herba pudent* f. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *menta americana* f. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *menta d'Amèrica* f. [*DCVB*].
- *te pudent* m. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].

415 - *Tagetes patula* L.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 3

Noms en total: 3

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *clavell de moro* m. (*plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les compostes, molt semblant al clavell d'agost, però de capítols més petits, generalment tacats de vermell (*Tagetes patula*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *clavell de moro* m. [BARCELÓ]; [*DCVB*]; [BOLÓS/VIGO]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- *clavell de mort* m. [BARCELÓ]; [FONT I QUER].
- *vellut* m. [*DCVB*: «vellut, vellutets»]; [SALLENT: «vellutets»]; [FABRA].

416 - *Taxodium distichum* L.

Família: *Taxodiaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms en total:	2

Arbre ornamental que tot i ésser una conífera, perd les fulles a l'hivern.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *taxodi* m. (*plantas superiores*). Xiprer dels pantans.
- *xiprer dels pantans* m. (*plantas superiores*). Arbre caducifoli de la família de les taxodiàcies, que sol desenvolupar arrels respiratòries, de soca engruixida, branquillons que es desprenen amb les fulles, les quals són linears i de color verd clar, flors masculines purpúries disposades en panícules i òrgans fructífers globosos, que viu espontàniament en terrenys pantanosos d'Amèrica del Nord i es planta sovint com a ornamental (*Taxodium distichum*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *taxodi* m. [*DIEC*].
- *xiprer dels pantans* m. [*DIEC*].

417 - *Theobroma cacao* L.

Família: *Malvaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
Noms de la morfologia vegetal:	5
La derivació. Noms col·lectius:	1
La derivació. Noms intensius:	12
La derivació. Els adjectius:	2
Noms del comerç i la indústria	12
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions	46
Homonímia. El món vegetal	1
Homonímia. Altres àrees:	7
Noms en total:	89

«Xocolata i aiguardent
lo que jo més estimava».⁸⁵

Si l'ambrosia era l'aliment dels déus en la mitologia grega, el cacau acomplia una funció similar en la cultura americana precolombina, que tenia de les faves de cacau tan alta consideració que se'n servia com a moneda de canvi.

⁸⁵ Manuel Milà i Fontanals, *Romancerillo*, 123.

El consum del cacau es va expandir amb l'obtenció de la xocolata i la devoció que li van dedicar les corts europees del segle XVII, ansioses a participar d'un culte que no solament no ha minvat, sinó que s'ha escampat per totes les classes socials, sempre amb la mirada recelosa dels vetlladors de la moral, si hem d'atenir a les prohibicions que ha patit —això sí, ara disfressades de dieta.

Aquesta aurèola devia propiciar que, quan Carl von Linné va publicar el *Systema Naturae* l'any 1737, bategés el gènere del cacau amb el nom de *Theobroma* és a dir, 'l'aliment diví'.

Un índex de l'augment del consum que assolí entre nosaltres la xocolata, és la fundació de la fàbrica Amatller a la Barcelona de l'any 1797, dedicada a l'explotació industrial d'un producte que gaudia de gran popularitat, tal com testimonia el Baró de Maldà, i del qual, en el manual *La cuynera catalana*, publicat el 1851, hi consten sengles receptes de "pastilles de xocolata" i "bescuyts de xocolata".

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **ànec xocolater** *m.* (*zoologia*). Ocell de la família dels anàtids, de plomatge castany fosc i ulls blancs (*Aythya nyroca*).
- **bòder** *m.* (*hoteleria*). Galeta constituïda per capes alternes d'una pasta de coco o de xocolata, etc., i d'una pasta porosa de galeta.
- **bombó** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Dolç petit, fi, confeccionat a base de xocolata, fondant, caramel, etc. Bombons de xocolata. Bombons àcids.
- **bombonera** *f.* (*lèxic comú*). Capsa per a guardar bombons.
- **braç de gitano** *m.* (*hoteleria*). Pastís de forma allargada, fet amb pa de pessic, farcit de crema, nata, trufa, etc., enrotllat i empolvorat amb sucre de llustre, xocolata o crema cremada.
- **cacau 1** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Arbre de la família de les esterculiàcies, de mida petita, de fulles ovades lluent i de fruits en forma de grans càpsules, que pengen del tronc i de les branques velles, originari de l'Amèrica tropical i profusament cultivat als tròpics (*Theobroma cacao*).
- **cacau 2** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, hoteleria, agricultura*). Llavor del cacau lleugerament torrada i parcialment fermentada, principal ingredient de la xocolata.
- **cacauer** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Cacau 1.
- **confiter confitera** *m.* i *f.* (*lèxic comú, indústries en general, professions*). Persona que prepara o ven fruites confitades, confits, bombons i altres llaminadures.
- **confiteria** *f.* (*lèxic comú, indústries en general*). Indústria, comerç, de confiter.
- **confiteria** *f.* (*lèxic comú, indústries en general*). Obrador, botiga, de confiter.
- **desfer xocolata** *v. tr.* (*lèxic comú*). Deixatar-la en aigua, en llet, etc.
- **encenall** *m.* [*economia domèstica*]. Dolç en forma d'espiral fet amb ametlla, farina i sucre i recobert de xocolata.
- **fondant** *m.* (*hoteleria*). Xocolata en rajola especial per a ésser desfeta.
- **marcelina** *f.* [*lèxic comú, economia domèstica*]. Plat amb una cavitat al mig per a aguantar-hi una xicra.
- **massini** *m.* (*hoteleria*). Pastís format per capes de pa de pessic, nata i trufa, i recobert de crema cremada.

- ***molinet*** *m.* (*lèxic comú, economia domèstica*). Petit cilindre de fusta travessat en el seu eix per un pal que fa de mànec, que serveix per a remenar la xocolata en desfer-la en aigua, llet, etc.
- ***mona*** *f.* (*lèxic comú, hoteleria, antropologia*). Pastís amb un o més ous durs o bé amb figures de xocolata, que els padrins solen regalar a llurs fillols per Pasqua.
- ***presa*** *f.* (*hoteleria, lèxic comú*). Porció rectangular d'una rajola de xocolata.
- ***profiterola*** *f.* (*economia domèstica, hoteleria*). Lionesa petita, especialment quan és dolça i recoberta amb xocolata desfeta.
- ***quemullar*** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Pasta per a sucuar en xocolata, llet o gelat.
- ***rajola*** *f.* (*hoteleria, lèxic comú*). Peça que recorda per la seva forma una rajola de construcció. *Una rajola de xocolata, de tabac.*
- ***secall*** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Bescuit prim usat principalment per a prendre xocolata.
- ***sucada*** *f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Tros de pa, bescuit, etc., sucats en vi, xocolata, etc.
- ***suís*** *m.* (*hoteleria*). Xicra de xocolata desfeta amb nata al damunt.
- ***teobromina*** *f.* (*química, medicina*). Alcaloide purínic, derivat formalment de la xantina, existent en el cacau.
- ***trufa*** *f.* (*hoteleria*). Dolç petit i rodó, elaborat a base de nata batuda i xocolata fosa i recobert de xocolata ratllada, que es menja ben fred.
- ***trufa*** *f.* (*hoteleria*). Barreja de nata batuda i xocolata fosa que s'empra en pastisseria per a farcir pastissos.
- ***xicra*** *f.* (*lèxic comú, economia domèstica*). Tassa petita emprada especialment per a prendre xocolata desfeta.
- ***xocolata*** *f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Substància alimentosa feta amb cacau i sucre molts, als quals s'afegeix ordinàriament canyella o vainilla. Una presa de xocolata. Bombons de xocolata. *Deixatar o desfer xocolata.*
- ***xocolatada*** *f.* (*lèxic comú*). Menjada col·lectiva de xocolata desfeta.
- ***xocolata desfeta*** *f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Beguda feta deixatant i coent xocolata en aigua o llet.
- ***xocolate*** *m.* (*lèxic comú*). *Xocolata.*
- ***xocolater xocolatera*** *1 m. i f.* (*lèxic comú, professions, hoteleria*). Persona que fabrica o ven xocolata.
- ***xocolater xocolatera*** *2 adj.* (*lèxic comú*). Que és amant de la xocolata.
- ***xocolatera*** *f.* (*lèxic comú, economia domèstica*). Atuell per a fer xocolata desfeta.
- ***xocolateria*** *1 f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Obrador, botiga, de xocolater.
- ***xocolateria*** *2 f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Establiment on se serveix xocolata desfeta.
- ***xocolatí*** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). *Xocolatina.*
- ***xocolatina*** *1 f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Bombó de xocolata.
- ***xocolatina*** *2 f.* (*hoteleria, lèxic comú*). Pastilla de xocolata petita, normalment una porció individual.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **arbre del cacau** *m.* [BÄRTELS]; [*Paraules cuina*].
- **cacau** *m.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]; [*Paraules cuina*].
- **cacauer** *m.* [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]; [*Paraules cuina*].

Noms del fruit:

- **cacau** *m.* [LABÈRNIA]; [SANNA].

Noms de la llavor.

- **cacau** *m.* [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]; [*Paraules cuina*].
- **fava de cacau** *f.*

La llavor, noms varietals:

- **caracas** *m.* [LABÈRNIA].
- **soconusco** *m.* [COSTA].

Derivació: noms col·lectius de la planta.

- **cacauar** *m.* [DCVB].

Derivació: formació d'intensius:

- Augmentatius.
 - **xocolata: xocolatàs, xocolatassa.** [DCVB].
 - **xocolatera: xocolaterassa.** [DCVB].
- Diminutius.
 - **xocolata: xocolatet, xocolateta.** [DCVB].
 - **xocolatera: xocolatereta.** [DCVB].
- Despectius.
 - **xocolata: xocolatot, xocolatota.** [DCVB].
 - **xocolatera: xocolaterota.** [DCVB].
- Afectuosos.
 - **xocolata: xocolató, xocolatona.** [DCVB].
 - **xocolatera: xocolaterona.** [DCVB].

Derivació: formació d'adjectius:

- **xacolori xacolatòria** *adj.* Format humorísticament sobre el mot xocolata o xocolata. [DCVB].
- **xocolater xocolatera** *adj.* Que és amant de la xocolata. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **batre** *v. tr.* Aplanar les rajoles de xocolata (Barcelona). [LABÈRNIA: «bàtrer»]; [DCVB].
- **confiter confitera** *m. i f.* Persona que prepara o ven fruites confitades, confits, bombons i altres l·laminadures. [DIEC].
- **confiteria** *f.* Indústria, comerç, de confiter. [DIEC].

- **confiteria** *f.* Obrador, botiga, de confiter. [*DIEC*].
- **cuita** *f.* La porció de xocolata que es fa regularment en un jornal. [*BELVITGES*: «*cuyta*»]; [*LABÈRNIA*: «*cuyta*»].
- **fer xocolata** *v. tr.* Formar el xocolater la pasta. [*BELVITGES*]
- **pedra de xocolata** *f.* Aquella damunt la qual es mol el cacau per a fer la xocolata. [*BELVITGES*]; [*LABÈRNIA*]; [*DCVB*].
- **teobromina** *f.* Alcaloide purínic, derivat formalment de la xantina, existent en el cacau. [*DCVB*]; [*FABRA*]; [*DIEC*].
- **xocolater xocolatera** *m. i f.* Persona que fabrica o ven xocolata. [*LABÈRNIA*]; [*DCVB*]; [*FABRA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **xocolateria** *f.* Obrador, botiga, de xocolater. [*DCVB*]; [*FABRA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **xocolateria** *f.* Establiment on se serveix xocolata desfeta. [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **xocolateria** *f.* Ofici de xocolater. [*DCVB*].

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions.

- **aigua de castanyes** *f. fam.* Xocolata clara. [*BELVITGES*: «*aygua de castanyas*»].
- **bòer** *m.* Galeta constituïda per capes alternes d'una pasta de coco o de xocolata, etc., i d'una pasta porosa de galeta. [*DIEC*].
- **bombó** *m.* Dolç petit, fi, confeccionat a base de xocolata, fondant, caramel, etc. [*DCVB*]; [*FABRA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **bombonera** *f.* Capsa per a guardar bombons. [*FABRA*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **braç de gitano** *m.* Pastís de forma allargada, fet amb pa de pessic, farcit de crema, nata, trufa, etc., enrotllat i empolvorat amb sucre de llustre, xocolata o crema cremada. [*DIEC*].
- **cacau** *m.* Classe de torró barat fet de les dites llavors (Maestrat). [*DCVB*].
- **cacau en pols** *m.* La pols seca que s'obté molent els grans i extraient-ne la mantega de cacau. [*Paraules cuina*].
- **cobertura de xocolata** *f.* Xocolata rica en llard de cacau, que s'empra per cobrir o embolicar diverses preparacions. [*Paraules cuina*].
- **desfer xocolata** *v. tr.* Deixatar-la en aigua, en llet, etc. [*DIEC*].
- **encenall** *m.* Dolç en forma d'espiral fet amb ametlla, farina i sucre i recobert de xocolata. [*DIEC*].
- **fer xocolata** *v. tr.* Desfer xocolata. [*BELVITGES*].
- **fondant** *m.* Xocolata en rajola especial per a ésser desfeta. [*DIEC*].
- **mantega** *f.* «La substància grassa de alguns fruits, com del cacau, etc.». [*LABÈRNIA*].
- **mantega de cacau** *f.* Greix contingut en el cacau. [*DIGEC*]; [*Paraules cuina*].
- **marcelina** *f.* Plat amb una cavitat al mig per a aguantar-hi una xicra. [*DCVB*]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- **massini** *m.* Pastís format per capes de pa de pessic, nata i trufa, i recobert de crema cremada. [*DIEC*].

- **mitja quèrna** *f.* «La meytat de un panet de dos quartos, tallat en rodó abans de acabar-se de còurer, que tornant-lo al forn se recou, y regularment serveix pera prènder xocolata». [LABÈRNIA].
- **molinet** *m.* Petit cilindre de fusta travessat en el seu eix per un pal que fa de mànec, que serveix per a remenar la xocolata en desfer-la en aigua, llet, etc. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ: «molinet de la xacolata»]; [DCVB: «molinet de xocolata»]; [DIEC].
- **mona** *f.* Pastís amb un o més ous durs o bé amb figures de xocolata, que els padrins solen regalar a llurs fillols per Pasqua. [DIEC].
- **pasta de xocolata**. [BELVITGES].
- **presa de xocolata** *f.* Porció rectangular d'una rajola de xocolata. [BELVITGES]; [MASSANA: «presa de txocolata 'dos quadrets de la rajola', mitja presa 'un quadret'»]; [DIGEC]; [DIEC].
- **profiterola** *f.* Lionesa petita, especialment quan és dolça i recoberta amb xocolata desfeta. [DIEC].
- **quemullar** *m.* Pasta per a sucari en xocolata, llet o gelat. [DIEC].
- **rajola de xocolata** *f.* Peça que recorda per la seva forma una rajola de construcció. *Una rajola de xocolata...* [BELVITGES]; [LABÈRNIA: «La lliura de xocolata en forma de rajola»]; [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- **remenador** *m.* Molinet. [LABÈRNIA]; [DCVB].
- **remenar** *v. tr.* Desfer la xocolata amb el molinet. [LABÈRNIA].
- **secall** *m.* Bescuit prim usat principalment per a prendre xocolata. [DIEC].
- **sucada** *f.* Tros de pa, bescuit, etc., sucari en vi, xocolata, etc. [BELVITGES]; [DIEC].
- **suís** *m.* Xicra de xocolata desfeta amb nata al damunt. [DIEC].
- **trufa** *f.* Dolç petit i rodó, elaborat a base de nata batuda i xocolata fosa i recobert de xocolata ratllada, que es menja ben fred. [DIEC].
- **trufa** *f.* Barreja de nata batuda i xocolata fosa que s'empra en pastisseria per a farcir pastissos. [DIEC].
- **tupí de presa** *m.* El tupí més petit, dins el qual només cap l'aigua necessari per a desfer una presa de xocolata.» [DCVB].
- **tupí xocolater** *m.* El [tupí] que serveix per a des-fer-hi xocolata.» [DCVB].
- **xicra** *f.* Tassa petita emprada especialment per a prendre xocolata desfeta. [BELVITGES]; [LABÈRNIA: «xícara, xicra»]; [AGUILÓ: «xícara, xícara de xacolata, xicra»]; [DCVB: «quíquera, xicra»]; [SANNA: «xícara»]; [DIGEC]; [DIEC].
- **xicrada** *f.* Xicra plena. [AGUILÓ: «xicarada»]; [DCVB].
- **xocolata** *f.* Substància alimentosa feta amb cacau i sucre molts, als quals s'afegeix ordinàriament canyella o vainilla. [SANELO: «jocolat»]; [LACAVALLERIA]; [BELVITGES]; [LABÈRNIA: «xacolata, xocolata»]; [AGUILÓ: «xacolata, xicolata, xocolata»]; [MASSANA: «txicolata»]; [DCVB: «xacolata, xicolata, xocolata»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]; [Paraules cuina].
- **xocolatada** *f.* Menjada col·lectiva de xocolata desfeta. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].

- **xocolatada** *f.* En festivals infantils, jocs consistent a péixer-se mútuament melindros sucats en una xicra de xocolata desfeta dos nens amb els ulls tapats. [DIGEC].
- **xocolata desfeta** *f.* Beguda feta deixant i coent xocolata en aigua o llet. [GEC]; [DIEC].
- **xocolate** *m.* Xocolata. [LABÈRNIA]; [DCVB: «xacolate, xicolate, xicolati, xocolat»]; [SANNA: «xícolate»]; [DIGEC]; [DIEC].
- **xocolatera** *f.* Atuell per a fer xocolata desfeta. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ: «xacolatera»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **xocolatí** *m.* Xocolatina. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- **xocolatina** *f.* Bombó de xocolata. [DCVB]; [SANNA: «xícolatina»]; [DIGEC]; [DIEC].
- **xocolatina** *f.* Pastilla de xocolata petita, normalment una porció individual. [DIGEC]; [DIEC].
- **xorot** *m.* «Espècie de xocolate que pren la gent pobre de València, coent lo cacau y barrejant-lo ab sucre roig». [COSTA].
- **xucola** *f.* Xocolata (en l'argot dels malfactors). [DCVB: «xucla, xucola»].

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS.

El món vegetal.

- **cacauer** *m.* Planta leguminàcia, *Arachis hypogea* L., que produeix els cacauets (València). [DCVB].

Altres àrees temàtiques.

- **àneg xocolater** *m.* Ocell de la família dels anàtids, de plomatge castany fosc i ulls blancs (*Aythya nyroca*). [DIEC].
- **cacauet** *m.* Xut molt fort» [OLIVERAS].
- **cacauet** *m.* *Cacauet* és un dels noms de l'acte sexual, Mallorca. [OLIVERAS].
- **xocolata** *f. fig. humorísticament.* Fang o femta clara (Empordà, Men.). «Portar xocolata a l'hort»: portar-hi fems. [DCVB].
- **xocolate de bóta** *m.* Fargalada (València). [DCVB].
- **xocolatera** *f.* Calçat d'home, sabata alta com mitja bota de cavalcar (or.). [DCVB].
- **xocolat moro** *m.* Regalèssia negra (Maestrat). [DCVB].

418 - *Thuja occidentalis* L.

Família: *Cupressaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
Noms del comerç i la indústria	1
Noms en total:	4

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **arbre de la vida** *m.* (plantas superiors). *Tuia*.

- **oli de cedre m.** (*plantas superiors*). Oli extret, per destil·lació, del duramen de diverses coníferes d'Amèrica del Nord, principalment de la tuia del Canadà i del cedre de Virgínia, emprat en microscòpia, per a lents d'immersió, i en perfumeria.
- **tuia f.** (*agricultura, plantas superiors*). Arbre perennifoli del gènere *Thuja*, de la família de les cupressàcies, de rametes planes i eixamplades com un ventall, fulles esquamiformes, imbricades, i òrgan fructífer llenyós, format per uns quants parells d'esquames oblongues.
- **tuia del Canadà f.** (*plantas superiors*). Tuia amb les rametes disposades en el pla horitzontal, de color verd groguenc o glaucescent per sota, que fan olor de pomes fresques, i amb les esquames del gàbul arrodonides a l'apex i amb una punteta, originària de l'Amèrica del Nord i cultivada en jardineria (*Thuja occidentalis*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **arbre de la vida m.** [SALLENT]; [FABRA]; [DIEC].
- **tuia f.** [DCVB]; [BOLÓS/VIGO]; [DIEC].
- **tuia del Canadà f.** [DCVB]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- **oli de cedre m.** Oli extret, per destil·lació, del duramen de diverses coníferes d'Amèrica del Nord, principalment de la tuia del Canadà i del cedre de Virgínia, emprat en microscòpia, per a lents d'immersió, i en perfumeria. [DIEC].

419 - *Thuja plicata* Donn ex D. Don.

Família: *Cupressaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

3

Noms en total:

3

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **arbre de la vida m.** (*plantas superiors*). *Tuia*.
- **tuia f.** (*agricultura, plantas superiors*). Arbre perennifoli del gènere *Thuja*, de la família de les cupressàcies, de rametes planes i eixamplades com un ventall, fulles esquamiformes, imbricades, i òrgan fructífer llenyós, format per uns quants parells d'esquames oblongues.
- **tuia gegant f.** (*plantas superiors*). Tuia que pot fer-se molt alta i robusta, amb les rametes en el pla horitzontal, pàl·lides per sota, molt flairoses, i esquames del gàbul sense apèndix apical, originària de l'Amèrica del Nord i algun cop cultivada (*Thuja plicata*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **arbre de la vida m.** [DIEC].
- **tuia f.** [BOLÓS/VIGO]; [DIEC].
- **tuia gegant f.** [DIEC].

420 - *Tigridia pavonia* (L.) DC.

Família: *Iridaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	3

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *lliri tigrat m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Lliri de la família de les iridàcies, bulbós, de tija simple o ramosa, fulles rígides i flors tacades molt vistoses, vermelles, liloses, grogues o blanques, amb tres tèpals interns petits i connivents en cassoleta, originari d'Amèrica Central i cultivat als jardins (*Tigridia pavonia*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *cacomit m.* [COSTA].
- *lliri tigrat m.* [FABRA]; [*DIGEC*]; [*DIEC*].

Noms de la flor:

- *lliri m.* [FABRA].

421 - *Tillandsia dianthoidea* Rossi.

Família: *Bromeliaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *clavellina d'aire f.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Planta del gènere *Tillandsia*, de la família de les bromeliàcies, epifítica, de fulles estretes, semblants a les de la clavellina, totes agrupades, i flors violàcies reunides en espigues planes, originària de l'Amèrica del Sud, que es pot conrear, penjada, sense terra.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *clavellina d'aire f.* [DCVB]; [MALAGARRIGA]; [*DIEC*].

422 - *Tillandsia polystachya* L.

Família: *Bromeliaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *clavellina d'aire f.* [SALLENT]; [FABRA].

423 - *Tillandsia usneoides* L.

Família: *Bromeliaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

Planta epífita aèria que penja dels arbres com si fos un líquen barbut i, en conseqüència, els noms vulgars corresponen a aquesta aparença: espanyol *barba española*; francès *mousse d'Espagne*; italià *crine vegetale*; anglès *Spanish moss*; alemany *Louisianamoos*.

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *camambaia f.* [COSTA: «*camambaya*»].
- *molsa espanyola f.* [BÄRTELS].

424 - *Tipuana tipu* (Benth.) Kuntze

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 3

Noms en total: 3

El nom portuguès *tipuana* al·ludeix a la vall boliviana de Tipuana, on s'hi troba una gran població de l'espècie. Avui és un arbre molt estès entre la jardineria urbana.

LA LEXICOGRÀFIA DEL DIEC

- *acàcia de flor groga f.* (*plantes superiors, agricultura*). *Tipuana*.
- *tipuana f.* (*agricultura, plantes superiors*). Arbre caducifoli de la família de les papilionàcies, de fusta molt fràgil, fulles pinnaticompostes, flors grogues, en panícules terminals, vistoses, i fruit en sàmara, semblant a mig fruit dels aurons, originari d'Amèrica del Sud i molt conreat en carrers i jardins com a planta ornamental i espècie d'ombra (*Tipuana tipu*).

LA LEXICOGRÀFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *acàcia de flor groga f.* [DIEC].
- *tipa f.* [COSTA].
- *tipuana f.* [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA].

425 - *Tropaeolum majus* L.

Família: *Tropaeolaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	6
Noms en total:	6

Hom considera de procedència americana tots els gèneres i espècies de la família de les tropeolàcies. Aquesta planta enfiladissa, introduïda primer com a ornamental, va trobar aplicació medicinal i, fins i tot, en les amanides.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *caputxina* f. (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). Herba de la família de les tropeolàcies, enfiladissa o reptant, de fulles arrodonides, peltades, i flors grogues o ataronjades, esperonades, originària d'Amèrica del Sud, conreada com a ornamental (*Tropaeolum majus*).
- *morrirtort d'Índies* m. (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). *Caputxina*.
- *tropeolàcies* 1 f. pl. (plantes superiors). Família de plantes dicotiledònies herbàcies, enfiladisses o reptants, de fulles peltades, flors irregulars i vistoses, amb el calze esperonat, cinc pètals i vuit estams, i fruit en esquizocarp, pròpia de l'Amèrica del Sud, a la qual pertany la caputxina.
- *tropeolàcies* 2 f. pl. (plantes superiors). Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *bequera* f. [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *caputxina* f. [LABÈRNIA]; [BARCELÓ]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [MALAGARRIGA]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].
- *enciàmets de caputxí* m. pl. [SALLENT: «*ensiamets de caputxí*»].
- *morrissà* m. [BARCELÓ *Flora Balears*: «*morrissà*»]; [DCVB]; [FONT I QUER: «*murrissà*»]; [CEBALLOS: «*murrissà*»].
- *morrirtort d'Índies* m. [LABÈRNIA: «*morrirtort de Índias*»]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].
- *tropeolàcia* f. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

426 - *Tropaeolum peregrinum* L.

Família: *Tropaeolaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	3
Noms en total:	3

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *canari* m. (plantes superiors, agricultura). Herba de la família de les tropeolàcies, enfiladissa, de fulles profundament lobades i nombroses flors de color groc de

sofre, esperonades i petites, originària del Perú i cultivada com a planta ornamental (*Tropaeolum peregrinum* o *T. canariense*).

- **tropeolàcies** 1 f. pl. (*plantas superiores*). Família de plantes dicotiledònies herbàcies, enfiladisses o reptants, de fulles peltades, flors irregulars i vistoses, amb el calze esperonat, cinc pètals i vuit estams, i fruit en esquizocarp, pròpia de l'Amèrica del Sud, a la qual pertany la caputxina.
- **tropeolàcies** 2 f. pl. (*plantas superiores*). Individu d'aquesta família.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **canari** m. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- **caputxina** f. [DIGEC].
- **tropeolàcia** f. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

427 - *Tsuga canadensis* (L.) Carrière

Família: **Pinaceae**

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms en total:

2

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **tsuga** f. (*plantas superiores, agricultura*). Arbre del gènere *Tsuga*, de la família de les pinàcies, conreat en parcs i jardins.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **tsuga** f. [DIEC].
- **tsuga del Canadà** f. [KREMER].

428 - *Tsuga heterophylla* (Raf.) Sarg.

Família: **Pinaceae**

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:

2

Noms en total:

2

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **pi d'Alaska** m. (*plantas superiores*). Arbre del grup de les coníferes, semblant a un avet, molt alt i robust, de fulles crespes i pinyes petites d'un bru groguenc, originari d'Amèrica del Nord i algun cop plantat com a arbre forestal (*Tsuga heterophylla*).
- **tsuga** f. (*plantas superiores, agricultura*). Arbre del gènere *Tsuga*, de la família de les pinàcies, conreat en parcs i jardins.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *pi d'Alaska m.* [DIEC].
- *tsuga f.* [DIEC].

429 - *Vanilla planifolia* Andrews

Família: *Orchidaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms de la morfologia vegetal:	1
La derivació. Els adjectius:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions	4
Noms en total:	7

«Baynillas per fer xacolate».⁸⁶

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *vainilla f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Liana de la família de les orquidàcies, amb arrels caulogèniques, de fulles el·líptiques i crasses, flors de color groc verdós i fruit en càpsula, originària de l'Amèrica tropical, molt cultivada a diversos països càlids (*Vanilla planifolia*).
- *vainilla f.* (*lèxic comú, hoteleria, plantes superiors*). Fruit de la vainilla, llarg i prim, no ben madur i posat a assecat perquè desenvolupi el seu aroma característic, emprat com a espècia.
- *vaníl·lic vaníl·lica adj.* (*lèxic comú*). Tret de la vainilla.
- *vaníl·lina f.* (*química*). Principi olorós de la vainilla.
- *xantillí [pl. -ís] m.* (*hoteleria*). Nata batuda en fred, amb sucre, pólvores de vainilla i fruita confitada tallada a trossets, emprada en pastisseria.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *vainilla f.* [LABÈRNIA: «vaynilla»]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [BÄRTELS]. [DIGEC]; [DIEC].

Noms del fruit:

- *vainilla f.* [DIEC]; [Paraules cuina].

Derivació: formació d'adjectius:

- *vaníl·lic vaníl·lica adj.* Tret de la vainilla. [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- *racaiüt m.* Una mescla de patata, de glans dolces i arrel de castanyola, polvoritzada i aromatitzada amb vainilla. [COSTA: «racahut»].

⁸⁶ Tarifa preus, 109, document 1705 (*apud DCVB*)

- *vainilla* f. Espècia constituïda per les càpsules immatures i dessecades de la vainilla. [SANNA]; [DIGEC].
- *vani·lina* f. Principi olorós de la vainilla. [DIEC].
- *xantillí* [pl. -ís] m. Nata batuda en fred, amb sucre, pólvores de vainilla i fruita confitada tallada a trossets, emprada en pastisseria. [DIEC].

430 - *Verbesina encelioides* (Cav.) Benth. & Hook.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
La derivació. Els adjectius:	1
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA.

Noms de la planta:

- *verbesina* f. [COSTA].

Derivació: formació d'adjectius:

- *verbesínic verbesínica* adj. Semblant a una verbesina. [COSTA: «*verbesínich verbesínica*»].

431 - *Vigolina acmella* Poir.

Família: *Fabaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *vigolina* f. [COSTA].

432 - *Villaresia mucronata* Ruiz & Pav.

Família: *Icacinaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *villarèsia* f. [COSTA].

433 - *Vitis labrusca* L.

Família: *Vitaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	10
Noms de la morfologia vegetal:	1
La derivació. Noms col·lectius:	1
Noms de l'agricultura:	14
Noms en total:	26

«el *cep americà* que li fa de patró
i el *cep* del país que li fa d'eixart».⁸⁷

L'any 1879 la plaga de la fil·loxera va creuar els Pirineus i, amb ella, es va iniciar un procés que en molt poc temps va trastocar greument l'economia agrícola catalana. Per sort, el previ pas per França va ajudar a trobar una sortida mitjançant la plantació massiva de peus americans de l'espècie *Vitis labrusca*, resistents a l'insecte. Aquesta solució era ja estesa a les principals zones vitivinícoles a finals de segle, segons que apunta Emili Giralt:⁸⁸

«cita del corresponal de Sant Sadurní a *L'Art del Pagès*, XXIII (1899): 106 “las novas vinyas han sigut aquí boy totas reconstituhidas ab *Rupestris*, y la major part ab la varietat *de Lot*.”»

Avui, l'empelt de les múltiples varietats de l'autòctona *Vitis vinifera*, fa poc visible el conreu massiu que hi ha de l'espècie *Vitis labrusca*, colgada en vida i forçada a romandre a l'ombra, tan necessària com el peu que sosté la llàntia.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **barbat** *m.* (*agricultura*). Sarment fet arrelar en planters. *Una caixa plena de barbats, a punt per plantar-los.*
- **berlandieri** *m.* (*agricultura*). Cep d'una varietat americana molt emprada com a patró per la seva gran resistència a l'atac de la fil·loxera i per la seva adaptació a terrenys calcaris.
- **fil·loxerat** *adj.* (*agricultura*). Atacat per la fil·loxera.
- **llambrusca** *f.* (*plantes superiors, lèxic comú*). Liana de la família de les vitàcies, molt semblant a la vinya, originària d'Amèrica del Nord, que ha donat lloc a híbrids de conreu, emprats també per empeltar-hi la vinya (*Vitis labrusca*).
- **llambrusquer** *m.* (*plantes superiors, lèxic comú*). *Llambrusca*.
- **portaempelt** *m.* (*agricultura*). Planta que serveix de suport a la varietat empeltada o empelt.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- **cep americà** *m.* [GIRALT].

⁸⁷ Josep M. Riba, *Preu vi*, 123.

⁸⁸ Emili Giralt, *Terres, ceps, homes*, 40.

- *llambrusca f.* [BARCELÓ]; [FABRA]; [KREMER]; [DIEC].
- *llambrusquer m.* [FABRA]; [DIEC].
- *parra borda f.* [BARCELÓ].
- *peu americà m.* [SADURNÍ]; [NAVARRO *Terra Alta*: 205: «americà»]
- *planta americana f.* [DCVB].
- *portaempelt m.* [DIEC].

Noms varietals de la planta:

- *berlandieri m.* [DIEC].
- *ripària f.* [GIRALT].
- *rupestris m.* [GIRALT].

Noms del fruit:

- *llambrusca f.* [FABRA].

Derivació: noms col·lectius de la planta:

- *vinya americana f.* [GIRALT].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'agricultura:

- *arrelat m.* Estaca americana que han tinguda un any a un planter o viver i que després de treure rels és trasplantada a la vinya (Vilafranca del Penedès, Falset). Abans d'introduir-se la vinya americana, colgaven un cap de sarment, el qual arrelava i treia, i aquella brosta era l'*arrelat* (Falset). [DCVB]; [GIRALT]; [SADURNÍ].
- *arrels del tascó f. pl.* Raïces que se formen en la pua durante el primer año de injerto y que deben ser extirpadas. [GIRALT].
- *barbat m.* Sarment fet arrelar en planters. *Una caixa plena de barbats, a punt per plantar-los.* [SADURNÍ]; [DIGEC]; [DIEC].
- *bord m.* Bordall, tanyada que surt a la soca d'un arbre per davall l'empelt (Calasseit, Tortosa, Xàtiva). A Mallorca es diu especialment del capirol que surt a baix de l'empelt en els ceps americans. [DCVB].
- *directe, a adj.* Planta que no s'ha d'empeltar... ex: «va arrencar la vinya i hi va plantar raïms directes (o ceps directes)».» [OLIVERAS].
- *empeltador m.* Injertador. Dedicado a injertar las vides. [GIRALT].
- *estaca d'americà f.* Peu de cep: *estagues d'americà.* [GIRALT].
- *fil·loxerat adj.* Atacat per la fil·loxera. [DIEC].
- *parra borda f.* La parra sense empeltar. [GRIERA *La vinya*].
- *productor directe m.* Peu de cep ja empeltat. [GIRALT].
- *rebrot americà m.* Brote salido en el portainjerto. [GIRALT].
- *replantació f.* Acción de replantar. Por antonomasia, la replantación con vid americana subsiguiente a la filoxera. [GIRALT].
- *revell m.* Bordalla. Se aplica también este nombre a la cepa americana cuyo injerto de vid europea ha muerto. [GIRALT].
- *ripària f.* Peu de cep que es planta i s'empelta al segon any (Cat., Bal., Val.). Ha de plantar-se en terra bona. [GRIERA *La vinya*].

434 - *Washingtonia filifera* (Lindl.) H. Wendl.

Família: *Areaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms en total: 2

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *washingtònia f.* (*plantes superiors*). Palmera del gènere *Washingtonia*, alta, de fulles palmades amb filaments pàl·lids als marges dels segments i pecíol espinós, originària del sud-oest de l'Amèrica del Nord, plantada com a ornamental en carrers, parcs i jardins.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *washingtònia f.* [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- *washingtònia de Califòrnia f.* [“Arbres amb història”. *El Periódico* (12/6/2012), p. 37].

435 - *Wigandia caracasana* Kunth.

Família: *Boraginaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 1

Noms en total: 1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *vigàndia f.* [*CHANES*].

436 - *Xanthium echinatum* Murray

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta: 2

Noms de la morfologia vegetal: 1

Noms en total: 3

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *enganxadones m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Fruit o involucre floral d'algunes plantes que s'enganxa a la roba, als cabells, etc.
- *escorpins m. pl.* (*plantes superiors*). *Llapassa borda*.

- *llapassa borda f.* (*plantes superiors*). Herba de la família de les compostes, de fulles rombals i capítols fructífers oblongs coberts d'agullons i amb dos becs apicals, que es fa en llocs ruderals humits (*Xanthium italicum*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *escorpins m. pl.* [DIEC].
- *llapassa borda f.* [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA].

Noms del fruit:

- *enganxadones m.* [DIGEC]; [DIEC].

437 - *Xanthium spinosum* L.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	21
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	22

La subtilitat d'aquesta planta americana resta demostrada en la multitud de metàfores que han creat els parlants per a denominar-la, motivades, en part, per la utilitat del fruit per a facilitar el ritual de penjar la llufa el dia dels Innocents.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- *enganxadones m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Fruit o involucre floral d'algunes plantes que s'enganxa a la roba, als cabells, etc.
- *espina-xoca f.* (*plantes superiors*). Herba de la família de les compostes, amb espines trifides a l'axil·la de les fulles i involucre fructífer cobert d'agullons ganxuts (*Xanthium spinosum*).
- *floravia f.* (*plantes superiors, lèxic comú*). *Espina-xoca*.
- *gafet m.* (*plantes superiors*). *Espina-xoca*.
- *gossets m. pl.* (*plantes superiors*). *Espina-xoca*.
- *gutxets m. pl.* (*plantes superiors*). *Espina-xoca*.
- *llagasta f.* (*plantes superiors*). *Espina-xoca*.
- *narriola f.* (*plantes superiors*). *Espina-xoca*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *blanquiella f.* [FONT I QUER].
- *cadells m. pl.* [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *card estrellat m.* [FONT I QUER].
- *enganxadones m.* [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *enganxagossos m.* [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *espina-xoca f.* [DIGEC]; [FONT I QUER: «*espinaxoca*»]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIEC]; [PANAREDA].

- *floravia* f. [BARCELÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].
- *gafet* m. [DIEC].
- *gafets petits* m. pl. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *gossets* m. pl. [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC].
- *gossos* m. pl. [FONT I QUER].
- *gutxets* m. pl. [DIEC].
- *herba de tres claus* f. [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC].
- *llagasta* f. [DIEC].
- *llagastes* f. pl. [FONT I QUER].
- *llufes* f. pl. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *narriola* f. [DCVB]; [FONT I QUER]; [DIEC].
- *narrioles* f. pl. [DCVB].
- *rialla* f. [FONT I QUER: «riaia»].
- *rialles* f. [BARCELÓ: «riayas»]; [DCVB].
- *xoca* f. [FONT I QUER].

Noms del fruit:

- *enganxadones* m. [DIGEC]; [DIEC].

438 - *Xanthium strumarium* L.

Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	11
Noms de la morfologia vegetal:	1
Noms en total:	12

He decidit d'incorporar aquesta planta entre les d'espècies americanes perquè sembla el més probable, malgrat que hi hagi alguna discrepància entre els tractadistes de la botànica, dels quals algun no n'està del tot convençut, tot i que ningú no discuteix que ho siguin la resta de congèneres de *Xanthium*.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *enganxadones* m. (*lèxic comú, plantes superiors*). Fruit o involucre floral d'algunes plantes que s'enganxa a la roba, als cabells, etc.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *bardana menor* f. [FONT I QUER].
- *escorpins* m. pl. [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [PANAREDA].
- *gaferots* m. pl. [CEBALLOS].
- *gafets bords* m. pl. [CEBALLOS].
- *Gafets de fulla ampla* m. pl. [FONT I QUER].
- *gossets* m. pl. [FONT I QUER].
- *gossos* m. pl. [FONT I QUER].

- *llapassa borda* f. [FONT I QUER].
- *llapassa menor* f. [CEBALLOS]; [PANAREDA].
- *llufes* f. pl. [CEBALLOS].
- *repalassa borda* f. [FONT I QUER: «rapalassa borda»].

Noms del fruit:

- *enganxadones* m. [DIGEC]; [DIEC].

439 - *Xanthosoma sagittifolium* (L.) Schott.

Família: *Araceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms en total:	2

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *iàutia* f. [BÄRTELS «yautia»].
- *taro* m. [BÄRTELS].

440 - *Ximenia americana* L.

Família: *Olacaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *ababui* m. [COSTA: «ababuy»].

441 - *Yucca aloifolia* L.

Família: *Agavaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	4
Noms de la morfologia vegetal:	1
La derivació. Els adjectius:	1
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions	2
Noms en total:	8

«Atapeïdes masses de palmes, *yucas* i bambús».⁸⁹

⁸⁹ Narcís Oller, *Figura i paisatge* 69 (apud DCVB).

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *agavàcies* f. pl. (*plantas superiores*). Família de plantes monocotiledònies, de fulles rígides sovint carnosos, pròpia d'indrets àrids de les regions tropicals i subtropicals, que inclou les atzavares, el drago, les iuques, les cordilines i diferents espècies ornamentals o productores de fibres.
- *agavàcies* f. pl. (*plantas superiores*). Individu d'aquesta família.
- *iuca* f. (*plantas superiores, lèxic comú, agricultura*). Planta del gènere *Yucca*, de la família de les agavàcies, llenyosa, de fulles estretes i rígides, agrupades al capdamunt de les tiges, i flors generalment blanques, penjants, disposades en raïms o panícules terminals, originària d'Amèrica i plantada com a ornamental.
- *mescal* m. (*hoteleria*). Aiguardent fet de iuca.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *agavàcia* f. [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- *iuca* f. [*CAVANILLES*]; [*LABÈRNIA*: «yuca»]; [*BARCELÓ*: «juca, yuca»]; [*DCVB*]; [*FABRA*]; [*DIEC*].
- *maguei* m. [*SALLENT*].
- *mescal* m. [*COSTA*].

Noms de l'arrel:

- *caarina* f. [*COSTA*].

Derivació: formació d'adjectius:

- *iúccic iúccica* adj. Paregut a la iuca [*COSTA*: «yúccich yúccica»].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina, les addiccions:

- *mescal* m. Aiguardent fet de iuca. [*DIGEC*]; [*DIEC*].
- *pa de iuca* m. El de l'arrel de la iuca. [*LABÈRNIA*: «pa de yuca»].

442 - *Yucca elephantipes* Baker in Regel

Família: *Agavaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	2
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions	2
Noms en total:	4

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *agavàcies* f. pl. (*plantas superiores*). Família de plantes monocotiledònies, de fulles rígides sovint carnosos, pròpia d'indrets àrids de les regions tropicals i subtropicals, que inclou les atzavares, el drago, les iuques, les cordilines i diferents espècies ornamentals o productores de fibres.
- *agavàcies* f. pl. (*plantas superiores*). Individu d'aquesta família.
- *mescal* m. (*hoteleria*). Aiguardent fet de iuca.

- *iuca* f. (*plantes superiors, lèxic comú, agricultura*). Planta del gènere *Yucca*, de la família de les agavàcies, llenyosa, de fulles estretes i rígides, agrupades al capdamunt de les tiges, i flors generalment blanques, penjants, disposades en raïms o panícules terminals, originària d'Amèrica i plantada com a ornamental.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *agavàcia* f. [DIGEC]; [DIEC].
- *iuca* f. [BÄRTELS]; [DIEC]; [CHANES].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addicions:

- *mescal* m. Aiguardent fet de iuca. [DIGEC]; [DIEC].
- *pa de iuca* m. El de l'arrel de la iuca. [LABÈRNIA: «pa de yuca»].

443 - *Zea mays* L.

Família: *Poaceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	50
Noms de la morfologia vegetal:	75
Noms col·lectius:	15
La derivació. Els adjectius:	1
La derivació. Els verbs	1
Noms de l'agricultura	31
Noms de l'alimentació, la cuina, la medicina i les addicions	22
Homonímia. El món vegetal	3
Homonímia. Altres àrees:	4
Noms en total:	202

«El pa de *dacsa* fa tres coses:
sua sense treballar,
costa molt d'engolir
i fa els rots agres»⁹⁰

Els conreus en terres europees del *blat de moro* i de la *patatera*, noms vulgars de les espècies de procedència americana *Zea mays* i *Solanum tuberosum* respectivament, són els més importants dels vinguts d'Amèrica i hi han estat decisius en l'eradicació de la fam. Malgrat aquesta evidència, és conegut que la implantació de les dues plantes no es va fer sense notòries dificultats, en haver de patir una trajectòria tan problemàtica, que va forçar que no comencessin a afirmar-se fins ben entrat el segle XIX (Pérez Samper, *Integración productos americanos*: 96).

L'epítet de *moro* que porta el nom vulgar més estès d'aquest cereal podria estar relacionat, més que no pas a un significat de forasteria, a que fos l'imperi turc la primera potència europea a preconitzar-ne el conreu, circumstància avalada pel nom en italià de *granoturco*.

⁹⁰ Sebastià Farnés, *Paremiologia*, 62.

Un rerefons recelós envoltava aquest cereal, segons que es desprèn d'una carta de l'il·lustrat valencià Gregori Maians i Siscar (1699-1781):⁹¹

«En suma, la major tasa es la abundància. Ésta, hablando del sustento principal, puede ser de dos especies de granos: trigo i *adaza* [...] Sesenta años atrás era raro en el reino de Valencia el pan de *adaza*; los tributos y las calamidades de nuestros tiempos le han hecho tragar a los valencianos.»

És interessant de veure com, en aquest text, ja s'ha produït el lliscament semàntic al cereal vingut d'Amèrica de l'arabisme valencià *dacsa*, que designava probablement l'espècie *Sorghum bicolor*.

L'assimilació popular a d'altres espècies autòctones, amb el consegüent desplaçament de noms, ja l'havia començat Cristòfor Colom en el seu diari en aplicar el nom de *panizo* als grans de la *Zea mays* que portava en el primer dels seus viatges.⁹²

LA LÈXICOGRAFIA DEL DIEC

- **barrusca** f. (lèxic comú, agricultura). Rapa de raïm, panotxa sense gra, etc.
- **blatdemorar** m. (lèxic comú, agricultura, col·lectius vegetals). Camp sembrat de blat de moro.
- **blatdemorera** f. (lèxic comú, agricultura). Camp on hi havia blat de moro, després de tret aquest.
- **blat de moro** m. (plantes superiors, agricultura). Planta anual de la família de les gramínies, de gran port, monoica, de tiges massisses, conreada pels seus grans, sovint grocs o vermellosos, agrupats en panotxes que neixen a l'axil·la d'una fulla, i també com a planta farratgera (*Zea mays*).
- **blat de l'Índia** m. (plantes superiors, agricultura). Planta anual de la família de les gramínies, de gran port, monoica, de tiges massisses, conreada pels seus grans, sovint grocs o vermellosos, agrupats en panotxes que neixen a l'axil·la d'una fulla, i també com a planta farratgera (*Zea mays*).
- **canyoca** f. (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). Canoca, especialment la de blat de moro.
- **capçot** m. (lèxic comú). Espigot.
- **crispeta** f. (lèxic comú, hoteleria). Rosa. Gra de blat de moro obert en forma de flor per efecte de la cocció.
- **dacsa** f. (agricultura, plantes superiors, lèxic comú). Blat de moro.
- **dacsar** m. (agricultura, col·lectius vegetals, lèxic comú). Camp sembrat de dacsa o blat de moro.
- **ensucrat** m. (hoteleria). Dolç fet amb roses de blat de moro i molt de sucre.
- **espanotxar** v. tr. (agricultura, lèxic comú). Espellofar, desgranar, les panotxes (del blat de moro).
- **espiga de blat de moro** f. (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). Panotxa.
- **espigall** m. (plantes superiors, agricultura, lèxic comú). Panotxa.
- **espigot** m. (lèxic comú). Panotxa de blat de moro desgranada.

⁹¹ Gregori Maians i Siscar, *Epistolari. Volumen V. Escritos económicos*. València: Biblioteca Valenciana Digital, p 38.

⁹² Pérez Samper, *Integración productos americanos*, p 99.

- **farratjó** *m.* (lèxic comú, agricultura, explotació animal). Blat de moro tallat abans de granar que es dona com a aliment al bestiar.
- **farro** *m.* (lèxic comú, hoteleria). Farinetes bullides o fregides fetes amb farina de blat de moro.
- **flocall** *m.* (plantes superiors, agricultura, lèxic comú). Cabellera del blat de moro.
- **gallet** *m.* (lèxic comú). Rosa 'Gra de blat de moro obert en forma de flor per efecte de la cocció'
- **gra 1 1** *m.* (plantes superiors, agricultura). Fruit dels cereals, com el blat, l'ordi, el sègol, la civada, el blat de moro, etc.
- **gra 1 2** *m.* (agricultura). Conjunt dels fruits o llavors de diverses plantes alimentoses separades de l'espiga, de la tavella, etc.
- **milloc** *m.* (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). Blat de moro.
- **milloca** *f.* (plantes superiors, agricultura). Blat de moro.
- **moresc** *m.* (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Blat de moro.
- **morescar** *m.* (lèxic comú, agricultura). Blatdemorar.
- **moriscassa** *f.* (lèxic comú, agricultura). Canya del blat de moro.
- **palló** *m.* (lèxic comú, agricultura). Palla de blat de moro.
- **panís** [pl. -issos] **1 1** *m.* (plantes superiors, lèxic comú, agricultura). Blat de moro.
- **panís** [pl. -issos] **1 2** *m.* (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Planta de la família de les gramínies, de tija ferma, fulles amplament linears i inflorescència en panícula espiciforme, sovint lobada i arquejada, d'origen paleotropical i de vegades cultivada com a farratge i com a menjar d'ocells (*Setaria italica*).
- **panís** [pl. -issos] **1 3** *m.* (lèxic comú, plantes superiors). *Panís negre*. Planta de la família de les gramínies, semblant al blat de moro, de tija ferma i molt alta, fulles llargues i estretes, amb una o més espigues terminals, denses i llargues, de to moradenc, i de grana blavosa o blanquinosa, no coneguda en estat silvestre, plantada als països tropicals com a farratgera i per a l'alimentació humana (*Pennisetum glaucum* o *P. typhoides*).
- **panís** [pl. -issos] **1 4** *m.* (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Gra del panís.
- **panís** [pl. -issos] **2** *m.* (lèxic comú, popularment). Diners.
- **panissar** *m.* (lèxic comú, agricultura, col·lectius vegetals). Camp plantat de panís.
- **panolla** *f.* (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). *Panotxa*.
- **panotxa** *f.* (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). Inflorescència femenina i infructescència del blat de moro, amb les flors i els grans arrenclerats sobre un eix gruixut, l'espigot, i embolcallada per grans bràctees, les pellofes.
- **pellofa** *f.* [panotxa] Inflorescència femenina i infructescència del blat de moro [...], i embolcallada per grans bràctees, les pellofes.
- **polenta** *f.* (lèxic comú, hoteleria). Farina de blat de moro cuita en aigua bullent.
- **rosa** *f.* (lèxic comú, hoteleria). Gra de blat de moro obert en forma de flor per efecte de la cocció.
- **tabissot** *m.* (lèxic comú). Panotxa desgranada.
- **txitxa** *f.* (antropologia). Beguda alcohòlica obtinguda del blat de moro per un procés de salivació, usada en algunes regions d'Amèrica llatina com a beguda i com a aliment.

- *zeïna f. (química)*. Proteïna globular present en la llavor del blat de moro.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *blat de les Índies f.* [BARCELÓ: «*blat de las Índias*»]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC].
- *blat de l'Índia f.* [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].
- *blat de moro m.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB: «*blat de moro, blatdemoro*»]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [*Paraules cuina*].
- *blat d'indi m.* [AGUILÓ]; [DCVB: «*blat d'indi, blatdindi*»]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC: «*blat dindi*»].
- *blat d'Índies m.* [FONT I QUER].
- *blat indi m.* [DIGEC].
- *blat moresc m.* [AGUILÓ]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *dacsa f.* [SANELO: «*adacça, dacça*»]; [ROS]; [CAVANILLES]; [AGUILÓ: «*dacça, dachça, dacs, datxa, datza*»]; [DCVB: «*dacça, dachça, dacs*»]; [SALLENT]; [FONT I QUER]; [FABRA]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].
- *dacsera f.* [DCVB].
- *forment d'Índia m.* [SANNA]; [CORBERA: «*froment d'Índia*»];
- *maie m. ant.* [LABÈRNIA].
- *maís m.* [DCVB].
- *mallorquer m.* [DCVB]; [MASSANA].
- *mill m.* [ROS].
- *milloc m.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [FONT I QUER]; [DIGEC]; [DIEC].
- *milloc f.* [DCVB]; [DIEC].
- *millot m.* [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *moresc m.* [BELVITGES]; [LABÈRNIA: «*moresch*»]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIGEC]; [DIEC].
- *morissa f.* [DCVB].
- *panís [pl. -issos] m.* [SANELO]; [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [BARNILS]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [MASSANA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *panís de les Índies m.* [AGUILÓ].
- *panís de l'Índia m.* [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC].
- *panissera f.* [DCVB].
- *pifano m.* [LABÈRNIA].
- *pinotx m.* [DCVB].

La planta, noms varietals:

- *blat de moro de queixal m.* [AGUILÓ].
- *dacsa barrenda f.* [DCVB].
- *dacsa clotxera f.* [DCVB].
- *dacsa colomina f.* [DCVB].
- *dacsa confitera f.* [DCVB].

- *dacsa esclafidora f.* [DCVB].
- *dacsa groga f.* [DCVB].
- *dacsa guixenca f.* [DCVB].
- *dacsa lluenta f.* [DCVB].
- *dacsa morisca f.* [DCVB].
- *dacsa moruna f.* [DCVB].
- *dacsa nana f.* [DCVB].
- *dacsa del quixal f.* [DCVB].
- *dacsa del quixalet f.* [DCVB].
- *dacsa rosera f.* [DCVB].
- *dacsa torratera f.* [DCVB].
- *panís de colom m.* [DCVB].
- *panís de fer roses m.* [DCVB].
- *panís de monja m.* [DCVB].
- *panís petador m.* [DCVB].
- *panís roig m.* [DCVB].
- *panís roser m.* [DCVB].
- *panís saragossà m.* [DCVB].
- *prisingall m.* [COSTA].
- *xulpitzara f.* [COSTA].

Noms de la tija:

- *branca f.* [DCVB].
- *canoca f.* [FABRA].
- *canyoca f.* [AGUILÓ]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *canyot m.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA].
- *milloc f.* [FABRA].
- *moriscassa f.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *tronca f.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA].

Noms de les fulles:

- *espallots m. pl.* [DCVB].
- *gallarofa f.* [DCVB].
- *pallons m. pl.* [AGUILÓ].
- *pellerofa f.* [DCVB].

Noms de la flor:

- *capça de blat de moro f.* [LABÈRNIA: «capça de blat de moro»].
- *panolla f.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *panotxa f.* [FABRA]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].

Noms de la bràctea:

- *bossa f.* [DCVB].
- *bossat m.* [DCVB].
- *palló m.* [DCVB: «palló, pelló»]; [FABRA].
- *palloc m.* [AGUILÓ]; [DCVB].

- *pallorfa* f. [AGUILÓ].
- *pallot* m. [DCVB].
- *panollot* m. [DCVB].
- *pellofa* f. [DIEC].
- *pellofoi* m. [DCVB].
- *pellorfa* f. [DCVB].
- *pillorfa* f. [DCVB].
- *volva* f. [DCVB].

Noms del fruit:

- *capça* f. [AGUILÓ]; [DCVB].
- *espiga de blat de moro* f. [DCVB]; [DIEC].
- *espiga de llengua de bou* f. [AGUILÓ].
- *espigall* m. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- *fusada* f. [SANELO]; [DCVB].
- *mallorca* f. [DCVB].
- *panissa* f. [DCVB].
- *panolla* f. [SANELO]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [DIGEC]; [DIEC].
- *panotxa* f. [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [Paraules cuina].
- *panxeta* f. [DCVB].
- *parrussa* f. [AGUILÓ]; [DCVB: «parrussa, perrussa»].
- *pinotxa* f. [DCVB].
- *pinya de blat de moro* f. [DCVB].
- *pinya de blat dindi* f. [DCVB].
- *pinya de panís* f. [DCVB].

Noms de l'eix del fruit:

- *barrusca* f. [DCVB]; [FABRA]; [MASSANA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *canyoc* m. [DCVB].
- *canyoca* f. [DCVB].
- *capçot* m. [DCVB]; [DIEC].
- *cor* m. [DCVB]; [NAVARRO Terra Alta: 205].
- *cosco* m. [DCVB].
- *espigallot* m. [DCVB].
- *espigó* m. [DCVB]; [DIGEC].
- *espigot* m. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].
- *notari* [NAVARRO Terra Alta: 205]
- *panollot* m. [NAVARRO Terra Alta: 205]
- *pinotxera* f. [DCVB].
- *pinyot* m. [DCVB].
- *rapa* f. [DCVB].
- *rosca* f. [DCVB].
- *suro* m. [NAVARRO Terra Alta: 205]

- **tabissot** *m.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **tronxo** [NAVARRO *Terra Alta*: 205].
- **vicari** *m.* [DCVB].

Noms del cap del fruit:

- **bandereta** *f.* [DCVB].
- **capçó** *m.* [DCVB].
- **espígol** *m.* [DCVB].
- **ram** *m.* [DCVB].

Noms de la cabellera del fruit:

- **barballera** *f.* [DCVB: «barballera, barbellera»].
- **cabellera** *f.* [DCVB]; [FABRA]; [BOLÓS/VIGO].
- **flocall** *m.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **pèl de capsà** *m.* [DCVB].
- **perruca** *f.* [DCVB].

Noms del filament del fruit:

- **cabell** *m.* [DCVB].

Noms de la llavor:

- **blat de moro** *m.* [DIGEC].
- **gra** *m.* [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- **panís** [*pl. -issos*] *m.* [DIEC].

Noms del cap de la planta:

- **cucut** *m.* [DCVB].
- **fuet** *m.* [DCVB].

Noms col·lectius de la planta.

- **blatdemorada** *f.* [DCVB].
- **blatdemorar** *m.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **blatdemorera** *f.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **camp de blat de moro** *m.* [BELVITGES].
- **dacsal** *m.* [DCVB].
- **dacsar** *m.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **farratjonar** *m.* [DCVB].
- **farratjonera** *f.* [DCVB].
- **millocar** *m.* [DCVB].
- **morescar** *m.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **panissal** *m.* [AGUILÓ]; [DCVB].
- **panissar** *m.* [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **panisser** *m.* [DCVB].

Noms col·lectius del fruit:

- **gra** *m.* [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- **panissada** *f.* [DCVB].

Derivació: formació d'adjectius:

- **espellonós espellonosa** *adj.* De pèl semblant al pelló del blat de moro. [DCVB].

Derivació: formació de verbs:

- **espanotxar** *v. tr.* Espellofar, desgranar, les panotxes (del blat de moro). [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'agricultura:

- **blatdemorassa** *f.* Mata de blat de moro després de collir-ne el fruit (Llofriu). [DCVB].
- **blatdemorera** *f.* Terra apta per al conreu del blat de moro, o terra on han sembrat blat de moro (Rocabruna, Torelló). [DCVB].
- **blatdemorera** *f.* Se diu de les plantes sembrades en un camp després de tret el blat de moro. [AGUILÓ].
- **capçot** *m.* Panotxa de blat de moro dolenta o podrida (Empordà): [AGUILÓ].
- **desfeta de blat de moro** o **dacsà**: *f.* Costum popular (Catalunya, Eivissa, València). [AGUILÓ].
- **engrunar el blat de moro** o **panís** *v. tr.* Desfer l'espiga i separar els grans. [DCVB].
- **escairador** *m.* Mola per a escairar el blat morenc (Montmajor). [AGUILÓ].
- **escairar** *v. tr.* Trencar el blat morenc. [AGUILÓ]; [DCVB].
- **esclofollada** *f.* Vetllada en què s'esclofolla blat de moro (Plana de Vic). [AGUILÓ]; [DCVB].
- **esclovollar** *v. tr.* Treure els pellons de les panotxes (Amer). [AGUILÓ].
- **espanotxada** *f.* Acte d'espanotxar el blat de moro (Pla del Llobregat). [AGUILÓ]; [DCVB].
- **espanotxada** *f.* La reunió de dones que es dediquen a espanotxar el blat de moro (Pla del Llobregat). [DCVB].
- **espanotxadora** *f.* Dona que espanotxa blat de moro (Pla del Llobregat). [AGUILÓ]; [DCVB].
- **espanotxar** *v. tr.* Espellofar, desgranar, les panotxes (del blat de moro). [DCVB: «despanotxar»]; [FABRA]; [DIEC].
- **espanotxar** *v. tr.* Treure les fulles de la panolla del blat de moro (Pla del Llobregat). [AGUILÓ]; [DCVB].
- **espellofaire** *m. i f.* Qui espellofa blat de moro, castanyes, etc. [DCVB].
- **espellofar** *v. tr.* Espanotxar. [AGUILÓ].
- **espellonar** *v. tr.* Treure el pelló del blat de moro o d'altre fruit (Olot, Ripoll, Amer). [DCVB].
- **estufollar** *v. tr.* Desgranar una pinya de dacsà, un xingló de raïm, etc. (Eiv.). [DCVB].
- **farratjó** *m.* Blat de moro tallat abans de granar que es dona com a aliment al bestiar. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **fusada de blat de moro** *f.* Camp de blat de moro quant ja ha tret los plomalls. [LABÈRNIA].

- **gallet m.** Tros de planta de blat de moro que queda ficada en terra després de tallada la canyoca (Ripoll). [DCVB].
- **mitjana f.** Espai comprès entre dos rengles de blat de moro (Girona, ap. Griera Tr.). [DCVB].
- **palló m.** Palla de blat de moro. [DIGEC]; [DIEC].
- **paló m.** Pala relativament petita que els agricultors empren per a fer clots a terra i sembrar-hi la llavor de blat de moro, llegums, etc. (Ripoll, Pobla de L., Plana de Vic). [DCVB].
- **panissola f.** Blat de moro que es sembra molt espès i es rega per a farratge abans d'espigar (Vinaròs, ap. Griera Tr.). [DCVB].
- **pet de llop m.** Panolla de blat de moro fallada, que en lloc de grans conté una pols negra i humida (Valls). [DCVB].
- **revellosa f.** El darrer dia de l'esclofollada de blat de moro, en què hi ha un gran sopar, ball i tabola (Ripoll, Campdevàrol, Campelles, Camprodon). [DCVB].
- **roja f.** Espiga de dacsa vermella (occ., val.). Aquestes espigues són escasses, i quan en desfullar les espigues un treballador troba una d'aquestes espigues vermelles, té dret d'abraçar una de les treballadores o té algun altre privilegi acordat prèviament entre tots. [DCVB].
- **tlassol m.** En Amèrica, la punta de la canya del blat de moro que es destina pera farratge. [COSTA].
- **traspontí m.** Espècie de matalasset molt fort, que s'omple de fulles de la panolla de blat de moro o de palla, i posant-ne dos o tres serveixen de màrrega. [LABÈRNIA: «traspontí, transportí»].

L'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions:

- **bufa f.** Gra de dacsa que esclata amb l'ardor del foc (Val.). [DCVB].
- **bufa ensucrada f.** Per fer bufes ensucrades, posen una cassola d'aigua amb sucre damunt el foc; quan el sucre es mescla bé amb l'aigua i fa una pasta clara, tiren aqueixa pasta damunt les bufes del gibrell, les remenen ben remenades fins que s'asseca la pasta, i la pasta s'embolica per les bufes i formen una espècie de confits, que es diuen *bufes ensucrades* (Cullera). [DCVB].
- **cigarro m.** L'embolicat amb fulles de blat de moro. [LABÈRNIA].
- **confit de dacsa m.** [SANELO].
- **crispeta f.** Rosa. Gra de blat de moro obert en forma de flor per efecte de la cocció. [DIEC].
- **ensucrat m.** Dolç fet amb roses de blat de moro i molt de sucre. [DIEC]
- **farina de blat de moro f.** Derivat per a papilles i diversos usos a la cuina. [Paraules cuina].
- **farro m.** Farinetes bullides o fregides fetes amb farina de blat de moro. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- **fresar v. tr.** Esmicolar el blat de moro per fer l'escudella (Muntanya, ap. Aguiló Dicc.). [DCVB].
- **gall m.** Gra de blat de moro esclatat per l'ardor del foc (Labèrnia Dicc.). [DCVB].

- **gallet m.** (*lèxic comú*). Rosa 'Gra de blat de moro obert en forma de flor per efecte de la cocció'. [DIEC].
- **mintxo m.** Pingano. [DCVB].
- **pingano m.** Espècie de pa de moresc anomenat també mintxo (València, apud Aguiló). [DCVB].
- **polenta f.** Farina de blat de moro cuita en aigua bullent. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **possol m.** Guisat americà de moresc cuit, potes de porc, carabassa i pebrot. [COSTA].
- **rosa f.** Gra de blat de moro obert en forma de flor per efecte de la cocció. [DCVB]; [DIEC].
- **rosa de dacsà f.** *Roses de dacsà*: grans de dacsà posats a torrar dins una paella, i que per l'acció del foc s'esclaten i formen com a petites roses, molt apreciades com a llepolia (Horta de València). [DCVB].
- **tostó m.** Gra de dacsà torrat. [ORELLANA].
- **txitxa f.** Beguda alcohòlica obtinguda del blat de moro per un procés de salivació, usada en algunes regions d'Amèrica llatina com a beguda i com a aliment. [DIEC].
- **xocoaltuslicuor m.** Nom que donen los mexicans a un licor agre que trauen del moresc. [COSTA].
- **xocoati m.** Espècie de beguda que feien los mexicans amb moresc i aigua. [COSTA].
- **zeïna f.** Proteïna globular present en la llavor del blat de moro. [DIEC].

HOMONÍMIA I LLISCAMENTS SEMÀNTICS

El món vegetal:

- **blat de moro m.** *Setaria itàlica* (Mallorca). [BARCELÓ].
- **panís** [*pl. -issos*] *m.* Planta de la família de les gramínies, de tija ferma, fulles amplament linears i inflorescència en panícula espiciforme, sovint lobada i arquejada, d'origen paleotropical i de vegades cultivada com a farratge i com a menjar d'ocells (*Setaria italica*). [DIEC].
- **panís** [*pl. -issos*] *m.* *Panís negre*. Planta de la família de les gramínies, semblant al blat de moro, de tija ferma i molt alta, fulles llargues i estretes, amb una o més espigues terminals, denses i llargues, de to moradenc, i de grana blavosa o blanquinosa, no coneguda en estat silvestre, plantada als països tropicals com a farratgera i per a l'alimentació humana (*Pennisetum glaucum* o *P. typhoides*). [DIEC].

Altres àrees temàtiques:

- **pallassa f.** Màrfega de palla de blat de moro (Elna). [DCVB].
- **palló m.** Palla del blat de moro de què fan màrfegues (Palamós). [AGUILÓ].
- **panís** [*pl. -issos*] *m.* Diners. [DCVB]; [DIEC].
- **panollada f.** Cop donat amb una panolla. [DCVB].

444 - *Zinnia elegans* Jacq.Família: *Asteraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	4
Noms de la morfologia vegetal:	2
Noms en total:	6

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *clavell de paper m.* (*plantes superiors, agricultura*). Planta herbàcia de la família de les compostes, de fulles ovades oposades i capítols terminals, amb les bràctees de l'involucre amb vores negres, disc groc o ataronjat, sovint molt reduït, i corona de colors diversos, originària de Mèxic i conreada en jardineria (*Zinnia elegans*).
- *zinnia f.* (*plantes superiors, agricultura*). *Clavell de paper*.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *clavell de moro m.* [DCVB].
- *clavell de paper m.* [DIGEC]; [DIEC].
- *targeta f.* [BARCELÓ «tarquetas»]; [DCVB]
- *zinnia f.* [DIEC].

Noms del capítol:

- *clavell de moro m.* [DCVB]; [FABRA].
- *clavell de paper m.* [DCVB].

445 - *Zucania gynandra* Pour.Família: *Onagraceae*

Recompte dels noms de la lexicografia

Noms de la planta:	1
Noms en total:	1

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de la planta:

- *zucània f.* [COSTA].

2. INVENTARI DE NOMS

En aquest capítol incloem les següents dues taules amb un resum quantificat dels noms recollits en el cedulari:

- a) Un resum quantificat dels totals de noms segons els apartats amb què es divideixen les cèdules.
- b) Una relació de les 445 espècies, amb la quantificació dels noms per apartats de cadascuna.

Cal tenir en compte que, com que hi ha noms de la creativitat i l'homonímia que són polisèmics, el total dels recollits en la primera taula és inferior al que s'obté mitjançant la suma espècie per espècie que es fa en la següent.

RECOMPTE RESUM DELS NOMS DE LES 445 ESPÈCIES DEL CEDULARI

		<u>Espècies</u>
LEXICOGRAFIA HISTÒRICA	2.174	
Noms de planta	1.157	423
Morfologia	848	118
Col·lectius	169	41
DERIVACIÓ	502	
Intensius	330	13
Adjectius	124	38
Verbs	48	12
CREATIVITAT	602	
Agricultura	74	15
Comerç, Indústria	134	81
Alimentació, Cuina, Medicina	394	62
HOMONÍMIA	244	
Món vegetal	118	27
Altres àrees temàtiques	126	27
TOTALS	3.522	3.522

ELS NOMS RECOLLITS AL CEDULARI RECOMPTE PER ESPÈCIES I APARTATS

Núm.	Espècie	Noms						totals
		planta	morf.	col.	deriv.	creat.	homon.	
1.	<i>Abarema cochliacarpus</i>	2	--	--	--	--	--	2
2.	<i>Abies balsamea</i>	2	--	3	--	1	--	6
3.	<i>Abies concolor</i>	2	--	3	--	--	--	5
4.	<i>Abies grandis</i>	3	--	3	--	--	--	6
5.	<i>Abies procera</i>	3	--	3	--	--	--	6
6.	<i>Abuta rufescens</i>	1	--	--	--	--	--	1
7.	<i>Acacia farnesiana</i>	5	1	--	--	--	1	7
8.	<i>Acca sellowiana</i>	1	--	--	--	--	--	1
9.	<i>Acer negundo</i>	3	--	--	--	1	--	4
10.	<i>Acer saccharum</i>	4	--	--	--	2	--	6
11.	<i>Acmella oleracea</i>	1	--	--	--	--	--	1
12.	<i>Acrocomia aculeata</i>	1	--	--	--	--	--	1
13.	<i>Adelia ricinella</i>	2	--	--	--	--	--	2
14.	<i>Adiantum pedatum</i>	1	--	--	--	--	--	1
15.	<i>Aesculus pavia</i>	2	--	--	--	--	--	2
16.	<i>Agave americana</i>	18	11	--	--	11	3	43
17.	<i>Agave rigida</i>	2	--	--	--	--	--	2
18.	<i>Agave sisalana</i>	2	--	--	--	1	--	3
19.	<i>Agave tequilana</i>	1	--	--	--	1	--	2
20.	<i>Ageratum houstonianum</i>	1	--	--	--	--	--	1
21.	<i>Agrianthus campestris</i>	1	--	--	--	--	--	1
22.	<i>Albertinia brasiliensis</i>	1	--	--	1	--	--	2
23.	<i>Albizia guachapele</i>	--	--	--	--	1	--	1
24.	<i>Aldina heterophylla</i>	1	--	--	--	--	--	1
25.	<i>Almeidea guyanensis</i>	1	--	--	--	--	--	1
26.	<i>Amaranthus australis</i>	5	2	--	2	1	2	12
27.	<i>Amaranthus blitoides</i>	5	2	--	2	1	2	12
28.	<i>Amaranthus caudatus</i>	8	2	--	2	1	2	15
29.	<i>Amaranthus deflexus</i>	5	2	--	2	1	2	12
30.	<i>Amaranthus muricatus</i>	5	2	--	2	1	2	12
31.	<i>Amaranthus retroflexus</i>	7	2	--	2	1	2	14
32.	<i>Amaranthus tricolor</i>	7	2	--	2	1	2	14
33.	<i>Amaryllis formosissima</i>	2	--	--	--	--	--	2
34.	<i>Amaryllis vittata</i>	2	--	--	--	--	--	2
35.	<i>Ambrosia peruviana</i>	1	--	--	--	--	--	1
36.	<i>Amorpha fruticosa</i>	1	--	--	--	--	--	1
37.	<i>Amyris elemifera</i>	--	1	--	--	2	--	3
38.	<i>Anacardium occidentale</i>	6	4	--	5	1	--	16
39.	<i>Ananas comosus</i>	4	6	--	--	1	--	11
40.	<i>Anaphalis margaritacea</i>	1	--	--	--	--	--	1
41.	<i>Andira araroba</i>	1	--	--	--	--	--	1
42.	<i>Angostura trifoliata</i>	1	1	--	--	1	--	3
43.	<i>Aniba venezuelana</i>	1	--	--	--	--	--	1
44.	<i>Annona cherimola</i>	4	1	--	--	--	--	5
45.	<i>Annona glabra</i>	2	--	--	--	--	--	2
46.	<i>Annona muricata</i>	3	1	--	--	1	--	5
47.	<i>Annona reticulata</i>	2	--	--	--	--	--	2
48.	<i>Annona squamosa</i>	2	1	--	--	--	--	3
49.	<i>Anredera cordifolia</i>	2	--	--	--	--	--	2

50. <i>Anthurium acaule</i>	1	--	--	--	--	--	1
51. <i>Apeiba tibourbou</i>	1	--	--	--	--	--	1
52. <i>Apocynum cannabinum</i>	1	--	--	--	--	--	1
53. <i>Aporocactus flagelliformis</i>	2	--	--	--	--	--	2
54. <i>Aquartia aculeata</i>	1	--	--	--	--	--	1
55. <i>Arachis hypogaea.</i>	3	6	4	9	2	3	27
56. <i>Araucaria angustifolia</i>	3	--	--	--	--	--	3
57. <i>Araucaria araucana</i>	5	--	--	--	--	--	5
58. <i>Araujia sericifera</i>	4	2	--	--	--	--	6
59. <i>Arethusa bulbosa</i>	1	--	--	--	--	--	1
60. <i>Argemone mexicana</i>	2	--	--	--	--	--	2
61. <i>Aristolochia anguicida</i>	4	--	--	--	--	--	4
62. <i>Aristolochia labiata</i>	4	--	--	--	--	--	4
63. <i>Aristolochia serpentaria</i>	4	--	--	--	--	--	4
64. <i>Arracacia xanthorrhiza</i>	1	--	--	--	--	--	1
65. <i>Aspidosperma quebr.-bl.</i>	1	--	--	--	1	--	2
66. <i>Aster pilosus</i>	2	--	--	--	--	--	2
67. <i>Aster sedifolius</i>	2	--	--	--	--	--	2
68. <i>Aster squamatus</i>	3	--	--	--	--	--	3
69. <i>Astrocaryum ayri</i>	1	--	--	--	--	--	1
70. <i>Astronium graveolens</i>	--	--	--	--	1	--	1
71. <i>Attalea maripa</i>	1	--	--	--	--	--	1
72. <i>Bactris gasipaes</i>	1	--	--	--	--	--	1
73. <i>Bactris piritu</i>	1	--	--	--	--	--	1
74. <i>Bagassa guianensis</i>	1	--	--	--	1	--	2
75. <i>Bauhinia forficata</i>	1	--	--	--	--	--	1
76. <i>Bauhinia microstachya</i>	2	--	--	--	--	--	2
77. <i>Begonia discolor</i> R. Br.	2	1	--	--	--	--	3
78. <i>Begonia semperflorens</i>	17	--	--	--	--	--	17
79. <i>Bertholletia excelsa</i>	2	1	2	--	1	--	6
80. <i>Bidens aurea</i>	1	--	--	--	--	--	1
81. <i>Bidens frondosa</i>	1	--	--	--	--	--	1
82. <i>Bidens subalternans</i>	1	--	--	--	--	--	1
83. <i>Bixa orellana</i>	4	1	--	--	2	--	7
84. <i>Bomarea salsilla</i>	1	--	--	--	--	--	1
85. <i>Bougainvillea aurantiaca</i>	3	--	--	--	--	--	3
86. <i>Bougainvillea spectabilis</i>	1	--	--	--	--	--	1
87. <i>Bouvardia ternifolia</i>	1	--	--	--	--	--	1
88. <i>Bowdichia virgilioides</i>	1	--	--	--	--	--	1
89. <i>Brahea armata</i>	1	--	--	--	--	--	1
90. <i>Bromelia hemisphaerica</i>	2	1	--	--	--	--	3
91. <i>Bromelia karatas</i>	2	1	--	--	--	--	3
92. <i>Bromelia pinguin</i>	2	1	--	--	--	--	3
93. <i>Bromelia serra</i>	3	--	--	--	--	--	3
94. <i>Brotera persica</i>	1	--	--	--	--	--	1
95. <i>Buddleja globosa</i>	2	--	--	--	--	--	2
96. <i>Bursera gummifera</i>	4	1	--	--	--	--	5
97. <i>Byrsonima crassifolia</i>	1	--	--	--	--	--	1
98. <i>Cabomba aquatica</i>	1	--	--	--	--	--	1
99. <i>Cactus grandiflorus</i>	3	--	--	2	--	1	6
100. <i>Caesalpinia coriaria</i>	1	--	--	--	--	--	1
101. <i>Caesalpinia echinata</i>	2	--	--	--	3	3	8
102. <i>Caesalpinia gilliesii</i>	1	--	--	--	--	--	1
103. <i>Caesalpinia spinosa</i>	1	--	--	--	--	--	1
104. <i>Caladium bicolor</i>	2	--	--	--	--	--	2
105. <i>Calceolaria integrifolia</i>	3	--	--	--	--	--	3
106. <i>Calocedrus decurrens</i>	3	--	1	1	1	--	6
107. <i>Calophyllum brasiliense</i>	2	--	--	--	--	--	2
108. <i>Calycanthus floridus</i>	2	--	--	--	--	--	2
109. <i>Campomanesia guaviroba</i>	1	--	--	--	--	--	1

110.	<i>Campsis radicans</i>	2	--	--	--	--	--	2
111.	<i>Canella alba</i>	5	3	--	--	--	--	8
112.	<i>Canna indica</i>	8	1	--	--	--	--	9
113.	<i>Capsicum annuum</i>	36	92	10	27	39	32	236
114.	<i>Capsicum villosum</i>	1	--	--	--	--	--	1
115.	<i>Carapa guianensis</i>	2	--	--	--	1	--	3
116.	<i>Carica papaya</i>	2	1	1	--	1	--	5
117.	<i>Cariniana legalis</i>	1	--	--	--	--	--	1
118.	<i>Carludovica palmata</i>	2	1	--	--	1	--	4
119.	<i>Carya illinoensis</i>	5	2	2	--	3	--	12
120.	<i>Carya ovata</i>	3	--	2	--	2	--	7
121.	<i>Casimiroa edulis</i>	1	--	--	--	--	--	1
122.	<i>Cassia acisperma</i>	1	--	--	--	--	--	1
123.	<i>Cassia corymbosa</i>	1	--	--	--	--	--	1
124.	<i>Castilla elastica</i>	--	2	--	--	2	--	4
125.	<i>Catalpa bignonioides</i>	1	--	--	--	--	--	1
126.	<i>Cecropia peltata</i>	1	--	--	--	--	--	1
127.	<i>Cedrela odorata</i>	2	--	1	1	2	--	6
128.	<i>Ceiba insignis</i>	2	--	--	--	--	--	2
129.	<i>Ceiba pentandra</i>	5	3	--	--	--	--	8
130.	<i>Ceiba speciosa</i>	1	--	--	--	--	--	1
131.	<i>Celtis occidentalis</i>	1	--	1	--	1	--	3
132.	<i>Cephaelis ipecacuanha</i>	2	1	--	--	2	--	5
133.	<i>Cereus jamacaru</i>	1	--	--	--	--	--	1
134.	<i>Cereus peruvianus</i>	1	--	--	--	--	--	1
135.	<i>Cereus speciosissimus</i>	1	--	--	--	--	--	1
136.	<i>Cestrum elegans</i>	1	--	--	--	--	--	1
137.	<i>Cestrum parqui</i>	2	--	--	--	--	--	2
138.	<i>Chamaecyparis lawsoniana</i>	2	--	--	--	--	--	2
139.	<i>Chamaedorea tepejilote</i>	--	1	--	--	--	--	1
140.	<i>Chenopodium ambrosioides</i>	8	--	1	--	--	--	9
141.	<i>Chenopodium botrys</i>	3	--	--	--	--	--	3
142.	<i>Chenopodium quinoa</i>	4	--	1	--	--	--	5
143.	<i>Chiococca alba</i>	1	--	--	--	--	--	1
144.	<i>Chlorocardium rodiei</i>	1	--	--	--	--	--	1
145.	<i>Chloroleucos tortum</i>	1	--	--	--	--	--	1
146.	<i>Chondrodendron toment.</i>	1	--	--	--	3	--	4
147.	<i>Chrysobalanus icaco</i>	2	1	--	--	--	--	3
148.	<i>Chuquiraga jussieui</i>	1	--	--	--	--	--	1
149.	<i>Cinchona officinalis</i>	6	7	--	1	17	--	31
150.	<i>Citrus aurantium</i> var. <i>Cur.</i>	--	--	--	--	1	--	1
151.	<i>Citrus x paradisi</i>	4	4	--	--	--	--	8
152.	<i>Clusia arrudea</i>	1	--	--	--	--	--	1
153.	<i>Coccothrinax miraguama</i>	2	--	--	--	2	--	4
154.	<i>Cocos nucifera</i>	1	2	1	--	6	3	13
155.	<i>Conanthera campanulata</i>	1	--	--	--	--	--	1
156.	<i>Convolvulus mechoacanna</i>	1	--	--	--	--	--	1
157.	<i>Conyza bonariensis</i>	1	--	--	--	--	--	1
158.	<i>Conyza canadensis</i>	2	--	--	--	--	--	2
159.	<i>Conyza coronopifolia</i>	1	--	--	--	--	--	1
160.	<i>Conyza sumatrensis</i>	1	--	--	--	--	--	1
161.	<i>Copaifera officinalis</i>	3	4	--	1	1	--	9
162.	<i>Copernicia prunifera</i>	2	--	--	--	2	--	4
163.	<i>Cordia alliodora</i>	1	--	--	--	1	--	2
164.	<i>Coreopsis tinctoria</i>	4	--	--	--	--	--	4
165.	<i>Cortaderia selloana</i>	5	1	--	--	--	--	6
166.	<i>Couma guianensis</i>	1	--	--	--	--	--	1
167.	<i>Coutarea latiflora</i>	--	1	--	--	--	--	1
168.	<i>Crescentia cujete</i>	--	1	--	--	--	--	1
169.	<i>Crinodendron patagua</i>	1	--	--	--	--	--	1

170.	<i>Croton eluteria</i>	1	1	--	--	1	--	3
171.	<i>Crudia parivoa</i>	1	--	--	--	1	--	2
172.	<i>Cucurbita ficifolia</i>	8	48	10	55	18	75	214
173.	<i>Cucurbita maxima</i>	18	56	10	55	16	73	228
174.	<i>Cucurbita melopepo</i>	14	52	10	55	16	73	220
175.	<i>Cucurbita moschata</i>	7	46	10	55	16	73	207
176.	<i>Cuphea llavea</i>	--	--	--	--	1	--	1
177.	<i>Cupressus arizonica</i>	2	--	1	--	1	--	4
178.	<i>Cupressus lusitanica</i>	2	--	1	--	1	--	4
179.	<i>Cupressus macrocarpa</i>	2	--	1	--	1	--	4
180.	<i>Cyphomandra betacea</i>	1	--	--	--	--	--	1
181.	<i>Dahlia variabilis</i>	2	2	1	--	1	--	6
182.	<i>Dalbergia glomerata</i>	1	--	--	--	--	--	1
183.	<i>Dalbergia nigra</i>	1	--	--	--	1	--	2
184.	<i>Dalbergia retusa</i>	1	--	--	--	--	--	1
185.	<i>Datura arborea</i>	2	--	--	--	--	--	2
186.	<i>Datura metel</i>	1	--	--	--	--	--	1
187.	<i>Datura sanguinea</i>	1	--	--	--	--	--	1
188.	<i>Datura stramonium</i>	15	--	--	--	1	--	16
189.	<i>Datura suaveolens</i>	2	--	--	--	--	--	2
190.	<i>Declieuxia aristolochia</i>	1	--	--	--	--	--	1
191.	<i>Dendropanax arboreus</i>	1	--	--	--	--	--	1
192.	<i>Dionaea muscipula</i>	1	--	--	--	--	--	1
193.	<i>Dioscorea rifida</i>	1	--	--	--	--	--	1
194.	<i>Diospyros virginiana</i>	3	--	--	--	7	--	10
195.	<i>Diphysa punctata</i>	1	--	--	--	--	--	1
196.	<i>Dipteryx odorata</i>	1	--	--	--	1	--	2
197.	<i>Disocactus speciosus</i>	1	--	--	--	--	--	1
198.	<i>Dorstenia cayapia</i>	1	--	--	--	--	--	1
199.	<i>Eichhornia crassipes</i>	2	--	--	--	--	--	2
200.	<i>Elodea canadensis</i>	1	--	--	--	--	--	1
201.	<i>Enterolobium contort.</i>	1	--	--	--	--	--	1
202.	<i>Epiphyllum speciosum</i>	1	--	--	--	--	--	1
203.	<i>Erythraea chilensis</i>	1	--	--	--	--	--	1
204.	<i>Erythrina crista-gallis</i>	4	--	--	--	--	--	4
205.	<i>Erythroxylon coca</i>	2	1	--	2	7	--	12
206.	<i>Escallonia angustifolia</i>	1	--	--	--	--	--	1
207.	<i>Eucryphia cordiflora</i>	1	--	--	--	--	--	1
208.	<i>Eugenia uniflora</i>	2	--	--	--	--	--	2
209.	<i>Euphorbia pulcherrima</i>	4	--	--	--	--	--	4
210.	<i>Eustephia coccinea</i>	1	--	--	--	--	--	1
211.	<i>Euterpe edulis</i>	2	--	--	--	--	--	2
212.	<i>Exogonium purga</i>	--	2	--	--	2	--	4
213.	<i>Eysenhardtia polystachia</i>	1	--	--	--	--	--	1
214.	<i>Ficus elastica</i>	2	--	--	--	--	--	2
215.	<i>Ficus populnea</i>	2	--	--	--	--	--	2
216.	<i>Fitzroya cupressoides</i>	1	--	--	--	--	--	1
217.	<i>Fuchsia magellanica</i>	1	2	--	1	1	1	6
218.	<i>Gaillardia pulchella</i>	1	--	--	--	--	--	1
219.	<i>Gelsemium sempervirens</i>	1	--	--	1	1	--	3
220.	<i>Genipa americana</i>	2	2	--	--	--	--	4
221.	<i>Geoffroea decorticans</i>	2	--	--	--	--	--	2
222.	<i>Geoffroea jamaicensis</i>	1	--	--	--	1	--	2
223.	<i>Geoffroea violacea</i>	2	--	--	--	--	--	2
224.	<i>Gesneria humilis</i>	1	--	--	1	--	--	2
225.	<i>Girocarpus americanus</i>	1	--	--	--	--	--	1
226.	<i>Gleditsia triacanthos</i>	3	--	--	--	--	--	3
227.	<i>Godoya obovata</i>	1	--	--	--	--	--	1
228.	<i>Gomphrena globosa</i>	7	--	--	--	--	--	7
229.	<i>Guadua angustifolia</i>	1	1	--	--	--	--	2

230.	<i>Guadua weberbaueri</i>	1	1	--	--	--	--	2
231.	<i>Guayacum officinale</i>	2	1	--	--	1	--	4
232.	<i>Haematoxylon brasiletto</i>	--	--	--	--	1	--	1
233.	<i>Haematoxylon campech.</i>	2	--	--	--	1	--	3
234.	<i>Hamamelis virginiana</i>	2	--	--	--	--	--	2
235.	<i>Hamelia patens</i>	1	--	--	--	--	--	1
236.	<i>Helianthus annuus</i>	10	2	--	--	1	2	15
237.	<i>Helianthus tuberosus</i>	10	1	--	--	--	--	11
238.	<i>Heliotropium arborescens</i>	3	--	--	--	--	--	3
239.	<i>Heliotropium peruvianum</i>	4	--	--	--	--	--	4
240.	<i>Hernandia jamaicensis</i>	1	--	--	--	--	--	1
241.	<i>Hevea brasiliensis</i>	2	--	--	9	18	1	30
242.	<i>Hibiscus elatus</i>	--	--	--	--	1	--	1
243.	<i>Hippomane mancinella</i>	1	--	--	--	--	--	1
244.	<i>Hydrastis canadensis</i>	1	--	--	--	--	--	1
245.	<i>Hydrocotyle bonariensis</i>	1	--	--	--	--	--	1
246.	<i>Hylocereus undatus</i>	1	--	--	--	--	--	1
247.	<i>Hymenaea courbaril</i>	1	1	--	--	1	--	3
248.	<i>Ilex paraguariensis</i>	2	1	--	--	3	--	6
249.	<i>Inga edulis</i>	1	2	--	--	--	--	3
250.	<i>Ipomoea alba</i>	2	--	--	--	--	--	2
251.	<i>Ipomoea batatas</i>	8	9	2	--	2	3	24
252.	<i>Ipomoea carnea</i>	2	--	--	--	--	--	2
253.	<i>Ipomoea indica</i>	2	--	--	--	--	--	2
254.	<i>Ipomoea purpurea</i>	3	--	--	--	--	--	3
255.	<i>Iva frutescens</i>	1	--	--	--	--	--	1
256.	<i>Jacaranda mimosifolia</i>	2	1	--	--	1	--	4
257.	<i>Jatropha curcas</i>	2	--	--	--	--	--	2
258.	<i>Juglans nigra</i>	4	2	2	--	1	--	9
259.	<i>Juniperus virginiana</i>	2	--	1	1	2	--	6
260.	<i>Krameria triandra</i>	1	--	--	--	--	--	1
261.	<i>Lagenaria vulgaris</i>	12	53	10	55	16	81	227
262.	<i>Laguncularia racemosa</i>	1	--	--	--	--	--	1
263.	<i>Lantana camara</i>	1	--	--	--	--	--	1
264.	<i>Lecythis usitata</i>	2	--	--	--	--	--	2
265.	<i>Leopoldinia piassaba</i>	1	--	--	--	--	--	1
266.	<i>Lippia nodiflora</i>	1	--	--	--	--	--	1
267.	<i>Lippia triphylla</i>	4	--	--	--	--	--	4
268.	<i>Liquidambar styraciflua</i>	4	--	--	--	2	--	6
269.	<i>Liriodendron tulipifera</i>	3	--	--	--	--	--	3
270.	<i>Lophophora williamsii</i>	1	--	--	--	1	--	2
271.	<i>Lycopersicon esculentum</i>	17	30	7	19	25	15	113
272.	<i>Lysiloma acapulcensis</i>	--	--	--	--	1	--	1
273.	<i>Maclura pomifera</i>	1	--	--	--	--	--	1
274.	<i>Maclura tinctoria</i>	2	1	--	--	1	--	4
275.	<i>Madia sativa</i>	1	--	--	--	--	--	1
276.	<i>Magallana trialata</i>	1	--	--	--	--	--	1
277.	<i>Magnolia grandiflora</i>	5	1	--	--	--	--	6
278.	<i>Mahonia aquifolium</i>	1	--	--	--	--	--	1
279.	<i>Malpighia emarginata</i>	2	--	--	--	--	--	2
280.	<i>Mammea americana</i>	1	1	--	--	--	--	2
281.	<i>Mammillaria sheldonii</i>	1	--	--	--	--	--	1
282.	<i>Mandevilla laxa</i>	1	--	--	--	--	--	1
283.	<i>Manihot esculenta</i>	1	1	--	--	1	--	3
284.	<i>Manihot glaziovii</i>	1	--	--	--	--	--	1
285.	<i>Manilkara bidentata</i>	3	--	--	--	1	--	4
286.	<i>Manilkara dissecta</i>	2	--	--	--	--	--	2
287.	<i>Manilkara zapota</i>	6	1	--	--	1	--	8
288.	<i>Maranta arundinacea</i>	4	--	--	--	1	--	5
289.	<i>Matisia cordata</i>	1	1	--	--	--	--	2

290.	<i>Mauritia flexuosa</i>	1	--	--	--	1	--	2
291.	<i>Melochia corchorifolia</i>	1	--	--	--	--	--	1
292.	<i>Menodora jaliscana</i>	1	--	--	--	--	--	1
293.	<i>Mimosa pudica</i>	2	--	--	--	--	--	2
294.	<i>Mirabilis jalapa</i>	5	1	--	--	--	--	6
295.	<i>Monarda didyma</i>	1	--	--	--	--	--	1
296.	<i>Monstera deliciosa</i>	1	--	--	--	--	--	1
297.	<i>Muehlenbeckia complexa</i>	1	--	--	--	--	--	1
298.	<i>Myrceugenia rufa</i>	1	--	--	--	--	--	1
299.	<i>Myristica bicuhyba</i>	--	1	--	--	--	--	1
300.	<i>Myristica toba</i>	1	--	--	--	--	--	1
301.	<i>Myroxylon balsamum</i>	1	3	--	1	1	--	6
302.	<i>Myroxylon pereirae</i>	--	3	--	--	3	--	6
303.	<i>Nicotiana glauca</i>	1	--	--	--	--	--	1
304.	<i>Nicotiana rústica</i>	1	1	--	--	--	--	2
305.	<i>Nicotiana tabacum</i>	10	1	1	41	168	21	242
306.	<i>Nierembergia hippomanica</i>	1	--	--	--	--	--	1
307.	<i>Nothofagus antarctica</i>	1	--	--	--	1	--	2
308.	<i>Ochroma lagopus</i>	1	--	--	--	1	--	2
309.	<i>Oenothera biennis</i>	2	--	--	--	1	--	3
310.	<i>Opuntia ficus-indica</i>	11	16	1	1	2	--	31
311.	<i>Opuntia soehrensii</i>	1	--	--	--	--	--	1
312.	<i>Oxalis debilis</i>	3	--	--	--	--	--	3
313.	<i>Oxalis tuberosa</i>	3	2	--	--	--	--	5
314.	<i>Pachyrhizus erosus</i>	--	1	--	--	--	--	1
315.	<i>Panicum capillare</i>	1	1	--	--	--	--	2
316.	<i>Parkinsonia aculeata</i>	2	--	--	--	1	--	3
317.	<i>Parthenocissus inserta</i>	1	--	--	--	--	--	1
318.	<i>Parthenocissus quinq.</i>	1	--	--	--	--	--	1
319.	<i>Passiflora caerulea</i>	5	1	--	--	--	--	6
320.	<i>Passiflora edulis</i>	1	3	--	--	--	--	4
321.	<i>Passiflora foetida</i>	--	1	--	--	--	--	1
322.	<i>Paullinia cupana</i>	2	--	--	--	2	--	4
323.	<i>Persea americana</i>	3	3	--	--	1	--	7
324.	<i>Petunia nyctaginiflora</i>	3	--	--	--	--	--	3
325.	<i>Peumus boldus</i>	1	--	--	--	--	--	1
326.	<i>Phaseolus caracalla</i>	6	1	3	--	--	--	10
327.	<i>Phaseolus lunatus</i>	3	2	3	--	--	--	8
328.	<i>Phaseolus vulgaris</i>	23	136	16	50	15	31	271
329.	<i>Philodendron bipinnatif.</i>	1	1	--	--	--	--	2
330.	<i>Phlox drummondii</i>	1	--	--	--	--	--	1
331.	<i>Phytelephas macrocarpa</i>	1	1	--	--	--	--	2
332.	<i>Phytolacca americana</i>	11	--	--	--	--	--	11
333.	<i>Phytolacca decandra</i>	7	--	--	--	--	--	7
334.	<i>Phytolacca dioica</i>	4	--	--	--	--	--	4
335.	<i>Picramnia antidesma</i>	--	1	--	--	--	--	1
336.	<i>Picramnia guianensis</i>	1	--	--	--	--	--	1
337.	<i>Picrasma excelsa</i>	1	--	--	--	--	--	1
338.	<i>Pilocarpus jaborandi</i>	1	--	--	--	1	--	2
339.	<i>Pimenta officinalis</i>	4	1	--	--	1	--	6
340.	<i>Pinus montezumae</i>	1	--	--	--	--	--	1
341.	<i>Pinus radiata</i>	2	--	--	--	--	--	2
342.	<i>Pinus strobus</i>	1	--	--	--	--	--	1
343.	<i>Piscidia piscipula</i>	1	--	--	--	--	--	1
344.	<i>Platanus occidentalis</i>	3	--	3	--	2	--	8
345.	<i>Plumeria rubra</i>	1	--	--	--	1	--	2
346.	<i>Podophyllum peltatum</i>	1	--	--	--	--	--	1
347.	<i>Polyanthes tuberosa</i>	5	2	--	--	--	--	7
348.	<i>Polygala senega</i>	3	--	--	1	1	--	5
349.	<i>Polylepis incana</i>	1	--	--	--	--	--	1

350.	<i>Polypodium callahuala</i>	1	2	--	--	2	--	5
351.	<i>Populus balsamifera</i>	--	1	--	--	--	--	1
352.	<i>Populus canadensis</i>	6	--	2	--	1	--	9
353.	<i>Populus deltoides</i>	6	--	--	--	--	--	6
354.	<i>Portulaca grandiflora</i>	3	--	--	--	--	--	3
355.	<i>Pouteria lucuma</i>	1	--	--	--	--	--	1
356.	<i>Pouteria sapota</i>	2	--	--	--	--	--	2
357.	<i>Prosopis affinis</i>	1	--	--	--	--	--	1
358.	<i>Prosopis juliflora</i>	1	--	--	--	--	--	1
359.	<i>Protium aracouchini</i>	--	--	--	--	1	--	1
360.	<i>Protium heptaphyllum</i>	--	2	--	--	--	--	2
361.	<i>Protium icicariba</i>	1	--	--	--	--	--	1
362.	<i>Prunus americana</i>	--	1	--	--	--	--	1
363.	<i>Prunus serotina</i>	1	1	--	--	--	--	2
364.	<i>Pseudotsuga menziesii</i>	3	--	--	--	--	--	3
365.	<i>Psidium guajava</i>	2	1	1	--	--	--	4
366.	<i>Psoralea glandulosa</i>	2	--	--	--	--	--	2
367.	<i>Quassia amara</i>	2	--	--	--	1	--	3
368.	<i>Quassia simarouba</i>	2	--	--	1	--	--	3
369.	<i>Quercus rubra</i>	2	--	--	--	1	--	3
370.	<i>Quercus velutina</i>	1	--	--	--	--	--	1
371.	<i>Quillaja saponaria</i>	1	--	--	--	1	--	2
372.	<i>Rauvolfia tetraphylla</i>	1	--	--	--	--	--	1
373.	<i>Rhamnus purshiana</i>	1	1	--	--	1	--	3
374.	<i>Rhipsalis baccifera</i>	1	--	--	--	--	--	1
375.	<i>Rhizophora mangle</i>	2	--	1	--	--	--	3
376.	<i>Rhus juglandifolia</i>	3	--	1	--	1	--	5
377.	<i>Rhus toxicodendron</i>	1	--	--	--	--	--	1
378.	<i>Rhus typhina</i>	1	--	--	--	--	--	1
379.	<i>Robinia pseudoacacia</i>	8	--	--	--	2	--	10
380.	<i>Robinia viscosa</i>	3	--	--	--	1	--	4
381.	<i>Roystonea regia</i>	1	1	--	--	--	--	2
382.	<i>Sabal palmetto</i>	1	--	--	--	--	--	1
383.	<i>Samanea saman</i>	1	--	--	--	--	--	1
384.	<i>Sargassum bacciferum</i>	2	--	--	--	--	1	3
385.	<i>Sassafras officinale</i>	1	--	--	--	1	--	2
386.	<i>Scheelea princeps</i>	1	--	--	--	--	--	1
387.	<i>Schinopsis balansae</i>	1	--	--	--	2	--	3
388.	<i>Schinopsis lorentzii</i>	1	--	--	--	2	--	3
389.	<i>Schinus molle</i>	7	--	--	--	--	--	7
390.	<i>Schinus terebinthifolius</i>	1	--	--	--	--	--	1
391.	<i>Schizanthus pinnatus</i>	1	--	--	--	--	--	1
392.	<i>Schkuhria pinnata</i>	1	--	--	--	--	--	1
393.	<i>Sechium edule</i>	4	3	--	--	--	--	7
394.	<i>Sequoia sempervirens</i>	1	--	--	--	1	--	2
395.	<i>Simmondsia chinensis</i>	--	1	--	--	--	--	1
396.	<i>Sinningia speciosa</i>	1	--	--	--	--	--	1
397.	<i>Smilax regelii</i>	3	--	--	--	1	--	4
398.	<i>Solanum pseudocapsicum</i>	1	--	--	--	--	--	1
399.	<i>Solanum tuberosum</i>	10	47	15	16	36	25	149
400.	<i>Solenopsis longiflora</i>	1	--	--	--	--	--	1
401.	<i>Solidago canadensis</i>	1	--	--	--	--	--	1
402.	<i>Spigelia marylandica</i>	2	--	--	--	1	--	3
403.	<i>Spondias mombin</i>	1	1	--	--	--	--	2
404.	<i>Stachytarpheta dichotoma</i>	1	--	--	--	--	--	1
405.	<i>Stenotaphrum secundatum</i>	1	1	--	--	--	--	2
406.	<i>Stevia rebaudiana</i>	2	--	--	--	--	--	2
407.	<i>Strychnos nux-vomica</i>	5	2	--	--	5	--	12
408.	<i>Swartzia panacoco</i>	1	--	--	--	--	--	1
409.	<i>Swietenia mahogoni</i>	6	--	--	--	1	3	10

410.	<i>Symphoricarpos albus</i>	1	--	--	--	--	--	1
411.	<i>Tabebuia heptaphylla</i>	1	--	--	--	--	--	1
412.	<i>Tabebuia impetiginosa</i>	--	--	--	--	1	--	1
413.	<i>Tagetes erecta</i>	4	4	--	1	--	--	9
414.	<i>Tagetes minuta</i>	6	--	--	--	--	--	6
415.	<i>Tagetes patula</i>	3	--	--	--	--	--	3
416.	<i>Taxodium distichum</i>	2	--	--	--	--	--	2
417.	<i>Theobroma cacao</i>	3	5	1	14	58	8	89
418.	<i>Thuja occidentalis</i>	3	--	--	--	1	--	4
419.	<i>Thuja plicata</i>	3	--	--	--	--	--	3
420.	<i>Tigridia pavonia</i>	2	1	--	--	--	--	3
421.	<i>Tillandsia dianthoidea</i>	1	--	--	--	--	--	1
422.	<i>Tillandsia polystachya</i>	1	--	--	--	--	--	1
423.	<i>Tillandsia usneoides</i>	2	--	--	--	--	--	2
424.	<i>Tipuana tipu</i>	3	--	--	--	--	--	3
425.	<i>Tropaeolum majus</i>	6	--	--	--	--	--	6
426.	<i>Tropaeolum peregrinum</i>	3	--	--	--	--	--	3
427.	<i>Tsuga canadensis</i>	2	--	--	--	--	--	2
428.	<i>Tsuga heterophylla</i>	2	--	--	--	--	--	2
429.	<i>Vanilla planifolia</i>	1	1	--	1	4	--	7
430.	<i>Verbesina encelioides</i>	1	--	--	1	--	--	2
431.	<i>Vigolina acmella</i>	1	--	--	--	--	--	1
432.	<i>Villaresia mucronata</i>	1	--	--	--	--	--	1
433.	<i>Vitis labrusca</i>	10	1	1	--	14	--	26
434.	<i>Washingtonia filifera</i>	2	--	--	--	--	--	2
435.	<i>Wigandia caracasana</i>	1	--	--	--	--	--	1
436.	<i>Xanthium echinatum</i>	2	1	--	--	--	--	3
437.	<i>Xanthium spinosum</i>	21	1	--	--	--	--	22
438.	<i>Xanthium strumarium</i>	11	1	--	--	--	--	12
439.	<i>Xanthosoma sagittifolium</i>	2	--	--	--	--	--	2
440.	<i>Ximenia americana</i>	1	--	--	--	--	--	1
441.	<i>Yucca aloifolia</i>	4	1	--	1	2	--	8
442.	<i>Yucca elephantipes</i>	2	--	--	--	2	--	4
443.	<i>Zea mays</i>	50	75	15	2	53	7	202
444.	<i>Zinnia elegans</i>	4	2	--	--	--	--	6
445.	<i>Zucania gynandra</i>	1	--	--	--	--	--	1

TOTALS

1.157 848 169 502 708 553 3.937

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

3. ELS NOMS VULGARS DE PLANTA

Espècies d'origen americà amb presència a la lexicografia catalana.

És un llistat de 1.160 noms de planta, ordenat alfabèticament, que inclou tant els noms de la llengua estàndard com els de les procedències culta i dialectal.

Cada entrada va precedida del lema d'un nom de planta en cursiva i negreta i la marca de gènere, seguit del nom botànic que se li atribueix en el recull. A continuació, per ordre d'antiguitat, les referències lexicogràfiques que l'avalen, cadascuna entre claudàtors, que inclouen si cal, entre cometes baixes, les grafies diferents.

Els lemes amb més d'una accepció s'elideixen a partir de la segona.

ababui *m.* *Ximenia americana* L. [COSTA: «*ababuy*»].

abaremo *m.* [DO] *Abarema cochliacarpus* (Gomes) Barneby & J. W. Grimes [COSTA: «*aberemo*»].

abaremo-temo *m.* *Abarema cochliacarpus* (Gomes) Barneby & J. W. Grimes [COSTA].

abret *m.* *Datura stramonium* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].

abuta *f.* *Abuta rufescens* Aubl. [COSTA].

acàcia *f.* *Acacia farnesiana* (L.) Willd. [LABÈRNIA: «*acàssia, càssia*»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

acàcia blanca *f.* *Robinia pseudoacacia* L. [BARCELÓ: «*acàssia blanca*»]; [DCVB: «*acàcia blanca, càcia blanca*»];

acàcia blanquera *f.* *Robinia pseudoacacia* L. [DCVB: «*acàcia blanquera, càcia blanquera*»].

acàcia borda *f.* *Robinia pseudoacacia* L. [DCVB: «*acàcia borda, càcia borda*»].

acàcia de bola *f.* *Robinia pseudoacacia* L. [FABRA].

acàcia de flor groga *f.* *Tipuana tipu* (Benth.) Kuntze. [DIEC].

acàcia de para-sol *f.* *Robinia pseudoacacia* L. [FABRA].

acàcia de tres espines *f.* *Gleditsia triacanthos* L. [BOLÓS/VIGO].

acàcia de tres punxes *f.* *Gleditsia triacanthos* L. [SALLENT]; [KREMER]; [DIGEC]; [DIEC]; [CHANES].

acàcia negra *f.* *Gleditsia triacanthos* L. [CHANES].

acàcia rosa *f. Robinia viscosa* L. [LABÈRNIA: «acàssia rosa»]; [DCVB: «acàcia, càcia»];
[SALLENT]; [FABRA]; [DIEC].

acana *f. Manilkara zapota* (L.) P. Royen. [LABÈRNIA].

acapalti *m. Iva frutescens* L. [COSTA]

acaricoba *f. Hydrocotyle bonariensis* Lam. [COSTA: «acaricoba, acarissoba»].

acisperma *m. Cassia acisperma* Schrank. [COSTA].

àcnida *f. Amaranthus australis* (A. Gray) Sauer. [COSTA].

acres *m. Manilkara zapota* (L.) P. Royen. [DIEC].

acuroa *f. Geofroea violacea* (Aubl.) Pers. [COSTA].

adèlia *f. Adelia ricinella* L. [COSTA].

adiant *m. Adiantum pedatum* L. [DCVB]; [DIEC].

agavàcia *f. Agave americana* L. [DIGEC]; [DIEC].

- *Agave rigida* Mill. [DIGEC]; [DIEC].
- *Agave sisalana* Perrine ex Engelm. [DIGEC]; [DIEC].
- *Agave tequilana* Weber. [DIGEC]; [DIEC].
- *Polyanthes tuberosa* L. [DIGEC]; [DIEC].
- *Yucca aloifolia* L. [DIGEC]; [DIEC].
- *Yucca elephantipes* Baker in Regel. [DIGEC]; [DIEC].

agave *f. Agave americana* L. [COSTA: «ágave»]; [SALLENT: «agàvia»]; [FABRA];
[DIGEC]; [DIEC].

ager *m. Helianthus annuus* L. [COSTA].

agèrat de Mèxic *m. Ageratum houstonianum* Mill. [DIEC].

agriant *m. Agrianthus campestris* Mart. ex DC. [COSTA].

aguacat *m. Persea americana* Mill. [LABÈRNIA: «aguacate»]; [COSTA: «agnacat»];
[DCVB].

aguaraponda *f. Stachytarpheta dichotoma* Ruiz & Pav. [COSTA].

agulletes *f. pl. Oxalis debilis* Humb., Bonpl. et Kunth. [DIEC].

- *Oxalis tuberosa* Molina. [DIEC].

agutiguepa *f. Maranta arundnacea* L. [COSTA].

airí *f. Astrocaryum ayri* Mart. [COSTA: «ayrí»].

albàciga *f. Psoralea glandulosa* L. [COSTA].

albertínia *f. Albertinia brasiliensis* K. P. J. Sprengel. [COSTA].

aldina *f. Aldina heterophylla* Spruce ex Benth. [COSTA].

alerce *m.* *Fitzroya cupressoides* I. M. Johnst. [COSTA].

almeidea *f.* *Almeidea guyanensis* Pulle. [COSTA].

altamissa *f.* *Ambrosia peruviana* Willd. [COSTA].

alvaguila *f.* *Psoralea glandulosa* L. [COSTA].

alvocater *m.* *Persea americana* Mill. [DIGEC]; [DIEC].

amarant *m.* *Amaranthus australis* (A. Gray) Sauer. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

- *Amaranthus blitoides* S. Wats. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *Amaranthus caudatus* L. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *Amaranthus deflexus* L. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *Amaranthus muricatus* (Moq.) Hieron. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *Amaranthus retroflexus* L. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]; [BÀYER].
- *Amaranthus tricolor* L. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]; [BÀYER].

amaranta *f.* *Amaranthus australis* (A. Gray) Sauer. [LABÈRNIA].

- *Amaranthus blitoides* S. Wats. [LABÈRNIA].
- *Amaranthus caudatus* L. [LABÈRNIA].
- *Amaranthus deflexus* L. [LABÈRNIA].
- *Amaranthus muricatus* (Moq.) Hieron. [LABÈRNIA].
- *Amaranthus retroflexus* L. [LABÈRNIA].
- *Amaranthus tricolor* L. [LABÈRNIA].

amarantàcia *f.* *Amaranthus australis* (A. Gray) Sauer. [FABRA]; [DIEC].

- *Amaranthus blitoides* S. Wats. [FABRA]; [DIEC].
- *Amaranthus caudatus* L. [FABRA]; [DIEC].
- *Amaranthus deflexus* L. [FABRA]; [DIEC].
- *Amaranthus muricatus* (Moq.) Hieron. [FABRA]; [DIEC].
- *Amaranthus retroflexus* L. [FABRA]; [DIEC].
- *Amaranthus tricolor* L. [FABRA]; [DIEC].

amarant blitoide *m.* *Amaranthus blitoides* S. Wats. [PANAREDA].

amaril·lidàcia *f.* *Amaryllis formosíssima* L. [DIEC].

- *Amaryllis vittata* L'Hér. [FABRA]; [DIEC].

ambaiba *m.* *Cecropia peltata* L. [COSTA].

ambuia-embo *m.* *Aristolochia labiata* Willd. [COSTA: «ambuya-embo»].

amèlia *f.* *Hamelia patens* Jacq. [COSTA].

amorfa *f.* *Amorpha fruticosa* L. [COSTA]; [DIEC].

anacard *m.* *Anacardium occidentale* L. [SANELO: «anacart»]; [LABÈRNIA: «anacart»]; [COSTA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

anacardiàcia *f.* *Anacardium occidentale* L. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

anacarti *m.* *Anacardium occidentale* L. [LABÈRNIA]; [DCVB].

anana *f.* *Ananas comosus* (L.) Merr. [LABÈRNIA];

ananà *m.* *Ananas comosus* (L.) Merr. [SALLENT]

ananàs *m.* *Ananas comosus* (L.) Merr. [FABRA]; [MALAGARRIGA]; [DIGEC]; [DIEC].

andira *f.* *Andira araroba* Aguiar. [LABÈRNIA].

angostura *f.* *Angostura trifoliata* (Willd.) T. S. Elias. [DIGEC]; [DIEC].

aniba *f.* *Aniba venezuelana* Mez. [COSTA].

anonàcia *f.* *Annona cherimola* Mill. [FABRA: «anonàcia»]; [DIEC].

- *Annona glabra* L. [FABRA: «anonàcia»]; [DIEC].
- *Annona muricata* L. [FABRA: «anonàcia»]; [DIEC].
- *Annona reticulata* L. [FABRA: «anonàcia»]; [DIEC].
- *Annona squamosa* L. [FABRA: «anonàcia»]; [DIEC].

anturi *m.* *Anthurium acaule* (Jacq.) Schott. [DIGEC]; [DIEC].

apeibea *f.* *Apeiba tibourbou* Aubl. [COSTA].

apocín *m.* *Apocynum cannabinum* L. [LABÈRNIA].

aquàrtia *f.* *Aquartia aculeata* Jacq. [COSTA].

arabutà *m.* *Caesalpinia echinata* Lam. [COSTA].

aranger *m.* *Citrus x paradisi* Macfad. [DIEC].

aranger gran *m.* *Citrus x paradisi* Macfad. [DIEC].

aranger gros *m.* *Citrus x paradisi* Macfad. [DIEC].

arapabaca *f.* *Spigelia marilandica* L. [COSTA].

araticupana *f.* *Annona glabra* L. [COSTA].

araucària *f.* *Araucaria angustifolia* Kuntze. [COSTA]; [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].

- *Araucaria araucana* (Molina) K. Koch. [COSTA]; [DCVB]; [CEBALLOS]; [KREMER]; [DIGEC]; [DIEC].

araucariàcia *f.* *Araucaria angustifolia* Kuntze. [DIGEC]; [DIEC].

- *Araucaria araucana* (Molina) K. Koch. [DIGEC]; [DIEC].

araucària de Xile *f.* *Araucaria araucana* (Molina) K. Koch. [DIEC]; [CHANES].

araucària del Brasil f. *Araucaria angustifolia* Kuntze. [DIEC].

aràujia f. *Araujia sericifera* Brot. [DIGEC]; [DIEC].

arbre de la nou vòmica m. *Strychnos nux-vomica* L. [DIGEC]; [DIEC].

arbre de la Pasqua m. *Euphorbia pulcherrima* Willd. ex Klotsch. [SALLENT].

arbre de la quina m. *Cinchona officinalis* L. [DIEC].

arbre de la vida m. *Thuja occidentalis* L. [SALLENT]; [FABRA]; [DIEC].

- *Thuja plicata* Donn ex D. Don. [DIEC].

arbre de les tulipes m. *Liriodendron tulipifera* L. [CHANES].

arbre del cacau m. *Theobroma cacao* L. [BÄRTELS 2005]; [Paraules cuina].

arbre del cautxú m. *Hevea brasiliensis* Muell. [DIGEC]; [DIEC].

arbre del coral m. *Erythrina crista-gallis* L. [DIEC].

arbre de llana m. *Ceiba speciosa* Ravenna.. [BÄRTELS].

arbre de pisos m. *Araucaria araucana* (Molina) K. Koch. [DCVB].

arbre de tinta m. *Phytolacca decandra* L. [BARCELÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [MALAGARRIGA]; [DIGEC].

- *Phytolacca americana* L. [MALAGARRIGA].

aretusa f. *Arethusa bulbosa* L.. [FABRA].

argemone f. *Argemone mexicana* L. [FABRA]; [DIEC].

aristolòquia f. *Aristolochia anguicida* L. [LACAVALLERIA: «aristologia»]; [BELVITGES: «aristologia»]; [LABÈRNIA: «aristologia»]; [FABRA]; [DIEC].

- *Aristolochia labiata* Willd. [LACAVALLERIA: «aristologia»]; [BELVITGES: «aristologia»]; [LABÈRNIA: «aristologia»]; [FABRA]; [DIEC].

- *Aristolochia serpentaria* L. [LACAVALLERIA: «aristologia»]; [BELVITGES: «aristologia»]; [LABÈRNIA: «aristologia»]; [FABRA]; [DIEC].

aristoloquiàcia f. *Aristolochia anguicida* L. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

- *Aristolochia labiata* Willd. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

- *Aristolochia serpentaria* L. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

aromer m. *Acacia farnesiana* (L.) Willd. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [BARCELÓ]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA]

aromer americà m. *Acacia farnesiana* (L.) Willd. [COSTA].

arracatxes f. *Arracacia xanthorrhiza* Bancr. [COSTA: «arracatxas»].

arrudea *f.* *Clusia arrudea* Planch. & Triana.. [COSTA].

arxiota *m.* *Bixa orellana* L. [LABÈRNIA: «arxiota, arxota»]; [COSTA: «aixiota, arxota»]; [DIEC].

asévor *m.* *Agave americana* L. [AGUILÓ].

àster *m.* *Aster pilosus* Willd. [FABRA]; [DIEC].

- *Aster sedifolius* L. [FABRA]; [DIEC].
- *Aster squamatus* (Spreng.) Heron. [FABRA]; [DIEC].

àster americà *m.* *Aster squamatus* (Spreng.) Heron. [BÀYER].

àster barceloní *m.* *Aster squamatus* (Spreng.) Heron. [PANAREDA].

àster pilós *m.* *Aster pilosus* Willd. [PANAREDA].

atzavara *f.* *Agave americana* L. [CAVANILLES]; [BELVITGES «adzabara, etzabara»]; [LABÈRNIA: «adsabara, adzabara, adzavara, axabara, azabara, etzabara»]; [BARCELÓ: «aczabara»]; [AGUILÓ: «atzavara, etzabara»]; [SALLENT]; [DCVB: «arxavara, atzavara»]; [FABRA]; [MALAGARRIGA]; [CEBALLOS: «atcebara»]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA].

auró *m.* *Acer negundo* L. [DIGEC]; [DIEC].

- *Acer saccharum* Marshall. [LABÈRNIA: «euró, uró»]; [DCVB: «auró, oró, uró»]; [DIGEC]; [DIEC].

auró de fulla de freixe *m.* *Acer negundo* L. [DIEC].

auró del sucre *m.* *Acer saccharum* Marshall. [LABÈRNIA: «euró del sucre, uró del sucre»]; [DCVB: «oró del sucre»]; [DIEC].

aussuba *f.* *Manilkara dissecta* Dubard. [COSTA].

avellaneta *f.* *Phaseolus vulgaris* L. [DIGEC]; [DIEC].

avet *m.* *Abies balsamea* (L.) Mill. [LABÈRNIA: «abet»]; [DIGEC]; [DIEC].

- *Abies concolor* (Gordon) Lindley ex. Hildebrand. [LABÈRNIA: «abet»]; [DIGEC]; [DIEC].
- *Abies grandis* (Douglas ex D. Don) Lindley. [LABÈRNIA: «abet»]; [DIGEC]; [DIEC].
- *Abies procera* Rehder. [LABÈRNIA: «abet»]; [DIGEC]; [DIEC].

avet de Douglas *m.* *Pseudotsuga menziesii* (Mirb) Franco. [BOLÓS/VIGO]; [KREMER]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA].

avet del bàlsam *m.* *Abies balsamea* (L.) Mill. [DIEC].

- avet del Colorado** *m. Abies concolor* (Gordon) Lindley ex. Hildebrand. [DIEC].
- avet de Vancouver** *m. Abies grandis* (Douglas ex D. Don) Lindley. [DIEC].
- avet gegant americà** *m. Abies grandis* (Douglas ex D. Don) Lindley. [DIEC].
- avet noble** *m. Abies procera* Rehder. [DIEC].
- avet pròcer** *m. Abies procera* Rehder. [DIEC].
- bagassa** *f. Bagassa guianensis* Aubl. [DIEC].
- bajoca** *f. Phaseolus vulgaris* L. [CEBALLOS: «bachoca, bajoca»].
- bajoquera** *f. Phaseolus vulgaris* L. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- bajoques** *f. pl. Phaseolus vulgaris* L. [SALLENT].
- bajoqueta** *f. Phaseolus vulgaris* L. [CEBALLOS: «bachoqueta»].
- balata** *f. Manilkara bidentata* (A. DC.) A. Chev. [DIGEC]; [DIEC].
- balsa** *f. Ochroma logopus* Sw. [DIGEC]; [DIEC].
- bàlsam emparrador** *m. Anredera cordifolia* (Kunth) Baill. [MALAGARRIGA]; [DIEC].
- banús** [*pl. -ussos*] *m. Diospyros virginiana* L. [DIEC].
- batata** *f. Ipomoea batatas* Lam. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- becuïba** *f. Myristica bicuhyba* Schott ex Spreng. [COSTA: «becuyba»].
- begònia** *f. Begonia discolor* R. Br. [DIEC].
- *Begonia semperflorens* Link. [DCVB]; [SANNA]; [DIEC].
- begoniàcia** *f. Begonia discolor* R. Br. [FABRA]; [DIEC].
- *Begonia semperflorens* Link. [FABRA]; [DIEC].
- begònia d'ala d'àngel** *f. Begonia semperflorens* Link. [DCVB].
- begònia de cera blanca** *f. Begonia semperflorens* Link. [DCVB].
- begònia de cera vermella** *f. Begonia semperflorens* Link. [DCVB].
- begònia de fulla de figuera** *f. Begonia semperflorens* Link. [DCVB].
- begònia de fulla de pi** *f. Begonia semperflorens* Link. [DCVB].
- begònia de pinaret** *f. Begonia semperflorens* Link. [DCVB].
- begònia de raconera** *f. Begonia semperflorens* Link. [DCVB].
- begònia de vena** *f. Begonia semperflorens* Link. [DCVB].
- begònia d'hivern** *f. Begonia semperflorens* Link. [DCVB].
- begònia estampada** *f. Begonia semperflorens* Link. [DCVB].
- begònia murteret** *f. Begonia semperflorens* Link. [DCVB].
- begònia plataionada** *f. Begonia semperflorens* Link. [DCVB].
- begònia vermella doble** *f. Begonia semperflorens* Link. [DCVB].

- begònia vermella senars** *f. Begonia semperflorens* Link. [DCVB].
- belladona borda** *f. Phytolacca dioica* L. [FONT I QUER].
- bellaombra** *m. Phytolacca dioica* L. [DCVB]; [DIGEC]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO: «bellombra»]; [BÄRTELS: «bella ombra»]; [DIEC]; [CHANES: «bella ombra»].
- bequera** *f. Tropaeolum majus* L. [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- berbena de nucs florits** *m. Lippia nodiflora* Kunth. [DCVB: «verbena de nucs florits»].
- berlandieri** *m. Vitis labrusca* L. [DIEC].
- bertolècia** *f. Bertholletia excelsa* Humb. & Bonpl. [COSTA: «bertholecia»].
- bident auri** *m. Bidens aurea* (Aiton.) Sherff. [PANAREDA].
- bident de vinya** *m. Bidens subalternans* DC. [PANAREDA].
- bident frondós** *m. Bidens frondosa* L. [PANAREDA].
- bignònia** *f. Campsis radicans* (L.) Seem. [DIEC].
- bitxer** *m. Capsicum annuum* L. [DCVB].
- bitxera** *f. Capsicum annuum* L. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FONT I QUER]. [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].
- bitxo** *m. Capsicum annuum* L. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- bixa** *f. Bixa orellana* L. [MALAGARRIGA]; [DIEC].
- bixàcia** *f. Bixa orellana* L. [FABRA]; [DIEC].
- blanquiella** *f. Xanthium spinosum* L. [FONT I QUER].
- blat de les Índies** *f. Zea mays* L. [BARCELÓ: «blat de las Índias»]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]. [DIGEC].
- blat de l'Índia** *f. Zea mays* L. [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].
- blat de moro** *m. Zea mays* L. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB: «blat de moro, blatdemoro»]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [Paraules cuina].
- blat de moro de queixal** *m. Zea mays* L. [AGUILÓ].
- blat d'indi** *m. Zea mays* L. [AGUILÓ]; [DCVB: «blat d'indi, blatdindi»]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC: «blat dindi»].
- blat d'Índies** *m. Zea mays* L. [FONT I QUER].
- blat indi** *m. Zea mays* L. [DIGEC].
- blat moresc** *m. Zea mays* L. [AGUILÓ]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- blet** *m. Amaranthus australis* (A. Gray) Sauer. [BARCELÓ: «bled»].
- *Amaranthus blitoides* S. Wats. [BARCELÓ: «bled»].
 - *Amaranthus caudatus* L. [BARCELÓ: «bled»].

- *Amaranthus deflexus* L. [BARCELÓ: «bled»].
- *Amaranthus muricatus* (Moq.) Hieron. [BARCELÓ: «bled»].
- *Amaranthus retroflexus* L. [BARCELÓ: «bled»]; [BÀYER].
- *Amaranthus tricolor* L. [BARCELÓ: «bled»].
- *Chenopodium ambrosioides* L. [BARCELÓ]; [BOLÓS/VIGO]; [DIEC].
- *Chenopodium quinoa* Willd. [BARCELÓ]; [DIEC].

blet corbat *m.* *Amaranthus deflexus* L. [PANAREDA].

blet de fulla estreta *m.* *Amaranthus muricatus* (Moq.) Hieron. [PANAREDA].

blet gros *m.* *Amaranthus retroflexus* L. [MARIN, *Mala herba*]

blet punxent *m.* *Amaranthus retroflexus* L. [BÀYER].

bodrés *m.* *Chenopodium botrys* L. [DIEC].

boldo *m.* *Peumus boldus* Mol. [COSTA: «boldú»]; [DIGEC]; [DIEC].

bomària *f.* *Bomarea salsilla* (Mirb.) Vell. [COSTA].

boniato *m.* *Ipomoea batatas* Lam. [DCVB]; [SALLENT]; [CEBALLOS].

borratxa peruana *f.* *Ipomoea carnea* Jace. [COSTA].

brasil *m.* *Caesalpinia echinata* Lam. [SANELO: «bresil»]; [LABÈRNIA: «brasil, brasill»]; [DIGEC]; [DIEC].

brillant *m.* *Coreopsis tinctoria* Nutt. [BARCELÓ: «brillantes»]; [DCVB].

bromèlia *f.* *Bromelia hemisphaerica* Lam. [DIGEC]; [DIEC].

- *Bromelia karatas* L. [DIGEC]; [DIEC].
- *Bromelia pinguin* L. [DIGEC]; [DIEC].
- *Bromelia serra* Griseb. [DIGEC]; [DIEC].

bromeliàcia *f.* *Bromelia hemisphaerica* Lam. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

- *Bromelia karatas* L. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *Bromelia pinguin* L. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *Bromelia serra* Griseb. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

brotera *f.* *Brotera pèrsica* Spreng. [COSTA].

buguenvíl·lea *f.* *Bougainvillea aurantiaca* Bouillon. [FABRA]; [DIEC].

- *Bougainvillea spectabilis* L. [DCVB: «buganvília, buguenvíl·lea»]; [FABRA]; [CEBALLOS: «bouganvilla»]; [SANNA: «buganvill»]; [MARTINES *Pla Costa*: «bugandília»]; [BÄRTELS: «buguenvíl·lia»]; [DIEC].

bursera *f.* *Bursera gummifera* Jacq. [DIEC].

- burseràcia** f. *Bursera gummifera* Jacq. [FABRA]; [DIEC].
- buvàrdia** f. *Bouvardia ternifolia* (Cav.) Schltld. [DIEC].
- cabomba** f. *Cabomba aquàtica* Aubl. [COSTA].
- cacau** m. *Theobroma cacao* L. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]; [Paraules cuina].
- cacauer** m. *Arachis hypogaea* L. [DCVB].
- *Theobroma cacao* L. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]; [Paraules cuina].
- cacauera** f. *Arachis hypogaea* L. [DCVB].
- cacauet** m. *Arachis hypogaea* L. [COSTA: «cacahuet»]; [BARCELÓ: «cacahuet»]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS: «cacahuet»]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].
- cacoba** f. *Swietenia mahogoni* Jacq. [DCVB].
- cacomit** m. *Tigridia pavonia* (L.) DC. [COSTA].
- cactàcia** f. *Cactus grandiflorus* L. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- cactus** m. *Cactus grandiflorus* L. [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC].
- cadells** m. pl. *Xanthium spinosum* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- cagosango** m. *Cephaelis ipecacuanha* Botero. [LABÈRNIA].
- caiàpia** f. *Dorstenia cayapia* Vell. [LABÈRNIA: «cayàpia»].
- cainca** f. *Chiococca alba* (L.) Hitchc. [LABÈRNIA: «cainca, cainza»].
- caladi** m. *Caladium bicolor* Vent. [BÄRTELS].
- calaguala** f. *Polypodium callahuata* Ruiz. [LABÈRNIA]; [SALLENT].
- calambuc** m. *Calohyllum brasiliense* L. Cambess. [LABÈRNIA: «calambuch»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- calceolària** f. *Calceolaria integrifolia* L. [DIEC].
- calicant** m. *Calycanthus floridus* L. [COSTA]; [DIGEC]; [DIEC].
- calicantàcia** f. *Calycanthus floridus* L. [DIGEC]; [DIEC].
- calocedre** m. *Calocedrus decurrens* (Torr.) Florin. [CHANES].
- camacari** m. *Carapa guianensis* Aubl. [COSTA].
- camambaia** f. *Tillandsia usneoides* L. [COSTA: «camanbaya»].
- camamilla americana** f. *Tagetes minuta* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].
- camaru** m. *Dipterix odorata* (Aubl.) Willd. [COSTA].
- camecíparis** m. *Chamaecyparis lawsoniana* (A. Murray) Parl. [DIEC].

campana f. *Ipomoea purpurea* (L.) Roth. [LABÈRNIA].

campaneta de jardí f. *Ipomoea indica* (Burm. F.) Merr. [DIEC]; [BÄRTELS].

- **campaneta de jardí** f. *Ipomoea purpurea* (L.) Roth. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].

campano m. *Samanea saman* (Jacq.) Merr. [COSTA].

campetx m. *Haematoxylon campechianum* L. [LABÈRNIA: «campetxo»]; [COSTA: «campetxo»]; [AGUILÓ]; [DCVB: «campetx, campetxo»]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIEC].

canari m. *Tropaeolum peregrinum* L. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].

canel·làcia f. *Canella alba* Murr. [FABRA].

cànem bord m. *Conyza canadensis* (L.) Cronquist. [SALLENT]; [DIEC].

- *Conyza coronopifolia* Kunth. [DCVB].

canya de rosaris f. *Canna indica* L. [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIEC].

canya de sabonetes f. *Canna indica* L. [DCVB]; [DIEC].

canya d'Índia f. *Canna indica* L. [DCVB]; [MALAGARRIGA]; [DIEC].

canyella f. *Canella alba* Murr. [LACAVALLERIA]; [LABÈRNIA: «canela, canella, caneyla, canyella»]; [SANNA: «canela»].

canyeller m. *Canella alba* Murr. [COSTA]; [DCVB].

canyeller blanc m. *Canella alba* Murr. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

caoba f. *Swietenia mahogoni* Jacq. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [BÄRTELS]; [DIGEC]; [DIEC].

caoba americana f. *Swietenia mahogoni* Jacq. [DIEC].

caoba antillana f. *Swietenia mahogoni* Jacq. [DIEC].

caoba de Cuba f. *Swietenia mahogoni* Jacq. [DIEC].

capà m. *Cordia alliodora* (Ruiz & Pav.) Oken. [LABÈRNIA].

cap de turc m. *Cucurbita màxima* Duchesne. [DCVB].

capoc m. *Ceiba pentandra* (L.) Gaertn. [LABÈRNIA: «capoch»].

capoquer m. *Ceiba pentandra* (L.) Gaertn. [DIEC].

caputxina f. *Tropaeolum majus* L. [LABÈRNIA]; [BARCELÓ]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [MALAGARRIGA]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].

- *Tropaeolum peregrinum* L. [DIGEC].

carabassa f. *Lagenaria vulgaris* Ser. [LABÈRNIA: «carabassa, carbassa»].

carabassa de rabequet *f. Cucurbita màxima* Duchesne. [CEBALLOS: «*carabassa de rabaquet*»].

carabassal *m. Cucurbita ficifolia* Bouché [DCVB: «*carabassal, carbassal*»].

- *Cucurbita màxima* Duchesne. [DCVB: «*carabassal, carbassal*»].
- *Cucurbita moschata* Duchesne. [DCVB: «*carabassal, carbassal*»].
- *Lagenaria vulgaris* Ser. [DCVB: «*carabassal, carbassal*»].

carabassal *m. Cucurbita melopepo* L. varietat *Oblonga*. [DCVB: «*carabassal, carbassal*»].

- *Cucurbita melopepo* L. varietat *Pepo*. [DCVB: «*carabassal, carbassal*»].

carabasser *m. Cucurbita ficifolia* Bouché [BELVITGES: «*carabasser, carbasser*»]; [LABÈRNIA: «*carabasser, carbasser*»]; [DCVB: «*carabasser, carbasser*»]; [FABRA: «*carabasser, carbasser*»]; [DIGEC: «*carabasser, carbasser*»]; [DIEC: «*carabasser, carbasser*»].

- *Cucurbita màxima* Duchesne. [BELVITGES: «*carabasser, carbasser*»]; [LABÈRNIA: «*carabasser, carbasser*»]; [DCVB: «*carabasser, carbasser*»]; [FABRA: «*carabasser, carbasser*»]; [DIGEC: «*carabasser, carbasser*»]; [DIEC: «*carabasser, carbasser*»].
- *Cucurbita moschata* Duchesne. [BELVITGES: «*carabasser, carbasser*»]; [LABÈRNIA: «*carabasser, carbasser*»]; [DCVB: «*carabasser, carbasser*»]; [FABRA: «*carabasser, carbasser*»]; [DIGEC: «*carabasser, carbasser*»]; [DIEC: «*carabasser, carbasser*»].
- *Lagenaria vulgaris* Ser. [BELVITGES: «*carabasser, carbasser*»]; [LABÈRNIA: «*carabasser, carbasser*»]; [DCVB: «*carabasser, carbasser*»]; [FABRA: «*carabasser, carbasser*»]; [DIGEC: «*carabasser, carbasser*»]; [DIEC: «*carabasser, carbasser*»].

carabasser *m. Cucurbita melopepo* L. varietat *Oblonga*. [LABÈRNIA: «*carabasser, carbasser*»]; [DCVB: «*carabasser, carbasser*»]; [FABRA: «*carabasser, carbasser*»]; [DIGEC: «*carabasser, carbasser*»]; [DIEC: «*carabasser, carbasser*»].

- *Cucurbita melopepo* L. varietat *Pepo*. [LABÈRNIA: «*carabasser, carbasser*»]; [AGUILÓ]; [DCVB: «*carabasser, carbasser*»]; [FABRA: «*carabasser, carbasser*»]; [DIGEC: «*carabasser, carbasser*»]; [DIEC: «*carabasser, carbasser*»].

carabassera f. *Cucurbita ficifolia* Bouché. [BELVITGES: «*carabassera, carbassera*»]; [LABÈRNIA: «*carabassera, carbassera*»]; [AGUILÓ]; [DCVB: «*carabassera, carbassera*»]; [FABRA: «*carabassera, carbassera*»]; [MALAGARRIGA: «*carbassera*»]; [DIGEC: «*carabassera, carbassera*»]; [DIEC: «*carabassera, carbassera*»].

- *Cucurbita màxima* Duchesne. [BELVITGES: «*carabassera, carbassera*»]; [LABÈRNIA: «*carabassera, carbassera*»]; [AGUILÓ]; [DCVB: «*carabassera, carbassera*»]; [FABRA: «*carabassera, carbassera*»]; [MALAGARRIGA: «*carbassera*»]; [DIGEC: «*carabassera, carbassera*»]; [DIEC: «*carabassera, carbassera*»].
- *Cucurbita moschata* Duchesne. [BELVITGES: «*carabassera, carbassera*»]; [LABÈRNIA: «*carabassera, carbassera*»]; [AGUILÓ]; [DCVB: «*carabassera, carbassera*»]; [FABRA: «*carabassera, carbassera*»]; [MALAGARRIGA: «*carbassera*»]; [DIGEC: «*carabassera, carbassera*»]; [DIEC: «*carabassera, carbassera*»].
- *Lagenaria vulgaris* Ser. [BELVITGES: «*carabassera, carbassera*»]; [LABÈRNIA: «*carabassera, carbassera*»]; [AGUILÓ]; [DCVB: «*carabassera, carbassera*»]; [FABRA: «*carabassera, carbassera*»]; [MALAGARRIGA: «*carbassera*»]; [DIGEC: «*carabassera, carbassera*»]; [DIEC: «*carabassera, carbassera*»].

carabassera f. *Cucurbita melopepo* L. varietat *Oblonga*. [LABÈRNIA: «*carabassera, carbassera*»]; [AGUILÓ]; [DCVB: «*carabassera, carbassera*»]; [FABRA: «*carabassera, carbassera*»]; [MALAGARRIGA: «*carbassera*»]; [CEBALLOS: «*carabassera, carbassera*»]; [DIGEC: «*carabassera, carbassera*»]; [DIEC: «*carabassera, carbassera*»].

- *Cucurbita melopepo* L. varietat *Pepo*. [LABÈRNIA: «*carabassera, carbassera*»]; [BARCELÓ]; [AGUILÓ]; [SALLENT]; [DCVB: «*carabassera, carbassera*»]; [FABRA: «*carabassera, carbassera*»]; [FONT I QUER: «*carabassera, carbassera*»]; [MALAGARRIGA: «*carbassera*»]; [DIGEC: «*carabassera, carbassera*»]; [DIEC: «*carabassera, carbassera*»].

carabassera de bou f. *Cucurbita màxima* Duchesne. [DIEC: «*carabassera de bou, carbassera de bou*»].

carabassera de cabell d'àngel f. *Cucurbita ficifolia* Bouché. [DIEC: «*carabassera de cabell d'àngel, carbassera de cabell d'àngel*»].

carabassera de cap *f.* *Cucurbita màxima* Duchesne. [DIEC: «*carabassera de cap, carbassera de cap*»].

carabassera d'Egipte *f.* *Cucurbita màxima* Duchesne. [DIEC: «*carabassera d'Egipte, carbassera d'Egipte*»].

carabassera de menjar *f.* *Cucurbita màxima* Duchesne. [DIEC: «*carabassera de menjar, carbassera de menjar*»].

carabassera de pelegrí *f.* *Lagenaria vulgaris* Ser. [DIEC: «*carabassera de pelegrí, carbassera de pelegrí*»].

carabassera de rabequet *f.* *Cucurbita màxima* Duchesne. [SALLENT: «*carabassera de rabaquet*»]; [FABRA: «*carabassera de rabequet, carbassera de rabequet*»]; [BOLÓS/VIGO: «*carbassera de rabequet*»]; [DIGEC: «*carabassera de rabequet, carbassera de rabequet*»]; [DIEC: «*carabassera de rabequet, carbassera de rabequet*»].

carabassera de turbant *f.* *Cucurbita màxima* Duchesne. [DIGEC: «*carabassera de turbant, carbassera de turbant*»]; [DIEC: «*carabassera de turbant, carbassera de turbant*»].

carabassera de turbant de moro *f.* *Cucurbita màxima* Duchesne. [FABRA: «*carabassera de turbant de moro, carbassera de turbant de moro*»]; [DIGEC: «*carabassera de turbant de moro, carbassera de turbant de moro*»].

carabassera vinatera *f.* *Lagenaria vulgaris* Ser. [SALLENT]; [FABRA: «*carabassera vinatera, carbassera vinatera*»]; [BOLÓS/VIGO: «*carbassera vinatera*»]; [DIGEC: «*carabassera vinatera, carbassera vinatera*»]; [DIEC: «*carabassera vinatera, carbassera vinatera*»].

carabassera vinera *f.* *Lagenaria vulgaris* Ser. [FABRA: «*carabassera vinera, carbassera vinera*»]; [DIGEC: «*carabassera vinera, carbassera vinera*»]; [DIEC: «*carabassera vinera, carbassera vinera*»].

carabassinera *f.* *Cucurbita melopepo* L. varietat *Oblonga*. [DCVB: «*carabassina, carbassina*»].

carabassó *m.* *Cucurbita melopepo* L. varietat *Oblonga*. [BELVITGES: «*carabassó, carbassó*»]; [FABRA: «*carabassó, carbassó*»]; [DIGEC: «*carabassó, carbassó*»]; [DIEC: «*carabassó, carbassó*»]; [Paraules cuina: «*carbassó*»]

carabassonera *f.* *Cucurbita melopepo* L. varietat *Oblonga*. [DCVB: «*carabassonera, carbassonera*»]; [DIGEC: «*carabassonera, carbassonera*»]; [DIEC: «*carabassonera, carbassonera*»].

carabassonera d'Itàlia *f.* *Cucurbita melopepo* L. varietat *Oblonga*. [DIGEC: «carabassonera d'Itàlia, carbassonera d'Itàlia»].

carabassonera verda hortense *f.* *Cucurbita melopepo* L. varietat *Oblonga*. [DIGEC: «carabassonera verda hortense, carbassonera verda hortense»].

carabassoter *m.* *Lagenaria vulgaris* Ser. [DCVB: «carabassoter, carbassoter»].

caragolera *f.* *Phaseolus caracalla* L. [BARCELÓ]; [DCVB].

caragolí *m.* *Phaseolus caracalla* L. [LABÈRNIA]; [FABRA: «cargolí»]; [DIGEC: «cargolí»]; [DIEC].

caraguatà *m.* *Bromelia serra* Griseb. [LABÈRNIA].

carambuco *m.* *Acacia farnesiana* (L.) Willd. [BARCELÓ]; [CEBALLOS].

carandaí *m.* *Copernicia prunifera* (Mill.) H. Moore. [DIGEC]; [DIEC].

carapa *f.* *Carapa guianensis* Aubl. [LABÈRNIA].

card estrellat *m.* *Xanthium spinosum* L. [FONT I QUER].

cària *f.* *Carya illinoensis* (Wangenh.) K. Koch. [DIEC].

- *Carya ovata* (Mill.) K. Koch. [DIEC].

carlina *f.* *Anacardium occidentale* L. [SANELO].

carolí *m.* *Populus deltoides* Marshall. [DCVB].

carolina *f.* *Populus deltoides* Marshall. [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIEC]; [PANAREDA].

casca de quina *f.* *Cinchona officinalis* L. [BÄRTELS].

càscara sagrada *f.* *Rhamnus purshiana* DC. [SALLENT].

casimiroa *f.* *Casimiroa edulis* La Llave & Lex. [DIEC].

càssia *f.* *Cassia corymbosa* Lam. [CHANES].

castanya talpera *f.* *Datura stramonium* L. [CEBALLOS]. [DIEC].

castanyer bord *m.* *Datura stramonium* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].

castanyes *f. pl.* *Datura stramonium* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].

catalpa *f.* *Catalpa bignonioides* Walter. [CEBALLOS]; [DIEC].

catxalagua *f.* *Erythraea chilensis* Pers. [LABÈRNIA: «canxalagua»]; [FABRA].

cebipir *m.* *Bowdichia virgilioides* Kunth. [COSTA].

cedre americà *m.* *Cedrela odorata* L. [DIEC].

cedre d'encens *m.* *Calocedrus decurrens* (Torr.) Florin. [DIEC].

cedre de Virgínia *m.* *Juniperus virginiana* L. [DIEC].

cedrela *f.* *Cedrela odorata* L. [DIGEC]; [DIEC].

ceiba *f.* *Ceiba insignis* Kunth. [LABÈRNIA: «ceiba, ceyba»]; [DIEC].

- *Ceiba pentandra* (L.) Gaertn. [LABÈRNIA: «ceiba, ceyba»]; [DIEC].

ceilan *m.* *Amaryllis vittata* L'Hér. [FABRA]; [DIEC].

cep americà *m.* *Vitis labrusca* L. [GIRALT].

cèstrum *m.* *Cestrum parqui* L.Hér. [DIEC].

cincona *f.* *Cinchona officinalis* L. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

cirerer americà *m.* *Prunus serotina* Ehrh. [KREMER]; [DIGEC]; [DIEC].

cirerer de l'Havana *m.* *Malpighia emarginata* L. [DCVB].

clavell d'agost *m.* *Tagetes erecta* L. [LABÈRNIA: «clavell de agost»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

clavell de moro *m.* *Tagetes erecta* L. [BARCELÓ]; [DCVB]; [FONT I QUER].

- *Tagetes patula* L. [BARCELÓ]; [DCVB]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].
- *Zinnia elegans* Jacq. [DCVB].

clavell de mort *m.* *Tagetes erecta* L. [BARCELÓ]; [DCVB].

- *Tagetes patula* L. [BARCELÓ]; [FONT I QUER].

clavell de paper *m.* *Zinnia elegans* Jacq. [DIGEC]; [DIEC].

clavell d'Índia *m.* *Tagetes erecta* L. [DCVB: «clavells d'indi»]; [DIEC].

clavellina d'aire *f.* *Tillandsia dianthoidea* Rossi. [DCVB]; [MALAGARRIGA]; [DIEC].

- *Tillandsia polystachya* L. [SALLENT]; [FABRA].

coa del diable *f.* *Cereus peruvianus* (L.) Miller. [DCVB].

coca *f.* *Erythroylon coca* Lamarck. [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC].

coco *m.* *Cocos nucífera* L. [BELVITGES]; [LABÈRNIA].

cocòbolo *m.* *Dahlbergia retusa* Helmsl. [LABÈRNIA].

cocoter *m.* *Cocos nucífera* L. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC]; [BARTELS].

coguentera *f.* *Capsicum annuum* L. [DCVB].

comí *m.* *Tagetes minuta* L. [FONT I QUER].

conantera *f.* *Conantehra campanulata* Lindl. [COSTA].

confit *m.* *Phaseolus vulgaris* L. [DCVB].

coniza bonarienca *f.* *Conyza bonariensis* (L.) Cronquist. [PANAREDA].

coniza canadenc *f.* *Conyza canadensis* (L.) Cronquist. [PANAREDA].

coniza sumatrenca *f.* *Conyza sumatrensis* (Retz). E. Walker. [PANAREDA].

copaiba *f.* *Copaifera officinalis* L. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [SALLENT].

- copaiber m.*** *Copaiifera officinalis* L. [DECat].
- copaier m.*** *Copaiifera officinalis* L. [FABRA]; [DIEC].
- coral de jardins m.*** *Capsicum annuum* L. [DCVB].
- coralera f.*** *Capsicum annuum* L. [DCVB]; [CEBALLOS]; [FONT I QUER]; [DIEC].
- coralera f.*** *Capsicum annuum* L. [BARNILS]; [DIGEC].
- coraletera f.*** *Capsicum annuum* L. [DCVB]; [DIGEC].
- corall de jardins m.*** *Capsicum annuum* L. [DCVB].
- cordons de gitana.*** *Amaranthus caudatus* L. [DIGEC]; [DIEC].
- coreòpside f.*** *Coreopsis tinctoria* Nutt. [DIEC].
- coreopsis f.*** *Coreopsis tinctoria* Nutt. [DIEC].
- corísia f.*** *Ceiba insignis* Kunth. [DIEC].
- corona f.*** *Helianthus annuus* L. [FABRA].
- corona de rei f.*** *Helianthus annuus* L. [LACAVALLERIA: «corona de rey»]; [BELVITGES: «corona de rey»]; [DCVB].
- cortadèria f.*** *Cortaderia selloana* (Schult. & Schult. F.) Asch & Graebn. [DIEC]; [PANAREDA].
- cortina f.*** *Anredera cordifolia* (Kunth) Baill. [BARCELÓ].
- corverd m.*** *Chlorocardium rodiei* (Schomb.) Rohwer et al. [DIGEC]; [DIEC].
- couma f.*** *Couma guianensis* Aubl. [COSTA].
- creüllera f.*** *Solanum tuberosum* L. [DCVB: «caradillera, queradillera»]; [DIGEC]; [DIEC].
- cua de mico f.*** *Aporocactus flagelliformis* Lem. [DCVB: «coa de mico»]; [DIGEC]; [DIEC].
- cua de rata f.*** *Aporocactus flagelliformis* Lem. [DCVB]; [MALAGARRIGA]; [DIGEC]; [DIEC].
- cucaratxer m.*** *Nicotiana tabacum* L. [COSTA].
- cucurbitàcia f.*** *Cucurbita ficifolia* Bouché. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *Cucurbita màxima* Duchesne. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
 - *Cucurbita melopepo* L. varietat *Oblonga*. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
 - *Cucurbita melopepo* L. varietat *Pepo*. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
 - *Cucurbita moschata* Duchesne. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
 - *Lagenaria vulgaris* Ser. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
 - *Sechium edule* (Jacq.) Sw.

cura-ho-tot bord m. *Datura stramonium* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].

curbaril m. *Hymenaea courbaril* L. [COSTA]; [DIEC].

dacsa f. *Zea mays* L. [SANELO: «*adacça, dacça*»]; [ROS]; [CAVANILLES]; [AGUILÓ: «*dacça, dachça, dacsa, datxa, datza*»]; [DCVB: «*dacça, dachça, dacsa*»]; [SALLENT]; [FONT I QUER]; [FABRA]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].

dacsa barrenda f. *Zea mays* L. [DCVB].

dacsa clotxera f. *Zea mays* L. [DCVB].

dacsa colomina f. *Zea mays* L. [DCVB].

dacsa confitera f. *Zea mays* L. [DCVB].

dacsa esclafidora f. *Zea mays* L. [DCVB].

dacsa groga f. *Zea mays* L. [DCVB].

dacsa guixenca f. *Zea mays* L. [DCVB].

dacsa lluenta f. *Zea mays* L. [DCVB].

dacsa morisca f. *Zea mays* L. [DCVB].

dacsa moruna f. *Zea mays* L. [DCVB].

dacsa nana f. *Zea mays* L. [DCVB].

dacsa del quixal f. *Zea mays* L. [DCVB].

dacsa del quixalet f. *Zea mays* L. [DCVB].

dacsa rosera f. *Zea mays* L. [DCVB].

dacsa torratera f. *Zea mays* L. [DCVB].

dacsera f. *Zea mays* L. [DCVB].

dàlia f. *Dahlia variabilis* Desf. [BARCELÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].

daliera f. *Dahlia variabilis* Desf. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

degul m. *Phaseolus vulgaris* L. [COSTA].

diego de dia m. *Petunia nyctaginiflora* Juss. [DCVB].

diego de nits m. *Mirabilis jalapa* L. [DCVB].

dionea f. *Dionaea muscipula* Sol. Ex J. Ellis. [DIEC].

dividivi m. *Caesalpinia coriaria* (Jacq.) Willd. [COSTA].

domaguera f. *Lycopersicon esculentum* L. [DCVB].

domatiguera f. *Lycopersicon esculentum* L. [DCVB].

donarda f. *Agave americana* L. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

donarda de ramell f. *Agave americana* L. [DCVB].

donarda retxada f. *Agave americana* L. [DCVB].

- donardera** f. *Agave americana* L. [DCVB].
- dragona blanca** f. *Phaseolus vulgaris* L. [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIEC].
- dragona setsetmanera** f. *Phaseolus vulgaris* L. [DCVB].
- ebenàcia** f. *Diospyros virginiana* L. [FABRA]; [DIEC].
- eicòrnia** f. *Eichhornia crassipes* (Mart.) Solms. [DIEC].
- elodea** f. *Elodea canadensis* Michx. [DIEC].
- enciamets de caputxí** m. pl. *Tropaeolum majus* L. [SALLENT: «ensiamets de caputxí»].
- enganxadones** m. *Xanthium spinosum* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- enganxagossos** m. *Xanthium spinosum* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- enotera** f. *Oenothera biennis* L. [MALAGARRIGA].
- enotera groga** f. *Oenothera biennis* L. [JORBA/VILADIU]
- enramadora** f. *Bougainvillea aurantiaca* Bouillon. [DCVB: «enramadera»].
- enredadora** f. *Bougainvillea aurantiaca* Bouillon. [DCVB: «enredadera, enredadora»].
- erable** m. *Acer saccharum* Marshall. [LABÈRNIA]; [DCVB].
- erable del sucre** m. *Acer saccharum* Marshall. [DIGEC]; [DIEC].
- eritrina** f. *Erythrina crista-gallis* L. [DIEC].
- eritrina cresta de gall** f. *Erythrina crista-gallis* L. [DIEC].
- eritroxilàcia** f. *Erythroylon coca* Lamarck. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- ervinha da parida** f. *Declieuxia aristolochia* Mart. [SALLENT].
- escal·lònia** f. *Escallonia angustifolia* C. Presl. [DIEC].
- escopeta** f. *Phytolacca americana* L. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *Phytolacca decandra* L. [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA].
- escorpins** m. pl. *Xanthium echinatum* Murray. [DIEC].
- *Xanthium strumarium* L. [DCVB]; [CEBALLOS]; [PANAREDA].
- espenca** f. *Agave americana* L. [DCVB].
- espigèlia** f. *Spigelia marilandica* L. [COSTA].
- espina-xoca** f. *Xanthium spinosum* L. [DIGEC]; [FONT I QUER: «espinaxoca»]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIEC]; [PANAREDA].
- estèvia** f. *Stevia rebaudiana* Bert. [GAUSACHS].
- estorac** m. *Liquidambar styraciflua* L. [AGUILÓ: «estorach»].
- estramoni** m. *Datura stramonium* L. [LABÈRNIA]; [COSTA]; [BARCELÓ]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].
- eucrifía** f. *Eucryphia cordiflora* Cav. [COSTA].

eugènia f. *Eugenia uniflora* L. [DIGEC]; [DIEC].

- *Pimenta officinalis* Lindl. [DIGEC]; [DIEC].

eustèfia f. *Eustephia coccinea* Cav. [COSTA].

faig austral m. *Nothofagus antarctica* (G. Forst.) Oerst. [DIGEC]; [DIEC].

falsa acàcia f. *Robinia pseudoacacia* L. [LABÈRNIA: «acàssia falsa»]; [DCVB: «falsa acàcia, falsa càcia»]; [SALLENT]; [BOLÓS/VIGO]; [KREMER].

fava canina f. *Strychnos nux-vomica* L. [SALLENT].

fejjoa f. *Acca sellowiana* (Berg.) Burret. [DIGEC]; [DIEC].

fesol m. *Phaseolus vulgaris* L. [CAVANILLES]; [LABÈRNIA: «fasol, fesol»]; [AGUILÓ: «fasol, fesol»]; [DCVB: «fasol, fesol, fresol»]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT-QUER]; [CEBALLOS: «fasol, fesol»]; [DIEC].

fesola f. *Phaseolus vulgaris* L. [BARCELÓ: «fasola»]; [DCVB: «fasola, fesola»].

fesola f. *Phaseolus vulgaris* L. [DCVB: «fasola, fesola»];

fesol caragolí m. *Phaseolus caracalla* L. [DCVB].

fesoler m. *Phaseolus caracalla* L. [DIEC].

- *Phaseolus lunatus* L. [DIEC].
- *Phaseolus vulgaris* L. [LABÈRNIA: «fesoler»]; [DCVB]; [FABRA]; [CEBALLOS: «fesoler, fesoler»]; [DIGEC]; [DIEC].

fesolera f. *Phaseolus caracalla* L. [DIEC].

- *Phaseolus lunatus* L. [DIEC].
- *Phaseolus vulgaris* L. [BARCELÓ: «fesolera»]; [DCVB: «fesolera, fresolera»]; [FABRA]; [FONT-QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].

fesolet m. *Phaseolus vulgaris* L. [LABÈRNIA: «fasolet»].

- **fesolí** m. *Phaseolus vulgaris* L. [LABÈRNIA: «fasolí»].

fesolí m. *Phaseolus vulgaris* L. [AGUILÓ].

fesolí m. *Phaseolus vulgaris* L. [LABÈRNIA: «fasolí»].

ficus m. *Ficus elàstica* Roxb. ex Hornem. *Ficus populnea* Willd. [DIGEC]; [DIEC].

ficus de cautxú m. *Ficus elàstica* Roxb. ex Hornem. [DIEC].

figuera de moro f. *Opuntia ficus-indica* (L.) Miller. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [BARCELÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [MALAGARRIGA]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA].

figuera de pala f. *Opuntia ficus-indica* (L.) Miller. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].

figuera de pics f. *Opuntia ficus-indica* (L.) Miller. [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS].

figuera de punxa f. *Opuntia ficus-indica* (L.) Miller. [NOGUERA].

figuera d'Índia f. *Opuntia ficus-indica* (L.) Miller. [POU]; [DCVB].

- *Opuntia soehrensii* Britton & Rose. [COSTA: «figuera de Índia»].

figuera d'infern f. *Datura stramonium* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].

figuera infernal borda f. *Datura stramonium* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].

figuerassa f. *Agave americana* L. [AGUILÓ: «figarassa, figarusa, figuerassa»]; [DCVB].

- *Opuntia ficus-indica* (L.) Miller. [SALLENT]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].

filferrera f. *Muehlenbeckia complexa* (A. Cunn) Meisn. [DIEC].

filodendre m. *Philodendron bipinnatifidum* Schott ex Endl. [DIGEC]; [DIEC].

fitolac m. *Phytolacca americana* L. [COSTA: «fitolach»].

- *Phytolacca decandra* L. [COSTA: «fitolach»].
- *Phytolacca dioica* L. [COSTA: «fitolach»].

fitolacàcia f. *Phytolacca americana* L. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

- *Phytolacca decandra* L. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *Phytolacca dioica* L. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

floravia f. *Xanthium spinosum* L. [BARCELÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].

flor de coral f. *Erythrina crista-gallis* L. [DIGEC: «flor de corall»]; [DIEC].

flor de la passió f. *Passiflora caerulea* L. [DCVB]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC].

- *Passiflora edulis* Sims. [BÄRTELS].

flor de lluna f. *Ipomoea alba* L. [DIGEC]; [DIEC].

flor del sol f. *Helianthus annuus* L. [CEBALLOS].

flor dels tres claus f. *Passiflora caerulea* L. [DIEC].

flor de Nadal f. *Euphorbia pulcherrima* Willd. ex Klotsch. [DIEC].

flor de nit f. *Mirabilis jalapa* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [BÄRTELS]; [DIGEC]; [DIEC].

flor de papallona f. *Schizanthus pinnatus* R. et P. [DIGEC]; [DIEC].

flor de Pasqua *f.* *Euphorbia pulcherrima* Willd. ex Klotsch. [CEBALLOS: «flor de Pasqua»].

flor de Sant Agustí *f.* *Gomphrena globosa* L. [DIEC].

flor de tot l'any *f.* *Gomphrena globosa* L. [DIEC].

florispondi *m.* *Datura sanguinea* Ruiz et Pav. [COSTA].

flox *m.* *Phlox drummondii* Hook. [DIEC].

forment d'Índia *m.* *Zea mays* L. [SANNA]; [CORBERA: «froment d'Índia»];

francxipan *m.* *Plumeria rubra* L. [COSTA].

fúcsia *f.* *Fuchsia magellanica* Lam. [DCVB]; [FABRA]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [CHANES].

fulla de sucre *f.* *Stevia rebaudiana* Bert. [GAUSACHS]

fustet *m.* *Maclura tinctoria* (L.) D. Don ex Steud. [LABÈRNIA]; [DIEC].

gaferots *m. pl.* *Xanthium strumarium* L. [CEBALLOS].

gafet *m.* *Xanthium spinosum* L. [DIEC].

gafets bords *m. pl.* *Xanthium strumarium* L. [CEBALLOS].

gafets petits *m. pl.* *Xanthium spinosum* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].

gaguei *m.* *Ficus populnea* Willd. [COSTA: «gaguey»].

galà de nit de flor roja *m.* *Cestrum elegans* (Brongn. Ex Neumann) Schtdl. [BÄRTELS].

gallàrdia *f.* *Gallardia pulchella* Foug. [DIGEC]; [DIEC].

garfuana *f.* *Maclura tinctoria* (L.) D. Don ex Steud. [COSTA].

gatxalí *m.* *Annona reticulata* L. [LABÈRNIA].

gelsemí *m.* *Gelsemium sempervirens* L. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

geofrea *f.* *Geoffroea decorticans* (Hook. & Arn.) Burkart. [COSTA].

- *Geoffroea jamaicensis* (Wright.) Urb. [COSTA].

- *Geoffroea violacea* (Aubl.) Pers. [COSTA].

gesnèria *f.* *Gesneria humilis* L. [COSTA].

gessamí de Virgínia *m.* *Campsis radicans* (L.) Seem. [DIGEC]; [DIEC].

gessamí de Xile *m.* *Mandevilla laxa* (Ruiz & Pav.) Woodson. [DIGEC].

gilbèrtia *f.* *Dendropanax arboreus* (L.) Decne & Planch. [COSTA].

gineri *m.* *Cortaderia selloana* (Schult. & Schult. F.) Asch & Graebn. [BOLÓS/VIGO]; [DIEC].

gira-sol *m.* *Helianthus annuus* L. [SANELO: «girasol»]; [BELVITGES: «girasol»]; [LABÈRNIA: «girasol»]; [BARCELÓ: «girassol»]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [SANNA]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA].

girocarpo *m.* *Girocarpus americanus* Jacq. [COSTA].

gloxínia *f.* *Sinningia chinensis* (Link) C. K. Schneid. [FABRA]; [CEBALLOS]; [DIEC].

goacuàs *m.* *Myroxylon balsamum* (L.) Harms. [COSTA].

godoia *f.* *Godoya obovata* Ruiz & Pav. [COSTA: «godoya»].

gossets *m. pl.* *Xanthium spinosum* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC].

gossos *m. pl.* [FONT I QUER].

gram d'Amèrica *m.* *Stenotaphum secundatum* (Walt.) Kuntze. [DIEC].

granadillo *m.* *Dahlbergia glomerata* Hemsl. [LABÈRNIA].

grans de rosari *m. pl.* *Canna indica* L. [DCVB].

guaco *m.* *Aristolochia anguicida* L. [COSTA]; [SALLENT].

guadua *f.* *Guadua angustifolia* Kunth. [LABÈRNIA].

guaiaba *f.* *Psidium guajava* L. [SALLENT].

guaiaber *m.* *Psidium guajava* L. [LABÈRNIA: «guayabo»]; [DCVB]; [FABRA]; [BÄRTELS]; [DIEC].

guaiac *m.* *Guayacum officinale* L. [LABÈRNIA: «guayaco»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].

guanabaner *m.* *Annona muricata* L. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

guanàbano *m.* *Annona muricata* L. [COSTA].

guano *m.* *Coccothrinax miraguama* (Kunth) Becc. [LABÈRNIA].

guao *m.* *Rhus juglandifolia* Willd. ex Roem. & Schult. [COSTA].

guaranà [pl. -às] *f.* *Paullinia cupana* Kunth. [COSTA: «guarana»]; [DIEC].

guarango *m.* *Caesalpinia spinos* (Molina) Kuntze. [COSTA].

guitarrons *f. pl.* *Agave americana* L. [SALLENT].

gutxets *m. pl.* *Xanthium spinosum* L. [DIEC].

hamamelidàcia *f.* *Hamamelis virginiana* L. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

hamamelis *m.* *Hamamelis virginiana* L. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

haramo *m.* *Bursera gummifera* Jacq. [COSTA].

heliant *m.* *Helianthus annuus* L. [FABRA].

- *Helianthus tuberosus* L. [FABRA].

heliotropi *m.* *Helianthus annuus* L. [LABÈRNIA].

- *Heliotropium arborescens* L. [BARCELÓ: «heliotropo»]; [FABRA: «heliotrop»].

- *Heliotropium peruvianum* L. [BARCELÓ: «*heliotropo*»]; [FABRA: «*heliotrop*»].

heliotropi de jardí *m.* *Heliotropium arborescens* L. [DIEC].

- *Heliotropium peruvianum* L. [DIEC].

hematòxil *m.* *Haematoxylon campechianum* L. [COSTA].

herba *f.* *Nicotiana tabacum* L. [DCVB].

herba de la Pampa *f.* *Cortaderia selloana* (Schult. & Schult. F.) Asch & Graebn. [DIEC].

herba de la passió *f.* *Passiflora caerulea* L. [DCVB]; [BÄRTELS]; [DIEC].

herba de la princesa *f.* *Lippia triphylla* Kunth. [LABÈRNIA]; [DCVB].

herba de l'asma *f.* *Datura stramonium* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC].

herba del mal de queixal *f.* *Acmella oleracea* (L.) R. K. Jansen. [LABÈRNIA: «*herba de mal de caixals*»]; [BARCELÓ: «*herba de mal de caixal*»]; [DCVB].

herba de l'oblea *f.* *Phytolacca decandra* L. [DCVB].

herba de l'ofec *f.* *Datura stramonium* L. [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC].

herba dels leprosos *f.* *Chenopodium ambrosioides* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].

herba de tres claus *f.* *Xanthium spinosum* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC].

herba llüisa *f.* *Lippia triphylla* Kunth. [BARCELÓ]; [DCVB: «*herba-lluïsa*»]; [SANNA];

herba mate *f.* *Ilex paraguariensis* A. St. Hil. [DIGEC]; [DIEC].

herba pudent *f.* *Datura stramonium* L. [CEBALLOS]. [BARCELÓ: «*herba pudenta*»]; [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS].

- *Tagetes minuta* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].

herba talpera *f.* *Datura stramonium* L. [CEBALLOS]. [LABÈRNIA: «*herba taupera*»]; [DCVB]; [FONT I QUER]; [DIGEC]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIEC].

herba talpinera *f.* *Datura stramonium* L. [DCVB]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].

hernàndia *f.* *Hernandia jamaicensis* Britton & Harris. [LABÈRNIA].

hevea *f.* *Hevea brasiliensis* Muell. [DIEC].

hícoris *m.* *Carya illinoensis* (Wangenh.) K. Koch. [COSTA].

hidrastis *m.* *Hydrastis canadensis* L. [DIEC].

hipomànica *f.* *Nierembergia hippomanica* Miers. [COSTA].

hitigú *m.* *Myrceugenia rufa* (Colla.) Skottsbo. ex Kausel. [COSTA].

jàutia *f.* *Xanthosoma sagittifolium* (L.) Schott. [BÄRTELS «*yautia*»].

ibabiraba *m.* *Campomanesia guaviroba* (DC) Kiaersk. [COSTA].

icac m. Chrysobalanus icaco L. [LABÈRNIA: «*icaco*»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

icacinàcia f. Chrysobalanus icaco L. [FABRA].

icicariba f. Protium icicariba March. [COSTA].

indiana f. Aster sedifolius L. [BOLÓS/VIGO]; [PANAREDA].

inga f. Inga edulis March. [COSTA].

ipecacuana f. Cephaelis ipecacuanha Botero [LABÈRNIA]; [DIGEC]; [DIEC].

iuca f. Yucca aloifolia L. [CAVANILLES]; [LABÈRNIA: «*yuca*»]; [BARCELÓ: «*juca*, *yuca*»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].

- *Yucca elephantipes* Baker in Regel. [BÄRTELS]; [DIEC]; [CHANES].

jaborandi m. Pilocarpus jaborandi Holmes. [COSTA: «*jaburandiba*»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].

jacapucago m. Lecythis usitata Miers. [COSTA].

jacaranda f. Jacaranda mimosifolia D. Don. [DIEC].

jacint d'aigua m. Eichhornia crassipes (Mart.) Solms. [BÄRTELS].

jalapa f. Exogonium purga Lindl. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC].

jamacarú m. Cereus jamacaru DC. [COSTA].

jamai m. Pimenta officinalis Lindl. [DCVB].

janipaba m. Genipa americana L. [COSTA].

jataboca m. Guadua weberbaueri Pilger. [COSTA].

jatrofi m. Jatropha curcas L. [COSTA].

jatxali m. Genipa americana L. [COSTA].

jecuiba m. Cariniana legalis R. Knuth. [COSTA: «*jecuyba*»].

jeniquèn m. Agave rigida Mill. [COSTA].

jia f. Adelia ricinella L. [COSTA].

jacama f. Pachyrhizus erosus (L.) Urb. [COSTA].

jipijapa f. Carludovica palmata Ruiz & Pav. [BARCELÓ].

jobo m. Spondias mombin L. [COSTA].

judia f. Phaseolus vulgaris L. [CORBERA].

laguncular m. Laguncularia racemosa (L.) C. F. Gaernt. [COSTA].

lantana f. Lantana camara L. [BÄRTELS]; [DIGEC]; [DIEC]; [CHANES].

lapatx m. Tabebuia heptaphylla (Vell.) Toledo. [COSTA].

lecitidàcia f. Lecythis usitata Miers. [FABRA].

- libocedre** *m.* *Calocedrus decurrens* (Torr.) Florin. [DIEC].
- liquidàmbar** *m.* *Liquidambar styraciflua* L. [DIEC]; [CHANES].
- lis** *m.* *Amaryllis formosíssima* L. [DIEC].
- llagasta** *f.* *Xanthium spinosum* L. [DIEC].
- llagastes** *f.pl.* *Xanthium spinosum* L. [FONT I QUER].
- llambrusca** *f.* *Vitis labrusca* L. [BARCELÓ]; [FABRA]; [KREMER]. [DIEC].
- llambrusquer** *m.* *Vitis labrusca* L. [FABRA]; [DIEC].
- llapassa borda** *f.* *Xanthium echinatum* Murray. [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA].
- llapassa menor** *f.* *Xanthium strumarium* L. [CEBALLOS]; [PANAREDA].
- lledoner americà** *m.* *Celtis occidentalis* L. [DIEC].
- llengua rodona** *f.* *Aristolochia anguicida* L. [DIEC].
- *Aristolochia labiata* Willd. [DIEC].
 - *Aristolochia serpentaria* L. [DIEC].
- lliri tigrat** *m.* *Tigridia pavonia* (L.) DC. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- llufes** *f. pl.* *Xanthium spinosum* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- *Xanthium strumarium* L. [CEBALLOS].
- lucma** *f.* *Pouteria lucuma* (Ruiz & Pav.) Kuntze. [COSTA].
- maclura** *f.* *Maclura pomifera* (Raf.) Schneid. [DIEC]; [CHANES].
- macuba** *m.* *Nicotiana tabacum* L. [COSTA].
- madí** *m.* *Maia sativa* Mol. [COSTA].
- magallana** *f.* *Magallana trialata* Suessung. [COSTA].
- magnoli** *m.* *Magnolia grandiflora* L. [DCVB].
- magnòlia** *f.* *Magnolia grandiflora* L. [COSTA]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [CEBALLOS]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC]; [CHANES].
- magnoliàcia** *f.* *Magnolia grandiflora* L. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- magnolier** *m.* *Magnolia grandiflora* L. [DCVB]; [DIGEC].
- magnoliera** *f.* *Magnolia grandiflora* L. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- maguei** *m.* *Agave americana* L. [LABÈRNIA: «maguey»]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA].
- *Yucca aloifolia* L. [SALLENT].
- mahònia** *f.* *Mahonia aquifolium* (Pursh) Nutt. [DIEC].
- maie** *m.* *Zea mays* L. [LABÈRNIA].

maís *m.* *Zea mays* L. [DCVB].

malagueta *f.* *Pimenta officinalis* Lindl. [SALLENT].

mallorquer *m.* *Zea mays* L. [DCVB]; [MASSANA].

malpighiàcia *f.* *Malpighia emarginata* L. [FABRA].

mamei *m.* *Mammea americana* L. [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

- *Pouteria sapota* Jacq. [LABÈRNIA: «mamey»].

mamella de monja *f.* *Mammillaria sheldonii* (Britton & Rose) Boed. [DIGEC]; [DIEC].

mançanillo *m.* *Hippomane Mancinella* L. [COSTA: «mansanillo»].

mandioca *f.* *Manihot esculenta* Crantz. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

mangle *m.* *Rhizophora mangle* L. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

maniot *m.* *Manihot glaziovii* Muell. Arg. [DIGEC]; [DIEC].

maranta *f.* *Maranta arundnacea* L. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

marantàcia *f.* *Maranta arundnacea* L. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

maranyó *m.* *Anacardium occidentale* L. [COSTA].

maranyoner *m.* *Anacardium occidentale* L. [COSTA].

marcatemps *m.* *Helianthus annuus* L. [DCVB].

margalló *m.* *Euterpe edulis* Mart. [DIEC].

margalló del Brasil *m.* *Euterpe edulis* Mart. [DIEC].

marialluïsa *f.* *Lippia triphylla* Kunth. [LABÈRNIA: «maria lluïsa, marialluïsa»]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT-QUER]; [CEBALLOS]; [SANNA]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [Paraules cuina].

marieta *f. pl.* *Canna indica* L. [LABÈRNIA].

marietes de rosari *f. pl.* *Canna indica* L. [BARCELÓ: «marietas de rosari»].

marillà *m.* *Nicotiana tabacum* L. [COSTA].

maripa *f.* *Attalea maripa* (Aubl.) Mart. [COSTA].

maripenda *f.* *Liquidambar styraciflua* L. [COSTA].

marxant *m.* *Amaranthus retroflexus* L. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC]; [BÀYER].

masarandiba *f.* *Manilkara bidentata* (A. DC.) A. Chev. [COSTA].

matacà *m.* *Strychnos nux-vomica* L. [DCVB]

mate *f.* *Ilex paraguariensis* A. St. Hil. [DIGEC]; [DIEC].

màtic *m.* *Buddleja globosa* Hope. [COSTA: «màtich»].

matísia *f.* *Matisia cordata* Hump. & Bonpl. [COSTA].

mediciner *m.* *Jatropha curcas* L. [COSTA].

melòquia *f.* *Melochia corchorifolia* L. [COSTA].

menodor *m.* *Menodora jaliscana* B. L. Turner. [COSTA].

menta americana *f.* *Tagetes minuta* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].

menta d'Amèrica *f.* *Tagetes minuta* L. [DCVB].

meravella *f.* *Ipomoea alba* L. [BELVITGES: «maravella»]; [LABÈRNIA: «maravella»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].

- *Ipomoea batatas* Lam. [BELVITGES: «maravella»]; [LABÈRNIA: «maravella»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- *Ipomoea carnea* Jacq. [BELVITGES: «maravella»]; [LABÈRNIA: «maravella»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- *Ipomoea indica* (Burm. F.) Merr. [BELVITGES: «maravella»]; [LABÈRNIA: «maravella»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
- *Ipomoea purpurea* (L.) Roth. [BELVITGES: «maravella»]; [LABÈRNIA: «maravella»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].

meravella de nit *f.* *Mirabilis jalapa* L. [DCVB]; [DIEC].

mescal *m.* *Yucca aloifolia* L. [COSTA].

mesquite *f.* *Prosopis juliflora* (Sw.) DC. [COSTA: «mesquita»]; [DIEC].

mètel *m.* *Datura metel* L. [CEBALLOS]; [DIEC].

metxoacan *m.* *Convolvulus mechoacanna* L. [COSTA].

metzines de llop *f. pl.* *Lycopersicon esculentum* L. [SALLENT].

microstàquida *f.* *Bauhinia microstachya* (Raddi) J. F. Macbr. [COSTA].

mill *m.* *Zea mays* L. [ROS].

milloc *m.* *Zea mays* L. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FONT I QUER]; [DIGEC]; [DIEC].

milloca *f.* *Zea mays* L. [DCVB]; [DIEC].

millot *m.* *Zea mays* L. [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS].

mimosa *f.* *Acacia farnesiana* (L.) Willd. [FABRA]; [CEBALLOS].

- *Mimosa púdica* L. [FABRA].

mirabajà *m.* *Mirabilis jalapa* L. [BARCELÓ]; [AGUILÓ: «mirabejà»]; [DCVB]; [DIEC].

miraguà *m.* *Araujia sericifera* Brot. [PANAREDA].

miraguà de jardí *m.* *Araujia sericifera* Brot. [BOLÓS/VIGO]; [DIEC].

miraguà fals *m.* *Araujia sericifera* Brot. [DIEC].

miraguama *f.* *Ceiba pentandra* (L.) Gaertn. [COSTA].

- *Coccolobium miraguama* (Kunth) Becc. [COSTA].

miraguaner *m.* *Ceiba pentandra* (L.) Gaertn. [DIEC].

mira-sol *m.* [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC].

mixe *m.* *Nicotiana tabacum* L. [COSTA].

mocaia *f.* *Acrocomia aculeata* (Jacq.) Lodd ex Mart. [COSTA: «mocaya»].

moc de gall *m.* *Amaranthus caudatus* L. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].

moc de galldindi *m.* *Amaranthus caudatus* L. [DCVB].

moc d'indiot *m.* *Amaranthus caudatus* L. [BARCELÓ: «moch d'indiot»]; [DCVB: «moc d'endiot»].

moguïn *m.* *Swietenia mahogoni* Jacq. [DCVB: «moguïn, mòguïn, mòguini»]; [SANNA: «mògano»].

molle *m.* *Schinus molle* L. [COSTA].

molsa espanyola *f.* *Tillandsia usneoides* L. [BÄRTELS].

monarda *f.* *Monarda didyma* L. [COSTA].

moneato *m.* *Ipomoea batatas* Lam. [DCVB].

monei *m.* *Ipomoea batatas* Lam. [DCVB].

mongeta *f.* *Phaseolus vulgaris* L. [LABÈRNIA]; [BARCELÓ: «monjeta»]; [DCVB]; [SALLENT]; [FONT-QUER]; [CEBALLOS: «mongeta, muncheta»].

mongetera *f.* *Phaseolus caracalla* L. [DIEC].

- *Phaseolus lunatus* L. [DIEC].
- *Phaseolus vulgaris* L. [AGUILÓ]; [BARCELÓ: «monjetera»]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT-QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].

mongetera vermella *f.* *Phaseolus vulgaris* L. [BOLÓS/VIGO].

moniatara *f.* *Ipomoea batatas* Lam. [DCVB]; [DIEC].

moniato *m.* *Ipomoea batatas* Lam. [BARCELÓ]; [SALLENT]; [FABRA]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [VENY Eivissenc: «moneiato»]; [DIEC]; [Paraules cuina].

monja *f.* *Phaseolus vulgaris* L. [AGUILÓ: «munja (Rosselló)»]; [DCVB]; [FABRA].

monstera *f.* *Monstera deliciosa* Liebm. [DIEC].

moresc *m.* *Zea mays* L. [BELVITGES]; [LABÈRNIA: «moresch»]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].

morissa *f.* *Zea mays* L. [DCVB].

moritxe *m.* *Mauritia flexuosa* L. [COSTA].

morrissà *m. Tropaeolum majus* L. [BARCELÓ *Flora Balears*: «morrissà»]; [DCVB]; [FONT I QUER: «murrissà»]; [CEBALLOS: «murrissà»].

morritort d'Índies *m. Tropaeolum majus* L. [LABÈRNIA: «morritort de Índias»]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].

motaqui *m. Scheelea princeps* (Mart.) Karst.. [COSTA].

mureci *m. Byrsonima crassifolia* (L.) Kunth.. [COSTA].

murtera *f. Begonia semperflorens* Link. [DCVB: «murtera, murtereta, murtrera»].

nard *m. Polyanthes tuberosa* L. [LACAVALLERIA: «nardo»]; [BELVITGES: «nardo»«nardo»]; [LABÈRNIA: «nardo»]; [BARCELÓ: «nardo»]; [DCVB: «nard, nardo, nart»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

narriola *f. Xanthium spinosum* L. [FONT I QUER]; [DIEC].

narrioles *f. pl. Xanthium spinosum* L. [DCVB].

nebulosa *f. Panicum capilare* L. [BOLÓS/VIGO]; [DIEC].

negundo *m. Acer negundo* L. [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA].

nicociana *f. Nicotiana tabacum* L. [BELVITGES «nicosiana»]; [LABÈRNIA].

noguera americana *f. Carya illinoensis* (Wangenh.) K. Koch. [COSTA]; [DIEC].

- *Carya ovata* (Mill.) K. Koch. [DIEC].

- *Juglans nigra* L. [COSTA].

noguera blanca americana *f. Carya ovata* (Mill.) K. Koch. [DIGEC].

noguera del Brasil *f. Bertholletia excelsa* Humb. & Bonpl. [DIEC].

noguera negra *f. Juglans nigra* L. [DIEC]; [PANAREDA].

nopal *m. Opuntia ficus-indica* (L.) Miller. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

notxeres *f. pl. Mirabilis jalapa* L. [BARCELÓ: «notxeras»].

nou vòmica *f. Strychnos nux-vomica* L. [SALLENT].

nyama *f. Helianthus tuberosus* L. [DCVB].

nyame *m. Helianthus tuberosus* L. [COSTA]; [AGUILÓ].

nyàmera *f. Helianthus tuberosus* L. [AGUILÓ: «nyàmara»]; [DCVB]; [SALLENT: «nyàmara»]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIEC]; [PANAREDA].

nyandubai *m. Prosopis afinis* Sprengel. [COSTA: «nyandubay»].

- nyangapiré** *m. Eugenia uniflora* L. [SALLENT].
- nyora** *f. Capsicum annuum* L. [DIGEC]; [DIEC].
- ocossol** *m. Liquidambar styraciflua* L. [LABÈRNIA].
- ocot** *m. Pinus montezumae* Lamb. [COSTA].
- ocuja** *m. Calohyllum brasiliense* L. Cambess. [COSTA].
- ombú** [pl. -ús] *m. Phytolacca dioica* L. [COSTA]; [DIEC].
- orval** *m. Datura stramonium* L. [FONT I QUER].
- otova** *f. Myristica otoba* Hump. & Bonpl. [COSTA].
- pacana** *f. Carya illinoensis* (Wangenh.) K. Koch. [CEBALLOS]; [DIEC].
- pacaner** *m. Carya illinoensis* (Wangenh.) K. Koch. [COSTA: «pacanier»]; [DIEC].
- pa de cucut** *m. Oxalis debilis* Humb., Bonpl. et Kunth. [DIEC].
- *Oxalis tuberosa* Molina [DIEC].
- pala** *f. Opuntia ficus-indica* (L.) Miller. [POU].
- palera** *f. Opuntia ficus-indica* (L.) Miller. [AGUILÓ]; [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- palera xumba** *f. Opuntia ficus-indica* (L.) Miller. [CAVANILLES: «palera chumba»].
- paletuvi** *m. Rhizophora mangle* L. [COSTA]; [FABRA]; [DIEC].
- palissandre** *m. Dahlbergia nigra* Allemao. [COSTA: «palisandro»]; [SALLENT]; [DIEC].
- palmera blava** *f. Brahea armata* S. Watson. [BÄRTELS].
- palmera de cera** *f. Copernicia prunifera* (Mill.) H. Moore. [DIEC].
- palmera de Panamà** *f. Carludovica palmata* Ruiz & Pav. [DIGEC]; [DIEC].
- palmera reial** *f. Roystonea regia* (Kunth) O. F. Cock. [DIEC].
- palo santo** *m. Guayacum officinale* L. [LABÈRNIA].
- palqui** *m. Buddleja globosa* Hope. [COSTA].
- *Cestrum parqui* L.Hér. [COSTA]; [CEBALLOS].
- palto** *m. Persea americana* Mill. [DCVB].
- panacoco** *m. Swartzia panacoco* (Aubl.) R. S. Cowan. [COSTA].
- panís** [pl. -issos] *m. Zea mays* L. [SANELO]; [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [BARNILS]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [MASSANA]; [DIGEC]; [DIEC].
- panís de colom** *m. Zea mays* L. [DCVB].
- panís de fer roses** *m. Zea mays* L. [DCVB].
- panís de les Índies** *m. Zea mays* L. [AGUILÓ].
- panís de l'Índia** *m. Zea mays* L. [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC].

panís de monja *m. Zea mays* L. [DCVB].

panís petador *m. Zea mays* L. [DCVB].

panís roig *m. Zea mays* L. [DCVB].

panís roser *m. Zea mays* L. [DCVB].

panís saragossà *m. Zea mays* L. [DCVB].

panissera *f. Zea mays* L. [DCVB].

papagai *m. Amaranthus tricolor* L. [LABÈRNIA: «papagall, papagay»]; [DCVB].

- *Caladium bicolor* Vent. [LABÈRNIA: «papagall, papagay»]; [DIGEC].

papai *m. Carica papaya* L. [COSTA: «papay»]; [DCVB].

papaier *m. Carica papaya* L. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

pareira brava *f. Chondrodendron tomentosum* Ruiz & Pav. [COSTA: «pareyra-brava»].

parivoa *f. Crudia parivoa* DC. [COSTA].

parkinsònia *f. Parkinsonia aculeata* L. [DIEC].

parquinsònica *f. Parkinsonia aculeata* L. [BÄRTELS]; [CHANES].

parra borda *f. Vitis labrusca* L. [BARCELÓ].

passionària *f. Passiflora caerulea* L. [DCVB].

passionera *f. Passiflora caerulea* L. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [BARCELÓ]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [MALAGARRIGA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC].

pataca *f. Helianthus tuberosus* L. [CEBALLOS].

- *Solanum tuberosum* L. [AGUILÓ]; [DCVB].

pataca de pala *f. Helianthus tuberosus* L. [DCVB].

pataca petorrera *f. Helianthus tuberosus* L. [DCVB].

patagua *f. Crinodendron patagua* Mol. [COSTA].

patanera *f. Solanum tuberosum* L. [DCVB].

pataquera *f. Solanum tuberosum* L. [DCVB].

patata *f. Solanum tuberosum* L. [BARCELÓ]; [AGUILÓ].

patata de canya *f. Helianthus tuberosus* L. [BARCELÓ; «patata de caña»]; [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC].

patata de Màlaga *f. Ipomoea batatas* Lam. [BARCELÓ]; [FABRA].

patatera *f. Solanum tuberosum* L. [LABÈRNIA]; [BARCELÓ]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].

patatxo *m. Helianthus tuberosus* L. [AGUILÓ].

- *Paullinia cupana* Kunth. [FABRA]; [DIEC].

pavia f. Aesculus pavia L. [DIEC].

pebràs m. Capsicum annuum L. [SALLENT].

pebrasser m. Capsicum annuum L. [DCVB].

pebre m. Capsicum annuum L. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [SALLENT]; [SANNA].

pebreboner m. Schinus molle L. [DCVB].

pebre bord m. Schinus molle L. [CAVANILLES].

pebre d'ase m. Capsicum villosum Sendtn. [BARCELÓ: «prebe d'ase»].

pebre de banyeta m. Capsicum annuum L. [FONT I QUER].

pebrer m. Capsicum annuum L. [BELVITGES]; [BARCELÓ: «pebrer, preber»]; [AGUILÓ]; [DCVB: «pebrer, preber»]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC].

pebrera f. Capsicum annuum L. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [CEBALLOS]; [DIEC].

pebrera de coralet m. Capsicum annuum L. [FONT I QUER].

pebrer bord m. Schinus molle L. [BARCELÓ: «preber bord»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

pebrer de banyeta m. Capsicum annuum L. [BARCELÓ: «preber de banyeta»].

pebrer de Jamaica m. Pimenta officinalis Lindl. [DIEC].

pebrer de morro de bou m. Capsicum annuum L. [BARCELÓ: «preber de morro de bou»]; [DCVB].

pebrer desmai. m. Schinus molle L. [BARCELÓ: «preber desmay»]; [DCVB].

pebrerera f. Capsicum annuum L. [AGUILÓ]; [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].

pebrerot m. Capsicum annuum L. [MARTINES].

pebrerota f. Capsicum annuum L. [MARTINES].

pebreta f. Capsicum annuum L. [MARTINES].

pebreter m. Capsicum annuum L. [DCVB].

- *Schinus molle* L. [DCVB].

pebrina f. Capsicum annuum L. [LABÈRNIA]; [SALLENT].

- *Capsicum annuum* L. [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [DIGEC]; [DIEC].

pebrinera f. Capsicum annuum L. [DCVB].

pebrot m. Capsicum annuum L. [LACAVALLERIA]; [LABÈRNIA]; [CEBALLOS]; [DIEC].

pebrot coent m. Capsicum annuum L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].

pebroter *m.* *Capsicum annuum* L. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].

pebrotera *f.* *Capsicum annuum* L. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC].

pebrotera de jardí *f.* *Solanum pseudocapsicum* L. [DIEC].

pebrot picant *m.* *Capsicum annuum* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].

peiot *m.* *Lophophora williamsii* (Lem. Ex Salm. Syck.) J. M. Coult. [DIGEC]; [DIEC].

penca *f.* *Agave americana* L. [AGUILÓ].

perler *m.* *Symphoricarpos albus* (L.) Blake. [BOLÓS/VIGO]; [DIEC].

perles *f. pl.* *Anaphalis margaritaceae* (L.) Benth & Hook. [DIEC].

perpetolera *f.* *Gomphrena globosa* L. [DCVB].

perpètua *f.* *Gomphrena globosa* L. [LABÈRNIA]; [BARCELÓ]; [DCVB: «perpeto»]; [FABRA]; [DIEC].

perpetuïna *f.* *Gomphrena globosa* L. [SALLENT]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].

persimó *m.* *Diospyros virginiana* L. [DIEC].

pestetera *f.* *Capsicum annuum* L. [DCVB].

petúnia *f.* *Petunia nyctaginiflora* Juss. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].

- *Petunia nyctaginiflora* Juss. [LABÈRNIA].

peu americà *m.* *Vitis labrusca* L. [SADURNÍ]; [NAVARRO *Terra Alta*: 205: «americà»].

pi d'Alaska *m.* *Tsuga heterophylla* (Raf.) Sarg. [DIEC].

pi de Monterrey *m.* *Pinus radiata* D. Don. [DIEC].

pi de Xile *m.* *Araucaria araucana* (Molina) K. Koch. [DIEC].

pi d'Oregon *m.* *Pseudotsuga menziesii* (Mirb) Franco. [DIEC].

pifano *m.* *Zea mays* L. [LABÈRNIA].

pi insigne *m.* *Pinus radiata* D. Don. [DIGEC]; [DIEC]; [CHANES].

pimentera *f.* [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [CEBALLOS].

pimentonera *f.* *Capsicum annuum* L. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB: «pimentonera, pimentonera»]; [CEBALLOS].

pinotx *m.* *Zea mays* L. [DCVB].

pinya d'Índies *f.* *Ananas comosus* (L.) Merr. [LABÈRNIA: «pinya de Índies»].

piritú *m.* *Bactris piritu* (Karst) Wendl. [COSTA].

piringall *m.* *Zea mays* L. [COSTA].

pi strob *m.* *Pinus strobus* L. [KREMER].

pita f. *Agave americana* L. [LABÈRNIA]; [BARCELÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIGEC]; [CEBALLOS]; [DIEC].

pita-aia f. *Hylocereus undatus* (Haworth) Britton & Rose. [COSTA: «*pitahaya*»].

pitalassa f. *Agave americana* L. [DCVB: «*pitalassa, piterassa, pitrassa*»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

pitèra f. *Agave americana* L. [DCVB: «*pitèra, pitra, pitrera* »]; [FABRA]; [VENY Eivissenc: «*pitrera*»]; [DIEC].

planta americana f. *Vitis labrusca* L. [DCVB].

planta de l'amor f. *Amaranthus tricolor* L. [DCVB]; [DECat].

planta de les plomes f. *Cortaderia selloana* (Schult. & Schult. F.) Asch & Graebn. [DIEC].

plantalamor f. *Amaranthus tricolor* L. [DECat].

plàtan m. *Platanus occidentalis* L. [AGUILÓ: «*platé*»]; [BARCELÓ: «*plàtano*»]; [DCVB: «*plàtan, platana, plàtano, plater*»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

plàtan d'Amèrica m. *Platanus occidentalis* L. [DIEC].

plataner m. *Platanus occidentalis* L. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].

ploma de Santa Teresa f. *Epphyllum speciosum* (Bonpland) Cav. [BARCELÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].

plomes f. pl. *Cortaderia selloana* (Schult. & Schult. F.) Asch & Graebn. [BOLÓS/VIGO].

podofil m. *Podophyllum peltatum* L. [DIEC].

poinciana f. *Caeslpinia Gilliesii* (Hook.)D. Dietr. [DIEC].

polígala f. *Polygala senega* L. [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [MALAGARRIGA]; [DIEC].

polígala de Virgínia f. *Polygala senega* L. [DCVB]; [MALAGARRIGA]; [DIEC].

poligalàcia f. *Polygala senega* L. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].

poll m. *Populus canadensis* Moench. [DIEC].

polla del Canadà f. *Populus deltoides* Marshall. [CEBALLOS];

pollanc m. *Populus canadensis* Moench. [DIEC].

pollancre m. *Populus canadensis* Moench. [DIEC].

pollancre carolí m. *Populus deltoides* Marshall. [DIEC].

pollancre del Canadà m. *Populus canadensis* Moench. [BOLÓS/VIGO]; [KREMER]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA].

poll carolí m. *Populus deltoides* Marshall. [DCVB]; [CEBALLOS].

poll del Canadà m. *Populus canadensis* Moench. [DCVB].

poma de terra f. *Solanum tuberosum* L. [CORBERA].

pomata f. *Lycopersicon esculentum* L. [DCVB]; [CORBERA: «pumata»]

pomelo m. *Citrus x paradisi* Macfad. [DIEC].

pomera d'Índies f. *Annona cherimola* Mill. [DCVB].

ponsètia f. *Euphorbia pulcherrima* Willd. ex Klotsch. [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].

portaempelt m. *Vitis labrusca* L. [DIEC].

portulaca f. *Portulaca grandiflora* Hook. [DCVB: «portolaga, portulaca»]; [DIEC].

portulacàcia f. *Portulaca grandiflora* Hook. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].

pota de vaca f. *Bauhinia forficata* Link. [DIEC]; [CHANES].

- *Bauhinia microstachya* (Raddi) J. F. Macbr. [DIEC]; [CHANES].

potiparà m. *Nicotiana tabacum* L. [COSTA].

pseudotsuga f. *Pseudotsuga menziesii* (Mirb) Franco. [DIEC].

pudent m. *Datura stramonium* L. [FONT I QUER].

punyalera f. *Agave americana* L. [DCVB].

quàssia f. *Quassia amara* L. [SALLENT]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

quàssia amarga f. *Quassia amara* L. [LABÈRNIA].

quàssia de Jamaica f. *Picrasma excelsa* (Sw.) Planch. [FABRA]; [DIEC].

quebratxo blanc m. *Aspidosperma quebracho-blanco* Schltr. [DIEC].

quebratxo vermell m. *Schinopsis balansae* Eng. [DIGEC]; [DIEC].

- *Schinopsis lorentzii* (Griseb.) Engl. [DIGEC]; [DIEC].

quenopodi m. *Chenopodium ambrosioides* L. [FABRA]; [DIEC].

- *Chenopodium quinoa* Willd. [FABRA]; [DIEC].

quenopodiàcia f. *Chenopodium ambrosioides* L. [FABRA]; [DIEC].

- *Chenopodium botrys* L. [DIEC].
- *Chenopodium quinoa* Willd. [FABRA]; [DIEC].

quercitró m. *Quercus velutina* Lamb. [COSTA].

quibei m. *Solenopsis longiflora* (L.) Almeida. [COSTA: «quibey»].

quil-laia f. *Quillaja saponària* Molina. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].

quinaquina f. *Cinchona officinalis* L. [Belvitge].

quini m. *Cinchona officinalis* L. [COSTA].

quinquina f. *Cinchona officinalis* L. [SALLENT].

quínua f. *Chenopodium quinoa* Willd. [COSTA].

quinual *m. Polylepis incana* Kunth. [COSTA].

rabequera *f. Cucurbita màxima* Duchesne. [AGUILÓ: «rabaquera»].

rabequet *m. Cucurbita màxima* Duchesne. [AGUILÓ: «ravaquet»]; [DCVB: «rabequet, ravequet »].

raïm de borró *m. Phytolacca decandra* L. [GRIERA].

raïm de guilla *m. Phytolacca americana* L. [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS].

raïm de l'escopeta *m. Phytolacca americana* L. [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC].

raïm de moro *m. Phytolacca americana* L. [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [MALAGARRIGA]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA].

raïm de Sant Salvi *m. Phytolacca americana* L. [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC].

ratània *f. Krameria triandra* Ruiz López & Pavón. [LABÈRNIA: «ratànha»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].

rauòlfia *f. Rauwolfia tetraphylla* L. [BÄRTELS].

reina de les flors *f. Cactus grandiflorus* L. [LABÈRNIA: «reyna de las flors»].

- *Cereus speciosissimus* DC. [DCVB]; [FABRA].

- *Disocactus speciosus* (Cav.) Barthlott. [DIEC].

reina lluisa *f. Lippia triphylla* Kunth. [DCVB].

rem de moro *m. Phytolacca americana* L. [FABRA]; [FONT I QUER].

- *Phytolacca decandra* L. [BARCELÓ].

rialla *f. Xanthium spinosum* L. [FONT I QUER: «riaia»].

rialles *f. pl. Xanthium spinosum* L. [BARCELÓ: «riayas»]; [DCVB].

ripària *f. Vitis labrusca* L. [GIRALT].

ripsàlida *f. Rhipsalis baccífera* (J. S. Mueller) Stearn. [COSTA].

robínia *f. Robinia pseudoacacia* L. [BOLÓS/VIGO]; [KREMER]; [DIGEC]; [DIEC].

- *Robinia pseudoacacia* L. [BARCELÓ: «càssia»]; [DCVB: «acàcia, càcia»]; [FABRA]; [SANNA]; [DIEC]; [PANAREDA].

robínia rosa *f. Robinia viscosa* L. [DIEC].

- *Robinia viscosa* L. [DIGEC]; [DIEC].

rosariera *f. Canna indica* L. [DCVB]; [DIEC].

roure *m. Quercus rubra* L. [DIEC].

roure americà *m. Quercus rubra* L. [KREMER]; [DIGEC]; [DIEC]; [CHANES]; [PANAREDA].

rupestris *m. Vitis labrusca* L. [GIRALT].

sabal *m. Sabal palmetto* (Walt.) Lodd. [COSTA].

sabatetes de la mare de Déu *f. pl. Calceolaria integrifolia* L. [DIEC].

sabatetes del nen Jesús *f. pl. Calceolaria integrifolia* L. [DIEC].

sabonetes *f. p. Canna indica* L. [LABÈRNIA: «sabonetas»]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIEC].

sagú *m. Maranta arundnacea* L. [SALLENT].

sapot *m. Manilkara zapota* (L.) P. Royen. [COSTA].

sapotàcia *f. Manilkara bidentata* (A. DC.) A. Chev. [DIGEC]; [DIEC].

- *Manilkara dissecta* Dubard [DIGEC]; [DIEC].
- *Manilkara zapota* (L.) P. Royen. [DIGEC]; [DIEC].

sapote *m. Manilkara zapota* (L.) P. Royen. [DIEC].

- *Pouteria sapota* Jacq. [DIEC].

sapoter *m. Manilkara zapota* (L.) P. Royen. [COSTA].

sargàs [*pl. -assos*] *m. Sargassum bacciferum* (Turner) C. Agarth. [COSTA: «sagarso»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

sargassa *f. Sargassum bacciferum* (Turner) C. Agarth. [AGUILÓ: «sargaça»]; [DCVB].

sarràpia *f. Diphyssa punctata* Rydb. [SALLENT].

sarsa *f. Smilax regelii* Killip & C. V. Morton. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

sarsa d'Amèrica *f. Smilax regelii* Killip & C. V. Morton. [SALLENT].

sarsaparrella *f. Smilax regelii* Killip & C. V. Morton. [BELVITGES: «çarçaparrilla, sarsaparrella»]; [LABÈRNIA]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

sassafràs [*pl. -assos*] *m. Sassafras officinale* Nees & Eberm. [LABÈRNIA: «sarsafrà, sassafràs, saxifràs»]; [DCVB: «sarsafrà, sassafràs»]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

savina de Virgínia *f. Juniperus virginiana* L. [DIEC].

sempreviva *f. Gomphrena globosa* L. [LABÈRNIA].

sensitiva *f. Mimosa púdica* L. [LABÈRNIA]; [BARCELÓ]; [DCVB]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].

sequi *m. Sechium edule* (Jacq.) Sw. [DIEC].

sequoia *m.* *Sequoia sempervirens* Endl. [DCVB]; [FABRA]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].

serpentària virginiana *f.* *Aristolochia serpentaria* L. [LABÈRNIA].

simaruba *f.* *Quassia simarouba* L. [LABÈRNIA]; [COSTA]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIEC].

simarubàcia *f.* *Quassia simarouba* L. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

sisal *m.* *Agave sisalana* Perrine ex Engelm. [DCVB]; [BÄRTELS]. [DIGEC]; [DIEC].

sol coronat *m.* *Helianthus annuus* L. [BARCELÓ]; [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC].

solidago del Canadà *m.* *Solidago canadensis* L. [PANAREDA].

sumac *m.* *Rhus juglandifolia* Willd. ex Roem. & Schult. [BELVITGES]; [FABRA]; [DIEC].

sumac americà *m.* *Rhus typhina* L. [KREMER].

sumac metzinós *m.* *Rhus toxicodendron* L. [DIGEC].

sutxicopal *m.* *Bursera gummifera* Jacq. [COSTA].

tabac *m.* *Nicotiana tabacum* L. [BELVITGES «tabaco»]; [LABÈRNIA: «tabach, tabaco»]; [BARCELÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [SANNA: «tabaco»]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA].

tabac de jardí *m.* *Nicotiana glauca* R. C. Graham. [DIGEC]; [PANAREDA].

tabac de pota *m.* *Nicotiana rústica* L. [BARCELÓ]; [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [PANAREDA].

tabaquera *f.* *Nicotiana tabacum* L. [DCVB]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].

tagua *f.* *Phytelephas macrocarpa* Ruiz & Pav.. [COSTA].

tana *f.* *Nicotiana tabacum* L. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

targeta *f.* *Zinnia elegans* Jacq. [BARCELÓ «tarquetas»]; [DCVB]

tariri *m.* *Picramnia guianensis* (Aubl.) Jans.-Jac. [COSTA].

taro *m.* *Xanthosoma sagittifolium* (L.) Schott. [BÄRTELS].

tataré *m.* *Chloroleucos tortum* Pittier. [COSTA].

tavellera *f.* *Phaseolus vulgaris* L. [DCVB]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].

taxodi *m.* *Taxodium distichum* L. [DIEC].

te bodrís *m.* *Chenopodium botrys* L. [DIEC].

te bord *m.* *Chenopodium ambrosioides* L. [BARCELÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [DIEC].

te de Mèxic *m.* *Chenopodium ambrosioides* L. [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS].

te d'Espanya *m.* *Chenopodium ambrosioides* L. [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS].

te fals *m.* *Chenopodium ambrosioides* L. [CAVANILLES]; [DCVB].

- te pudent** *m.* *Tagetes minuta* L. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
- timboi** *m.* *Enterolobium cintortisiliquum* (Vell.) Morong. [COSTA: «timboy»].
- tinta** *f.* *Phytolacca dioica* L. [FONT I QUER]
- tintillaina** *f.* *Rhus juglandifolia* Willd. ex Roem. & Schult. [DIEC].
- tipa** *f.* *Tipuana tipu* (Benth.) Kuntze. [COSTA].
- tipuana** *f.* *Tipuana tipu* (Benth.) Kuntze. [BOLÓS/VIGO]; [DIGEC]; [DIEC]; [PANAREDA].
- tomaca** *f.* *Lycopersicon esculentum* L. [CAVANILLES]; [AGUILÓ]; [DIEC].
- tomaguera** *f.* *Lycopersicon esculentum* L. [DCVB].
- tomaquera** *f.* *Lycopersicon esculentum* L. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].
- tomàquet** *m.* *Lycopersicon esculentum* L. [DIEC].
- tomàquet d'arbre** *m.* *Cyphomandra betacea* (Cav.) Sendtn. [BÄRTELS].
- tomata** *f.* *Lycopersicon esculentum* L. [AGUILÓ]; [DIEC].
- tomàtec** *m.* *Lycopersicon esculentum* L. [SALLENT]; [DIEC].
- tomateguera** *f.* *Lycopersicon esculentum* L. [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].
- tomatera** *f.* *Lycopersicon esculentum* L. [CAVANILLES]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [BOLÓS/VIGO]; [MASSANA]; [DIGEC]; [DIEC].
- tomàtic** *m.* *Lycopersicon esculentum* L. [DIEC].
- tomàtiga** *f.* *Lycopersicon esculentum* L. [BARCELÓ]; [DIEC].
- tomatiguera** *f.* *Lycopersicon esculentum* L. [BARCELÓ]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].
- tomatiguera** *f.* *Lycopersicon esculentum* L. [DIGEC]; [DIEC].
- tomera** *f.* *Lycopersicon esculentum* L. [DCVB].
- topinàmbur** *m.* *Helianthus tuberosus* L. [BARCELÓ].
- trompeta** *f. pl.* *Datura arborea* L. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- trompetera** *f.* *Datura arborea* L. [BÄRTELS].
- *Datura suaveolens* L. [BÄRTELS].
- trompetilla** *f.* *Datura suaveolens* L. [BARCELÓ].
- tropeolàcia** *f.* *Tropaeloum majus* L. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- *Tropaeloum peregrinum* L. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- trumfa** *f.* *Solanum tuberosum* L. [AGUILÓ]; [SALLENT].

trumfera f. *Solanum tuberosum* L. [AGUILÓ]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC].

trumfo m. *Solanum tuberosum* L. [AGUILÓ].

tsuga f. *Tsuga canadensis* (L.) Carrière. [DIEC].

- *Tsuga heterophylla* (Raf.) Sarg. [DIEC].

tsuga del Canadà f. *Tsuga canadensis* (L.) Carrière. [KREMER].

tuberosa f. *Polyanthes tuberosa* L. [FABRA].

tuia f. *Thuja occidentalis* L [DCVB]; [BOLÓS/VIGO]; [DIEC].

- *Thuja plicata* Donn ex D. Don. [BOLÓS/VIGO]; [DIEC].

tuia del Canadà f. *Thuja occidentalis* L [DCVB]; [DIEC].

tuia gegant f. *Thuja plicata* Donn ex D. Don. [DIEC].

tuliper m. *Liriodendron tulipifera* L. [DIEC].

tuliper de Virgínia m. *Liriodendron tulipifera* L. [KREMER]; [DIGEC]; [DIEC].

turbint m. *Schinus molle* L. [LABÈRNIA].

- *Schinus terebinthifolius* Raddi. [COSTA].

uiama f. *Cucurbita ficifolia* Bouché. [COSTA: «uyama»].

- *Cucurbita maxima* Duchesne. [COSTA: «uyama»].

- *Cucurbita melopepo* L. varietat *oblonga*. [COSTA: «uyama»].

- *Cucurbita melopepo* L. varietat *pepo*. [COSTA: «uyama»].

- *Lagenaria vulgaris* Ser. [COSTA: «uyama»].

ulls de poeta m. pl. *Coreopsis tinctoria* Nutt. [DIEC].

urucú m. *Bixa orellana* L. [COSTA]; [BÄRTELS].

vainilla f. *Heliotropium peruvianum* L. [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIEC].

- *Vanilla planifolia* Andrews. [LABÈRNIA: «vaynilla»]; [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [BÄRTELS]. [DIGEC]; [DIEC].

vainilla doble f. *Heliotropium peruvianum* L. [LABÈRNIA: «vaynilla doble»].

vara de Jessé f. *Polyanthes tuberosa* L. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

vara de Sant Josep f. *Polyanthes tuberosa* L. [DCVB]; [DIEC].

vellut m. *Tagetes patula* L. [DCVB: «vellut, vellutets»]; [SALLENT: «vellutets»]; [FABRA].

verbesina f. *Verbesina encelioides* (Cav.) Benth & Hook. [COSTA].

- verdolaga de flor gran** *f. Portulaca grandiflora* Hook. [DIEC].
- vibòrquia** *f. Eysenhardtia polystachia* (Ortega) Sarg. [COSTA].
- vigàndia** *f. Wigandia carcasana* Kunth. [CHANES].
- vigolina** *f. Vigolina acmella* Poir. [COSTA].
- villarèsia** *f. Villaresia mucronata* Ruiz & Pav. [COSTA].
- vinterana** *f. Canella alba* Murr. [COSTA].
- vinya verge** *f. Parthenocissus inserta* (A. Kerner) Fritsch. [KREMER]; [DIEC].
- *Parthenocissus quinqueflora* (L.) Planchon. [KREMER]; [DIEC].
- violí** *m. Oxalis debilis* Humb., Bonpl. et Kunth. [DIEC]; [PANAREDA: «violins»].
- *Oxalis tuberosa* Molina. [DIEC].
- vòmica** *f. Strychnos nux-vomica* L. [SALLENT].
- washingtònia** *f. Washingtonia filifera* (Lindl.) H. Wendl. [DIGEC]; [DIEC].
- washingtònia de Califòrnia** *f. Washingtonia filifera* (Lindl.) H. Wendl. [“Arbres amb història”. *El Periódico* (12/6/2012), p. 37]
- xacril** *m. Croton eluteria* (L.) W. Wright. [COSTA].
- xaiot** *m. Sechium edule* (Jacq.) Sw. [BARCELÓ: «chayote»].
- xaiota** *f. Sechium edule* (Jacq.) Sw. [COSTA: «lacayota»]; [AGUILÓ: «xayota»].
- xalapa** *f. Exogonium purga* Lindl. [SANELO]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA].
- xanyar** *m. Geoffrea decorticans* (Hook. & Arn.) Burkart. [COSTA].
- xebi** *m. Piscidia piscibula* (L.) Sarg. [LABÈRNIA: «xabí»]; [COSTA: «jabí»]; [DCVB].
- xicalot** *m. Argemone mexicana* L. [LABÈRNIA]; [SALLENT].
- xicranda** *f. Jacaranda mimosifolia* D. Don. [DIEC].
- xili** *m. Capsicum annuum* L. [DIGEC].
- xiprer** *m. Cupressus arizonica* Greene. [DIGEC]; [DIEC].
- *Cupressus lusitanica* Lindl. Ex Parl. [DIGEC]; [DIEC].
 - *Cupressus macrocarpa* A. Cunn. [DIGEC]; [DIEC].
- xiprer blau** *m. Cupressus arizonica* Greene. [BOLÓS/VIGO]; [DIEC].
- xiprer de Lambert** *m. Cupressus macrocarpa* A. Cunn. [DIEC].
- xiprer de Lawson** *m. Chamaecyparis lawsoniana* (A. Murray) Parl. [DIEC].
- xiprer dels pantans** *m. Taxodium distichum* L. [DIEC].
- xiprer de Mèxic** *m. Cupressus lusitanica* Lindl. Ex Parl. [DIEC].
- xiquí** *m. Leopoldina piassaba* Wallace. [COSTA].

xirimoia *f.* *Annona cherimola* Mill. [BARCELÓ: «*xirimoya*»].

xirimoia *f.* *Annona squamosa* L. [LABÈRNIA: «*xirimoya*»].

xirimoier *m.* *Annona cherimola* Mill. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].

xoca *f.* *Xanthium spinosum* L. [FONT I QUER].

xop *m.* *Populus canadensis* Moench. [DIGEC]; [DIEC].

xop carolí *m.* *Populus deltoides* Marshall. [DIEC].

xulpitzara *f.* *Zea mays* L. [COSTA].

xumbera *f.* *Opuntia ficus-indica* (L.) Miller. [DCVB].

xuquiraga *m.* *Chuquiraga jussieui* J. F. Gmel. [COSTA].

xutxau *m.* *Agave americana* L. [COSTA].

zinnia *f.* *Zinnia elegans* Jacq. [DIEC].

zucània *f.* *Zucania gynandra* Pour. [COSTA].

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

TERCERA PART

APÈNDIXS

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

APÈNDIX 1

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

Mots i accepcions procedents del *DIEC* que han estat recollits en les cèdules de les espècies d'origen americà.

RESUM:

Sintagmes nominals	943
Sintagmes adjectivals	26
Sintagmes verbals	26
Locucions	8

Total	1.003

XX

- **acàcia 1 1 f.** (*plantes superiors, lèxic comú, agricultura*). Arbre de la família de les mimosàcies, les papilionàcies o les cesalpiniàcies, sovint cultivat als jardins.
- **acàcia 1 2 f.** (*plantes superiors, lèxic comú*). *Robínia*. 1 1.
- **acàcia de flor groga 1 3 f.** (*plantes superiors, agricultura*). *Tipuana*.
- **acàcia de tres punxes 1 7 f.** (*plantes superiors, agricultura*). Arbre de la família de les cesalpiniàcies, *Gleditschia triacanthos*.
- **acàcia rosa 1 9 f.** (*plantes superiors, agricultura*). *Robínia rosa*.
- **àcid càpric 4 23 m.** (*química*). Sòlid que fa olor de ranci, àcid gras de les llavors de *Cuphea llavea*.
- **àcid caproic 4 24 m.** (*química, biologia*). Àcid gras saturat, de fórmula $\text{CH}_3(\text{CH}_2)_4\text{COOH}$, present en els greixos de la llet, en l'oli de coco i en alguns altres olis.
- **àcid cinàmic 4 33 m.** (*química*). Àcid aromàtic, de fórmula $\text{C}_6\text{H}_5\text{CH}=\text{CHCOOH}$, que ocorre lliure o en forma d'èsters en productes naturals com el bàlsam del Perú,

l'oli de cínamom o les fulles de coca, emprat en la preparació dels seus èsters per a la indústria dels perfums.

- **àcid cítric** 4 34 m. (*química, biologia*). Àcid tribàsic obtingut del suc de la llimona i de la pinya americana i per fermentació fúngica de melasses amb *Aspergillus niger*.
- **àcid nicotínic** 4 82 m. (*química*). Àcid de fórmula C_5H_4NCOOH , derivat carboxilat de la piridina.
- **acres** m. (*plantes superiors*). Sapote 1.
- **adiant** m. (*plantes inferiors*). Falguera del gènere *Adiantum*, de l'ordre de les pteridals, amb esporangis marginals, com la falzia.
- **afartapobres** 1 1 m. (*agricultura, lèxic comú*). Mongeta vermella d'una varietat poc saborosa i de pell gruixuda.
- **agafa-sants** m. (*hoteleria*). Truita d'ous i farina tallada a trossos i acompanyada d'un sofregit de tomàquet i pèsols.
- **agave** f. (*plantes superiors, lèxic comú*). Atzavara.
- **agavàcies** 1 f. pl. (*plantes superiors*). Família de plantes monocotiledònies, de fulles rígides sovint carneses, pròpia d'indrets àrids de les regions tropicals i subtropicals, que inclou les atzavares, el drago, les iuques, les cordilines i diferents espècies ornamentals o productores de fibres.
- **agavàcies** 2 f. pl. (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **agèrat de Mèxic** 2 m. (*plantes superiors, agricultura*). Planta anual de la família de les compostes, de fulles lanceolades o el·líptiques i flors de color blau, originària de Mèxic i cultivada als jardins (*Ageratum houstonianum*).
- **aguiat** m. (*hoteleria*). Plat mallorquí de carn cuinada amb ceba, alls, tomàquet, espècies i brou.
- **agulletes** 1 2 f. pl. (*plantes superiors*). *Pa de cucut*.
- **albertol** m. (*indústria química*). Copal sintètic, obtingut condensant una resina fenòlica amb colofònia. [DIEC].
- **alvocat** m. (*agricultura, plantes superiors*). Fruit comestible de l'alvocater, piriforme, de pela verda o bruna i polpa mantegosa de sabor aromàtic.
- **alvocater** m. (*agricultura, plantes superiors*). Arbre de la família de les lauràcies, de fulles coriàcies i flors en panícula, originari de l'Amèrica Central i del Sud, el fruit del qual, molt apreciat, és l'alvocat (*Persea americana*).

- **amanida** *f.* (*lèxic comú*). Plat d'enciam, tomàquet, ceba i altres verdures crues amanides amb oli, sal, vinagre, etc.
- **amarant** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Herba del gènere *Amaranthus*, de la família de les amarantàcies, semblant al blet, de flors poc vistents, en panícula terminal o en cimes axil·lars, i fruit petit, amb una sola llavor, generalment negra i lluent, que es fa com a mala herba dels conreus o en ambients ruderals.
- **amarant** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Flor de l'amarant.
- **amarant** *m.* (*lèxic comú, antropologia*). Flor imaginària que suposadament no es marceix mai.
- **amarantàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, la majoria herbàcies, de flors amb tèpals generalment escariosos, acompanyades de bràctees i bractèoles de vegades molt vistents, que inclou els amarants, la cresta de gall i els cordons de gitana.
- **amarantàcies** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **amarantí amarantina** *adj.* (*lèxic comú*). Relatiu o pertanyent a l'amarant.
- **amarantí amarantina** *adj.* (*lèxic comú*). Immarcescible, com l'amarant, immortal.
- **amaril·lidàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes monocotiledònies, sovint amb bulb o rizoma, de fulles linears i flors vistents, de vegades agrupades en umbel·la, a la qual pertanyen, entre d'altres, els narcisos, el lliri de mar i l'amaril·lis.
- **amaril·lidàcia** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **amorfa** *f.* (*agricultura, plantes superiors*). Arbust caducifoli de la família de les papilionàcies, de fulles pinnades, flors de color púrpura fosc, en espiga, i llegum glandulós, originari de l'Amèrica del Nord i cultivat en jardineria (*Amorpha fruticosa*).
- **anacard** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura, ciència forestal*). Arbre de la família de les anacardiàcies, originari de l'Amèrica Central, cultivat pel seu fruit comestible i la seva fusta (*Anacardium occidentale*).
- **anacard** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Peduncle fructífer de l'anacard, piriforme, molt engruixit i carnós.
- **anacard** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Fruit de l'anacard, reniforme, de llavor comestible.
- **anacardí anacardina** *adj.* (*lèxic comú*). Anacàrdic.

- **anacardí anacardina** *adj.* (*lèxic comú*). Confeccionat amb anacards. *Remei anacardí*.
- **anacardiàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies llenyoses, que solen tenir substàncies resinoses i fan fruits en drupa, pròpies dels tròpics i de les zones temperades, entre les quals hi ha l'anacard, el llentiscle, el mango, la noguerola i el festuc.
- **anacardiàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **anacardina** *f.* (*lèxic comú*). Producte fet amb anacards.
- **anacàrdic anacàrdica** *adj.* (*plantes superiors*). Relatiu o pertanyent a l'anacard.
- **anacàrdic anacàrdica** *adj.* (*plantes superiors*). Que prové de l'anacard. *Àcid anacàrdic*.
- **ananàs** [*inv.*] *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*) Planta herbàcia biennal de la família de les bromeliàcies, de fulles llargues, rígides, estretes i de marge espinós, disposades en roseta, originària de l'Amèrica tropical i cultivada per la seva infructescència comestible, la pinya tropical o pinya americana (*Ananas comosus*).
- **ànec xocolater** *m.* (*zoologia*). Ocell de la família dels anàtids, de plomatge castany fosc i ulls blancs (*Aythya nyroca*).
- **angostura** *f.* (*plantes superiors*). Arbore de la família de les rutàcies, originari de l'Amèrica tropical, del qual s'empra l'escorça, rica en olis essencials, en medicina i com a aromatitzant (*Angostura trifoliata* o *Galipea officinalis*).
- **angostura** *f.* (*hoteleria*). Extret de l'escorça d'angostura, emprat en la preparació de diversos licors.
- **anonàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies llenyoses, de flors molt oloroses, amb periant trímer i nombrosos estams, i fruit carnós format per un agregat de baies, d'origen tropical, a la qual pertanyen el xirimoier i l'ilang-ilang.
- **anonàcies** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **antitabac** [*inv.*] *adj.* (*sociologia, lèxic comú*). Que combat el consum de tabac. Una campanya antitabac.
- **anturi** *m.* (*agricultura, plantes superiors*). Planta del gènere *Anthurium*, de la família de les aràcies, de fulles cordiformes i flors en espàdix, amb les espates florals vistoses, de colors diversos, originària dels tròpics i cultivada com a ornamental.

- **apoquinina** *f. (química)*. Producte de desmetilació de la quinina.
- **aquilotar** *v. tr. (lèxic comú)*. Fer prendre (a una pipa, a un broquet) un color torrat a força de fumar-hi.
- **aquilotar** *v. tr. (lèxic comú)*. Impregnar del fum del tabac.
- **aranger** *m.* (plantes superiors, agricultura). Arbre perennifoli de la família de les rutàcies, de fulles el·líptiques o ovades, amb el pecíol alat, originat en cultiu i conreat pels seus fruits, les aranges (*Citrus paradisi*).
- **aranger gran** *m.* (plantes superiors, agricultura). Arbre de la família de les rutàcies, semblant a l'aranger, però més gros i no tan espinós, amb el pecíol foliar no tan ample alat, que produeix les aranges grans o pomelos (*Citrus maxima* o *C. grandis*).
- **aranger gros** *m.* (plantes superiors, agricultura). Arbre de la família de les rutàcies, semblant a l'aranger, però més gros i no tan espinós, amb el pecíol foliar no tan ample alat, que produeix les aranges grans o pomelos (*Citrus maxima* o *C. grandis*).
- **aranja** *f. (agricultura, plantes superiors)*. Fruit comestible de l'aranger, globós o piriforme, molt gros, de pela groguenca o rogenca, prima, i de polpa àcida i una mica amargant.
- **aranja gran** *f. (agricultura, plantes superiors)*. Fruit comestible de l'aranger gran, semblant a l'aranja, però més gros i de pela gruixuda.
- **aranja grossa** *f. (agricultura, plantes superiors)*. Fruit comestible de l'aranger gran, semblant a l'aranja, però més gros i de pela gruixuda.
- **araucària** *f. (lèxic comú, plantes superiors, agricultura, ciència forestal)*. Arbre del gènere *Araucaria*, de la família de les araucariàcies, que forma boscos a Oceania i a l'Amèrica del Sud, produeix fusta de bona qualitat i és cultivat per a ús ornamental.
- **araucariàcia** *f. pl. (plantes superiors)*. Família de plantes del grup de les coníferes, pròpies de l'hemisferi austral, formada per arbres d'interès forestal i ornamental, a la qual pertanyen les araucàries.
- **araucariàcia** *f. (plantes superiors)*. Individu d'aquesta família.
- **araucària del Brasil** *f. (plantes superiors)*. Araucària de fulles lanceolades, rígides i punxents, i de llavor comestible, originària del Brasil (*Araucaria angustifolia*).

- ***araucària de Xile f.*** (*plantes superiors*). Araucària de fulles triangulars, molt rígides i punxents, originària de les muntanyes andines (*Araucaria araucana*).
- ***aràujia f.*** (*plantes superiors*). Liana de la família de les asclepiadàcies, de mida petita, amb làtex blanc, de fulles oposades, ovades i quasi triangulars, grisenques pel dessota, flors blanquinoses per dins i purpurescents per fora, en cimes axil·lars, fruit gros dehiscent i llavors proveïdes d'un plomall sedós, originària d'Amèrica del Sud, cultivada i subespontània a la regió mediterrània (*Araujia sericifera*).
- ***arbre de la nou vòmica m.*** (*lèxic comú, plantes superiors*). Arbre de la família de les loganiàcies, d'origen tropical, de fruits grossos que contenen llavors grisenques, les nous vòmiques, riques en estricnina i brucina (*Strychnos nux-vomica*).
- ***arbre de la quina m.*** (*plantes superiors*). Arbre del gènere *Cinchona*, de la família de les rubiàcies, originari de l'Amèrica del Sud, l'escorça del qual, la quina, conté diversos alcaloides com la quinina, emprats per a combatre el paludisme.
- ***arbre de la vida m.*** (*plantes superiors*). *Tuia*.
- ***arbre del cautxú m.*** (*plantes superiors*). *Hevea*.
- ***arbre del coral m.*** (*plantes superiors*). *Eritrina cresta de gall*.
- ***argemone f.*** (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les papaveràcies, tòxica, que produeix un làtex groc, de fulles ternades, espinoses, flors grogues o ataronjades, solitàries, embolcades a la base per dues o tres bràctees, i fruit en càpsula el·lipsoïdal espinosa, cultivada en jardineria, les llavors de la qual proporcionen un oli usat en l'elaboració de sabó (*Argemone mexicana*).
- ***aristolòquia f.*** (*lèxic comú, plantes superiors*).
- ***aristoloquiàcia f.*** (*plantes superiors*). Planta del gènere *Aristolochia*, de la família de les aristoloquiàcies, d'arrels generalment tuberoses i de flors zigomorfs amb el periant reduït a una sola coberta floral tubulosa, terminada en una llengüeta, i fruit en càpsula, que conté alcaloides i essències, abans molt emprades en medicina.
- ***aristoloquiàcia f. pl.*** (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, herbes o arbustos de les regions tropicals i temperades, que presenten fulles amb nervadura palmada i, en general, flors simples i tubuloses, que inclou les aristolòquies i l'atzarí.

- **arna del tabac** *f.* (*lèxic comú, invertebrats, explotació animal*). Insecte lepidòpter nocturn la larva del qual s'alimenta de teixits d'origen animal, de deixalles o de productes alimentaris emmagatzemats. [...] *Arna del tabac*.
- **arnadí** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Pastís de carabassa cuit al forn, pastat amb sucre, ametlles, pinyons i canyella.
- **aroma** *f.* (*lèxic comú*). Flor de l'aromer.
- **aroma** *f.* (*lèxic comú*). Borleta que imita la flor de l'aromer.
- **aromer** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Arbust espinós de la família de les mimosàcies, de fulles bipinnaticompostes i flors grogues, en glomèruls globosos i olorosos, d'origen tropical i cultivat al migjorn valencià per a fer tanques (*Acacia farnesiana*).
- **arxiota** *m.* (*plantes superiors, indústria química, antropologia*). Colorant natural, d'un vermell groguenc, extret de la coberta de les llavors de la bixa, molt emprat a l'Amèrica tropical com a pintura corporal i utilitzat industrialment per a donar color a alguns aliments, teixits, laques, sabons, etc.
- **asprar** *v. tr.* (*lèxic comú, ciència forestal, agricultura*). Posar aspres (a les plantes o als arbres tendres). *Asprar les mongeteres*.
- **àster** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta del gènere *Aster*, de la família de les compostes, de mida mitjana, amb capítols vistosos de colors diversos, agrupats en massa.
- **atacador** *m.* (*lèxic comú, economia domèstica*). Estri per a atacar el tabac dins la pipa.
- **atacar** *v. tr.* (*lèxic comú, defensa*). Pitjar (la càrrega) en una arma de foc, (el tabac) en una pipa.
- **atropina** *f.* (*química, medicina, plantes superiors*). Alcaloide tòxic que és present en la belladona, en l'estràmoni i en d'altres solanàcies.
- **atzavara** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les agavàcies, de grans fulles basals, rígides i carnoses, espinoses, i amb una gran panícula floral portada per un robust escapus que es desenvolupa un sol cop, als deu o quinze anys de vida de la roseta foliar, originària de Mèxic i extensament naturalitzada a la costa mediterrània (*Agave americana*).
- **atzavara** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Planta del gènere *Agave*, emprada com a ornamental.

- **auró m.** (*lèxic comú, plantes superiors, ciència forestal*). Arbre caducifoli del gènere *Acer*, de la família de les aceràcies, de fusta dura, fulles palmades i fruit format per dues sàmares, que es fa d'una manera esparsa en els boscos de la muntanya mitjana.
- **auró m.** (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta d'auró.
- **auró de fulla de freixe m.** (*lèxic comú, plantes superiors, ciència forestal*). *Negundo*.
- **auró del sucre m.** (*lèxic comú, plantes superiors, ciència forestal*). *Erable del sucre*.
- **avellaneta f.** (*agricultura*). Mongetera d'emparrar d'una varietat que dona tavelles verdes, curtes i lleugerament corbades, amb llavors de mida mitjana i moradenques.
- **avet m.** (*plantes superiors, lèxic comú*). Arbre perennifoli del gènere *Abies*, de la família de les pinàcies, de branques verticil·lades, fulles generalment linears i pinyes erectes que es desfan a la maduresa.
- **avetar m.** (*lèxic comú, ciència forestal, col·lectius vegetals*). Bosc d'avets.
- **avet de Douglas m.** (*lèxic comú, ciència forestal, plantes superiors*). Arbre de la família de les pinàcies, amb l'escorça de color rogenc, fulles oloroses quan es rebreguen o es cremen i pinyes pèndules, originari d'Amèrica del Nord, de vegades plantat com a forestal (*Pseudotsuga menziesii* o *P. douglasii*).
- **avet del bàlsam m.** (*plantes superiors*). Avet autòcton d'Amèrica del Nord, del qual s'obté el bàlsam del Canadà (*Abies balsamea*).
- **avet del Colorado m.** (*lèxic comú, ciència forestal, plantes superiors*). Avet d'escorça grisa i de fulles falciformes d'un gris blavenc, originari d'Amèrica del Nord i de vegades plantat com a ornamental (*Abies concolor*).
- **avet de Vancouver m.** (*ciència forestal, plantes superiors*). Avet gegant americà.
- **aveteda f.** (*col·lectius vegetals, ciència forestal*). Avetar.
- **avet gegant americà m.** (*lèxic comú, ciència forestal, plantes superiors*). Avet molt robust, originari d'Amèrica del Nord, de vegades plantat com a arbre forestal (*Abies grandis*).
- **avet noble m.** (*ciència forestal, plantes superiors*). Avet de fulles glauques a l'anvers, originari d'Amèrica del Nord, plantat de vegades a Europa com a arbre forestal (*Abies procera*).
- **avetosa f.** (*lèxic comú, ciència forestal, col·lectius vegetals*). Avetar.

- **avet pròcer** *m.* (*lèxic comú, ciència forestal, plantes superiors*). *Avet noble*.
- **badaloc** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Badoc*.
- **badoc** *m.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Flor masculina del magraner, de la carabassera i d'altres cucurbitàcies.
- **bagassa** *f.* (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre del gènere *Bagassa*, de la família de les moràcies, d'origen americà.
- **bagassa** *f.* (*ciència forestal, indústria de la fusta*). Fusta de bagassa, de color groc, emprada en ebenisteria.
- **bajoca** *f.* (*lèxic comú, agricultura*). Mongeta tendra.
- **bajoca de moro** *f.* (*plantes superiors*). *Garrofer del diable*.
- **bajocar** *m.* (*lèxic comú*). Camp plantat de bajoques.
- **bajoquera** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Mongetera*.
- **bajoquera de moro** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). *Garrofer del diable*.
- **bajoqueta** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Mongeta tendra*.
- **balata** *f.* (*plantes superiors*). Arbre de la família de les sapotàcies, originari d'Amèrica del Sud, els fruits del qual són comestibles i del qual s'aprofita també la fusta i el làtex (*Manilkara bidentata* o *Mimusops balata*).
- **balata** *f.* (*plantes superiors, indústria química*). Làtex obtingut de la balata, que té les mateixes aplicacions industrials que la gutaperxa i es pot emprar com a sucedani del xiclet.
- **ballarí** *m.* (*lèxic comú*). Inflorescència de l'atzavara.
- **balsa** *f.* (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre de la família de les bombacàcies, de les selves d'Amèrica Central i del Sud, de creixement molt ràpid (*Ochroma lagopus*).
- **balsa** *f.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de balsa, molt lleugera i des de temps antics molt emprada en la construcció naval, així com en aeronàutica, en construcció de maquetes i de models, etc.
- **bàlsam del Canadà** *m.* (*plantes superiors*). Oleoresina de color groguenc o verdós, obtinguda de l'avet del bàlsam, emprada sobretot en òptica i microscòpia, i també en medicina i perfumeria.
- **bàlsam del Perú** *m.* (*medicina*). Bàlsam obtingut de l'arbre *Myroxylon pereirae*, emprat en cosmètica i en farmàcia.

- **bàlsam de Tolú** *m. (medicina)*. Resina que flueix de l'arbre americà de la família de les papilionàcies *Myroxylon balsamum*, de color bru o groguenc i de gust i olor aromàtics, emprada com a anticatarral i en perfumeria.
- **bàlsam emparrador** *m. (plantes superiors)*. Planta enfiladissa de la família de les basel·làcies, de fulles ovades o cordiformes i flors blanquinoses en raïm, originària de l'Amèrica tropical i emprada en jardineria (*Anredera cordifolia* o *Boussingaultia baselloides*).
- **banús** [*pl. -ussos*] *m. (plantes superiors, ciència forestal)*. Arbre del gènere *Diospyros*, de la família de les ebenàcies, del qual s'obté fusta.
- **banús** [*pl. -ussos*] *m. (lèxic comú, indústria de la fusta, ciència forestal)*. Fusta del banús, de color fosc, dura i pesant, inatacable pels insectes i de textura compacta, molt estimada en ebenisteria.
- **barbat** *m. (agricultura)*. Sarmen fet arrelar en planters. *Una caixa plena de barbats, a punt per plantar-los.*
- **barrusca** *f. (lèxic comú, agricultura)*. Rapa de raïm, panotxa sense gra, etc.
- **batata** *f. (plantes superiors, agricultura)*. *Moniato.*
- **begònia** *f. (lèxic comú, agricultura, plantes superiors)*. Planta herbàcia del gènere *Begonia*, de la família de les begoniàcies, de fulles asimètriques, un xic carneses, i flors de color de rosa, groc o blanc, d'origen tropical i molt emprada en jardineria per la vistositat de les seves flors, de vegades dobles i molt grosses, o del seu fullatge.
- **begoniàcies** *f. pl. (plantes superiors)*. Família de plantes dicotiledònies, herbàcies o arbustives, de fulles asimètriques i flors unisexuals vistoses, estesa per les zones tropicals i subtropicals del món, que inclou les begònies.
- **begoniàcies** *f. (plantes superiors)*. Individu d'aquesta família.
- **bellaombra** *m. (plantes superiors, agricultura)*. Arbre de la família de les fitolacàcies, de soca potent i molt nuosa, tabular, de capçada ampla, fulles grosses i coriàcies, i flors verdoses en raïms penjants, originari de l'Amèrica del Sud, emprat en jardineria (*Phytolacca dioica*).
- **berlandieri** *m. (agricultura)*. Cep d'una varietat americana molt emprada com a patró per la seva gran resistència a l'atac de la fil·loxera i per la seva adaptació a terrenys calcaris.
- **bignònia** *f. (agricultura, plantes superiors)*. Planta dels gèneres *Bignonia*, *Macfadyena*, *Campsis*, *Tecoma* i altres, de la família de les bignoniàcies, exòtica,

llenyosa i enfiladissa, de fulles compostes i flors grosses, molt vistoses, vermelloses, grogues o ataronjades, conreada en jardineria.

- **bitxera** *f.* (*agricultura, plantes superiors*). Pebrotera d'una raça que es cultiva pels seus fruits, els bitxos (*Capsicum annuum* var. *longum*).
- **bitxo** *m.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). *Bitxera*.
- **bitxo** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Fruit de la bitxera, prim i allargat en forma de corn, molt picant, al qual hom dóna diverses aplicacions culinàries.
- **bixa** *f.* (*plantes superiors, antropologia*). Arbret de la família de les bixàcies, de fulles simples, flors blanques o rosades i fruit en càpsula, originari de l'Amèrica tropical, la coberta de les llavors del qual proporciona l'arxiota (*Bixa orellana*).
- **bixàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, de saba de color rogenc, flors en panícules vistoses i fruit en càpsula, que inclou la bixa.
- **bixàcia** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **blat de l'Índia** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Planta anual de la família de les gramínies, de gran port, monoica, de tiges massisses, conreada pels seus grans, sovint grocs o vermellosos, agrupats en panotxes que neixen a l'axil·la d'una fulla, i també com a planta farratgera (*Zea mays*).
- **blatdemorar** *m.* (*lèxic comú, agricultura, col·lectius vegetals*). Camp sembrat de blat de moro.
- **blatdemorera** *f.* (*lèxic comú, agricultura*). Camp on hi havia blat de moro, després de tret aquest.
- **blat de moro** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Planta anual de la família de les gramínies, de gran port, monoica, de tiges massisses, conreada pels seus grans, sovint grocs o vermellosos, agrupats en panotxes que neixen a l'axil·la d'una fulla, i també com a planta farratgera (*Zea mays*).
- **blat** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Planta herbàcia del gènere *Chenopodium*, de la família de les quenopodiàcies, d'aspecte poc vistent, amb les flors verdes reunides en panícula i granes petites generalment negres, freqüent i sovint abundant en camps i ambients ruderals.
- **bleterar** *m.* (*col·lectius vegetals*). Herbassar on predominen els blets.
- **blat punxent** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). *Marxant* (*Amaranthus retroflexus* i *A. hybridus*).
- **bodrís** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Herba de la família de les quenopodiàcies, glandulosa, de fulles pinnatipartides o pinnatífides i flors petites

verdoses, disposades en una mena de panícula terminal densa, que desprèn una flaire intensa, pròpia de sòls arenosos o pedregosos (*Chenopodium botrys*).

- **bòer** *m.* (*hoteleria*). Galeta constituïda per capes alternes d'una pasta de coco o de xocolata, etc., i d'una pasta porosa de galeta.
- **boldo** *m.* (*plantes superiors*). Arbre aromàtic, de mida petita, originari de l'Amèrica del Sud, de fulles persistents, ovades i pubescents, emprades com a medicinals (*Peumus boldus*).
- **bolet pebrer** *m.* (*lèxic comú, fongs i líquens*). *Pebràs lleter*,
- **bombó** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Dolç petit, fi, confeccionat a base de xocolata, fondant, caramel, etc. Bombons de xocolata. Bombons àcids.
- **bombonera** *f.* (*lèxic comú*). Capsa per a guardar bombons.
- **braç de gitano** *m.* (*hoteleria*). Pastís de forma allargada, fet amb pa de pessic, farcit de crema, nata, trufa, etc., enrotllat i empolvorat amb sucre de llustre, xocolata o crema cremada.
- **brasil** *m.* (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre de la família de les cesalpiniàcies, originari del Brasil, que proporciona una matèria colorant i amb la fusta del qual es fan arcs de violí (*Caesalpinia echinata*).
- **brasil** *m.* (*indústria de la fusta, ciència forestal, indústria química*). Fusta de brasil.
- **brasil** *m.* (*indústria química, plantes superiors*). Colorant vermell que s'obté de la fusta, l'escorça i els fruits de brasil, emprat per a tenyir roba i pells i per a fer tinta vermella.
- **breva** *f.* (*lèxic comú*). Cigar aplanat i menys atapeït que els de forma cilíndrica.
- **broca** *f.* (*lèxic comú, economia domèstica*). *Pipa*.
- **bromèlia** *f.* (*agricultura, plantes superiors*). Planta del gènere *Bromelia* i altres, de la família de les bromeliàcies, exòtica, de fulles reunides en roseta, carneses i sovint rogenques a la base, i inflorescències proveïdes de bràctees vistoses, comercialitzada sovint com a planta ornamental d'interior.
- **bromeliàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes monocotiledònies, la majoria herbàcies i de fulles rígides, sovint agrupades en roseta i fent una mena de dipòsit on queda retinguda l'aigua, i d'inflorescències compactes, amb bràctees sovint vistoses, pròpies principalment del continent americà, a la qual pertanyen l'ananàs i molts epífits, com la clavellina d'aire i diverses bromèlies ornamentals.
- **bromeliàcia** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.

- **broquet** *m.* (*lèxic comú, economia domèstica*). Canó de les pipes de fumar.
- **broquet** *m.* (*lèxic comú, economia domèstica*). Canonet d'ambre, canya, fusta, etc., en un dels extrems del qual s'endolla la punta del cigar o de la cigarreta per a fumar-los sense que toquin als llavis.
- **broqueter broquetera** *m. i f.* (*lèxic comú, economia domèstica, professions*). Persona que fa broquets.
- **bruc de pipes** *m.* (*plantes superiors*). *Bruc boal*.
- **brucataire** *m. i f.* (*ciència forestal, professions*). Persona que arrenca i prepara soques de bruc per fer-ne pipes.
- **brucina** *f.* (*química, medicina*). Alcaloide tòxic que es troba, conjuntament amb l'estricnina, en les llavors de la nou vòmica.
- **buguenvil·lea** *f.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Arbust del gènere *Bougainvillea*, de la família de les nictaginàcies, enfiladís, poc o molt espinós, de fulles ovades, amb les flors tubuloses en grups de tres i envoltades per tres bràctees molt vistoses, liles, rosades, morades o ataronjades, originari de l'Amèrica del Sud i molt emprat en jardineria.
- **bullabessa** *f.* (*hoteleria*). Sopa elaborada amb diverses menes de peix i de crustacis bullits, un sofregit fet d'oli i tomàquet i d'altres vegetals.
- **buna** *f.* (*química*). Cautxú sintètic produït per copolimerització de butadiè i d'estirè, conegut també per *cautxú SBR*.
- **burilla** *f.* (*lèxic comú*). Punta de cigar o de cigarret que resta després de fumar-lo.
- **buvàrdia** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbust del gènere *Bouvardia*, de la família de les rubiàcies, de mida petita, de flors tubuloses, vermelles, grogues o blanques, originari de l'Amèrica Central i conreat com a ornamental.
- **cabell d'àngel** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Confitura en fils que es fa amb la polpa de les carabasses de cabell d'àngel.
- **cacau** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Arbre de la família de les esterculiàcies, de mida petita, de fulles ovades llueents i de fruits en forma de grans càpsules, que pengen del tronc i de les branques velles, originari de l'Amèrica tropical i profusament cultivat als tròpics (*Theobroma cacao*).
- **cacau** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, hoteleria, agricultura*). Llavor del cacau lleugerament torrada i parcialment fermentada, principal ingredient de la xocolata.
- **cacauer** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Cacau.
- **cacau 1** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Arbre de la família de les

- **cacauet** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta anual de la família de les papilionàcies, de fulles compostes i flors grogues, originària de l'Amèrica del Sud, que després de la florida enterra els fruits incipients (*Arachis hypogaea*).
- **cacauet** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Fruit del cacauet, llegum indehiscent, de coberta dura que té d'un a tres estrenyiments mig separant les llavors i que madura sota terra.
- **cacauet** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Llabor del cacauet, comestible en cru o torrada, de la qual s'extreu un oli d'usos industrials i alimentaris.
- **cactàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, que comprèn més de dues mil espècies, xeròfiles i suculentas, sovint cactiformes, de flors vistoses, amb peces nombroses, i fruit en baia, pròpies sobretot de les regions desèrtiques i semidesèrtiques d'Amèrica, a la qual pertanyen els cactus i el peiot.
- **cactàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **cactiforme** *adj.* (*plantes superiors*). Que té aspecte de cactus, per la suculència de les tiges, les cutícules gruixudes, les fulles reduïdes a espines i la tendència a l'esfericitat, s'aplica a les cactàcies i a altres plantes, pertanyents a famílies diferents, adaptades a la sequera.
- **cactus** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les cactàcies, de gèneres molt diversos, de tija carnosa, simple o ramificada, globulosa o cilíndrica, de vegades comprimida i articulada, de fulles transformades sovint en espines i de flors, molt generalment solitàries, grosses i de colors vistosos, emprada en jardineria.
- **cactus** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Planta cactiforme pertanyent a famílies altres que les cactàcies.
- **calaguala** *f.* (*plantes inferiors, medicina*). Rizoma de la falguera exòtica *Polypodium callahuala*, emprat en farmàcia.
- **calambuc** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Arbre de la família de les gutíferes, de fulles ovades i flors petites, originari de l'Amèrica Central, de l'escorça del qual hom obté un bàlsam succedani del bàlsam del Perú (*Calophyllum brasiliense*).
- **calceolària** *f.* (*agricultura, plantes posteriors*). Planta del gènere *Calceolaria*, de la família de les escrofulariàcies, herbàcia o subarbustiva, de flors bilabiades, amb el llavi inferior en forma de cabasset o d'esclop, originària de l'Amèrica del Sud i Central.

- **calicant** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbust del gènere *Calycanthus*, de la família de les calicantàcies, de fulles enteres i grans i vistents flors vermelles, molt olorós, originari de l'Amèrica del Nord i conreat sovint en jardineria.
- **calicantàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies llenyoses, de fulles enteres i oposades i flors aromàtiques, entre les quals hi ha els calicants.
- **calicantàcia** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **caliquenya** *f.* (*lèxic comú, economia domèstica*). *Caliquenyo*.
- **caliquenyo** *m.* (*lèxic comú, economia domèstica*). Cigar prim i dur de tirar.
- **calissaia** *f.* (*plantes superiors, medicina*). Escorça de la cincona *Cinchona calisaya*, molt rica en quinina.
- **camamilla americana** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Planta anual de la família de les compostes, aromàtica, de fulles pinnatisectes i capítols petits gairebé cilíndrics, amb flors grogues, originària de l'Amèrica tropical i naturalitzada a la regió mediterrània (*Tagetes minuta*).
- **camecíparis** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbre de la família de les cupressàcies, semblant al xiprer, de rames aplatades i gàlbuls llenyosos petits, amb les esquames prolongades en un apèndix, conreat en jardineria, sobretot per fer tanques vives (*Chamaecyparis lawsoniana*).
- **campaneta de jardí** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). *Meravella*.
- **campetx** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, ciència forestal*). Arbret de la família de les cesalpiniàcies, espinós, originari de Mèxic i cultivat a molts països tropicals per la seva fusta (*Haematoxylon campechianum*).
- **campetx** *m.* (*indústria química, ciència forestal, indústria de la fusta*). Fusta de campetx, molt dura, negrosa, que conté el principi colorant hematoxilina, molt usada en tintoreria i en ebenisteria.
- **canari** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Herba de la família de les tropeolàcies, enfiladissa, de fulles profundament lobades i nombroses flors de color groc de sofre, esperonades i petites, originària del Perú i cultivada com a planta ornamental (*Tropaeolum peregrinum* o *T. canariense*).
- **cànem bord** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Herba de la família de les compostes, de tija erecta, fulles linears o lanceolades, abundants, i capítols petits blanquinosos en panícula terminal, originària de l'Amèrica del Nord i naturalitzada als llocs ruderals de quasi tot Europa (*Conyza canadensis*).

- **canya de rosaris** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). *Canya d'Índia*.
- **canya de sabonetes** *f.* (*plantes superiors*). *Canya d'Índia*.
- **canya d'Índia** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les cannàcies, rizomatososa, de fulles el·líptiques, acuminades i amb grans flors asimètriques, rosades, vermelloses o clapades de groc, cultivada com a ornamental (*Canna indica*).
- **canyella blanca** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Escorça del canyeller blanc, emprada com a medicinal i com a condiment.
- **canyeller blanc** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Arbre de la família de les canel·làcies, originari de les Antilles i la Florida, del qual s'obté la canyella blanca (*Canella winterana* o *C. alba*).
- **canyoca** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Canoca, especialment la de blat de moro.
- **caoba** *f.* (*lèxic comú, ciència forestal, plantes superiors*). Arbre de la família de les meliàcies, de gran port, propi de les selves pluvials de l'Amèrica tropical, la fusta del qual, dura i d'un bru vermellenc, és molt apreciada en ebenisteria (*Swietenia mahagoni* i *S. macrophylla*).
- **caoba** *f.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de caoba.
- **caoba africana** *f.* (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre de la família de les meliàcies, de gran port, de fulles bipinnades, propi de les selves de l'Àfrica occidental que proporciona una fusta vermella que s'empra en ebenisteria (*Khaya ivorensis* i *K. senegalensis*).
- **caoba americana** *f.* (*plantes superiors, ciència forestal*). [o **caoba antillana**, o **caoba de Cuba**] *Caoba*.
- **caoba de les Filipines** *f.* (*ciència forestal, indústria de la fusta*). Fusta de lauan, emprada en ebenisteria i comercialitzada com a caoba de els Filipines.
- **caoba vermella** *f.* (*ciència forestal, indústria de la fusta*). Fusta de l'eucaliptus karri, de color vermellós fosc, densa i dura, emprada en ebenisteria.
- **capçar** *v. tr.* (*lèxic comú*). Plegar en un dels caps (d'una cigarreta) el paper sobrant a fi que el tabac no caigui.
- **capçot** *m.* (*lèxic comú*). Espigot.
- **capoc** *m.* (*indústria tèxtil, plantes superiors*). Fibra blanca, fina i lleugera, molt semblant al cotó, que cobreix les llavors del capoquer i que serveix per a omplir coixins, matalassos, salvavides, etc.

- **capoquer** *m.* (*plantes superiors*). Arbre de la família de les bombacàcies, de gran port, originari d'Amèrica, de fruit en càpsula, les llavors del qual donen el capoc i un oli emprat en la indústria i en l'alimentació (*Ceiba pentandra*).
- **caputxina** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Herba de la família de les tropeolàcies, enfiladissa o reptant, de fulles arrodonides, peltades, i flors grogues o ataronjades, esperonades, originària d'Amèrica del Sud, conreada com a ornamental (*Tropaeolum majus*).
- **carabassa** [i **carbassa**] *adj.* (*lèxic comú*). Color groc ataronjat característic d'aquest fruit. *Una cartolina carabassa*.
- **carabassa** [i **carbassa**] *f.* (*lèxic comú*). Cap d'una persona.
- **carabassa** [i **carbassa**] *f.* (*lèxic comú*). Carabassa assecada i buidada que es fa servir per a diversos usos. *Carabassa de vi, vinera o vinatera. Carabassa oliera. Carabassa de nedar*.
- **carabassa** [i **carbassa**] *f.* (*lèxic comú*). Persona o cosa que no respon a les esperances que havia fet concebre.
- **carabassa** [i **carbassa**] *f.* (*lèxic comú*). Refús d'una noia a un pretendent. *Donar carabassa. Rebre, portar-se'n, carabassa*.
- **carabassa** [i **carbassa**] *f.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Fruit en pepònide de la carabassera, molt divers segons les races, que s'usa en l'alimentació de les persones i en la del bestiar. *Carabassa de cabell d'àngel. Carabassa de rabequet*.
- **carabassa** [i **carbassa**] *f.* (*lèxic comú, popularment*). Reprovació en un examen. *Treure carabassa*.
- **carabassa** [i **carbassa**] *m.* (*lèxic comú*). Color groc ataronjat característic d'aquest fruit.
- **carabassada** [i **carbassada**] *f.* (*lèxic comú*). Abundància de carabasses.
- **carabassada** [i **carbassada**] *f.* (*lèxic comú*). Cop amb el cap.
- **carabassada** [i **carbassada**] *f.* (*lèxic comú*). Quantitat de líquid que cap dins una carabassa.
- **carabassaire** [i **carbassaire**] *m. i f.* (*lèxic comú*). Alumne que és reprovat sovint en els exàmens.
- **carabassal** [i **carbassal**] *m.* (*indústries en general, ciència forestal*). Suro gruixut i fluix.

- **carabassar** [i **carbassar**] *m.* (lèxic comú, col·lectius vegetals, agricultura). *Carabasserar.*
- **carabassejar** [i **carbassejar**] *v. intr.* (lèxic comú). Semblar carabassa, tirar a carabassa. *Aquest meló carabasseja. Un groc que carabasseja.*
- **carabassejar** [i **carbassejar**] *v. tr.* (lèxic comú). Donar carabassa (a algú) en un examen, concurs, etc. *Cada any el carabassegen.*
- **carabassejar** [i **carbassejar**] *v. tr.* (lèxic comú). Una noia, donar carabassa (a un pretendent). *Aquella xicota carabasseja tots els seus pretendents.*
- **carabassenc carabassenca** [i **carbassenc carbassenca**] *adj.* (lèxic comú). Semblant a la carabassa, de carabassa. *Meló carabassenc.*
- **carabasser** [i **carbasser**] *m.* (lèxic comú, agricultura, col·lectius vegetals). *Carabasserar.*
- **carabasser** [i **carbasser**] *m.* (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). *Carabassera.*
- **carabassera** [i **carbassera**] *f.* (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Planta de la família de les cucurbitàcies, de gran port, híspida, de tija ajaguda, fulles lobulades i flors unisexuals, grogues, campanulades, d'origen americà, que es cultiva pels seus fruits, les carabasses, sovint globosos i aplatats, solcats, i de color groc ataronjat, amb el peduncle sempre angulós (*Cucurbita pepo* var. *pepo*).
- **carabassera de bou** [i **carbassera de bou**] (*plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les cucurbitàcies, semblant a la carabassera, però amb pilositat suau, fulles no lobades i fruit sovint molt gros, glauc, amb el peduncle cilíndric (*Cucurbita maxima*).
- **carabassera de cabell d'àngel** [i **carbassera de cabell d'àngel**] *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les cucurbitàcies, semblant a la carabassera, originària d'Amèrica i cultivada pels seus fruits, que s'utilitzen per a fer confitures i geles (*Cucurbita ficifolia*).
- **carabassera de cabell d'àngel** [i **carbassera de cabell d'àngel**] *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les cucurbitàcies, varietat de la sindriera, els fruits de la qual, de polpa blanca i més compacta, s'utilitzen per a fer confitura i geles (*Citrullus lanatus* var. *citroides*).
- **carabassera de cap** [i **carbassera de cap**] *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Carabassera d'una raça en què els fruits tenen l'aspecte d'una mena de cap cofat amb un turbant (*Cucurbita maxima* var. *turbaniformis*).

- *carabassera d'Egipte* [i ***carbassera d'Egipte***] *f.* (plantes superiors, agricultura). *Carabassera de bou.*
- *carabassera de menjar* [i ***carbassera de menjar***] *f.* (plantes superiors, agricultura). *Carabassera de bou.*
- *carabassera de pelegrí* [i ***carbassera de pelegrí***] *f.* (plantes superiors, agricultura). *Carabassera vinatera.*
- *carabassera de rabequet* [i ***carbassera de rabequet***] *f.* (plantes superiors, agricultura). *Carabassera de bou.*
- ***carabassera d'esponja*** [i ***carbassera d'esponja***] *f.* (plantes superiors, agricultura). Planta enfiladissa de la família de les cucurbitàcies, d'origen tropical, el fruit de la qual, amb aspecte de cogombre, conté una xarxa de fibres dures i arrissades emprada a manera d'esponja, per a fer barrets o com a filtre (*Luffa aegyptiaca* o *L. cylindrica*).
- *carabassera de turbant* [i ***carbassera de turbant***] *f.* (plantes superiors, agricultura). *Carabassera de cap.*
- *carabassera vinatera* [i ***carbassera vinatera***] *f.* (plantes superiors, agricultura). Planta anual de la família de les cucurbitàcies, enfiladissa, de fulles cordiformes i flors blanques, d'origen paleotropical, cultivada als països calents, amb fruits de coberta resistent i prima, de formes diverses, però amb una constricció mitjana, que un cop secs i buits de la polpa han estat emprats per a contenir líquids i com a flotadors (*Lagenaria vulgaris*).
- *carabassera vinera* [i ***carbassera vinera***] *f.* (plantes superiors, agricultura). *Carabassera vinatera.*
- *carabasserar* [i ***carbasserar***] *m.* (lèxic comú, col·lectius vegetals, agricultura). Lloc plantat de carabasseres.
- *carabasser bord* [i ***carbasser bord***] *m.* (plantes superiors). *Cogombre amarg.*
- *carabasseta* [i ***carbasseta***] *f.* (lèxic comú). Flascó petit per a portar líquids, pólvora, etc.
- *carabasseta* [i ***carbasseta***] *f.* (lèxic comú, plantes superiors). *Coloquinta.*
- *carabassí* [i ***carbassí***] *m.* (lèxic comú). Cap de poc seny.
- *carabassí* [i ***carbassí***] *m.* (lèxic comú). Carabassa seca i buida usada per a posar o trascolar líquids.
- *carabassí* [i ***carbassí***] *m.* (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Llavor de carabassa.

- *carabassina* [i **carbassina**] *f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Planta de la família de les cucurbitàcies, vivaç, dioica, enfiladissa mitjançant circells, de fulles palmatipartides, semblants a les de la vinya, flors petites verdoses, en fascicles axil·lars, i fruits carnosos, vermells quan són madurs, que fa una grossa arrel napiforme, emprada com a purgant i emètic, freqüent als marges de bosc i a les bardisses (*Bryonia dioica*).
- *carabassó* [i **carbassó**] *m.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Fruit en pepònide de la carabassonera.
- *carabassó* [i **carbassó**] *m.* (*plantes superiors*). *Carabassonera*.
- *carabassonera* [i **carbassonera**] *f.* (*agricultura, plantes superiors*). Planta de la família de les cucurbitàcies, varietat de la carabassera, de fruit oblong, el carabassó (*Cucurbita pepo* var. *oblonga*).
- *carabassot* [i **carbassot**] *m.* (*lèxic comú*). *Cap*. Posar-se una cosa dins el carabassot.
- *carabassot* [i **carbassot**] *m.* (*lèxic comú*). Carabassa buida que es fa servir de recipient per a líquids, sal, etc.
- *carabassot* [i **carbassot**] *m.* (*lèxic comú, medicina*). Bony al cap com a conseqüència d'un cop.
- *carabassotada* [i **carbassotada**] *m.* (*lèxic comú*). Cop donat amb el cap, especialment topament de dos caps l'un amb l'altre.
- *carabassotada* [i **carbassotada**] *m.* (*lèxic comú*). Quantitat de líquid, sal, etc., que cap dins un carabassot.
- *caragolí* *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les papilionàcies, enfiladissa, semblant a la mongetera, de tavelles grosses i llavors globuloses i brunes, originària de l'Amèrica del Sud (*Phaseolus caracalla*).
- *carandaí* *m.* (*plantes superiors*). Arbre de la família de les palmes, amb aspecte de margalló alt i esvelt, originari de l'Amèrica del Sud, les fulles del qual, palmades, estan recobertes d'una pruïna, la carnauba, que s'empra com a cera (*Copernicia prunifera* o *C. cerifera*).
- *cària* *f.* (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre caducifoli del gènere *Carya*, de la família de les juglandàcies, de fruit en drupa dehiscent, originari de l'Amèrica del Nord, del qual s'aprofita la fusta i les llavors, comestibles.
- *cària* *f.* (*ciència forestal, indústria de la fusta*). Fusta de cària, densa, dura i tenaç.

- ***carnauba*** f. (lèxic comú, plantes superiors, química). Pruïna obtinguda de les fulles del carandaí, emprada en cosmètica, en la fabricació de llustres i vernissos i com a impermeabilitzant.
- ***carolina*** f. (lèxic comú, plantes superiors, ciència forestal). Arbre caducifoli de la família de les salicàcies, amb grans fulles triangulars, originari de l'Amèrica del Nord, del grup dels pollancre, amb què s'hibrida (*Populus deltoides*).
- ***casimiroa*** f. (plantes superiors, agricultura). Arbre de la família de les rutàcies, originari de l'Amèrica Central, conreat pels seus fruits comestibles, amb aspecte de poma, de polpa groga i greixosa (*Casimiroa edulis*).
- ***castanya talpera*** f. (plantes superiors). Estramoni.
- ***catalpa*** f. (agricultura, plantes superiors). Arbre caducifoli de la família de les bignoniàcies, de grans fulles cordiformes, acuminades i verticil·lades, d'olor fètida, flors en grans panícules, blanques amb taques grogues, i fruit en càpsula molt llarga i prima, originari d'Amèrica del Nord i plantat com a ornamental (*Catalpa bignonioides*).
- ***catxaruta*** f. (lèxic comú, hoteleria). Escudella feta amb cols, patates, arròs o blat, fideus, carabassa, etc.
- ***cautxú*** [pl. -ús] m. (lèxic comú, indústria química, química, plantes superiors, física en general, ecologia). Substància extreta del làtex de nombroses plantes tropicals, la més important de les quals és l'hevea, que, per la seva elasticitat, tenacitat i impermeabilitat, té multitud d'aplicacions pràctiques. *Cautxú vulcanitzat*. *Cautxú sintètic*.
- ***cautxutar*** v. tr. (lèxic comú). Recobrir de cautxú.
- ***cautxutar*** v. tr. (lèxic comú). Sotmetre a un bany de cautxú.
- ***cava de cigars*** f. (lèxic comú). Cava, per ext. *Una cava de cigars*.
- ***cedre*** m. (ciència forestal, indústria de la fusta). Fusta de qualitats semblants al cedre, obtinguda de diversos arbres com ara el camecíparis, la cedrela, la criptomèria, el libocedre, la tuia i alguns ginebres, pins i xiprers.
- ***cedre americà*** m. (lèxic comú, plantes superiors, indústria de la fusta, ciència forestal). *Cedrela*.
- ***cedreda*** f. (col·lectius vegetals, ciència forestal). Bosc de cedres.
- ***cedre d'encens*** m. (plantes superiors). *Libocedre*.
- ***cedre de Virgínia*** m. (plantes superiors). Arbre de la família de les cupressàcies, del grup de les savines, dioic, de fulles oposades punxents i fruit en gàbul carnós

de color violeta brut, originari d'Amèrica del Nord, que proporciona fusta vermellosa, molt olorosa, tova però resistent, i un oli emprat en perfumeria i en productes de neteja (*Juniperus virginiana*).

- **cedrela** *f.* (ciència forestal, plantes superiors). Arbre de la família de les meliàcies, alt, de fulles pinnaticompostes i flors groguenques, originari de l'Amèrica tropical (*Cedrela odorata*).
- **cedrela** *f.* (indústria de la fusta, ciència forestal). Fusta de cedrela, vermellosa, de gra molt fi, aromàtica i repel·lent dels insectes, emprada en la fabricació de mobles i per a fer caps de cigars.
- **cedrí** **cedrina** *adj.* (lèxic comú, ciència forestal, plantes superiors). Relatiu o pertanyent al cedre.
- **ceiba** *f.* (plantes superiors). Arbre del gènere *Ceiba*, de la família de les bombacàcies, robust i de vegades altíssim, de fulles compostes, originari de l'Amèrica tropical, les llavors del qual donen unes fibres sedoses, lleugeres i impermeables que són emprades per al farciment de coixins i matalassos i en corderia.
- **ceilan** *m.* (lèxic comú, plantes superiors). Herba de la família de les amaril·lidàcies, bulbosa, de fulles llargues linears i grans flors vermelles, de vegades amb vetes blanques o totalment blanquinoses, originària de les muntanyes andines i cultivada com a ornamental (*Amaryllis vittata*).
- **cedrer** *m.* (lèxic comú, economia domèstica). Recipient per a tirar-hi la cendra del cigarret, del cigar, etc., que es va fumant.
- **cera del Brasil** *f.* (plantes superiors, química). *Carnauba*.
- **cigar** *m.* (lèxic comú, economia domèstica). Petit rotlle de fulles de tabac que hom encén per un extrem i el fum del qual és aspirat per l'altre extrem, posat a la boca. *Un cigar de l'Havana. Encendre un cigar. Fumar un cigar.*
- **cigarrer cigarrera** *m. i f.* (lèxic comú, indústries en general, professions). Persona que fa cigars o cigarretes per a vendre.
- **cigarrer** *m.* (agricultura, invertebrats). Insecte coleòpter que ataca la vinya caragolant-ne les fulles en forma de cigar (*Byctiscus betulae*).
- **cigarrera** *f.* (lèxic comú, economia domèstica). Capsa o estoig per a guardar-hi o portar-hi cigars.
- **cigarret** *m.* (lèxic comú, economia domèstica). *Cigarreta*.

- **cigarreta** f. (lèxic comú, economia domèstica). Tabac picat envoltat de paper fi, que es fuma com un cigar. *Dóna'm paper per a fer una cigarreta. Cigarretes egípcies, angleses.*
- **cigarro** m. (lèxic comú). Cigarreta. *Vaig al balcó a fer un cigarro.*
- **cincona** f. (lèxic comú, plantes superiors). *Arbre de la quina.*
- **cinconina** f. (biologia, medicina, química). Alcaloide de l'arbre de la quina que s'empra per a combatre el paludisme.
- **cirerer americà** m. (plantes superiors, ciència forestal). Arbre caducifoli de la família de les rosàcies, d'escorça aromàtica, fulles lluent per sobre i flors d'un blanc trencat disposades en raïm, originari d'Amèrica del Nord, conreat com a ornamental i arbre de fusta (*Prunus serotina*).
- **cirereta** f. (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). *Bitxo.*
- **cirerol** m. (lèxic comú, agricultura). Tomàquet petit i rodó.
- **citró** m. (lèxic comú, agricultura). *Bitxo.*
- **clavell d'agost** m. (plantes superiors, agricultura). Planta herbàcia de la família de les compostes, de fulles pinnatisectes amb segments serrats, i capítols florals grocs o ataronjats, originària de Mèxic i cultivada com a ornamental (*Tagetes erecta*).
- **clavell de moro** m. (plantes superiors, agricultura). Planta de la família de les compostes, molt semblant al clavell d'agost, però de capítols més petits, generalment tacats de vermell (*Tagetes patula*).
- **clavell de paper** m. (plantes superiors, agricultura). Planta herbàcia de la família de les compostes, de fulles ovades oposades i capítols terminals, amb les bràctees de l'involucre amb vores negres, disc groc o ataronjat, sovint molt reduït, i corona de colors diversos, originària de Mèxic i conreada en jardineria (*Zinnia elegans*).
- **clavell d'Índia** m. (plantes superiors, agricultura). *Clavell d'agost.*
- **clavellina d'aire** f. (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Planta del gènere *Tillandsia*, de la família de les bromeliàcies, epifítica, de fulles estretes, semblants a les de la clavellina, totes agrupades, i flors violàcies reunides en espigues planes, originària de l'Amèrica del Sud, que es pot conrear, penjada, sense terra.
- **clorur de tubocurarina** m. (química). Alcaloide derivat del curare, aïllat del *Chondrodendron tomentosum*, emprat com a relaxant muscular i en la diagnòsi de la miastènia.

- **coca** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Arbust de la família de les eritroxilàcies, d'escorça blanquinosa, fulles el·líptiques semblants a les del taronger, flors grogues i fruit en drupa, originari del Perú i Bolívia i cultivat a diversos països tropicals (*Erythroxylum coca*).
- **coca amb recapte** *f.* (*lèxic comú*). Coca que es fa amb pasta de farina amb oli, arengada, talls de botifarra, cansalada, ceba, pebrot, etc.
- **coca enramada** *f.* (*lèxic comú*). Coca que es fa amb pasta de farina amb oli, arengada, talls de botifarra, cansalada, ceba, pebrot, etc.
- **cocaïna** *f.* (*lèxic comú, medicina, química*). Alcaloide obtingut de les fulles de la coca, euforitzant, tòxic i capaç de crear addicció, usat en medicina per a certes anestèsies locals.
- **cocaïníc cocaínica** *adj.* (*medicina*). Relatiu o pertanyent a la cocaïna.
- **cocaïnisme** *m.* (*lèxic comú, medicina*). Intoxicació crònica produïda per l'addicció a la cocaïna.
- **cocaïnòman cocaïnòmana** *adj.* (*lèxic comú, medicina*). Que pateix cocaïnomania.
- **cocaïnòman cocaïnòmana** *m. i f.* (*lèxic comú, medicina*). Que pateix cocaïnomania.
- **cocaïnomania** *f.* (*lèxic comú, medicina*). Addicció a la cocaïna.
- **coco** *m.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Fruit del cocoter, drupa molt grossa de coberta coriàcia, mesocarpi fibrós i pinyol amb una sola llavor.
- **coco** *m.* (*plantes superiors*). Pinyol del coco, molt gros, de closca bruna molt dura, amb abundant endosperma, en part sòlid, la carn de coco, origen de la copra i d'un oli comestible, i en part líquid, l'aigua o llet de coco.
- **coco** *m.* (*indústria tèxtil*). Fibra de coco.
- **coco de les Seychelles** *m.* (*plantes superiors*). Fruit del cocoter de les Seychelles, ovoide, molt gros i pesant, amb l'endocarpi bilobat, que conté la llavor més grossa del món.
- **cocotar** *m.* (*lèxic comú, col·lectius vegetals, agricultura*). Bosc o plantació de cocoters.
- **cocoter** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Palmera de grans fulles pinnades, originària de la Polinèsia i actualment molt difosa per totes les terres intertropicals, els fruits de la qual, els cocos, i els seus derivats, són un element bàsic en molts països (*Cocos nucífera*).

- **cocoter de les Seychelles** *m.* (*plantes superiors*). Palmera de fulles palmades, originària de les Seychelles (*Lodoicea maldivica*).
- **confiter confitera** *m. i f.* (*lèxic comú, indústries en general, professions*). Persona que prepara o ven fruites confitades, confits, bombons i altres llaminadures.
- **confiteria** *f.* (*lèxic comú, indústries en general*). Indústria, comerç, de confiter.
- **confiteria** *f.* (*lèxic comú, indústries en general*). Obrador, botiga, de confiter.
- **copaiba** *f.* (*medicina, química, plantes superiors*). Oleoresina aromàtica que s'extreu de diversos arbres tropicals, sobretot dels copaiers sud-americans, emprada en la manufactura de vernissos i de paper fotogràfic i en medicina.
- **copaier** *m.* (*plantes superiors*). Arbre del gènere *Copaifera*, de la família de les cesalpiniàcies, de distribució tropical, del qual s'obté la majoria de la copaiba i diverses menes de copals.
- **copal** *m.* (*indústria química, plantes superiors, química*). Resina sòlida, groguenca o incolora, que s'extreu de diferents arbres tropicals, com ara els agatis, els copaiers o el curbaril, o bé s'obté en forma fòssil o semifòssil, usada principalment en la manufactura de vernissos, de linòleum i com a substitut de l'ambre.
- **copra** *f.* (*indústries en general*). Carn de coco assecada.
- **coralera** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). *Pebrotera*.
- **coralet** *1 m.* (*lèxic comú*). *Bitxo*.
- **cordons de gitana**. (*plantes superiors, agricultura*). Planta herbàcia anual de la família de les amarantàcies, de fulles ovades o rombals i flors petites, vermelles, groguenques o blanquinoses, disposades en llargues panícules penjants, sovint plantada com a ornamental (*Amaranthus caudatus*).
- **coreòpside** *f.* (*plantes superiors*). Planta herbàcia anual de la família de les compostes, de capítols amb el disc bru purpuri i amb les lígules grogues a la part terminal i vermelles purpúries a la part basal (*Coreopsis tinctoria*).
- **coreopsis** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Planta herbàcia del gènere *Coreopsis*, de la família de les compostes, de fulles dividides o enteres i capítols amb la corona groga, purpúria, vermella o de dos colors, sovint cultivada com a ornamental.
- **corísia** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbre caducifoli de la família de les bombacàcies, de tronc inflat i espinós, fulles palmaticompostes, flors piloses per fora, blanques, grogues o vermelloses, i fruit en càpsula grossa amb les llavors

cobertes de llargs pèls sedosos, originari d'Amèrica del Sud i cultivat com a ornamental o per aprofitar la fibra de les llavors (*Ceiba insignis* o *Chorisia insignis*).

- **cortadèria** f. (*plantes superiors, agricultura*). Herba de la família de les gramínies, molt robusta, que fa grosses tofes, de fulles serrades al marge, molt tallants, i de panícules sedoses i argentades, originària d'Amèrica del Sud i cultivada com a ornamental (*Cortaderia selloana*).
- **corverd** m. (*plantes superiors, indústria de la fusta, ciència forestal*). Arbre perennifoli de la família de les lauràcies, originari de l'Amèrica tropical, que proporciona una fusta molt dura i tenaç, preuada en la construcció (*Chlorocardium rodiei* o *Nectandra rodiei*). [*Chlorocardium rodiei*].
- **creïlla** f. (*lèxic comú*). Patata 1.
- **creïllera** f. (*lèxic comú*). Patatera.
- **crepè** [pl. -ès] m. (*lèxic comú*). Cautxú sense vulcanitzar, especialment emprat per a fer soles de sabata.
- **crispeta** f. (*lèxic comú, hoteleria*). Rosa. Gra de blat de moro obert en forma de flor per efecte de la cocció.
- **cua de mico** f. (*lèxic comú, plantes superiors*). Cua de rata.
- **cua de rata** f. (*plantes superiors*). Planta de la família de les cactàcies, de tiges carneses, primes i llargues, finalment esteses o penjants, amb costes longitudinals i nombrosos feixos d'espines brunes, i de flors rosades o purpúries, originària de Mèxic i cultivada com a ornamental (*Aporocactus flagelliformis*).
- **cucurbitàcies** f. pl. (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **cucurbitàcies** f. pl. (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, proveïdes de circells, flors unisexuals i fruit en pepònide, distribuïdes principalment pels països càlids, que inclou sobretot herbes enfiladisses, algunes d'espontànies com la carabassina i el cogombre amarg i altres de cultivades com les carabasseres, el cogombre i la melonera.
- **cumarina** f. (*química*). Cetona cíclica que ocorre en l'oli d'espígol, extreta del fruit de l'espècie *Coumarouna odorata*, d'olor fragant i plaent semblant a la de la vainilla, emprada com a producte auxiliar en farmàcia.
- **curaçao** m. (*hoteleria, lèxic comú*). Licor fet de la pell de taronges amargues, aiguardent i sucre, originari de Curaçao.

- **curare** *m.* (*química, plantes superiors*). Extracte derivat principalment de l'escorça de diverses espècies dels gèneres *Chondrodendron* i *Strychnos*, verí de les sagetes dels indis de les conques de l'Amazones i de l'Orinoco, que conté tubocurarina com a principi actiu i provoca un poderós relaxament muscular o una paràlisi.
- **curbaril** *m.* (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre perennifoli de la família de les cesalpiniàcies, amb les fulles de dos folíols, originari de l'Amèrica tropical, del qual s'obté el copal (*Hymenaea courbaril*).
- **curbaril** *m.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de curbaril, vermellosa, resistent a la humitat, emprada especialment en la construcció de mobles, fusteria d'exterior i parquet.
- **dacsa** *f.* (*agricultura, plantes superiors, lèxic comú*). Blat de moro.
- **dacsar** *m.* (*agricultura, col·lectius vegetals, lèxic comú*). Camp sembrat de dacsa o blat de moro.
- **dàlia** *f.* (*agricultura, plantes superiors*). Planta herbàcia del gènere *Dahlia*, de la família de les compostes, de fulles pinnades oposades, originària de Mèxic i cultivada en jardineria pels seus capítols de flors, en general grossos i semiglobosos, amb una gran varietat de colors.
- **dàlia** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Flor de la dàlia.
- **dàliera** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta herbàcia del gènere *Dahlia*, de la família de les compostes, de fulles pinnades oposades, originària de Mèxic i cultivada en jardineria pels seus capítols de flors, en general grossos i semiglobosos, amb una gran varietat de colors.
- **desfer xocolata** *v. tr.* (*lèxic comú*). Deixatar-la en aigua, en llet, etc.
- **desnicotinitzar** *v. tr.* (*lèxic comú, indústries en general*). Reduir totalment o en part la nicotina (del tabac).
- **dionea** *f.* (*plantes superiors*). Planta herbàcia de la família de les droseràcies, insectívora, de fulles en roseta basal, amb el pecíol eixamplat i el limbe format per dues meitats vorejades de cilis, que poden plegar-se sobtadament una contra l'altra per atrapar els petits insectes de què s'alimenta, pròpia dels sòls sorrencs humits de l'Amèrica del Nord (*Dionaea muscipula*).
- **donarda** *f.* (*plantes superiors*). Atzavara.
- **dragona blanca** *f. a)* (*lèxic comú, agricultura*). Mongetera nana catalana.
- **dragona blanca** *f. b)* (*lèxic comú, agricultura*). Llegum d'aquesta planta.

- **ebenàcies** *f. pl. (plantes superiors)*. Família de plantes dicotiledònies, principalment tropicals, que engloba espècies arbòries dioiques, de fruit en baia, a la qual pertanyen els banussos i el caquier.
- **ebenàcies** *f. (plantes superiors)*. Individu d'aquesta família.
- **ebenista** *m. i f. (indústria de la fusta, professions, lèxic comú)*. Persona que treballa el banús i altres fustes fines, especialment per fer-ne mobles.
- **ebenisteria** *f. (indústria de la fusta, lèxic comú)*. Indústria de l'ebenista.
- **ebenisteria** *f. (lèxic comú, indústria de la fusta)*. Taller o botiga d'ebenista.
- **ebenisteria** *f. (lèxic comú)*. Conjunt de mobles i altres obres d'ebenista.
- **ebonita** *f. (indústria química)*. Cautxú vulcanitzat que conté sofre i negre de fum, dur i capaç d'ésser tallat i polit, usat per a fer pintes, botons, aïlladors d'aparells elèctrics, etc.
- **eicòrnia** *f. (plantes superiors, agricultura)*. Planta monocotiledònia aquàtica, de fulles ròmbiques o arrodonides, amb el pecíol inflat i esponjós, i grans flors violàcies en espiga, d'origen sud-americà, cultivada com a ornamental i rarament subespontània (*Eichhornia crassipes*).
- **elemí** [*pl. ís*] *m. (indústria química, plantes superiors)*. Oleoresina de consistència sòlida i tova, de color groguenc més o menys fosc i d'olor aromàtica, que s'obté de diferents arbres exòtics de les famílies de les burseràcies i de les rutàcies, emprada en l'elaboració de vernissos i de laques, en productes farmacèutics i en perfumeria.
- **elodea** *f. (plantes superiors)*. Planta aquàtica de la família de les hidrocaritàcies, de fulles oblongues, verticil·lades o oposades, i flors molt petites, de procedència nord-americana, naturalitzada a Europa i plantada sovint en aquaris i en estanys de jardí (*Elodea canadensis*).
- **emetina** *f. (química)*. Alcaloide principal de la *Cephaelis ipecacuanha*, emprat com a expectorant, emètic i en el tractament contra l'amebiasi.
- **empebrar** *v. tr. (hoteleria, lèxic comú)*. Assaonar amb pebre.
- **empedrat** *m. (lèxic comú, hoteleria)*. Amanida de mongetes amb bacallà esqueixat, pebrot, ceba, olives i tomàquet.
- **empedrat** *m. (lèxic comú, hoteleria)*. Truita de mongetes.
- **enasprar** *v. tr. (lèxic comú, agricultura)*. Asprar.
- **encenall** *m. [economia domèstica]*. Dolç en forma d'espiral fet amb ametlla, farina i sucre i recobert de xocolata.

- **enganxadones** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Fruit o involucre floral d'algunes plantes que s'enganxa a la roba, als cabells, etc.
- **ensucrat** *m.* (*hoteleria*). Dolç fet amb roses de blat de moro i molt de sucre.
- **ensumar** *v. tr.* (*lèxic comú*). Aspirar amb força l'aire pel nas. *Ensumar rapé.*
- **erable** *m.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta d'erable.
- **erable del sucre** *m.* (*plantes superiors*). Arbre caducifoli de la família de les aceràcies, semblant a l'erable, originari de l'Amèrica del Nord, de la saba del qual s'obté xarop i sucre (*Acer saccharum*).
- **eritrina** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbret o arbust del gènere *Erythrina*, de la família de les papilionàcies, sovint espinós, de fulles trifoliolades amb els folíols enters, ovats o lanceolats, i flors d'un escarlata brillant molt vistoses, de distribució tropical.
- **eritrina cresta de gall** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Eritrina caducifòlia originària d'Amèrica del Sud i cultivada com a ornamental (*Erythrina crista-galli*).
- **eritroxilàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, que comprèn arbres i arbustos tropicals, especialment representada a Amèrica del Sud, a la qual pertany la coca.
- **eritroxilàcies** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **esbajocar** *v. tr.* (*lèxic comú, hoteleria*). Estavellar.
- **escafarlata** *f.* (*lèxic comú*). Tabac tallat en fils per a la pipa i les cigarretes.
- **escaldí escaldina** *adj.* (*lèxic comú*). Que és bullit i amanit amb ceba, tomàquet, alls, sal, oli i vinagre, s'aplica als llegums. *Mongetes escaldines, pèsols escaldins.*
- **escaldum** [*usat generalment en plural*] *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Plat de carn, habitualment d'aviram, amb patates, sofregit i una salsa.
- **escalivada** *f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Menjar fet al caliu, especialment pebrots, albergínies, cebes, tomàquets i patates.
- **escal·lònia** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbust perennifoli del gènere *Escallonia*, de la família de les saxifragàcies, de fulles simples d'un verd lluent, flors de color rosa viu, agrupades en panícula, i fruit en càpsula, originari d'Amèrica del Sud i sovint emprat en jardineria.
- **escanyapits** *m.* (*lèxic comú*). *Caliquenyo.*
- **escarxot** *m.* (*plantes superiors, lèxic comú*). Conjunt de les fulles i de les arrels de l'atzavara.

- **escopeta** *f.* (*plantes superiors*). Raïm de l'escopeta.
- **escorpins** *m. pl.* (*plantes superiors*). Llapassa borda.
- **espanotxar** *v. tr.* (*agricultura, lèxic comú*). Espellofar, desgranar, les panotxes (del blat de moro).
- **espiga de blat de moro** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Panotxa.
- **espigall** *m.* (*plantes superiors, agricultura, lèxic comú*). Panotxa.
- **espigot** *m.* (*lèxic comú*). Panotxa de blat de moro desgranada.
- **espigot** *m.* (*plantes superiors*). Tija florífera de l'atzavara.
- **espina-xoca** *f.* (*plantes superiors*). Herba de la família de les compostes, amb espines trifides a l'axil·la de les fulles i involucre fructífer cobert d'agullons ganxuts (*Xanthium spinosum*).
- **esqueixada** *f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Amanida feta amb bacallà o tonyina esqueixats, enciam, tomàquet, olives, etc.
- **ésser com sant Joan i la carabasseta** (*lèxic comú*). Ésser, dues persones que van plegades, d'estatures molt diferents.
- **ésser com sant Roc i la carabasseta** (*lèxic comú*). Ésser, dues persones que van plegades, d'estatures molt diferents.
- **ésser tap i carabassa** (*lèxic comú*). Ésser inseparables.
- **estanc** *m.* (*lèxic comú, teoria econòmica*). Establiment on es venen articles estancats, com ara tabac, llumins, timbres de correu, paper de pagaments a l'Estat, etc.
- **estanquer estanquera** *m. i f.* (*professions, lèxic comú*). Persona que té al seu càrrec la venda pública de tabac i altres gèneres estancats.
- **estavellar** *v. tr.* (*lèxic comú*). Treure la tavella (a un llegum).
- **estorac** *m.* (*medicina, plantes superiors*). Liquidambre.
- **estramoni** *m.* (*plantes superiors*). Planta de la família de les solanàcies, metzinosa, de flors blanques en forma d'embut i fruit en càpsula, eriçat de pues, d'origen neotropical i naturalitzada a Europa (*Datura stramonium*).
- **estricnina** *f.* (*lèxic comú, química, plantes superiors*). Alcaloide cristal·lí extraordinàriament metzinós obtingut de la nou vòmica i d'altres plantes.
- **matacà** *m.* (*plantes superiors, medicina*). Nou vòmica.
- **nou vòmica** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, medicina*). Llavor de l'arbre de la nou vòmica, força grossa, discoïdal i de color grisenc, tòxica i medicinal, de la qual s'extreu l'estricnina.

- ***estricnina*** *f.* (*lèxic comú, química, plantes superiors*). Alcaloide cristal·lí extraordinàriament metzinós obtingut de la nou vòmica i d'altres plantes.
- ***eugènia*** *f.* (*agricultura, plantes superiors*). Arbust del gènere *Eugenia*, de la família de les mirtàcies, de fulles perennes, oposades i coriàcies, flors blanques i fruits bacciformes, originari del Brasil i utilitzat en jardineria.
- ***faig*** *m.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de faig.
- ***faig austral*** *m.* (*plantes superiors*). Arbre del gènere *Nothofagus*, de la família de les fagàcies, de fulles perennes o caduques de forma diversa, enteres, dentades o crenades, i fruits en núcula trígona, tancats en nombre d'un a tres dins una cúpula coberta d'esquames sovint glanduloses, dehiscent per valves, originari de les àrees fredes o temperades de l'Amèrica del Sud i de la regió australiana, de vegades cultivat com a ornamental o forestal.
- ***fària*** *f.* (*lèxic comú*). Cigar de tripa formada per brins llargs, popular de consum i de preu, que s'elabora a l'Estat espanyol.
- ***farnesol*** *m.* (*química*). Alcohol sesquiterpènic dels olis de tarongina i de llimona, o dels bàlsams del Perú i de Tolú.
- ***farratjó*** *m.* (*lèxic comú, agricultura, explotació animal*). Blat de moro tallat abans de granar que es dona com a aliment al bestiar.
- ***farro*** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Farinetes bullides o fregides fetes amb farina de blat de moro.
- ***fejjoa*** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbust o arbret de la família de les mirtàcies, originari d'Amèrica del Sud i cultivat, sobretot als països tropicals, pels seus fruits comestibles, semblants a la guaiaba (*Acca sellowiana* o *Feijoa sellowiana*).
- ***fesol*** *m.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). *Mongeta*.
- ***fesol*** *m.* (*lèxic comú, agricultura*). *Mongetera*.
- ***fesola*** *f.* (*lèxic comú, agricultura*). Fesol d'una varietat de gra gros.
- ***fesolada*** *f.* (*lèxic comú*) Menjada abundant de fesols.
- ***fesolar*** *f.* (*agricultura, lèxic comú, col·lectius vegetals*). Camp de fesoleres.
- ***fesol del confit*** *m.* (*lèxic comú, agricultura*). Fesol gros i vermellós.
- ***fesoler*** *m.* (*plantes superiors, lèxic comú, agricultura*). *Mongetera*.
- ***fesolera 1*** *f.* (*plantes superiors, agricultura, lèxic comú*). *Mongetera*.
- ***fesol rènec*** *m.* (*agricultura, plantes superiors*). *Mongeta rènega*.

- ***fibra de coco*** f. (*indústria tèxtil*). Fibra tèxtil procedent del recobriment filamentós de la closca del fruit del cocoter.
- ***ficus*** m. (*plantes superiors*). Planta llenyosa laticífera del gènere *Ficus*, de la família de les moràcies, de fulles simples i fruits en siconi, pròpia de les regions tropicals i subtropicals.
- ***ficus de cautxú*** m. (*plantes superiors*). *Ficus arbori*, que inicialment pot créixer com a epífit, de fulles el·líptiques i lluent, productor de cautxú i molt sovint cultivat com a ornamental (*Ficus elastica*).
- ***figa de la carabasseta*** f. (*lèxic comú, agricultura*). Figa d'una varietat de color blanc groguenc amb ratlles verdes i de mida grossa.
- ***figa de moro*** f. (*lèxic general, plantes superiors, agricultura*). Fruit comestible de la figuera de moro, baia de pela vermellosa que porta grups d'espines.
- ***figa de pala*** f. (*lèxic general, plantes superiors, agricultura*). Fruit comestible de la figuera de moro, baia de pela vermellosa que porta grups d'espines.
- ***figuera de moro*** f. (*plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les cactàcies, de tiges carnosos, formades per articles aplanats oblongs, les pales, que porten nombrosos grups d'espines, flors grosses, vermelloses o groguenques, amb pètals i estams nombrosos, i fruit carnós comestible, la figa de moro, originària d'Amèrica i sovint cultivada a terra baixa, sobretot al litoral, on de vegades creix espontàniament (*Opuntia ficus-indica*).
- ***figuera de pala*** f. (*plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les cactàcies, de tiges carnosos, formades per articles aplanats oblongs, les pales, que porten nombrosos grups d'espines, flors grosses, vermelloses o groguenques, amb pètals i estams nombrosos, i fruit carnós comestible, la figa de moro, originària d'Amèrica i sovint cultivada a terra baixa, sobretot al litoral, on de vegades creix espontàniament (*Opuntia ficus-indica*).
- ***figuerassa*** f. (*plantes superiors, lèxic comú, agricultura*). *Figuera de moro*.
- ***fil de la mongeta*** m. *Fil 3 2 m.*(*lèxic comú*) Fibra separada... *Treure els fils de les mongetes abans de coure-les.*
- ***filferrera*** f. (*plantes superiors, agricultura*). Liana de la família de les poligonàcies, de branques primes i volubles, fulles un xic alabardades, flors verdoses en raïms axil·lars i fruit sec però recobert pel periant que ha esdevingut carnós, de primer vermell i finalment blanquinós, originària d'Amèrica del Sud i cultivada com a ornamental (*Muehlenbeckia complexa*).

- **fil·loxerat** *adj.* (*agricultura*). Atacat per la fil·loxera.
- **filodendre** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Liana del gènere *Philodendron*, de la família de les aràcies, de fulles gruixudes de formes diverses, enteres o més o menys dividides, originària de l'Amèrica tropical i emprada com a planta ornamental d'interior.
- **fitolacàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, herbàcies o llenyoses, de fulles enteres, flors en raïms o cimes, generalment de periant simple, i fruit carnós o sec, esteses sobretot pels països tropicals i subtropicals, a la qual pertanyen el bellaombra i el raïm de l'escopeta.
- **fitolacàcies** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **flocall** *m.* (*plantes superiors, agricultura, lèxic comú*). Cabellera del blat de moro.
- **floravia** *f.* (*plantes superiors, lèxic comú*). *Espina-xoca*.
- **flor de coral** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). *Eritrina cresta de gall*.
- **flor de la passió** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). *Passionera*.
- **flor de lluna** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les convolvulàcies, enfiladissa, de grans fulles cordiformes o alabardades i flors blanques molt oloroses, que s'obren al capvespre, originària de l'Amèrica tropical i cultivada als jardins (*Ipomoea alba* o *Calonyction aculeatum*).
- **flor dels tres claus** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). *Passionera*.
- **flor de Nadal** *f.* (*plantes superiors*). *Ponsètia*.
- **flor de nit** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Herba de la família de les nictaginàcies, robusta i d'arrel tuberosa, fulles ovades i flors tubuloses, amb un involucre basal, molt oloroses, blanques, rosades o grogues, que s'obren cap al tard, originària de l'Amèrica tropical i molt cultivada als jardins (*Mirabilis jalapa*).
- **flor de papallona** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Herba de la família de les solanàcies, de fulles pinnatisectes i flors irregulars grosses, que recorden una papallona, originària de Xile i plantada als jardins (*Schizanthus pinnatus*).
- **flor de Sant Agustí** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). *Perpetuïna*.
- **flor de tot l'any** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). *Perpetuïna*. [*Gomphrena globosa*].
- **flox** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Planta herbàcia del gènere *Phlox*, de la família de les polemoniàcies, pilosa i glandulosa, de fulles ovades o lanceolades, abraçadores, i flors en glomèruls de colors diversos, purpúries, rosades o

blanques, originària d'Amèrica del Nord i cultivada com a ornamental, sobretot l'espècie *Phlox drummondii*.

- **fondant** *m.* (*hoteleria*). Xocolata en rajola especial per a ésser desfeta.
- **fruita de la passió** *f.* (*plantes superiors*). Fruit de la liana *Passiflora edulis*, de la família de les passifloràcies, semblant a la passionera plantada als jardins, ovoide o subglobós, de pela coriàcia i llisa, de color púrpura o groc, i de polpa sucosa, formada per nombroses llavors negres envoltades d'un aril, comestible i emprat també per a fer begudes i licors.
- **fúcsia** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta del gènere *Fuchsia*, de la família de les onagràcies, subarbustiva, de flors penjants, vistoses, amb quatre sèpals i quatre tèpals de colors purpuris o violacis, i de fruit en baia, originària d'Amèrica i cultivada com a ornamental.
- **fúcsia** *f.* (*lèxic comú*). Color rosa violaci.
- **fúcsia** *adj.* (*lèxic comú*). Una camisa fúcsia.
- **fucsina** *f.* (*indústria química, química*). Colorant vermell porpra de la família del trifenilmetà, derivat de la pararosanilina.
- **fumada** *f.* (*lèxic comú*). Acció de fumar tabac, opi, etc.
- **fumada** *f.* (*lèxic comú*). Quantitat de tabac amb què es carrega una pipa.
- **fumador fumadora** *m. i f.* (*lèxic comú*). Persona que té el costum de fumar.
Gràcies: no sóc fumador. Fumador d'opi.
- **fumador** *m.* (*lèxic comú*). Lloc on es fa l'operació de fumar quelcom.
- **fumador** *m.* (*lèxic comú*). Local, peça d'una casa, destinat als fumadors.
- **fumar** *v. intr.* (*lèxic comú*). Fumar tabac. *Ha fet el propòsit de deixar de fumar.*
- **fumar** *v. tr.* (*lèxic comú*). Aspirar el fum (d'una herba en combustió). *L'Esteve fuma tabac ros. S'havia acostumat a fumar opi.*
- **fumar** *v. tr. per ext.* (*lèxic comú*). Fumar un cigar, una pipa.
- **fustet** *m.* (*indústria química, plantes superiors*). Arbre de la família de les moràcies, dioic, de fulles grosses i enteres, propi de l'Amèrica tropical, la fusta del qual s'empra en ebenisteria i dona un tint groc que serveix per a tenyir fibres i pells (*Maclura tinctoria* o *Chlorophora tinctoria*).
- **gafet** *m.* (*plantes superiors*). Espina-xoca.
- **gallàrdia** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Herba anual de la família de les compostes, de fulles enteres o pinnatífides i de capítols solitaris o poc nombrosos,

purpuris al mig i groc tot al volt, originària d'Amèrica del Nord i plantada com a ornamental (*Gaillardia pulchella*).

- **gallet** *m.* (*lèxic comú*). Rosa 'Gra de blat de moro obert en forma de flor per efecte de la cocció'.
- **garrofó** *m.* (*lèxic comú, agricultura*). Fesol d'una varietat de gra gros i pla.
- **gaspatxo** *m.* (*hoteleria, lèxic comú*). Sopa freda, crua, feta amb tomàquet, all, aigua, oli, vinagre, sal i molla de pa ben barrejat, a la qual s'afegeix ceba, cogombre i pebrot trinxat.
- **gelsemi** *m.* (*plantes superiors, medicina, lèxic comú*). Liana de la família de les loganiàcies, de fulles perennes oposades i flors petites en cimes axil·lars, originària d'Amèrica del Nord, el rizoma de la qual conté un alcaloide metzinós i medicinal, de propietats antineuràlgiques (*Gelsemium sempervirens*).
- **gessamí de Virgínia** *m.* (*plantes superiors*). Liana de la família de les bignoniàcies, amb arrels aèries adherents, fulles caduques pinnaticompostes, de folíols serrats, caduques, flors tubuloses i grosses, amb el tub ataronjat i el limbe escarlata, i fruit en càpsula llarga, originària d'Amèrica del Nord i plantada com a ornamental (*Campsis radicans*).
- **gineri** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Cortadèria.
- **gira-sol** *m.* (*plantes superiors, lèxic comú, agricultura*). Herba de la família de les compostes, alta i d'amples fulles cordiformes i grans capítols grocs, que de dia segueixen el moviment del sol, originària d'Amèrica del Nord i molt conreada per a l'obtenció de granes i oli (*Helianthus annuus*).
- **gloxínia** *f.* (*plantes superiors, lèxic comú, agricultura*). Planta herbàcia de la família de les gesneriàcies, de fulles llargament peciolades i de flors grosses i vistoses, de color purpuri, violaci o blanc, originària d'Amèrica del Sud i cultivada com a decorativa d'interior o d'hivernacle (*Sinningia speciosa*).
- **goma** *f.* (*lèxic comú, indústria química, ecologia, química, física en general*). Cautxú. Goma per a pneumàtics.
- **goma** *f.* (*ecologia*). Anella de cautxú que serveix per a subjectar llapis, papers, etc.
- **goma d'esborrar** *f.* (*oficines, lèxic comú*). Substància feta a base de cautxú i emprada per a esborrar.
- **goma d'esborrar** *f.* (*oficines, lèxic comú*). Peça feta d'aquesta substància.
- **goma elàstica** *f.* (*indústria química, ecologia, lèxic comú, física en general, química*). Cautxú.

- **gomat gomada** *adj.* (*química*). Que conté goma. *Diaquiló gomat. Cera gomada.*
- **gomer gomera** *adj.* (*lèxic comú, botànica*). Gomífer.
- **gomífer gomífera** *adj.* (*lèxic comú, química*). Que produeix goma.
- **gomós gomosa** *adj.* (*lèxic comú, química*). Que és de la natura de la goma. *Una substància gomosa.*
- **gomós gomosa** *adj.* (*lèxic comú, química*). Que sembla goma.
- **gomositat** *f.* (*lèxic comú, química*). Qualitat de gomós.
- **gossets** *m. pl.* (*plantes superiors*). *Espina-xoca.*
- **gra 1 1** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Fruit dels cereals, com el blat, l'ordi, el sègol, la civada, el blat de moro, etc.
- **gra 1 2** *m.* (*agricultura*). Conjunt dels fruits o llavors de diverses plantes alimentoses separades de l'espiga, de la tavella, etc.
- **gram d'Amèrica** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Herba de la família de les gramínies, estolonífera, de fulles força amples i inflorescències espiciformes comprimides, originària dels països tropicals i cultivada per a fer gespes (*Stenotaphrum secundatum*).
- **granadilla** *f.* (*plantes superiors*). *Fruïta de la passió.*
- **guaiaba** *f.* (*plantes superiors, lèxic comú, agricultura*). Fruit comestible del guaiaber, globós o piriforme, de pela coriàcia, generalment verda o groguenca, polpa interna sucosa, blanca, rosada o grogosa, i nombroses llavors llenyoses. *Confitura de guaiaba. Gelea de guaiaba.*
- **guaiaber** *m.* (*agricultura, plantes superiors, lèxic comú*). Arbret o arbust perennifoli de la família de les mirtàcies, de fulles ovades o oblongues, flors blanques i fruit bacciforme, propi de l'Amèrica tropical i conreat pels seus fruits, les guaiabes (*Psidium guajava*).
- **guaiac** *m.* (*ciència forestal, plantes superiors*). Arbre de la família de les zigofil·làcies, de fulles coriàcies compostes i flors blavoses, propi de l'Amèrica Central, que proporciona fusta i resina (*Guaiacum officinale* i *G. sanctum*).
- **guaiac** *m.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de guaiac, dura i resistent, emprada en ebenisteria.
- **guaiac** *m.* (*medicina*). Resina que s'extreu del guaiac, un xic verdosa, emprada com a laxant i estimulant.

- **guanàbana** *f.* (*plantes superiors, agricultura, lèxic comú*). Fruit comestible del guanabaner, ovoide, molt gros i pesant, de pela d'un verd intens, amb apèndixs espinosos, i de polpa blanca i sucosa, molt aromàtica i de gust àcid.
- **guanabaner** *m.* (*agricultura, plantes superiors, lèxic comú*). Arbre de la família de les annonàcies, de fulles oblongues i coriàcies, flors grogues i fruits bacciformes, les guanàbanes, originari de les Antilles i cultivat en molts països tropicals (*Annona muricata*).
- **guaranà** [pl. -às] *f.* (*plantes superiors*). Paul·línia.
- **guaranà** [pl. -às] *f.* (*hoteleria, lèxic comú*). Beguda rica en cafeïna, feta amb les llavors torrades de la paul·línia.
- **gutxets** *m. pl.* (*plantes superiors*). Espina-xoca.
- **hamamelidàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies que inclou arbres i arbustos de fulles simples o palmades, flors sovint reunides en espigues o glomèruls i fruit en càpsula, distribuïts irregularment per diferents regions subtropicals i temperades, a la qual pertanyen l'hamamelis i el liquidàmbar.
- **hamamelidàcia** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **hamamelis** *m.* (*plantes superiors, lèxic comú*). Arbust de la família de les hamamelidàcies, de fulles ovades i caduques, i flors grogues, originari de la part oriental d'Amèrica del Nord, d'escorça i de fulles hemostàtiques (*Hamamelis virginiana*).
- **havà** *m.* (*economia domèstica*). Cigar havà.
- **heliotropi de jardí** *m.* (*plantes superiors*). Mata de la família de les boraginàcies, de fulles ovades o lanceolades, amb nervis molt prominents, i flors violàcies oloroses, en inflorescències escorpioides, originària de l'Amèrica tropical i cultivada als jardins (*Heliotropium arborescens* o *H. peruvianum*).
- **herba de la carabasseta** [i **herba de la carbasseta**] *f.* (*plantes superiors*). Herba de la família de les aristoloquiàcies, d'un verd grisenc, de fulles triangulars i cordiformes, gruixudes, aspres i amb el marge com rosegat, i de flors tubuloses, brunes, amb la boca prolongada en llengüeta, que es fa als terrenys pedregosos calcaris (*Aristolochia pistolochia*).
- **herba de la Pampa** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Cortadèria.
- **herba de la passió** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Passionera.
- **herba de l'asma** *f.* (*plantes superiors*). Estramoni.

- **herba de l'ofec** f. (plantas superiors). *Estramoni*.
- **herba mate** f. (plantas superiors). *Mate*.
- **herba talpera** f. (plantas superiors). *Estramoni*.
- **herba talpinera** f. (plantas superiors). *Estramoni*.
- **hevea** f. (plantas superiors). Arbre de la família de les euforbiàcies, originari de l'Amazònia però conreat en altres regions tropicals, que és la principal planta productora de cautxú (*Hevea brasiliensis*).
- **hidrastis** m. (plantas superiors). Planta herbàcia de la família de les berberidàcies, de fulles palmatilobades, flors sense corol·la i fruit format per petits fruits bacciformes, pròpia del Japó i de la part oriental d'Amèrica del Nord, el rizoma de la qual té propietats medicinals (*Hydrastis canadensis*).
- **hule** m. (lèxic comú, indústria tèxtil, economia domèstica). Tela impermeabilitzada mitjançant un recobriment de materials diversos.
- **icac** m. (plantas superiors, lèxic comú). Arbret de la família de les crisobalanàcies, de fulles ovades i fruits drupacis, originari de l'Amèrica tropical i cultivat com a fruiter (*Chrysobalanus icaco*).
- **icac** m. (plantas superiors). Fruit de l'icac, semblant a una pruna, vermell, groguenc o bru, comestible en forma de compotes i melmelades.
- **ipeacuana** f. (plantas superiors, medicina). Planta arbustiva de la família de les rubiàcies, de fulles ovades oposades i flors en glomèruls esfèrics, pròpia de l'Amèrica tropical (*Psychotria ipecacuanha* o *Cephaelis ipecacuanha*).
- **ipeacuana** f. (plantas superiors, medicina). Droga obtinguda dels rizomes i les arrels de l'ipeacuana, el principal component de la qual és l'emetina.
- **iuca** f. (plantas superiors, lèxic comú, agricultura). Planta del gènere *Yucca*, de la família de les agavàcies, llenyosa, de fulles estretes i rígides, agrupades al capdamunt de les tiges, i flors generalment blanques, penjants, disposades en raïms o panícules terminals, originària d'Amèrica i plantada com a ornamental.
- **jaborandi** m. (medicina, plantas superiors, lèxic comú). Arbust del gènere *Pilocarpus*, de la família de les rutàcies, de fulles pinnaticompostes i flors en raïm, propi de l'Amèrica tropical.
- **jaborandi** m. (plantas superiors, medicina). Droga de virtuts sudorífiques i febrífugues, obtinguda de les fulles del jaborandi.

- ***jacaranda*** *f.* (*plantes superiors, ciència forestal*). Planta del gènere *Jacaranda*, de flors vistoses i fusta emprada en ebenisteria, d'origen tropical, sovint plantada en parcs i jardins als països on l'hivern no és gaire fred.
- ***jalapa*** *f.* (*plantes superiors, medicina*). Droga d'efectes purgants extreta de l'arrel de la liana *Ipomoea purga* o *Exogonium purga*, de la família de les convolvulàcies, originària de Mèxic i cultivada en diversos països càlids.
- ***lantana*** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbust caducifoli de la família de les verbenàcies, de fulles ovades i serrades, flors petites tubuloses, agrupades en poms corimbiformes, totes grogues o unes grogues i altres vermelles, i fruit en petita drupa negra, originari d'Amèrica del Sud i cultivat en jardineria (*Lantana camara*).
- ***làtex*** *m.* (*lèxic comú, botànica*). Líquid lletós, sovint blanc, que es troba en certes cèl·lules i conductes d'algunes plantes i flueix per les ferides.
- ***làtex*** *m.* (*química, indústria química, lèxic comú*). Material fabricat amb làtex. *Guants de làtex.*
- ***llibocedre*** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbre de la família de les cupressàcies, del grup de les coníferes, de rames aplanades, amb fulles esquamoses molt decurrents i fals fruit llenyós, format per dos o tres parells d'esquames que se separen fins a la base, originari d'Amèrica del Nord i cultivat en jardineria (*Calocedrus decurrens* o *Libocedrus decurrens*).
- ***liquidàmbar*** *m.* (*plantes superiors*). Arbre caducifoli del gènere *Liquidambar*, de la família de les hamamelidàcies, exòtic, de fulles palmatilobades, flors unisexuals en raïms de glomèruls, i infructescència globosa i espinosa, del qual s'extreu el liquidambre.
- ***liquidambre*** *m.* (*medicina, plantes superiors*). Líquid balsàmic groguenc procedent del *Liquidambar styraciflua*.
- ***lis*** *m.* (*plantes superiors, lèxic comú, agricultura*). Herba de la família de les amaril·lidàcies, bulbosa, de fulles dístiques i cintiformes i flor única, vermella, amb tres pètals tombats cap avall i altres tres redreçats i caragolats en cilindre a la base, originària d'Amèrica Central i cultivada en els jardins (*Amaryllis formosissima* o *Sprekelia formosissima*).
- ***llagasta*** *f.* (*plantes superiors*). *Espina-xoca.*

- ***llambrusca*** *f.* (*plantes superiors, lèxic comú*). Liana de la família de les vitàcies, molt semblant a la vinya, originària d'Amèrica del Nord, que ha donat lloc a híbrids de conreu, emprats també per empeltar-hi la vinya (*Vitis labrusca*).
- ***llambrusquer*** *m.* (*plantes superiors, lèxic comú*). *Llambrusca*.
- ***llapassa borda*** *f.* (*plantes superiors*). Herba de la família de les compostes, de fulles rombals i capítols fructífers oblongs coberts d'agullons i amb dos becs apicals, que es fa en llocs ruderals humits (*Xanthium italicum*).
- ***llecadora*** *f.* (*agricultura, lèxic comú*). Canya oberta d'un cap, per a collir figues de moro i altra fruita.
- ***lledó*** *m.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de lledoner.
- ***lledoner americà*** *m.* (*plantes superiors*). Arbre de la família de les ulmàcies, semblant al lledoner, propi d'Amèrica del Nord, la fusta del qual, força dura i tenaç, és emprada en fusteria i ebenisteria (*Celtis occidentalis*).
- ***lledonosa*** *f.* (*col·lectius vegetals*). Lloc poblat de lledoners.
- ***llengua rodona*** *f.* (*plantes superiors*). *Aristolòquia*.
- ***lliri tigrat*** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Lliri de la família de les iridàcies, bulbós, de tija simple o ramosa, fulles rígides i flors tacades molt vistoses, vermelles, liloses, grogues o blanques, amb tres tèpals interns petits i connivents en cassoleta, originari d'Amèrica Central i cultivat als jardins (*Tigridia pavonia*).
- ***llosca*** *f.* (*lèxic comú*). Burilla.
- ***maclura*** *f.* (*plantes superiors*). Arbre o arbust caducifoli de la família de les moràcies, sovint espinós, dioic, de fulles oblongues, enteres i molt agudes, flors molt petites, les masculines en curts raïms, les femenines en petits glomèruls, que donen lloc a infructescències de color groc de la mida d'una taronja, originari d'Amèrica del Nord, apreciat per la seva fusta, de color ataronjat, tenaç i duradora, emprada també com a tintòria (*Maclura pomifera*).
- ***magnòlia*** *f.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Arbre del gènere *Magnolia*, de la família de les magnoliàcies, perennifoli o caducifoli, de fulles enteres, flors grosses i vistoses, blanques o roses, amb nombrosos estams i pistils, fruit format per molts fol·licles agrupats en una mena de pinya, i llavors de coberta carnosa unides al fruit per un llarg filament, cultivat com a ornamental.

- **magnòlia** *f.* (*plantas superiores*). Magnòlia perennifòlia, de fulles coriàcies i lluent, flors blanques, molt grosses i oloroses, i llavors vermelles, originària d'Amèrica del Nord i sovint plantada com a ornamental (*Magnolia grandiflora*).
- **magnòlia** *f.* (*lèxic comú, agricultura, plantas superiores*). Flor de la magnòlia.
- **magnoliàcies** *f. pl.* (*plantas superiores*). Família de plantes dicotiledònies, llenyoses, de fulles simples amb grans estípules caduques que al principi envolten la tija, flors sovint grosses, solitàries, amb dos o tres verticils de tèpals i nombrosos estams disposats helicoïdalment, i fruit format sovint per diversos carpels, lliures o soldats entre ells, pròpies de l'Àsia oriental i d'Amèrica, a la qual pertanyen les magnòlies i el tuliper.
- **magnoliàcies** *f.* (*plantas superiores*). Individu d'aquesta família.
- **magnoliates** *f. pl.* (*plantas superiores*). Dicotiledònies.
- **magnoliera** *f.* (*lèxic comú, agricultura, plantas superiores*). Magnòlia.
- **magnoliofitins** *m. pl.* (*plantas superiores*). Subdivisió dels espermatòfits que correspon a les angiospermes.
- **magnoliofitins** *m.* (*plantas superiores*). Individu d'aquesta subdivisió.
- **magnoliòpsids** *m. pl.* (*plantas superiores*). Dicotiledònies.
- **mahònia** *f.* (*plantas superiores, agricultura*). Arbust perennifoli de la família de les berberidàcies, de fulles pinnaticompostes, molt lluent i amb els folíols dentats i espinosos, flors grogues en raïm i fruit en baia globosa negra, originari d'Amèrica del Nord i conreat com a ornamental (*Mahonia aquifolium*).
- **malagueta** *f.* (*plantas superiores*). Pebre de Jamaica.
- **mamei** *m.* (*lèxic comú, plantas superiores*). Arbre perennifoli de la família de les gutíferes, de fulles gruixudes i lluent, oblongues o obovades i amb punts translúcids, flors blanques i oloroses, de les quals s'obté un oli essencial, i fruit en drupa, que conté d'una a quatre llavors metzinoses i medicinals, originari de l'Amèrica tropical (*Mammea americana*).
- **mamei** *m.* (*plantas superiores*). Fruit del mamei, globós o oblong, de pela coriàcia i aspra, de color verd o bru i polpa carnosa d'un groc brillant, aromàtica i comestible.
- **mamella de monja** *f.* (*plantas superiores, agricultura*). Cactus del gènere *Mamillaria*, de la família de les cactàcies, originari d'Amèrica, de figura arrodonida i molt punxant.

- **mandioca** *f.* (*agricultura, plantes superiors, lèxic comú*). Planta herbàcia de la família de les euforbiàcies, molt robusta, de grans fulles palmades i arrels tuberoses molt riques en fècula, amb les quals es preparen coques i de les quals prové la tapioca, originària d'Amèrica del Sud (*Manihot utilissima* o *M. esculenta*).
- **manglar** *m.* (*col·lectius vegetals, ecologia, geografia*). Bosc, sovint baix, de mangles i d'altres arbres que es fa al litoral marí dels països tropicals.
- **mangle** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Arbre dels gèneres *Rhizophora*, *Bruguiera*, *Sonneratia* i altres, adaptat als ambients salins, generalment amb arrels en forma de pal, arrels respiratòries i germinació vivípara, de distribució tropical, component principal dels manglars.
- **maniot** *m.* (*agricultura, plantes superiors*). Arbret de la família de les euforbiàcies, de fulles palmades, originari del Brasil i conreat en diversos llocs pel cauxú que proporciona (*Manihot glaziovii*).
- **maracujà** [pl. -às] *m.* (*plantes superiors*). Fruita de la passió.
- **maranta** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta herbàcia del gènere *Maranta*, de la família de les marantàcies, de fulles molt vistoses, amb faixes de color verd fosc i sovint tenyides parcialment de vermell, originària d'Amèrica i cultivada com a ornamental.
- **marantàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes monocotiledònies, que inclou herbes perennes amb rizomes i tubercles subterranis, fulles ovades o lanceolades, flors generalment molt poc vistoses, trímeres, reunides en espiga o en panícula i notables per llur androceu, que té un sol estam fèrtil, i fruit carnós o capsular, pròpies de països tropicals, especialment d'Amèrica, a la qual pertanyen les marantes, plantades com a ornamentals, i diverses espècies comestibles, productores de midó o emprades en cistelleria.
- **marantàcia** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **marcelina** *f.* [*lèxic comú, economia domèstica*]. Plat amb una cavitat al mig per a aguantar-hi una xicra.
- **margalló** *m.* (*plantes superiors*). Lluc tendre comestible del margalló del Brasil.
- **margalló del Brasil** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Palmera de fulles pinnades, pròpia de l'Amèrica tropical (*Euterpe edulis* i *E. oleracea*).
- **marialluïsa** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, medicina, agricultura*). Arbust o arbret caducifoli de la família de les verbenàcies, originari de Xile, de flors petites

lilosos, disposades en inflorescències paniculiformes, i de fulles lanceolades en verticils de tres, oloroses, emprades en infusió, per a aromatitzar begudes alcohòliques o per a extreure'n una essència (*Aloysia citrodora* o *Lippia triphylla*).

- **marxant** m. (*lèxic comú, plantes superiors*). Herba de la família de les amarantàcies, mena de blet de fulles ovades i peciolades i de flors verdes poc vistoses, densament reunides en inflorescències llargues i amb bràctees un xic espinoses, freqüent als horts i en indrets ruderals (*Amaranthus retroflexus* i *A. hybridus*).
- **massini** m. (*hoteleria*). Pastís format per capes de pa de pessic, nata i trufa, i recobert de crema cremada.
- **matacà** m. (*plantes superiors, medicina*). Nou vòmica.
- **mate** f. (*plantes superiors*). Arbust o arbret perennifoli de la família de les aquifoliàcies, de fulles ovades, dentades i coriàcies, flors verdoses i fruits bacciformes vermells, originari de l'Amèrica del Sud i sovint cultivat als països càlids (*Ilex paraguayensis*).
- **mate** f. (*lèxic comú, hoteleria, plantes superiors*). Fulles torrades, assecades i picolades del mate.
- **mate** f. (*lèxic comú, hoteleria*). Infusió preparada amb les fulles de mate, de propietats estimulants.
- **menjar de farda** m. (*lèxic comú, hoteleria*). Menjar de carabassa, de cebes, de patates, de fesols, etc.
- **meravella** f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Planta del gènere *Ipomoea* o *Pharbitis*, de la família de les convolvulàcies, enfiladissa, de fulles enteres o lobulades, flors tubuloses en forma d'embut, generalment oloroses, i fruit en càpsula, originària de l'Amèrica tropical i plantada com a ornamental.
- **meravella de nit** f. *Flor de nit*.
- **mescal** m. (*hoteleria*). Aiguardent fet de iuca.
- **mescalina** f. (*medicina, química*). Alcaloide aïllat del peiot, d'efectes al·lucinògens.
- **mesquite** f. (*plantes superiors*). Arbre o arbust alt de la família de les mimosàcies, de fulles pinnaticompostes amb les estípules transformades en espines, de flors grogues oloroses, en llargues inflorescències espiciformes, i de llegum indehiscent bequerut, originari d'Amèrica Central i les Antilles i cultivat en

d'altres països tropicals, que proporciona una mena de goma i del qual s'aprofiten sobretot els fruits com a aliment per al bestiar (*Prosopis juliflora*).

- **metel** m. (*plantes superiors, agricultura*). Herba de la família de les solanàcies, robusta, molt tòxica, semblant a l'estrimoni, poc pilosa, de fulles enteres o sinuades, flors grosses, tubuloses o en forma d'embut, blanques, grogues o purpúries, i fruit en càpsula amb agullons curts, originària de l'Amèrica tropical i cultivada com a ornamental (*Datura metel*).
- **milloc** m. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Blat de moro.
- **milloca** f. (*plantes superiors, agricultura*). Blat de moro.
- **mirabajà** m. (*plantes superiors, agricultura*). Flor de nit.
- **miraguà** m. (*lèxic comú, indústria tèxtil, plantes superiors*). Plomall sedós de les llavors de l'aràujia, emprat per a omplir coixins.
- **miraguà** m. (*lèxic comú, indústria tèxtil, plantes superiors*). Capoc.
- **miraguà de jardí** m. (*plantes superiors, agricultura*). Aràujia.
- **miraguà fals** m. (*plantes superiors, agricultura*). Aràujia.
- **miraguaner** m. (*plantes superiors*). Capoquer.
- **miraguano** m. (*lèxic comú, indústria tèxtil, plantes superiors*). Miraguà.
- **mira-sol** m. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Gira-sol.
- **moc de gall** m. (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Cordons de gitana.
- **molinet** m. (*lèxic comú, economia domèstica*). Petit cilindre de fusta travessat en el seu eix per un pal que fa de mànec, que serveix per a remenar la xocolata en desfer-la en aigua, llet, etc.
- **mona** f. (*lèxic comú, hoteleria, antropologia*). Pastís amb un o més ous durs o bé amb figures de xocolata, que els padrins solen regalar a llurs fillols per Pasqua.
- **mongeta** f. (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Fruit en llegum i llavor de la mongetera. *Un plat de mongetes. Mongetes gavatxes.*
- **mongeta del ganxet** f. (*lèxic comú, agricultura*). Mongeta seca d'una varietat de gra blanc.
- **mongetar** m. (*lèxic comú, agricultura, col·lectius vegetals*). Camp de mongeteres.
- **mongeta rènega** f. (*agricultura*). Mongeta d'una varietat de gra gros i rodó.
- **mongeta seca** f. (*plantes superiors, agricultura*). Llavor madura comestible de la mongetera, generalment reniforme, de mida variable i de color divers, blanc, rosat, negrenc, marbrejat, segons la mena.

- **mongeta tendra** f. (*plantes superiors, agricultura*). Llegum tendre comestible de la mongetera, verd, de longitud variable, pla o quasi cilíndric.
- **mongeta vermella** f. (*agricultura, plantes superiors, agricultura*). Mongeta seca d'una varietat de gra vermellós.
- **mongetera** f. (*plantes superiors, agricultura, lèxic comú*). Planta del gènere *Phaseolus*, de la família de les papilionàcies, enfiladissa o en forma de mata baixa, de fulles trifoliolades, amb els folíols ovats i acuminats, i fruit en llegum.
- **mongetera** f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Mongetera de flors blanques o un xic rosades, en raïms axil·lars, originària d'Amèrica del Sud i cultivada pels seus llegums i granes comestibles, les mongetes (*Phaseolus vulgaris*).
- **mongetera d'arbre** f. (*plantes superiors*). Garrofer del diable.
- **mongetera vermella** f. (*plantes superiors*). Mongetera de flors generalment d'un vermell escarlata, en gran nombre per raïm, originària de l'Amèrica tropical i cultivada com a planta d'horta i ornamental (*Phaseolus coccineus*).
- **moniatar** m. (*col·lectius vegetals, agricultura*). Camp plantat de moniatos.
- **moniatara** f. (*plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les convolvulàcies, d'arrels tuberoses, tiges enfiladisses o decumbents, fulles amplament ovades, truncades o cordiformes a la base, i flors en forma d'embut, blanques, rosades o violàcies, originària de l'Amèrica tropical i cultivada per les seves arrels, els moniatos (*Ipomoea batatas*).
- **moniato** m. (*plantes superiors, agricultura*). Arrel tuberosa comestible de la moniatara, oblonga o fusiforme, de polpa groguenca o vermellosa, rica en fècula i sucre.
- **moniato** m. (*plantes superiors, agricultura*). Moniatara.
- **monja** f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Mongeta.
- **monstera** f. (*plantes superiors*). Liana de la família de les aràcies, de tija robusta, amb arrels adventícies penjants, fulles grosses i coriàcies, generalment segmentades i amb perforacions ovades o el·líptiques, i flors en espàdix embolcallat per una espata blanca, el qual dóna lloc a una infructescència comestible, originària de Mèxic i Amèrica Central i plantada com a ornamental (*Monstera deliciosa*).
- **moresc** m. (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Blat de moro.
- **morescar** m. (*lèxic comú, agricultura*). Blatdemorar.

- **moriscassa** *f.* (*lèxic comú, agricultura*). Canya del blat de moro.
- **morritort d'Índies** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Caputxina.
- **nard** *m.* (*agricultura, plantes superiors, lèxic comú*). Planta de la família de les agavàcies, bulbosa, de fulles linears amb canalicles, un xic carneses, i flors blanques o tenyides de rosa, agrupades en espiga i molt flairoses, originària de Mèxic, cultivada com a ornamental i per extreure'n un oli essencial emprat en perfumeria (*Polianthes tuberosa*).
- **narguil** *m.* (*economia domèstica, lèxic comú*). Aparell oriental per a fumar tabac, proveït d'un llarg tub flexible, en què el fum travessa una capa d'aigua perfumada.
- **narriola** *f.* (*plantes superiors*). Espina-xoca.
- **nebulosa** *f.* (*plantes superiors*). Planta de la família de les gramínies, pilosa, de fulles linears i flors diminutes en panícula molt laxa de branquillons capil·lars, originària d'Amèrica del Nord i cultivada com a ornamental (*Panicum capillare*).
- **negundo** *m.* (*agricultura, plantes superiors*). Arbre caducifoli de la família de les aceràcies, dioic, amb fulles compostes, de tres a set folíols ovats, flors verdoses sense pètals, en inflorescències pèndules, i fruits en disàmara, amb les ales fent un angle agut, originari de l'est d'Amèrica del Nord i conreat en parcs i jardins (*Acer negundo*).
- **nicotina** *f.* (*lèxic comú, química*). Alcaloide molt tòxic, que és el principi actiu del tabac.
- **nicotinamida** *f.* (*química*). Amida de l'àcid nicotínic, vitamina del complex B, amb activitat antipèl·lagra, la qual en l'organisme dels mamífers participa en sistemes de coenzims transportadors d'hidrogen.
- **nicotínic nicotínica** *adj.* (*lèxic comú*). Relatiu o pertanyent a la nicotina o al nicotinisme.
- **nicotinisme** *m.* (*medicina, lèxic comú*). Intoxicació de nicotina produïda per l'ús excessiu de tabac.
- **noguera** *f.* (*lèxic comú, agricultura, indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de noguera. *Una taula de noguera*.
- **noguera americana** *f.* (*plantes superiors*). Cària.
- **noguera del Brasil** *f.* (*plantes superiors*). Arbre perennifoli, de fulles oblongues amb els marges ondulats, flors d'un blanc groguenc reunides en raïms espiciformes i fruit llenyós, esfèric, bru, dur i molt pesant, que s'obre mitjançant una tapadora i conté nombroses llavors, les nous del Brasil, propi de les selves

d'Amèrica del Sud, que s'explota per a beneficiar-ne les llavors (*Bertholletia excelsa*).

- **noguera negra** *f.* (*plantes superiors*). Arbre caducifoli de la família de les juglandàcies, semblant a la noguera, però amb nombrosos folíols acuminats i fruits finament pubescents, propi dels boscos d'Amèrica del Nord i de vegades cultivat, del qual se'n beneficia la fusta i els fruits (*Juglans nigra*).
- **noguerar** *m.* (*lèxic comú, col·lectius vegetals, agricultura*). *Noguereda*.
- **noguereda** *f.* (*lèxic comú, col·lectius vegetals, agricultura*). Lloc plantat de nogueres.
- **nopal** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Figuera de moro*.
- **no poder beure'n carabassa** (*lèxic comú*)]. Es diu d'una cosa excel·lent, rara.
- **nou** *f.* (*plantes superiors*). Fruit de la noguera negra, molt semblant a la nou comuna, pubescent, la llavor del qual és emprada sobretot en pastisseria.
- **nou del Brasil** *f.* (*plantes superiors*). Llavor comestible de la noguera del Brasil, de closca bruna, allargada i amb tres cantells.
- **nou vòmica** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, medicina*). Llavor de l'arbre de la nou vòmica, força grossa, discoïdal i de color grisenc, tòxica i medicinal, de la qual s'extreu l'estricnina.
- **nyàmera** *f.* (*agricultura, plantes superiors, lèxic comú*). Herba de la família de les compostes, robusta, que fa rizomes tuberosos, de fulles ovades, quasi totes oposades, i nombrosos capítols grocs, originària d'Amèrica del Nord, cultivada com a ornamental o per obtenir-ne els tubercles (*Helianthus tuberosus*).
- **nyàmera** *f.* (*plantes superiors*). Tubercle de la nyàmera, semblant a una patata, comestible i emprat com a font de fructosa i d'alcohol.
- **nyora** *f.* (*agricultura*). Pebrot d'una varietat que s'empra sec com a condiment.
- **nyora** *f.* (*agricultura*). Pebrotera que produeix les nyores.
- **oli de cedre** *m.* (*plantes superiors*). Oli extret, per destil·lació, del duramen de diverses coníferes d'Amèrica del Nord, principalment de la tuia del Canadà i del cedre de Virgínia, emprat en microscòpia, per a lents d'immersió, i en perfumeria.
- **ombú** [*pl. -ús*] *m.* (*plantes superiors, agricultura*). *Bellaombra*.
- **opobàlsam** *m.* (*plantes superiors, medicina*). *Bàlsam de Tolú*.
- **pacana** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, ciència forestal, indústria de la fusta*). *Pacaner*.

- ***pacana*** *f.* (*plantes superiors*). Fruit del pacaner, en drupa dehiscent i amb el pinyol de coberta llisa.
- ***pacana*** *f.* (*plantes superiors*). Llavor comestible del pacaner.
- ***pacaner*** *m.* (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre semblant a la noguera, originari de l'Amèrica del Nord, de llavors comestibles, les pacanes (*Carya illinoensis*).
- ***pacaner*** *m.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de pacaner.
- ***pa de cucut*** *m.* (*plantes superiors*). Herba del gènere *Oxalis*, de la família de les oxalidàcies, de fulles trifoliolades, amb els folíols cordiformes, que es pleguen a la nit.
- ***pala*** 5 2 *f.* (*lèxic comú, explotació animal*) *per extensió*. [...] “*Les pales d’una figuera de moro*”.
- ***palera*** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). *Figuera de moro*.
- ***paletuvi*** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors*). *Mangle*.
- ***palissandre*** *m.* (*lèxic comú, ciència forestal, plantes superiors*). Arbre del gènere *Dalbergia*, de la família de les papilionàcies, de fulles pinnaticompostes i fruit indehiscent, d’origen tropical.
- ***palissandre*** *m.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de palissandre, de color vermell fosc o quasi negre, molt apreciada en ebenisteria de luxe.
- ***palló*** *m.* (*lèxic comú, agricultura*). Palla de blat de moro.
- ***palmera de cera*** *f.* (*plantes superiors*). *Carandaí*.
- ***palmera de Panamà*** *f.* (*plantes superiors*). Planta de la família de les ciclantàcies, sense tija i amb una roseta de fulles coriàcies palmades, semblants a les d’una palmera, pròpia de l’Amèrica tropical, on també es cultiva perquè les fulles s’empren per a fer barrets i en cistelleria (*Carludovica palmata*).
- ***palmera reial*** *f.* (*plantes superiors*). Palmera monoica de tronc llis i grisenc, fulles pinnades d’un verd brillant i inflorescències que creixen per sota del fullatge, originària de Cuba i plantada com a ornamental (*Roystonea regia*).
- ***panamà*** *m.* [pl. -às]. (*lèxic comú, economia domèstica*). Barret lleuger de teixit de palma i d’ales amples.
- ***panetela*** *f.* (*lèxic comú*). Cigar llarg i prim.
- ***panís*** [pl. -issos] *m.* (*plantes superiors, lèxic comú, agricultura*). *Blat de moro*.
- ***panís*** [pl. -issos] *m.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Planta de la família de les gramínies, de tija ferma, fulles ampleament linears i inflorescència

en panícula espiciforme, sovint lobada i arquejada, d'origen paleotropical i de vegades cultivada com a farratge i com a menjar d'ocells (*Setaria italica*).

- **panís** [pl. -issos] m. (lèxic comú, plantes superiors). *Panís negre*. Planta de la família de les gramínies, semblant al blat de moro, de tija ferma i molt alta, fulles llargues i estretes, amb una o més espigues terminals, denses i llargues, de to moradenc, i de grana blavosa o blanquinosa, no coneguda en estat silvestre, plantada als països tropicals com a farratgera i per a l'alimentació humana (*Pennisetum glaucum* o *P. typhoides*).
- **panís** [pl. -issos] m. (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Gra del panís.
- **panís** [pl. -issos] m. (lèxic comú, popularment). Diners.
- **panissar** m. (lèxic comú, agricultura, col·lectius vegetals). Camp plantat de panís.
- **panolla** f. (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). *Panotxa*.
- **panotxa** f. (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). Inflorescència femenina i infructescència del blat de moro, amb les flors i els grans arrengrerats sobre un eix gruixut, l'espigot, i embolcallada per grans bràctees, les pel·lofes.
- **papaia** f. (lèxic comú, plantes superiors). Fruit comestible del papaier, gros i pesant, amb aspecte de meló de color groc ataronjat per fora i de polpa carabassa dolça, emprada en la indústria alimentària.
- **papaier** m. (lèxic comú, plantes superiors). Arbre dioic de tronc simple, de mida petita i poc consistent, fulles grosses profundament palmades, agrupades al capdamunt de la tija, flors unisexuals grogues i fruits en baia, les papaies, que neixen per sota del fullatge, originari de l'Amèrica Central i molt cultivat als països tropicals, del qual s'aprofiten els fruits i el làtex, ric en papaïna (*Carica papaya*).
- **papaïna** f. (química, biologia). Enzim proteolític present en el fruit de la papaia, emprat en la indústria alimentària per a reblanir la carn destinada al consum humà.
- **pare carabasser** m. (jocs i espectacles). Joc infantil de penyores.
- **parkinsònia** f. (plantes superiors, ciència forestal). Arbret de la família de les cesalpiniàcies, caducifoli i espinós, de fulles bipinnades i flors grogues, agrupades en raïm, propi de l'Amèrica tropical i cultivat com a ornamental (*Parkinsonia aculeata*).
- **parkinsònia** f. (indústria de la fusta, ciència forestal). Fusta de parkinsònia.
- **passionera** f. (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). Liana de la família de les passifloràcies, amb circells axil·lars, de fulles palmatipartides, de color verd

mat o glauc, flors vistoses, amb cinc pètals blancs o rosats, una corona de nombrosos filaments tenyits de púrpura, cinc estams i tres branques estigmàtiques amb aspecte de claus, i fruit en baia, ovoide i globosa, d'un groc ataronjat, originària de l'Amèrica Central i del Sud, cultivada en jardineria (*Passiflora caerulea*).

- **pastisset** *m.* (*hoteleria*). Panada petita semicircular farcida de cabell d'àngel, típica de Tortosa.
- **patata** *f.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Tubercle comestible de la patatera, globós, ovoide o allargat, i sovint bonyegut, de pela grogosa, bruna o rogenca i carn blanca o groguenca, ric en fècula.
- **patata** *adj. i m. i f. pop.* (*lèxic comú*). *Maldestre*.
- **patatada** *f.* (*lèxic comú*). Menjada de patates.
- **patata de bosc** *f.* (*fongs, líquens*). *Fetjó*.
- **patata de canya** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). *Nyàmera*.
- **patata del bufet** *f.* (*agricultura*). Patata d'una varietat primerenca i de bona qualitat.
- **patata de Màlaga** *f.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). *Moniato*.
- **patataire** *m. i f.* (*lèxic comú, professions*). Persona que comercieja en patates.
- **patatar** *m.* (*lèxic comú, col·lectius vegetals, agricultura*). Camp plantat de patateres.
- **patatera** *f.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Planta de la família de les solanàcies, amb estolons subterranis terminats en tubercles, poc o molt pilosa, de fulles pinnaticompostes, gruixudes, amb els folíols enters o quasi, alternadament grossos i petits, flors blanques, morades o rosades, en cimes multiflores, i fruit en petita baia globosa, verda o purpúria, originària de l'Amèrica del Sud, cultivada a gran escala pels seus tubercles, les patates (*Solanum tuberosum*).
- **patates rosses** *f. pl.* (*hoteleria, agricultura*). Patates fregides.
- **paul·línia** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Liana de la família de les sapindàcies, cultivada com a arbust, de fulles pinnades, flors unisexuals en inflorescència espiciforme i fruit en càpsula, originària de la selva sud-americana, amb les llavors de la qual, negres amb un aril blanc, hom prepara una beguda rica en cafeïna (*Paullinia cupana*).

- **pavia** f. (*agricultura, plantes superiors*). Arbret caducifoli de la família de les hipocastanàcies, molt semblant al castanyer d'Índia, però amb les flors rosades o vermelles i els fruits sense pues, cultivat com a ornamental (*Aesculus pavia*).
- **pavia** f. (*agricultura, plantes superiors*). Arbore ornamental, híbrid de la pavia i del castanyer d'Índia (*Aesculus* × *carnea*).
- **pebre** m. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Pebrot*.
- **pebre de cirereta** m. (*lèxic comú, agricultura*). *Bitxo*.
- **pebre de Jamaica** m. (*plantes superiors*). Condiment obtingut dels fruits immaturs i dessecats del pebrer de Jamaica.
- **pebre roig** m. (*lèxic comú, hoteleria*). Condiment en forma de pólvores vermelles obtingudes per la trituració dels fruits dessecats de la pebrotera.
- **pebre vermell** m. (*lèxic comú, hoteleria*). Condiment en forma de pólvores vermelles obtingudes per la trituració dels fruits dessecats de la pebrotera.
- **pebrer** m. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Pebrotera*.
- **pebrera** f. (*plantes superiors, lèxic comú, agricultura*). *Pebrot*.
- **pebrera** f. (*plantes superiors, agricultura*). *Pebrotera*.
- **pebrer bord** m. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Arbore perennifoli, dioic, de la família de les anacardiàcies, de branques penjants, fulles pinnaticompostes, amb els folíols estretament lanceolats, flors petites i blanques, en panícules, i fruit en drupa vermella amb aspecte i gust del gra de pebre, originari de l'Amèrica tropical i cultivat als jardins mediterranis (*Schinus molle*).
- **pebrer de Jamaica** m. (*plantes superiors*). Arbore perennifoli de la família de les mirtàcies, molt aromàtic, de fulles oblongues i enteres, flors blanques petites en cimes axil·lars i fruits en baia de color bru fosc, originari de les Antilles i l'Amèrica Central, cultivat a moltes terres tropicals (*Pimenta dioica*).
- **pebrerera** f. (*lèxic comú, plantes superiors*). *Pebrotera*.
- **pebret** m. (*lèxic comú, zoologia*). *Fredeluga*.
- **pebrina** f. (*lèxic comú, agricultura, hoteleria*). *Bitxo*.
- **pebrina** f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Pebrot*.
- **pebrot** m. (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). *Pebrotera*.
- **pebrot** m. (*plantes superiors, agricultura*). Fruit de la pebrotera, baia vermella o groga quan és madura, generalment inflada i buida, més rarament llarga i punxeguda, de sabor dolç i un xic picant, comestible directament o polvoritzada.
- **pebroter** m. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Pebrotera*.

- *pebrotera f.* (lèxic comú, agricultura, plantes superiors, economia domèstica). Herba anual de la família de les solanàcies, de fulles ovades o lanceolades, flors blanques, generalment solitàries, i fruit en baia, originària de l'Amèrica tropical i cultivada pels seus fruits, els pebrots (*Capsicum annuum* var. *grossum*).
- *pebrotera borda f.* (lèxic comú, plantes superiors). *Masera*.
- *pebrotera de jardí f.* (plantes superiors, agricultura). Herba de la família de les solanàcies, ramificada, de fulles oblongues o lanceolades, enteres o un xic sinuades, flors blanques en cimes extraaxil·lars i fruit en baia globosa, vermella i lluent, originària d'Amèrica del Sud i cultivada com a ornamental (*Solanum pseudocapsicum*).
- *pebroterar m.* (lèxic comú, agricultura, col·lectius vegetals). Camp plantat de pebroteres.
- *pebrots de ruc m. pl.* (lèxic comú, plantes superiors). Planta herbàcia de la família de les resedàcies, mig ajaguda, de fulles enteres o tripartides, flors blanques amb els estams grocs o ataronjats i fruits capsulars amb aspecte de pebrots, que es fa en vinyes, horts, etc. (*Reseda phyteuma*).
- *pebrots m. pl. vulgarment.* (lèxic comú, medicina). Testicles.
- *pebrots. tenir pebrots vulg.* (lèxic comú). Tenir coratge, tenir barra. *Quins pebrots que teniu!*
- *peiot m.* (plantes superiors). Planta de la família de les cactàcies, amb una part enterrada en forma de nap i una part aèria amb aspecte de petit cactus globós, glauc i proveït de fascicles de pèls, que fa unes flors roses o blanques, originària dels altiplans àrids d'Amèrica del Nord, d'intenses propietats narcòtiques (*Lophophora williamsii*).
- *pellofa f.* [panotxa] Inflorescència femenina i infructescència del blat de moro [...], i embolcallada per grans bràctees, les *pellofes*.
- *penquer m.* (lèxic comú, plantes superiors). Espigot de l'atzavara.
- *perler m.* (plantes superiors, agricultura). Arbust caducifoli de la família de les caprifoliàcies, estolonífer, de fulles ovades, flors campanulades rosades, disposades en raïms espiciformes, i fruits blancs semblants a perles, provinent d'Amèrica del Nord i cultivat per a ús ornamental (*Symphoricarpos albus*).
- *perles f. pl.* (plantes superiors, agricultura). Planta herbàcia de la família de les compostes, llanosa, de fulles estretes, poc piloses per sobre, i de capítols petits i

- grogosos, aglomerats en corimbos terminals, originària d'Amèrica del Nord i de l'Àsia nord-oriental i cultivada en jardins (*Anaphalis margaritacea*).
- **perpètua** f. (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). *Perpetuina*.
 - **perpetuïna** f. (lèxic comú, agricultura, plantes superiors). Herba de la família de les amarantàcies, de fulles oposades, oblongues i piloses i flors inconspícues, reunides en densos glomèruls globosos, blancs, rosats, grocs o purpuris, que conserven llur color després de secs, amb dues bràctees foliàcies basals, originària de l'Amèrica tropical i plantada com a ornamental (*Gomphrena globosa*)
 - **persimó** m. (plantes superiors, ciència forestal). Arbre caducifoli de la família de les ebenàcies, de fulles el·líptiques o ovades, flors unisexuals de color groc verdós i fruit en baia, semblant a un caqui, de color de taronja clar sovint tenyit de vermell, originari de l'Amèrica del Nord, cultivat pels seus fruits comestibles i per la seva fusta (*Diospyros virginiana*).
 - **persimó** m. (ciència forestal, indústria de la fusta). Fusta de persimó, densa, dura, resistent i tenaç.
 - **petaca** f. (lèxic comú). Botella aplanada, de forma semblant a una petaca.
 - **petaca** f. (lèxic comú). Estoig de cuir, de metall, etc., usat per a portar cigars, cigarretes o tabac.
 - **petúnia** f. (agricultura, plantes superiors, lèxic comú). Planta herbàcia anual del gènere *Petunia*, de la família de les solanàcies, densament pilosa i glandulosa, de fulles ovades i de flors en forma d'embut, de colors diversos o matisades, originària d'Amèrica del Sud i amb diferents races de conreu, plantada com a ornamental (*Petunia hybrida*).
 - **picadura** f. (lèxic comú). Tabac picat. Un paquet de picadura per a la pipa.
 - **pi d'Alaska** m. (plantes superiors). Arbre del grup de les coníferes, semblant a un avet, molt alt i robust, de fulles crespes i pinyes petites d'un bru groguenc, originari d'Amèrica del Nord i algun cop plantat com a arbre forestal (*Tsuga heterophylla*).
 - **pi de Monterrey** m. (plantes superiors). *Pi insigne*.
 - **pi de Xile** m. (plantes superiors). *Araucària de Xile*.
 - **pi d'Oregon** m. (plantes superiors). *Avet de Douglas*.
 - **pi insigne** m. (lèxic comú, plantes superiors, ciència forestal). Pi de gran alçària i capçada amplemunt cònica, de fulles primes i llueus, en grups de tres, i pinyes

molt asimètriques, reflexes i sovint agrupades, originari de l'Amèrica del Nord, que es cultiva per a l'obtenció de fusta (*Pinus radiata*).

- **pimentó** *m.* (lèxic comú). *Pebrot*.
- **pinya americana** *f.* (agricultura). Infructescència comestible de l'ananàs.
- **pinya tropical** *f.* (agricultura). Infructescència comestible de l'ananàs.
- **pipa** *f.* (lèxic comú, economia domèstica, ciència forestal). Petit recipient, generalment cilíndric, de fusta, rabassa de bruc, guix, escuma de mar, amb un tub prim que arrenca del fons terminat generalment en una peça tubular de fusta, banya, ebonita, ambre, usat per a fumar tabac i a vegades altres substàncies com l'opi. *Omplir la pipa. Fumar una pipa*.
- **pipada** *f.* (lèxic comú). Xuclada de fum d'una pipa, d'un cigar.
- **pipar** *v. intr.* (lèxic comú). Xuclar el fum d'una pipa, d'un cigar. *No pipis tan fort, que et marejaràs*.
- **pita** *f.* (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). *Atzavara*.
- **pita** *f.* (lèxic comú, indústria tèxtil). Fibra tèxtil d'origen natural procedent de les fulles d'atzavara.
- **pita** *f.* (lèxic comú, indústria tèxtil). Teixit d'ordit de pèl de cabra i tramat de cotó, llustrós, usat per a folres de mànigues en els vestits d'home.
- **pita esponja** *f.* (lèxic comú, indústria tèxtil). Roba de seda rentable, teixida en cru, amb lligat de plana.
- **pitalassa** *f.* (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). *Atzavara*.
- **pitèra** *f.* (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). *Atzavara*.
- **planta de les plomes** *f.* (plantes superiors, agricultura). *Cortadèria*.
- **plàtan** *m.* (plantes superiors, ciència forestal, lèxic comú). Arbre caducifoli del gènere *Platanus*, de la família de les platanàcies, d'escorça grisenca, que es desprèn a plaques deixant sobre el tronc taques irregulars verdoses o groguenques, fulles palmades, amb lòbuls o segments sovint dentats, flors unisexuals molt petites, reunides en glomèruls esfèrics pènduls, i fruit en núcula envoltada de llargs pèls a la base.
- **plàtan** *m.* (indústria de la fusta, ciència forestal). Fusta de plàtan.
- **plàtan d'Amèrica** *m.* (plantes superiors). Plàtan d'escorça que es desprèn a petites plaques, fulles no tan dividides com les del plàtan i glomèruls femenins solitaris, originari d'Amèrica del Nord (*Platanus occidentalis*).

- **platanar** *m.* (*lèxic comú, col·lectius vegetals, ciència forestal, agricultura*).
plataneda
- **plataneda** *f.* (*col·lectius vegetals, ciència forestal, agricultura*). Bosc o plantació de plàtans.
- **plataner** *m.* (*plantes superiors, ciència forestal, lèxic comú*). Plàtan [l'arbre].
- **plataner** *m.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Plàtan [la fusta].
- **ploma de Santa Teresa** *f.* (*Plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les cactàcies, de tiges carnoses, aplanades i amb dos cantells dentats, sense fulles ni espines, i flors grosses, d'un vermell escarlata, molt vistoses, originària de Mèxic i cultivada com a ornamental (*Disocactus phyllanthoides* o *Nopalxochia phyllanthoides*).
- **pneumàtic** *m.* (*lèxic comú, transports en general*). Revestiment perifèric de les rodes d'un vehicle, generalment de cautxú, que conté aire a pressió, bé directament, bé dins una cambra inflable.
- **podofil** *m.* (*plantes superiors*). Planta herbàcia de la família de les berberidàcies, de fulles peltades i lobulades, flors blanques i fruit en baia comestible, originària d'Amèrica del Nord, el rizoma i les arrels de la qual són medicinals (*Podophyllum peltatum*).
- **poinciana** *f.* (*plantes superiors*). Arbust de la família de les cesalpiniàcies, de fulles bipinnades i flors grosses molt vistoses, grogues amb llargs estams vermells, reunides en inflorescències terminals denses i glanduloses, originari d'Amèrica del Sud i plantat com a ornamental (*Caesalpinia gilliesii* o *Poinciana gilliesii*).
- **polenta** *f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Farina de blat de moro cuita en aigua bullent.
- **polígala** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Planta del gènere *Polygala*, de la família de les poligalàcies, generalment herbàcia, de fulles simples, flors amb cinc sèpals, els dos interns grossos i petaloides, i amb tres pètals soldats en tub a la part basal, l'inferior dels quals és diferent dels altres i sol portar un apèndix terminal fimbriat, i fruit en càpsula comprimida i generalment alada.
- **poligalàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, que comprèn herbes, arbustos i petits arbres, de fulles simples, flors generalment amb cinc sèpals i tres pètals, semblants a les flors papilionàcies, i fruit molt sovint en càpsula, a la qual pertanyen les polígales.
- **poligalàcia** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.

- **polígala de Virgínia** *f.* (*plantes superiors, medicina*). Polígala de tiges sovint grogues, fulles ovades o lanceolades disposades densament i flors blanques o verdoses en inflorescència densa espiciforme, originària d'Amèrica del Nord, de rizoma medicinal (*Polygala senega*).
- **poll** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, indústria de la fusta, ciència forestal*). *Pollancre*.
- **pollanc** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, ciència forestal, indústria de la fusta*). *Pollancre*.
- **pollancre** *m.* (*plantes superiors, ciència forestal, lèxic comú*). Arbre caducifoli del gènere *Populus*, de la família de les salicàcies, dioic, amb els borrons viscosos, de fulles amb pecíol comprimit, flors verdoses en aments penjants, fruit en càpsula i llavors amb un plomall de pèls blancs.
- **pollancre** *m.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de pollancre.
- **pollancre carolí** *m.* (*ciència forestal, plantes superiors*). *Carolina*.
- **pollancreda** *f.* (*lèxic comú, col·lectius vegetals, ciència forestal*). Plantació de pollancre.
- **pollancre del Canadà** *m.* (*plantes superiors, ciència forestal*). Pollancre molt semblant al pollancre ver, híbrid d'aquest i el carolí, amb caràcters mesclats d'aquestes dues espècies, que comprèn moltes cultivars i és plantat com a ornamental i per beneficiar-ne la fusta (*Populus × canadensis*).
- **pollar** *m.* (*lèxic comú, col·lectius vegetals, ciència forestal*). *Pollancreda*.
- **pomelo** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Aranger gran.
- **pomelo** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Aranja gran.
- **ponsètia** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Planta de la família de les euforbiàcies, arbustiva i laticífera, de fulles ovades o lanceolades, sovint sinuades o lobulades, pubescents per sota, i inflorescència formant cimes terminals, amb glàndules grogues, envoltada de fulles més estretes, enteres o gairebé, de color vermell, més rarament rosat o blanquinós, molt vistoses, originària de l'Amèrica Central i el sud de Mèxic, plantada com a ornamental (*Euphorbia pulcherrima* o *Poinsettia pulcherrima*).
- **porro** *m.* (*lèxic comú*). Cigarret que, a més de tabac, conté algun estupefaent.
- **portacigarretes** *m.* (*lèxic comú*). Capseta o estoig de cuir, de llauna, etc., per a portar-hi dins les cigarretes.
- **portacigarrets** *m.* (*lèxic comú*). *Portacigarretes*.

- **portacigars** *m.* (*lèxic comú*). Capsa o estoig de cuir, de llauna, etc., per a portar-hi dins els cigars.
- **portaempelt** *m.* (*agricultura*). Planta que serveix de suport a la varietat empeltada o empelt.
- **portulaca** *f.* (*plantes superiors*). *Verdolaga de flor gran*.
- **portulacàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). i regulars, amb dos sèpals i de quatre a sis pètals, i fruit en càpsula, a la qual pertanyen les verdolagues.
- **portulacàcia** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **potaco** *m.* (*lèxic comú*). Guisat compost de patates, de pebrot, de tomàquet i altres hortalisses, sovint acompanyat de carn, d'espíneta, etc.
- **potà de vaca** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbre del gènere *Bauhinia*, de la família de les cesalpiniàcies, de poca alçada, de fulles dividides en dos lòbuls, flors grosses i vistoses, purpúries, violàcies o blanques, amb els pètals estrets en una unglà llarga, i fruit en càpsula, de distribució tropical i conreat en parcs i jardins.
- **presa** *f.* (*hoteleria, lèxic comú*). Porció rectangular d'una rajola de xocolata.
- **profiterola** *f.* (*economia domèstica, hoteleria*). Lionesa petita, especialment quan és dolça i recoberta amb xocolata desfeta.
- **pseudotsuga** *f.* (*plantes superiors, ciència forestal*). *Avet de Douglas*.
- **pujar com una carabassera**. (*lèxic comú*). Créixer molt en poc temps.
- **quàssia** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, medicina*). Arbret de la família de les simarubàcies, de fulles pinnades, amb cinc folíols amples i amb el raquis alat, flors vistoses, vermelles, amb els pètals molt estrets, disposades en raïm, i fruit format per unes quantes drupes, originari de l'Amèrica tropical, la fusta del qual, molt amargant, té propietats medicinals, com a tònic i antipalúdic, i insecticides (*Quassia amara*).
- **quàssia de Jamaica** *f.* (*plantes superiors*). Arbre de la família de les simarubàcies, de fulles pinnades, flors inconspícues en panícules axil·lars i fruit que té d'una a tres drupes, originari de les Antilles, de propietats semblants a la quàssia típica (*Picrasma excelsa*).
- **quebratxo** *m.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta del quebratxo blanc i del quebratxo vermell.
- **quebratxo** *m.* (*adoberia*) Extracte vegetal procedent del quebratxo vermell utilitzat per a adobar pells.

- **quebratxo blanc** *m.* (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre de la família de les apocinàcies, laticífer, de fulles simples i coriàcies, flors grogues petites i fruits capsulars, originari d'Amèrica del Sud i molt apreciat per la seva fusta, dura, dúctil i blanca (*Aspidosperma quebracho-blanco*).
- **quebratxo vermell** *m.* (*plantes superiors, ciència forestal*). Arbre de la família de les anacardiàcies, de fulles oblongues o lanceolades, glabres, flors molt petites disposades en panícula, i fruit en sàmara, de primer vermella i finalment bruna, originari d'Amèrica del Sud, molt apreciat per la seva fusta, vermellosa i dura, i com a productor de tanins (*Schinopsis balansae*).
- **quemullar** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Pasta per a sucari en xocolata, llet o gelat.
- **quenopodi** *m.* (*plantes superiors*). Blet.
- **quenopodiàcies** *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies, herbàcies o llenyoses, d'aspecte molt divers, de vegades carnoses, amb fulles blanques, suculentas o atrofiades, flors hermafrodites o unisexuals, petites i poc aparents, però sovint reunides en inflorescències ben evidents, fruit generalment en núcula i llavor amb l'embrió corbat o caragolat sobre seu, pròpies sobretot de terrenys salins o ruderals, a la qual pertanyen la majoria de blets, l'espinaç, la bleada, els salats, les barrelles i les soses.
- **quenopodiàcia** *f.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **quètxup** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Salsa elaborada amb polpa de tomàquet condimentada amb vinagre, suc de llimona, sucre i sal.
- **quil·laia** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Arbre o gran arbust de la família de les rosàcies, de fulles coriàcies, estretament oblongues i dentades, flors verdoses inconspícues i fruit format per cinc fol·licles, originari dels Andes centrals, d'escorça rica en saponina, emprada com a succedani del sabó (*Quillaja saponaria*).
- **quina** *f.* (*lèxic comú, medicina, plantes superiors*). Escorça de la cincona, de la qual s'extreu la quinina.
- **quinina** *f.* (*lèxic comú, química, medicina, plantes superiors*). Alcaloide extret de l'escorça de diverses espècies de cincona, que té acció antipirètica i analgèsica i és emprat contra la malària.
- **quinisme** *m.* (*medicina*). Condició morbosa produïda per l'abús de la quinina.
- **quinona** *f.* (*química*). Compost amb dos grups carbonil en la molècula, producte de l'oxidació d'alguns sistemes aromàtics, en què es produeix el reemplaçament

de dos grups $-CH=$ de l'anell per dos grups $=C=O$ i la reorganització dels dobles enllaços del sistema.

- **quinolina** *f. (química)*. Compost aromàtic, de fórmula empírica C_9H_7N , amb dos cicles de sis baules, un dels quals conté un àtom de nitrogen, de caràcter bàsic, que s'obté per destil·lació del petroli brut, de gran importància industrial en la manufactura dels colorants de cianina.
- **raïm de l'escopeta** *m. (lèxic comú, plantes superiors)*. Herba de la família de les fitolacàcies, molt robusta, de tija ramificada sovint vermellosa, fulles ovades o el·líptiques, flors blanquinoses o, més tard, purpúries, en grans raïms, i fruit de color negre purpurescent en baia deprimida i amb deu solcs, originària d'Amèrica del Nord, antigament cultivada i ara naturalitzada, emprada en medicina popular, tot i ésser un xic tòxica, i per a acolorir begudes amb el suc dels fruits (*Phytolacca americana*).
- **raïm de moro** *m. (lèxic comú, plantes superiors)*. Raïm de l'escopeta.
- **raïm de Sant Salvi** *m. (lèxic comú, plantes superiors)*. Raïm de l'escopeta.
- **rajola** *f. (hoteleria, lèxic comú)*. Peça que recorda per la seva forma una rajola de construcció. *Una rajola de xocolata, de tabac*.
- **rapè** [*pl. rapès*]. *m. (lèxic comú)*. Tabac en pols per a ensumar.
- **ratània** *f. (lèxic comú, plantes superiors, medicina)*. Arbust de fulles simples, flors zigomorfs vermelloses i fruit globós cobert de pues, indígena dels Andes centrals, les arrels del qual proporcionen un extracte medicinal de propietats astringents i tanins (*Krameria triandra*).
- **recautxutar** *v. tr. (transports en general)*. Refer la coberta gastada (d'un pneumàtic) afegint-hi una nova banda de rodolament.
- **recautxutatge** *m. (transports en general)*. Operació de recautxutar.
- **reina de les flors** *f. (lèxic comú, plantes superiors, agricultura)*. Planta de la família de les cactàcies, de tiges carnoses, dretes o penjants, amb solcs longitudinals i amb costes dentades que porten fascicles d'espines, i de flors grosses i vermelles, molt vistoses, que s'obren en fer-se fosc, originària de Mèxic i Amèrica Central, cultivada com a ornamental (*Disocactus speciosus*).
- **robínia** *f. (agricultura, ciència forestal, plantes superiors)*. Arbre caducifoli de la família de les papilionàcies, de fulles imparipinnades i amb les estípules transformades en espines, flors blanques i oloroses en raïms i fruits en llegum molt

comprimit, originari de l'Amèrica del Nord, que és plantat com a ornamental i, de vegades, naturalitzat (*Robinia pseudoacacia*).

- **robínia** f. (*indústria de la fusta, lèxic comú, ciència forestal*). Fusta de robínia.
- **robínia rosa** f. (*plantes superiors, agricultura*). Arbre semblant a la robínia, però de brots, peduncles i pecíols glandulosos i viscosos, flors de color purpuri, en raïms curts, i llegum amb pèls glandulosos esparsos, originari de l'Amèrica del Nord, plantat, de vegades, en jardineria (*Robinia viscosa*).
- **romesco** m. (*hoteleria, lèxic comú*). Salsa feta amb nyores, tomàquets, alls i cebes escalivats, una picada d'ametlles o avellanes, oli i altres ingredients, que se serveix com a condiment d'un plat, principalment de peix.
- **rosa** f. (*lèxic comú, hoteleria*). Gra de blat de moro obert en forma de flor per efecte de la cocció.
- **rosariera** f. (*plantes superiors, agricultura*). Canya d'Índia.
- **roure** m. (*lèxic comú, plantes superiors, ciència forestal*). Arbre del gènere *Quercus*, de la família de les fagàcies, caducifoli o de fulla marcescent, de fulles sinuades o més o menys profundament lobulades, flors unisexuals inconspícues, les masculines en aments pènduls i laxos, les femenines en petits grups, i fruit en gla, que sovint fa boscos tot sol o barrejat amb altres arbres.
- **roure** m. (*lèxic comú, plantes superiors, indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de roure. *Una taula de roure*.
- **roure americà** m. (*plantes superiors*). Roure de brots rogencs i de fulles profundament pinnatífides, amb els lòbuls proveïts de dents amb arestes, que a la tardor prenen un color vermellós viu, originari de l'Amèrica del Nord, cultivat algun cop com a ornamental o com a arbre fuster (*Quercus rubra* o *Q. borealis*).
- **sabatetes de la mare de Déu** f. pl. (*plantes superiors*). Calceolària.
- **sabatetes del nen Jesús** f. pl. (*plantes superiors*). Calceolària.
- **sabonetes** f. pl. (*plantes superiors, agricultura*). Canya d'Índia.
- **sagú** [pl. -ús] m. (*lèxic comú, hoteleria*). Fècula treta d'una palmàcia, de fàcil digestió.
- **samfaina** f. (*lèxic comú, hoteleria*). Guisat que sol servir d'acompanyament fet amb tallets de pebrot, tomàquet, albergínia, ceba i carabassó.
- **sapotàcies** f. pl. (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies que engloba espècies arbòries laticíferes, de fulles simples, flors aromàtiques de colors clars,

sovint nocturnes i pol·linitzades per ratpenats, i fruit en baia, de distribució tropical, a la qual pertanyen la balata i els sapotes.

- **sapotàcia** *f.* (*plantas superiores*). Individu d'aquesta família.
- **sapote** *m.* (*plantas superiores*). Arbre perennifoli de la família de les sapotàcies, autòcton de l'Amèrica Central, de fruit comestible i fusta apreciada, el tronc del qual dona un làtex que és emprat per a la fabricació de xiclet (*Manilkara zapota* o *Achras zapota*).
- **sapote** *m.* (*plantas superiores*). Arbre caducifoli de la família de les sapotàcies, autòcton de l'Amèrica Central, de fruit comestible, que es cultiva àmpliament (*Pouteria zapota*).
- **sargàs** [*pl. -assos*] *m.* (*lèxic comú, plantas inferiores*). Alga bruna del gènere *Sargassum*, de l'ordre de les fucals, de tal·lus ramificat i vesícules flotants, alguna de les espècies de la qual viu en els mars tropicals.
- **sarsa** *f.* (*lèxic comú, plantas superiores, medicina*). Planta del gènere *Smilax*, de la família de les esmilacàcies, sarmentosa, enfiladissa o reptant, i espinosa, les arrels de la qual s'utilitzen com a aromatitzant i, antigament, en medicina.
- **sarsaparrella** *f.* (*lèxic comú, plantas superiores*). *Sarsa*.
- **sarsaparrella** *f.* (*hoteleria*). Beguda no alcohòlica feta a base de sarsa.
- **sassafràs** [*pl. -assos*] *m.* (*lèxic comú, plantas superiores, medicina*). Arbre caducifoli de la família de les lauràcies, aromàtic, de fulles lobulades, flors unisexuals d'un groc verdós, anteriors a les fulles, i fruit en drupa de color blau fosc, sobre un peduncle vermellós, originari de l'Amèrica del Nord, del qual s'aprofita la fusta i, sobretot, l'escorça de l'arrel, emprada com a aromatitzant (*Sassafras albidum* o *S. officinale*).
- **savina de Virgínia** *f.* (*plantas superiores*). *Cedre de Virgínia*.
- **secall** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Bescuit prim usat principalment per a prendre xocolata.
- **sensitiva** *f.* (*lèxic comú, plantas superiores, agricultura*). Herba de la família de les mimosàcies, de fulles dividides d'una manera palmada en quatre folíols pinnaticompostos, de flors molt petites, però amb llargs estams, reunides en glomèruls globosos, rosats o purpurescents, originària del Brasil i estesa per molts països tropicals, que ofereix la particularitat que els seus folíols i les seves fulles senceres es pleguen sobtadament en tocar-les (*Mimosa pudica*).
- **seques** *f. pl.* (*hoteleria, lèxic comú*). Mongetes seques.

- **sequi** *m.* (*plantas superiors, agricultura*). Planta de la família de les cucurbitàcies, enfiladissa i hispida, d'arrels tuberoses, fulles cordiformes lobulades, flors blanquinoses i fruit en pepònide amb una sola llavor, originària de l'Amèrica tropical, cultivada com a hortalissa per aprofitar-ne sobretot els fruits i les arrels (*Sechium edule*).
- **sequi** *m.* (*plantas superiors*). Fruit comestible del sequi, gros, generalment piriforme, de corfa molt dura, verda o blanquinosa, solcada i rugosa o amb pues, polpa esponjosa i llavor molt grossa.
- **sequoia** *m.* (*lèxic comú, plantas superiors, ciència forestal*). Arbre perennifoli de la família de les taxodiàcies, del grup de les coníferes, de grans dimensions i longevitat, amb l'escorça gruixuda i rogenca, i cons ovoides força petits, originari de la part occidental de l'Amèrica del Nord, cultivat de vegades en els parcs (*Sequoiadendron giganteum* i *Sequoia sempervirens*).
- **sequoia** *m.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de sequoia.
- **simaruba** *f.* (*plantas superiors, lèxic comú, medicina*). Arbre de la família de les simarubàcies, que presenta fulles pinnades, flors grogues reunides en panícules axil·lars i terminals i fruits amb drupes blaves o purpúries, és originari de l'Amèrica Central i del Carib i la seva escorça és emprada en medicina com a tònic (*Quassia simarouba*).
- **simarubàcies** *f. pl.* (*plantas superiors*). Família de plantes dicotiledònies, que inclou arbres i arbustos, de fulles generalment pinnades, flors sovint petites amb un disc en forma de copa, disposades en espigues o en panícules denses, i fruit sec força divers, de distribució tropical, a la qual pertanyen les quàssies, l'ailant i la simaruba.
- **simarubàcia** *f.* (*plantas superiors*). Individu d'aquesta família.
- **sisal** *m.* (*plantas superiors*). Planta de la família de les amaril·lidàcies, semblant a l'atzavara, que forneix la fibra del mateix nom (*Agave sisalana*).
- **sisal** *m.* (*indústria tèxtil, lèxic comú*). Fibra obtinguda del sisal, emprada per a fabricar cordes i cordills.
- **sobrassada** *f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Embotit de carn de porc capolada, adobada amb sal i pebre vermell, típic de les Balears.
- **sofreginat** *m.* (*hoteleria*). Sofregit.
- **sofregit** *m.* (*hoteleria*). Fregit fet principalment de ceba i tomàquet que és la base de molts guisats.
- **sol coronat** *m.* (*lèxic comú, plantas superiors, agricultura*). Gira-sol.

- **sortir carabassa** (lèxic comú). Un meló, sortir aigualit i insípid.
- **sucada** f. (lèxic comú, hoteleria). Tros de pa, bescuit, etc., sucats en vi, xocolata, etc.
- **suís** m. (hoteleria). Xicra de xocolata desfeta amb nata al damunt.
- **sumac** m. (lèxic comú, indústria química, plantes superiors). Arbust o arbret del gènere *Rhus*, de la família de les anacardiàcies, laticífer i poc o molt metzinós, caducifoli o semicaducifoli, de fulles compostes, flors petites en panícula i fruit en drupa poc sucosa, l'escorça del qual, molt rica en tanins, s'empra en blanqueria.
- **sumacar** m. (lèxic comú, agricultura, col·lectius vegetals). Camp plantat de sumacs.
- **suquet** m. (hoteleria). Plat de peix variat, de vegades amb crustacis i mol·luscos, preparat amb un sofregit d'oli, all, farina, tomàquet i julivert, al qual s'afegeix aigua, sal i pebre.
- **tabac** m. (lèxic comú, plantes superiors, agricultura). Producte compost de fulles de la tabaquera un cop seques i preparades convenientment, emprat principalment per a fumar.
- **tabac** m. (plantes superiors). Tabaquera.
- **tabacaire** m. i f. (lèxic comú, professions). Persona que cull i adoba el tabac.
- **tabacar** m. (lèxic comú). Camp de tabac.
- **tabac bord** m. (plantes superiors). a) *Belladonna*.
- **tabac bord** m. (plantes superiors). b) *Jusquiam*.
- **tabac de muntanya** m. (plantes superiors). Àrnica.
- **tabac de paret** m. (plantes superiors). *Jusquiam*.
- **tabac de pastor** m. (plantes superiors). Àrnica.
- **tabac de regalia** m. (lèxic comú). Tabac de superior qualitat.
- **tabac espalillat** m. (lèxic comú). Tabac sense els nervis de les fulles, preparat per a ésser transformat en cigarret.
- **tabaquejar** v. intr. (lèxic comú). Despendre en tabac.
- **tabaquer tabaquera** adj. (lèxic comú, indústries en general). Relatiu a l'elaboració del tabac. Indústria tabaquera.
- **tabaquer tabaquera** m. i f. (lèxic comú, indústries en general, professions). Persona que comercia amb el tabac.
- **tabaquera** f. (lèxic comú). Capseta destinada a portar-hi tabac.

- **tabaquera** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Herba de la família de les solanàcies, robusta, pubescent i glandulosa, de fulles ovades enteres i amb el pecíol alat, flors rogenques o grogues de corol·la tubulosa, però eixamplada a la part superior, disposades en panícula terminal, i fruit en càpsula, originària de l'Amèrica del Sud i cultivada a molts països per beneficiar-ne les fulles, riques en nicotina, amb les quals es prepara el tabac (*Nicotiana tabacum*).
- **tabaqueria** *f.* (*lèxic comú*). Lloc on es ven tabac.
- **tabaquisme** *m.* (*medicina*). Intoxicació aguda o crònica produïda pel tabac.
- **tabasco** *m.* (*hoteleria*). Salsa feta amb una varietat de pebre vermell molt picant.
- **tabissot** *m.* (*lèxic comú*). Panotxa desgranada.
- **tallacigars** *m.* (*lèxic comú*). Pinces tallants que serveixen per a escapçar els cigars.
- **tana** *f.* (*lèxic comú, agricultura*). Tabac conreat al Pirineu, especialment a Andorra.
- **tapioca** *f.* (*lèxic comú, hoteleria, plantes superiors*). Fècula blanca i granulada que s'extreu de l'arrel de la mandioca i serveix per a preparar sopes.
- **tavella** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Mongeta tendra*.
- **tavellar** *v. intr.* (*lèxic comú*). Els llegums, formar tavella.
- **tavellera** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). *Mongetera I*.
- **tavelleta** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Mongeta tendra*.
- **taxodi** *m.* (*plantes superiors*). Xiprer dels pantans.
- **te bodrís** *m.* (*plantes superiors*). *Bodrís*.
- **te bord** *m.* (*plantes superiors*). Herba de la família de les quenopodiàcies, d'olor agradable, robusta i sovint molt ramificada, de fulles lanceolades, enteres o lobulades, i flors inconspícues verdes en panícula foliosa, vinguda de l'Amèrica tropical i freqüent als herbassars ruderals de la terra baixa, amb les fulles de la qual es prepara una infusió aromàtica i una essència de propietats antihelmíntiques (*Chenopodium ambrosioides*).
- **tenir bona fumada un tabac**. (*lèxic comú*). Ésser de bon fumar.
- **teobromina** *f.* (*química, medicina*). Alcaloide purínic, derivat formalment de la xantina, existent en el cacau.
- **tequila** *m.* (*hoteleria, lèxic comú*). Beguda alcohòlica obtinguda a partir d'una mena d'atzavara conreada pròpia de Mèxic.
- **tintillaina** *f.* (*plantes superiors*). *Sumac*.

- **tipuana** f. (*agricultura, plantes superiors*). Arbre caducifoli de la família de les papilionàcies, de fusta molt fràgil, fulles pinnaticompostes, flors grogues, en panícules terminals, vistoses, i fruit en sàmara, semblant a mig fruit dels aurons, originari d'Amèrica del Sud i molt conreat en carrers i jardins com a planta ornamental i espècie d'ombra (*Tipuana tipu*).
- **tolú** [pl. -ús] m. (*lèxic comú, medicina*). Bàlsam obtingut d'un arbre de l'Amèrica del Sud (*Toluiifera balsamum*).
- **tomaca** f. (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Tomàquet.
- **tomacó** m. (*lèxic comú*) Tomàquet d'una varietat petita i sobretot el que es penja per conservar-lo.
- **tomaquera** f. (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Herba de la família de les solanàcies, robusta, més o menys sarmentosa, pilosa i glandulosa i amb una olor característica, de fulles gruixudes, una o dues vegades compostes, amb folíols de mida desigual, flors regulars, estelades i grogues, en cimes extraaxil·lars, i fruit en baia, originària de l'Amèrica tropical i de l'Amèrica del Sud, cultivada pels seus fruits, els tomàquets (*Lycopersicon esculentum* o *Solanum lycopersicum*).
- **tomàquet** m. (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Fruit comestible de la tomaquera, de mida molt diversa, globós, ovoide o piriforme, sovint deprimat o lobat i solcat, de pela vermella, rosa o groguenca, dividit per dins en unes quantes cavitats i amb les llavors immergides en una massa mucilaginosa.
- **tomàquet** m. (*plantes superiors, lèxic comú, agricultura*). Tomaquera.
- **tomàquet de mar** m. (*invertebrats*). Invertebrat cnidari de la classe dels zoantaris, de color roig encès i amb les vores del disc de color blau (*Actinia equina*).
- **tomata** f. (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Tomàquet.
- **tomàtec** m. (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Tomàquet.
- **tomateguera** f. (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Tomaquera.
- **tomatera** f. (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Tomaquera.
- **tomàtic** m. (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Tomàquet.
- **tomàtiga** f. (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Tomàquet.
- **tomatiguera** f. (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Tomaquera.
- **tomatiguera** f. (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Tomaquera.
- **tònica** f. (*hoteleria*). Beguda gasada i amb una petita quantitat de quinina, que li dóna un gust amarg característic.

- **tonya** *f.* (*lèxic comú*). Coca rodona feta de farina, patata, ous, oli i sucre, que es menja principalment per les festes de Pasqua en algunes contrades del País Valencià.
- **trempó** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Amanida feta de tomàquet, ceba i pebrot verd, i altres ingredients secundaris, tallats a trossos petits.
- **trompeta** *f. pl.* (*l'èxic comú, plantes superiors, agricultura*). Arbust o arbret de la família de les solanàcies, de fulles ovades o oblongues, densament pubescent, i de flors grosses en forma de trompeta, pèndules, blanques amb nervis verdosos i flairoses, originari d'Amèrica del Sud i cultivat com a ornamental (*Brugmansia arborea* o *Datura arborea*).
- **tropeolàcies** 1 *f. pl.* (*plantes superiors*). Família de plantes dicotiledònies herbàcies, enfiladisses o reptants, de fulles peltades, flors irregulars i vistoses, amb el calze esperonat, cinc pètals i vuit estams, i fruit en esquizocarp, pròpia de l'Amèrica del Sud, a la qual pertany la caputxina.
- **tropeolàcies** 2 *f. pl.* (*plantes superiors*). Individu d'aquesta família.
- **trufa** *f.* (*hoteleria*). Barreja de nata batuda i xocolata fosa que s'empra en pastisseria per a farcir pastissos.
- **trufa** *f.* (*hoteleria*). Dolç petit i rodó, elaborat a base de nata batuda i xocolata fosa i recobert de xocolata ratllada, que es menja ben fred.
- **trumfa** *f.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Patata 1.
- **trumfada** *f.* (*lèxic comú*). Patatada.
- **trumfera** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Patatera.
- **trumferar** *m.* (*lèxic comú, agricultura*). Patatar.
- **tsuga** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). Arbre del gènere *Tsuga*, de la família de les pinàcies, conreat en parcs i jardins.
- **tuia** *f.* (*agricultura, plantes superiors*). Arbre perennifoli del gènere *Thuja*, de la família de les cupressàcies, de rametes planes i eixamplades com un ventall, fulles esquamiformes, imbricades, i òrgan fructífer llenyós, format per uns quants parells d'esquames oblongues.
- **tuia del Canadà** *f.* (*plantes superiors*). Tuia amb les rametes disposades en el pla horitzontal, de color verd groguenc o glaucescent per sota, que fan olor de pomes fresques, i amb les esquames del gàbul arrodonides a l'apex i amb una punteta, originària de l'Amèrica del Nord i cultivada en jardineria (*Thuja occidentalis*).

- ***tuia gegant*** *f.* (*plantes superiors*). Tuia que pot fer-se molt alta i robusta, amb les rametes en el pla horitzontal, pàl·lides per sota, molt flairoses, i esquames del gàlbul sense apèndix apical, originària de l'Amèrica del Nord i algun cop cultivada (*Thuja plicata*).
- ***tuliper*** *m.* (*agricultura, plantes superiors*). Arbre caducifoli de la família de les magnoliàcies, molt robust, de fulles lobulades amb una escotadura a l'apex i amb grans estípules, flors solitàries campanulades, d'un blanc verdós i tacades de taronja per dins, amb nombrosos estams i carpels, i fruit format per molts aquenis prolongats en una ala, originari d'Amèrica, de fusta molt apreciada i conreat en jardineria (*Liriodendron tulipifera*).
- ***tuliper de Virgínia*** *m.* (*agricultura, plantes superiors*). *Tuliper*.
- ***tur*** *m.* (*lèxic comú*). *Turo*.
- ***turo*** *m.* (*lèxic comú*). Brutícia que es fa en una pipa de fumar.
- ***txitxa*** *f.* (*antropologia*). Beguda alcohòlica obtinguda del blat de moro per un procés de salivació, usada en algunes regions d'Amèrica llatina com a beguda i com a aliment.
- ***ulls de poeta*** *m. pl.* (*plantes superiors, agricultura*). Herba anual de la família de les compostes, de fulles doblement dividides en segments linears o lanceolats i capítols amb un disc de color bru purpuri i una corona de set o vuit lígules grogues, però rogenques a la base, originària d'Amèrica del Nord i plantada com a ornamental (*Coreopsis tinctoria* o *Calliopsis bicolor*).
- ***vainilla*** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). Liana de la família de les orquidàcies, amb arrels caulogèniques, de fulles el·líptiques i crasses, flors de color groc verdós i fruit en càpsula, originària de l'Amèrica tropical, molt cultivada a diversos països càlids (*Vanilla planifolia*).
- ***vainilla*** *f.* (*lèxic comú, hoteleria, plantes superiors*). Fruit de la vainilla, llarg i prim, no ben madur i posat a assecar perquè desenvolupi el seu aroma característic, emprat com a espècia.
- ***vainilla*** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors*). *Heliotropi de jardí*.
- ***vaníl·lic*** *vaníl·lica* *adj.* (*lèxic comú*). Tret de la vainilla.
- ***vanil·lina*** *f.* (*química*). Principi olorós de la vainilla.
- ***vara de Jessé*** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). *Nard*.
- ***vara de Sant Josep*** *f.* (*plantes superiors, agricultura*). *Nard*.

- **verdolaga de flor gran** *f.* (*plantes superiors*). Herba de la família de les portulacàcies, de fulles carnosos semicilíndriques i flors força grosses, grogues o vermelloses, molt vistoses, originària d'Amèrica del Sud i cultivada als jardins com a ornamental (*Portulaca grandiflora*).
- **vinça** *f.* (*lèxic comú*). Llavor de pebre o de tomàquet.
- **vinya verge** *f.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Liana caducifòlia del gènere *Parthenocissus*, de la família de les vitàcies, exòtica, amb circells ramificats, sovint terminats en discos adhesius, fulles palmatilobades o palmaticompostes, flors petites i verdoses, disposades en panícules oposades a les fulles o terminals, i fruit en baia d'un blau negrenc, plantada als jardins per recobrir parets.
- **violí** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Herba del gènere *Oxalis*, de la família de les oxalidàcies, de fulles totes basals, trifoliolades i amb els folíols en forma de cor invertit o quasi triangulars, flors regulars, disposades en inflorescències umbel·lifòrmes sobre peduncles nus, i fruit en càpsula, originària d'Amèrica del Sud i introduïda com a planta de jardí, que a causa dels seus prolífics bulbs i rizomes s'ha estès fàcilment, el nom de la qual és degut al color normalment violaci dels seus pètals.
- **vítet** *m.* (*agricultura, lèxic comú, hoteleria*), *Bitxo*.
- **vulcanitzar** *v. tr.* (*lèxic comú, indústria química, química*). Sotmetre (el cautxú natural o sintètic) a vulcanització.
- **washingtònia** *f.* (*plantes superiors*). Palmera del gènere *Washingtonia*, alta, de fulles palmades amb filaments pà·l·lids als marges dels segments i pecíol espinós, originària del sud-oest de l'Amèrica del Nord, plantada com a ornamental en carrers, parcs i jardins.
- **xalapa** *f.* (*lèxic comú, medicina, plantes superiors*). *Jalapa*.
- **xantillí** [*pl. -ís*] *m.* (*hoteleria*). Nata batuda en fred, amb sucre, pólvores de vainilla i fruita confitada tallada a trossets, emprada en pastisseria.
- **xató** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Amanida d'escarola, d'olives i de bacallà i tonyina esqueixats, tot amanit amb una salsa molt coent feta d'all, ametlles i avellanes torrades, nyores, vinagre, oli i sal.
- **xatonada** *f.* (*lèxic comú*). Menjada de xató, generalment acompanyant altres menges.
- **xibuc** *m.* (*lèxic comú, islam*). Pipa turca d'argila cuita, amb un llarg broquet rígid.

- ***xiclet*** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Goma aromatitzada i endolcida, emprada com a masticatori.
- ***xicra*** *f.* (*lèxic comú, economia domèstica*). Tassa petita emprada especialment per a prendre xocolata desfeta.
- ***xicranda*** *f.* (*plantes superiors, agricultura, ciència forestal*). Arbre de la família de les bignoniàcies, de fulles oposades, doblement pinnades, amb els folíols oblongs i acuminats, caduques a l'inici de la primavera, flors blaves tubuloses i un xic bilabiades, disposades en panícules piramidals molt vistoses, i fruit en càpsula arrodonida i aplanada, originari de l'Amèrica del Sud, sovint plantat en parcs i jardins als països on l'hivern no és gaire fred (*Jacaranda mimosifolia* o *J. acutifolia*).
- ***xicranda*** *f.* (*plantes superiors, agricultura, ciència forestal*). *Jacaranda*.
- ***xicranda*** *f.* (*lèxic comú, indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de xicranda i d'altres arbres congèneres, de color fosc o negrós, emprada sobretot en ebenisteria.
- ***xiprer*** *m.* (*lèxic comú, plantes superiors, agricultura*). Arbre perennifoli del gènere *Cupressus*, de la família de les cupressàcies, de fulles esquamiformes imbricades i falsos fruits, o gàlbuls, llenyosos, formats per esquames peltades, cadascuna de les quals porta nombroses llavors.
- ***xiprer*** *m.* (*indústria de la fusta, ciència forestal*). Fusta de xiprer.
- ***xiprerar*** *m.* (*lèxic comú, agricultura, col·lectius vegetals*). Lloc poblat de xiprers.
- ***xiprer blau*** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Xiprer de ramatge inicialment grisenc i després glauc, d'olor desagradable quan es masega, fulles agudes i gàbul glaucescent i més petit que el xiprer comú, originari d'Amèrica del Nord i plantat com a ornamental (*Cupressus glabra* i *C. arizonica*).
- ***xiprer de Lambert*** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). Xiprer de branques sempre obertes, fulles un poc més llarguetes que les del xiprer comú i gàbul més petit, de color bru rogenc brillant, originari d'Amèrica del Nord i plantat sobretot com a ornamental (*Cupressus macrocarpa*).
- ***xiprer de Lawson*** *m.* (*plantes superiors, agricultura*). *Camecíparis*.
- ***xiprer dels pantans*** *m.* (*plantes superiors*). Arbre caducifoli de la família de les taxodiàcies, que sol desenvolupar arrels respiratòries, de soca engruixida, branquillons que es desprenen amb les fulles, les quals són linears i de color verd clar, flors masculines purpúries disposades en panícules i òrgans fructífers

globosos, que viu espontàniament en terrenys pantanosos d'Amèrica del Nord i es planta sovint com a ornamental (*Taxodium distichum*).

- **xiprer de Mèxic** *m.* (*plantes superiors*). Xiprer de branques obertes, fulles agudes, verdes o glauques, i gàbul especialment petit, inicialment glauc i d'un bru lluent quan és ben madur, originari de Mèxic i Guatemala, plantat com a ornamental o per a aprofitar-ne la fusta (*Cupressus lusitanica*).
- **xirimoia** *f.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Fruit comestible del xirimoier, compost, cordiforme o cònic, de mig pam o un pam de llargada, amb la pela verdosa un xic gruixuda, però flexible, marcada d'un reticle que recorda les empremses d'un dit o les escates d'un rèptil, i la polpa blanca, un poc àcida, mantegosa i aromàtica, que conté nombroses llavors negres.
- **xirimoier** *m.* (*lèxic comú, agricultura, plantes superiors*). Arbret o arbust caducifoli, de la família de les annonàcies, de fulles ovades o oblongues, coriàcies i vellutades per sota, flors pèndules, aromàtiques, groguenques o brunes, amb tres pètals externs llargs i estrets i tres d'interns molt reduïts, i fruit compost, originari dels Andes i cultivat a molts països tropicals pels seus fruits, les xirimoies (*Annona cherimola*).
- **xocolata** *f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Substància alimentosa feta amb cacau i sucre mòlts, als quals s'afegeix ordinàriament canyella o vainilla. Una presa de xocolata. Bombons de xocolata. *Deixatar* o *desfer xocolata*.
- **xocolatada** *f.* (*lèxic comú*). Menjada col·lectiva de xocolata desfeta.
- **xocolata desfeta** *f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Beguda feta deixatant i coent xocolata en aigua o llet.
- **xocolate** *m.* (*lèxic comú*). Xocolata.
- **xocolater xocolatera 1** *m.* i *f.* (*lèxic comú, professions, hoteleria*). Persona que fabrica o ven xocolata.
- **xocolater xocolatera 2** *adj.* (*lèxic comú*). Que és amant de la xocolata.
- **xocolatera** *f.* (*lèxic comú, economia domèstica*). Atuell per a fer xocolata desfeta.
- **xocolateria** *f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Obrador, botiga, de xocolater.
- **xocolateria** *f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Establiment on se serveix xocolata desfeta.
- **xocolatí** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Xocolatina.
- **xocolatina 1** *f.* (*lèxic comú, hoteleria*). Bombó de xocolata.
- **xocolatina 2** *f.* (*hoteleria, lèxic comú*). Pastilla de xocolata petita, normalment una porció individual.

- **xop** *m.* (lèxic comú, plantes superiors, indústria de la fusta, ciència forestal).
Pollancre.
- **xop carolí** *m.* (plantes superiors, ciència forestal, indústria de la fusta). *Carolina.*
- **zeïna** *f.* (química). Proteïna globular present en la llavor del blat de moro.
- **zinnia** *f.* (plantes superiors, agricultura). *Clavell de paper.*

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

APÈNDIX 2

NOMS DE CAMP CONREAT I COL·LECTIUS

Índex alfabètic de 96 noms de camp conreat i col·lectius de la planta o de la morfologia vegetal.

La definició és la continguda en el *DIEC* o en el darrer lèxic referenciat.

- *avetar m.* Bosc d'avets. [*GEC*]; [*DIEC*].
- *aveteda f.* Avetar. [*GEC*]; [*DIEC*].
- *avetosa f.* Avetar. [*GEC*]; [*DIEC*].
- *bajocada f.* Multitud de bajoques (Mallorca). [*DCVB*].
- *bajocar m.* Camp plantat de bajoques. [*DCVB*]; [*GEC*]; [*DIEC*].
- *bajoqueral m.* Camp plantat de bajoqueres (Tortosa, Lluçena). [*DCVB*].
- *blatdemorada f.* Gran quantitat de blat de moro (Rocabruna). [*DCVB*].
- *blatdemorar m.* Camp sembrat de blat de moro. [*AGUILÓ*]; [*DCVB*]; [*FABRA*]; [*GEC*]; [*DIEC*].
- *blatdemorera f.* Camp on hi havia blat de moro, després de tret aquest. [*FABRA*]; [*GEC*]; [*DIEC*].
- *bleterar m.* Herbassar on predominen els blets. [*DIEC*].
- *cacauar m.* 1. Camp sembrat de cacau; cast. *cacaotal*. [*DCVB*].
- *cacauar m.* 2. Camp sembrat de cacauets (Horta de Val.). [*DCVB*].
- *cacauer m.* Camp de cacauets [*DECat*].
- *cacauetada f.* Multitud de cacauets. [*DCVB*].
- *camp de blat de moro m.* [*BELVITGES*]
- *carabassada f.* Abundància de carabasses. [*DIEC*: «*carabassada, carbassada*»].
- *carabassam m.* Multitud de carabasses [*DCVB*: «*carabassam, carbassam*»].
- *carabassar m.* *Carabasserar* [*BELVITGES*: «*carabassar*»]; [*LABÈRNIA*: «*carabassar, carbassar*»]; [*DCVB*: «*carabassar, carbassar*»]; [*DIEC*: «*carabassar, carbassar*»].
- *carabasser m.* *Carabasserar* [*DCVB*: «*carabasser, carbasser*»]; [*FABRA*: «*carabasser, carbasser*»]; [*GEC*: «*carabasser, carbasser*»]; [*DIEC*: «*carabasser, carbasser*»].

- **carabasseral** *m.* Carabassar [LABÈRNIA: «carabasseral, carbasseral»]; [DCVB: «carabasseral, carbasseral»].
- **carabasserar** *m.* Lloc plantat de carabasseres [FABRA: «carabasserar, carbasserar»]; [GEC: «carabasserar, carbasserar»]; [DIEC: «carabasserar, carbasserar»].
- **carabassim** *m.* Multitud de carabasses [DCVB: «carabassim, carbassim»].
- **carabassonada** *f.* Multitud de carabassons. [DCVB: «carabassonada, carbassonada»].
- **carabassum** *m.* Multitud de carabasses [DCVB: «carabassum, carbassum»];
- **cedreda** *f.* Bosc de cedres. [DIEC].
- **cocotar** *m.* Bosc o plantació de cocoters. [DCVB]; [GEC]; [DIEC].
- **coleret** *m.* Penjoll de pebres coents (Lleida). [AGUILÓ]; [DCVB].
- **confitar** *m.* Sementer on hi ha sembrats confits, planta lleguminosa (Sencelles). [DCVB].
- **creaïllar** *m.* Camp sembrat de patates (Cullera). [DCVB: «caradillar, creaïllar, queradillar»].
- **dacsal** *m.* Dacsar (Pego, Alacant). [DCVB].
- **dacsar** *m.* Camp on hi havia blat de moro, després de tret aquest. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [GEC]; [DIEC].
- **daliar** *f.* Jardí o tros de terra on abunden les dàlies. [DCVB].
- **domatigar** *m.* Tomatigar. [DCVB].
- **farratjonar** *m.* Camp sembrat de farratjó (Rocabruna). [DCVB].
- **farratjonera** *f.* Farratjonar (Rocabruna). [DCVB].
- **fesolada** *f.* Multitud de fesols. [DCVB].
- **fesolar** *m.* Camp de fesoleres. [AGUILÓ]; [DCVB: «fesolar, fresolar»]; [FABRA]; [GEC]; [DIEC].
- **gra** *m.* [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC].
- **guaiabal** *f.* Lo camp plantat de guayabos. [COSTA: «guayabal»].
- **lledonosa** *f.* Lloc poblat de lledoners. [DIEC].
- **manglar** *m.* Bosc, sovint baix, de mangles i d'altres arbres que es fa al litoral marí dels països tropicals. [COSTA]; [GEC]; [DIEC].
- **millocar** *m.* Camo de milloc (Esterri). [DCVB].
- **mongerar** *m.* [AGUILÓ].
- **mongetada** *f.* Gran quantitat de mongetes. [DCVB].

- **mongetam** *m.* Mongetada. [DCVB].
- **mongetar** *m.* Camp de mongeteres. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [GEC]; [DIEC].
- **moniatar** *m.* Camp plantat de moniatos. [DCVB]; [DIEC].
- **moniaterar** *m.* Moniatar (Gandia). [DCVB].
- **monjoia** *f.* Manat de fesols amb l'arrel, rama i tavelles (Ripoll). [DCVB].
- **morescar** *m.* Blatdemorar. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [GEC]; [DIEC].
- **noguerar** *m.* Noguereda. [DIEC].
- **noguereda** *f.* Lloc plantat de nogueres. [DIEC].
- **panissada** *f.* Multitud de panisses o panolles (Morella). [DCVB].
- **panissal** *m.* Panissar. [AGUILÓ]; [DCVB].
- **panissar** *m.* Camp plantat de panís. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [GEC]; [DIEC].
- **panisser** *m.* Panissar (Torelló). [DCVB].
- **patacada** *f.* Gran quantitat de patates, anomenades dialectalment *pataques* (Morella). [DCVB].
- **patacam** *m.* Col·lectiu de *pataca* [...] que es pot encomanar de connotació pejorativa. [MARINER Occidentalismes Camp]
- **patacar** *m.* Camp sembrat de patates (Calasseit, Tortosa). [DCVB].
- **pataqueral** *m.* Patatar (Tortosa, Morella). [DCVB].
- **patatada** *f.* Gran quantitat de patates. [DCVB]; [GEC].
- **patatar** *m.* Camp plantat de patateres. [DCVB]; [FABRA]; [GEC]; [DIEC].
- **patatí** *m.* Patata o conjunt de patates menudes (Eivissa). [DCVB].
- **patatim** *m.* Multitud de patates. [DCVB].
- **patató** *m.* Patata o conjunt de patates molt menudes que no arriben a créixer gaire (Balears). [DCVB].
- **patatum** *m.* Gran quantitat de patates (Mallorca, Menorca). [DCVB].
- **pebrada** *f.* Multitud de pebres, o gran quantitat de pebre (Mallorca, Menorca). [DCVB].
- **pebrar** *m.* Camp sembrat de pebreres; cast. *pimental*. [DCVB].
- **pebrassa** *f.* Massa de pebres sense els fruits (Empordà). [DCVB].
- **pebreral** *m.* Camp sembrat de pebroters (Dénia). [AGUILÓ]; [DCVB].
- **pebrerar** *m.* Pebreral (Menorca). [DCVB].
- **pebrotada** *f.* Multitud de pebrots. [AGUILÓ]; [DCVB].

- **pebrotar** *m.* Camp plantat de pebrots; cast. *pimental*. [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB].
- **pebroterar** *m.* Camp plantat de pebroteres. [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [GEC]; [DIEC].
- **penquer** *m.* Erol o tros plantat de figueres de moro (Cabrera de Mataró, ap. Aguiló dicc.). [AGUILÓ]; [DCVB].
- **pimentonar** *m.* Lloc plantat de pimentoneres (Tortosa). [LABÈRNIA]; [DCVB].
- **platanada** *f.* Platanar. [DCVB].
- **platanar** *m.* Plataneda. [DCVB]; [GEC]; [DIEC].
- **plataneda** *f.* Bosc o plantació de plàtans. [GEC]; [DIEC].
- **pollancreda** *f.* Plantació de pollancrees. [DCVB]; [GEC]; [DIEC].
- **pollar** *m.* Pollancreda. [DIEC].
- **sumacar** *m.* Camp plantat de sumacs. [FABRA]; [DIEC].
- **tabacar** *m.* Camp de tabac. [DCVB]; [GEC]; [DIEC].
- **tavellar** *m.* Camp o tros de terra sembrat de mongeteres o tavelles (Campello). [DCVB].
- **tomacada** *f.* Multitud de tomàquets (valencià). [DCVB].
- **tomacar** *m.* Camp plantat de tomaqueres (valencià). [DCVB].
- **tomaqueral** *m.* Camp plantat de tomaqueres (Tortosa i País Valencià). [DCVB].
- **tomàtar** *m.* Tomaqueral (Tortosa). [DCVB].
- **tomateral** *m.* Tomaqueral (Tortosa, País Valencià). [DCVB].
- **tomatigar** *m.* Tomaqueral (balear). [DCVB].
- **trumfada** *f.* Gran quantitat de trumfes, o menjada abundant de trumfes. Especialment: Escudelleteta feta amb arròs i trumfes (Vall d'Àneu). [DCVB].
- **trumfar** *m.* Patatar (Andorra, Lluçanès, Empordà, Segarra, Conca de Barberà). [AGUILÓ]; [DCVB].
- **trumfera** *f.* (Garrotxa, Ripollès, Guillerics, Plana de Vic). [AGUILÓ]; [DCVB].
- **trumferar** *m.* Patatar. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [GEC]; [DIEC].
- **vinya americana** *f.* Viñedo plantado con portainjertos americanos. [GIRALT].
- **xiprerar** *m.* Lloc poblat de xiprers. [DCVB]; [GEC]; [DIEC].

APÈNDIX 3 LA DERIVACIÓ

Els 265 noms resultants de la derivació estan dividits de la següent manera:

1. Derivació amb sufixos valoratius: Augmentatius	46
2. Derivació amb sufixos valoratius: Diminutius	103
3. Derivació amb sufixos valoratius: Pejoratius	19
4. Derivació amb sufixos valoratius: Afectuosos	2
5. Formació d'adjectius	67
6. Formació de verbs	28

Total	265

1. Derivació amb sufixos valoratius. Augmentatius:

cacauetàs [DCVB]. *Arachis hypogaea* L.

cacauetarro [DCVB]. *Arachis hypogaea* L.

cacauetot. [DCVB]. *Arachis hypogaea* L.

carabassarra [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassassa [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassonarro [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassonàs [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassonot. [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassot [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassota. [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carbassarra [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carbassassa [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carbassonarro [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carbassonàs [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carbassonot [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carbassot [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carbassota [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

criadillassa [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.

criadillota. [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.

fesola [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

fesolàs [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

fesolarro [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

fesolot [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

fesolango [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

fesolatxo [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

mongetassa [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

mongetera [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

mongetarrassa [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

pebrarràs [DCVB]. *Capsicum annuum* L.

pebrarro [DCVB]. *Capsicum annuum* L.

pebràs [LABÈRNIA], [DCVB]. *Capsicum annuum* L.

pebrot. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.

pebrotàs. [LABÈRNIA]; [DCVB]. *Capsicum annuum* L.

pipassa [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.

piparra [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.

piparrassa [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.

puràs [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.

tavellassa [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

tomacassa [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.

tomatassa [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.

tomatigarra [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.

tomatigassa [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.

trumfassa. [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.

xocolatàs [DCVB]. *Theobroma cacao* L.

xocolatassa [DCVB]. *Theobroma cacao* L.

xocolaterassa [DCVB]. *Theobroma cacao* L.

2. Derivació amb sufixos valoratius. Diminutius:

cacauetet [DCVB]. *Arachis hypogaea* L.

cacauetetxo [DCVB]. *Arachis hypogaea* L.

cacauetel·lo [DCVB]. *Arachis hypogaea* L.

cacaueteu [DCVB]. *Arachis hypogaea* L.

cacauetó [DCVB]. *Arachis hypogaea* L.

cacauetí. [DCVB]. *Arachis hypogaea* L.

carabassel·la [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabasseta [LACAVALLERIA]; [LABÈRNIA], [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassetxa [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabasseua [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassí [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassina [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassinga [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassó [BELVITGES]; [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassona [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabasonel·lo [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassonet [LABÈRNIA], [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassonetxo [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassoneu [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carbassel·la [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carbasseta [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carbassetxa [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carbasseua [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carbassí [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carbassina [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carbassinga [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carbassó [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassona [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carbasonel·lo [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne;
Cucurbita melopepo L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carbassonet [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne;
Cucurbita melopepo L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carbassonetxo [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne;
Cucurbita melopepo L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carbassoneu [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne;
Cucurbita melopepo L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

criadilleta [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.

criadilliu [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.

fesolet [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

fesoletxo [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

fesoletxo [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

fesolí [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

fesoliu [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

fesoló [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

fesoloi [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

mongeteta [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

mongetetxa [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

mongetel·la [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

mongeteua [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

mongetiua [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

mongetona [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

mongetó [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

mongetarrina [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

mongetoia [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

mongetarrinoia [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

nyoreta. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.

patateta [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.

patatí [AGUILÓ], [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.

patató [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.

pebrarri. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.

pebrel·lo. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.

pebreret. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.

- pebret.** [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
pebretxo. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
pebreu. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
pebric. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
pebriu. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
pebró. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
pebroi. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
pebronet. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
pebrotet. [BELVITGES]; [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
pebrotí. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
pebrotic. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
pimentonet. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]. *Capsicum annuum* L.
pipeta [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
pipetxa [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
pipel·la [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
pipeua [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
pipiua [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
pipona [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
pipoia [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
pipó [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
piparrina [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
piparroia [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
puret [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
tabaquet. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
tavelleta [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
tavelletxo [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
tavelleua [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
tavellina [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
tavelliua [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
tavellona [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
tavelloia [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
tavelló [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
tomaqueta [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
tomateta [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.

tomatigó [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
tomatigona [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
tomatiguel·la [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
tomatigueta [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
tomatigueta [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
tomatigueua [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
trumfeta [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
trumfí. [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
xocolatet [DCVB]. *Theobroma cacao* L.
xocolateta [DCVB]. *Theobroma cacao* L.
xocolatereta. [DCVB]. *Theobroma cacao* L.

3. Derivació amb sufixos valoratius. Pejoratiu:

mongetota [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
mongetot [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
pebrotot. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
pipota [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
pipot. [DCVB]. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
purot. [DCVB]. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
tabacot. [DCVB]. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
tavellota [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
tavellot [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
tomacot [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
tomacota [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
tomatigot [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
tomatigota [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
tomatot [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
tomatota [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
trumfota. [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
xocolatot [DCVB]. *Theobroma cacao* L.
xocolatota [DCVB]. *Theobroma cacao* L.
xocolaterota. [DCVB]. *Theobroma cacao* L.

4. Derivació amb sufixos valoratius. Afectuosos:

xocolató, xocolatona. [DCVB]. *Theobroma cacao* L.

xocolaterona. [DCVB]. *Theobroma cacao* L.

5. Formació d'adjectius:

albertinaci albertinaci. *adj.* Semblant a l'albertínia. [COSTA]. *Albertinia brasiliensis* K. P. J. Sprengel.

amarantí amarantina *adj.* Relatiu o pertanyent a l'amarant. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Amaranthus australis* (A. Gray) Sauer. *Amaranthus blitoides* S. Wats. *Amaranthus caudatus* L. *Amaranthus deflexus* L. *Amaranthus muricatus* (Moq.) Hieron. *Amaranthus retroflexus* L. *Amaranthus tricolor* L.

amarantí amarantina *adj.* Immarcescible, com l'amarant, immortal. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Amaranthus australis* (A. Gray) Sauer. *Amaranthus blitoides* S. Wats. *Amaranthus caudatus* L. *Amaranthus deflexus* L. *Amaranthus muricatus* (Moq.) Hieron. *Amaranthus retroflexus* L. *Amaranthus tricolor* L.

anacardaci anacardàcia *adj.* Que se sembla a l'anacard. [COSTA]. *Anacardium occidentale* L.

anacardí anacardina *adj.* Anacàrdic. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Anacardium occidentale* L.

anacardí anacardina *adj.* Confeccionat amb anacards. *Remei anacardí.* [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Anacardium occidentale* L.

anacàrdic anacàrdica *adj.* Relatiu o pertanyent a l'anacard. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Anacardium occidentale* L.

anacàrdic anacàrdica *adj.* Que prové de l'anacard. Àcid anacàrdic. [FABRA]; [DIEC]. *Anacardium occidentale* L.

cactiforme *adj.* Que té aspecte de cactus, per la suculència de les tiges, les cutícules gruixudes, les fulles reduïdes a espines i la tendència a l'esfericitat, s'aplica a les cactàcies i a altres plantes, pertanyents a famílies diferents, adaptades a la sequera. [GEC]; [DIEC]. *Cactus grandiflorus* L.

cactoides *adj.* Cactiforme. [DIGEC]. *Cactus grandiflorus* L.

carabassa *adj.* Color groc ataronjat característic d'aquest fruit. *Una cartolina carabassa.* [DIEC: «carabassa, carbassa»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima*

Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassal *adj.* Semblant a carabassa. [DCVB: «*carabassal, carbassal*»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassat carabassada *adj.* Estantís, passat; es diu principalment de fruites o llegums que comencen a podrir-se (Rosselló). [DCVB: «*carabassat carabassada, carbassat carbassada*»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassenc carabassenca *adj.* Semblant a la carabassa, de carabassa. *Meló carabassenc*. [FABRA: «*carabassenc, carbassenc*»]; [DIGEC: «*carabassenc, carabassenca, carbassenc, carabassenca*»]; [DIEC: «*carabassenc, carabassenca, carbassenc, carabassenca*»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassenc carabassenca *adj.* (Fruit) mal gustós, sense sabor (Mallorca). «*Meló carabassenc*»; «*albercocs carabassencs*». [DCVB: «*carabassenc carabassenca, carbassenc carabassenca*»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassenc carabassenca *adj.* (Gat) nascut en el juliol, que té el cap relativament gros (Calasseit). [DCVB: «*carabassenc carabassenca, carbassenc carabassenca*»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassenc carabassenca *adj.* Mancat d'enteniment. [DCVB: «*carabassenc carabassenca, carbassenc carabassenca*»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabasser carabassera *adj.* Afectat de menjar carabassa. [DCVB: «*carabasser carabassera, carbasser carabassera*»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassí carabassina *adj.* Que sembla carabassa. Especialment es diu de la fruita que fa gust de carabassa (Lluçanés). [DCVB: «*carabassí carabassina, carbassí carabassina*»].

cedrí cedrina *adj.* Relatiu o pertanyent al cedre. [DIEC]. *Calocedrus decurrens* (Torr.) Florin; *Cedrela odorata* L.; *Juniperus virginiana* L.

cocaínic cocaínica *adj.* Relatiu o pertanyent a la cocaïna. [DIGEC]; [DIEC].
Erythroxylon coca Lamarck.

cocaïnòman cocaïnòmana *adj.* Que pateix cocaïnomania. [DIGEC]; [DIEC].
Erythroxylon coca Lamarck.

copalífer copalífera *adj.* Arbre) que conté nopal. [DCVB]. *Copaiifera officinalis* L.

emboquillat emboquillada *adj.* Que té boquilla (valencià). «Les cigarretes que jo fume són emboquillades». [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.

encarabassat encarabassada *adj.* Guarnit de carabassa. [DCVB: «carabassat carabassada, carabassat carabassada»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

encarabassinat encarabassinada *adj.* Engrescat amb una idea forta o passió ardent (Tortosa, Val.). [DCVB: «encarabassinat encarabassinada, encarbassinat encarbassinada»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

espellonós espellonosa *adj.* De pèl semblant al pelló del blat de moro. [DCVB]. *Zea mays* L.

fesolaci fesolàcia *adj.* Semblant a la mongeta. [COSTA: «faseolaci faseolàcia»].

fesoler fesolera *adj.* Pertanyent als fesols [DCVB].

fesoler fesolera *adj.* Afectat de menjar fesols; que li agraden molt els fesols. [DCVB].

fumador fumadora *adj.* Qui acostuma fumar. [LABÈRNIA]; [SANNA]. *Nicotiana tabacum* L.

fumador fumadora *adj.* Que s'ha de fumar. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.

gelsèmic *adj. neol. quím.* Àcid gelsèmic: producte que s'extreu del gelsemi. [DCVB].
Gelsemium sempervirens L.

gesneriaci gesneriàcia *adj.* Paregut a la gesnèria. [COSTA]. *Gesneria humilis* L.

gomat gomada *adj.* Que conté goma. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.

gomer gomera *adj.* Gomífer. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.

gomífer gomífera *adj.* Que produeix goma. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.

gomós gomosa *adj.* Que és de la natura de la goma. *Una substància gomosa.* [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.

gomós gomosa *adj.* Que sembla goma. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.

iúccic iúccica *adj.* Paregut a la iuca [COSTA: «yúccich yúccica»]. *Yucca aloifolia* L.

nicociniànic nicociniànica *adj.* Semblant a la nicociana o que té les seues propietats. [COSTA: «nicociniànich nicociniànica»]. *Nicotiana tabacum* L.

nicòtic nicòtica *adj.* Se diu de les sals formades a partir de la nicotina. [COSTA: «nicòtich nicòtica»]. *Nicotiana tabacum* L.

nicotínic nicotínica *adj.* Relatiu o pertanyent a la nicotina o al nicotinisme. [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.

nopalat nopalada *adj.* Semblant al nopal [COSTA]. *Opuntia ficus-indica* (L.) Miller.

papaiaci papaiàcia *adj.* Paregut al papai. [COSTA: «papayaci papayàcia»]. *Carica papaya* L.

pataquer pataquera *adj.* Semblant a la patata (Camp de Tarr., Tortosa). [DCVB: «pataquer pataquera, pataquero pataquera»]. *Solanum tuberosum* L.

patater patatera *adj.* Patataire. [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.

patater patatera *adj.* Que li agraden molt les patates. [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.

patater patatera *adj.* Que menja moltes patates. [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.

poligàlic poligàlica *adj.* Denominació d'un àcid que existeix en l'arrel de la planta anomenada polígala. [COSTA: «poligàlich poligàlica»]. *Polygala senega* L.

quinat quinada *adj.* Que conté quina. «Et convé beure un vi quinat per reforçar-te». [DCVB]. *Cinchona officinalis* L.

simarúbic simarúbica *adj.* Paregut a la simaruba. [COSTA: «simarúbich simarúbica»]. *Quassia simarouba* L.

tabac *adj.* Color com el de castanya clar, semblant al del tabac ordinari. [LABÈRNIA: «tabaco»]; [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.

tabacador *adj.* Qui xutxa tabac. [SANNA]. *Nicotiana tabacum* L.

tabacós tabacosa *adj.* Pertanyent o relatiu al tabac; que conté tabac; que sembla tabac. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.

tabacós tabacosa *adj.* Que xutxa tabac. [SANNA]. *Nicotiana tabacum* L.

tabacós tabacosa *adj.* Brut de tabaco; que dóna enfado parlant de nas; vell i brut. [SANNA]. *Nicotiana tabacum* L.

tabaquer tabaquera *adj.* Relatiu a l'elaboració del tabac. *Indústria tabaquera*. [FABRA]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.

tabaquer tabaquera *adj.* Pertanyent o relatiu al tabac. [DCVB]; [DIGEC]. *Nicotiana tabacum* L.

tabaquista *adj.* Qui pren molt tabac. [BELVITGES]. *Nicotiana tabacum* L.

tagetí tagetina *adj.* Paregut a la tageta. [COSTA]. *Tagetes erecta* L.

toluífer toluífera *adj.* Epítet dels arbres de què s'extrau el bàlsam de Tolú. [COSTA] *Myroxylon balsamum* (L.) Harms.

tomater tomatera *adj.* Pertanyent o relatiu als tomàquets [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.

vaníl·lic vaníl·lica *adj.* Tret de la vainilla. [DIGEC]; [DIEC]. *Vanilla planifolia* Andrews.

verbesínic verbesínica *adj.* Semblant a una verbesina. [COSTA: «verbesínich verbesínica»]. *Verbesina encelioides* (Cav.) Benth & Hook.

xacolatori xacolatòria *adj.* Format humorísticament sobre el mot xacolata o xocolata. [DCVB]. *Theobroma cacao* L.

xocolater xocolatera *adj.* Que és amant de la xocolata. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC]. *Theobroma cacao* L.

6. Formació de verbs:

asprar *v. tr.* Posar aspres (a les plantes o als arbres tendres). *Asprar les mongeteres.* [DIEC]. *Phaseolus vulgaris* L.

bajocar *v. intr.* Treure bajoques les plantes [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

carabassejar *v. intr.* Semblar carabassa, tirar a carabassa. *Aquest meló carabasseja. Un groc que carabasseja.* [FABRA: «carabassejar, carbassejar»]; [DIGEC: «carabassejar, carbassejar»]; [DIEC: «carabassejar, carbassejar»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassejar *v. tr.* Una noia, donar carabassa (a un pretendent). *Aquella xicota carabasseja tots els seus pretendents.* [LABÈRNIA]; [DCVB: «carabassejar, carbassejar»]; [FABRA: «carabassejar, carbassejar»]; [DIGEC: «carabassejar, carbassejar»]; [DIEC: «carabassejar, carbassejar»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

carabassejar *v. tr.* Donar carabassa (a algú) en un examen, concurs, etc. *Cada any el carabassegen.* [LABÈRNIA: «carabassejar, carbassejar»]; [AGUILÓ]; [DCVB:

«*carabassejar, carbassejar*»]; [FABRA: «*carabassejar, carbassejar*»]; [DIGEC: «*carabassejar, carbassejar*»]; [DIEC: «*carabassejar, carbassejar*»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

cautxutar *v. tr.* Recobrir de cautxú. [DIGEC]; [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.

cautxutar *v. tr.* Sotmetre a un bany de cautxú. [DIGEC]; [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.

desnicotinitzar *v. tr.* Reduir totalment o en part la nicotina (del tabac). [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.

empatatar *v. tr.* Afartar de patates (Balears). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.

empebrar *v. tr.* Assaonar amb pebre. [LACAVALLERIA]; [LABÈRNIA]; [DIGEC]; [DCVB]. *Capsicum annuum* L.

enarbrar *v. tr.* Posar canyes a les mongeteres perquè s'hi enfilin [AGUILÓ]. *Phaseolus vulgaris* L.

enasprer *v. tr.* Asprar. [AGUILÓ]; [DIEC]. *Phaseolus vulgaris* L.

encarabassar-se *v. refl.* Agafar una idea forta o una passió ardent (Tortosa, Val.). [DCVB: «*encarabassar-se, encarbassar-se*»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

encarbassar-se *v. refl.* Encarbassar-se (Lluçanès). [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

entabacar *v. tr.* Cansar o molestar amb tabac. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.

esbajocar *v. tr.* Estavellar. [FABRA]; [DIEC]. *Phaseolus vulgaris* L.

estavellar *v. tr.* Treure la tavella (a un llegum). [DIEC]. *Phaseolus vulgaris* L.

espampar *v. tr.* Treure les mongetes o fesols de les seves tavelles [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

espanotxar *v. tr.* Espellofar, desgranar, les panotxes (del blat de moro). [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Zea mays* L.

pebrar *v. tr.* Empebrar. [LACAVALLERIA]; [BELVITGES]; [LABÈRNIA]. *Capsicum annuum* L.

pipar *v. intr.* Fumar amb pipa. [LABÈRNIA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.

pipar *v. tr.* Xuclar el fum d'una pipa, d'un cigar. [BELVITGES]; [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L. *Nicotiana tabacum* L.

purejar v. *intr.* Fumar puros (valencià). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.

recautxutar v. *tr.* Refer la coberta gastada (d'un pneumàtic) afegint-hi una nova banda de rodolament. [DIGEC]; [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.

tabacar v. *intr.* Prendre, xutxar tabac. [SANNA]. *Nicotiana tabacum* L.

tabaquejar v. *intr.* Despendre en tabac. [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.

tavellar v. *intr.* Els llegums, formar tavella. [LACAVALLERIA]; [FABRA]; [DIEC]. *Phaseolus vulgaris* L.

vulcanitzar v. *tr.* Sotmetre (el cautxú natural o sintètic) a vulcanització. [DIGEC]; [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.

APÈNDIX 4. LA CREATIVITAT

Els 710 noms generats per la creativitat estan dividits de la següent manera:

l'agricultura	86 (12,03 %)
el comerç i la indústria	161 (22,52 %)
el consum personal (l'alimentació, la cuina, la medicina i les addiccions)	468 (65,45 %)

total	715

1. L'agricultura.

- **arrelat** *m.* Estaca americana que han tinguda un any a un planter o viver i que després de treure rels és trasplantada a la vinya (Vilafranca del Penedès, Falset). Abans d'introduir-se la vinya americana, colgaven un cap de sarment, el qual arrelava i treia, i aquella brosta era l'*arrelat* (Falset). [DCVB]; [GIRALT]; [SADURNÍ]. *Vitis labrusca* L.
- **arrels del tascó** *f. pl.* Raïces que se formen en la pua durant el primer any de injerto y que deben ser extirpadas. [GIRALT]. *Vitis labrusca* L.
- **arrencadora de patates** *f.* Arada tirada per un animal amb una rella molt ampla amb varetes de ferro que es claven a terra, per sota de les plantes, i les fa saltar cap a la superfície. [FERRER *Eines pagès*]. *Solanum tuberosum* L.
- **barbat** *m.* Sarment fet arrelar en planters. *Una caixa plena de barbats, a punt per plantar-los.* [SADURNÍ]; [DIGEC]; [DIEC]. *Vitis labrusca* L.
- **blatdemorassa** *f.* Mata de blat de moro després de collir-ne el fruit (Llofríu). [DCVB]. *Zea mays* L.
- **blatdemorera** *f.* Se diu de les plantes sembrades en un camp després de tret el blat de moro. [AGUILÓ]. *Zea mays* L.

- **blatdemorera** *f.* Terra apta per al conreu del blat de moro, o terra on han sembrat blat de moro (Rocabruna, Torelló). [DCVB]. *Zea mays* L.
- **bord** *m.* Bordall, tanyada que surt a la soca d'un arbre per davall l'empelt (Calasseit, Tortosa, Xàtiva). A Mallorca es diu especialment del capirol que surt a baix de l'empelt en els ceps americans. [DCVB].
- **capçot** *m.* Panotxa de blat de moro dolenta o podrida (Empordà): [AGUILÓ]. *Zea mays* L.
- **carabassó** *m.* Carabassa petita i tendra (Conflent, Empordà, Vallès, Sta. Coloma de Q., Valls, Mall.). [DCVB: «carabassó, carbassó»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carbassó neulat** *m.* El carabassó que no arriba a madurar (Sta. Coloma de Q.) té el gra vermellós vinós (Manresa, ap. Griera Tr.). [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **cove de patata** *m.* És de canya i vímens, de 50 cm. tant d'amplària com d'altària (Vilafranca del Penedès). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- **desfeta de blat de moro** o **dacsa**: *f.* Costum popular (Catalunya, Eivissa, València). [AGUILÓ]. *Zea mays* L.
- **directe, a** *adj.* Planta que no s'ha d'empeltar... ex: «va arrencar la vinya i hi va plantar raïms directes (o ceps directes)».» [OLIVERAS]. *Vitis labrusca* L.
- **elemí** *m.* Oleoresina de consistència sòlida i tova, de color groguenc més o menys fosc i d'olor aromàtica, que s'obté de diferents arbres exòtics de les famílies de les burseràcies i de les rutàcies, emprada en l'elaboració de vernissos i de laques, en productes farmacèutics i en perfumeria. [SALLENT]; [DCVB]; [DIEC]. *Amyris elemifera* DC.
- **empeltador** *m.* Injertador. Dedicado a injertar las vides. [GIRALT]. *Vitis labrusca* L.
- **emperxellar** *v. tr.* Posar canyes (perxells) a les tomateres. [MASSANA: ampertxellar]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **engrunar el blat de moro o panís** *v. tr.* Desfer l'espiga i separar els grans. [DCVB]. *Zea mays* L.
- **escairador** *m.* Mola per a escairar el blat morenc (Montmajor). [AGUILÓ]. *Zea mays* L.

- **escairar** *v. tr.* Trencar el blat moresc. [AGUILÓ]; [DCVB]. *Zea mays* L.
- **esclofolada** *f.* Vetllada en què s'esclofolia blat de moro (Plana de Vic). [AGUILÓ]; [DCVB]. *Zea mays* L.
- **esclovollar** *v. tr.* Treure els pellons de les panotxes (Amer). [AGUILÓ]. *Zea mays* L.
- **espanotxada** *f.* Acte d'espanotjar el blat de moro (Pla del Llobregat). [AGUILÓ]; [DCVB]. *Zea mays* L.
- **espanotxada** *f.* La reunió de dones que es dediquen a espanotjar el blat de moro (Pla del Llobregat). [DCVB]. *Zea mays* L.
- **espanotxadora** *f.* Dona que espanotja blat de moro (Pla del Llobregat). [AGUILÓ]; [DCVB]. *Zea mays* L.
- **espanotjar** *v. tr.* Espellofar, desgranar, les panotxes (del blat de moro). [DCVB: «despanotjar»]; [FABRA]; [DIEC]. *Zea mays* L.
- **espanotjar** *v. tr.* Treure les fulles de la panolla del blat de moro (Pla del Llobregat). [AGUILÓ]; [DCVB]. *Zea mays* L.
- **espellofaire** *m. i f.* Qui espellofa blat de moro, castanyes, etc. [DCVB]. *Zea mays* L.
- **espellofar** *v. tr.* Espanotjar. [AGUILÓ]. *Zea mays* L.
- **espellonar** *v. tr.* Treure el pelló del blat de moro o d'altre fruit (Olot, Ripoll, Amer). [DCVB]. *Zea mays* L.
- **estaca d'americà** *f.* Peu de cep: *estagues d'americà*. [GIRALT]. *Vitis labrusca* L.
- **estufullar** *v. tr.* Desgranar una pinya de dacsà, un xingló de raïm, etc. (Eiv.). [DCVB]. *Zea mays* L.
- **farratjó** *m.* Blat de moro tallat abans de granar que es dóna com a aliment al bestiar. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Zea mays* L.
- **fesolassa** *f.* Mata de fesolera de la qual s'ha tret el llegum (Llofriu) [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **fesoler** *m.* El que planta fesols [AGUILÓ]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **fil·loxerat** *adj.* Atacat per la fil·loxera. [DIEC]. *Vitis labrusca* L.
- **fusada de blat de moro** *f.* Camp de blat de moro quant ja ha tret los plomalls. [LABÈRNIA]. *Zea mays* L.
- **galet** *m.* Tros de planta de blat de moro que queda ficada en terra després de tallada la canyoca (Ripoll). [DCVB]. *Zea mays* L.

- **gra m.** Conjunt dels fruits o llavors de diverses plantes alimentoses separades de l'espiga, de la tavella, etc. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC]. *Zea mays* L.
- **llecadora f.** Canya oberta d'un cap, per a collir figues de moro i altra fruita. [AGUILÓ]; [FABRA]; [DIEC]. *Opuntia ficus-indica* (L.) Miller.
- **mare f.** La patata que sembren per a fer la patatera (Menorca). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- **miraguà m.** Matèria extreta d'una palmera d'Amèrica o d'Oceania, semblant al cotó, però més fina. [DCVB].
- **miraguano m.** Matèria extreta d'una palmera d'Amèrica o d'Oceania, semblant al cotó, però més fina. [DCVB].
- **mitjana f.** Espai comprès entre dos rengles de blat de moro (Girona, ap. Griera Tr.). [DCVB]. *Zea mays* L.
- **palló m.** Palla de blat de moro. [DIGEC]; [DIEC]. *Zea mays* L.
- **paló m.** Pala relativament petita que els agricultors empren per a fer clots a terra i sembrar-hi la llavor de blat de moro, llegums, etc. (Ripoll, Pobla de L., Plana de Vic). [DCVB]. *Zea mays* L.
- **panissola f.** Blat de moro que es sembra molt espès i es rega per a farratge abans d'espigar (Vinaròs, ap. Griera Tr.). [DCVB]. *Zea mays* L.
- **parra borda f.** La parra sense empeltar. [GRIERA *La vinya*]. *Vitis labrusca* L.
- **parral m.** Aspra de tomaquera. [GRIERA *La vinya*]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **patata cebada f.** Patata que té una malaltia consistent en un enduriment i mala sabor (Penedès). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- **patata xarriacada f.** Patata rosegada, corcada d'insectes. [AGUILÓ]. *Solanum tuberosum* L.
- **perxell m.** Canya o bastó per a lligar les tomaqueres. [MASSANA: «*pertxell, perxell*»]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **pet de llop m.** Panolla de blat de moro fallada, que en lloc de grans conté una pols negra i humida (Valls). [DCVB]. *Zea mays* L.
- **productor directe m.** Peu de cep ja empeltat. [GIRALT]. *Vitis labrusca* L.
- **pulque m.** Lo suc que es trau de l'atzavara, tallant son tronc quan és tendre. [COSTA]. *Agave americana* L.
- **rascador de pita m.** Eina rudimentària per a obtenir el fil de pita [GUERAU D'AVELLANO, *Eivissa*]. *Agave americana* L.
- **rebrot americà m.** Brote salido en el portainjerto. [GIRALT]. *Vitis labrusca* L.

- **replantació** *f.* Acció de replantar. Por antonomasia, la replantació con vid americana subsiguiente a la filoxera. [GIRALT]. *Vitis labrusca* L.
- **resina-elemí**. Substància sòlida, pesada, semitransparent, groguenca, mesclada de punts verdosos, blana i untosa al principi, després seca i fràgil; d'olor fort; té un sabor calent, amarg i desagradable; gran part d'ella és soluble en l'esperit de vi, conté una sexta part de son pes d'oli essencial. [LABÈRNIA]. *Amyris elemifera* DC.
- **revell** *m.* Bordalla. Se aplica también este nombre a la cepa americana cuyo injerto de vid europea ha muerto. [GIRALT]. *Vitis labrusca* L.
- **revellosa** *f.* El darrer dia de l'esclofollada de blat de moro, en què hi ha un gran sopar, ball i tabola (Ripoll, Campdevàrol, Campelles, Camprodon). [DCVB]. *Zea mays* L.
- **ripària** *f.* Peu de cep que es planta i s'empelta al segon any (Cat., Bal., Val.). Ha de plantar-se en terra bona. [GRIERA *La vinya*]. *Vitis labrusca* L.
- **roja** *f.* Espiga de dacsà vermella (occ., val.). Aquestes espigues són escasses, i quan en desfullar les espigues un treballador troba una d'aquestes espigues vermelles, té dret d'abraçar una de les treballadores o té algun altre privilegi acordat prèviament entre tots. [DCVB]. *Zea mays* L.
- **tabacaire** *m.* i *f.* Persona que cull i adoba el tabac. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tlassol** *m.* En Amèrica, la punta de la canya del blat de moro que es destina pera farratge. [COSTA]. *Zea mays* L.
- **tomataire** *m.* Conrador de tomàquets [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **tomater, tomatera** *m.* i *f.* Qui conrea tomateres [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **tòria** *f.* Brotada de carbasser (Prats de Lluçanès). [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [GRIERA *La vinya*]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **toriam** *m.* El conjunt de les tòries d'un carbasser o cep. [GRIERA *La vinya*]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **traspontí** *m.* Espècie de matalasset molt fort, que s'omple de fullas de la panolla de blat de moro o de palla, y posant-ne dos o tres serveixen de màrfega. [LABÈRNIA: «traspontí, transportí»]. *Zea mays* L.

- **trumfassa** *f.* Mata de trumfera quan s'han arrencat les trumfes (Llofriu). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- **trumfera** *f.* Cambra on es guarda la collita de trumfes (Puigcerdà, Ripoll). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- **trumfo clavelliner** *m.* Patata que té grills i no és bona per a sembrar (Empordà). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- **xarriacada** *adj. f.* [Patata] corcada, rosegada d'insectes (Aguiló Dicc., sense indicació de procedència del mot). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.

2. El comerç i la indústria.

- **àcid caproic** *m.* Àcid gras saturat, de fórmula $\text{CH}_3(\text{CH}_2)_4\text{COOH}$, present en els greixos de la llet, en l'oli de coco i en alguns altres olis. *Cocos nucifera* L.
- **àcid cinàmic** *m.* Àcid aromàtic, de fórmula $\text{C}_6\text{H}_5\text{CH}=\text{CHCOOH}$, que ocorre lliure o en forma d'èsters en productes naturals com el bàlsam del Perú, l'oli de cinamom o les fulles de coca, emprat en la preparació dels seus èsters per a la indústria dels perfums. [DIEC]. *Erythroxylon coca* Lamarck.; *Myroxylon pereirae* (Royle) Baillon.
- **àcid cítric** *m.* Àcid tribàsic obtingut del suc de la llimona i de la pinya americana i per fermentació fúngica de melasses amb *Aspergillus niger*. [DIEC]. *Ananas comosus* (L.) Merr.
- **àcid nicotínic** *m.* Àcid de fórmula $\text{C}_5\text{H}_4\text{NCOOH}$, derivat carboxilat de la piridina. [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **albertol** *m.* Copal sintètic, obtingut condensant una resina fenòlica amb colofònia. [DIEC]. *Copaifera officinalis* L.
- **amarant** *m.* Matèria colorant purpúria. [FABRA]. *Amaranthus australis* (A. Gray) Sauer. *Amaranthus blitoides* S. Wats. *Amaranthus caudatus* L. *Amaranthus deflexus* L. *Amaranthus muricatus* (Moq.) Hieron. *Amaranthus retroflexus* L. *Amaranthus tricolor* L.
- **arxiota** *m.* Colorant natural, d'un vermell groguenc, extret de la coberta de les llavors de la bixa, molt emprat a l'Amèrica tropical com a pintura corporal i utilitzat industrialment per a donar color a alguns aliments, teixits,

- laques, sabons, etc. [COSTA: «aixiota»] [DCVB: «arxiota, arxota»]; [DIEC].
Bixa orellana L.
- **auró** *m.* Fusta d'auró. [DIEC]. *Acer negundo* L.; *Acer saccharum* Marshall.
 - **bagassa** *f.* Fusta de bagassa, de color groc, emprada en ebenisteria. [DIEC].
Bagassa guianensis Aubl.
 - **balata** *f.* Làtex obtingut de la balata, que té les mateixes aplicacions industrials que la gutaperxa i es pot emprar com a succedani del xiclet. [GEC]; [DIEC].
Manilkara bidentata (A. DC.) A. Chev.
 - **balsa** *f.* Fusta de balsa, molt lleugera i des de temps antics molt emprada en la construcció naval, així com en aeronàutica, en construcció de maquetes i de models, etc. [DIGEC]; [DIEC]. *Ochroma lagopus* Sw.
 - **banús** [pl. **-ussos**] *m.* Fusta dura i pesant, de qualitat superior, procedent de diferents espècies del gèn. *Diospyros*. [FABRA]; [DIEC]. *Diospyros virginiana* L.
 - **batre** *v. tr.* Aplanar les rajoles de xocolata (Barcelona). [LABÈRNIA: «bàtrer»]; [DCVB]. *Theobroma cacao* L.
 - **brasil** *m.* Colorant vermell que s'obté de la fusta, l'escorça i els fruits de brasil, emprat per a tenyir roba i pells i per a fer tinta vermella. [LABÈRNIA: «brasil, brasill»]; [AGUILÓ: «brasil, bresil, bresill»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
Caesalpinia echinata Lam.
 - **brasil** *m.* Fusta de brasil. [LACAVALLERIA]; [BELVITGES]; [COSTA: «arabutà: ... que dona la fusta anomenada del Brasil»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].
Caesalpinia echinata Lam.
 - **brasilet** *m.* Fusta menys sòlida i de color més baix que el del brasil. Ve de les Antilles. [LABÈRNIA]. *Haematoxylon brasiletto* H. Karst.
 - **broqueter broquetera** *m. i f.* Persona que fa broquets. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
 - **brucataire** *m. i f.* Persona que arrenca i prepara soques de bruc per fer-ne pipes. [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
 - **buna** *f. (química)*. Cautxú sintètic produït per copolimerització de butadiè i d'estirè, conegut també per *cautxú SBR*. [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.
 - **cabulla** *f.* Corda feta de fils de pita, que s'emplea molt en Amèrica, per a aparellar *barcos*. [COSTA]. *Agave americana* L.

- **cacauer cacauera** *m. i f.* Venedor de cacauets. [DCVB]; [DECat]. *Arachis hypogaea* L.
- **campetx** *m.* Fusta de campetx, molt dura, negrosa, que conté el principi colorant hematoxilina, molt usada en tintoreria i en ebenisteria. [LABÈRNIA: «campetxo»]; [COSTA: «campetxo»]; [DCVB: «campetx, campetxo»]; [FABRA]; [SANNA]; [DIEC]. *Haematoxylon campechianum* L.
- **carabasser** *m.* Venedor de carabasses. [LABÈRNIA: «carabasser, carbasser»]; [DCVB: «carabasser, carbasser»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **cària** *f.* Fusta de cària, densa, dura i tenaç. [DIEC]. *Carya illinoensis* (Wangenh.) K. Koch; *Carya ovata* (Mill.) K. Koch.
- **carnauba** *f.* Pruïna obtinguda de les fulles del carandaí, emprada en cosmètica, en la fabricació de llustres i vernissos i com a impermeabilitzant. [GEC]; [DIEC]. *Copernicia prunifera* (Mill.) H. Moore.
- **cautxú** [*pl. -ús*] *m.* Substància extreta del làtex de nombroses plantes tropicals, la més important de les quals és l'hevea, que, per la seva elasticitat, tenacitat i impermeabilitat, té multitud d'aplicacions pràctiques. *Cautxú vulcanitzat*. *Cautxú sintètic*. [LABÈRNIA: «cautxuch»]; [COSTA: «caucho, cautxuch»]; [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.
- **cautxú vulcanitzat** *m.* Lo que està combinat amb certa quantitat de sofre i posseeix una elasticitat que no s'altera amb l'ús i amb les variacions de temperatura. S'emplea generalment en la fabricació de tubs pera ficar-hi els fils metàl·lics de les línies elèctriques. [COSTA: «cautxuch volcanisat»]. *Hevea brasiliensis* Muell.
- **cava de cigars** *f.* Cava, per ext. *Una cava de cigars*. [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **cedre** *m.* (*ciència forestal, indústria de la fusta*). Fusta de qualitats semblants al cedre, obtinguda de diversos arbres com ara el camecíparis, la cedrela, la (*lèxic comú, ciència forestal, plantes superiors*). criptomèria, el libocedre, la tuia i alguns ginebres, pins i xiprers. [DIEC]. *Calocedrus decurrens* (Torr.) Florin; *Cedrela odorata* L. *Juniperus virginiana* L.

- **cedrela** *f.* Fusta de cedrela, vermellosa, de gra molt fi, aromàtica i repel·lent dels insectes, emprada en la fabricació de mobles i per a fer caps de cigars. [DIEC]. *Cedrela odorata* L.; *Nicotiana tabacum* L.
- **cera del Brasil** *f.* *Carnauba*. [DIGEC]; [DIEC]. *Copernicia prunifera* (Mill.) H. Moore.
- **cigarrer cigarrera** *m. i f.* Persona que fa cigars o cigarretes per a vendre. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **cimameïna** *f.* Producte químic oleaginós, incolor, que s'obté per la destil·lació del bàlsam del Perú amb una dissolució de potassa càustica. [COSTA: «cimameyna»]. *Myroxylon pereirae* (Royle) Baillon.
- **coco** *m.* Fibra tèxtil procedent del recobriment filamentós de la closca del fruit del cocoter. [DIGEC]; [DIEC]. *Cocos nucifera* L.
- **confiter confitera** *m. i f.* Persona que prepara o ven fruites confitades, confits, bombons i altres llaminadures. [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **confiteria** *f.* Indústria, comerç, de confiter. [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **confiteria** *f.* Obrador, botiga, de confiter. [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **crepè** [pl. -ès] *m.* Cautxú sense vulcanitzar, especialment emprat per a fer soles de sabata. [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.
- **crepè de cautxú** *m.* Cautxú cru en llenques sense vulcanitzar ni sotmetre a cap tractament químic. [DIGEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.
- **cuita** *f.* La porció de xocolata que es fa regularment en un jornal. [LABÈRNIA: «cuyta»]. *Theobroma cacao* L.
- **curbaril** *m.* Fusta de curbaril, vermellosa, resistent a la humitat, emprada especialment en la construcció de mobles, fusteria d'exterior i parquets. [DIEC]. *Hymenaea courbaril* L.
- **eben** *m.* Banús. [FABRA]; [DIEC]. *Diospyros virginiana* L.
- **ebenista** *m. i f.* Persona que treballa el banús i altres fustes fines, especialment per fer-ne mobles. [FABRA]; [DIEC]. *Diospyros virginiana* L.
- **ebenisteria** *f.* Indústria de l'ebenista. [FABRA]; [DIEC]. *Diospyros virginiana* L.
- **ebenisteria** *f.* Taller o botiga d'ebenista. [FABRA]; [DIEC]. *Diospyros virginiana* L.
- **ebenisteria** *f.* Conjunt de mobles i altres obres d'ebenista. [DIEC]. *Diospyros virginiana* L.

- **ebonita** *f.* Cautxú vulcanitzat que conté sofre i negre de fum, dur i capaç d'ésser tallat i polit, usat per a fer pintes, botons, aïlladors d'aparells elèctrics, etc. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.
- **empiltre** *m.* Filaments tèxtils de l'atzavara (Baix Penedès). [DCVB]. *Agave americana* L.
- **erable** *m.* Fusta d'erable. [DIEC]. *Acer saccharum* Marshall.
- **estanc** *m.* Establiment on es venen articles estancats, com ara tabac, llumins, timbres de correu, paper de pagaments a l'Estat, etc. [BELVITGES]; [LABÈRNIA: «estanch»]; [DCVB]; [FABRA]; [SANNA: «estango»]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **estanquer estanquera** *m. i f.* Persona que té al seu càrrec la venda pública de tabac i altres gèneres estancats. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **estanquillo** *m.* Tabaqueria. [LABÈRNIA]; *Nicotiana tabacum* L.
- **estella de sabó** *f.* [de la Rosàcia americana (*Quillaja saponaria*)] escorça rica en saponina, emprada amb el nom d'*estella de sabó*, per a rentar el cap, etc. [FABRA]. *Quillaja saponària* Molina.
- **faig** *m.* Fusta de faig. [DIEC]. *Nothofagus antarctica* (G. Forst.) Oerst.
- **farnesol** *m.* Alcohol sesquiterpènic dels olis de tarongina i de llimona, o dels bàlsams del Perú i de Tolú. [DIEC]. *Myroxylon balsamum* (L.) Harms.; *Myroxylon pereirae* (Royle) Baillon.
- **fernambuc** *m.* Fusta del Brasil que s'usa per a tenyir. [COSTA: «fernambuch»]. *Caesalpinia echinata* Lam.
- **fer xocolata** *v. tr.* Formar el xocolater la pasta. [BELVITGES]. *Theobroma cacao* L.
- **fibra de coco** *f.* Fibra tèxtil procedent del recobriment filamentós de la closca del fruit del cocoter. [DIEC]. *Cocos nucífera* L.
- **fil de pita** *m.* Les fibres de l'atzavara. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]. *Agave americana* L.
- **fique** *m.* Lo fil de l'atzavara americana anomenada maguei. [COSTA]. *Agave americana* L.
- **fucsina** *f.* Colorant vermell porpra de la família del trifenilmetà, derivat de la pararosanilina. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Fuchsia magellanica* Lam.

- **fustet** *m.* Estella d'una espècie de sumac que tenyeix de groc. [FABRA]. *Rhus juglandifolia* Willd. ex Roem. & Schult.
- **fustoc** *m.* Fusta d'un arbre de les Antilles que s'usa en tintoreria. [LABÈRNIA: «fustoch»]; [COSTA: «fustoch»]. *Maclura tinctoria* (L.) D. Don ex Steud.
- **gelsemina** *f.* Alcaloide... que s'extreu de l'arrel del gelsemi. [DCVB]. *Gelsemium sempervirens* L.
- **gateado** *m.* Fusta molt compacta d'Amèrica amb varietat de vetes. [LABÈRNIA]. *Astronium graveolens* Jacq.
- **goma** *f.* Cautxú. Goma per a pneumàtics. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.
- **goma** *f.* Anella de cautxú que serveix per a subjectar llapis, papers, etc. [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.
- **goma** *f.* Peça de cautxú destinada a esborrar. [DCVB]; [DIGEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.
- **goma** *f.* Peça tubular de cautxú que envolta la roda d'un automòbil. [DCVB]. *Hevea brasiliensis* Muell.
- **goma** *f.* Tub de cautxú per a conducció de fluids. [DCVB]; [DIGEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.
- **goma d'esborrar** *f.* Substància feta a base de cautxú i emprada per a esborrar. [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.
- **goma d'esborrar** *f.* Peça feta d'aquesta substància. [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.
- **goma elàstica** *f.* Cautxú. [COSTA]; [FABRA]; [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.
- **goma esborradora** *f.* [FABRA]. *Hevea brasiliensis* Muell.
- **gomositat** *f.* Qualitat de gomós. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.
- **guaiac** *m.* Fusta de guaiac, dura i resistent, emprada en ebenisteria. [DIEC]. *Guayacum officinale* L.
- **guasquillo** *m.* Tot lo què serveix per a acondicionar los paquets de tabaco colorit o de fulla, en Amèrica. [COSTA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **guatxapelí** *m.* Fusta d'Amèrica. [LABÈRNIA]. *Albizia guachapele* Kunth.
- **hule** *m.* Tela impermeabilitzada mitjançant un recobriment de materials diversos. [LABÈRNIA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Castilla elàstica* Cerv.

- **jamaica** *f.* Fusta estimada, de l'illa del mateix nom. [COSTA: «*jamayca*»].
Hibiscus elatus SW.
- **làtex** *m.* Material fabricat amb làtex. *Guants de làtex*. [DIGEC]; [DIEC].
Castilla elàstica Cerv.
- **lledó** *m.* Fusta de lledoner. [DIEC]. *Celtis occidentalis* L.
- **noguera** *f.* Fusta de noguera. [DIEC]. *Bertholletia excelsa* Humb. & Bonpl.;
Carya illinoensis (Wangenh.) K. Koch; *Carya ovata* (Mill.) K. Koch.;
Juglans nigra L.
- **nyoreter** *m.* Venedor de nyoretetes. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
- **oli de cedre** *m.* Oli extret, per destil·lació, del duramen de diverses coníferes d'Amèrica del Nord, principalment de la tuia del Canadà i del cedre de Virgínia, emprat en microscòpia, per a lents d'immersió, i en perfumeria. [DIEC]. *Juniperus virginiana* L.; *Thuja occidentalis* L.
- **orellana** *f.* Tintura que fan los brasilers amb una planta anomenada urucú. [COSTA]. *Bixa orellana* L.
- **pacaner** *m.* Fusta de pacaner. [DIEC]. *Carya illinoensis* (Wangenh.) K. Koch.
- **palo** *m.* Bevenda típica de Mallorca, composta de *palo* de quina bullit amb arrels de vinagrella, i amb addició d'esperit de vi, sucre i aigua. [DCVB].
Cinchona officinalis L.
- **panamà** *m.* [pl. -às]. Barret lleuger de teixit de palma i d'ales amples. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Carludovica palmata* Ruiz & Pav.
- **pardillo** *m.* Fusta forta i estimada d'un arbre que es cria en l'illa de Trinitat. [COSTA]. *Cordia alliodora* (Ruiz & Pav.) Oken.
- **pariva** *f.* Fusta de Guiana molt estimada per sa solidesa i duració. [COSTA].
Crudia parivoa DC.
- **parkinsònia** *f.* Fusta de parkinsònia. [DIEC]. *Parkinsonia aculeata* L.
- **pataquer pataquera** *m* i *f.* Venedor de patates (Camp de Tarr., Tortosa). [DCVB: «*pataquer pataquera, pataquero pataquera*»]. *Solanum tuberosum* L.
- **pataqueria** *f.* Botiga on venen patates (Tortosa). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- **patataire** *m.* i *f.* (*lèxic comú, professions*). Persona que comercieja en patates. [DCVB: «Venedor de patates»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Solanum tuberosum* L.

- **pedra de xocolata** *f.* Aquella damunt la qual es mol el cacau per a fer la xocolata. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]. *Theobroma cacao* L.
- **persimó** *m.* Fusta de persimó, densa, dura, resistent i tenaç. [DIEC]. *Diospyros virginiana* L.
- **pipaire** *m.* Que fa o ven pipes. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **piper** *m.* Fabricant o venedor de pipes. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **pita** *f.* Fibra tèxtil d'origen natural procedent de les fulles d'atzavara. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Agave americana* L.
- **plàtan** *m.* Fusta de plàtan. [DIEC]. *Platanus occidentalis* L.
- **plataner** *m.* Plàtan [la fusta]. [DIEC]. *Platanus occidentalis* L.
- **pneumàtic** *m.* Revestiment perifèric de les rodes d'un vehicle, generalment de cautxú, que conté aire a pressió, bé directament, bé dins una cambra inflable. [DIGEC]; [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.
- **pollancre** *m.* Fusta de pollancre. [DIEC]. *Populus canadensis* Moench.
- **pulquer** *m.* Qui ven pulque. [COSTA]. *Agave americana* L.
- **pulqueria** *f.* La botiga a on venen pulque. [COSTA]. *Agave americana* L.
- **quebratxo** *m.* Fusta del quebratxo blanc i del quebratxo vermell. [DIEC]. *Aspidospera quebracho-blanco* Schltr.; *Schinopsis balansae* Eng.; *Schinopsis lorentzii* (Griseb) Engl.
- **quebratxo** *m.* Extracte vegetal procedent del quebratxo vermell utilitzat per a adobar pells. [DIEC]. *Schinopsis balansae* Eng.; *Schinopsis lorentzii* (Griseb) Engl.
- **recautxutatge** *m.* Operació de recautxutar. [DIGEC]; [DIEC]. *Hevea brasiliensis* Muell.
- **robínia** *f.* Fusta de robínia. [FABRA]; [DIEC]. *Robinia pseudoacacia* L.; *Robinia viscosa* L.
- **roure** *m.* Fusta de roure. [DIEC]. *Quercus rubra* L.
- **sequoia** *m.* Fusta de sequoia. [DIEC]. *Sequoia sempervirens* Endl.
- **sisal** *m.* Fibra obtinguda del sisal, emprada per a fabricar cordes i cordills. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC]. *Agave sisalana* Perrine ex Engelm.
- **tabaquer** *m.* i *f.* Persona que comercia amb el tabac. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabaqueria** *f.* Lloc on es ven tabac. [COSTA]; [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.

- **tabaquí** *m.* Tabaqueria. [SANNA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabaquino** *m.* Venedor de tabac, estanquer (Alguer). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabaquista** *m. i f.* Contrabandista de tabac. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tajib** *m.* Fusta forta del Paraguai. [COSTA]. *Tabebuia impetiginosa* (Mart. Ex DC) Standl.
- **teobromina** *f.* Alcaloide purínic, derivat formalment de la xantina, existent en el cacau. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **tepeguatge** *m.* Fusta de Mèxic molt forta i compacta. [COSTA].
- **tercena** *f.* Lloc a on se ven tabac per major. [LABÈRNIA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tercenista** *m.* Qui té a son càrrec la tercena. [LABÈRNIA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tomataire** *m.* Venedor de tomàquets. [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **tomater, tomatera** *m. i f.* Qui ven tomàtecs [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **trumfaire** *m. i f.* Venedor de trumfes (Sta. Col. de Q.). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- **xicranda** *f.* Fusta de xicranda i d'altres arbres congèneres, de color fosc o negrós, emprada sobretot en ebenisteria. [LABÈRNIA: «xacaranda»]; [AGUILÓ: «xecaranda»]; [DCVB: «xacaranda, xecaranda, xicaranda, xicarandana, xicranda»]; [FABRA]; [DIEC]. *Jacaranda mimosifolia* D. Don.
- **xiprer** *m.* Fusta de xiprer. [DIEC]. *Cupressus arizonica* Greene; *Cupressus lusitanica* Lindl. ex Parl.; *Cupressus macrocarpa* A. Cunn.
- **xocolater xocolatera** *m. i f.* Persona que fabrica o ven xocolata. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **xocolateria** *f.* Establiment on se serveix xocolata desfeta. [GEC]; [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **xocolateria** *f.* Obrador, botiga, de xocolater. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **xocolateria** *f.* Ofici de xocolater. [DCVB]. *Theobroma cacao* L.

3. L'alimentació, la cuina, la medicina, les addiccions.

- **acàcia falsa** *f.* La substància extreta del fruit de dit arbre: és un astringent molt eficaç. [LABÈRNIA: «acàssia falsa»]. *Robinia pseudoacacia* L.
- **agafa-sants** *m.* Truita d'ous i farina tallada a trossos i acompanyada d'un sofregit de tomàquet i pèsols. [DIEC]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **agí** *m.* Salsa americana. [LABÈRNIA]. *Capsicum annuum* L.
- **aguaiat** *m.* Plat mallorquí de carn cuinada amb ceba, alls, tomàquet, espècies i brou. [DIEC]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **aigua de castanyes** *f. fam.* Xocolata clara. [BELVITGES: «aygua de castanyas»]. *Theobroma cacao* L.
- **alcaloides de la coca** *m. pl.* Grup d'alcaloides que hom extreu de les fulles de la coca, el més conegut dels quals és la cocaïna. [DIGEC]. *Erythroxylon coca* Lamarck.
- **amanida** *f.* Plat d'enciam, tomàquet, ceba i altres verdures crues amanides amb oli, sal, vinagre, etc. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **anacardina** *f.* Producte fet amb anacards: [LABÈRNIA]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC].
- **angostura** *f.* Extret de l'escorça d'angostura, emprat en la preparació de diversos licors. [DIGEC]; [DIEC]. *Angostura trifoliata* (Willd.) T. S. Elias.
- **antitabac** [*inv.*] *adj.* Que combat el consum de tabac. [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **apoquinina** *f.* Producte de desmetilació de la quinina. [DIEC]. *Cinchona officinalis* L.
- **aquilotar** *v. tr.* Fer prendre (a una pipa, a un broquet) un color torrat a força de fumar-hi. [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **aquilotar** *v. tr.* Impregnar del fum del tabac. [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **aracutxini** *m.* Bàlsam que s'extrau d'un arbre de Guaiana. [COSTA]. *Protium aracouchini* (Aubl.) March.
- **arnadí** *m.* Pastís de carabassa cuit al forn, pastat amb sucre, ametlles, pinyons i canyella. [DIEC]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne;

Cucurbita melopepo L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

- **arrop amb talladetes** *m.* Arrop amb tallades de carabassa (valencià). [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **arrow-root** [angl.] *m.* Fècula procedent d'una planta de l'Amèrica tropical (la *Maranta arundinacea*). [FABRA]. *Maranta arundinacea* L.
- **atacador** *m.* Estri per a atacar el tabac dins la pipa. [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **atacar** *v. tr.* Pitjar (la càrrega) en una arma de foc, (el tabac) en una pipa. [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **atropina** *f.* Alcaloide tòxic que és present en la belladona, en l'estrimoni i en d'altres solanàcies. [DIEC]. *Datura stramonium* L.
- **bàlsam del Canadà** *m.* Oleoresina de color groguenc o verdós, obtinguda de l'avet del bàlsam, emprada sobretot en òptica i microscòpia, i també en medicina i perfumeria. [FABRA]; [DIEC]. *Abies balsamea* (L.) Mill.
- **bocadill** *m.* Broquet. [LABÈRNIA: «bocadillo»]; [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **bocoli** *m.* Broquet'. [SANNA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **bòer** *m.* Galeta constituïda per capes alternes d'una pasta de coco o de xocolata, etc., i d'una pasta porosa de galeta. [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **boeta** *f.* Paquet de tabac. [SANNA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **bombó** *m.* Dolç petit, fi, confeccionat a base de xocolata, fondant, caramel, etc. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **bombonera** *f.* Capsa per a guardar bombons. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **boquilla** *f.* Broquet. [COSTA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **braç de gitano** *m.* Pastís de forma allargada, fet amb pa de pessic, farcit de crema, nata, trufa, etc., enrotllat i empolvorat amb sucre de llustre, xocolata o crema cremada. [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **breva** *f.* Cigar aplanat i menys atapeït que els de forma cilíndrica. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **broca** *f.* (lèxic comú, economia domèstica). Pipa. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.

- **broquet m.** Bastonet amb punta que serveix per desembussar la pipa. [DCVB]; *Nicotiana tabacum* L.
- **broquet m.** Canó de les pipes de fumar. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **broquet m.** Canonet d'ambre, canya, fusta, etc., en un dels extrems del qual s'endolla la punta del cigar o de la cigarreta per a fumar-los sense que toquin als llavis. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **brucina f.** Alcaloide tòxic que es troba, conjuntament amb l'estrícina, en les llavors de la nou vòmica. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC]. *Strychnos nux-vomica* L.
- **bufa f.** Gra de dacsa que esclata amb l'ardor del foc (Val.). [DCVB]. *Zea mays* L.
- **bufa ensucrada f.** Per fer bufes ensucrades, posen una cassola d'aigua amb sucre damunt el foc; quan el sucre es mescla bé amb l'aigua i fa una pasta clara, tiren aqueixa pasta damunt les bufes del gibrell, les remenen ben remenades fins que s'asseca la pasta, i la pasta s'embolica per les bufes i formen una espècie de confits, que es diuen *bufes ensucrades* (Cullera). [DCVB]. *Zea mays* L.
- **bufarda f.** Pipa molt grossa (Ross., Conflent). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **bullabessa f.** Sopa elaborada amb diverses menes de peix i de crustacis bullits, un sofregit fet d'oli i tomàquet i d'altres vegetals. [DIEC]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **burilla f.** Punta de cigar o de cigarret que resta després de fumar-lo. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **cabell d'àngel m.** Confitura en fils que es fa amb la polpa de les carabasses de cabell d'àngel. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Cucurbita ficifolia* Bouché.
- **cacau m.** Classe de torró barat fet de les dites llavors (Maestrat). [DCVB]. *Theobroma cacao* L.
- **cacau en pols m.** La pols seca que s'obté molent els grans i extraient-ne la mantega de cacau. [Paraules cuina]. *Theobroma cacao* L.
- **calaguala f.** Infusió del dit rizoma que s'empra contra el retgiró i l'excitació nerviosa. [DCVB]. *Polypodium callahuala* Ruiz.
- **caldo de gallina m.** Tabac picat. *Nicotiana tabacum* L.

- **caliqueny** *m.* [DECat: VIII, 211a]. *Nicotiana tabacum* L.
- **caliquenya** *f.* *Caliquenyo*. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **caliquenyo** *m.* Cigar prim i dur de tirar. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **calissaia** *f.* Espècie de quina de color groc de taronja; té las escorces planes i d'un espessor amb què es distingeix fàcilment. [LABÈRNIA: «calissaya»]. *Cinchona officinalis* L.
- **cànem-llana** *m.* Patates i cols barrejades i pastades (Berga). [DCVB: «cànemillana, cànem-llana»]. *Solanum tuberosum* L.
- **capçar** *v. tr.* Plegar en un dels caps (d'una cigarreta) el paper sobrant a fi que el tabac no caigui. [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **carabassa** *f.* Canó de fusta tornejada on es guardava el tabac en pols (Aguiló Dicc.). [ORELLANA: «carabasseta»]; [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **carabassa confitada** *f.* La confitura seca de carabassa. [LABÈRNIA: «carabassa confitada, carbassa confitada»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassat** *m.* Confitura de carabassa. [SANELO: «carabaçat»]; [BELVITGES]; [LABÈRNIA: «carabassat, carbassat»]; [AGUILÓ]; [FABRA: «carabassat, carbassat»]; [GEC: «carabassat, carbassat»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carapa** *f.* Oli d'una nou que fa un arbre del mateix nom en Amèrica; la untura d'aquest oli diuen que trau lo dolor de poagre. [LABÈRNIA]. *Carapa guianensis* Aubl.
- **casca** *f.* Confitura o pasta que fan per Nadal, de patata de Màlaga, sucre i farina (València) [AGUILÓ]. *Ipomoea batats* Lam.
- **cascarina** *f.* *Cortex rhamni purshiani*. De la Califòrnia. Preciós medicament. És una escorça laxant. [SALLENT]. *Rhamnus purshiana* DC.
- **cassó** *m.* Recipient de la pipa dins el qual es posa el tabac (Súria, ap. Grier Tr.). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **catxaruta** *f.* Escudella feta amb cols, patates, arròs o blat, fideus, carabassa, etc. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Solanum tuberosum* L.
- **catximba** *f.* Pipa (Tortosa, Val.). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.

- **cega** *f.* Llosca, punta de cigar (Eivissa.). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **cendrer** *m.* Recipient per a tirar-hi la cendra del cigarret, del cigar, etc., que es va fumant. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **cigar** *m.* Petit rotlle de fulles de tabac que hom encén per un extrem i el fum del qual és aspirat per l'altre extrem, posat a la boca. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **cigar havà** *m.* Havà. [DCVB]; [FABRA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **cigarrera** *f.* Capsa o estoig per a guardar-hi o portar-hi cigars. [DCVB: «cigarrera, xigarrera»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **cigarret** *m.* Cigarreta. [DCVB: «cigarret, xigarret»]; [DIGEC]; [SANNA: *cigaretto*]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **cigarreta** *f.* Tabac picat envoltat de paper fi, que es fuma com un cigar. [DCVB]; [FABRA]; [SANNA: *cigareta*]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **cigarrista** *m.* Qui fuma molt [LABÈRNIA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **cigarró** *m.* Cigarret. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **cigarro** *m.* Cigarreta. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ: «xegarro, xigarro»]; [DCVB: «cigarro, xigarro»]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **cigarro** *m.* L'embolicat amb fulles de blat de moro. [LABÈRNIA]. *Zea mays* L.
- **cinconi** *m.* Cinconina, alcaloide vegetal, blanc, inodor, un poc amargant. Ses propietats medicinals són anàlogues a les de la quinina: s'obté tractant l'escorça de la quinina finament polvoritzada per aigua àcida gasosa a la temperatura de bullent. Se tracta eix líquid pel carbonat de sosa, després per l'alcofoll bullent; se filtra en calent i refredant-se s'obté la cinconina cristal·litzada en prismes quadrilàters o en agulles. [COSTA]. *Cinchona officinalis* L.
- **cinconina** *f.* Alcaloide de l'arbre de la quina que s'empra per a combatre el paludisme. [LABÈRNIA]; [COSTA]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Cinchona officinalis* L.
- **cincovatina** *f.* Alcaloide de color blanc, inodor i amargant que s'obté d'una varietat de la quina pel mateix procediment que la quina i la cinconina. Se cristal·litza en prismes. [COSTA]. *Cinchona officinalis* L.

- **clorur de tubocurarina m.** (*química*). Alcaloide derivat del curare, aïllat del *Chondrodendron tomentosum*, emprat com a relaxant muscular i en la diagnosi de la miastènia. [DIGEC]. *Chondrodendron tomentosum* Ruiz & Pav.
- **cobertura de xocolata f.** Xocolata rica en llard de cacau, que s'empra per cobrir o embolicar diverses preparacions. [Paraules cuina]. *Theobroma cacao* L.
- **coca f.** Cocaïna. [DIGEC]. *Erythroxylon coca* Lamarck.
- **coca amb recapte f.** Coca que es fa amb pasta de farina amb oli, arengada, talls de botifarra, cansalada, ceba, pebrot, etc. [DIEC]. *Capsicum annuum* L.
- **coca enramada f.** Coca que es fa amb pasta de farina amb oli, arengada, talls de botifarra, cansalada, ceba, pebrot, etc. [DIEC]. *Capsicum annuum* L.
- **cocaïna f.** Alcaloide obtingut de les fulles de la coca, euforitzant, tòxic i capaç de crear addicció, usat en medicina per a certes anestèsies locals. [SALLENT]; [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Erythroxylon coca* Lamarck.
- **cocaïnisme m.** Intoxicació crònica produïda per l'addicció a la cocaïna. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Erythroxylon coca* Lamarck.
- **cocaïnòman cocaïnòmana m. i f.** Que pateix cocaïnomania. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Erythroxylon coca* Lamarck.
- **cocaïnomania f.** Addicció a la cocaïna. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Erythroxylon coca* Lamarck.
- **cocot m.** «Cierta especie como de empanada grande, rellena y compuesta, de solo atun, pimientos y tomates.» [ORELLANA *Valencia ant. mod.*: 140]. *Capsicum annuum* L.; *Lycopersicon esculentum* L.
- **confit de dacsà m.** [SANELO]. *Zea mays* L.
- **copa f.** Cendreret de fumador (Palma). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **copra f.** Carn del coco assecada. [DIGEC]; [DIEC]; [BARTELS]. *Cocos nucifera* L.
- **coracero m.** Cigar puro de tabac fort i dolent. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **costal m.** Paquet de deu cigarrets lligats com un feix (Borèn, Isil, ap. Grieria Tr.). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **crispeta f.** Rosa. Gra de blat de moro obert en forma de flor per efecte de la cocció. [DIEC]. *Zea mays* L.
- **croqueta f.** Espècie de mandonguilla d'arròs, panses, gallina, patates, etc., que s'ha de fregir. [COSTA]. *Solanum tuberosum* L.

- **cumarina** *f.* Cetona cíclica que ocorre en l'oli d'espígol, extreta del fruit de l'espècie *Coumarouna odorata*, d'olor fragant i plaent semblant a la de la vainilla, emprada com a producte auxiliar en farmàcia. [DCVB]; [DIEC]. *Dipterix odorata* (Aubl.) Willd.
- **cuot** *m.* Llosca de cigar (Vic). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **curaçao** *m.* Licor fet de la pell de taronges amargues, aiguardent i sucre, originari de Curaçao. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC]. *Citrus aurantium* L. var. *Curassaviensis*.
- **curare** *m.* Extracte derivat principalment de l'escorça de diverses espècies dels gèneres *Chondrodendron* i *Strychnos*, verí de les sagetes dels indis de les conques de l'Amazones i de l'Orinoco, que conté tubocurarina com a principi actiu i provoca un poderós relaxament muscular o una paràlisi. [GEC]; [DIEC]. *Chondrodendron tomentosum* Ruiz & Pav.; *Strychnos nux-vomica* L.
- **curarina** *f.* Alcaloide del curare, empleat en cirurgia. [GEC]. *Chondrodendron tomentosum* Ruiz & Pav.; *Strychnos nux-vomica* L.
- **dalina** *f.* Matèria blanca, pulverulenta, que s'extreu dels tubèrculs de la dàlia. [DCVB]. *Dahlia variabilis* Desf.
- **desfer xocolata** *v. tr.* Deixatar-la en aigua, en llet, etc. [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **emetina** *f.* Alcaloide principal de la *Cephaelis ipecacuanha*, emprat com a expectorant, emètic i en el tractament contra l'amebiasi. [DIEC]. *Cephaelis ipecacuanha* Botero.
- **empedrat** *m.* Amanida de mongetes amb bacallà esqueixat, pebrot, ceba, olives i tomàquet. [FABRA]; [DIEC]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **empedrat** *m.* Truita de mongetes. [FABRA]; [DIEC]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **encanar** *v. tr.* Caragolar un cigarro (Eivissa, ap. Griera Tr.). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **encenall** *m.* Dolç en forma d'espiral fet amb ametlla, farina i sucre i recobert de xocolata. [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **endoll** *m.* Fulla de tabac, llarga i enrotllada. [COSTA: «andoll»]. *Nicotiana tabacum* L.
- **ensucrat** *m.* Dolç fet amb roses de blat de moro i molt de sucre. [DIEC]. *Zea mays* L.

- **ensumar** *v. tr.* Aspirar amb força l'aire pel nas. *Ensumar tabac*. [LABÈRNIA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **escafarlata** *f.* Tabac tallat en fils per a la pipa i les cigarretes. [FABRA]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **escaldí** *escaldina* *adj.* Que és bullit i amanit amb ceba, tomàquet, alls, sal, oli i vinagre, s'aplica als llegums. *Mongetes escaldines, pèsols escaldins*. [DIEC]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **escaldum** [usat generalment en plural] *m.* Plat de carn, habitualment d'aviram, amb patates, sofregit i una salsa. [DIEC]. *Solanum tuberosum* L.
- **escalivada** *f.* (lèxic comú, hoteleria). Menjar fet al caliu, especialment pebrots, albergínies, cebes, tomàquets i patates. [DIEC]; [Paraules cuina]. *Capsicum annuum* L.
- **escanyapits** *m.* *Caliquenyo*. [AGUILÓ: «escanya-pits»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **espigelina** *f.* Substància negrosa i amargant, soluble en l'aigua i es troba en l'arrel de l'espigèlia. [COSTA]. *Spigelia marylandica* L.
- **esqueixada** *f.* Amanida feta amb bacallà o tonyina esqueixats, enciam, tomàquet, olives, etc. [DIEC]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **esquer** *m.* Bossa amb esca, pedra i altres estris per fumar. [ORELLANA: «squer»]. *Nicotiana tabacum* L.
- **estorac** *m.* *Liquidambre*. [DIEC]. *Liquidambar styraciflua* L.
- **estricnina** *f.* Alcaloide cristal·lí extraordinàriament metzinós obtingut de la nou vòmica i d'altres plantes. [DCVB]; [SALLENT]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Strychnos nux-vomica* L.
- **fària** *f.* Cigar de tripa formada per brins llargs, popular de consum i de preu, que s'elabora a l'Estat espanyol. [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **farina de blat de moro** *f.* Derivat per a papilles i diversos usos a la cuina. [Paraules cuina]. *Zea mays* L.
- **farro** *m.* Farinetes bullides o fregides fetes amb farina de blat de moro. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC]. *Zea mays* L.
- **fer xocolata** *v. tr.* Desfer xocolata. [BELVITGES]. *Theobroma cacao* L.
- **fesol** *m.*: Mongeta seca (Urgell, Segarra) [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **fesolada** *f.* (lèxic comú) Menjada abundant de fesols [DIGEC]; [DIEC]. *Phaseolus vulgaris* L.

- **fesoles amb palla i gra** *f. pl.* Les que es cullen i couen granades però encara verdes, i es mengen amb la tavella (Palafrugell) [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **fondant** *m.* Xocolata en rajola especial per a ésser desfeta. [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **francxipan** *m.* Certa pomada de olor, molt coneguda. [COSTA: «franchxipan»]. *Plumeria rubra* L.
- **freginat** *m.* En el Ripollès, el freginat és un plat típic del dia de la tosa, i consisteix en carn fregida amb mongetes (Amades Past. 146). [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **fresar** *v. tr.* Esmicolar el blat de moro per fer l'escudella (Muntanya, ap. Aguiló Dicc.). [DCVB]. *Zea mays* L.
- **fum** *m.* Fumada, l'acció de fumar. [SANNA: «Lo fumar les cigaretes, 'lo fum no fa mai bé'»]. *Nicotiana tabacum* L.
- **fumada** *f.* Acció de fumar tabac, opi, etc. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **fumada** *f. fig.* Estona de descans d'un treball, durant la qual es sol fumar un cigar o pipada (Mallorca, Menorca). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **fumada** *f.* La porció de fum que es pren de una vegada fumant un cigarro. [BELVITGES]; [LABÈRNIA: «fumada, fumarada»]. *Nicotiana tabacum* L.
- **fumada** *f.* Quantitat de tabac amb què es carrega una pipa. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **fumada** *f.* Temps que dura l'acció de fumar un cigar o pipa. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **fumador fumadora** *m. i f.* Persona que té el costum de fumar. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **fumador** *m.* Lloc on es fa l'operació de fumar quelcom. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **fumador** *m.* Local, peça d'una casa, destinat als fumadors. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **fumaire** *m. i f.* Fumador. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **fumar** *v. intr.* Fumar tabac. [LACAVALLERIA]; [BELVITGES: «affumar, fumar»]; [LABÈRNIA]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.

- **fumar** v. tr. Aspirar el fum (d'una herba en combustió). [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **fumar** v. tr. per ext. Fumar un cigar, una pipa. [SANNA]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **fumarada** f. Fumada. [FABRA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **fumarro** m. Cigarro, en el llenguatge del nois (Empordà, Balaguer). «He fet un fumarro d'amagat del meu pare». [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **fumera** f. Ganes de fumar (Balears). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **fumerri** m. Home molt fumador (Conflent). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **gall** m. Gra de blat de moro esclatat per l'ardor del foc (Labèrnia Dicc.). [DCVB]. *Zea mays* L.
- **gallega** f. Capsa de tabac en forma de carabassa vinatera, per a ensumar. [LABÈRNIA]; [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **gallet** m. (lèxic comú). Rosa 'Gra de blat de moro obert en forma de flor per efecte de la cocció'. [DIEC]. *Zea mays* L.
- **garrofi** m. Espècie de carabasseta de coll per a prendre tabac en pols (Figuera Diccc.). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **garruta** f. Punta de cigar fumat (Reus). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **gaspaxo** m. (hoteleria, lèxic comú). Sopa freda, crua, feta amb tomàquet, all, aigua, oli, vinagre, sal i molla de pa ben barrejat, a la qual s'afegeix ceba, cogombre i pebrot trinxat. [DIEC]. *Capsicum annuum* L.; *Lycopersicon esculentum* L.
- **guacamoll** m. Enciam d'aguacat, que en Amèrica s'usa molt. [COSTA]. *Persea americana* Mill.
- **guanàbana** f. Beguda feta amb el suc de guanàbana. [COSTA]. *Annona muricata* L.
- **guaranà** [pl. -às] f. Beguda rica en cafeïna, feta amb les llavors torrades de la paul·línia. [DIEC]. *Paullinia cupana* Kunth.
- **guaranina** f. Nom d'un alcalí orgànic que s'extrau de la guarana. [COSTA]. *Paullinia cupana* Kunth.
- **havà** m. Cigar havà. [DCVB]; [FABRA]; [SANNA: «havana»]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **havà** m. Cigar. [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.

- ***ipecacuana*** *f.* Droga obtinguda dels rizomes i les arrels de l'ipeacuana, el principal component de la qual és l'emetina. [DIEC]. *Cephaelis ipecacuanha* Botero.
- ***isquiatola*** *f.* Beguda usada en les Índies orientals i composta de mongetes bullides amb plantes aromàtiques. [COSTA: «yzquiatola»]. *Phaseolus vulgaris* L.
- ***iuruma*** *f.* Farina que es trau de una planta americana. [COSTA: «yuruma»]. *Mauritia flexuosa* L.
- ***jaborandi*** *m.* Droga de virtuts sudorífiques i febrífugues, obtinguda de les fulles del jaborandi. [DIEC]. *Pilocarpus jaborandi* Holmes.
- ***jalapa*** *f.* Droga d'efectes purgants extreta de l'arrel de la liana *Ipomoea purga* o *Exogonium purga*, de la família de les convolvulàcies, originària de Mèxic i cultivada en diversos països càlids. [DIGEC]; [DIEC]. *Exogonium purga* Lindl.
- ***jamaicina*** *f.* Base salificable, extreta de l'escorça d'una espècie del gènere *Geoffrea*, que creix en la Jamaica. [COSTA: «jamaycina»]. *Geoffrea jamaicensis* (Whright) Urb.
- ***lilau*** *m.* Moniato torrat. [VENY *Eivissenc*];
- ***liquidambre*** *m.* Líquid balsàmic groguenc procedent del *Liquidambar styraciflua*. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC]. *Liquidambar styraciflua* L.
- ***lleixia*** *f.* Aigua en què s'han cuit fesols (Bellpuig). [DCVB: «lleixia, lleixiva»]. *Phaseolus vulgaris* L.
- ***llosca*** *f.* (*lèxic comú*). Burilla. [DCVB]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- ***mantega*** *f.* «La substància grassa de alguns fruits, com del cacau, etc.». [LABÈRNIA]. *Theobroma cacao* L.
- ***mantega de cacau*** *f.* Greix contingut en el cacau. [DIGEC]; [Paraules *cuina*]. *Theobroma cacao* L.
- ***mantega de cacauet*** *f.* Producte obtingut per un procés de torrefacció, blanqueig i mòlta fina dels cacauets. [DIGEC]. *Arachis hypogaea* L.
- ***maqueuar*** *v. tr.* Rosegar tabac o altra cosa mala d'esmicolar, que fa maqueu (Menorca). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- ***marcelina*** *f.* Plat amb una cavitat al mig per a aguantar-hi una xicra. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC]. *Theobroma cacao* L.

- **marsellana** *f.* Tabac de qualitat inferior (Súria, ap. Griera Tr.). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **massini** *m.* Pastís format per capes de pa de pessic, nata i trufa, i recobert de crema cremada. [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **mataquintos** *m.* Cigar molt fort, caliquenyó (Manresa, Maestrat, València). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **mate** *f.* Fulles torrades, assecades i picolades del mate. [DIEC]. *Ilex paraguariensis* A. St. Hil.
- **mate** *f.* Infusió preparada amb les fulles de mate, de propietats estimulants. [LABÈRNIA]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Ilex paraguariensis* A. St. Hil.
- **menjar de farda** *m.* Menjar de carabassa, de cebes, de patates, de fesols, etc. [DIEC]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser; *Phaseolus vulgaris* L.; *Solanum tuberosum* L.
- **mescal** *m.* Aiguardent fet de iuca. [DIGEC]; [DIEC]. *Yucca aloifolia* L.; *Yucca elephantipes* Baker in Regel.
- **mescalina** *f.* Alcaloide aïllat del peiot, d'efectes al·lucinògens. [DIGEC]; [DIEC]. *Lophophora williamsii* (Lem. ex Salm. Syck.) J. M. Coult.
- **metxa** *f.* La cordeta o ble que es porta en la butxaca dins de un canonet per a picar foc i encendre lo cigarro. [LABÈRNIA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **mintxo** *m.* Pingano. [DCVB]. *Zea mays*, L.
- **mitja quèrna** *f.* «La meytat de un panet de dos quartos, tallat en rodó abans de acabar-se de còurer, que tornant-lo al forn se recou, y regularment serveix pera prènder xocolata». [LABÈRNIA]. *Theobroma cacao* L.
- **molinet** *m.* Petit cilindre de fusta travessat en el seu eix per un pal que fa de mànec, que serveix per a remenar la xocolata en desfer-la en aigua, llet, etc. [LABÈRNIA]; [AGUILÓ: «molinet de la xacolata»]; [DCVB: «molinet de xocolata»]; [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **mona** *f.* Pastís amb un o més ous durs o bé amb figures de xocolata, que els padrins solen regalar a llurs fillols per Pasqua. [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **mongetes** *f. pl. fig.* El menjar; l'aliment de l'home. «Hi esperava l'hora de les mongetes [=de menjar]» Pons *Auca* 6. «Cal treballar per guanyar-nos les mongetes». [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.

- **naco** *m.* (Amèrica) Lo tros de tabac negre que porta lo qui sol mastegar-lo, i el que porten los homes en campanya per a picar-lo i fer-ne cigarros. [COSTA]. *Nicotiana tabacum* L.
 - **nap** *m. fig.* Cigar amb punta a cada cap (Llofriu, ap. Griera Tr.). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
 - **narguil** *m.* (*economia domèstica, lèxic comú*). Aparell oriental per a fumar tabac, proveït d'un llarg tub flexible, en què el fum travessa una capa d'aigua perfumada. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
 - **narguilé** *m.* Narguil. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
 - **nas de tabac** *m.* El que pren molt tabac de pols. [LABÈRNIA: «nas de tabaco»]. *Nicotiana tabacum* L.
 - **nicocianina** *f. neol. quím.* Principi aromàtic contingut en el tabac. [COSTA]; [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
 - **nicotina** *f.* Alcaloide molt tòxic, que és el principi actiu del tabac. [COSTA]; [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
 - **nicotinamida** *f.* Amida de l'àcid nicotínic, vitamina del complex B, amb activitat antipèl·lagra, la qual en l'organisme dels mamífers participa en sistemes de coenzims transportadors d'hidrogen. [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- nicotinisme** *m.* Intoxicació de nicotina produïda per l'ús excessiu de tabac. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- nopalet** *m.* Penca tendra del nopal que es menja amanida o cuita en Amèrica [COSTA]. *Opuntia ficus-indica* (L.) Miller.
- oli de coco** *m.* [BARTELS]. *Cocos nucífera* L.
- oli de cròton** *m.* Emprat com a revulsiu.[FABRA]. *Croton eluteria* (L.) W. Wright.
- oli de gira-sol** *m.* S'obté premsant les llavors del gira-sol. [Paraules cuina]. *Helianthus annuus* L.
- oli d'onagra** *m.* Oli obtingut de les llavors. [JORBA/ VILADIU]. *Oenothera biennis* L.
- ous de golfa** *m. pl.* Patates bullides senceres. [ALBAREDA Grafia vila: «ous d'esgolfa»]. *Solanum tuberosum* L.
- pa de iuca** *m.* El de l'arrel de la iuca. [LABÈRNIA: «pa de yuca»]. *Yucca aloifolia* L.; *Yucca elephantipes* Baker in Regel.

- **pa-i-grana** *m.* Barreja de mongetes seques i tendres (Masnou). [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **palo** *m.* Bevenda típica de Mallorca, composta de *palo* de quina bullit amb arrels de vinagrella, i amb addició d'esperit de vi, sucre i aigua. [DCVB]. *Cinchona officinalis* L.
- **panetela** *f.* Cigar llarg i prim. [COSTA: «panetella»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **papaïna** *f.* Enzim proteolític present en el fruit de la papaia, emprat en la indústria alimentària per a reblanir la carn destinada al consum humà. [DIEC]. *Carica papaya* L.
- **pasta de xocolata**. [BELVITGES]. *Theobroma cacao* L.
- **pastanaga de tabac** *f.* Maç de tabac de forma cònica. [BELVITGES]; [LABÈRNIA: «pastanaga de tabaco»]; [DCVB: «pastenaga de tabac»]. *Nicotiana tabacum* L.
- **pastisset** *m.* Panada petita semicircular farcida de cabell d'àngel, típica de Tortosa. [DIEC]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **patagua** *f.* Terrissa quasi cilíndrica sobre la qual posen lo mate en l'Amèrica meridional. [COSTA]. *Ilex paraguariensis* A. St. Hil.
- **patatada** *f.* Menjada de patates. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Solanum tuberosum* L.
- **patates carbassals**. Les patates que, havent estat en la planta dessoterrades, tenen dura la part que ha estat en contacte amb l'aire, la qual no es pot menjar i té mal gust (Camprodon, St. Feliu de P.). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- **patates rosses** *f. pl.* [DIGEC]; [DIEC]. *Solanum tuberosum* L.
- **patateta** *f.* Patata... molt gustosa. [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- **pebrada** *f.* Salsa feta amb pebre. [LACAVALLERIA]; [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [FABRA]. *Capsicum annuum* L.
- **pebre** *m.* Granulat o pólvora produït per trituració dels fruits del gènere *Capsicum*. [SANELO]; [LACAVALLERIA]; [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
- **pebre de Caiena** *m.* Pebre vermell. [Paraules cuina]. *Capsicum annuum* L.
- **pebre de Jamaica** *m.* Condiment obtingut dels fruits immaturs i dessecats del pebrer de Jamaica. [DIEC]. *Pimenta officinalis* Lindl.

- **pebrera** *f.* Vas per tenir lo pebre. [LACAVALLERIA]; [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [FABRA]. *Capsicum annuum* L.
- **pebre roig** *m.* Condiment en forma de pólvores vermelles obtingudes per la trituració dels fruits dessecats de la pebrotera. [SANELO]; [LABÈRNIA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Capsicum annuum* L.
- **pebre roig coent** *m.* El de mena picant. [SANELO]. *Capsicum annuum* L.
- **pebre roig dolç** *m.* El de mena dolça. [SANELO]. *Capsicum annuum* L.
- **pebre vermell** *m.* Condiment en forma de pólvores vermelles obtingudes per la trituració dels fruits dessecats de la pebrotera. [LABÈRNIA]; [DIGEC]; [DIEC]; [Paraules cuina]. *Capsicum annuum* L.
- **pebre vermell dolç** *m.* S'utilitza en plats de cocció ràpida per la seva aroma fràgil. [Paraules cuina]. *Capsicum annuum* L.
- **pebre vermell picant** *m.* Manté les seves propietats en plats de llarga cocció. [Paraules cuina]. *Capsicum annuum* L.
- **pebrotada** *f.* Menjada de pebrots. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
- **pebrot vermell** *m.* Pebrot reduït a pólvores per a amaniment de les viandes. [BELVITGES]. *Capsicum annuum* L.
- **pelapatates** *m.* Fulla metàl·lica acabada en un mànec, amb un canal longitudinal esmolat, amb el qual es facilita l'acció de pelar patates o altres hortalisses, separant la pell de la carn. [Paraules cuina]. *Solanum tuberosum* L.
- **petaca** *f.* Estoig de cuir, de metall, etc., usat per a portar cigars, cigarretes o tabac. [LABÈRNIA: «petaca, petraca»]; [COSTA]; [DCVB: «petaca, petraca»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **petacada** *f.* Petaca plena; quantitat de cigars o de tabac que cap dins una petaca. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **picada** *f.* Acte de prendre una porció de tabac en pols pel nas. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **picadura** *f.* Tabac picat. Un paquet de picadura per a la pipa. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **pimentera** *f.* Pebrera. [BELVITGES]. *Capsicum annuum* L.
- **pimentó mòlt** *m.* Condiment. [MARTINES]. *Capsicum annuum* L.
- **pimentó roig** *m.* Condiment. [MARTINES]. *Capsicum annuum* L.

- **pingano** *m.* Espècie de pa de mpoesc anomenat també mintxo (València, apud Aguiló). [DCVB]. *Zea mays*, L.
- **pipa** *f.* Petit recipient, generalment cilíndric, de fusta, rabassa de bruc, guix, escuma de mar, amb un tub prim que arrenca del fons terminat generalment en una peça tubular de fusta, banya, ebonita, ambre, usat per a fumar tabac i a vegades altres substàncies com l'opi. [LACAVALLERIA]; [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB.]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **pipada** *f.* Acte de xuclar a la pipa. [DCVB]; [SANNA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **pipada** *f.* Quantitat de tabac que cap dins la pipa o que s'hi posa d'una vegada. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **pipada** *f.* Xuclada de fum d'una pipa, d'un cigar. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **pipador pipadora** *m. i f.* Que fuma en pipa. [DCVB]; [SANNA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **pipaire** *m.* Pipador. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **piparada** *f.* Xuclada de fum; pipada (pir-or.). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **piper** *m.* Estoig o armari destinat a tenir-hi les pipes. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **piperia** *f.* Conjunt de pipes. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **pipot** *m.* Pipa grossa que fan els pastors, d'arrel de bruc i un canó de saüc (Empordà). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **pitillo** *m.* (castellanisme). Cigarret de paper. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **pito** *m.* (castellanisme). Cigarret de paper (Empordà, Tortosa). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **polenta** *f.* Farina de blat de moro cuita en aigua bullent. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Zea mays* L.
- **polígalina** *f.* Àcid que s'extreu de l'arrel de polígal i que és semblant a la saponina. [COSTA]; [DCVB]. *Polygala senega* L.
- **polsada de tabac** *f.* Petita quantitat de tabac que es pren d'una vegada amb els dits. [BELVITGES: «polsada de tabaco»]. *Nicotiana tabacum* L.
- **pólvora** *f.* Tabac mòlt. [LABÈRNIA: «polvo m.»]. *Nicotiana tabacum* L.
- **porro** *m.* Cigarret que, a més de tabac, conté algun estupefaent. [GEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.

- **portacendra** *m.* Petit contenidor a on se posa la cendra de les cigaretes o dels cigarros.]; [SANNA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **portacigarretes** *m.* Capseta o estoig de cuir, de llauna, etc., per a portar-hi dins les cigarretes. [DCVB]; [FABRA]; [SANNA: «portacigaretes»]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **portacigarrets** *m.* *Portacigarretes*. [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **portacigars** *m.* Capsa o estoig de cuir, de llauna, etc., per a portar-hi dins els cigars. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **possol** *m.* Guisat americà de moresc cuit, potes de porc, carabassa i pebrot. [COSTA]. *Capsicum annuum* L.; *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser; *Zea mays* L.
- **pot** *m.* Vas de llauna o plom en què es guarda el tabac. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **potaco** *m.* Guisat compost de patates, de pebrot, de tomàquet i altres hortalisses, sovint acompanyat de carn, d'espina, etc. [DIEC]. *Capsicum annuum* L.; *Lycopersicon esculentum* L.; *Solanum tuberosum* L.
- **presa de xocolata** *f.* Porció rectangular d'una rajola de xocolata. [BELVITGES]; [MASSANA: «presa de txocolata 'dos quadrets de la rajola', mitja presa 'un quadret'»]; [DIGEC]; [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **prisar** *v. tr.* (gal·licisme). Prendre tabac pel nas. *Tabac de prisar*: rapè (Aguiló Dicc.). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **profiterola** *f.* Lionesa petita, especialment quan és dolça i recoberta amb xocolata desfeta. [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **pua d'atzavara** *f.* Estri per a menjar els cargols. *Agave americana* L.
- **pulque** *m.* *castellanisme*. Beguda alcohòlica obtinguda per fermentació del suc ensucrat de l'atzavara, típica de Mèxic i de l'Amèrica Central. [DIGEC]. *Agave americana* L.
- **punta** *f.* Tros de cigar o de cigarret que queda després de fumar-ne l'altre tros. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **purera** *f.* Cigarrera per a guardar puros. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **puré** *m.* Poma de terra bullida i esquitxada; pasta de verdura. [Dicc. Alguer]. *Solanum tuberosum* L.

- **puret** *m.* Cigar puro, sobretot si és petit o si és molt bo. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **puro** *m.* Cigarro. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **quassina** *f.* Substància de propietats farmacèutiques que conté la fusta de la quàssia. [DIGEC]. *Quassia amara* L.
- **quemullar** *m.* Pasta per a sucuar en xocolata, llet o gelat. [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **quètxup** *m.* Salsa elaborada amb polpa de tomàquet condimentada amb vinagre, suc de llimona, sucre i sal. [DIEC]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **quibebe** *m.* Guisat americà fet de bocinets de sapalla. [COSTA]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **quina** *f.* Licor i preparat fet a base de quina. [DIGEC]. *Cinchona officinalis* L.
- **quina** *f.* Substància treta d'una planta que s'empra com a medecina, especialment per la malària. [SANNA], *Cinchona officinalis* L.
- **quina sublimada** *f.* Preparat capil·lar a base de tintura de quina, essències i sublimat corrossiu (clorur mercuríic). [DIGEC]. *Cinchona officinalis* L.
- **quini** *m.* Extracte vegetal que s'usa com a astringent. [COSTA]. *Cinchona officinalis* L.
- **quinina** *f.* Alcaloide extret de l'escorça de diverses espècies de cincona, que té acció antipirètica i analgèsica i és emprat contra la malària. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC]; [BÄRTELS]. *Cinchona officinalis* L.
- **quinidina** *f.* Alcaloide de la quina. [DCVB]. *Cinchona officinalis* L.
- **quinisme** *m.* Condició morbosa produïda per l'abús de la quinina. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Cinchona officinalis* L.
- **quinoïdina** *f.* Substància d'aspecte resinós... procedent de la quinina. [DCVB]. *Cinchona officinalis* L.
- **quinolina** *f.* Compost aromàtic, de fórmula empírica C₉H₇N, amb dos cicles de sis baules, un dels quals conté un àtom de nitrogen, de caràcter bàsic, que s'obté per destil·lació del petroli brut, de gran importància industrial en la manufactura dels colorants de cianina. [DIEC]. *Cinchona officinalis* L.
- **quinona** *f.* Compost amb dos grups carbonil en la molècula, producte de l'oxidació d'alguns sistemes aromàtics, en què es produeix el reemplaçament

de dos grups –CH= de l'anell per dos grups =C=O i la reorganització dels dobles enllaços del sistema. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [DIEC]. *Cinchona officinalis* L.

- **racaiüt** *m.* Una mescla de patata, de glans dolces i arrel de castanyola, polvoritzada i aromatitzada amb vainilla. [COSTA: «racahut»]. *Solanum tuberosum* L.; *Vanilla planifolia* Andrews.
- **rajola** *f.* Peça de xocolata, de tabac, etc., de dimensions i forma anàlogues a les de la rajola de construcció. [BELVITGES]; [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **rajola de xocolata** *f.* Peça que recorda per la seva forma una rajola de construcció. *Una rajola de xocolata...* [LABÈRNIA: «La lliura de xocolata en forma de rajola»]; [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **rapè** [*pl. rapès*]. *m.* Tabac en pols per a ensumar. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **remenador** *m.* *Molinet*. [LABÈRNIA]; [DCVB]. *Theobroma cacao* L.
- **remenar** *v. tr.* Desfer la xocolata amb el molinet. [LABÈRNIA]. *Theobroma cacao* L.
- **ridorta fumadora** *f.:* branqueta de vidalba que els nois encenen i fumen a manera de cigars (Camp de Tarragona). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **romesc, romesco** *m.* Menja composta de bacallà esqueixat, oli, all i bitxo picat (Segarra, Urgell). [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
- **romescada** *f.* Menjada d'enciam amanit amb molt d'oli i bitxos picants; se sol fer als molins d'oli, les vetlles en què es treballa (Espluga de Francolí). [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
- **romesco** *m.* Salsa feta amb nyores, tomàquets, alls i cebes escalivats, una picada d'ametlles o avellanes, oli i altres ingredients, que se serveix com a condiment d'un plat, principalment de peix. [DCVB]; [DIEC]. *Capsicum annuum* L.; *Lycopersicon esculentum* L.
- **romesco** *m.* Menja de mongetes amb bacallà i salsa de pebrot (Tortosa). [DCVB]. *Capsicum annuum* L. *Phaseolus vulgaris* L.
- **rosa** *f.* Gra de blat de moro obert en forma de flor per efecte de la cocció. [DCVB]; [DIEC]. *Zea mays* L.
- **rosa de dacsà** *f.* *Roses de dacsà:* grans de dacsà posats a torrar dins una paella, i que per l'acció del foc s'esclaten i formen com a petites roses, molt apreciades com a llepolia (Horta de València). [DCVB]. *Zea mays* L.

- **rotllo** *m.* Tall de tabac. [LABÈRNIA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **salsa de xili** *f.* Salsa feta amb xili premsat. [DIGEC]. *Capsicum annuum* L.
- **samfaina** *f.* Guisat que sol servir d'acompanyament fet amb tallets de pebrot, tomàquet, albergínia, ceba i carabassó. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Capsicum annuum* L.; *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser. *Lycopersicon esculentum* L.
- **sarsaparrella** *f.* Aroma preparada amb olis de dos arbres, el sassafràs i un tipus de bedoll, emprat per a fer-ne una beguda no alcohòlica. [DIGEC]. *Sassafras officinale* Nees & Eberm.
- **sarsaparrella** *f.* Beguda no alcohòlica feta a base de sarsa. [DIGEC]; [DIEC]. *Smilax regelii* Killip & C. V. Morton.
- **secall** *m.* Bescuit prim usat principalment per a prendre xocolata. [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **sobrassada** *f.* Embotit de carn de porc capolada, adobada amb sal i pebre vermell, típic de les Balears. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Capsicum annuum* L.
- **sofreginat** *m.* Sofregit. [DIGEC]; [DIEC]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **sofregit** *m.* Fregit fet principalment de ceba i tomàquet que és la base de molts guisats. [DIGEC]; [DIEC]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **sucada** *f.* Tros de pa, bescuit, etc., sucats en vi, xocolata, etc. [BELVITGES]; [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **suís** *m.* Xicra de xocolata desfeta amb nata al damunt. [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **suquet** *m.* Plat de peix variat, de vegades amb crustacis i mol·luscos, preparat amb un sofregit d'oli, all, farina, tomàquet i julivert, al qual s'afegeix aigua, sal i pebre. [DIEC]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **tabac** *m.* Producte compost de fulles de la tabaquera un cop seques i preparades convenientment, emprat principalment per a fumar. [LACAVALLERIA: «tabaco»]; [DCVB: «tabaco»]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabacada** *f.* Gran quantitat de tabac. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabacada** *f.* Presa, pessigada de tabaco; xutxada de tabaco. [SANNA]. *Nicotiana tabacum* L.

- **tabacador** *m. i f.* Qui xutxa tabaco. [SANNA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac de fulla** *f.* La fulla de dita planta, que després de adobada es fuma en cigarro o en pipa. [BELVITGES: «*tabaco de fulla*»]; [LABÈRNIA: «*tabaco de fulla*»]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac de fum** *m.* [La fulla de dita planta, que després de adobada es fuma en cigarro o en pipa. [LACAVALLERIA: «*tabaco de fum*»]; [BELVITGES: «*tabaco de fum*»]; [LABÈRNIA: «*tabaco de fum*»]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac de fumar** *m.* El que es crema en cigars, cigarretes o pipa, i se n'aspira el fum per la boca. [DCVB]; [SALLENT]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac de pols** *m.* Les fulles del tabac mòltes i reduïdes a pols, que ensumat supura i atrau la humitat del cervell, i fa esternudar. [LACAVALLERIA: «*tabaco de pols*»]; [BELVITGES: «*tabaco de pols*»]; [LABÈRNIA: «*tabaco de pols*»]; [SALLENT]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac de prisar** *m.* El que, polvoritzat, s'aspira pel nas i fa esternudar. [AGUILÓ: «*tabac de prisar, tabaco de prisar*»]; [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac de rapè** *m.* Tabac de pols molt gruixut, que es fa de les ratlladures del tabac. [BELVITGES: «*tabaco de rapé*»]; [LABÈRNIA: «*tabaco de rapè*»]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac de regalia** *m.* Tabac de superior qualitat. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac de xuclar** *m.* El que, polvoritzat, s'aspira pel nas i fa esternudar. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac de xutxar** *m.* [SANNA: «*Vés a l'estango i compra-me una bueta de tabaco de xutxar*»]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac espalillat** *m.* Tabac sense els nervis de les fulles, preparat per a ésser transformat en cigarret. [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac gros** *m.* Lo que es fa dels nervis de la fulla mòlta, formant com uns granets, i es sol adobar amb aigües d'olor. [LABÈRNIA: «*tabaco gros*»]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac havà** *m.* Tabac natural que no està rentat ni adobat. [BELVITGES: «*tabaco habano*»]; [LABÈRNIA: «*tabaco habano*»]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabaquera** *f.* Capseta destinada a portar-hi tabac. [ORELLANA]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; . [FABRA]; [SANNA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.

- **tabaquisme** *m.* Intoxicació aguda o crònica produïda pel tabac. [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabaquista** *m. i f.* Entès en coses de tabac. [LABÈRNIA]; [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabaquista** *m.* Qui pren o ensuma molt de tabac. [LABÈRNIA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabasco** *m. (hoteleria).* Salsa feta amb una varietat de pebre vermell molt picant. [DIEC]; [Paraules cuina]. *Capsicum annuum* L.
- **tagarnina** *f. fam.* Cigarro puro de mala qualitat. [COSTA]; [DECat: VIII, 211a]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tall** *m.* Tros de tabac de fulla caragolada o rotllada. [LABÈRNIA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tallacigars** *m.* Pinces tallants que serveixen per a escapçar els cigars. [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tana** *f.* Tabac que es conrea en el Pirineu, sobretot a Andorra, i que es fuma en picadura i sense elaborar. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tanada** *f.* Fumada de tana o tabac d'Andorra (Cerdanya). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tapioca** *f.* Fècula blanca i granulada que s'extreu de l'arrel de la mandioca i serveix per a preparar sopes. [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Manihot esculenta* Crantz.
- **te de calaguala** *m.* A Menorca, *te* és el nom de qualsevol infusió aromàtica o medicinal: ... *te de calaguala*... [DCVB]. *Polypodium callahuala* Ruiz.
- **tena** *f.* Les fulles de tabac que es cull a Andorra. (Borredà). [AGUILÓ]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tequila** *m.* Beguda alcohòlica obtinguda a partir d'una mena d'atzavara conreada pròpia de Mèxic. [DIGEC]; [DIEC]. *Agave tequilana* Weber.
- **tombet** *m.* Fritada composta de carn, patates i pebres, i també tomàtiga (Mall., Men.). [AGUILÓ: «tumbet»]; [DCVB]. *Capsicum annuum* L.; *Lycopersicon esculentum* L.; *Solanum tuberosum* L.
- **tònica** *f. (hoteleria).* Beguda gasada i amb una petita quantitat de quinina, que li dona un gust amarg característic. [DIEC]. *Cinchona officinalis* L.

- **tonya** *f.* (*lèxic comú*). Coca rodona feta de farina, patata, ous, oli i sucre, que es menja principalment per les festes de Pasqua en algunes contrades del País Valencià. [DIEC]. *Solanum tuberosum* L.
- **tostó** *m.* Gra de dacsà torrat. [ORELLANA]. *Zea mays* L.
- **trempó** *m.* (*lèxic comú, hoteleria*). Amanida feta de tomàquet, ceba i pebrot verd, i altres ingredients secundaris, tallats a trossos petits. [DIEC]. *Capsicum annuum* L.; *Lycopersicon esculentum* L.
- **trinxat** *m.* Potatge de cols i trumfes, tallat, bullit i amanit (Berga). [AGUILÓ]. *Solanum tuberosum* L.
- **trucant** *m.* Tabac, en llenguatge d'argot. [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **trufa** *f.* Barreja de nata batuda i xocolata fosa que s'empra en pastisseria per a farcir pastissos. [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **trufa** *f.* Dolç petit i rodó, elaborat a base de nata batuda i xocolata fosa i recobert de xocolata ratllada, que es menja ben fred. [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **trumfada** *f.* Menjada de patates. [DCVB: «Menjada abundant de trumfes»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Solanum tuberosum* L.
- **trumfes bajanes** *f. pl.* Patates bullides, xafades i amanides amb oli i sal i ben aixafades (Costa de Llevant). [AGUILÓ]. *Solanum tuberosum* L.
- **trumfes perbullides** *f. pl.* Patates bullides. [ALBAREDA Grafia vila]. *Solanum tuberosum* L.
- **trumfos rossos** *f. pl.* Patates fregides. [MASSANA]. *Solanum tuberosum* L.
- **turo** *m.* Brutícia que es fa en una pipa de fumar. [DCVB: «tur, turc»]; [DIGEC]; [DIEC: «tur, turo»]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tupí de presa** *m.* l tupí més petit, dins el qual només cap l'aigua necessària per a desfer una presa de xocolata. *Theobroma cacao* L.
- **tupí xocolater** *m.* El que serveix per a des-fer-hi xocolata. *Theobroma cacao* L.
- **turbocurarina** *f.* *Curare*... Extracte ... que conté tubocurarina com a principi actiu i provoca un poderós relaxament muscular o una paràlisi. [DIEC]. *Strychnos nux-vomica* L.
- **turriburri** *m.* Sinònim de *xinxaram*. [AGUILÓ]. *Capsicum annuum* L.; *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

- ***xitxa*** *f.* Beguda alcohòlica obtinguda del blat de moro per un procés de salivació, usada en algunes regions d'Amèrica llatina com a beguda i com a aliment. [DIEC].
- ***vainilla*** *f.* Espècia constituïda per les càpsules immatures i dessecades de la vainilla. [SANNA]; [DIGEC]. *Vanilla planifolia* Andrews.
- ***vanil·lina*** *f.* Principi olorós de la vainilla. [DIEC]. *Vanilla planifolia* Andrews.
- ***verí*** *adj.* [COSTA: «Epíteto del tabaco més çútil y millor pera usar com medicina»]. *Nicotiana tabacum* L.
- ***vianda*** *f.* L'escudella de trufes i fesols, patates i mongetes a l'estiu i farinetes a l'hivern. [AGUILÓ]. *Phaseolus vulgaris* L.; *Solanum tuberosum* L.
- ***vinagre rosat*** *m.* Espècie de vinagre amb què s'adoba el tabac de pols. [LABÈRNIA]. *Nicotiana tabacum* L.
- ***xalapa*** *f.* *Jalapa*. [DIEC]. *Exogonium purga* Lindl.
- ***xantillí*** [*pl. -ís*] *m.* Nata batuda en fred, amb sucre, pólvores de vainilla i fruita confitada tallada a trossets, emprada en pastisseria. [DIEC]. *Vanilla planifolia* Andrews.
- ***xató*** *m.* Amanida d'escarola, d'olives i de bacallà i tonyina esqueixats, tot amanit amb una salsa molt coent feta d'all, ametlles i avellanes torrades, nyores, vinagre, oli i sal. [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Capsicum annuum* L.
- ***xatonada*** *f.* Menjada de xató, generalment acompanyant altres menges. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC]. *Capsicum annuum* L.
- ***xatonaire*** *adj. i m. i f.* Que fa xatons. *Capsicum annuum* L.
- ***xatoner xatonera*** *m. i f.* Xatonaire. *Capsicum annuum* L.
- ***xibuc*** *m.* (*lèxic comú, islam*). Pipa turca d'argila cuita, amb un llarg broquet rígid. [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- ***xibuca*** *f.* Pipa de canó llarg, molt usada en orient. [COSTA]. *Nicotiana tabacum* L.
- ***xica*** *f.* Bocí que avança la cigareta fumada. [SANNA]. *Nicotiana tabacum* L.
- ***xiclet*** *m.* Goma aromatitzada i endolcida, emprada com a masticatori. [DIGEC]; [DIEC]. *Manilkara zapota* (L.) P. Royen.
- ***xicra*** *f.* Tassa petita emprada especialment per a prendre xocolata desfeta. [BELVITGES]; [LABÈRNIA: «*xícara, xicra*»]; [AGUILÓ: «*xícara, xícara de*

- xacolata, xicra*»]; [DCVB: «quíquera, xicra»]; [SANNA: «xícara»]; [DIGEC]; [DIEC]; *Theobroma cacao* L.
- ***xicrada*** *f.* Xicra plena. [AGUILÓ: «xicarada»]; [DCVB]. *Theobroma cacao* L.
 - ***xilmole*** *m.* Salsa usada en Amèrica septentrional que es fa amb xile i tomàtec. [COSTA]. *Capsicum annuum* L.; *Lycopersicon esculentum* L.
 - ***xinxaram*** *m.* Escudella o sopa composta de carabassa i col amb ossos de porc, botifarró, xuia... [AGUILÓ]. *Capsicum annuum* L.; *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
 - ***xocoaltuslicuor*** *m.* Nom que donen los mexicans a un licor agre que trauen del moresc. [COSTA]. *Zea mays* L.
 - ***xocoati*** *m.* Espècie de beguda que feien los mexicans amb moresc i aigua. [COSTA]. *Zea mays* L.
 - ***xocolata*** *f.* Substància alimentosa feta amb cacau i sucre molts, als quals s'afegeix ordinàriament canyella o vainilla. [SANELO: «jocolat»]; [LACAVALLERIA]; [BELVITGES]; [LABÈRNIA: «xacolata, xocolata»]; [AGUILÓ: «xacolata, xicolata, xocolata»]; [MASSANA: «txicolata»]; [DCVB: «xacolata, xicolata, xocolata»]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]; [Paraules cuina]. *Theobroma cacao* L.
 - ***xocolatada*** *f.* En festivals infantils, jocs consistent a péixer-se mútuament melindros sucats en una xicra de xocolata desfeta dos nens amb els ulls tapats. [DIGEC]. *Theobroma cacao* L.
 - ***xocolatada*** *f.* Menjada col·lectiva de xocolata desfeta. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
 - ***xocolata desfeta*** *f.* Beguda feta deixatant i coent xocolata en aigua o llet. [DIGEC]; [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
 - ***xocolate*** *m.* *xocolata*. [LABÈRNIA]; [DCVB: «xocolate, xicolate, xicolati, xocolat»]; [SANNA: «xícolate»]; [DIGEC]; [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
 - ***xocolatera*** *f.* Atuell per a fer xocolata desfeta. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ: «xocolatera»]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
 - ***xocolatí*** *m.* *Xocolatina*. [DCVB]; [FABRA]; [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
 - ***xocolatina*** *f.* Bombó de xocolata. [DCVB]; [SANNA: «xícolatina»]; [DIGEC]; [DIEC]. *Theobroma cacao* L.

- **xocolatina** *f.* Pastilla de xocolata petita, normalment una porció individual. [DIGEC]; [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **xorot** *m.* «Espècie de xocolate que pren la gent pobre de València, cohent lo cacau y barrejant-lo ab sucre roig». [COSTA]. *Theobroma cacao* L.
- **xucola** *f.* Xocolata (en l'argot dels malfactors). [DCVB: «xucla, xucola»] *Theobroma cacao* L.
- **xuno** *m.* Pa de patates que es fa en Virgínia. [COSTA]. *Solanum tuberosum* L.
- **xurrando** *m.* Sinònim de *xinxaram*. [AGUILÓ]. *Capsicum annuum* L.; *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **xutxada** *f.* Pessigada de tabac. [SANNA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **zeïna** *f.* Proteïna globular present en la llavor del blat de moro. [DIEC]. *Zea mays* L.

APÈNDIX 5

L'HOMONÍMIA

Els 603 noms generats per l'homonímia estan dividits de la següent manera:

Món vegetal	218 noms	(36,15 %)
Altres àrees temàtiques	385 noms	(63,85 %)

Total	603 noms	

1. El món vegetal.

- **amarant** *m.* Flor imaginària que suposadament no es marceix mai. [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Amaranthus australis* (A. Gray) Sauer. *Amaranthus blitoides* S. Wats. *Amaranthus caudatus* L. *Amaranthus deflexus* L. *Amaranthus muricatus* (Moq.) Hieron. *Amaranthus retroflexus* L. *Amaranthus tricolor* L.
- **arbre mongeter** *m.* *Anagyris foetida* L. [CEBALLOS]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **arbre moniat** *m.* Herba d'olor fort que excita el vòmit; les fulles són semblants a les del *gatillo casto* y a las dels créixens [LABÈRNIA]. *Ipomoea batates* Lam.
- **arbre moniat** *m.* Arbre de la família de les lleguminoses, *Anagyris foetida* L., d'olor forta que excita el vòmit (Labèrnia-S. Dicc.) [DCVB]. *Ipomoea batates* Lam.
- **atzavara** *f.* Planta del gènere *Agave*, emprada com a ornamental. [DIGEC]; [DIEC]. *Agave americana* L.
- **bajoca de moro** *f.* (plantes superiors). Garrofer del diable. *Anagyris foetida* L. [CEBALLOS]; [DIEC]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **bajoquera de moro** *f.* Garrofer del diable. [DIGEC]; [DIEC]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **blat de moro** *m.* *Setaria itàlica* (Mallorca). [BARCELÓ]. *Zea mays* L.
- **bolet pebrer** *m.* Pebràs lleter. [DIEC]. *Capsicum annuum* L.
- **brasilet** *m.* Fusta menos sòlida i de color més baix que el del brasil. [LABÈRNIA]. *Caesalpinia echinata* L.
- **bruc de pipes** *m.* Bruc, planta de la família de les ericàcies: *Erica arborea*. [DCVB]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.

- *cacauer m.* Planta leguminàcia, *Arachis hypogea* L., que produeix els cacauets (València). [DCVB]. *Theobroma cacao* L.
- *cacauets m. pl.* Planta de l'espècie *Hyosciamus albus* (Àger). [DCVB]; [CEBALLOS]. *Arachis hypogaea* L.
- *cactus m.* Planta cactiforme pertanyent a famílies altres que les cactàcies. [DIEC]. *Cactus grandiflorus* L.
- *caoba africana f.* Arbre de la família de les meliàcies, de gran port, de fulles bipinnades, propi de les selves de l'Àfrica occidental que proporciona una fusta vermella que s'empra en ebenisteria (*Khaya ivorensis* i *K. senegalensis*). [DIGEC]; [DIEC]. *Swietenia mahagoni* L.
- *carabassa f.* Arbre d'Amèrica, que fa un fruit dit còvit, semblant a la carabassa, encara que de diferent figura i magnitud. [LABÈRNIA: «carabassa, carbassa»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- *carabassa pudent f.* *Aristolochia rotunda* L. [CEBALLOS]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- *carabassera borda f.* Planta de la família de les brioniàcies: *Bryonia dioica* (Cat.). [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- *carabassera d'aigua f.* *Nymphaea alba* L. [CEBALLOS]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- *carabassera de cabell d'àngel f.* Planta de la família de les cucurbitàcies, varietat de la sindriera, els fruits de la qual, de polpa blanca i més compacta, s'utilitzen per a fer confitura i geles (*Citrullus lanatus* var. *citroides*). [BARCELÓ: «carabassa de cabey d'àngel»]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [DIGEC: «carabassera de cabell d'àngel, carbassera de cabell d'àngel»]; [DIEC: «carabassera de cabell d'àngel, carbassera de cabell d'àngel»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- *carabassera d'esponja f.* Planta enfiladissa de la família de les cucurbitàcies, d'origen tropical, el fruit de la qual, amb aspecte de cogombre, conté una xarxa de fibres dures i arrissades emprada a manera d'esponja, per a fer barrets o com a filtre

- (*Luffa aegyptiaca* o *L. cylindrica*). [DIEC: «*carabassera d'esponja, carbassera d'esponja*»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- ***carabasser bord*** m. *Cogombre amarg*. [DIEC: «*carabasser bord, carbasser bord*»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
 - ***carabasseta*** f. Coloquinta. Planta de la família de les cucurbitàcies: *Cucumis colocyntis* (Viladrau). [DCVB: «*carabasseta, carbasseta*»]; [SANNA]; [FABRA: «*carabasseta, carbasseta*»]; [DIGEC: «*carabasseta, carbasseta*»]; [DIEC: «*carabasseta, carbasseta*»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
 - ***carabasseta de cascall*** f. Cabeça de cascall (Castelló de la Plana). [DCVB: «*carabasseta de cascall, carbasseta de cascall*»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
 - ***carabassina*** f. Planta de la família de les brioniàcies: *Bryonia dioica* Jacq. (pir-or., or.). [DCVB: «*carabassina, carbassina*»]; [FABRA: «*carabassina, carbassina*»]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS: «*carabassina, carbassina*»]; [DIGEC: «*carabassina, carbassina*»]; [DIEC]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
 - ***carbasser bord*** m. *Ecballium elaterium* (L.) Richard. [FONT I QUER]; [CEBALLOS]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
 - ***carbassí*** m. *Ecballium elaterium* (L.) Richard. [FONT I QUER]; [CEBALLOS]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
 - ***carbassina pudent*** f. *Aristolochia rotunda* L. [CEBALLOS]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
 - ***carbassó*** m. *Aristolochia longa* L. [CEBALLOS]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

- **carbassó bord** *m.* *Ecballium elaterium* (L.) Richard. [FONT I QUER]; [CEBALLOS].
Cucurbita ficifolia Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.;
Cucurbita moschata Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **cirerola** *f.* Arbust de la família de les saxifragàcies (*Ribes alpinum*). [DCVB];
[DIEC]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **coco de les Seychelles** *m.* Fruit del cocoter de les Seychelles, ovoide, molt gros i pesant, amb l'endocarpi bilobat, que conté la llavor més grossa del món. [DIEC].
Cocos nucífera L.
- **cocoter de les Seychelles** *m.* Palmera de fulles palmades, originària de les Seychelles (*Lodoicea maldivica*). [DIEC]. *Cocos nucífera* L.
- **fesol** *m.* Llegum de diferents espècies del gènere *Dolichos*, i principalment del *Dolichos melanophtalmus* DC. (Olot, Empordà, Mallorca). A Olot en diuen **fesols banyolins**, i a Mallorca se'n distingeixen algunes varietats. **Fesol blanc**: és fi, de moltes bajoques, de color molt blanc. **Fesol negre**: és de color fosc, no tan bo com el blanc, i es menja amb la clovella. **Fesol roig**: fa la bajoca molt llarga, de vegades de més de dos pams, amb més de vint bessons. **Fesol de cuc**: té la bajoca llarga fins a tres pams (Artà). **Fesol jueu**: és molt bo, blanc (Campanet, Petra). **Fesol confit**: és gros, rodó, vermellós i molt bo (Campanet) [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **fesol** *m.* Llegums de les plantes del gènere *Pisum*, i principalment del *Pisum sativum* (Menorca). [BARCELÓ: «fasol»]; [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **fesola** *f.* A l'Empordà, generalment es diu fesola al llegum del *Phaseolus* i *fesol* al del *Dolichos melanophtalmos*. *Phaseolus vulgaris* L.
- **fesol bord** *m.* Bufeta de gos, *Physallis alkenengi*. [LABÈRNIA: «fasol bort»]; [FABRA]; [CEBALLOS: «fasol bort»]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **fesol carner** *m.* *Vigna ubguiculata* L. [MALAGARRIGA];
- **fesol de jardí** *m.* Planta, *Phaseolus multiflorus*. [LABÈRNIA: «fasol de jardí»]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **fesolera** *f.* Fesolet 1 [DIEC]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **fesolera** *f.* *Pisum sativum* (Menorca).). [BARCELÓ: «fesolera»]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **fesolet 1** *m.* Planta de la família de les papilionàcies, semblant a una mongetera menuda, de llegums llargs i cilíndrics, cultivada per a l'alimentació humana i com a farratgera (*Vigna unguiculata*). [DIGEC]; [DIEC]. *Phaseolus vulgaris* L.

- **fesolet** 2 m. Llavor comestible del fesolet, globosa i una mica reniforme, de mida petita, de colors diversos amb el llombrígol blanc, voltat d'una taca fosca. [BELVITGES «fasolet»]; [DIGEC]; [DIEC]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **fesolet de jardí** m. Planta, *Dolichos*. [LABÈRNIA: «fasolet de jardí»]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **fesolí** m. bot. agr. Fesolet 2. [DIEC]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **fesolina** f. Substància cristal·lina que s'extrau d'una espècie de mongetes negres, verinoses. [LABÈRNIA: «fasolina»]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **fesol jueu** m. [BARCELÓ: «fasol jueu»]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **figa de la carabasseta** f. Figa d'una varietat de color blanc groguenc amb ratlles verdes i de mida grossa. [DCVB]; [DIEC]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **gira-sol** m. (Menorca) *Heliotropium europeum*. [BARCELÓ: «girassol»]. *Helianthus annuus* L.
- **gira-sol bord** m. *Croton tinctorium* [BARCELÓ: «girassol bord»]. *Helianthus annuus* L.
- **herba de la carabasseta** f. Herba de la família de les aristoloquiàcies, d'un verd grisenc, de fulles triangulars i cordiformes, gruixudes, aspres i amb el marge com rosegat, i de flors tubuloses, brunes, amb la boca prolongada en llengüeta, que es fa als terrenys pedregosos calcaris (*Aristolochia pistolochia*). [CEBALLOS: «herba de la carbasseta»]; [DIEC: «herba de la carabasseta, herba de la carbasseta»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **herba de patata** f. *Seriola aethenensis* L. Menorca. [MALAGARRIGA].
- **monget** m. Fesolet. [FABRA]; [DIGEC]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **monget** m. Fesolet. Llavor comestible del fesolet, globosa i una mica reniforme, de mida petita, de colors diversos amb el llombrígol blanc, voltat d'una taca fosca. [DIGEC]; [DIEC]. *Phaseolus vulgaris* L.
- **mongeta borda** f. Arbust de la família de les papilionàcies (*Anagyris foetida*), de fulles trifliades, flors d'un groc verdós, amb l'estendard més curt que les ales. [FABRA]; [CEBALLOS]. *Phaseolus vulgaris* L.

- *mongeta d'arbre f.* arbust de la família de les papilionàcies (*Anagyris foetida*), de fulles trifliades, flors d'un groc verdós, amb l'estendard més curt que les ales. [FABRA]. *Phaseolus vulgaris* L.
- *mongeta de jardí f.* És l'espècie *Phaseolus lunatus*, subespècie *macrocarpus* (La Selva ap. Masclans Pl. 158). [DCVB]. *Phaseolus vulgaris* L.
- *mongetera borda f.* Garrofer del diable. [FABRA]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; *Phaseolus vulgaris* L.
- *mongetera d'arbre f.* Garrofer del diable' (*Anagyris foetida*). [FABRA]; [CEBALLOS]; [DIEC]. *Phaseolus vulgaris* L.
- *panís [pl. -issos] m.* *Panís negre*. Planta de la família de les gramínies, semblant al blat de moro, de tija ferma i molt alta, fulles llargues i estretes, amb una o més espigues terminals, denses i llargues, de to moradenc, i de grana blavosa o blanquinosa, no coneguda en estat silvestre, plantada als països tropicals com a farratgera i per a l'alimentació humana (*Pennisetum glaucum* o *P. typhoides*). [DIEC]. *Zea mays* L.
- *panís [pl. -issos] m.* Planta de la família de les gramínies, de tija ferma, fulles amplament linears i inflorescència en panícula espiciforme, sovint lobada i arquejada, d'origen paleotropical i de vegades cultivada com a farratge i com a menjar d'ocells (*Setaria italica*). [DIEC]. *Zea mays* L.
- *pataca f.* Mena de tubèrcul comestible. [MASSANA]. *Solanum tuberosum* L.
- *pataca f.* Planta convolvulàcia de l'espècie *Batatas edulis* (Val.). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- *pataca f.* Tubèrcul de qualsevol planta (Tortosa). «*Pataca de dàlia*». [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- *pataca de pala f.* La planta *Helianthus tuberosus* (Flora Val. 150). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- *pataca petorrera f.* nyàmera (Morella). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- *patafa f.* Mena de tubèrcul comestible. [MASSANA]. *Solanum tuberosum* L.
- *patata de bosc f.* Fetjó. [DIEC]. *Solanum tuberosum* L.
- *patata de canya f.* Nyàmera. [DIEC]. *Solanum tuberosum* L.
- *patata de Màlaga f.* Moniato. [DIGEC]; [DIEC]. *Solanum tuberosum* L.
- *patata morenera f.* (Menorca) *Cyclamen balearicum*. [BARCELÓ]. *Solanum tuberosum* L.

- **patates carbassals** *f. pl.* Les patates que, havent estat en la planta dessoterrades, tenen dura la part que ha estat en contacte amb l'aire, la qual no es pot menjar i té mal gust (Camprodon, St. Feliu de P.). [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **pebre betel** *m.* Arbust del què en les Índies s'empren les fulles per a preparar un masticatori del mateix nom, molt usat entre els illencs d'aquella part del globus; produeix uns fruits amargs, càustics i molt olorosos. [LABÈRNIA]. *Capsicum annum* L.
- **pebre blanc** *m.* Lo que després d'haver-se posat a remullar amb aigua de mar, ha perdut la pell i és de color quasi blanc. [LABÈRNIA: «pebre blanch»]. *Capsicum annum* L.
- **pebreboner** *m.* Arbore de jardí, de la família de les terebintàcies, espècie *Schinus molle*. [DCVB]. *Capsicum annum* L.
- **pebreboner** *m.* Planta verbenàcia de l'espècie *Vitex agnus-castus*. [DCVB]. *Capsicum annum* L.
- **pebre bord** *m.*: Espècia aromàtica i picant com lo pebre. [LABÈRNIA]. *Capsicum annum* L.
- **pebre bord** *m.*: Planta del gènere *Lepidium*. [DCVB]. *Capsicum annum* L.
- **pebre bord** *m.*: Planta verbenàcia de l'espècie *Vitex agnus-castus*. [DCVB]. *Capsicum annum* L.
- **pebre bord** *m.*: Rizoma de la planta *Zingiber officinale*. [DCVB]. *Capsicum annum* L.
- **pebre cubeba** *m.*: Arbust que creix en Java i en la isla de França, produeix un fruit quasi rodó, arrugat, pardós, d'olor aromàtic, se sabor calent, acre i picant. Lo fruit de dit arbust. [LABÈRNIA]. *Capsicum annum* L.
- **pebre d'aigua** *m.*: Planta poligonàcia de l'espècie *Polygonum hydropiper*. [LABÈRNIA: «pebre d'aygua»]; [DCVB]; [FABRA]; [FONT I QUER]; [GEC]. *Capsicum annum* L.
- **pebre d'ase** *m.*: Planta solanàcia de l'espècie *Solanum nigrum*, subsp. *villosum*. [DCVB: «pebre d'à, pebre d'ase»]; [FONT I QUER]. *Capsicum annum* L.
- **pebre de frare** *m.*: Planta verbenàcia *Vitex agnus-castus*. [DCVB]. *Capsicum annum* L.

- **pebre de Jamaica** *m.*: Fruit de la planta *Pimenta officinalis*. [DCVB]; [SIGEC].
Capsicum annuum L.
- **pebre foll d'Espanya** *m.*: Aloc (*Vitex agnus-castus*). [LABÈRNIA]; [DCVB]; [FABRA]; [DIGEC]. *Capsicum annuum* L.
- **pebre jamaic** *m.* Arbre de Amèrica, produeix un fruit globulós, sec, arrugat, negrenc, calent i picant, molt estimulant i enèrgic, que s'usa en els condiments. [LABÈRNIA: «pebre jamaich»]. *Capsicum annuum* L.
- **pebre llarg** *m.* Fruit del *Piper longum*, emprat en medicina. [LABÈRNIA: «pebre llarch»]; [DIGEC]. *Capsicum annuum* L.
- **pebre llarg** *m.* Fruit del *Piper officinarum*. [DIGEC]. *Capsicum annuum* L.
- **pebrer** *m.* Arbust d'arrel fibrosa i negra i diferents comes que creixen des d'ella nuoses, rodones, llenyoses, verdes i plenes de rames; les fulles ovalades, dures, crasses i d'un verd obscur; les flors petites i el fruit és l'espècie pebre. [LABÈRNIA].
Capsicum annuum L.
- **pebrer bord** *m.* Arbre perennifoli de la família de les anacardiàcies (*Schinus molle*) resiner, de fulles amb folíols linears, flors petites blanquinoses i fruits rosats, semblants a grans de pebre, comú en jardins i passeigs. [DIGEC]. *Capsicum annuum* L.
- **pebrotera borda** *f.* Masera (*Vincetoxicum hirundinaria*). [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Capsicum annuum* L.
- **pebrotera borda** *f.* *Vincetoxicum nigrum* Moench. [CEBALLOS]. *Capsicum annuum* L.
- **pebrotera de jardí** *f.* Herba de la família de les solanàcies, ramificada, de fulles oblongues o lanceolades, enteres o un xic sinuades, flors blanques en cimes extraaxil·lars i fruit en baia globosa, vermella i lluent, originària d'Amèrica del Sud i cultivada com a ornamental (*Solanum pseudocapsicum*). [DIEC]. *Capsicum annuum* L.
- **pebrots de ruc** *m. pl.* Planta herbàcia de la família de les resedàcies, mig ajaguda, de fulles enteres o tripartides, flors blanques amb els estams grocs o ataronjats i fruits capsulars amb aspecte de pebotets, que es fa en vinyes, horts, etc. (*Reseda phyteuma*). [FABRA]; [DIGEC]; [DIEC]. *Capsicum annuum* L.
- **pelut** *m.* Tabac de pota (Menorca, ap. Griera Tr.). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.

- **pera carabassal** *f.* Classe de pera grossa (Castelló de la P.). [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **pera carabassenca dolça** *f.* És la varietat *Pira mustea cucurbitina*, que té forma de carabassa (BDC, xvii, 38). [SALLENT]; [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **pota** *f.* Tabac de pota, o simplement Pota: classe inferior de tabac, espècie *Nicotiana rustica*, que es cultiva a les Balears i fa una olor molt forta i desagradable. [DCVB]; [CEBALLOS]. *Nicotiana tabacum* L.
- **sargàs** [*pl. -assos*] *m.* Nom donat també a altres feofícies semblants al sargàs. [DIGEC]. *Sargassum bacciferum* (Turner) C. Agarth.
- **tabac** *m.* *Nicotiana rustica* L. [SALLENT]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac** *m.* Polsim negre que constitueix una malaltia de certs cereals, com el blat i el panís (Tortosa). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac bord** *m.* *Belladonna*. [FABRA]; [CEBALLOS]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac bord** *m.* *Jusquiam*. [CEBALLOS]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac de jardí** *m.* Arbust de la família de les solanàcies (*Nicotiana glauca*). [DIGEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac de muntanya** *m.* *Àrnica*. [FABRA]; [CEBALLOS]; [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac de paret** *m.* *Jusquiam*. [FABRA]; [CEBALLOS]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac de pastor** *m.* *Àrnica*. [CEBALLOS]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac de pols** *m.* *Nicotiana rustica*, balear *tabac de pota* o *pelut*. *Flora farmac.*, 716. [AGUILÓ]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac de pota** *m.* Les fulles de la planta *Nicotiana rustica*, que en esser fumades fan una olor més forta i molesta que la del tabac corrent (*Nicotiana tabacum*). [BARCELÓ]; [AGUILÓ]; [DCVB]; [CEBALLOS]; [DIGEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tabac pelut** *m.* *Nicotiana rustica* L. [CEBALLOS]. *Nicotiana tabacum* L.
- **tomaquera borda** *f.* *Physallis alkekengi*. [LABÈRNIA]; [CEBALLOS]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **tomaquera del dimoni** *f.* Planta solanàcia de l'espècie *Solanum nigrum*. [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]. *Lycopersicon esculentum* L.

- **tomàquet bord. m.:** Fruit de la planta *Solanum nigrum* i de la subespècie *villosum*. [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **tomata borda f. *Morella vera* (*Solanum nigrum*).** [DCVB]; [FONT I QUER]; [CEBALLOS]; [DIEC]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **tomata d'hivern. f.:** fruit de la solanàcia *Physalis alkekengi*. [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **tomàtiga del dimoni. f.:** fruit de la planta *Solanum nigrum* i de la subespècie *villosum*. [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **trumfa carabassotar. f.** La [patata] que fa vires i no té tan bon gust i és dura de rosegat (Plana de Vic). [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

2. Les altres àrees temàtiques.

- **ànec xocolater m.** Ocell de la família dels anàtids, de plomatge castany fosc i ulls blancs (*Aythya nyroca*). [DIEC]. *Theobroma cacao* L.
- **arna del tabac f.** Insecte lepidòpter nocturn la larva del qual s'alimenta de teixits d'origen animal, de deixalles o de productes alimentaris emmagatzemats. [...] *Arna del tabac*. [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **aroma f.** Borleta que imita la flor de l'aromer. [AGUILÓ]; [DIGEC]; [DIEC]. *Acacia farnesiana* (L.) Willd.
- **brasil m.** El color que es treu d'aquesta fusta. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]. *Caesalpinia gilliesii* (Hook.) F. Diétr.
- **brasil m.** El color que s'extreu per a afait de les dones. [LABÈRNIA]. *Caesalpinia echinata* L.
- **cacauet m.** Xut molt fort. [OLIVERAS]. *Theobroma cacao* L.
- **cacauet m.** *Cacauet* és un dels noms de l'acte sexual, Mallorca. [OLIVERAS]. *Theobroma cacao* L.
- **cacauet blanc m.** Moixó semblant a un pardal, que té el cap negre i les ales i el pit blancs (Tortosa). [DCVB]. *Arachis hypogaea* L.
- **cacauet groc m.** Ocell semblant a un pardal, tot groc (Tortosa). [DCVB]. *Arachis hypogaea* L.

- **caoba** *adj.* De color roig fosc. [DCVB]. *Swietenia mahogoni* Jacq.
- **caoba de les Filipines** *f.* Fusta de lauan, emprada en ebenisteria i comercialitzada com a caoba de els Filipines. [DIGEC]; [DIEC]. *Swietenia mahogoni* Jacq.
- **caoba vermella** *f.* Fusta de l'eucaliptus karri, de color vermellós fosc, densa i dura, emprada en ebenisteria. [DIGEC]; [DIEC]. *Swietenia mahogoni* Jacq.
- **cap de carabassa** *m.* Cap sense cervell. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [AGUILÓ]; [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassa** *m.* Color groc ataronjat característic d'aquest fruit. [DCVB]; [DIEC: «carabassa, carbassa»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassa** *f.* Persona o cosa que no respon a les esperances que havia fet concebre. [FABRA: «carabassa, carbassa»]; [DIEC: «carabassa, carbassa»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassa** *f.* Reprovació en un examen. *Treure carabassa*. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA: «carabassa, carbassa»]; [DIEC: «carabassa, carbassa»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassa** *f.* Refús d'una noia a un pretendent. *Donar carabassa*. *Rebre, portar-se'n, carabassa*. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA: «carabassa, carbassa»]; [DIEC: «carabassa, carbassa»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassa** *f.* Cap d'una persona. [AGUILÓ]; [DCVB]; [DIEC: «carabassa, carbassa»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassa** *f.* Carabassa assecada i buidada que es fa servir per a diversos usos. *Carabassa de vi, vinera o vinatera*. *Carabassa oliera*. *Carabassa de nedar*. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA: «carabassa, carbassa»]; [DIGEC: «carabassa, carbassa»]; [DIEC: «carabassa, carbassa»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

- **carabassa** *f.* Buidador de bugada, compost d'un fruit de carabassera unit a un mànec, que serveix per treure el lleixiu de la caldera i tirar-lo dins el cossi (Mallorca). [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassa** *f.* Canó de fusta tornejada on es guardava el tabac en pols (Aguiló Dicc.). [AGUILÓ]; [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassa** *f.* Peça d'alzina... serveix per a la maniobra de vela (Palma). [DCVB].
- **carabassa** *f.* Tors de pedra que s'ha gastat per ésser més flonja que la del costat i ha deixat un buit en la pedrera (Tortosa). [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassa** *f.* (despectiu) Meló fat i mal gustós (Mallorca). [DCVB]; [FABRA: «carabassa, carbassa»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassa** *f.* Persona molt curta d'enteniment (Mallorca). [DCVB]; [SANNA]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassa** *f.* Bossell de dues rotllanes situades l'una damunt l'altra i en plans perpendiculars, usat per a la maniobra de les veles. [DIGEC: «carabassa, carbassa»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassada** *f.* Quantitat de líquid que cap dins una carabassa. [DCVB]; [FABRA: «carabassa, carbassa»]; [DIGEC: «carabassada, carbassada»]; [DIEC: «carabassada, carbassada»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassada** *f.* Cop amb el cap. [DCVB]; [FABRA: «carabassa, carbassa»]; [DIGEC: «carabassada, carbassada»]; [DIEC: «carabassada, carbassada»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

- **carabassada** *f.* Cop pegat amb una carabassa. [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassada** *f. pl.* Raons, baralladissa o discussions fortes i sorolloses (Un Mall. Dicc.). [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassa de vi** *f.* Recipient per al vi fet de carabassa. [BELVITGES]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassa vinera** *f.* Recipient per al vi fet de carabassa. [BELVITGES]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassaire** *m. i f.* Alumne que és reprovat sovint en els exàmens. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA: «carabassaire, carbassaire»]; [DIGEC: «carabassaire, carbassaire»]; [DIEC: «carabassaire, carbassaire»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassal** *m.* Suro gruixut i molt flux. [DIGEC: «carabassal, carbassal»]; [DIEC: «carabassal, carbassal»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassam-cuinam** *m.* Mescla de diverses coses sense orde ni concert (Un Mall. Dicc.). [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassencada** *f.* Dita o feta pròpia de carabassencs, de gent sense seny (Mallorca). [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabasser** *m.* Pare carabasser. Joc infantil de penyores. [DIGEC: «carabasser, carbasser»].
- **carabasser carabassera** *m. i f.* (Estudiant) que sol ésser suspès en els exàmens (Mallorca). [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabasser carabassera** *m. i f.* Moix nat en el juny o juliol, que es distingeix per tenir el cap relativament gros (Menorca). [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché;

Cucurbita maxima Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

- **carabasser carabassera** *m.* i *f.* Home fluix, desidiós, de poc esperit (Un Mall. Dicc.). [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabasseria** *f.* Fluixedat, poquedat d'esperit (Mall.). [DCVB: «carabasseria, carbasseria»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabasseria** *f.* Futesa, cosa poca, que no paga la pena de parlar-ne (Olot, Vic). «Tot això que em dius són carbasseries que ni val la pena d'escoltar» (Olot). [DCVB: «carabasseria, carbasseria»].
- **carabasseria** *f.* Necedad, tonteria. [DCVB: «carabasseria, carbasseria»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabasseta** *f.* Flascó petit per a portar líquids, pólvora, etc. [DIEC: «carabasseta, carbasseta»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabasseta** *f.* Carabassa buidada per servir de recipient de líquids, per contenir pólvora, etc. [AGUILÓ]; [DCVB: «carabasseta, carbasseta»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabasseta** *f.* Flascó petit per a portar líquids, pólvora, etc. [DIGEC: «carabasseta, carbasseta»]; [DIEC: «carabasseta, carbasseta»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabasseta** *f.* Recipient de forma semblant a una carabassa vinatera. [DCVB: «carabasseta, carbasseta»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabasseta** *f.* La bufeta del porc, que es farceix a manera de botifarra (Vilanova de M.). [DCVB: «carabasseta, carbasseta»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

- **carabasseta** *f.* Anella de forma semblant a un 8 o aproximadament triangular que va al cap de cada cama de l'anquer de l'arada (Vilafranca del Penedès, Igualada) o que serveix per passar la corretja dels guarniments (Gir.). [DCVB: «carabasseta, carbasseta»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabasseta** *f.* Peça de fusta que els segadors es posen a la mà esquerra per no fer-se talls amb la falç (Vinaròs). [DCVB: «carabasseta, carbasseta»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabasseta** *f.* Nom d'un joc de noies. [DCVB: «carabasseta, carbasseta»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabasseta del porc** *f.* (Vilanova de Meià): la bufa que es farceix de botifarra. [AGUILÓ]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassí** *m.* Carabassa seca i buida usada per a posar o trascolar líquids. [DIEC: «carabassí, carbassí»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassí** *m.* Cap de poc seny. [DCVB]; [DIEC: «carabassí, carbassí»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassí** *m.* Carabassa seca i buida usada per a posar o trascolar líquids. [DCVB]; [DIEC: «carabassí, carbassí»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassí** *m.* Vas rodó d'aram, d'un pam i mig de diàmetre, que serveix en les almàsseres per passar l'oli de la campana a l'alfàbia (Martí G. Dicc.). [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassinada** *f.* Quantitat de líquid que cap dins un carabassí (val.). [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.

- **carabassinada** *f.* Cop violent al cap (val.). [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassinada** *f.* Caiguda i cop violent (val.). [DCVB]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassó** *m.* Persona altament ignorant. [SANNA]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassot** *m.* Carabassa buida que es fa servir de recipient per a líquids, sal, etc. [DCVB: «carabassot, carbassot»]; [FABRA: «carabassa, carbassa»]; [DIGEC: «carabassot, carbassot»]; [DIEC: «carabassot, carbassot»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassot** *m.* Cap. Posar-se una cosa dins el carabassot. [DIGEC: «carabassot, carbassot»]; [DIEC: «carabassot, carbassot»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassot** *m.* Bony al cap com a conseqüència d'un cop. [DCVB: «carabassot, carbassot»]; [FABRA: «carabassa, carbassa»]; [DIGEC: «carabassot, carbassot»]; [DIEC: «carabassot, carbassot»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassot** *m.* Carabassa buida. [LABÈRNIA: «carabassot, carbassot»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassot** *m.* Recipient de metall amb mànec de fusta, semblant a una cassa petita, que serveix per treure i mesurar l'oli (Calvià, Campanet). [DCVB: «carabassot, carbassot»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassot** *m.* Testa o cap de la persona, generalment en sentit despectiu (Empordà, Garrotxa, Mall., Men.). [DCVB: «carabassot, carbassot»]. *Cucurbita*

- ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.;
Cucurbita moschata Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **carabassot** *m.* Persona molt curta d'enteniment, que té el cap molt clos (Lluçanés, Almudaina, Mall., Men.). [DCVB: «carabassot, carbassot»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
 - **carabassot** *m.* Cop violent pegat amb el cap (Sóller, Men.). [DCVB: «carabassot, carbassot»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
 - **carabassotada** *f.* Acció pròpia de carabassots, de caps sense seny (Men.). [DCVB: «carabassotada, carbassotada»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
 - **carabassotada** *f.* Quantitat de líquid, sal, etc., que cap dins un carabassot. [DCVB: «carabassotada, carbassotada»]. [FABRA: «carabassa, carbassa»]; [DIGEC: «carabassotada, carbassotada»]; [DIEC: «carabassotada, carbassotada»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
 - **carabassotada** *f.* Cop donat amb el cap, especialment topament de dos caps l'un amb l'altre. [DCVB: «carabassotada, carbassotada»]; [FABRA: «carabassa, carbassa»]; [DIGEC: «carabassotada, carbassotada»]; [DIEC: «carabassotada, carbassotada»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
 - **carabassúmini** *m.* Mancança d'intel·ligència, de gana d'estudiar; ignorància. [SANNA]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
 - **cautxú mineral** *m.* Espècie de betum que presenta l'aspecte, la pastositat i elasticitat del cautxú vegetal descrit anteriorment. [COSTA: «cautxuch mineral»]. *Hevea brasiliensis* Muell.
 - **cigarrer** *m.* Insecte coleòpter que ataca la vinya caragolant-ne les fulles en forma de cigar (*Byctiscus betulae*). [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
 - **cigarrillo** 'canelobre de gel' a Favara. [NAVARRO *Terra Alta*: 232].

- **cigarro** *m.* Excrement cilíndric (Menorca). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **cigarro** *m.* L'embolicat amb fulles de blat de moro. [LABÈRNIA]. *Nicotiana tabacum* L.
- **cigarro** *m.* Paquet de monedes, embolicat en forma de cilindre (Menorca). [DCVB]. *Nicotiana tabacum* L.
- **coco** *m.* Cap, testa. [DCVB]. *Cocos nucífera* L.
- **coiambuc** *m.* Espècie de carabassa de que després d'assecada se serveixen los negres per a portar les provisions. [LABÈRNIA: «coyambuch»]. *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **escorrefesols**. «espècie de barretina que els vells es posaven al cap per a anar a dormir» [OLIVERAS 2008]
- **estomacar** *v. tr.* Apallissar. [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **fúcsia** *f.* Color rosa violaci. [DIGEC]; [DIEC]. *Fuchsia magellanica* Lam.
- **mal bitxo** *m.* Través, entremaliat. [LABÈRNIA]. *Capsicum annuum* L.
- **pallassa** *f.* Màrfega de palla de blat de moro (Elna). [DCVB]. *Zea mays* L.
- **palló** *m.* Palla del blat de moro de què fan màrfegues (Palamós). [AGUILÓ]. *Zea mays* L.
- **panís** [*pl. -issos*] *m.* Diners. [DCVB]; [DIEC]. *Zea mays* L.
- **panollada** *f.* Cop donat amb una panolla. [DCVB]. *Zea mays* L.
- **pare carabasser** *m.* Joc infantil de penyores. [DIGEC: «pare carabasser, pare carbasser»]; [DIEC: «pare carabasser, pare carbasser»]. *Cucurbita ficifolia* Bouché; *Cucurbita maxima* Duchesne; *Cucurbita melopepo* L.; *Cucurbita moschata* Duchesne; *Lagenaria vulgaris* Ser.
- **pataca** *f. fig.* Cosa feta de qualsevol manera, sense mirament (Val.). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- **pataca** *f. fig.* Mentida (València). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- **pataca** *f.* Mentida. [SANELO]. *Ipomoea batatas* Lam.
- **pataca** *f. fig.* Vulva (Ribera del Flamisell). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- **pataquer pataquera** *m i f.* Qui treballa o fa les coses malament (Camp de Tarragona, Tortosa). [DCVB: «pataquer pataquera, pataquero pataquera»]. *Solanum tuberosum* L.
- **pataqueria** *f.* Feina mal feta (Camp de Tarragona, Espluga de Francolí). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.

- **pataquero** *m.* L'estel Bover (Peníscola). [DCVB: *lo pataquero*]. *Solanum tuberosum* L.
- **pataqueta** *f.* Pa en forma de mitja lluna, més petit que la pataca (València). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- **patata** *adj.* i *m.* i *f. pop.* (lèxic comú). *Maldestre*. [DIGEC]; [DIEC]. *Solanum tuberosum* L.
- **patata** *f. fig.* (usat principalment com a masculí). Beneitot, curt d'enteniment (Mallorca, Menorca). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- **patatada** *f.* Cop de patata. *Solanum tuberosum* L.
- **patatenc patatenca** *adj.* Beneitot, curt d'enteniment; fet d'una manera poc intel·ligent, grossera. [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- **patater patatera** *adj. fig.* Militar que ascendeix des de soldat ras, sense passar per l'Acadèmia. [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- **patatera** *f.* Nom que vulgarment es dóna a un estel que surt cap a la tardor per la banda del nord (Costa de Llevant). [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- **patató** *m.* Substància que la mar escup i que és semblant a una patata (Vilanova i la Geltrú). [ROIG/AMADES. *Voc. pesca.*]; [DCVB]. *Solanum tuberosum* L.
- **pebrera** *f. fig.* Nas gros (Griera Tr.). [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
- **pebret** *m.* Fredeluga. [BELVITGES]; [LABÈRNIA]; [DCVB]; [DIGEC]; [DIEC]. *Capsicum annuum* L.
- **pebrina** *f.* Malaltia del cuc de seda en forma de taquetes que es van estenent fins a matar-lo. [DIEC]. *Capsicum annuum* L.
- **pebrot** *m. fig.* Nas vermell. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
- **pebrot** *m. fig.* Resposta desagradable per al qui la rep; contesta de burla o de desaire; especialment negativa a allò que altri demana. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
- **pebrotejar** *v. tr.* Respondre malament, donar un pebrot. [DCVB]. *Capsicum annuum* L.
- **pebrots** *m. pl. vulg.* Testicles. [DIGEC]; [DIEC]. *Capsicum annuum* L.
- **petaca** *f.* Botella aplatada, de forma semblant a una petaca. [DIGEC]; [DIEC]. *Nicotiana tabacum* L.
- **pita** *f.* Teixit d'ordit de pèl de cabra i tramat de cotó, llustrós, usat per a folres de mànigues en els vestits d'home. [DIGEC]; [DIEC]. *Agave americana* L.

- **pita esponja** *f.* Roba de seda rentable, teixida en cru, amb lligat de plana. [DIGEC]; [DIEC]. *Agave americana* L.
- **tomacada** *f.* Cop de tomàquet. [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **tomàquet de mar** *m.* Invertebrat cnidari de la classe dels zoantaris, de color roig encès i amb les vores del disc de color blau (*Actinia equina*). [DIEC]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **tomàtiga** *f.* Cop violent [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **tomàtiga** *f.* Embriaguesa [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **tomàtiga** *f.* Prostituta [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **tomàtiga** *f.* Refredat fort [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **tomàtiga** *f.* Vulva [DCVB]. *Lycopersicon esculentum* L.
- **traspontí** *m.* Espècie de matalasset molt fort, que s'omple de fulles de la panolla de blat de moro o de palla, i posant-ne dos o tres serveixen de màrfega. [LABÈRNIA: «traspontí, trasportí»]. *Zea mays* L.
- **xocolata** *f.* *fig. humorísticament.* Fang o femta clara (Empordà, Men.). «Portar xocolata a l'hort»: portar-hi fems. [DCVB]. *Theobroma cacao* L.
- **xocolate de bóta** *m.* Fargalada (València). [DCVB]. *Theobroma cacao* L.
- **xocolatera** *f.* Calçat d'home, sabata alta com mitja bota de cavalcar (or.). [DCVB]. *Theobroma cacao* L.
- **xocolat moro** *m.* Regalèssia negra (Maestrat). [DCVB]. *Theobroma cacao* L.

APÈNDIX 6

Capsicum annuum L.

La diversificació de bon començament assolida pels noms que en la llengua catalana serveixen per a denominar el *Capsicum annuum*, originats principalment per la confusió produïda per la doble atribució als ètims llatins *pigmentum* i *pepper*, conjuntament amb la recreació metafòrica tan afavorida pels trets varietals, han portat a una gran variació de denominacions (morfològiques, fòniques i lèxiques).

En tot cas, l'abundància de noms també és un bon indicatiu de la integració assolida. Aquí no ha costat gaire de redactar un apartat especial que, al marge de la classificació habitual de la fitxa corresponent que hem fet de totes les espècies, contemplés altres trets que expliquin la complexitat de la lexicografia recollida.

ANÀLISI DELS NOMS I ACCEPCIONS DEL *Capsicum annuum*.

Classificació segons l'ètim:⁹³

- a) Denominacions basades en *pebre*.

pebràs m.

pebrasser m.

pebre m.

pebre bord m.

pebre coent m.

pebre de banya de cabra m.

pebre de banyeta m.

pebre de cirereta m.

pebre de fer pebre m.

pebre de flamarada de llum m.

pebre de gall m.

⁹³ Com que els parlants consideren les varietats dolces com a genèriques, aquí no fem distinció i agrupem els noms genèrics i varietals. Tampoc no fem distinció entre planta i fruit, donada la generalització en aquesta planta de les sinèdoques. Per a denominar els cinc apartats resultants fem servir el criteri emprat a Martines, *Canvi lèxic*: 39-44.

pebre de la reina m.
pebre de la senyora m.
pebre de les Índies m.
pebre de llengüeta m.
pebre de morro de bou m.
pebre de quatre caires m.
pebre de quatre cantons m.
pebre de quatre cornalons m.
pebre de Sóller m.
pebre d'esperó m.
pebre de tap de corti m.
pebre de tets m.
pebre dolç m.
pebre-domàtiga m.
pebre envidriat m.
pebre fort m.
pebre gros m.
pebre llarg m.
pebre morisc m.
pebre negre m.
pebrer m.
pebrera f.
pebrer de banyeta m.
pebrer de morro de bou m.
pebrerera f.
pebrereta f.
pebre roig m.
pebrerot m.
pebrerota f.
pebre sevillà m.
pebreta f.
pebreter m.
pebre verd m.
pebre vermell m.

pebre vidriat m.

pebrina f.

pebrinera f.

pebrot m.

pebrot coent m.

pebrot de molsa m.

pebrot de morro de bou m.

pebrot dolç m.

pebroter m.

pebrotera f.

pebrot llarg m.

pebrot picant m.

pebrot roig m.

pebrot verd m.

pebrot vermell m.

b) Denominacions basades en *pimentó*.

pemintó m.

piment m.

pimentera f.

pimentó m.

pimentonera f.

c) Variants amb encreuament *pebre x pimentó*.

pibentó m.

primentó m.

prebentó m.

pribentó m.

prementó m.

d) *Bajoca*.

bajoca f.

bajoca dolça f.

bajoca coenta f.

e) Altres denominacions (aplicades, sobretot, al fruit coent).

aga f.

asnauixe m.

bisolet m.

bitxer m.

bitxera f.

bitxo m.

bitxo picant m.

capsa f.

- ***carolet m.***

- ***cirereta f.***

citró m.

coent m.

coguentera f.

coral m.

coral de jardins m.

coralera f.

coralet m.

coraletera f.

corall de jardins m.

corneta f.

corolí m.

ditet m.

guinda f.

morro de vedell m.

morrut m.

nyora f.

nyoreta f.

pesteta f.

pestetera f.

viró m.

vironet m.

virot m.

vissó m.

vit m.

vitet m.

xili m.

xile m.

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

APÈNDIX 7

Phaseolus vulgaris L.

Classificació dels noms de la planta segons els criteris populars, sense fer distinció de planta, fruit o llavor, per tal d'incloure tots els que tenen un possible origen sinecdòquic.

- a) noms referits a la forma o a la consistència del gra o bessó del llegum:
- **bajoca seca** *f.* [bisbat de Tortosa] (*Atlas B. T.* 311).
 - **bajocó** *m.* ‘garrofó’ (*Diccionari valencià* 227).
 - **fesol confit** *m.* ‘és gros, rodó, vermellós i molt bo [Campanet]’ (*DCVB* V 834), de la forma d’un confit.
 - **fesol de corfa i molla** *m.* ‘és petitet, rodonenc, blanc i tendre, molt bo, i es menja el gra i la clovella [Sueca, Cullera]’ (*DCVB* V 833).
 - **fesol de cuc** *m.* ‘té la bajoca llarga fins a tres pams [Artà]’ (*DCVB* V 833).
 - **fesol de renyó** *m.* ‘és molt gros, blanc, corbat com un renyó, i molt bo [València, Ribera del Xúquer]’ (*DCVB* V 833).
 - **fesol-fava** *m.* ‘varietat de mongeta que es fa molt grossa, de vegades tant com una fava [Mallorca]’ (*DCVB* V 835).
 - **fesol garrofó** *m.* ‘varietat de fesol gran, blanc i molt pla’ (*Diccionari valencià* 1031).
 - **fesol planell** *m.* ‘és d’una espècie particular *Phaseolus compressus* caracteritzada per la forma aplanada [or., occ.]’ (*DCVB* V 833).
 - **fesol sec** *m.* [bisbat de Tortosa] (*Atlas B.T.* 311).
 - **fesola** *f.* ‘varietat grossa de fesol’ (*Diccionari valencià* 955); ‘llegum semblant al fesol o mongeta, però més gros i primerenc que el fesol ordinari [La Pobla de Lillet]’ (*DCVB* V 834).
 - **fesola llobinera** *f.* ‘varietat de fesoles granades que semblen llobins [La Jonquera]’ (*DCVB* V 834).
 - **fesolet** *m.* (*Flora de Catalunya* II 166); dim. esp. ‘llegum de la planta *Dolichos melanophthalmos* [or., occ.]’ (*DCVB* V 835).

- **fesolí** m. dim. ‘fesol de casta petita [Mallorca]’ (*DCVB* V 835).
- **monget** f. ‘mongeta petita’
- **mongeta de confit** f. ‘llegum de l’espècie *Phaseolus sphericus*, que és gros i rodó com un confit’ (*DCVB* VII 537).
- **mongeta de la balança** f. ‘llegum grosset, de bajoca llarga, que ja madura pel mes de maig i es menja verda’ (*DCVB* VII 537).
- **mongeta de la mitja lluna** f. (*Flora de Catalunya* II 165); (*DCVB* VII 537).
- **mongeta de la torteta** f. (*Flora de Catalunya* II 165)
- **mongeta del ganxet** f. (*Flora de Catalunya* II 165)
- **mongeta favatera** f. ‘llegum planer a manera de fava’ ’ (*DCVB* VII 537).
- **mongeta nana** f. (*DCVB* VII 537).

b) noms indicatius del color o el dibuix:

- **dragona blanca** f. ‘mongeta nana’ (*DCVB*); nom segurament d’origen metafòric, com el de *dragones* aplicat a les taques als ulls dels cavalls, que pot recordar la imatge d’un dragó prenent el sol en una paret.
- **fesol blanc** m. ‘fesol tendre’ (*Diccionari valencià* 955); ‘és fi, de moltes bajoques, de color molt blanc’ (*DCVB* V 833).
- **fesol caragirat** m. (*Flora de Catalunya* II 166).
- **fesol de careta** m. ‘és de bajoca molt llarga, petit, rodonet, blavós, amb una taqueta negra a un extrem [Tortosa, València, Sueca, Cullera] (*DCVB* V 833).
- **fesol de garrofa** m. ‘és de color negrós amb taques roges, molt bo [València] (*DCVB* V 833).
- **fesol negre** m. ‘és de color fosc, no tan bo com el blanc, i es menja amb la clovella’ (*DCVB* V 833).
- **fesol pigall** m. *pigall* : ‘que té pigues o taques’; ‘el que té més d’un color [Pallars]’ (*DCVB* V 833).
- **fesol roig** m. ‘fa la bajoca molt llarga, de vegades de més de dos pams, amb més de vint bessons’ (*DCVB* V 833).
- **mongeta blanca** f. ‘la de gra llarg, prim i blanc’ (*DCVB* VII 537).

- **mongeta bonica** *f.* ‘que té taques de molts colors [occ.]’ (*DCVB* VII, 537).
- **mongeta d’endiana** *f.* ‘que té taques de molts colors [Mallorca]’ (*DCVB* VII 537).
- **mongeta d’ou de canari** *f.* ‘és de bessó pintat [Artà]’ ’ (*DCVB* VII 537).
- **mongeta de confit blanc** *f.* ‘mongeta de color blanc amb dos pics negres a l’ull’ (*DCVB* VII 537).
- **mongeta de confit vermell** *f.* ‘mongeta de confit, de fons vermell i un pic blanc a l’ull’ (*DCVB* VII 537).
- **mongeta de formiga** *f.* ‘fa el bessó menut i la cella és una ratlleta negra en forma de formiga [Artà]’ ’ (*DCVB* VII 537).
- **mongeta facciosa** *f.* ‘és de bessó groc i tavella vermella’ (*Diccionari* Aguiló).
- **mongeta fogoneu** *f.* ‘varietat de mongeta llarguera, de la qual n’hi ha de negres i de blanques’ ’ (*DCVB* VII 537).
- **mongeta de la torteta** *f.* (*Flora de Catalunya* II 165); ‘de l’espècie *Phaseolus compressus*, de llegum gros i planer a manera de fava’ (*DCVB* VII 537).
- **mongeta mora** *f.* ‘té el gra vermellós vinós [Manresa]’ (*DCVB* VII 537).
- **mongeta negra** *f.* ‘varietat de mongeta de color negrós i de forma llarguera [Mallorca]’ (*DCVB* VII 537).
- **mongeta vermella** *f.* ‘la que té el gra vermellós, i correspon a l’espècie *Phaseolus multiflorus* (*Flora Bal.*)’ (*DCVB* VII 537).

c) noms de condicions de la planta o del conreu:

- **fesol caragolí** *m.* ‘de l’espècie *Phaseollus caracalla*, originària de la Índia’ (*DCVB* V 833) de la forma com s’enfila pels aspres.
- **fesol de ganxet** *m.* ‘varietat de fesol que no fa fils per a enramarse’ (*DCVB* V 833).
- **fesol de la botgeta** *m.* ‘és petit rodó, vermellet [Ribagorça, Ribera del Xúquer]’ (*DCVB* V 833), el nom li deu venir del significat de *botja* ‘mata petita’.

- **fesol quarantè** *m.* ‘és una classe de fesols que es fan en poc temps, de manera que als quaranta dies ja tenen tavelles [Ribagorça]’ (*DCVB V 833*).
- **fesola de l’abundància** *f.* ‘una varietat de fesola que no s’aspra i que produeix molt [Llofriu]’ (*DCVB V 834*).
- **mongeta de jardí** *f.* ‘és l’espècie *Phaseolus lunatus* ssp *macrocarpus*’ (*DCVB VII 537*).
- **mongeta de l’abundància** *f.* ‘és de tavel·la petita i no fa fils [Cerdanya]’ (*DCVB VII 537*).
- **mongeta del ganxet** *f.* ‘que no fa fils en enramar-se’ (*DCVB VII 537*).
- **mongeta del grapat** *f.* ‘és l’espècie *Phaseolus oblongus*’ (*DCVB VII 537*).
- **mongeta del vermar** *f.* ‘té un gra rodó de color rosa [Manresa]’ (*DCVB VII 537*), que deu collir-se en temps de veremar, o que es planta entre la vinya.
- **mongeta nana** *f.* (*Flora de Catalunya II 165*); (*DCVB VII 537*).
- **mongeta setsetmanera** *f.* (*Flora de Catalunya, II, 165*); ‘llegum de l’espècie *Phaseolus tumidus*’ (*DCVB VII 537*).
- **mongeta terrera** *f.* (*Flora de Catalunya II 165*)
- **mongeta vinyetaire** *f.* ‘la de secà que es fa entre vinyes’ (*DCVB VII 537*).

d) noms determinatius de procedència:

- **fesol banyolí** *m.* (*Flora de Catalunya II 166*); ‘llegum de diferent espècies del gènere *Dolichos* [Olot, Empordà, Mallorca]’ (*DCVB V 833*).
- **fesol del Pinet** *m.* ‘és llarguer, amb les puntes rodones, corbadet i de molt bona qualitat [València, Gandia]’ (*DCVB V 833*).
- **fesol jueu** *m.* ‘és molt bo, blanc [Campanet, Petra]’ (*DCVB V 834*).
- **fesol mancofí** *m.* ‘és menut i poc cuitor, típic de Moncofa’ (*DCVB V 833*).
- **fesol monquerí** *m.* potser de Montcada, Alzira?
- **fesol moro** *m.* ‘és petit i groguenc, procedent de la Índia [València]’ (*DCVB V 833*).

- **mongeta algerina** *f.* ‘no fa fils i es menja amb la clovella [Artà]’ (DCVB VII 537).
- **mongeta banyolina** *f.* ‘varietat de llegum que té la tavella prima, llarga, i el gra verdós’ (DCVB VII 537).
- **mongeta catalana** *f.* ‘de l’espècie *Phaseolus tumidus*’ (DCVB VII 537).
- **mongeta de Montmeló** *f.* (*Flora de Catalunya* II 165) o **mongeta montmelona** (DCVB VII 537).
- **mongeta de Parets** *f.* ‘fesol planell’ (DCVB VII 537).
- **mongeta manresana** *f.* ‘és fàcil de coure, però menys fina que les ordinàries [occ.]’ (DCVB VII 537).
- **mongeta nana catalana** *f.* (*Flora de Catalunya* II 165)
- **mongeta tarragonina** *f.* (DCVB VII 537).

e) noms específics de varietat:

- **garrofó** *m.* ‘varietat de fesol gran, blanc i molt pla’ (*Diccionari valencià* 1031).
- **bajocó** *m.* ‘garrofó’ (*Diccionari valencià* 227)
- **dragona blanca** *f.*
- **fesol amonquili** [Ribera de Xúquer] o **fesol monqueli** [Gandia] *m.* ‘varietat de fesol llarguer, blanc, grosset, de bon sabor’ (DCVB V 833). *amonquili*: ‘varietat d’arròs *amonquili*, [València]... és més petit i no gaire bo, i ja no es cultiva gaire perquè sovint falla’ (DCVB).
- **fesol monquerí** *m.* ‘és més curtet que el del Pinet, i té les puntetes esclafades [València]’ (DCVB V 833).

f) noms de condicions i qualitats de la cuina o de la taula:

- **fesol carner** *m.* ‘de l’espècie *Dolichos sinensis*, abundant a Catalunya’ (DCVB V 834), potser per la guarnició de la carn.
- **f. de desfer** *m.* v. **fesol tendre** (*Diccionari valencià* 955).
- **f. del confit** *m.* ‘fesol gros i rogenic’ (*Diccionari valencià* 955)
- **fesol rèneg** *m.* ‘varietat de fesol que, encara que sigui granat, se sol menjar amb la tavella [El Vendrell]’ (DCVB), però *rèneg* suggereix poca qualitat a la taula.

- **fesol tendre** *m.* ‘llavor encara tendra de la fesolera, que es consumeix sense tavella’ (*Diccionari valencià* 955).
- **mongeta de la reina** *f.* v. **mongeta de pasta reial**.
- **mongeta de pasta reial** *f.* ‘llegum de l’espècie *Phaseolus haematocarpus*, rodó un poc aplanat, amb la bajoca un poc pintada de blanc i vermell [Mallorca]’ (*DCVB* VII 537).
- **mongeta per a desgranar** *f.* ‘la que se li treu la tavella abans de cuinar’.
- **mongeta rena** *f.* [Menorca] (*DCVB* VII, 537),. v. **mongeta rènega**.
- **mongeta rènega** *f.* (*Flora de Catalunya* II 165) v. **fesol rènec**.
- **mongeta seca** *f.* (*en pl.*) ‘mongeta blanca, cuita amb el seu propi brou i escorreguda’.
- **mongeta tendra** *f.* ‘la que es cuina verda i amb tavella sense desgranar’
- **seca** *f.* (*en pl.*) v. **mongeta seca**.

g) noms que designen el conjunt de tavella i gra:

- **bajoc** *m.* ‘masculinització de bajoca’ (*DCVB*).
- **bajoca** *f.* ‘fesol tendre que es consumeix amb tavella’ (*Diccionari valencià* 226).
- **bajoca garrofal** *f.* ‘bajoca grossa i plana’ (*DCVB*).
- **bajoca tendra** *f.* [bisbat de Tortosa], (*Atlas B. T.* 256).
- **bajocó** *m.* ‘varietat de bajoca o mongeta molt fina’ (*DCVB*).
- **bajoqueta** *f.* ‘mongeta verda (*DCVB*). ‘bajoca’ (*Diccionari valencià* 227).
- **fesol de careta** *m.* ‘varietat de bajoca molt llarga, xicoteta, redona i blavosa, amb una taca negra en un extrem (*Diccionari valencià* 955).
- **fesol de corfa i molla** *m.* ‘és petitet, rodonenc, blanc i tendre, molt bo, i es menja el gra i la clovella [Sueca, Cullera]’ (*DCVB* V 833).
- **fesol de garrovetà** *m.* ‘varietat de fesol que es menja tendre amb la bajoca [Menorca]’ (*DCVB* V 834).
- **fesol rènec** *m.* ‘varietat de fesols que, encara que estiguin granats, se solen menjar amb la tavella’ (*DCVB*).

- **fesol sec** *m.* ‘llavor seca de la fesolera, que es consumeix amb tavella’ (*Diccionari valencià 955*).
- **fesol tendre** *m.* [*bisbat de Tortosa*], (*Atlas B. T. 256*).
- **fesola** *f.* ‘mongeta tendra, amb la tavella [Urgell, Segarra]’ (*DCVB V 834*).
- **fesola amb palla i gra** *f.* ‘la que es cull i cou granada però encara verda, i es menja amb la tavella [Palafrugell]’ (*DCVB V 834*).
- **fesolina** *f.* ‘mongeta tendra, fesola verda amb tavella i gra [Palafrugell]’ (*DCVB V 835*).
- **mongeta tendra** *f.* sinònim de bajoca.
- **tavella** *f.* [*bisbat de Tortosa*], (*Atlas B. T. 256*).

h) noms només de la planta:

- **bajoquera** *f.* ‘fesolera’ (*Diccionari valencià 227*); ‘mongetera, la planta que fa bajoques’ (*DCVB*).
- **fesolar** *m.* [*bisbat de Tortosa*], (*Atlas B. T. 312*).
- **fesolassa** *f.* ‘mata de fesolera de la que s’ha tret el llegum’
- **fesoler** *m.* ‘fesolera’ (*Diccionari valencià 955*).
- **fesolera** *m.* ‘planta herbàcia anual de fruits en llegum de la família de les fabàcies (*Phaseolus vulgaris*)...’ (*Diccionari valencià 955*).
- **mongetera**
- **mongetera filaire** *f.* ‘que s’emparra’.
- **mongetera nana** *f.* ‘la que no s’emparra’.
- **mongetera vermella** *f.* ‘de flors abundants, vermelles, que es cultiva pel fruit i també com a planta ornamental’.
- **mota de fesol** *f.* [*bisbat de Tortosa*], (*Atlas B. T. 312*).
- **planta del fesol** *f.* [*bisbat de Tortosa*], (*Atlas B. T. 312*).

i) noms estàndards referits tant a la planta com al fruit:

- **fesol** *m.* ‘llegum de la plantes del gènere *Phaseolus*, i, principalment del *Phaseolus vulgaris* L. «e menys lo prehen / que un fesol», *Spill 529*; «per un cortà i mij de lletilles y un de fasols», doc. any 1588 [Miret *Templers 582*]; «Viandes inflants axi com són faves, fasols», *Cauliach Coll.*, ll. VI, d. 2^a, c. 7 (*DCVB V 833*).

- **mongeta** *f.* 'llegum de diferent espècies del gènere *Phaseolus*, i principalment del *Phaseolus vulgaris* L. [or., occ., bal.]' (DCVB VII 537).

j) productivitat metafòrica:

- **bajoc -a** *adj. i m. i f.* 'babau, bonàs, calçasses' (*Diccionari valencià* 226).

- **enfilarse com una mongetera** *loc.* 'pujar molt ràpidament' (DCVB VII 537).

- **fer la fesolada** *loc. fig.* a algú: 'enterrar-lo, portar-lo al cementiri [Rocabruna]' (DCVB V 834).

- **fesol** *m.* *fig.* 'enze, curt d'enteniment [Camp de Tarragona]' (DCVB V 834).

- **fesol** *m.* 'pèsol, llegum del gènere *Pisum*' (DCVB V 834).

- **mastegar fesols** *loc.* 'parlar entre dents, sense dir les coses clares [Mallorca]' «si en parlan, heu fan com qui mastega fasols», La Roqueta 43; «diu quatre paraules mastegant fesols», Ignorància. 32 (DCVB V 834).

- **mirar-se com els fesols** *loc.* 'mirar-se de mal ull, tenir-se aversió una persona amb una altra [Mallorca]' (DCVB V 834).

- **mongeta** *f.* 'caragol petit, blanc o grisenc, retxat, molt gustós [Penedès, Ciutadella]' (DCVB VII 537).

- **mongetes** *f. pl.* 'el menjar; l'aliment de l'home' «hi esperava l'hora de les mongetes», Pons *Auca*, «cal treballar per guanyar-se les mongetes» (DCVB VII 537).

- **Sant Fesoler** *m.* 'nom humorístic que es dóna a Sant Cristòfol, perquè la seva festa s'escau el dia dedicat a sembrar els fesols [Calasseit]' (DCVB V 834).

- **setmana fesolera** *f.* 'la setmana que s'acostuma a sembrar els fesols, com diu el refrany «de Sant Joan a Sant Pere, la setmana fesolera» [Camp de Tarragona]' (DCVB V 834).

APÈNDIX 8

NUMERACIÓ DE LES ESPÈCIES

Les 445 espècies incloses al cedulari, numerades per ordre alfabètic.

1. *Abarema cochliacarpus* (Gomes) Barneby & J. W. Grimes.
2. *Abies balsamea* (L.) Mill.
3. *Abies concolor* (Gordon) Lindley ex Hildebrand.
4. *Abies grandis* (Douglas ex D. Don) Lindley.
5. *Abies procera* Rehder.
6. *Abuta rufescens* Aubl.
7. *Acacia farnesiana* (L.) Willd.
8. *Acca sellowiana* (Berg.) Burret.
9. *Acer negundo* L.
10. *Acer saccharum* Marshall.
11. *Acmella oleracea* (L.) R. K. Jansen.
12. *Acrocomia aculeata* (Jacq.) Lodd ex Mart.
13. *Adelia ricinella* L.
14. *Adiantum pedatum* L.
15. *Aesculus pavia* L.
16. *Agave americana* L.
17. *Agave rigida* Mill.
18. *Agave sisalana* Perrine ex Engelm.
19. *Agave tequilana* Weber.
20. *Ageratum houstonianum* Mill.
21. *Agrianthus campestris* Mart. ex DC.
22. *Albertinia brasiliensis* K. P. J. Sprengel.
23. *Albizia guachapele* Kunth.
24. *Aldina heterophylla* Spruce ex Benth.
25. *Almeidea guyanensis* Pulle.
26. *Amaranthus australis* (A. Gray) Sauer.
27. *Amaranthus blitoides* S. Wats.
28. *Amaranthus caudatus* L.
29. *Amaranthus deflexus* L.
30. *Amaranthus muricatus* (Moq.) Hieron.
31. *Amaranthus retroflexus* L.
32. *Amaranthus tricolor* L.
33. *Amaryllis formosissima* L.].
34. *Amaryllis vittata* L'Hér.
35. *Ambrosia peruviana* Willd.
36. *Amorpha fruticosa* L.
37. *Amyris elemifera* DC.
38. *Anacardium occidentale* L.
39. *Ananas comosus* (L.) Merr.
40. *Anaphalis margaritacea* (L.) Benth. & Hook.f.
41. *Andira araroba* Aguiar.
42. *Angostura trifoliata* (Willd.) T. S. Elias.
43. *Aniba venezuelana* Mez
44. *Annona cherimola* Mill.
45. *Annona glabra* L.
46. *Annona muricata* L.
47. *Annona reticulata* L.
48. *Annona squamosa* L.
49. *Anredera cordifolia* (Kunth) Baill.
50. *Anthurium acaule* (Jacq.) Schott.

51. *Apeiba tibourbou* Aubl.
52. *Apocynum cannabinum* L.
53. *Aporocactus flagelliformis* Lem.
54. *Aquartia aculeata* Jacq.
55. *Arachis hypogaea* L.
56. *Araucaria angustifolia* Kuntze.
57. *Araucaria araucana* (Molina) K. Koch.
58. *Araujia sericifera* Brot.
59. *Arethusa bulbosa* L.
60. *Argemone mexicana* L.
61. *Aristolochia anguicida* L.
62. *Aristolochia labiata* Willd.
63. *Aristolochia serpentaria* L.
64. *Arracacia xanthorrhiza* Bancr.
65. *Aspidosperma quebracho-blanco* Schltr.
66. *Aster pilosus* Willd.
67. *Aster sedifolius* L.
68. *Aster squamatus* (Spreng.) Hieron.
69. *Astrocaryum ayri* Mart.
70. *Astronium graveolens* Jacq.
71. *Attalea maripa* (Aubl.) Mart.
72. *Bactris gasipaes* Kunth.
73. *Bactris piritu* (Karst) Wendl.
74. *Bagassa guianensis* Aubl.
75. *Bauhinia forficata* Link.
76. *Bauhinia microstachya* (Raddi) J. F. Macbr.
77. *Begonia discolor* R. Br.
78. *Begonia semperflorens* Link.
79. *Bertholletia excelsa* Humb. & Bonpl.
80. *Bidens aurea* (Aiton) Sherff.
81. *Bidens frondosa* L.
82. *Bidens subalternans* DC.
83. *Bixa orellana* L.
84. *Bomarea salsilla* (Mirb.) Vell.
85. *Bougainvillea aurantiaca* Bouillon.
86. *Bougainvillea spectabilis* L.
87. *Bouvardia ternifolia* (Cav.) Schltld.
88. *Bowdichia virgilioides* Kunth.
89. *Brahea armata* S. Watson.
90. *Bromelia hemisphaerica* Lamarck.
91. *Bromelia karatas* L.
92. *Bromelia pinguin* L.
93. *Bromelia serra* Griseb.
94. *Brotera persica* Spreng.
95. *Buddleja globosa* Hope.
96. *Bursera gummifera* Jacq.
97. *Byrsonima crassifolia* (L.) Kunth.
98. *Cabomba aquatica* Aubl.
99. *Cactus grandiflorus* L.
100. *Caesalpinia coriaria* (Jacq.) Willd.
101. *Caesalpinia echinata* Lam.
102. *Caesalpinia gilliesii* (Hook.) D. Dietr.
103. *Caesalpinia spinosa* (Molina) Kuntze.
104. *Caladium bicolor* Vent.
105. *Calceolaria integrifolia* L..
106. *Calocedrus decurrens* (Torr.) Florin.
107. *Calophyllum brasiliense* L. Cambess.
108. *Calycanthus floridus* L.
109. *Campomanesia guaviroba* (DC) Kiaersk.
110. *Campsis radicans* (L.) Seem.

111. *Canella alba* Murr.
112. *Canna indica* L.
- 113. *Capsicum annuum* L.**
114. *Capsicum villosum* Sendtn.
115. *Carapa guianensis* Aubl.
116. *Carica papaya* L.
117. *Cariniana legalis* R. Knuth.
118. *Carludovica palmata* Ruiz & Pav.
119. *Carya illinoensis* (Wangenh.) K. Koch.
120. *Carya ovata* (Mill.) K. Koch
121. *Casimiroa edulis* La Llave & Lex.
122. *Cassia acisperma* Schrank.
123. *Cassia corymbosa* Lam.
124. *Castilla elastica* Cerv.
125. *Catalpa bignonioides* Walter.
126. *Cecropia peltata* L.
127. *Cedrela odorata* L.
128. *Ceiba insignis* Kunth.
129. *Ceiba pentandra* (L.) Gaertn.
130. *Ceiba speciosa* Ravenna.
131. *Celtis occidentalis* L.
132. *Cephaelis ipecacuanha* Botero
133. *Cereus jamacaru* DC.
134. *Cereus peruvianus* (L.) Miller.
135. *Cereus speciosissimus* DC.
136. *Cestrum elegans* (Brongn. ex Neumann) Schldtl.
137. *Cestrum parqui* L'Hér.
138. *Chamaecyparis lawsoniana* (A. Murray) Parl.
139. *Chamaedorea tepejilote* Liebm.
140. *Chenopodium ambrosioides* L.
141. *Chenopodium botrys* L.
142. *Chenopodium quinoa* Willd.
143. *Chiococca alba* (L.) Hitchc.
144. *Chlorocardium rodiei* (Schomb.) Rohwer et al.
145. *Chloroleucos tortum* Pittier.
146. *Chondrodendron tomentosum* Ruiz & Pav.
147. *Chrysobalanus icaco* L.
148. *Chuquiraga jussieui* J. F. Gmel.
149. *Cinchona officinalis* L.
150. *Citrus aurantium* L. varietat *curassaviensis*.
151. *Citrus x paradisi* Macfad.
152. *Clusia arrudea* Planch & Triana
153. *Coccothrinax miraguama* (Kunth) Becc.
154. *Cocos nucifera* L.
155. *Conanthera campanulata* Lindl.
156. *Convolvulus mechoacanna* L.
157. *Conyza bonariensis* (L.) Cronquist.
158. *Conyza canadensis* (L.) Cronquist.
159. *Conyza coronopifolia* Kunth.
- 160. *Conyza sumatrensis* (Retz) E. Walker.**
161. *Copaifera officinalis* L.
162. *Copernicia prunifera* (Mill.) H. Moore.
163. *Cordia alliodora* (Ruiz & Pav.) Oken.
164. *Coreopsis tinctoria* Nutt.
165. *Cortaderia selloana* (Schult. & Schult.f.) Asch & Graebn.
166. *Couma guianensis* Aubl.
167. *Coutarea latiflora* DC.
168. *Crescentia cujete* L.
169. *Crinodendron patagua* Mol.
170. *Croton eluteria* (L.) W. Wright.

171. *Crudia parivoa* DC.
172. *Cucurbita ficifolia* Bouché.
173. *Cucurbita maxima* Duchesne,
174. *Cucurbita melopepo* L.
175. *Cucurbita moschata* Duchesne.
176. *Cuphea llavea* Lex.
177. *Cupressus arizonica* Greene.
178. *Cupressus lusitanica* Lindl. ex Parl.
179. *Cupressus macrocarpa* A. Cunn.
180. *Cyphomandra betacea* (Cav.) Sendtn.
181. *Dahlia variabilis* Desf.
182. *Dalbergia glomerata* Hemsl.
183. *Dalbergia nigra* Allemao.
184. *Dalbergia retusa* Hemsl.
185. *Datura arborea* L.
186. *Datura metel* L.
187. *Datura sanguinea* Ruiz et Pav.
188. *Datura stramonium* L.
189. *Datura suaveolens* L.
190. *Declieuxia aristolochia* Mart.
191. *Dendropanax arboreus* (L.) Decne & Planch.
192. *Dionaea muscipula* Sol. ex J. Ellis.
193. *Dioscorea rífida* L.
194. *Diospyros virginiana* L.
195. *Diphysa punctata* Rydb.
196. *Dipteryx odorata* (Aubl.) Willd.
197. *Disocactus speciosus* (Cav.) Barthlott.
198. *Dorstenia cayapia* Vell.
199. *Eichhornia crassipes* (Mart.) Solms.
200. *Elodea canadensis* Michx.
201. *Enterolobium contortisiliquum* (Vell.) Morong.
202. *Epiphyllum speciosum* (Bonpland) Cav.
203. *Erythraea chilensis* Pers.
204. *Erythrina crista-gallis* L.
205. *Erythroxylon coca* Lamarck.
206. *Escallonia angustifolia* C. Presl.
207. *Eucryphia cordiflora* Cav.
208. *Eugenia uniflora* L.
209. *Euphorbia pulcherrima* Willd. ex Klotzsch.
210. *Eustephia coccinea* Cav.
211. *Euterpe edulis* Mart.
212. *Exogonium purga* Lindl.
213. *Eysenhardtia polystachia* (Ortega) Sarg.
214. *Ficus elastica* Roxb. ex Hornem.
215. *Ficus populnea* Willd.
216. *Fitzroya cupressoides* I. M. Johnst.
217. *Fuchsia magellanica* Lam.
218. *Gaillardia pulchella* Foug.
219. *Gelsemium sempervirens* L.
220. *Genipa americana* L.
221. *Geoffroea decorticans* (Hook. & Arn.) Burkart.
222. *Geoffroea jamaicensis* (Wright.) Urb.
223. *Geoffroea violacea* (Aubl.) Pers.
224. *Gesneria humilis* L.
225. *Girocarpus americanus* Jacq.
226. *Gleditsia triacanthos* L.
227. *Godoya obovata* Ruiz & Pav.
228. *Gomphrena globosa* L.
229. *Guadua angustifolia* Kunth.
230. *Guadua weberbaueri* Pilger.

231. *Guayacum officinale* L.
232. *Haematoxylon brasiletto* H. Karst.
233. *Haematoxylon campechianum* L.
234. *Hamamelis virginiana* L.
235. *Hamelia patens* Jacq.
236. *Helianthus annuus* L.
237. *Helianthus tuberosus* L.
238. *Heliotropium arborescens* L.
239. *Heliotropium peruvianum* L.
240. *Hernandia jamaicensis* Britton & Harris.
241. *Hevea brasiliensis* Muell.
242. *Hibiscus elatus* SW.
243. *Hippomane mancinella* L.
244. *Hydrastis canadensis* L.
245. *Hydrocotyle bonariensis* Lam.
246. *Hylocereus undatus* (Haworth) Britton & Rose.
247. *Hymenaea courbaril* L.
248. *Ilex paraguariensis* A. St. Hil.
249. *Inga edulis* March.
250. *Ipomoea alba* L.
251. *Ipomoea batatas* Lam.
252. *Ipomoea carnea* Jace.
253. *Ipomoea indica* (Burm. F.) Merr.
254. *Ipomoea purpurea* (L.) Roth.
255. *Iva frutescens* L.
256. *Jacaranda mimosifolia* D. Don.
257. *Jatropha curcas* L.
258. *Juglans nigra* L.
259. *Juniperus virginiana* L.
260. *Krameria triandra* Ruiz López & Pavón.
261. *Lagenaria vulgaris* Ser.
262. *Laguncularia racemosa* (L.) C. F. Gaernt.
263. *Lantana camara* L.
264. *Lecythis usitata* Miers.
265. *Leopoldinia piassaba* Wallace.
266. *Lippia nodiflora* Kunth.
267. *Lippia triphylla* Kunth.
268. *Liquidambar styraciflua* L.
269. *Liriodendron tulipifera* L.
270. *Lophophora williamsii* (Lem. ex Salm. Syck.) J. M. Coult.
271. *Lycopersicon esculentum* L.
272. *Lysiloma acapulcensis* (Kunth) Benth.
273. *Maclura pomifera* (Raf.) Schneid.
274. *Maclura tinctoria* (L.) D. Don ex Steud.
275. *Madia sativa* Mol.
276. *Magallana trialata* Suessung.
277. *Magnolia grandiflora* L.
278. *Mahonia aquifolium* (Pursh) Nutt.
279. *Malpighia emarginata* L.
280. *Mammea americana* L.
281. *Mammillaria sheldonii* (Britton & Rose) Boed.
282. *Mandevilla laxa* (Ruiz & Pav.) Woodson.
283. *Manihot esculenta* Crantz.
284. *Manihot glaziovii* Muell. Arg.
285. *Manilkara bidentata* (A. DC.) A. Chev. 1932.
286. *Manilkara dissecta* Dubard.
287. *Manilkara zapota* (L.) P. Royen.
288. *Maranta arundinacea* L.
289. *Matisia cordata* Hump. & Bonpl.
290. *Mauritia flexuosa* L.

291. *Melochia corchorifolia* L.
292. *Menodora jaliscana* B. L. Turner.
293. *Mimosa pudica* L.
294. *Mirabilis jalapa* L.
295. *Monarda didyma* L.
296. *Monstera deliciosa* Liebm.
297. *Muehlenbeckia complexa* (A. Cunn) Meisn.
298. *Myrceugenia rufa* (Colla.) Skottsb. ex Kausel.
299. *Myristica bicuhyba* Schott ex Spreng.
300. *Myristica toba* Humb. & Bonpl.
301. *Myroxylon balsamum* (L.) Harms.
302. *Myroxylon pereirae* (Royle) Baillon.
303. *Nicotiana glauca* R.C. Graham.
304. *Nicotiana rustica* L.
305. *Nicotiana tabacum* L.
306. *Nierembergia hippomanica* Miers.
307. *Nothofagus antarctica* (G. Forst.) Oerst.
308. *Ochroma lagopus* Sw.
309. *Oenothera biennis* L.
310. *Opuntia ficus-indica* (L.) Miller.
311. *Opuntia soehrensii* Britton & Rose.
312. *Oxalis debilis* Humb. Bonpl et Kunth.
313. *Oxalis tuberosa* Molina.
314. *Pachyrhizus erosus* (L.) Urb.
315. *Panicum capillare* L.
316. *Parkinsonia aculeata* L.
317. *Parthenocissus inserta* (A. Kerner) Fritsch.
318. *Parthenocissus quinqueflora* (L.) Planchon.
319. *Passiflora caerulea* L.
320. *Passiflora edulis* Sims.
321. *Passiflora foetida* L.
322. *Paullinia cupana* Kunth.
323. *Persea americana* Mill.
324. *Petunia nyctaginiflora* Juss.
325. *Peumus boldus* Mol.
326. *Phaseolus caracalla* L.
327. *Phaseolus lunatus* L.
328. *Phaseolus vulgaris* L.
329. *Philodendron bipinnatifidum* Schott ex Endl.
330. *Phlox drummondii* Hook.
331. *Phytelephas macrocarpa* Ruiz & Pav.
332. *Phytolacca americana* L.
333. *Phytolacca decandra* L.
334. *Phytolacca dioica* L.
335. *Picramnia antidesma* Sw.
336. *Picramnia guianensis* (Aubl.) Jans.-Jac.
337. *Picrasma excelsa* (Sw.) Planch.
338. *Pilocarpus jaborandi* Holmes.
339. *Pimenta officinalis* Lindl.
340. *Pinus montezumae* Lamb.
341. *Pinus radiata* D. Don.
342. *Pinus strobus* L.
343. *Piscidia piscipula* (L.) Sarg.
344. *Platanus occidentalis* L.
345. *Plumeria rubra* L.
346. *Podophyllum peltatum* L.
347. *Polyanthes tuberosa* L.
348. *Polygala senega* L.
349. *Polylepis incana* Kunth.
350. *Polypodium callahuala* Ruiz.

351. *Populus balsamifera* L.
352. *Populus canadensis* Moench.
353. *Populus deltoides* Marshall.
354. *Portulaca grandiflora* Hook.
355. *Pouteria lucuma* (Ruiz & Pav.) Kuntze.
356. *Pouteria sapota* Jacq.
357. *Prosopis affinis* Sprengel.
358. *Prosopis juliflora* (Sw.) DC.
359. *Protium aracouchini* (Aubl.) March.
360. *Protium heptaphyllum* (Aubl.) March.
361. *Protium icicariba* March.
362. *Prunus americana* Marsh.
363. *Prunus serotina* Ehrh.
364. *Pseudotsuga menziesii* (Mirb) Franco.
365. *Psidium guajava* L.
366. *Psoralea glandulosa* L.
367. *Quassia amara* L.
368. *Quassia simarouba* L.
369. *Quercus rubra* L.
370. *Quercus velutina* Lamb.
371. *Quillaja saponaria* Molina.
372. *Rauvolfia tetraphylla* L.
373. *Rhamnus purshiana* DC.
374. *Rhipsalis baccifera* (J. S. Mueller) Stearn.
375. *Rhizophora mangle* L.
376. *Rhus juglandifolia* Willd. ex Roem. & Schult.
377. *Rhus toxicodendron* L.
378. *Rhus typhina* L.
379. *Robinia pseudoacacia* L.
380. *Robinia viscosa* L.
381. *Roystonea regia* (Kunth) O. F. Cock.
382. *Sabal palmetto* (Walt.) Lodd.
383. *Samanea saman* (Jacq.) Merr.
384. *Sargassum bacciferum* (Turner) C. Agarth.
385. *Sassafras officinale* Nees & Eberm.
386. *Scheelea princeps* (Mart.) Karst.
387. *Schinopsis balansae* Eng.
388. *Schinopsis lorentzii* (Griseb.) Engl.
389. *Schinus molle* L.
390. *Schinus terebinthifolius* Raddi.
391. *Schizanthus pinnatus* R. et P.
392. *Schkuhria pinnata* (Lam.) Kuntze ex Tell.
393. *Sechium edule* (Jacq.) Sw.
394. *Sequoia sempervirens* Endl.
395. *Simmondsia chinensis* (Link) C. K. Schneid.
396. *Sinningia speciosa* Baill.
397. *Smilax regelii* Killip & C. V. Morton.
398. *Solanum pseudocapsicum* L.
399. *Solanum tuberosum* L.
400. *Solenopsis longiflora* (L.) Almeida
401. *Solidago canadensis* L.
402. *Spigelia marylandica* L.
403. *Spondias mombin* L.
404. *Stachytarpheta dichotoma* Ruiz & Pav.
405. *Stenotaphum secundatum* (Walt.) Kuntze.
406. *Stevia rebaudiana* Bert.
407. *Strychnos nux-vomica* L.
408. *Swartzia panacoco* (Aubl.) R. S. Cowan.
409. *Swietenia mahogoni* Jacq
410. *Symphoricarpos albus* (L.) Blake.

411. *Tabebuia heptaphylla* (Vell.) Toledo.
412. *Tabebuia impetiginosa* (Mart. ex DC) Standl.
413. *Tagetes erecta* L.
414. *Tagetes minuta* L.
415. *Tagetes patula* L.
416. *Taxodium distichum* L.
417. *Theobroma cacao* L.
418. *Thuja occidentalis* L.
419. *Thuja plicata* Donn ex D. Don.
420. *Tigridia pavonia* (L.) DC.
421. *Tillandsia dianthoidea* Rossi.
422. *Tillandsia polystachya* L.
423. *Tillandsia usneoides* L.
424. *Tipuana tipu* (Benth.) Kuntze.
425. *Tropaeolum majus* L.
426. *Tropaeolum peregrinum* L.
427. *Tsuga canadensis* (L.) Carrière.
428. *Tsuga heterophylla* (Raf.) Sarg.
429. *Vanilla planifolia* Andrews
430. *Verbesina encelioides* (Cav.) Benth & Hook.
431. *Vigolina acmella* Poir.
432. *Villaresia mucronata* Ruiz & Pav.
433. *Vitis labrusca* L.
434. *Washingtonia filifera* (Lindl.) H. Wendl.
435. *Wigandia caracasana* Kunth.
436. *Xanthium echinatum* Murray.
437. *Xanthium spinosum* L.
438. *Xanthium strumarium* L.
439. *Xanthosoma sagittifolium* (L.) Schott.
440. *Ximenia americana* L.
441. *Yucca aloifolia* L.
442. *Yucca elephantipes* Baker in Regel.
443. *Zea mays* L.
444. *Zinnia elegans* Jacq.
445. *Zucania gynandra* Pour.

APÈNDIX 9

LES ESPÈCIES PER FAMÍLIES

Llistat per ordre alfabètic de les 124 famílies botàniques que inclouen les 445 espècies vegetals procedents d'Amèrica que han produït noms en la lexicografia catalana.

Família: *Acanthaceae*. (Acantàcies).

- *Aesculus pavia* L.

Família: *Agavaceae*. (Agavàcies).

- *Agave americana* L.
- *Agave rigida* Mill.
- *Agave sisalana* Perrine ex Engelm.
- *Agave tequilana* Weber.
- *Polyanthes tuberosa* L.
- *Yucca aloifolia* L.
- *Yucca elephantipes* Baker in Regel.

Família: *Alliaceae*.

- *Eustephia coccinea* Cav.

Família: *Alstroemeriaceae*.

- *Bomarea salsilla* (Mirb.) Vell.

Família: *Amaranthaceae*. (Amarantàcies).

- *Amaranthus australis* (A. Gray) Sauer.
- *Amaranthus blitoides* S. Wats.
- *Amaranthus caudatus* L.
- *Amaranthus deflexus* L.
- *Amaranthus muricatus* (Moq.) Hieron.
- *Amaranthus retroflexus* L.
- *Amaranthus tricolor* L.
- *Chenopodium ambrosioides* L.

- *Chenopodium botrys* L.
- *Chenopodium quinoa* Willd.
- *Gomphrena globosa* L.

Família: *Amaryllidaceae*. (Amaril·lidàcies).

- *Amaryllis formosissima* L.
- *Amaryllis vittata* L'Hér.

Família: *Anacardiaceae*. (Anacardiàcies).

- *Anacardium occidentale* L.
- *Astronium graveolens* Jacq.
- *Rhus juglandifolia* Willd. ex Roem. &
- *Rhus toxicodendron* L.
- *Rhus typhina* L.
- *Schinopsis balansae* Eng.
- *Schinopsis quebracho-colorado* (Griseb) Eng.
- *Schinus molle* L.
- *Schinus terebinthifolius* Raddi.
- *Spondias mombin* L.

Família: *Annonaceae*. (Anonàcies).

- *Annona cherimola* Mill.
- *Annona glabra* L.
- *Annona muricata* L.
- *Annona reticulata* L.
- *Annona squamosa* L.

Família: *Apiaceae*. (Apiàcies).

- *Arracacia xanthorrhiza* Bancr.
- *Hydrocotyle bonariensis* Lam.

Família: *Apocynaceae*. (Apocinàcies).

- *Apocynum cannabinum* L.
- *Araujia sericifera* Brot.
- *Aspidosperma quebracho-blanco* Schltr.
- *Couma guianensis* Aubl.

- *Mandevilla laxa* (Ruiz & Pav.) Woodson.
- *Plumeria rubra* L.
- *Rauvolfia tetraphylla*. L.

Família: *Aquifoliaceae*. (*Aquifoliàcies*).

- *Ilex paraguariensis* A. St. Hil.

Família: *Araceae*. (*Aràcies*).

- *Anthurium acaule* (Jacq.) Schott.
- *Caladium bicolor* Vent.
- *Monstera deliciosa* Liebm.
- *Philodendron bipinnatifidum* Schott ex Endl.
- *Xanthosoma sagittifolium* (L.) Schott.

Família: *Araliaceae*. (*Araliàcies*).

- *Dendropanax arboreus* (L.) Decne & Planch.

Família: *Araucariaceae*. (*Araucariàcies*).

- *Araucaria angustifolia* Kuntze.
- *Araucaria araucana* (Molina) K. Koch..

Família *Arecaceae*. (*Arecàcies*).

- *Acrocomia aculeata* (Jacq.) Lodd ex Mart.
- *Astrocaryum ayri* Mart.
- *Attalea maripa* (Aubl.) Mart.
- *Bactris gasipaes* Kunth.
- *Bactris piritu* (Karst) Wendl.
- *Brahea armata* S. Watson.
- *Chamaedorea tepejilote* Liebm.
- *Coccothrinax miraguama* (Kunth) Becc.
- *Cocos nucífera* L.
- *Copernicia prunifera* (Mill.) H. Moore.
- *Euterpe edulis* Mart.
- *Leopoldinia piassaba* Wallace.
- *Mauritia flexuosa* L.
- *Phytelephas macrocarpa* Ruiz & Pav.

- *Roystonea regia* (Kunth) O. F. Cock.
- *Sabal palmetto* (Walt.) Lodd.
- *Scheelea princeps* (Mart.) Karst.
- *Washingtonia filifera* (Lindl.) H. Wendl.

Família: *Aristolochiaceae*. (Aristolochiàcies).

- *Aristolochia anguicida* L.
- *Aristolochia labiata* Willd.
- *Aristolochia serpentaria* L.

Família: *Asteraceae*. (Asteràcies).

- *Acmella oleracea* (L.) R. K. Jansen.
- *Ageratum houstonianum* Mill.
- *Agrianthus campestris* Mart.
- *Albertinia brasiliensis* K. P. J. Sprengel.
- *Ambrosia peruviana* Willd.
- *Anaphalis margaritacea* (L.) Benth. & Hook.f.
- *Aster pilosus* Willd.
- *Aster sedifolius* L.
- *Aster squamatus* (Spreng.) Hieron.
- *Bidens aurea* (Aiton) Sherff.
- *Bidens frondosa* L.
- *Bidens subalternans* DC.
- *Chuquiraga jussieui* J. F. Gmel.
- *Conyza bonariensis* (L.) Cronquist.
- *Conyza canadensis* (L.) Cronquist.
- *Conyza coronopifolia* Kunth.
- *Conyza sumatrensis* (Retz) E. Walker.
- *Coreopsis tinctoria* Nutt.
- *Dahlia variabilis* Desf.
- *Gaillardia pulchella* Foug.
- *Helianthus annuus* L.
- *Helianthus tuberosus* L.
- *Iva frutescens* L.
- *Madia sativa* Mol.

- *Schkuria pinnata* (Lam.) Kuntze ev Tell.
- *Solidago canadensis* L.
- *Stevia rebaudiana* Bert.
- *Tagetes erecta* L.
- *Tagetes minuta* L.
- *Tagetes patula* L.
- *Verbesina encelioides* (Cav.) Benth. & Hook.
- *Xanthium echinatum* Murray.
- *Xanthium spinosum* L.
- *Xanthium strumarium* L.
- *Zinnia elegans* Jacq.

Família: *Basellaceae*. (*Basel·làcies*).

- *Anredera cordifolia* (Kunth) Baill.

Família: *Begoniaceae*. (*Begoniàcies*).

- *Begonia discolor* R. Br.
- *Begonia semperflorens* Link.

Família: *Berberidaceae*. (*Berberidàcies*).

- *Mahonia aquifolium* (Pursh) Nutt.
- *Podophyllum peltatum* L.

Família: *Bignoniaceae*. (*Bignoniàcies*).

- *Campsis radicans* (L.) Seem.
- *Catalpa bignonioides* Walter.
- *Crescentia cujete* L.
- *Jacaranda mimosifolia* D. Don.
- *Tabebuia heptaphylla* (Vell.) Toledo.
- *Tabebuia impetiginosa* (Mart. ex DC) Standl.

Família: *Bixaceae*. (*Bixàcies*).

- *Bixa orellana* L.

Família: *Boraginaceae*. (*Boraginàcies*).

- *Cordia alliodora* (Ruiz & Pav.) Oken.
- *Heliotropium arborescens* L.

- *Heliotropium peruvianum* L.
- *Wigandia caracasana* Kunth.

Família: *Bromeliaceae*. (Bromeliàcies).

- *Ananas comosus* (L.) Merr.
- *Bromelia haemisphaerica* Lamarck.
- *Bromelia karates* L.
- *Bromelia pinguin* L.
- *Bromelia serra* Griseb.
- *Tillandsia dianthoidea* Rossi.
- *Tillandsia polystachya* L.
- *Tillandsia usneoides* L.

Família: *Buddlejaceae*. (Budleïàcies).

- *Buddleja globosa* Hope.

Família: *Burseraceae*. (Burseràcies).

- *Bursera excelsa* Kunth.
- *Bursera gummifera* Jacq.
- *Protium aracouchini* (Aubl.) March.
- *Protium heptaphyllum* (Aubl.) March.
- *Protium icicariba* March.

Família: *Cabombaceae*.

- *Cabomba aquatica* Aubl.

Família: *Cactaceae*. (Cactàcies).

- *Aporocactus flagelliformis* Lem.
- *Cactus grandiflorus* L.
- *Cereus hildmannianus* K. Schum.
- *Cereus jamacaru* DC.
- *Cereus speciosissimus* DC.
- *Disocactus speciosus* (Cav.) Barthlott.
- *Epiphyllum speciosum* (Bonpland) Cav.
- *Hylocereus undatus* (Haworth) Britton & Rose.
- *Lophophora williamsii* (Lem. ex Salm. Syck.) J. M. Coult.

- *Mammillaria sheldonii* (Britton & Rose) Boed.
- *Opuntia ficus-indica* (L.) Miller.
- *Opuntia soehrensii* Britton & Rose.
- *Rhipsalis baccifera* (J. S. Mueller) Stearn.

Família: *Calceolariaceae*.

- *Calceolaria integrifolia* L.

Família: *Calycanthaceae*. (*Calicantàcies*).

- *Calycanthus floridus* L.

Família: *Campanulaceae*. (*Campanulàcies*).

- *Solenopsis longiflora* (L.) Almeida.

Família: *Canellaceae*. (*Canel·làcies*).

- *Canella alba* Murr.

Família: *Cannabaceae*. (*Cannabàcies*).

- *Celtis occidentalis* L.

Família: *Cannaceae*. (*Cannàcies*).

- *Canna indica* L.

Família: *Caprifoliaceae*. (*Caprifoliàcies*).

- *Symphoricarpos albus* (L.) Blake.

Família: *Caricaceae*.

- *Carica papaya* L.

Família: *Chrysobalanceae*. (*Crisobalanàcies*).

- *Chrysobalanus icaco* L.

Família: *Clusiaceae*. (*Clusiàcies*).

- *Calophyllum brasiliense* L. Cambess.
- *Clusia arrudea* Planch & Triana.
- *Mammea americana* L.

Família: *Combretaceae*. (*Combretàcies*).

- *Laguncularia racemosa* (L.) C. F. Gaernt..

Família: *Convolvulaceae*. (*Convolvulàcies*).

- *Convolvulus mechoacanna* L.
- *Exogonium purga* Lindl.
- *Ipomoea alba* L.
- *Ipomoea batatas* Lam.
- *Ipomoea carnea* Jacq.
- *Ipomoea indica* (Burm. F.) Merr.
- *Ipomoea purpurea* (L.) Roth.

Família: *Cucurbitaceae*. (*Cucurbitàcies*).

- *Cucurbita ficifolia* Bouché.
- *Cucurbita maxima* Duchesne.
- *Cucurbita melopepo* L.
- *Cucurbita moschata* Duchesne.
- *Lagenaria vulgaris* Ser.
- *Sechium edule* (Jacq.) Sw.

Família: *Cunoniaceae*.

- *Eucryphia cordiflora* Cav.

Família: *Cupressaceae*. (*Cupressàcies*).

- *Calocedrus decurrens* (Torr.) Florin.
- *Chamaecyparis lawsoniana* (A. Murray) Parl.
- *Cupressus arizonica* Greene.
- *Cupressus lusitanica* Lindl. ex Parl.
- *Cupressus macrocarpa* A. Cunn.
- *Fitzroya cupressoides* I. M. Johnst.
- *Juniperus virginiana* L.
- *Thuja occidentalis* L.
- *Thuja plicata* Donn ex D. Don.

Família: *Cyclanthaceae*. (*Ciclantàcies*).

- *Carludovica palmata* Ruiz & Pav.

Família: *Dioscoreaceae*. (*Dioscoreàcies*).

- *Dioscorea rifida* L.

Família: *Droseraceae*. (*Droseràcies*).

- *Dionaea muscipula* Sol. ex J. Ellis.

Família: *Ebenaceae*. (*Ebenàcies*).

- *Diospyros virginiana* L.

Família: *Elaeocarpaceae*.

- *Crinodendron patagua* Mol.

Família: *Erythroxylaceae*. (*Eritroxil·làcies*).

- *Erythroxylon coca* Lamarck.

Família: *Escalloniaceae*

- *Escallonia angustiphollia* C. Presl.

Família: *Euphorbiaceae*. (*Euforbiàcies*).

- *Adelia ricinella* L.
- *Croton eluteria* (L.) W. Wright.
- *Euphorbia pulcherrima* Willd. ex Klotzsch.
- *Hevea brasiliensis* Muell.
- *Hippomane mancinella* L.
- *Jatropha curcas* L.
- *Manihot esculenta* Crantz.
- *Manihot glaziovii* Muell. Arg.

Família: *Fabaceae*. (*Fabàcies*).

- *Abarema cochliacarpus* (Gomes) Barneby & j. W. Grimes.
- *Albizia guachapele* Kunth.
- *Aldina heterophylla* Bruce ex Benth.
- *Amorpha fruticosa* L.
- *Andira araroba* Aguiar.
- *Arachis hypogaea* L.
- *Bauhinia forficata* Link.
- *Bauhinia microstachya* (Raddi) J. F. Macbr.
- *Caesalpinia coriaria* (Jacq.) Willd.
- *Caesalpinia echinata* Lam.
- *Caesalpinia gilliesii* (Wall. ex Hook.) Wall. ex D. Dietr.

- *Caesalpinia spinosa* (Molina) Kuntze.
- *Cassia acisperma* Schrank.
- *Cassia corymbosa* Lam.
- *Chloroleucos tortum* Pittier.
- *Copaifera officinalis* L.
- *Crudia parivoa* DC.
- *Dalbergia glomerata* Hemsl.
- *Dalbergia nigra* Allemao.
- *Dalbergia retusa* Hemsl.
- *Diphysa punctata* Rydb.
- *Dipteryx odorata* (Aubl.) Willd.
- *Enterolobium contortisiliquum* (Vell.) Morong.
- *Erythrina crista-gallis* L.
- *Eysenhardtia polystachia* (Ortega) Sarg.
- *Geoffroea decorticans* (Hook. & Arn.) Burkart.
- *Geoffroea jamaicensis* (Wright.) Urb.
- *Geoffroea violacea* (Aubl.) Pers.
- *Gleditsia triacanthos* L.
- *Haematoxylon brasiletto* H. Karst.
- *Haematoxylon campechianum* L.
- *Hymenaea courbaril* L.
- *Inga edulis* March.
- *Lysiloma acapulcensis* (Kunth) Benth.
- *Mimosa pudica* L.
- *Myroxylon balsamum* (L.) Harms.
- *Myroxylon pereirae* (Royle) Baillon.
- *Pachyrhizus erosus* (L.) Urb.
- *Parkinsonia aculeata* L.
- *Phaseolus caracalla* L.
- *Phaseolus lunatus* L.
- *Phaseolus vulgaris* L.
- *Piscidia piscipula* (L.) Sarg.
- *Prosopis affinis* Sprengel.
- *Prosopis juliflora* (Sw.) DC.

- *Psoralea glandulosa* L.
- *Robinia pseudoacacia* L.
- *Robinia viscosa* L.
- *Samanea saman* (Jacq.) Merr.
- *Swartzia panacoco* (Aubl.) R. S. Cowan.
- *Tipuana tipu* (Benth.) Kuntze.
- *Vigolina acmella* Poir.

Família: *Fagaceae*. (*Fagàcies*).

- *Quercus rubra* L.
- *Quercus velutina* Lamb.

Família: *Gelsemiaceae*.

- *Gelsemium sempervirens* L.

Família: *Gentianaceae*. (*Gencianàcies*).

- *Erythraea chilensis* Pers.

Família: *Gesneriaceae*. (*Gesneriàcies*).

- *Gesneria humilis* L.
- *Sinningia speciosa* Baill.

Família: *Hamamelidaceae*. (*Hamamelidàcies*).

- *Hamamelis virginiana* L.
- *Liquidambar styraciflua* L.

Família: *Hernandiaceae*.

- *Girocarpus americanus* Jacq.
- *Hernandia jamaicensis* Britton & Harris.

Família: *Hydrocharitaceae*. (*Hidrocartàcies*).

- *Elodea canadensis* Michx.

Família: *Icacinaceae*.

- *Villaresia mucronata* Ruiz & Pav.

Família: *Iridaceae*. (*Iridàcies*).

- *Tigridia pavonia* (L.) DC.

Família: *Juglandaceae*. (*Juglandàcies*).

- *Carya illinoensis* (Wangenh.) K. Koch.
- *Carya ovata* (Mill.) K. Koch.
- *Juglans nigra* L.

Família: *Krameriaceae*.

- *Krameria triandra* Ruiz López & Pavón.

Família: *Lamiaceae*. (*Lamiàcies*).

- *Brotera persica* Spreng.
- *Monarda didyma* L.

Família: *Lauraceae*. (*Lauràcies*).

- *Aniba venezuelana* Mez.
- *Chlorocardium rodiei* (Schomb.) Rohwer et al.
- *Persea gratissima* Gärt.
- *Sassafras officinale* Nees & Eberm.

Família: *Lecythidaceae*.

- *Bertholletia excelsa* Humb. & Bonpl.
- *Cariniana legalis* R. Knuth.
- *Lecythis usitata* Miers.

Família: *Loganiaceae*. (*Loganiàcies*).

- *Spigelia marilandica* L.
- *Strychnos nux-vomica* L.

Família: *Lythraceae*. (*Litràcies*).

- *Cuphea llavea* Lex.

Família: *Magnoliaceae*. (*Magnoliàcies*).

- *Liriodendron tulipifera* L.
- *Magnolia grandiflora* L.

Família: *Malpighiaceae*.

- *Byrsonima crassifolia* (L.) Kunth.
- *Malpighia emarginata* L.

Família: *Malvaceae*. (*Malvàcies*).

- *Apeiba tibourbou* Aubl.
- *Ceiba insignis* Kunth.
- *Ceiba pentandra* (L.) Gaertn.
- *Ceiba speciosa* A. St.-Hil.
- *Hibiscus elatus* SW.
- *Matisia cordata* Hump. & Bonpl.
- *Melochia corchorifolia* L.
- *Ochroma pyramidale* (Cav. ex Lam.) Urb.
- *Theobroma cacao* L.

Família: *Marantaceae*. (*Marantàcies*).

- *Maranta arundinacea* L.

Família: *Meliaceae*. (*Meliàcies*).

- *Carapa guianensis* Aubl.
- *Cedrela odorata* L.
- *Swietenia mahogoni* Jacq

Família: *Menispermaceae*. (*Menispermàcies*).

- *Abuta rufescens* Aubl.
- *Chondrodendron tomentosum* Ruiz & Pav.

Família: *Mimosaceae*. (*Mimosàcies*).

- *Acacia farnesiana* (L.) Willd.

Família: *Monimiaceae*.

- *Peumus boldus* Mol.

Família: *Moraceae*. (*Moràcies*).

- *Bagassa guianensis* Aubl.
- *Castilla elàstica* Cerv.
- *Dorstenia cayapia* Vell.
- *Ficus elàstica* Roxb. Ex Hornem.
- *Ficus populnea* Willd.
- *Maclura pomifera* (Raf.) Scneid.
- *Maclura tinctoria* (L.) D. Don ex Steud.

Família: *Myristicaceae*. (*Miristicàcies*).

- *Myristica bicuhyba* Schott ex Spreng.
- *Myristica otoa* Humb. & Bonpl.

Família: *Myrtaceae*. (*Mirtàcies*).

- *Acca sellowiana* (Berg.) Burret.
- *Campomanesia guaviroba* (DC) Kiaersk.
- *Eugenia uniflora* L.
- *Myrceugenia rufa* (Colla.) Skottsbo. ex Kausel.
- *Pimenta officinalis* Lindl.
- *Psidium guajava* L.

Família: *Nothofagaceae*.

- *Nothofagus antarctica* (G. Forst) Oerst..

Família: *Nyctaginaceae*. (*Nictaginàcies*).

- *Bougainvillea aurantiaca*.
- *Bougainvillea spectabilis* L.
- *Mirabilis jalapa* L.

Família: *Ochnaceae*. (*Ocnàcies*).

- *Godoya obovata* Ruiz & Pav.

Família: *Olacaceae*.

- *Ximenia americana* L.

Família: *Oleaceae*. (*Oleàcies*).

- *Menodora jaliscana* B. L. Turner.

Família: *Onagraceae*. (*Onagràcies*).

- *Fuchsia hybrida* Voss.
- *Oenothera biennis* L.
- *Zucania gynandra* Pour.

Família: *Orchidaceae*. (*Orquidàcies*).

- *Arethusa bulbosa* L.
- *Vanilla planifolia* Andrews.

Família: *Oxalidaceae*. (*Oxalidàcies*).

- *Oxalis debilis* Humb. Bonpl et Kunth.
- *Oxalis tuberosa* Molina.

Família: *Papaveraceae*. (*Papaveràcies*).

- *Argemone mexicana* L.

Família: *Passifloraceae*. (*Passifloràcies*).

- *Passiflora caerulea* L.
- *Passiflora edulis* Sims.
- *Passiflora foetida* L.

Família: *Phytolaccaceae*. (*Fitolacàcies*).

- *Phytolacca americana* L.
- *Phytolacca decandra* L.
- *Phytolacca dioica* L.

Família: *Picramniaceae*.

- *Picramnia antidesma* Sw.
- *Picramnia guianensis* (Aubl.) Jans.-Jac.

Família: *Pinaceae*. (*Pinàcies*).

- *Abies balsamea* (L.) Mill.
- *Abies concolor* (Gordon) Lindley ex Hildebrand.
- *Abies grandis* (Douglas ex D. Don) Lindley.
- *Abies procera* Rehder.
- *Pinus montezumae* Lamb.
- *Pinus radiata* D. Don.
- *Pinus strobus* L.
- *Pseudotsuga menziesii* (Mirb) Franco.
- *Tsuga canadensis* (L.) Carrière.
- *Tsuga heterophylla* (Raf.) Sarg.

Família: *Platanaceae*. (*Platanàcies*).

- *Platanus occidentalis* L.

Família: *Poaceae*. (*Poàcies*).

- *Cortaderia selloana* (Schult. & Schult.f.) Asch & Graebn.
- *Guadua angustifolia* Kunth.
- *Guadua weberbaueri* Pilger.
- *Panicum capillare* L.
- *Stenotaphum secundatum* (Walt.) Kuntze.
- *Zea mays* L.

Família: *Polemoniaceae*. (*Polemoniàcies*).

- *Phlox drummondii* Hook.

Família: *Polygalaceae*. (*Poligalàcies*).

- *Polygala senega* L.

Família: *Polygonaceae*. (*Poligonàcies*).

- *Muehlenbeckia complexa* (A. Cunn) Meisn.

Família: *Polypodiaceae*.

- *Polypodium callahuala* Ruiz.

Família: *Pontederiaceae*.

- *Eichhornia crassipes* (Mart.) Solms.

Família: *Portulacaceae*. (*Portulacàcies*).

- *Portulaca grandiflora* Hook.

Família: *Pteridaceae*.

- *Adiantum pedatum* L.

Família: *Quillajaceae*.

- *Quillaja saponaria* Molina.

Família: *Ranunculaceae*. (*Ranunculàcies*).

- *Hydrastis canadensis* L.

Família: *Rhamnaceae*. (*Ramnàcies*).

- *Rhamnus purshiana* DC.

Família: *Rhizophoraceae*. (*Rizoforàcies*).

- *Rhizophora mangle* L.

Família: *Rosaceae*. (*Rosàcies*).

- *Polylepis incana* Kunth.
- *Prunus americana* Marsh.
- *Prunus serotina* Ehrh.

Família: *Rubiaceae*. (*Rubiàcies*).

- *Bouvardia ternifolia* (Cav.) Schltldl.
- *Cephaelis ipecacuanha* Botero
- *Chiococca alba* (L.) Hitchc.
- *Cinchona officinalis* L.
- *Coutarea latiflora* DC.
- *Declieuxia aristolochia* Mart.
- *Genipa americana* L.
- *Hamelia patens* Jacq.

Família: *Rutaceae*. (*Rutàcies*).

- *Almeidea guyanensis* Pulle.
- *Amyris elemifera* DC.
- *Angostura trifoliata* (Willd.) T. S. Elias.
- *Casimiroa edulis* La Llave & Lex.
- *Citrus aurantium* L. varietat *curassaviensis*.
- *Citrus x paradisi* Macfad. F
- *Pilocarpus jaborandi* Holmes.

Família: *Salicaceae*. (*Salicàcies*).

- *Populus balsamifera* Moench.
- *Populus canadensis* L.
- *Populus deltoides* Marshall.

Família: *Sapindaceae*. (*Sapindàcies*).

- *Acer negundo* L.
- *Acer saccharum* Marshall.
- *Paullinia cupana* Kunth.

Família: *Sapotaceae*. (*Sapotàcies*).

- *Manilkara bidentata* (A. DC.) A. Chev. 1932.

- *Manilkara dissecta* Dubard. .
- *Manilkara zapota* (L.) P. Royen.
- *Pouteria lucuma* (Ruiz & Pav.) Kuntze.
- *Pouteria sapota* Jacq.

Família: *Sargassaceae*.

- *Sargassum bacciferum* (Turner) C. Agarth.

Família: *Sequoioideae*.

- *Sequoia sempervirens* Endl.

Família: *Simaroubaceae*. (*Simarubàcies*).

- *Picrasma excelsa* (Sw.) Planch.
- *Quassia amara* L.
- *Quassia simarouba* L.

Família: *Simmondsiaceae*.

- *Simmondsia chinensis* (Link) C. K. Schneid.

Família: *Smilacaceae*. (*Esmilacàcies*).

- *Smilax sarsaparrilla* L.

Família: *Solanaceae*. (*Solanàcies*).

- *Aquartia aculeata* Jacq.
- *Capsicum annuum* L.
- *Capsicum villosum* Sendtn.
- *Cestrum elegans* (Brongn. Ex Neumann) Schldtl.
- *Cestrum parqui* L'Hér.
- *Cyphomandra betacea* (Cav.) Sendtn.
- *Datura arborea* L.
- *Datura metel* L.
- *Datura sanguinea* Ruiz et Pav.
- *Datura stramonium* L.
- *Datura suaveolens* L.
- *Lycopersicon esculentum* L.
- *Nicotiana glauca* R.C. Graham.
- *Nicotiana rustica* L.

- *Nicotiana tabacum* L.
- *Nierembergia hippomanica* Miers.
- *Petunia axilaris* (Lam) B.S.P.
- *Schizanthus pinnatus* R. et P.
- *Solanum pseudocapsicum* L.
- *Solanum tuberosum* L.

Família: *Taxodiaceae*. (*Taxodiàcies*).

- *Taxodium distichum* L.

Família: *Tecophilaeaceae*.

- *Conanthera campanulata* Lindl.

Família: *Tropaeolaceae*. (*Tropeolàcies*).

- *Magallana triolata* Suessung.
- *Tropaeolum majus* L.
- *Tropaeolum peregrinum* L.

Família: *Urticaceae*. (*Urticàcies*).

- *Cecropia peltata* L.

Família: *Verbenaceae*. (*Verbenàcies*).

- *Lantana camara* L.
- *Lippia nodiflora* Kunth.
- *Lippia triphylla* Kunth.
- *Stachytarpheta dichotoma* Ruiz & Pav.

Família: *Vitaceae*. (*Vitàcies*).

- *Parthenocissus inserta* (A. Kremer) Fritsch.
- *Parthenocissus quinqueflora* (L.) Planchon.
- *Vitis labrusca* L.

Família: *Zigofil·làcies*. (*Zigofil·làcies*).

- *Guayacum officinale* L.

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

APÈNDIX 10

LA FRASEOLOGIA

Relació de locucions, frases fetes, parèmies, endevinalles, corrandes i altres cites etnopoètiques que contenen referències de plantes d'origen americà, agrupades segons l'espècie corresponent.

El material que conté les 551 unitats fraseològiques recollides, s'ajusta a les següents normes:

- Tota la fraseologia, sense distinció del caràcter lingüístic o etnopoètic, està agrupada segons l'espècie botànica referenciada en el text.
- Dins el llistat de cada espècie, les unitats fraseològiques estan agrupades segons els noms que n'indiquen la correspondència
- Cada entrada conté per ordre alfabètic, en cursiva i negreta, la fraseologia recollida de cada espècie, amb la referència bibliogràfica escurçada entre claudàtors.

7 - *Acacia farnesiana* L.

aromer,

- ***Qui planta l'aromer, mort primer*** [FARNÉS: A 2038].

16 - *Agave americana* L.

atzavara

- ***Greu me sap de s'atzavara | perquè put com a sofre | i greu me sap de s'estopa | perquè crema i no fa gala.*** [AMADES II: 874].

pita,

- ***L'alegria del fadrí | és un mocador de pita, | una manteta d'Alcoi | i una xica ben bonica*** [FARNÉS: A 739-1].
- ***L'alegria del fadrí | és un mocador de pita, | una manta morellana | i una nòvia ben bonica*** [DCVB: «cançó popular valenciana»]; [FARNÉS: A 739-2 «xica»].
- ***L'alegria dels fadrins | és un mocador de pita, | la manta de vint-i-un pams | i una xica ben bonica.*** [AMADES II: 198].

34 - *Amaryllis vittata* L'Hér.

ceilan

- *Qui té ceilan a casa, no es casa* [FARNÉS: N 2073].
- *Qui té ceilan, no troba galan* [FARNÉS: N 2074].

55 - *Arachis hypogaea* L.

cacau, cacauet

- *De Catadau, el cacau* [PARÉS Refranys].
- *En Alginet, el cacauet* [FARNÉS: A 767].
- *Ineseta del so Blai | tot l'any torra cacauets, | i a mi no me'n dóna mai | perquè diu que en té poquet.* [AMADES II: 906].
- *Qualsevol home que té | un bancal de cacauets, | si té la dona bonica | ja pot dir que té pessetes.* [AMADES II: 926].
- *Quan passes minjant cacau | i et veig les dents tan boniques, | voldria ser cacauet, | un cacauet dels que et minges.* [DCVB: Cançó popular de Tortosa].
- *Xufla dolça, cacauet, | tramussos, carbassa al forn; | veniu, dones de l'entorn, | compreu-me el torradet. // Xufla dolça, cacauet, | a xavet, nois, a xavet.* [AMADES III: 536].

111 - *Canella alba* Murr.

canyella.

- *Sobretot canyella, que fa bon brou* [AMADES II: 1062 Refranyer]; [FARNÉS: C 723].

113 - *Capsicum annuum* L.

bitxo

- *Bitxo, pebre i all, menjar de cavall* [PARÉS Refranys].
- *Com un bitxo que està fred i encén* [FARNÉS: B 820].
- *Home de Berga, | dona de Tradés, | bitxo de Carós, | no hi donguis més.* [AMADES II: 327].
- *Vermell o rabiós com un bitxo:* molt vermell, congestionat, o molt furiós, (Balari, DCVB).

nyora

- *Esta nit soparem nyores | i una poca de tonyina, | i un senatxo de bacoires, | perquè el temps ho porta aixina.* [AMADES II: 902].

nyoreta

- *Nyoretetes i bacallà, / tot cuit a estil de borreta, / és molt bo per a cridar / el suc que surt de la boteta.* [AMADES II: 915].

pebre

- *Al conill, all, pebre i setrill.* [PUJOL Refranys: 4224].
- *Altre pebre li feia coure els ulls.* [FARNÉS: P 1212].
- *Anar a cercar pebre.* [FARNÉS: P 1213].
- *A Portvendres, piquen pebre, / a Argelers, piquen sal: / l'alegria de les dones | és sota del davantal.* [FARNÉS: P 2977].
- *Coent com el pebre:* molt picant. [DCVB].
- *Costar-li a u el pebre.* [FARNÉS: P 1214].
- *El dimecres vos daré / mongetes o moros negres, / i per darrerria pebres; / voreu que anirà de bé.* (cançó pop. Mall.). [apud DCVB].
- *En substància, és pebre bo.* [FARNÉS: S 1500].
- *Gastar molt pebre:* denota que algú és satíric. [LABÈRNIA].
- *Ha bufat el pebre.* [FARNÉS: P 1215].
- *Picar a pebre.* [FARNÉS: P 1216].
- *Quin pebre li fa coure l'ull?* [FARNÉS: P 1217].
- *Saber a pebre:* ser molt alt el preu d'alguna cosa. [LABÈRNIA].

pebreral

- *Si vols tenir un amic lleial, planta un pebreral.* [AMADES II: 1045 Refranyer]; [PARÉS Refranys].

pebrot

- *Adé, marieta maca! | Te'n podes ben alabar | dels pebrots que vares dar-ne / a Sant Climent a ballar.* (cançó pop. Llofriu) [apud DCVB]
- *Arròs, carn i pebrot, volen el vi ben fort.* [PUJOL Refranys: 4263].
- *Arròs, peix i pebrot, volen el vi ben fort* [GOMIS Botànica popular: «lo vi»]; [DCVB: (Barcelona, València)]; [FARNÉS: A 2095].
- *A Sant Vicenç dels Horts, tomàquets i pebrots* [PARÉS Refranys].
- *A Torà, pebrots i pa (o la pebrotada)* [AMADES II: 1219 Refranyer]; [PARÉS Refranys].
- *Cargols, peres i pebrot volen el vi ben fort* [PARÉS Refranys].

- *De cançons i de follies, | ne tinc tot un cossi ras; | de pebrots i d'aubergínies, | safanòries com el bras.* [AMADES II: 311].
- *Donar un pebrot:* respondre malament. [AGUILÓ]; [FARNÉS: P 1218]; [DCVB].
- *El peix, l'arròs i el pebrot, demanen el vi molt fort* [DCVB: (Manresa)]; [PARÉS Refranys].
- *En el camp em vaig criar | entremig d'amics i amigues | i ara que sóc ja ben gran / les dones de mi en fan tires: (PEBROT AL CALIU).* [AMADES II: 1295 Endevinalles].
- *Entra vermell, arrogant i furiós | i surt arrupit, pansit i plorós: (PEBROT AL CALIU).* [AMADES II: 1295 Endevinalles].
- *Hi entra ert i triomfant, | i en surt pansit i gotejant: (PEBROT AL CALIU).* [AMADES II: 1295 Endevinalles].
- *Juliol i agost, ni tomàtecs ni pebrots* [FARNÉS: J 357].
- *Més vermell que un pebrot:* es diu d'una persona o cosa molt vermella. [DCVB].
- *Pebrots amb aigua reneguen.* [AMADES II: 1060 Refranyer].
- *Per sant Nen i sant Non, pebrots i tomàtecs.* [DCVB]; [FARNÉS: N 281]; [PUJOL Refranys: 3223]; [PARÉS Refranys].
- *Per sant Nin i sant Non, tomàtecs i pebrots.* [DCVB].

pimentó

- *Home de molts pimentons | era Sento Beseroles; | però li volà els coloms | Blaiet el de Trapatroles.* [AMADES II: 905].
- *Per a pa i pimentó, tots els dies hi ha ocasió.* [FARNÉS: P 186].
- *Per força deu ser molt bona | una cosa de tres noms, | que es diu pimentó, pebrera / i baixoca allà en Alcoi.* [AMADES II: 917].
- *Ser la marquesa del Pimentó* [FARNÉS: M 1193].
- *Tindre més pimentons que el sermó de Santa Anna.* [FARNÉS: P 2150].
- *Tindre pimentons:* tenir molts d'inconvenients o dificultats. [DCVB].

samfaina

- *La samfaina la fam no amaina.* [AMADES II: 1062 Refranyer].
- *L'hostal de la Peira. [...] —Què hi ha per sopar? | —hi ha cargols amb ceba, | samfaina, bacallà.—* [AMADES II: 515-516].

sobrassada

- *A mi me'n prendrà, estimada, | com es gat de Tuixixant, | que morí miolant, miolant, | mirant una sobrassada.* [AMADES II: 852].
- *Donau-mos coca o flaó / o robiol o panada / o un tros de sobrassada / o un ou de nieró.* [AMADES II: 153].
- *Ja duen sa bereneta, | és rosa que a mi m'agrada; | me'n menjaria un llaper | d'ous, xuia i sobrassada.* [AMADES II: 824].
- *Sant Gil menjava sobrassada i estotjava el fil* [FARNÉS: G 642].
- *Sa Quaresma, ja se'n ve | com es cavall en es cós. / Sobrassades, adió, | ja més vorem l'any qui ve.* [AMADES II: 845].

vitet

- *Com un vitet:* coent, rabiüt. [DV].

172-173-174-175-261 - Cucurbita ssp.

badoc

- *Maria, de bé que et vull, | no et casos a la Ribera: | no minjaràs su badocs | i tronxos de carxofera.* (cançó pop. Gandesa). [apud DCVB]

carabassa, carbassa, crabassa

- *Agarreu-me eixe home | i porteu-me-lo ací, | que lo que porta al cap | és un carabassí.* [DCVB: Cançó popular de Pego].
- *Al Fondó, ni carabassa ni meló* [PARÉS Refranys].
- *A l'hivern, el millor amic és la crabassa del vi.* [AMADES II: 1069 Refranyer].
- *Al setembre, carabasses.* [FARNÉS: S 959]; [PUJOL Refranys: 2788].
- *Al vell, ceba o carbassa en ell.* [FARNÉS: V 180].
- *Al vell, rave o carbassa amb ell* [PARÉS Refranys].
- *Anar de son cap, com les carabasses* [DCVB: obrar de capritx, sense aconsellar-se ni refrenar-se per ningú (Empordà)].
- *A propòsit, carabasses:* es diu quan algú surt a parlar d'alguna cosa que no lliga gens amb el que deien abans, [FARNÉS: P 3293]; [DCVB].
- *Arròs, carbassa i peix, mor amb vi i amb aigua neix* [PARÉS Refranys].
- *Bordó i carabassa, vida regalada* [DCVB: ho diuen parlant dels malfeiners que van d'una banda a l'altra (Catalunya, València)]; [FARNÉS: B 1373].

- ***Cada lliura de carbassa en fa perdre una de greix.*** [AMADES II: 1060 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].
- ***Carabassa, amb poca n'hi ha massa*** [FARNÉS: Expressa aquesta parèmia la repugnància que té el poble per aquest aliment, per no creure'l molt substanciós, i àdhuc tenir-lo per perjudicial per la salut.]; [PARÉS *Refranys*].
- ***Carabassa i ceba:*** vol dir que en el menjar no es varia gens ni es surt del menjar de sempre. [DCVB].
- ***Carabassa, la mel porta bullint.*** [FARNÉS].
- ***Carabassa me n'has dat | pensant que n'era meló; | més m'estimo carabassa | que un tall de carabassó.*** [AMADES II: 314].
- ***Carabassa m'ha donat, | i l'he presa per meló; | més m'estime carabassa | que tocar el violó.*** [AMADES II: 925].
- ***Carabassa m'han donada | i jo la prenc alegrement, | val més menjar carabassa / que servir dolenta gent.***» [AMADES III: 258, 295].
- ***Carabassa m'han donat | i l'he presa per meló: | més m'estime carabassa | que tocar el violó.*** [FARNÉS].
- ***Carabassa, ni poca ni massa.*** [FARNÉS: C 1068]; [DCVB: (València, Alcoi)]; [PARÉS *Refranys*].
- ***Carabassa que no té vi, ni és carabassa ni carbassí*** [DCVB: (Alcoi)].
- ***Carabassa sense vi, digues-li fusta*** [AMADES II: 1061 *Refranyer*]; [FARNÉS: s'aplica a tot el que no serveix pel que hauria de servir]; [PARÉS *Refranys*].
- ***Carabasses, peres i melons, si es signen, es neulen*** [FARNÉS: superstició: Fruita. No es pot signar mentre creixen perquè es neulen].
- ***Carbassa embarassa.*** [AMADES II: 1061 *Refranyer*].
- ***Carbassa me n'han donada | l'he presa alegrement: | més m'estim tenir carbassa / que servir dolenta gent.*** [FARNÉS].
- ***Carbassa sense vi, ni és carbassa ni carbassí*** [PARÉS *Refranys*].
- ***Carbassa senyalada, carbassa morta.*** [PUJOL *Refranys*: 1500]; [PARÉS *Refranys*].
- ***Casar-se lluny de casa és beure amb carbassa.*** [PARÉS *Refranys*].
- ***Cent quintars de carbassa no fan una unça de greix.*** [AMADES II: 1060 *Refranyer*]; [DCVB: Es diu d'aquelles coses que fan molt d'embalum i tenen poca substància o són inútils (Mallorca)]; [PARÉS *Refranys*].

- *Cent quintars de carabassa / no fan una unça de greix, / aquell que és ase quan neix | quan se mor no s'agut massa.* [AMADES II: 894].
- *Cigrons i carbassa, sembla'ls amb catxassa.* [PARÉS Refranys].
- *Col i carbassa, tota la casa en passa.* [AMADES II: 1061 Refranyer]; [FARNÉS: C 2460]; [PARÉS Refranys].
- *Collita més grossa / de res més es fa: (CARABASSA).* [AMADES II: 1252 Endevinalles].
- *Com ara plouen carabasses:* es diu per manifestar que el que s'ha dit és mentida. [DCVB].
- *Créixer com les carabasses* [FARNÉS: C 3632].
- *De carbassa, amb poca n'hi ha massa* [DCVB: (oriental, valencià)]; [PARÉS Refranys].
- *Del Fondó, ni carbassa ni meló* [DCVB: (Valencià)].
- *De mala albergínia, mai bona carbassa* [FARNÉS: A 676].
- *D'escarola i carbassa, amb poca n'hi ha massa.* [AMADES II: 1060 Refranyer].
- *Dijous Sant, carbasses a plantar.* [PUJOL Refranys].
- *Donar, rebre, portar-se'n, treure carbassa:* reprovació en un examen; refús d'una noia a un pretendent. [AGUILÓ]; [BALARI]; [FABRA].
- *Dos plats de carbassa no fan un dit de sèu* [AMADES II: 1060 Refranyer]; [DCVB: es diu d'aquelles coses que fan molt d'embalum i tenen poca substància o són inútils (Menorca)]; [PARÉS Refranys].
- *El dubte de sant Josep. [...] Josep 'gafa la carbassa, | la serreta i el sarró. [...]* [AMADES II: 212-213].
- *El festeig que dura massa, sol acabar en carbassa* [PARÉS Refranys].
- *El meló, assajat i la carbassa, tastà.* [FARNÉS: M 1403]
- *El que beu amb carbassa no veu si beu poc o massa.* [FARNÉS: C 1078]
- *El que diu que ja sap massa, té el cap de carbassa* [FARNÉS: B 787].
- *El qui es pensa saber massa, té el cap de carbassa.* [FARNÉS: B 788].
- *Els segadors tornen a casa. Ara ve el juny, / els segadors davallen / amb la falç al coll / i la gran carbassa...* [AMADES II: 510].
- *Em cull qui m'estima, | em té l'estudiant, | em té el que neda, | em té l'hortolà: (CARABASSA).* [AMADES II: 1252 Endevinalles].
- *En Benilloba els borratxos i la carbassa en aigua* [PARÉS Refranys].

- *Encara no és a la carabassa i ja es torna vinagre* [LABÈRNIA]; [DCVB: es diu d'una cosa que es fa malbé abans d'arribar a la maduresa o de donar el rendiment que pertoca (Catalunya)]; [PARÉS Refranys].
- *Encara que portes clenxa | i el cabell a la romana, | no m'enganyaràs a mi, | tap de carabassa vana!* [AMADES II: 201].
- *En popa, les carabasses naveguen.* [FARNÉS: P 2790].
- *En popa, ses carabasses redolen* [DCVB: vol dir que havent-hi circumstàncies favorables, qualsevol pot anar avant encara que no tingui mèrits ni habilitat (Mallorca)].
- *Escudella que bull massa, carabassa.* [AMADES II: 1058 Refranyer]; [PARÉS Refranys].
- *Es paraire sa carn grassa | que és ofici cabalós, | i es pobres teixidors | cor i lleu amb carabassa.* [AMADES II: 691].
- *Es pot estar de plantó | tot el dia enmig la plaça | i menjar del pressupost | sent un tros de carabassa.* [AMADES II: 902].
- *Ésser tap i carabassa.* [AGUILÓ]; [FARNÉS: T 99]; [DCVB]; [FABRA]; [DV].
- *Estar carabassa:* estar un poc tocat del bolet, no estar bo del cap. [DCVB].
- *Fadrina galana, carbassa vana* [PARÉS Refranys].
- *Fadrinetes d'avui en dia, | no doneu mai carabassa, | que el quedar-se per a tia | no és cosa que apeteix massa.* [AMADES II: 904].
- *Fam i carbassa treuen la gent de casa.* [AMADES II: 1061 Refranyer]; [PARÉS Refranys].
- *Fes-me com vulles | fins al maig no trauré les fulles: (CARABASSA).* [AMADES II: 1252 Endevinalles].
- *Fum i carabassa treuen la gent de casa* [DCVB].
- *Fum i carbassa treuen el marit de casa* [PARÉS Refranys].
- *Gat en sac, i vi en carabassa* [GRIERA La vinya]; [DCVB: (Menorca)]; [FARNÉS: G 304]; [PARÉS Refranys].
- *He anat dins s'hort, | he trobat un homo mort, | l'he alçat dret | i li he tallat es xiulet: (CARABASSA).* [AMADES II: 1252 Endevinalles].
- *Jonquerencs de mala raça, podrits com una carabassa* [PARÉS Refranys].
- *La carabassa entra per un forat i surt per l'altre* [FARNÉS 1075: es diu per indicar que és un aliment molt lleuger que no s'atura gens al cos.]
- *La carabassa no embarassa.* [FARNÉS: C 1076].

- *La carbassa va anar i venir de Roma i encara era calenta.* [AMADES II: 1060 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].
- *La carbassa ni engreixa ni embarassa.* [AMADES II: 1060 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].
- *La carbassa tan dolenta és al mercat com a la panxa.* [AMADES II: 1060 *Refranyer*].
- *La carbassa embafa.* [AMADES II: 1060 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].
- *La carbassa ni engreixa ni embarassa:* és un aliment molt lleuger. [PARÉS *Refranys*].
- *La carbassa, ni poca ni massa:* no és gaire aconsellable per a la salut. [AMADES II: 1060 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].
- *La carbassa tan dolenta és al mercat com a la panxa.* [PARÉS *Refranys*].
- *La carbassa va anar i venir de Roma i encara era calenta.* [PARÉS *Refranys*].
- *La malxergada. [...] Quan hi té treballadors / li agrada molt d'atipar-los: / posa la perola al foc, / xurbies i carabasses, / i tavelles de fesols, / tot espès de farinada.* [AMADES II: 539].
- *La tramuntana vertadera porta la carbassa al darrera.* [FARNÉS: T 1099].
- *Les bledes i la carbassa, millor que al ventre a la bassa.* [AMADES II: 1061 *Refranyer*]; [FARNÉS: B 924]; [PARÉS *Refranys*].
- *L'espardenya tinc rompuda | de pujar i baixar la plaça; | el que et demano, Mundeta, / que no em donis carabassa.* [AMADES II: 199].
- *Les xiques de Vinaròs tenen el topo molt gros; pensen que és cabellera i és carabassa en arròs* [PARÉS *Refranys*].
- *L'home que menja massa, té el cap de carabassa* [FARNÉS: H 546].
- *Madó Bet, s'altra diassa, | s'esclatava de plorar | perquè no pogué llevar | es tap a sa carabassa.* [AMADES II: 835].
- *Menjar carbassa fa perdre el pols.* [AMADES II: 1079 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].
- *Més val una escorreguda de bot, que un trago de carabassa* [FARNÉS: E 398].
- *M'ho pensava, com el xic de les carabasses.* [FARNÉS: X 52].
- *Morros i carabassa espanten la gent de casa.* [FARNÉS: M 2369].
- *Nedar sense carabasses:* no necessitar, en una empresa, etc., ajut de ningú. [DCVB]; [FABRA]; [DV].
- *Ni hivern sens capa ni estiu sens carabassa* [FARNÉS: H 143].

- *Ning, nong, / les campanes de la son; / qui les toca? / qui les mena? / És el rector de Santa Elena. / Viva la carbassa, / viva el carbassó, / mireu aquí un galant minyó.* [AMADES II: 18]
- *Ni per calor deixis la capa, ni per fred la carabassa* [DCVB: (Barcelona)]; [PARÉS Refranys].
- *Ni rates a casa, ni vi sense bóta o carbassa* [PARÉS Refranys].
- *Ni veure frares per ma casa, ni portar vi sense bóta o carbassa* [PARÉS Refranys].
- *No necessita pas carabasses per a nedar* [FARNÉS: C 1079].
- *No poder beure'n en carabassa: es diu d'una cosa excel·lent, rara.* [AGUILÓ]; [FARNÉS: C 1080]; [FABRA]; [DV].
- *Olla que bull massa, té gust de carabassa* [PARÉS Refranys].
- *Pareix l flor de la carabassa, que mirant-la se sema* [FARNÉS: E 1125].
- *Per Sant Bernabé, has de sembrar carabasses si vols que vagin bé.* [PUJOL Refranys: 3167].
- *Per sol no deixis la capa ni per pluja la carabassa.* [FARNÉS: S 1201].
- *Quan és xic és ell, / i quan és grossa és ella: (CARABASSÓ, CARABASSA).* [AMADES II: 1252 Endevinalles].
- *Quan la gana passa, sembla la carabassa* [PARÉS Refranys].
- *Qui amb donzella es casa, de vidre pren tassa, i qui es casa amb vídua beu amb carabassa* [PARÉS Refranys].
- *Qui beu en carabassa, no veu si beu poc ni si beu massa* [PARÉS Refranys].
- *Qui beu massa, té el cap de carabassa* [FARNÉS: C 838]; [PARÉS Refranys].
- *Qui en fa massa, té el cap de carabassa* [DCVB: (Empordà)].
- *Qui en joies gasta massa té el cap de carabassa* [FARNÉS: J 175].
- *Qui en roba gasta massa, té el cap de carabassa.* [FARNÉS: R 740].
- *Qui es banya massa té el cap de carabassa* [PARÉS Refranys].
- *Qui gasta massa, té el cap de carabassa* [DCVB: (Empordà)].
- *Qui menja carabassa queda sense pols.* [AMADES II: 1060 Refranyer]; [PARÉS Refranys].
- *Qui riu massa, té el cap de carabassa* [FARNÉS C 848].
- *Qui s'alaba massa, té el cap de carabassa* [DCVB: (Rojals)]; [PARÉS Refranys].
- *Qui sopa massa, té l cap de carabassa* [FARNÉS: B 849].
- *Qui viu massa, té el cap de carabassa* [FARNÉS: B 850].

- *Sempre passa i repassa, / malhaja tant de passar! / un dia tropissarà / i es romprà sa carabassa.* [AMADES II: 821]
- *Senyalant amb el dit, les carabasses se neulen* [FARNÉS: D 1387].
- *Ser com sant Joan i la crabassa* [VINYALS/CUATRECASAS *Parlar vilanoví*: 9. «inseparable»].
- *Si a la carbassa hi toca el vent, no beuràs el vi calent.* [AMADES II: 1066 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].
- *Si a mi em donen carabassa, | carabassa menjaré; | me l'han donada petita, | no sé si la'm 'cabaré.* [AMADES II: 874].
- *Si sabies, donzelleta, | la pena que el meu cor passa! | Si te'n feia demanar, | si em daries carabassa!* [AMADES II: 204].
- *Són Sant Jaume i la carabassa.* [FARNÉS: J 32].
- *Sortir carbassa*: es diu d'un meló aigualit i insípid; també referint-se a una persona, a una cosa, que no respon a les esperances que havia fet concebre. [FABRA]; [DV].
- *Subtleza i bon seny no caben en un a carabassa.* [FARNÉS: S 1502].
- *Tant blada com carabassa, llença-la dins una bassa* [PARÉS *Refranys*].
- *Tenir el cap de carabassa* [FARNÉS: B 861].
- *Torreblanca cotxina, corral de vaques, de primera collita tot carabasses.* [PARÉS *Refranys*].
- *Tot és carabassa, tant la llonga, la rodona i l'espanyola* [DCVB: vol dir que els accidents o circumstàncies externes no muden essencialment la manera d'ésser de les persones o coses (Alguer).].
- *Tot just, carabassa i ceba!*: es diu quan qualcú intervé en a conversa fora de propòsit, dient coses que no lliguen gens amb les que s'han dit abans. [DCVB].
- *Tramuntana pallaresa, la carbassa i la corretja.* [FARNÉS: T 1115]; [PARÉS *Refranys*].
- *Tramuntana vertadera porta la carabassa al darrera.* [FARNÉS: T 1123]; [PARÉS *Refranys*].
- *Vent en popa, les carabasses naveguen*: quan les coses senzilles tothom les pot fer. [PARÉS *Refranys*].
- *Xufla dolça, cacauet, | tramussos, carbassa al forn; | veniu, dones de l'entorn, | compreu-me el torradet. // Xufla dolça, cacauet, | a xavet, nois, a xavet.* [AMADES III: 536]

carabasser, carbasser

- **Enfilar-se com un carabasser** [FARNÉS: C 1081].
- **Jo en tenia un carbasser qui tres carbasses va fer.** (fórmula de joc, Vic). [*apud DCVB*]
- **Març, marcer, carabasser i ventoler** [PARÉS *Refranys*].
- **Per Sant Bernabé planta el carbasser.** [PUJOL *Refranys*: 3164].
- **Per Sant Bernabé quaranta dies ploqué i encara deixà morir el carbasser.** [PUJOL *Refranys*: 3846].
- **Per Sant Bernabé se sembra el carbasser** [DCVB: «Barnabé» (Manresa)]; [FARNÉS: B 697].
- **Pujar-se'n al carabasser** [FARNÉS: C 1082]; irritar-se molt, encendre's d'ira. [DCVB].
- **Sant Jordi, carbasser** [FARNÉS: J 189].

carabassera, carbassera

- **Créixer com una carabassera:** créixer molt ràpidament. [AGUILÓ]; [DCVB]; [DV].
- **La flor de la carbassera | n'és molt maleïda flor | perquè mata tots els homes | en el bo de l'ocasió.** [AMADES III: 258, 291].
- **Les carbasses rai, la carbassera quedi.** [FARNÉS 1077]; [PARÉS *Refranys*]. [PARÉS *Refranys*].
- **Maria, si et vols casar, no et casis a la Ribera, que et faran menjar bajoques i flors de carbassera.** [AMADES II: 1217 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].
- **No hi ha cap carbassera que faci melons.** [PUJOL *Refranys*: 1642].
- **Parèixer la flor de la carbassera, que de mirar-la se sema** [DCVB: ésser molt delicat (Vinaròs)].
- **Pujar, enfilar-se, com una carbassera:** créixer molt en poc temps, encendre's fàcilment. [DCVB]; [FABRA].
- **Semblar la flor de la carbassera, que de mirar-la es sema:** es diu d'una persona o cosa molt fràgil. [AMADES II: 1045 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].

carabasseta, carbasseta

- **Anar en carabasseta:** anar amb el cap descobert. [DCVB].
- **A Santa Maria, hei unes quatre o cinc polletes que guarden carabassetes que un jove les va donar** [PARÉS *Refranys*].

- ***Bona vista vejam, bacoresses per Sant Joan, carbassetes tendres i figues a l'agost.*** [AMADES II: 983 *Refranyer*]; [FARNÉS: V 1182].
- ***Carabasseta de Paulí, aquí, aquí.*** (fórmula de joc). [DCVB].
- ***Ésser com Sant Roc i la carabasseta:*** ésser dos companys d'estatura desigual [DCVB]; [DV].
- ***Les xiquetes de la Selva | quan se'n van a fer llobins, | amb el cistellet al braç | i la carabasseta dins.*** [AMADES II: 327].
- ***Sant Jaume sol desengegar la carabasseta*** [FARNÉS: J 31].
- ***Ses dones de Llucmajor / no saben beure en gerreta; / només en carabasseta, / aigordent de sa millor.*** (cançó pop. Mallorca). [DCVB].
- ***Voto a sant Roc, el gos, la plaga, la capa, la carabasseta de vi i la mare que el va parir*** [PARÉS *Refranys*].

carabassí

- ***Agarreu-me eixe home / i porteu-me-lo ací, / que lo que porta al cap/ és un carabassí.*** (cançó popular de Pego). [DCVB].
- ***L'arròs, el peix i el carabassí neixen amb aigua i moren amb vi.*** [AMADES II: 1059 *Refranyer*].
- ***Orba i Orbeta, carabassí, carabasseta*** [PARÉS *Refranys*].

carabassó

- ***Carabassó, com més poc, millor*** [FARNÉS: C 1083].
- ***Els carabassons no es poden mirar perquè es blimen.*** [AMADES II: 1045 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].
- ***Mori el carabassó i que es salvi la carabassera*** [FARNÉS: C 1084, es refereix al dir carabassó, a l'infant que neix, quan hi ha un part difícil, que posa en perill la vida de la mare].

carabassot, carbassot

- ***A Migjorn per esquelleta tenen un carabassot, per llàntia un cuixot i per corda una tireta*** [PARÉS *Refranys*].
- ***A Martorell, carbassots*** [PARÉS *Refranys*].

carabassut

- ***No dir xut ni mut ni carabassut:*** no dir res, no intervenir en la conversa. [DCVB].

crabassonet

- ***Barbeta xinxola, | morrets de cassola, | nasset de pinyeta | ullets de pipiriueta, | seites de pedacet, | cruc, cruc, un crabassonet*** [FARNÉS: B 197].

231 - *Guayacum officinale* L.

palo-santo

- ***Palu Santu li donà | en Bep Buhils a sa dona; | ell no ha fet cosa bona, | ni n'ha feta ni en farà.*** [AMADES II: 822]

236 - *Helianthus annuus* L.

gira-sol.

- ***Cada flor entranya un símbol, | que ara jo us dec explicar: | ... | El gira-sol diu: adora.*** [AMADES III: 369].
- ***Com la flor del gira-sol | és s'amor de lo meu bé: | no pren ni deixa ni té, | ni sé de quin peu se dol»*** [DCVB. DOLDRE (cançó pop. Mall.)].

251 - *Ipomoea batatas* Lam.

meravella, moniato,

- ***La flor de la meravella: ja està tendra, ja està cega*** [FARNÉS: F 1120].
- ***Ser la flor de la meravella*** [FARNÉS: E 1129].

moniato

- ***De fesols i moniatos, ves espai que donen flato*** [PARÉS *Refranys*].
- ***De llegums i moniatos, no te'n fiïs, que fan flatos*** [AMADES II: 1075 *Refranyer*]; [DCVB]; [FARNÉS: L 243]; [PARÉS *Refranys*].
- ***Ser un moniato al caliu.*** [VINYALS/CUATRECASAS *Parlar vilanoví*: 9. Ser una mica cabut].

267 - *Lippia triphylla* Kunth.

marialluïsa

- ***La marialluïsa, el païdor allisa,*** [Gausachs].

271 - *Lycopersicon esculentum* L.

domaga, domagar, domaguera

- ***Jo tenc una domaguera | que tot l'any domagues fa; | dones, si voleu domagues, | anau en es domagar.*** (cançó popular (Mall.)). [apud DCVB].

samfaina

- *La samfaina la fam no amaina.* [AMADES II: 1062 *Refranyer*].
- *L'hostal de la Peira. [...] —Què hi ha per sopar? | —hi ha cargols amb ceba, | samfaina, bacallà.—* [AMADES II: 515-516].

tomaca

- *Els Blavets de la Marina, | quan van a segar arròs, | només mengen que tonyina, | pa, tomaques i alficòs.* (cançó popular valenciana). [apud DCVB]; [AMADES II: 932].
- *En ma vida m'ha vist més | que un dia collint tomaques; | vaig vore dos senyorettes | com s'omplien les butxaques.* [AMADES II: 901].

tomacar

- *Joan dels Bous de Gaianes | ha plantat un tomacar; | les tomaques per a vendre | i els diners per a fumar.* [AMADES II: 929].
- *Si vols tenir bon tomacar, per Santa Àgata l'has de sembrar.* [PUJOL *Refranyes*: 3410].

tomaquera

- *Tota bona cuinera és tomaquera.* [AMADES II: 1062 *Refranyer*]. [AMADES II: 1061 *Refranyer*].

tomàquet

- *A Sant Vicenç dels Horts, tomàquets i pebrots.* [AMADES II: 1218 *Refranyer*].
- *A Serós, sopes amb tomàquet.* [AMADES II: 1219 *Refranyer*]; [FARNÉS: S 892 «tomata»].
- *Dona sossa i tomàquet sense sal ni pel diable no val* [PARÉS *Refranyes*].
- *Posar a algú el cul com un tomàquet.* [DCVB].
- *Vermell com un tomàquet; més vermell que un tomàquet.* [DCVB].

tomata

- *Massa tomata per a un parell d'ous.* [FARNÉS: T 847].
- *Quan el profeta Cudol | anava venent tomates, | Meternich caçava rates | en lo ganxo d'un cresol.* [AMADES II: 927].
- *Vuit dies, féu el dijous | que anant Saül per tomates, | li rosegaren les rates | el nas i els sagüells nous.*

tomàtec

- *Amb tomàtecs, ous i foc qualsevol pot fer-se coc.* [AMADES II: 1061 Refranyer]; [PARÉS Refranys].
- *Els tomàtecs fan mil menjars.* [AMADES II: 1061 Refranyer]; [PARÉS Refranys].
- *Els tomàtecs i la sal són la gràcia dels menjars.* [AMADES II: 1061 Refranyer]; [PARÉS Refranys].
- *Entre col i col, tomàtecs* [FARNÉS: C 2466]; [PARÉS Refranys].
- *Jo no penso riure més, | que un dia, collint tomàtecs, | mentre n'estava collint, | en vaig perdre la butxaca!* [AMADES II: 323].
- *Juliol i agost, ni tomàtecs ni pebrots* [FARNÉS: J 357].
- *No és mal el cuinat que hi ha tomàtec guisat.* [AMADES II: 1061 Refranyer]; [PARÉS Refranys].
- *Per sant Nen i sant Non, pebrots i tomàtecs.* [DCVB]; [FARNÉS: N 281]; [PUJOL Refranys: 3223]; [PARÉS Refranys].
- *Per sant Nin i sant Non, tomàtecs i pebrots.* [DCVB].
- *Per tomàtecs, Vila-seca, i per coques, Reus.* [AMADES II: 1221 Refranyer].
- *Posa tomàtec fins al xocolata.* [AMADES II: 1062 Refranyer].
- *Tomàtecs, peix i aigua, la vida enlaire* [PARÉS Refranys].

tomàtiga

- *Tenir els ulls com a tomàtigues.* [DCVB]

305 - *Nicotiana tabacum* L.

cigar, cigarro

- *La Tuies. [...] Un dia el cigarro | vaig dir que encengués | i el tirà a les brases | sense més ni més. | com que en aquell rato | me van demanar, | ja més del cigarro | no em vaig recordar. [...] Prou li agradaven | molt els guisadets, | mes no les mongetes | ni els fesolets...* [AMADES II: 717-719].
- *Maria, sé que has pastat | i no m'has fet una coca; | demà al de matí vindré | amb el cigarro a la boca.* [AMADES II: 311].
- *No sóc bèstia ni persona, | ni dimoni de l'infern, | no tinc cames, però si cua, | i el foc sempre em persegueix: (CIGAR).* [AMADES II: 1256 Endevinalles].
- *No valdre ni la punta d'un cigarro.* [FARNÉS: P 3444].

- ***Té paper i no és cap llibre, / està faixat no és nin, / fa fum i no fa flamarada; / qui serà qui ho endevin? (CIGAR).*** [AMADES II: 1256 *Endevinalles*].

cigarret

- ***Un mort amortallat / amb el cap ensangnat. (CIGARRET DE PAPER).*** [AMADES II: 1256 *Endevinalles*].

estanc

- ***Diners a l'estanc, fum al cel.*** [DCVB: (valencià)].

fum

- ***Fum al cel, diners a l'estanc.*** [DCVB].
- ***Fum i carbassa treuen la gent de casa.*** [DCVB]
- ***Fum i carbassa treuen el marit de casa.*** [PUJOL *Refranys*: 6320].

fumada

- ***L'amo d'aquesta casa | n'és la nina del meu ull; | si em des una fumadeta, | que no só fumat avui.*** [AMADES II: 140].

fumador

- ***Jugador de cartes, fumador de pipa, bevedor de vi, per altre, que no per mi*** [PARÉS *Refranys*].
- ***Lo que un fumador ha mester: / pipa, tabac i broquet, / pedra, esca i ganivet, / bossa, cotó i capfoguer.*** [AMADES II: 696].
- ***Malhagen els fumadors / que pertot tenen entrada: | amb l'excusa de fumar, | se'n porten l' enamorada.*** [AMADES II: 323].

fumadora

- ***Ésser fumadora: ésser hora de fumar.*** (DCVB).

fumar

- ***Amb so beure i es fumar | i s'anar darrera dones, | saps quantes heretats bones | s'arriben a mancabar!*** [AMADES II: 890].
- ***Beure, fumar i cantar, tot és començar*** [PARÉS *Refranys*].
- ***Beure i fumar, tot és començar.*** [PUJOL *Refranys*: 4272].
- ***Beure i no fumar, és beure d'ase*** [GRIERA *La vinya*: (Migjorn Gran)]; [AMADES II: 1063 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].
- ***Beure i no fumar és beure de ca.*** [AMADES II: 1063 *Refranyer*]; [FARNÉS: B 774].
- ***El bon gat de mar, sap ben jugar, ben fumar i ben nedar.*** [PARÉS *Refranys*].

- *El fumar la gana fa passar.* [PUJOL Refranys: 5658].
- *El fumar se comença per fatxada i s'acaba per vici.* [FARNÉS: 1709].
- *Fumar amb pipa.* [FARNÉS: P 2178 «Equival a quedar decebut per no poder assolir el que volia, desitjava o cobejava»]; [«Ésser molt gros, o intens, o extraordinari per qualsevol concepte». DCVB].
- *Fumar del dels altres:* divertir-se a costa d'altri. [DCVB].
- *Fumar més que Agramunt:* ésser molt fumador. [DCVB].
- *Fumar més que una xemeneia:* ésser molt fumador. [DCVB].
- *Fumar-se el rabo d'un gos:* ésser molt fumador. [DCVB].
- *Joan dels Bous de Gaianes / ha plantat un tomacar; / les tomaques per a vendre / i els diners per a fumar.* [AMADES II: 929].
- *Jugar, beure i fumar, les tres tares d'un fadrí* [PARÉS Refranys]. [PARÉS Refranys].
- *La dona que fuma, juga i orina dreta, és més un homenot que una doneta.* [PARÉS Refranys].
- *Les dones, el beure i el fumar, fan aprimar.* [PARÉS Refranys].
- *L'home qui no fuma, és menys que una merda.* [DCVB: (Empordà, Garrotxa)].
- *Merda de vedell no fuma tot lo dia:* vol dir que no cal atribuir a les coses més importància que la que tenen. [DCVB].
- *Qui en té, en fuma.* [FARNÉS: T 502].
- *Qui fuma en pipa, per tot se fica.* [DCVB: significa que els fumadors de pipa molesten per tot allà on van, amb el fum que treuen (Empordà)].
- *Qui no fuma ni juga, ni fot, el diable se n'hi porta tot* [FARNÉS: D 972].
- *Qui polseja i fuma, quan és mort no hi veu.* [FARNÉS: P 2734].
- *Si l'un en diu a l'altre: | —Com ho farem per fumar? | —En demanarem tabaco / als que no saben ballar.* [AMADES II: 734-735].
- *Tan petit i ja fumes? / Prest parlaràs de casar; / o me vols dir, tapet de pica, / si saps quants de Déus hi ha?* [AMADES II: 829].

fumera

- *He afinat un colom blau / a dins mar o a sa vorera; / un homo, en tenir fumera, / es morro de baix li cau.* [DCVB: Cançó popular Mallorca].

herba

- *L'herba que no vols fumar, jo me la fumaré.* [DCVB: (Benassal).]

maqueuar

- *L'amo, vós que maqueuau, / donau-me tabac en coca, / me'l calaré dins sa boca, / que tenc es molí qui rau.* [DCVB: Cançó pop. Migjorn Gran].

petaca

- *A petaca oberta i dona arremangada, no hi facis marrada.* [FARNÉS: P 2001].
- *Petaca oberta i dona arremangada, no té espera.* [FARNÉS: P 2002].

pipa

- *A Palamós fan pipes.* [PARÉS Refranys].
- *Atlotes, voltros teniu / sa pipa i es tabac meu; / dau-me'l per amor de Déu, | tanmateix no us ne serviu.* [AMADES II: 877].
- *Buscava la pipa i la tenia als morros.* [FARNÉS: P 2176]; [PARÉS Refranys].
- *Com la pipa d'en Jelpí, que servia de bací.* [PARÉS Refranys].
- *Com la pipa d'en Llacuna, que quan no hi ha tabac no fuma.* [PARÉS Refranys].
- *Com te pensaves, berganta, | que em 'via de casar amb tu, | me daves pipeta blanca | i tabac d'aquell comú.* [AMADES II: 838].
- *De mica en mica, s'omple la pipa.* [FARNÉS: M 1783].
- *El bou i la mula. [...] —Ai, descansa mon marit!— | Diu: —Ve-te'n aquí la pipa / per poder-ne fumar un xic.* [AMADES II: 522-523].
- *El delicat d'en Tendre, que es va ofegar amb el fum de la pipa.* [PARÉS Refranys].
- *En Josep de sa pipeta, | qui són pare l'hi cremà; | ai, adió, pipeta meva, | que mai més podré fumar.* [AMADES II: 838].
- *Fes com la pipa del Llaguna, que sense tabac no fuma.* [FARNÉS: P 2177].
- *Gerretes a Manacor, n'hi ha de grosses i petites i ses dones qui fan pipes* [PARÉS Refranys].
- *L'amo d'aquesta casa, | Déu el vulga conservar, | Déu li do pipa i amolles | i tabaco per cremar.* [AMADES II: 140].
- *Omplir la pipa a algú:* molestar-lo fins a fer-li perdre la paciència. [DCVB].
- *Pipa no sé que t'esperes | que tabac no te'n daré | primer te foguetjaré | per enmig i ses voreres.* [AMADES II: 783].
- *Posar-se com una pipa:* irritar-se molt. [DCVB].
- *Quan vagis de camí, no et descuidis la pipa ni et deixis el vi* [PARÉS Refranys].

- **Que corri de mà en mà, com la pipa d'en Marfà:** en al·lusió al porró. [PARÉS *Refranys*].
- **Tenir la pipa plena:** estar irritat fins al punt de perdre completament la paciència, [DCVB].
- **Toca pipa.** [FARNÉS: P 2179 «Significa: vés-te'n»].
- **Xemeneia ben prima, / fogó més ample, / llenya de molt enfora, / fum que davalla, / capelleta a les fosques / que aguanten barres: / ja basta perquè em digues | s'endevinaia: (PIPA).** [AMADES II: 1252 *Endevinalles*].

pipada

- **Com la pipada d'en Catiu, que es va començar a l'hivern i es va acabar a l'estiu.** [PARÉS *Refranys*].
- **No donar-li una pipada de tabac:** a algú, d'una cosa: no importar-li res, esser-li indiferent. [DCVB].
- **No saber pipada:** d'una cosa: no saber-ne res, esser-ne completament ignorant. [DCVB].
- **No valer una pipada de tabac:** no valer res, esser completament inútil, inservible. [DCVB].

puro

- **Quines mans per triar puros!** [FARNÉS: M 72].
- **Qui té duros fuma puros; qui no en té fuma paper.** [PUJOL *Refranys*: 1112].
- **Qui té duros fuma puros; qui té rals fuma ideals.** [PUJOL *Refranys*: 1113].

tabac, tabaco

- **A Alaró un bon tabac.** [PARÉS *Refranys*].
- **Agafar amb tabac:** agafar algú en el moment de cometre un delicte o una falta. [DCVB].
- **A mal donar, prendre tabac.** [FARNÉS: M 233].
- **Bon tabac!:** exclamació amb què saludem algú quan esternuda. [DCVB].
- **Bon tabac fa bona cendra** [DCVB: significa que els bons materials o els bons principis produeixen bons efectes]; [FARNÉS: T 2].
- **Bon tabac fumau, germà.** [DCVB: es diu a un qui en demanar una cosa vol esser atès i servit tot d'una, tant si cau bé com no al qui l'ha d'atendre (Mallorca)].

- ... *Deu-los llonganissa, /fesols amb arròs, / que és una vianda / que fa molt bon cos. [...] Primer poble d'Andorra | n'és Sant Julià; | Caldes i Encamp, / que molt bon tabaco fan.* [AMADES II: 436].
- *Els enemics de la bossa: vi, tabac i dona.* [PARÉS Refranys].
- *El tabac, el vi i l'aiguarent són un gran aliment.* [SADURNÍ Vocab. vinyater: (Vilafranca)].
- *El tabaco danya el pit, | el vi se'n puja al perol, / i el que de tontos es fia / queda com el caragol.* [AMADES II: 939].
- *En Ares, el bon tabaco, que Beniafè no alcança* [PARÉS Refranys].
- *Espigolera, duu foc, / tabac i aigo per beure; / tu estàs obligada a creure / es segadors d'aquest lloc.* [AMADES II: 491].
- *Es qui tondre va posar / no en té pèl de grosseria, / perquè va dir que volia / bon beure i bon menjar, / i bon tabac per fumar / i aigordent entre dia; / però no pensà a posar / una hora per reposar / con han dinat, as migdia.* [AMADES II: 437].
- *Es tabac causa renou / entre marit i muller, / de cada dia un dublé / quan ve dissabte és un sou.* [AMADES II: 357, 844].
- *La dona i el tabac, per altri no es poden triar* [PARÉS Refranys].
- *L'amo en Nofre quan me dau | un poc de tabac en coca | per jo dur-lo a sa boca / no sabeu es gust que em dau.* [AMADES II: 783].
- *L'avi no té tabaco, | per això es fuma la pipa; | allà en vindre el matutero | se'n comprarà mitja lliura.* [AMADES II: 907].
- *Prou t'ho pensaves, minyona, | que jo em casaria amb tu; | i me'n daves cuca blanca / i tabaco del comú.* [AMADES II: 321].
- *¿Quin tabac fumam?:* es diu en to de reny per demanar a algú que expliqui perquè no ha fet allò que havia d'haver fet. [DCVB]
- *Tabac, dones i vi, si se n'abusa, donen mala fi.* [PARÉS Refranys].
- *Tabac, joc i vi, amb taxa, distrauen, sense ella, un verí.* [FARNÉS: T 3]; [PUJOL Refranys: 5938].
- *Tenir un tabac bona fumada:* ésser de bon fumar. [DCVB].
- *Totes les mosques* (o *tots els mosquits*) *volen prendre tabac:* es diu quan tothom vol saber allò que no convé que sàpiguen o vol intervenir en coses en què no cal que intervinguin. [DCVB].
- *Vi, tabac i dones, per l'esquerra.* [PARÉS Refranys].

- *Vi, tabac i joc, del més fort.* [PARÉS *Refransys*].

tabaquer

- *A Cadaqués són tabaquers / que tots fan el contrabando.* [AMADES II: 415-416].
- *A Cadaqués, tabaquers contrabandistes de Cala.* [FARNÉS: C 192].

tabaquera

- *Al-lotes cama-rotgeres, / ¿quantes cama-roges duis? | Jo vos n'ompliria ets uis | de fuies de tabaqueres.* (cançó pop. menorquina, ap. Camps *Folkl.* I, 136). [apud DCVB].
- *Mare de Déu de Queralt, / i també la de Corbera, / que si cas no em deu tabaco / jo em vendré la tabaquera.* [AMADES II: 310].

310 - *Opuntia ficus-indica* (L.) Miller.

figa de moro

- *És groc i no és albercoc, / és verd i no és julivert, / té corona i no és capellà; / endevina què serà. (FIGA DE MORO):* [AMADES II: 1268 *Endevinalles*].
- *És verd i no és juavert, / és groc i no és obercoc. / té espines i no és peix, / té corona i no és capellà, / té ones i no és la mar: (FIGA DE MORO).* [AMADES II: 1268 *Endevinalles*].
- *És verd i no és juavert, / és groc i no és obercoc, / és vermell i no és coral; / no ho endevinaràs d'aquí a Nadal: (FIGA DE MORO).* [AMADES II: 1269 *Endevinalles*].
- *—Què en portes aquí al cistell? | —Figes de moro, figes de moro. | —Què en portes aquí al cistell? | —Figes de moro i un clavell.* [AMADES II: 318].
- *Quina és la planta que fa el fruit a les fulles?: (FIGUERA DE MORO).* [AMADES II: 1268 *Endevinalles*].
- *Rodó i no és poma, / verd i no és julivert, / negre i no és pebre, / groc i no és safrà, / té corona i no és capellà: (FIGA DE MORO).* [AMADES II: 1268 *Endevinalles*].
- *Té espina i no és bacallà, / porta corona i no és capellà; / ase serà qui no ho endevinarà: (FIGA DE MORO).* [AMADES II: 1268 *Endevinalles*]. (Gausachs).
- *Una menjada de figes de moro, a ningú es plany* [DCVB: vol dir que de les coses que valen poc, no cal mostrar-se'n avars (Menorca)].

- ***Té ossos i no és carn, / té espines i no és peix, / és verd i no és julivert, / és groc i no és safrà, | porta corona i no s'ho mereix: (FIGA DE MORO).*** [AMADES II: 1268 *Endevinalles*].

figuera de moro

- ***Quin arbre en el món hi ha / que té sa fuia dolenta / i dalt sa fuia sustenta / fruita bona de menjar?: (FIGUERA DE MORO).*** [AMADES II: 1268 *Endevinalles*].
- ***Quin arbre en es món hi ha / que fa se llenya dolenta / i per ses fulles sustenta / coses bones de menjar: (FIGUERA DE MORO).*** [AMADES II: 1269 *Endevinalles*].

319 - *Passiflora caerulea* L.

flor de la passió

- ***La flor de la passió / és una flor molt redona; / significa la corona / de Cristo Nostro Senyor.*** (cançó pop. Ciutadella). [apud DCVB].

passionera

- ***Hermosa cara de sol | i de flor de passionera, | da'm un brot d'aufabreguera | de dins es teu cossiòl.*** [AMADES II: 899].
- ***Som adorno de fadrines, / vaig per passeigs i saraus / i duc corona i espines / i, com Cristo, duc tres claus: (PASSIONERA).*** [AMADES II: 1294 *Endevinalles*].

328 - *Phaseolus vulgaris* L.

aspre

- ***Els fesols, sense aspre, no puguen*** [DCVB: vol dir que generalment els homes necessiten algú que els ajudi per a prosperar i fer-se amunt (Olot)].
- ***No puja fesol sense aspre.*** [AMADES II: 1061 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranyes*].

bajoca,

- ***Allà on no hi ha soques, no hi ha bajoques.*** [PUJOL *Refranyes*: 1423].
- ***Anar fet un campanar de bajoques.*** [FARNÉS: C 537].
- ***A on no hi ha soques, no hi ha bajoques.*** [FARNÉS: S 1112].
- ***Catalina tu m'entroques | i em fas anar de cantell; | m'ets enviat un ramell | tot carregat de bajoques.*** [AMADES II: 858].
- ***Com un campanar de bajoques:*** anar massa adornat, carregat de flocs. [DCVB].
- ***Entra bajoca, | d'hasta la soca; | entra vitet, | d'hasta el pesonet*** [FARNÉS: B 54].

- *Maria, si et vols casar, no et casis a la Ribera, que et faran menjar bajoques i flors de carabassera.* [AMADES II: 1217 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].
- *Riure com una bajoca* [GRASES 1987: 314].

bajocar

- *Bajocar d'Espioca, molta flor i poca bajoca* [FARNÉS: B 53].

fesol

- *A Aleixar, naps i fesols.* [PARÉS *Refranys*].
- *A la collita se veurà el fesol.* [DCVB: vol dir que a la fi de les empreses es veu el resultat, i no abans (Mallorca)]; [PUJOL *Refranys*: 1399].
- *A l'Aleixar, fesols.* [FARNÉS: A 756].
- *A primers de juliol sembra el fesol.* [PUJOL *Refranys*: 2733]; [PARÉS *Refranys*].
- *A primeries de juliol sembra el fesol* [MASSANA *Lleidatanismes*: «juriol»].
- *Atlota, em vols o no em vols? / No em vengues amb marrendengues, / jo tenc faves primerenques, / guixes, ciurons i fesols.* [AMADES II: 820].
- *Cols i fesols, ventre si en vols* [PARÉS *Refranys*].
- *Deu-los llonganissa, / fesols amb arròs, / que és una vianda / que fa molt bon cos. [...] Primer poble d'Andorra | n'és Sant Julià; | Caldes i Encamp, | que molt bon tabaco fan.* [AMADES II: 436].
- *Digues si em vols o no em vols, / no estigues empegueïda; / val més un bon no, garruda, / que un si mastegant fesols.* [AMADES II: 883].
- *El sol de juny i de juliol escalda i omple el fesol* [PARÉS *Refranys*].
- *Fesol sense canya no creix.* [AMADES II: 1061 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].
- *Jo i sa meva guerrera / com es fesols nos miram; / un any per hom festetjam, / i enguany li toca a ella.* [AMADES II: 819].
- *Mastegar fesols*: parlar entre dents, sense dir les coses clares, [DCVB].
- *Mirar-se com els fesols*: mirar-se de mal ull, tenir-se aversió una persona amb una altra. [DCVB].
- *Naps i cols, xirivies i fesols.* [FARNÉS: N 64].
- *No em vinguis amb falandengues, / digues si em vols o no em vols; / a casa tinc faves tendres, / guixes, cigrons i fesols.* [AMADES II: 312].
- *No em vinguis amb gorrondinyes / ni amb palla de fesols, / ni amb guixes mal cavades... / Diu-me si em vols o no em vols!* [AMADES II: 196].

- *No em vinguis amb pelendengues, | digue'm si em vols o no em vols, | que tinc faves primerenques, | guixes, cigrons i fesols.* [AMADES II: 914].
- *Olla dura de fesols | me'l menjaria un platet, | en una cullera fonda, | i en quant en quant un traguèt.* [AMADES II: 916].
- *Per la Mare de Déu del Carme, se sembren els fesols* [FARNÉS: M 1071].
- *Per sant Bernabé planta els fesols o fes-ho fer.* [PUJOL Refranys: 3165].
- *Per sant Soter, fesols a fer.* [FARNÉS: S 1469].
- *Quan canta el rossinyol planta el fesol.* [AMADES II: 1061 *Refranyer*]; [PUJOL Refranys: 2328].
- *Qui no aplega un fesol, no en menja quan vol.* [FARNÉS]; [DCVB: recomana l'estalvi]; [DCVB: «Qui no cull un fesol, no en menja quan vol» (Camp de Tarragona); «Qui no aprofita un fesol, no menja pa quan vol» (Segarra, Urgell): vol dir que cal aprofitar les coses encara que sien petites, perquè totes tenen algun valor.]; [MASSANA *Lleidatanismes*: «Qui no plega un fesol, no en minja quan vol.»]; [PALOMA: 156 «*Qui no aplega el fesol, no menja quan vol.*»]; [FARNÉS: F 666].
- *Tens pa, vi i fesols, ¿què més vols?* [PALOMA: 156]
- *Trumfes i fesols, ¿què dimoni vols?* [DCVB: es diu per indicar que amb patates, fesols i pa, ja es poden alimentar satisfactòriament (Borges Blanques).]

fesola

- *Fer la gita fesola:* És el mateix que dir que vaig a vomitar. [VINYALS/CUATRECASAS *Parlar vilanoví*: 5]

fesolada

- *Fer la fesolada d'algú:* enterrar-lo, portar-lo al cementiri. [DCVB].
- *Saltamarges de Palau, Vullpellac la fesolada* [PARÉS *Refranyes*].

fesolet

- *La Tuies. [...] Un dia el cigarro | vaig dir que encengués | i el tirà a les brases | sense més ni més. | com que en aquell rato | me van demanar, | ja més del cigarro | no em vaig recordar. [...] Prou li agradaven | molt els guisadets, | mes no les mongetes | ni els fesolets...* [AMADES II: 717-719].

monget

- ***Mongets esguerrats, mongets segurs.*** [AMADES II: 1061 *Refranyer*]; [FARNÉS: M 2218].
- ***Vejam si n'haurem els mongets!*** [FARNÉS: M 2219]

mongeta

- ***Advocat de pagès, cobra amb mongetes.*** [PARÉS *Refranyes*].
- ***Amb les mongetes porc i amb el porc vi fort.*** [AMADES II: 1061 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranyes*].
- ***A mig juliol sembra el fesol. Per la Mare de Déu Carmeta, a sembrar la mongeta.*** [PARÉS *Refranyes*].
- ***Botifarres amb mongetes, amb llardons han d'ésser fetes.*** [PUJOL *Refranyes*].
- ***Dolores, flor de les flors, / no et casis amb cap pagès, / que et farà triar mongetes / i et farà llevar a les tres.*** [AMADES II: 200].
- ***El dimecres vos daré / mongetes o moros negres, / i per darrerria pebres; / voreu que anirà de bé.*** [DCVB: cançó pop. Mallorca].
- ***Guixes a grapats, mongetes a cabassos i faves a sacs.*** [AMADES II: 1061 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranyes*].
- ***La bona mongeta vol aiga al matí i aigua en bullir.*** [AMADES II: 1061 *Refranyer*].
- ***La mongeta i el cigró van tenir aquesta raó: diu el cigró “Jo sóc millor”; diu la mongeta, “Jo, més tendreta”.*** [AMADES II: 1061 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranyes*].
- ***La mongeta vol aigua al matí i aigua per bullir.*** [AMADES II: 1061 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranyes*].
- ***Menjar massa mongetes té males tretes.*** [AMADES II: 1061 *Refranyer*].
- ***Menjar moltes mongetes té males travetes.*** [AMADES II: 1061 *Refranyer*].
- ***Menjar mongetes té males tretes.*** [AMADES II: 1061 *Refranyer*].
- ***No hi ha cap mongeta que pugi sense nespreta.*** [FARNÉS: M 2232].
- ***Pastorets de la muntanya / que sempre pugen i baixen: (MONGETES).*** [AMADES II: 1286 *Endevinalles*].
- ***Per on va la mongeta va l'altra llavoreta.*** [AMADES II: 1061 *Refranyer*]. [PARÉS *Refranyes*].
- ***Qui vol mongetes cuitores, que les sembri en bon lloc.*** [AMADES II: 1061 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranyes*].

- **Tot bon català mongetes ha de menjar.** [AMADES II: 1061 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].
- **Una esglésieta gran, | gran i fondeta | el capellà rabassut, | la gent menudeta:** (*Una olla de mongetes bullit: l'olla, la llosa, les mongetes*). [AMADES II: 1269 *Endevinalles*].
- **Una esglésieta | plena de genteta, | l'escolà greixut. | Endevina-ho tu, morrut:** (*L'olla plena de mongetes i la llosa*). [Mil *endevinalles catalanes*: 172]
- **Un convent de monges blanques | que pugen i baixen | i es toquen la panxa:** (*Una olla de mongetes bullint*). [AMADES II: 1286 *Endevinalles*].

mongetera

- **Enfilar-se com una mongetera:** pujar molt ràpidament. [DCVB].

seques

- **Tres de seques per a un senyor que es porta el pa.** [FARNÉS: T 1254].

setmana fesolera

- **De Sant Joan a Sant Pere, la setmana fesolera** [DCVB: (Valls)].

tavella

- **La malxergada. [...] Quan hi té treballadors | li agrada molt d'atipar-los: | posa la perola al foc, | xurbies i carabasses, | i tavelles de fesols, | tot espès de farinada.** [AMADES II: 539].

399 - *Solanum tuberosum* L.

pataquero

- **A la vila d'Almenar, | hi canten los pataqueros; | en sent a posta de sol | ja s'encanten los xorreros.** [AMADES II: 332].
- **Als d'Almenar els motegen de pataqueros** [FARNÉS: A 817].

patata

- **Amb tot va bé la patata, puix és menjar que no mata** [PARÉS *Refranys*]; [PUJOL *Refranys*].
- **Any de patates, any de rates.** [AMADES II: 1014 *Refranyer*].
- **L'arròs i les patates bullides allarguen la vida.** [AMADES II: 1058 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].

- *Les patates volen vi, | diu l'adagi català; | mes aquell que molt en fa | acaba parlant llatí.* [GRIERA *La vinya*: p 110 (Selva)].
- *Menjar patates fa tornar sord* [PARÉS *Refranys*].
- *Més sèrio que una patata*: es diu d'una persona que està molt seriosa. [DCVB].
- *Més val un mos de vedella que totes les patates d'una cistella.* [PUJOL *Refranys*].
- *No sembris patates a l'hort mentre vegis neu al port.* [FARNÉS: P 1120].
- *Olla sense patata, boda sense ballada.* [AMADES II: 1058 *Refranyer*].
- *Papà, mamà, patates sense oli.* [FARNÉS: P 589].
- *Rostit sense vi no val un comí, pilota sense pebre no val un senabre, estofat sense xocolata no val una patata.* [AMADES II: 1057 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].
- *Sant Antoni mullat, bo per les patates i mal pel blat.* [PUJOL *Refranys*: 3985].
- *Si voleu venir a la cuina | trobareu gran requisit: | trobareu gat en patates | que us en llepareu els dits.* [AMADES II: 284].
- *Si vols patates i alls, vés a Belltall.* [AMADES II: 1209 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].
- *Tum pare no té nas, | tum pare no té nas; | ta mare és txata; | i un germanet pitit, | i un germanet pitit, | nas de patata.* [MASSANA *Lleidatanismes*, p 93: *Cançonetes*].
- *Val més dues queixalades de vaca que set de patata.* [AMADES II: 1079 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].
- *Val més patates en pau que talls en guerra.* [PUJOL *Refranys*].

patatum

- —*Gloriós sant Patatum, guardeu-nos de pixar tort* [PARÉS *Refranys*].
- *Molt patatum i poc patatam.* [FARNÉS: P 1121].

trufa

- *Los xatos mengen trufes, pa negre i vi dolent.* [cançó pop., ap. Milà Rom. 145].

trumfa

- *A Prades mengen trumfes, | a Albarca, pa dolent, | no sé com s'ho arreglen, | aqueixa pobra gent.* [FARNÉS: P 3026]; [AMADES II: 347].
- *La carn d'olla, de carn; la de cols i trumfes, adéu-siau* [PARÉS *Refranys*].

- **La trumfa, molt tip i poc profit.** [AMADES II: 1061 *Refranyer*]; [FARNÉS: T 1392]; [PARÉS *Refranys*].
- **Les trumfes són vives, / reguem-les amb aigua; / les trumfes són mortes, / reguem-les amb vi.** [GRIERA *La vinya*: p 110. (Selva).].
- **Per aigües bones a Cabra, / per trumfes a Barberà, / per pa de moresc a Lilla, / per avellanes a Miramar.** [AMADES II: 335].
- **Qui bones trumfes planta bones trumfes arrenca.** [AMADES II: 1045 *Refranyer*].
- **Si sembres trumfes en lluna cornuda, trumfes cornudes arrencaràs.** [AMADES II: 1045 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].
- **Trumfes i cols i què dimoni vols!** [AMADES II: 1061 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].
- **Trumfes i fesols, ¿què dimoni vols?** [DCVB: es diu per indicar que amb patates, fesols i pa, ja es poden alimentar satisfactòriament (Borges Blanques).].
- **Trumfes, llegums i verdures estalvien les moltures.** [AMADES II: 1045 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].

trumfo

- **De Sant Josep enllà, posa't trumfos a sembrar** [DCVB: (Ripoll)].
- **M'he menjat un trumfo sense pelar.** (bis) | **M'he escaldat una mica el paladar.** (bis). [GOMIS *Botànica popular*: 131-32: *Cançoneta* (Vilanova i la Geltrú)»]
- **Petit o menut com un trumfo:** es diu d'una persona molt menuda. [DCVB].
- **Trumfos amb pell, mala vidota.** [FARNÉS: T 1398].

417 - *Theobroma cacao* L.

cacau

- **De Catadau, el cacau.** [PARÉS *Refranys*].
- **Quan plou / què és el que cau?** El mot *cacau* és pronunciat igual que *que cau*, i, per tant, l'interrogat creu que se li pregunta què és el que cau quan plou, i respon, naturalment: *aigua*, a ço que replica el proponent: **El cacau sempre és cacau / tant quan plou / com quan fa sol.** [AMADES II: 1322-1323 *Calemburs*].
- **S'armà un cacau!** [FARNÉS: C 185].
- **Torrar el cacau** [FARNÉS: C 186].

xacolata

- *Rostit sense vi no val un comí, pilota sense pebre no val un senabre, estofat sense xocolata no val una patata.* [AMADES II: 1057, 1066 Refranyer].
- *Una rata n'hi ha al terrat | que té el cul arremangat | de color de xocolata | un, dos, tres, quatre.* [AMADES II: 64].

xocolata

- *Aigua freda i xocolata, cagarines a la tarda.* [PUJOL Refranys: 4218].
- *Al rum-rum de la guitarra | i al rum-rum del guitarró, | a les dones, xocolata | i als homes, un bon bastó.* [FARNÉS: R 1015].
- *Com que és moreno el meu pare, | jo sóc morena també, | i encara que et sembli estrany, | per fer-me m'han de desfer: (XOCOLATA).* [AMADES II: 1314 Endevinalles].
- *Dalt del palàcio | n'hi ha una dama | que en pren xocolata; | es fica els melindros | a la butxaca...* [AMADES II: 55].
- *Els senyors de Madrid | ja no preneu xocolate, | perquè els dona correntilles | i embruten el merinyaque.* [AMADES II: 909].
- *Entreu aquí, que preneu xocolata.* [FARNÉS: X 125].
- *Fer xocolate:* Formar lo xocolater la dita pasta. [LABÈRNIA]; Deixatar-lo o liquidar-lo per a péndrer-lo. [LABÈRNIA].
- *Jo sóc cornut, | les porto de plata | i de bon matí | prenc la xocolata, | xocolata i pa torrat, | que les banyes me fan cric-crac. | Que le ri le ri, | gloriós sigui sant Corneli, | que le ri le ri rom...* [AMADES II: 524].
- *La xocolata, molt moguda i poc bullida,* [PUJOL Refranys].
- *Les coses clares i la xocolata espessa* [PARÉS Refranys].
- *Les fadrines de Montclar ja no mengen xocolata, que es guarden els diners per a fer-se mirinyaque* [PARÉS Refranys].
- *Mon pare m'ha dat | mon para m'ha dada | a un hortolà | que a mi no m'agrada [...] —Deixa ton marit, | vine-te'n a casa. | Cada de matí | prendràs xocolata...* [AMADES II: 391].
- *Patum, tum, fa la mulassa | patum, tum, fa el mulassó | per les dones xocolata | i pels homes bon bastó.* [BOVÉ Penedès Folklore: 75 «La Mulassa... Antigament, i avui encara, la quitxalla l'enronda, aplicant-hi a sa tonada la següent lletra: ---»].
- *Pa, vi i xocolata, el demás és patarata.* [FARNÉS: P 183].

- ***Per al flato i al bafor / no hi ha millor medicina, / que el xocolata millor / i bon caldo de gallina.*** [AMADES II: 917].
- ***Per les dones, xocolata, pels homes, un bon bastó*** [FARNÉS: D 1819].
- ***Posa tomàtec fins al xocolata.*** [AMADES II: 1062 *Refranyer*].
- ***Roda, roda, molinet, / xocolata, xocolata; / roda, roda, molinet, / que és menjar pel senyor rei. / Si el molí no vol rodar, / xocolata, xocolata; / si el molí no vol rodar, / el rei no en podrà menjar.*** [AMADES II: 688].
- ***Rostit sense vi no val un comí, estofat sense xocolata no val una patata*** [PARÉS *Refranys*].
- ***Sant Jaume de regalíssia, / Sant Jaume de regaló, / per als homes xocolata / i per a les dones cop de bastó.*** [SADURNÍ 2000: 61]
- ***Tramuntana l'ha girada | per amunt i per avall: | per les dones xocolata, / pels homes, carn de cavall.*** [FARNÉS: T 1117].
- ***—Xocolata! —De la que caga la gata.*** [FARNÉS: X 126 «Formuleta festiva de nens i nenes.»].
- ***Xocolata fred, xocolata a la paret.*** [AMADES II: 1063 *Refranyer*]; [PARÉS *Refranys*].
- ***Xocolata i sopa bullida allarguen la vida.*** [Del comentari a FARNÉS: X 126]; [PARÉS *Refranys*].

443 - Zea mays L.

blat de moro

- ***Blat de moro esguerrat, blat de moro encertat*** [FARNÉS: B 866]; [PARÉS *Refranys*: «si és esguerrat de naixença, o si surt clar, es fa més cepat.»].
- ***El blat de moro vol veure el pagès quan se'n torna a casa*** [PARÉS *Refranys*: «vol dir que s'ha de sembrar a poca fondària.»].
- ***El cavall de Sant Jaume es menja el blat de moro si no plou pel juliol*** [FARNÉS: C 1985]; [PARÉS *Refranys*].
- ***Groc groguet, és al cim d'una paret i fa cantar un ocellet: (BLAT DE MORO).*** [AMADES II: 1244 *Endevinalles*].
- ***Si poguessa ser godall, / de la teva godallada, / menjaria blat de moro / de tan precioses garres.*** [AMADES II: 300].

crispeta

- ***A can Betes, les crispetes; / a can Coll, el flabiol, / a can Quartaler, la lluna, / a can Paperina, el sol*** [FARNÉS: C 1368].

dacsa

- ***A mi em diuen Txaume Sutx, / cosin txermà de la dacsa; | si tens falta d'algun bollo / quatre en tinc en la canasta.*** [AMADES II: 922].
- ***El pa de dacsa fa tres coses: sua sense treballar, costa molt d'engolir i fa els rots agres.*** [FARNÉS: P 62].
- ***El pa de dacsa no el beneí el Nostre Senyor.*** [FARNÉS: P 63].
- ***Qui desitja pastissos, sap menjar coca de dacsa*** [DCVB: ho diuen al qui pretén molt, perquè es contenti amb poca cosa (Alcoi)].

farro

- ***Fer cara de farro:*** tenir la cara grossa, (DCVB).

moresc,

- ***Per aigües bones a Cabra, / per trumfes a Barberà, / per pa de moresc a Lilla, / per avellanes a Miramar.*** [AMADES II: 335].
- ***Si l'abril és fresc, sembra el moresc.*** [PARÉS Refranys].
- ***Si l'octubre és fresc, sembra el moresc.*** [PUJOL Refranys: 3389].
- ***Si no sembres moresc pel maig, no en menjaràs pas*** [PARÉS Refranys].

panís

- ***Any de panís, vi agre*** [AMADES II: 1014 Refranyer]; [DCVB: (Moreira Folkl.)]; [PUJOL Refranys: 1453]; [PARÉS Refranys].
- ***Panís i no predics.*** [FARNÉS: P 541].
- ***Panís, panís, i no predics*** [DCVB: es diu per demanar que en lloc de consells i amonestacions o paraules de consol, es doni auxili positiu i eficaç (València)].
- ***Para el sac que hi ficaré el panís:*** Expressió: 'aguantar un sac obert a fi que algú l'ompli'. [MASSANA Lleidatanismes]
- ***Quan el fus de la xèrria és gros, marca tres bones anyades: a dalt blat, al mig mill i a baix panís*** [PARÉS Refranys].
- ***Se'n barallen les veïnes del panís de les gallines*** [DCVB: es diu referint-se a les dissensions ocasionades per motius fútils].

panolla, panollera

- ***Tens set o huit panolleres / que donant aire al foguer / torren la dolça panolla.***

[Romancer 40 (ap. Griera tr.) *apud DCVB*]

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'ADAPTACIÓ A LA LENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

APÈNDIX 11

CITES LITERÀRIES PER ESPÈCIE

Acacia farnesiana (L.) Willd.

aromer,

- Verdaguer, Jacint. *Obres Completes: 339. Canigó. Cant III*: «Los arbres, ajupits sobre les ones, | formen arcades de fullatge i ponts, | deixant caure ses flors com papallones | que a posar-se davallen a sos fronts. | De l'*aromer* ne plouen de groguenques, | de volves d'or del Potosí polsim; | del magraner poncelles vermellenques, | de pedres fines irisat ruixim.»
- Verdaguer, *Obres completes*, 483 “La datilera” «Los camells que remuguen en terra agenollats, | s'aixequen de bell aire, | i els *aromers* gronxant-se com encensers daurats | envien dolça flaire».

mimosa

- Xirinacs, Olga, *Poesia completa*, 93 «exposa un bol de porcellana | amb liles i *mimoses* dibuixats»

Agave americana L.

atzavara

- Abelló, Montserrat. *Al cor de les paraules*, 74-78: Barcelona 2002: p. 74-78: «recordo les *atzavares* / i les nombroses espines | de les *figueres de moro*».
- Pere Calders: *L'ombra de l'atzavara*.
- Serra, Màrius, *Verbàlia*, 470: «Artur Cuyàs repren i augmenta les proves documentals per fer del català “la mare de totes les llengües” en el número 30 (octubre de 1877) de [...] *La Llumanera de Nova York*. [...] Les arrels [...] de l'àrab a “Setze agutzils s'han emmetzinat amb brots d'*etzevaras*”»
- Garcia, *Vida marinera*, 15: «se servien de tres o quatre pinyes d'*atzavara*, sense els guitarrons, o sigui els fruits, i les lligaven entre elles».
- Ruyra, Joaquim. *La parada* 68: «Una fulla d'*atzavara* en recull l'aigua».
- Vázquez Montalbán, Manuel. *Los alegres muchachos de Atzavara*.
- Verdaguer, Jacint. *Obres Completes: 388. Canigó. Cant XI* 29: «Entre fulles de palma i *atzavara*.»

- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 303 “L’atzavara i la flor” «La flor diu a l’atzavara: | --Tu, qui ets? | no m’agraden ni ta cara | ni tos fets. [...] L’atzavara se retira | de prop seu, | i la flor, trèmula d’ira, | diu: --Adéu-- | L’atzavara estava entre ella | i el camí, respectable sentinella | del jardí. [...] No seguïu, flors, mon exemple, | que és ben dur: | l’atzavara, de mon temple | fou lo mur.»
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, p. 1160 «encaixonat entre dos marges guarnits d’atzavares i rosers.»
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 866 “Lo tafetà” «los parents se passejaven | amb les caputxes al cap, | los gambetos a l’espatlla, | los confits al mocador, | al mocador d’atzavara, | lo mocador a la mà, | que no cap a la butxaca...»
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 958 “Fragment” «Los homes, com l’atzavara, | no haurien mai de florir, | puix no en floreix un encara | que ja és damnat a morir.»
- Xirinacs, Olga, *Poesia completa*, 31 «oliveres i atzavares punxaven l’aire blanc i blau»
- Xirinacs, Olga, *Poesia completa*, 109 «a la tardor que punxa l’aire | tot d’atzavares blaves»

donarda

- Alcover, Antoni M. *Contarelles d’En Jordi des Recó*, 152: «An es fas... ets al·lots a Búger ehi van amb fuies de *donarda*..., movent gran esbateig i bogiot».

guitarrer

- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 1307 «”Los *guitarrers* de la Cisa”... Ara los arbres que hi resten... són més modests, deixant-se veure entre ells, encara que no arriba a ser arbre, l’espigó de l’atzavara, que més enllà de la costa, a Mataró, anomenen *penquer*, com anomenen *penques* a ses fulles, i més ençà de la costa, envers Badalona, anomenen agraciadament *atzaverers*.... tot just s’acaben d’obrir les seves flors, que aflotonades en ses gegantines espatlles recorden les xarreteres d’or que duïen los capitans de nostre exèrcit fa alguns anys. Aquestes flors són molt cercades per les criatures per jugar a *ballarins*. Les obren, si són poncelles, les agafen pel mànec i donant-li petits cops fan moure els estàmens, que salten cama ençà cama ellà escambellers, mentre ells los diuen tot cridant: *balla, balla, ballarí*. A Badalona prenen el ballarí per un teixidor que salta en son teler teixint la peça i li diuen tot colpejant: *tix, tix, teixidor*... A l’hora del sol volten aqueixes flors un eixam d’abelles rosses de mel, que fan al seu voltant un murmuri semblant a un arpegi suau

i adormidor. ¿Serà per aqueixes remors que ací, en aquest poble, los donen lo nom de *guitarrers*? A més d'això algú li troba una llunyana figura de guitarra que jo m'esforço en veure debades, a no ser que l'*atzavarer* se cabusse de manera que son peu represente el mànec de la guitarra, o encara millor de la viola. Altres creuen que es diu *guitarrer* per la forma de ses flors, que estan posades al capdamunt del tronc a faisó de clavies de guitarra. Respectant aqueixes opinions, jo só de parer de que aqueix nom no és una senzilla figura poètica, sinó expressió de la realitat; això és que aqueix espigó que serveix avui humilment per afinar les navages, en altre temps servia per fer algun rústec instrument de corda. Aqueixa fusta és flonja com un cotó i facilíssima de tallar en tots endrets, i en ella els pastors d'aqueixes masies o els nois del poble obririen una petita caixa de bandúrria, hi posarien damunt los bordons, dels que algun podria ser molt bé un *fil de pita* arrencat a les fulles del mateix *atzavarer*, i ja tindrien una guitarreta rústega i bosquerola per demés, però que no els hauria costat cap diner... De *guitarrers* uns anys n'hi ha més que altres, i l'haver-se escaiguda alguna guineia, de les que sovintegen en nostres país, amb alguna anyada seva, haurà posat en los llavis del poble aquest malastruc adagi que no té altra explicació: “*Any de guitarrers, / any de guerra.*”»

penca

- Garcia, *Vida marinera*, 183; «Per a la pulmonia: Agafaven una *penca d'atzavara*, de les de figa de moro [sic], partida pel mig, l'untaven de llard blanc, amb tot de sucre de Nalàsia pel damunt, ho apropaven al foc a estovar, i ho posaven ben calent sobre la part dolorosa. Com a beguda, a la persona que sofria d'aquest mal li donaven una barreja d'arrels de malví i de panical, garrofa americana i sucre candi.»

pita

- *Cançoner valencià (Apud DCVB)*: «L'alegria del fadrí | és un mocador de *pita*, | una manta morellana | i una xica ben bonica».
- *Tarifa de preus 50 (apud DCVB)*: «Fil de *pita*, val la lliura deu sous.»
- Verdager, Jacint, *Obres completes*, 1193 «En los basars de tapissos de Pèrsia, sederies, *pites* i brodats de Damasc...»

pitiera

- Pascual Tirado, J. *Bol. Soc. Cast. Cult.*, VIII, 244 (*Apud DCVB*): «Un bon llaurador... que d'una brufada secava una *pitiera*.»

- Ruyra, Joaquim. *Pinya de rosa II*, 159: «Les *piters* amb llurs grans fulles simètriques i rígides».

pua d'atzavara

- Aixalà, *Hores vagaroses*, 102 «Davant una petarrellada de cargols al Vendrell jo havia sofert el suplici de Tàntal. De bona gana hauria agafat una *pua d'atzavara* i me n'hauria cruspit uns quants, grossos i sucosos».

***Arachis hypogaea* L.**

cacau

- *Tarifa de preus de teles...*, 111 (apud DCVB): «*Cacau*, val la lliura onse sous».

cacauera

- Llorente Falcó, T., *Catalana*, I, 156 (apud DCVB): «Arrencaren les *cacaueres*, i ben enfilades i exteses, les posaren a secar».

cacauet

- Amades, Joan, *Costums i creences*, III, 536: «*Xufla dolça*, *cacauet*, | *tramussos*, *carbassa* al forn; | veniu, dones de l'entorn, | compreu-me el torradet. || *Xufla dolça*, *cacauet*, | a xavet, nois, a xavet.»
- *Cançó popular de Tortosa* (apud DCVB): «Quan passes minjant *cacau* | i et veig les dents tan boniques, | voldria ser *cacauet*, | un *cacauet* dels que et minges».
- *La Ignorància*, 25 (apud DCVB): «Que de *cacauets* i xufles ses butxaques s'ha omplit bé.
- Sabaté, *De prop* I: 344 «No cal dir que hi assistíem amb una indiferència total, tot mastegant maquinalment un grapat de *cacauets* i xufles»

***Araucaria angustifolia* Kuntze. *A. araucana* Koch, *A. excelsa* Lamb.**

araucària

- Alomar, Gabriel. *La columna de foc*: 191 (apud DCVB): «Les *araucàries* reflexives tracen simètriques tanyades.»
- Ventosa, *Viatge Montpeller a Mèxic*, 33: «La costa està coberta de boscos de pins, xiprers i alguna *araucària*».

***Begonia rex* Putz; *Begonia semperflorens* Link.**

begònia

- Pons i Massaveu, Joan. *L'auca de la Pepa*, 301 (apud DCVB): «Els erols dels marges, reblerts de dàlies, begònies i geranius.»

***Bougainvillea aurentiaca* Bouillon.**

enredadera, enredadora

- Pons, *Auca Pepa* 246 (apud DCVB): «Les barraques redoltades de canyes i resseguides per *enredaderas*».
- Salvà, M. Antònia, *Poesies* 7 (apud DCVB): «A les tàpies s'hi reclina | la poruga *enredadera*».

***Bougainvillea spectabilis* L.**

buguenvíl·lea

- Vidal i Tomàs, Bernat. *Memòries d'una estàtua*, 78 (apud DCVB): «La reverberació escarlatinosa d'una *buganvilla* que s'enfilava pel balcó.»

***Cactus grandiflorus* L.**

cactus, cacto

- Pons i Massaveu, Joan. *L'auca de la Pepa*, 289 (apud DCVB): «Coronades per palmeres, cactus o araucàries.»
- Verdager, Jacint, *Obres completes*, 497 “Tornada” «... ací fins la gasela | del *cacto enciriat* cerca l'ombrel·la».
- Verdager, Jacint, *Obres completes*, 1152 «Hi verdegem... les moreres al costat del *cactus*».

***Caesalpinia echinata* Lam.**

brasil

- Agustí, *Secrets Agricultura* (apud DCVB) «Vn instrument fet... de fusta de boix, o de *brazil*».

Canella alba

canella

- Bernat i Baldoví, Josep “Carta Sento Beseroles” (apud Llobart *Fills morta viva* 270): «Perquè crec i tinc per cert | que entre el mascle i la femella | no convé posar *canella*, | ni salses, ni ... julivert.»

canyella

- Milà i Fontanals, Manuel. *Romancerillo* 383: «... les parets en són de sucre | i les portes de *canyella*.»
- Milà i Fontanals, Manuel. *Romancerillo* 395-96: «A casa del meu pare no em tenen sinó a mi... de les gotes que en queien | ja en molen tres molins, | lo un mol *pebre* i *canyella* | i l'altre un sucre fi. [...] la un de sucre i *canyella*, | l'altre dels clavells dels fins, [...] la un pebre i *canyella* | l'altre safrà i clavells.»
- Milà i Fontanals, Manuel. *Romancerillo* 267: «m'han venut a un renegat que és natural de ma terra: | de dia em fa picar espart i a la nit sucre i *canyella*.»

Capsicum annuum L.

bitxo

- Bosch Gelabert, Josep M. del. *Lo segador*, 26: «Arenrades a la brasa, guarnides amb *bitxos* de punxa caragolada».
- Ramon i Vidales, *Curandero*: 29: «... no hi havia festa sense suquet, ni suquet sense el *romesco* i l'allioli, ni escalivada sense el *bitxo* corresponent...».
- Vidal i Valenciano, E. *Jocs*, 46: «deixant anar una rengla de pecats més vermells i més picants que una enrestinada de *bitxos*».
- Vidal i Valenciano, G. *La vida en lo camp*: 60 «mes com veig que esteu més encesa que un *bitxo*».
- Vidal i Valenciano, G. *Rosada d'estiu*: 5 «tot sortint de la iglésia més cremat que un *bitxo*».
- Vidal i Valenciano, G. *Rosada d'estiu*: 49 «ella de la pell de Barrabàs i més ravinada que un *bitxo*».

coralet

- Guinot, Salvador. *Capolls mustigats*, 44 (apud DCVB). «Si en lloc d'abadejo li poses a l'ensalà *coralets* o pebrera o ceba».
- Pascual Tirado, J. *Bol. Soc. Cast. Cul*, VIII, 244 (apud DCVB): «El *coralet* i l'all no l'asustaven, que ans, a son dir, lo fortalien».
- Serra i Boldú, Valeri. *Calendari Folkloric d'Urgell*. 310 (Apud DCVB) «Estimulat amb un tall de *coralet* o altre bitxo conservat en vinagre».

nyora

- Martínez, Amanci. *Canyissaes*, 64 (Apud *DECat*). «Bacallà bullit, nyores de ronya rostíes en sardines de bóta, pa en oli torrat al forn, ensalà d'alficós... dempués te rentes les dents en tonya».

nyoreter

- Martí i Gadea, Joaquim. *T. del Xè II*, 94 (Apud *DECat*). «Els pantalons són inglesos... com a sacs de *nyoreteros*».

pebrada

- Bosch de la Trinxeria, Carles. *Records d'un excursionista*, 287 (Apud *DCVB*): «Llangonisses... *pebrades* d'un pebre foll que ens escaldava la boca»

pebre

- Bellveser, R. *Romanç de Gaiferos i Melisenda*: «Garí: Coent estic com un *pebre*. | Gaif.: I jo més calent que un all | què et pareix, Garí, del ditxo?»
- Berga, Pau. *La Mare Terra*, 77 (Apud *DCVB*): «Pensa al *pebre*, que sens *pebre* o *pebrina* un cuinat no té nom».
- Català, Víctor. *Ombrívols*, 67 (Apud *DCVB*). “Un escrupuló de pollastre amb *pebres*”.
- *L'Ignorància*. 7 (Apud *DCVB*): «Si anau de croquis, preniu-ne un d'es *pebres* vermeis».
- *L'Ignorància*. 13 (Apud *DCVB*): «Clava ses dents a un pebre de cirereta que l'amo li regala».
- *L'Ignorància*. 67 (Apud *DCVB*): «Per fer lloc a Cors de Jesús i de Maria pintats amb *pebre bord* i fum de sa Gerreria».

pebrera

- Martí i Gadea, Joaquim. *Trossos i mossos*, 112 (Apud *DCVB*): «: ¿No tens olives en casa..., *pebreres* en aiguasal, anous, *vitets* i tomaques?».

pebrereta

- Beneyto, J. *Almanac Valencià*, 1928, p. 52 (Apud *DCVB*): “Menjaren *pebrereta*, cebeta i criadilles pel matí”.

pebreter

- Carner, Josep. *Lluna i llanterna*, 61 (Apud *DCVB*): «Oh flors de *pebreter*, no us decanteu així».

- Carner, Josep. *Primer llibre de sonets 90* (Apud DCVB): «Fan jugar les nines dessota un *pebre*ter».

pebrina

- Berga, Pau. *La Mare Terra, 77* (Apud DCVB): «Pensa al *pebre*, que sens *pebre* o *pebrina* un cuinat no té nom».
- Navarro, Pere, *Parlars Priorat*: «Si passem ara al nivell lèxic, trobem que els parlars prioratins mantenen amb vitalitat formes autòctones com *bajoca*, *fesol*... En canvi, n'hi ha d'altres que no gaudeixen de la mateixa sort ja que estan sent canviats per formes més innovadores; així, formes tradicionals al Priorat com... *pebrina* o *prebina*, *coralet*, *trumfa* o *trumfo*... són substituïdes respectivament per... *pebrot*, *bitxo*, *patata*...»
- Saisset, Albert. *Oun pounat da Catalanadas 14* (apud DCVB): «Eri roig com una *pebrina*».

pebrot

- *Cançó popular de Llofriu* (Apud DCVB). «Adé, Marieta maca! | Te'n podes ben alabar | dels *pebrots* que vares dar-ne | a Sant Climent a ballar».
- Pons i Massaveu, Joan. *L'auca de la Pepa, 123* (apud DCVB): «Una cenefa de *pebrots* a son entorn».
- Serra, Màrius, *Elogi pebrots*: «El més intel·ligent de la samarreta amb els dos *pebrots* blau i grana és que a Madrid no saben com traduir-la... L'enhorabona al felíç creatiu que va anar a raure a la *pebrotera* i a tots els que han tingut els *pebrots* de jugar-hi.»
- Solsona, *Home maleta*: «dieu de mi lo que voleu, però no teniu *pebrots* de dir-me lo mateix a la cara una per una per separat».
- *Tamburiner, I, 99* [apud Dicc. Aguiló): «Lo decano de gran panxa i vermell com un *pebrot*...».
- Vidal i Valenciano, G. *La vida en lo camp, 8*: «la corresponent plata d'enciam, *pebrots* i tomàtecs»).

pebrotejar

- Girbal, Eduard. *La tragèdia de ca'l Pere Llarch 197* (Apud DCVB): «Xasquejava i *pebrotejava* a tothom que era un condol».

pesteta

- Moreira *Folkl.* 18 (apud *DCVB*): «Sofritx la *pesteta*, i al poc rato ja cloqueija la cassola de farinetes».

pimentó

- Amades, Joan. *Folklore de Catalunya: Cançoner*. «Per força ha de ser molt bona / una cosa de tres noms, / que es diu *pimentó*, *pebrera*, / i *bajoca* allà en Alcoi».
- Bernat i Baldoví, *Pasqualo Ratolí* (apud Llompart, *Fills morta viva*, 273): «lo que ací més ha xocat | és, Sento, eixa llibertat | de besar-se en qualquier puesto. | Perquè és ben cert i segur, | parlant en bones raons, | que això té més *pimentons* | que no allò del *pom damur*.»
- Vergés i Paulí, Ramon. *Espurnes de la llar. Costums i tradicions tortosines*, Volum I, Tortosa 1909, p 105, (apud BELTRAN 2010): «unes quantes veïnes amb un ribell davant, pelen *patates* i aubergínies i tallen *tomates* i *pimentons*.»

romesco

- Pla, Josep. *Santiago Rusiñol i el seu temps* 62 (Apud *DCVB*). «Feien una densa olor de la cuina especiosa del *romesc*».
- Vilanova, Emili. *Obres completes* XI, 115 (Apud *DCVB*). «Mira que n'han passat de suquets, de *romescos* y de picades, per aquest paladar!».

xató

- Palomares, Eduard, “El *xató* marca el camí”, dins suplement “Gourmets” *El Periódico*, novembre de 2013, p. 6: «Un petit aperitiu per obrir la gana de cara a la primera *xatonada* popular»; «es portaran a terme degustacions, concursos i el nomenament dels *xatonaires* d'honor»; «les tres comarques que engloben el territori *xatoner*»; «elaborada amb ingredients de base com ara ametlles, avellanes, *nyores*, all, pa, vinagre, oli d'oliva i sal.»
- *El Periódico*, 11 gener 2014, p. 47: «Ruta del *Xató*. Al febrer arriben les *xatonades* populars»; «La temporada del *xató* continua en els 53 restaurants que formen la Ruta del *Xató* i, a més, a l'horitzó ja hi apareixen les esperades *xatonades* populars»; «El *xató* és un plat tradicional de la cuina catalana referenciat per primera vegada en un escrit del segle XIX, associat a la cerimònia d'aixetonament de les bótes de vi, és a dir, l'acte d'afegir una aixeta a les bótes per poder degustar el vi de la nova anyada. La base de la recepta és una hortalissa d'hivern, l'escarola, i els seus ingredients principals tenen un inequívoc caràcter mariner i mediterrani: peix dessalat com la

tonyina, el bacallà, les anxoves o els seitons. Sense oblidar-se les olives arbequines. Però el seu element fonamental és la salsa, emparentada amb el *romesco* i elaborada amb ingredients com ametlles, avellanes, *nyores*, all, pa, vinagre, oli d'oliva i sal.»; «a Calafell incorporen a la salsa *pebrot de romesco* escaldat, mentre que al Vendrell hi donen un toc de *bitxo*».

xatonada

- Pla, Josep. *Santiago Rusiñol i el seu temps* 62 (Apud DCVB). «Les *xatonades*, costellades i excursions per la rodalia».

***Carludovica palmata* Ruiz & Pav.**

jipijapa

- Aixalà, *Hores vagaroses*: 108: «continua amb el seu barret de *jipijapa*».
- Aixalà, *Hores vagaroses*: 131 «m'he recreat mirant el Pauet Casals, xucla que xucla la seva pipa incansable, blanc d'americana i barret de *jipijapa*, que fa més home transcendental.»
- Aixalà, *Hores vagaroses*: 216 «a la mitja hora sortia vestit de turista i amb sombrero de *jipijapa*».

***Ceiba insignis* Kunth.; *Ceiba pentandra* (L.) Gaertn.**

ceiba

- Verdaguer, *Obres completes* 29 *L'Atlàntida*: «Posí son cos dins una fonda balma | amb fulles abrigat de *ceiba* i palma»

***Cinchona calisaya* Wedd., *C. officinalis* L., *C. succirubra* Pavon.**

aalissaia

- Ferrà, Elena, “Cent anys *Calisay*...”: «per fer aquest destil·lat es necessitaven fins a 120 herbes entre les quals hi ha la *calissaia*, d'on provindria el nom del licor.»

quina

- Pons i Massaveu, Joan. *L'auca de la Pepa*, 216 (apud DCVB): «Ampolles amb medicaments, amb tintures, amb aygues perfumades: plenes de quitrà, de quina, de magnèsia..»

***Cucurbita* sp.**

carabassa, carbassa, crabassa

- Amades, *Cançoners*: 258: «*Carabassa* m'han donada | i jo la prenc alegrement, | val més menjar *carabassa* | que servir dolenta gent.»
- Bosch de la Trinxeria, Carles, *Records d'un excursionista* 122 (apud Dicc. Balari): «Oncle vull ballar amb vostè, veiam si em *darà carabassa!*».
- *Cançó popular de Menorca* (apud DCVB). «Sempre passa i repassa. | Mal haja tant de passar! | Un dia tropissarà | i es trencarà sa *carabassa*».
- DCVB: «No senyalis la *carabassa*, que la semaràs.»
- *El Catllar*, 25 juny 1921 (apud DCVB): «Et tinc d'examinar de doctrina, i si no la saps et daré una *carbassa* com un cove»
- *L'Aurora* 226 (apud DCVB): «Ja vos degueren arrambar una *carabassa* ben disforja com vos n'examinàreu».
- *La Veu de Montserrat*, 1886, 360 (apud Dicc. Aguiló): «Ítem una *carabaça* de vidre blava a Joahn Carrau»
- Milà i Fontanals, Manuel, *Romancerillo*: 287: «Josep 'gafa la *carbassa*, | la *carbassa* i el sarró.»
- «l'un porta la *crabassa* | l'altre porta el bastó.»
- Milà i Fontanals, Manuel, *Romancerillo*: 352: «Pare, no m'hi prometeu, | tampoc no m'hi casaria, | que té més *crabasses* ell, | que cap carro les duria.»
- Milà i Fontanals, Manuel, *Romancerillo*: 363: «*Carabassa* m'han donada, | *carabassa* menjaré».
- Milà i Fontanals, Manuel, *Romancerillo*: 388: «han plantat les *carabasses* | a la feixa budallera ...»
- Pascual Tirado *Bol. Soc. Cast. Cult.*, II, 156 (apud DCVB). «Cosa d'algun agraviat que s'aurà'n dut *carabassa*».
- Penya, Nicolau, *El Mosaico* III (apud DCVB): «I aixuíxí sense conèixer-lo ni sebre qui era, los hi has donat? *Carabassa*, més que *carabassa!*
- Ramon i Vidales, *Vaca llet*, 45: «que t'ha donat *carabassa* la Manuela?».
- Verdaguer, *Obres completes*, 866 «Lo tafetà» «i per a l'acabament | del veremar de *carbasses* | un rètol fet amb carbó | que duia aquestes paraules: | No digues blat | que no sia al sac | i encara ben lligat.»
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 1355 «havia entesa la indirecta com aquell fadrí que anava a demanar una noia i li tiraren una *carabassa* escala avall quan ell la pujava.»

- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 1387 «Aforística... “ La *carbassa* | no embarrassa.”»
- Vidal i Valenciano, *Rosada d'estiu*: 13: «per a lliurar-se d'un present de *cucurbitàceas*, vulgo *carabaças*».
- Vilanova, Emili *Obres completes*, IV, 134 (apud *DCVB*): «No m'havia dades poques de *carbasses*».

carbassada

- Pascual Tirado, *Raval 7* (apud *DCVB*): «Dos *carbassades* de vi».

carbassejar, carbassejar

- Querol, F. de, *Hereu i cabalé* 336 (apud *DCVB*).«Després de *carbassetjat* en son ingrès a la Normal»,

carbasser, carbasser

- *L'Ignorància* 44 (apud *DCVB*). «Un estudiant *carbassé* envià a un camarada seu».
- Milà i Fontanals, Manuel, *Romancerillo*: 388: «Aturareu bé el toixó | que no vaja al *carbasser*.»
- Verdaguer, Jacint, *Jovenívols* 128 (apud *DCVB*): «Mes ella a tots los despatxa amb grana de *carbasser*».
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 883 “Lo robo de na Maria” «Mes ella a tots los despatxa | amb grana de *carbasser* | dient-los que n'hi ha un altre | que encara li agrada més.»

carbassera, carbassera

- Amades, *Cançoner*: 258: «La *flor de la carbassera* | n'és molt maleïda flor | perquè mata tots els homes | en el bo de l'ocasió.»
- Bertran i Bros *Cançons i follies populars* 147 (apud Dicc. Balari). «La flor de la *carbassera* / n'és una maleïda flor / que a tots els homes mata / al bo de l'ocasió.»
- Cabré i Bru, Josep; article sobre *Benissanet* de Bladé, a *Ressorgiment* de Buenos Aires, gener de 1954: «Maria, pel bé que et vull, | no et casis a la Ribera, | que et faran menjar bajoques | i flors de *carbassera*.»
- Maura, Gabriel, *Aigoforts* 103 (apud *DCVB*).«Com creix la *carbassera*».

carbasseria, carbasseria

- «Vol fer-me creure *carbasseries*» (Andreu Posa, *Conversa*, 5, apud Aguiló).

carabasseta, carbasseta

- «Ses dones de Lluçmajor | no saben beure en gerreta; | només en *carabasseta*, | aigordent de sa millor» (Cançó popular de Mallorca, apud DCVB).
- «Teniu aquestes dues *carabassetes*: en la una hi ha aygua del pou sant» (Emili Vilanova *Obres completes*, XI, 255, apud DCVB).

carabassí, carbassí

- *Cançó popular de Pego* (apud DCVB): «Agarreu-me eixe home | i porteu-me-lo ací, | que lo que porta al cap | és un *carabassí*».
- Martínez *Folklore Valencià*. I, 23 (apud DCVB): «Sol haver una gerra gran pera guardar també aygua ab lo seu *carabassí* pera pouarla».

carabassot, carbassot

- Aguiló Cortès *Rondaia de rondaies* 7 (apud DCVB): «Així com m'ha dictat es *carabassot*».
- Alcover, Antoni M. *Aplec de Rondayes Mallorquines* II, 268 (apud DCVB). «Si aquest *carabassot* teu no s'assanta».
- Alcover, *Rèplica Mdez. Pidal*, 291: «per més que certs caps-pares de Madrid s'ho hagen passat pel *carabassot*».
- Alcover, *Rèplica Mdez. Pidal*, 332: «així se veurà si som nosaltres que ens ho hem tret del *carabassot*».
- Alcover, *Rèplica Mdez. Pidal*, 433: «¡Ja ens féu això cloquetjar el *carabassot* de bona manera!».
- *L'Ignorància* 40 (apud DCVB). «Més de dos perfandos o *carabassots* se passetjan amb un títol».
- Rosselló, Joan, *Manyoc de fruyta mallorquina* 80 (apud DCVB). «No abandonava mai l'ampla panera amb el *carabassot* dels cucs».
- Ruyra, Joaquim, *La Parada* 32 (apud DCVB): «Ei, goita, si tens uis as *carabassot* ¿no veus dos caps allí?».

encarabassat

- Ruyra, Joaquim, *La Parada* 142 (apud DCVB): «Empunyava un gaiató encarabassat».

encarabassar

- *Rondalla de Rondalles*, 19 (apud Dicc. Aguiló): «Pos per a on no volgué el dimoni (Jesús, Maria, Josep) que els tres s'encarabacinaren a la una».

gurguta

- Toda, Eduard, *Poes. Sard.* 78 (apud DCVB): «Un carretell i mesina, | i *gurgutes* sense fi».
-

***Dahlia variabilis* Desf.**

dàlia

- Alomar, Gabriel *La Columna de Foc* 189 (apud DCVB): «Les *dàlies* són ardents escarapeles | i les hortènsies virginals insignes».
- Maura, Gabriel, *Aigoforts* 126 (apud DCVB). «Una parei de *dàlies* degenerades».
- Ferran Puig i Codina. “La Dàlia i lo Pensament”, a *Las quatre barras* núm. 28, 1892, p 16-17.

daliar

- Barceló, Bartomeu, *Primeres Poesies* 149 (apud DCVB): «El *daliar* té les *dàlies* marcides».

***Dalbergia nigra* Allemao**

palissandre

- Oliver, Miquel dels Sants, *Obres Catalanes*, I, 229 (apud DCVB): «De bell palissand, la taula amorosa; | per mitat les peces són d'ambre i marfil».

***Erythrina crista-gallis* L.**

arbre del coral, eritrina,

- (*Arbres història*) «Eritrina o *arbre del coral*... Arbre originari d'Amèrica del Sud amb una bonica floració (maig-juny) de color vermell. Tot i que encara escàs a Bracelona, s'ha utilitzat en alguns nous enjardinaments.»

***Exogonium purga* Lindl.**

xalapa

- *La Roqueta* 24 (apud DCVB). «Allò pareix que han pres xalapa, magnèsia i oli de ressinó».

- *Tarifa dels preus de les teles...* 126 (apud *DCVB*): «Xalapa val la lliura una lliura.»

***Gomphrena globosa* L.**

perpetuïna

- Clapés, Joan, *Englantines* (apud *DCVB*): «Enflaira al pla la suau *perpetuïna*».
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 191 “La corona de flors” «l’angèlica pura, | que és flor sens espina, | la *perpetuïna*, | que és flor immortal.»
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 1308 «... i també una corona de *perpetuïnes*.»
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes* p. 738 “*Perpetuïna*” «Més hi ha una flor gentil, | la Verge Maria, | poncellà fa dos mil anys | i és encara en sa florida [...] com lliuri entre espines, | la trasplantà el Criador | vora lo Riu de la vida, | on amb sa mateixa mà | la rega i cultiva | del jardí del firmament | com *Perpetuïna*.»

***Helianthus annuus* L.**

gira-sol

- Alomar, Gabriel, *Columna* 189 (apud *DCVB*): «Els *gira-sols* murmuren les ufanes | dècimes dels galans a les hermoses».
- Asbert, *Amanida fruites* 31: «Deixeu anar el colom que esculli el gra que vol, | amb un ramell al bec de *gira-sol* ».
- Sabaté, *De prop* I, 336: «Durant la seva estada al parc, va cruspint-se, una darrera l’altra, unes bosses de plàstic plenes de “pipes” —llavors seques de *gira-sol*—... ».
- Verdaguer, Jacint, *Idil·lis i cants místics* (apud *DCVB*): «Com *gira-sol* amat vos voltaria».
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 288/9 “Santa Caterina de Sena” «Son cor que dintre del seu | com tortoreta se cria, | d’aqueix Astre *gira-sol* | d’aqueix Camp daurada espiga.»
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 471 “Lo terebinte” «mirant la llum de sos ulls | que envers lo Calvari es gira, | com a l’astre el *gira-sol*, | com al nord la caramida».
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*. 734/5 “Lo *gira-sol*” «Lo *gira-sol* | de tant adorar al Sol | n’ha presa la fesomia. | Tot lo sant dia | lo segueix amb sa mirada, | com l’aimador a l’aimada: | quan veu que naix a llevant | està rient, | quan veu que mor a ponent | està plorant; | llavors lo dol | del *gira-sol* | és gran.»

mira-sol

- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 586 “Al *mira-sol*” «Tu ets del sol l’enamorat, | jo estimo qui l’ha criat, | com tu mirant-me’l extàtic. | Parla’m sempre del meu Sol, | gentil flor del *mira-sol* | i et prendré per catedràtic»
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 602 “Roser de tot l’any” «Com a l’astre del dia el *mira-sol*, | la caramida al pol, | mon cor enamorat vers Vós se gira.»

Hevea brasiliensis Muell.

cautxuc

- Vidal i Valenciano, E., *Jocs*, 168: «lo que més botjava era la *goma elàstica*; però ¿a on trobar-ne en aquells dies que encara el *cautxuc* no era, es pot dir, conegut...».

goma

- Pns i Massaveu, Joan, *Com anàvem dient* 199 (apud *DCVB*): «Com una pilota de *goma*».

Ipomoea batatas Lam.

moniatera

- Pascual Tirado, J. (*Bol. Soc. Cast. Cult.* VIII, 244, apud *DCVB*): «Bones pilotes de melons i garbetes de moniateres i tomateres».

moniato

- Besolí, Germanes. *El pallasso Muniatto*.

Jacaranda mimosifolia D.Don.

xicranda, xicaranda, xicarandana, xacaranda, xecaranda

- Garcia, Xavier, *Vida marinera*: 33 «en retornar de llurs expedicions entraven al nostre port carregats de... mobles de... *xicranda*...»
- *Inventari Barcelona*, 1779 (apud Dicc. Aguiló): «calaixera de *xecaranda* amb embotits de Mallorca».
- Llor, Miquel, *Història grisa*. 144 (apud *DCVB*): «Dels dos retrats... graves dins llurs marcs de *xicaranda*».
- Oller, Narcís, *Vilaniu* 256 (apud *DCVB*). «Una saleta... moblada de *xicranda* i domàs gros».
- Plana, Alexandre, *A l’ombra de Santa Maria del Mar* 7 (apud *DCVB*): «Entre les potes feixugues d’una vella butaca de *xicranda*».

- *Tarifa del preus de les teles...* 101 (apud *DCVB*). «Arquilles guarnides de *xacaranda*.»
- Vidal Alcover, Jaume, *Mirall de la veu i el crit* 83 (apud *DCVB*): «L'al·lota asseguda al sofà de *xicarandana*.»
- Xirinacs, Olga, *Poesia completa*, 48: «la cambra dels avis era de *xicranda* | sempre fosca i amb olor de codonys»

***Lippia triphylla* Kunth.**

marialluïsa

- Josep Carner *La inútil ofrena* 22 (apud *DCVB*). «El qui teixeix pacífiques garlandes | amb marialluïses i amb aromes».
- Riba, Carles, *Les aventures d'En Perot Marrasquí* 68 (apud *DCVB*): «Vols que et vagi a cercar una fulleta de marialluïsa».

***Liriodendron tulipifera* L.**

tuliper de Virgínia

- *Arbres història*: «... els arbres de Barcelona més grans: un *tuliper de Virgínia* ... »

Lycopersicon esculentum

aguiat

- *La Roqueta* 28 (apud *DCVB*): «Es nostros *aguiats* no necessitan mostassa».

domaga, domagar, domaguera

- *Cançó popular Mallorca* (apud *DCVB*): «Jo tenc una *domaguera* | que tot l'any *domagues* fa; | dones, si voleu *domagues*, | anau en es *domagar*.»

estomacar

- Pons i Massaveu, *Auca de la Pepa* 6 (apud *DCVB*): «La Pepeta... ab ells jugava, encarant-se ab els espigats y estomacant als atrevits».

tomaca

- *Canço popular valenciana* (apud *DCVB*): «Els Blavets de la Marina, | quan van a segar arròs, | només mengen que tonyina, | pa, *tomaques* i alficós». (cançó popular valenciana).
- Xirinacs, Olga, *Poesia completa*, 33 «esmorzàvem pa amb *tomaca* i botifarra blanca i negra».

tomàquet

- Llorens, Rodolf, *Ben nascuda*: 101: «la feien anar al mercat a vendre lletugues, tirabecs, *tomàquets* i pebrots.»
- Riba, Carles, *Les aventures d'En Perot Marrasquí* 174 (apud DCVB): «Un conill amb *tomàquet* que els àngels hi refilen».

tomata

- Català, Víctor, *Ombrívols* 67 (apud DCVB): «Un escrupuló de pollastre amb pebres i *tomates*».
- Guinot, Salvador, *Capolls mustigats* 86 (apud DCVB): «Se n'ha d'anar més roja que una *tomata*».
- Serres, Joaquim, *Poesies populars gandesanes* 61 (apud DCVB): «Menjaran *tomata* i ceba».
- Vergés i Paulí *Costums tortosines*, I, 105, (apud Beltran): «unes quantes veïnes amb un ribell davant, pelen *patates* i aubergínies i tallen *tomates* i *pimentons*.»
- Vidal, *Malvasia Sitges*: «Pel sofregit, la *tomata*».

tomàtec

- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 852 “Lo ram del segador” «Arriba i cobreix | la pelfa del marge | amb nova flamant | tovalla de cànem, | posant-hi amanit | amb sal i vinagre | un plat d'enciam, | pebrots i *tomàtecs*.»
Vidal i Valenciano, *La vida en lo camp*: 8 «la corresponent plata d'ansiam, pebrots *tomàtechs*».
- Vilanova, Emili, *Obres completes*, XI, 21 (apud DCVB): «Diga-m'ho, ara, que em tractes de ximple; que et *poso la cara com un tomàtech*».
- Vilanova, Emili, *Obres completes*, IV, 173 (apud DCVB): «Lo gran secret d'aquest arròs és la salsa de *tomàtec*».

tomàtiga

- *L'Ignorància* 61 (apud DCVB): «Una quadrilla s'entretenguí fent volar *tomàtigues* pes balcon».

tomatiguera

- *La Roqueta*, 29 (apud DCVB): «Un jardinet de grells i *tomatigueres*».

***Magnolia grandiflora* L.**

magnòli

- Maseras, Alfons, *Contes* 131 (apud *DCVB*): «De sota un *magnoli* immens avança la regina».
- Verdaguer, Jacint, *Canigó* X (apud *DCVB*): «Caiguts sos braços d'ufanós *magnoli*».

magnòlia

- Esquerda, *Ciutat record*: 34 «les cases d'americano... incorporaren ... també les figues de moro, les atzavares, el palo santo (caqui), el bambú i la *magnòlia*»]
- Verdaguer, Jacint, *L'Atlàntida* VII (apud *DCVB*): «Me prenia per calze de *magnòlia*».

magnolier

- Llor, Miquel, *Jocs* 25 (apud *DCVB*): «Nedant sobre núvols de colors, penombra del *magnolier* al jardí reclòs».

magnoliera

- Plana, Alexandre, *A l'ombra de Santa Maria del Mar* 158 (apud *DCVB*): «S'asseu a un banc de fusta, sota una *magnoliera*».

***Mammea americana* L**

mamei

- Verdaguer, Jacint, *Obres completes* 29 *L'Atlàntida*: «Mos ulls aquella nit, ai!, no es clogueren; | entre *caobes* i *mameis* vegeren | dos altres ulls en la blavor dels cels.»

***Manihot esculenta* Crantz, *M. utilisima* Pohl.**

tapioca

- Oller, Narcís, *La febre d'or*, I, 67, (apud *DCVB*): «Una *tapioca* espessa com un aiguacuit».

***Mimosa pudica* L.**

sensitiva,

- Salvà, M. Anònia, *Retorn*, 16 (apud *DCVB*): «Aquella *sensitiva* | que sols que la toquessin un poc del cap del dit | plegava les fulloles amb aire compungit».

***Mirabilis jalapa* L.**

mirabajà

- *Cançó popular Mallorca* (apud DCVB): «A sa finestra teniu | un mirabajà, estimada; | fadrí que li pega ullada, | roman amb so cor catiu».
- Maura, Gabriel, *Aigoforts* 126 (apud DCVB): «No faltant-hi *mirabajans* morats».

***Myroxylon balsamum* (L.) Harms.**

tolú,

- Espriu, Salvador, *Cançons*, 109 (apud DCVB): «És preferible prendre amb tu... xarop dolcíssim de *tolú*».

Nicotiana tabacum

broquet

- Camps i Mercadal, *Folkl-lore Menorquín*, I, 93 (apud DECat): «Lo que un *fumadó* ha mester / és *pipa*, canó i *broquet*, / és *tabac* i ganivet, / esca i pedra i foguer».

caliquenya, caliquenyo

- Busquets, A., *Catalana*, I, 465 (apud DCVB): «El regust que els deixava aquell pestilent *tabac* de paquetilles i *caliquenyos*».
- Llorens, Rodolf, *Ben nascuda*: 109: «però a aquest home –bon *fumador de caliquenyos*».
- Moreira i Ramos, Joan, *Del folklore tortosí*, 44 (Beltran, *Vocabulari cruïlla*): «—Vinga!, au!, canta, i et darem un *caliquenyo*».
- Ramon i Vidales, *Carro vi*, 17: «... Carronya treu un *caliquenyo* i l'encén... Que en tens un de paper? ... Que no saps que no en *fumo* de paper? Té, fuma un *escanyapits*... Em fan estossegar els *calinquenyos*... Ja en tinc de *tabaco*; però si haguessis tingut *cigarrets* fets, no l'hauria de fer. (Treu la *petaca* i fa un *cigarro*.)»

catximba

- Moreira *Folkl.* 203 (apud DCVB): «Alguns dels pescadors, aferrada la curta *caximba* entre les dents»,

cigar, cigarro, cigarró

- Bernat i Baldoví, *Pasqualo Ratolí* (apud Llompart, *Fills morta viva*, 272): «¿No pensen els de Barçella | que és casi tan gran desbarro | dir-li *tabac* al *cigarro*, | com a la *pipa cistella*?»
- Català, Víctor, *Catalana*, VI, 8 (apud DCVB): «Un tros de *cigarró* mastegat i un rengle de mistos d'esca».

- Perot Jepot 7 (apud *DCVB*): «L'altre tenia a la boca un gros cigarro de sou.»
- Pons i Massaveu *L'auca de la Pepa* 34 (apud *DCVB*): «Sens permetre's més repòs que'l del cargolar-hi un *cigarro*».
- Pons i Massaveu *Com anàvem dient...* 62 (apud *DCVB*): «Uns petits punts, rodons i fosforescents, produïts pels focs del *cigars*».
- Ramon i Vidales, *Pilà de sis* 55: «i a la boca el *cigarro puro* ja mig cremat, que feia passejar per entre els llavis amb posat d'indiferència i d'home feliç i satisfet de sí mateix».
- Ramon i Vidales, *Vaca llet*, 90: «fruit del goig de *fumar*, contemplava extasiat les espirals i els dibuixos del fum del *cigarro*».

cigarret, cigarreta

- Bas, *La Nari*, 167 «i paladejant assegut un licor entre *pipada* i *pipada* de *cigarret*»]
- Bas, *La Nari*, 201 «passen uns instants i el Carronya, tot cargolant un *cigarret...*»];
- *L'Ignorància* 11 (apud *DCVB*): «Vetaquí un *cigarret* perhom».
- Martínez, F. *Folklore Valencià* I, 46 (apud *DCVB*): «*Fumant* un *cigarret*, a pesar de la prohibició».
- Ramon i Vidales, *Curandero* 28: «Que em permetrà encendre un *cigarret*? —I fins jo us el donaré fet i tot (Treu la *cigarrera* i n'hi dóna un...)»

coracero

- Maura, Gabriel, *Aigoforts* 123 (apud *DCVB*): «Li vaig donà un *coracero*, ne picà un poch y carregà sa *pipa*».

escanyapits

- *Gaz. Vich*, 16 gener 1926 (apud *DCVB*): «Amb l'esquerra i a intervals es duia a la boca un cuot d'*escanya-pits*».
- Ruyra, Joaquim, *Pinya* I, 126 (apud *DCVB*): «L'atmosfera està saturada de baf d'aiguardent, perfums d'*escanyapits*».

estanc

- *L'Ignorància* 27 (apud *DCVB*): «Els *estanchs* de Palma no hi trobaven ni un full de paper sellat».

estanquera

- Bernat i Baldoví, Josep, “Carta de Sento Beseroles a Pasqualo Ratolí” (apud Llobart *Fills morta viva* 267): «*Tabaco* en la *tabaquera*, | més que d’or tragues un sac, | no en tindràs, si a l’*estanquera* | no li dius, vinga el *tabac*.»

fumada

- *L’Ignorància* 73 (apud *DCVB*): «Noltros mos n’anàrem dins sa saleta a fer sa *fumada*».

fumador

- Oller, Narcís, *Notes* 59 (apud *Dicc. Balari*): «Dóna’l a algun amic o parent *fumador*».
- Pons i Massaveu *Com anàvem dient...* 206 (apud *DCVB*): «Amb la sibarítica fruïció d’un *fumador* de mena».
- Santamaria, Joan, *Ma vida en doina* 146 (*DCVB*): «Una de les sectes criminals fecundades en els tenebrosos *fumadors* del barri del Pang».

fumar

- Castelló Guasch *Rondaies Eivissenques* 62 (*DCVB*): «No era que fos dolent, però li agradava molt *fumar* des des altres».
- *Història de Sóller*, II, 924 (apud *DCVB*): «Sens detenir-se dins de ellas a menjar, bèurer, jugar o *fumar*».
- Puig, Valentí: *Dones que fumen*.
- Rosselló, Joan, *Manyoc de fruita mallorquina* 86 (apud *DCVB*): «Els infants *fumen* anís i cacau».
- Ruyra, Joaquim, *La parada* 16 (apud *DCVB*): «I es posa a *fumar* segut a l’espona».

fumera

- *Cançó popular de Mallorca* (apud *DCVB*): «He afinat un colom blau | i adins mar o a sa vorera; | un homo, en tenir *fumera*, | es morro de baix li cau».

havà

- Esclasans *Urània* 294 (apud *DCVB*): «Pipà fort l’*havà* i repreneu el soliloqui».
- Oller, Narcís, *Febre d’or*, I, 73 (apud *DCVB*): «Apurant els homes les puntes dels *havans*».
- Oller, Narcís, *Hist. secrets* 220 (apud *DCVB*): «Ara, mentre esperen el sopar, *fuma* un *havà*».

- Vidal i Valenciano, G. *Rosada d'estiu*, 11-12: «llançava a l'aire abundoses glopades del fum d'un llarg *habano* que enastat en un bocadillo d'àmbar i espuma de mar, no més curt que aquell, tranquil·la i delitosament de tant en tant xuclava».

mataquintos

- Salvador, Festes Benassal, 15 (apud DCVB): «Es el moment d'encendre el puret, el mataquintos negre i retorçut».

narguilé

- Oliver, Miquel dels S., *Obres*, I, 195 (apud DCVB): «Ni els hàbits masculins, ni el geste de sultana | fumant son *narghilé*».
- Verdaguer, Jacint,, *Obres completes*, 1193 «seuen los senyors fumant lo *narguilé*...»
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 1195 «cafès a milers, on los àrabs passen les hores fumant lo *narguilé*».

petaca

- Aguiló, Tomàs, *Poesias mallorquín*, 166 (apud DCVB): «Treu sa *petaca* i comencen es tresillo».
- Ramon, *Vaca llet*, 83: «i que tampoc demanava un *cigarret de paper*, perquè no li faltava mai *tabac*, i que fins el dia de la fira va poder-se comprar una *petaca*.»

picadura

- Genís i Aguilar, Martí *Julita* 8 (apud DCVB): «Comprà cada dos o tres mesos una lliura de *picadura* francesa, que se li *fumen* los fadrins i els parroquians».

pipa

- Collell, Jaume, *Floralia* 109 (apud DCVB): «Trec la *pipa* i pico foc».
- Galmés *Flor* 56 (apud DCVB): «La *pipa* carregada de *tabac de pota*».
- *L'Ignorància* 5 (apud DCVB): «Los expedirem un títol de mallorquins forasters que alsarà terreta y fumarà en *pipa*».
- Pascual Tirado *Bol. Soc. Cast. Cult.*, v, 273 (apud DCVB): «No cal dir que es posaren com una *pipa*.»
- Torra, Pere *Dictionarium*.... (apud DCVB): «*Pipa* pera pèndrer tabac de fum: Siphon».
- Vidal i Valenciano, G., *La vida en lo camp* 44: «i *tabaco* ben negre i ben fort per'omplir la *pipa* com més sovint millor»]

pipada

- Català, Víctor, *Catalana*, VI, 8 (apud DCVB): «La mà... l'acostà amb parsimònia a la cua del cigarró... Una *pipada*, dues, tres *pipades* perfidioses».
- *L'Ignorància* 21 (apud DCVB): «Ja és segur que els pagesos faran sa *pipada* plena».
- Oller, Narcís, *La febre d'or*, II, 174 (apud DCVB): «El que m'ha dit el meu germà no val una *pipada de tabac*».
- Penya, Nicolau de la, *El Mosaico* III, 93 (apud DCVB): «Pegar foc en aquesta *pipada*».
- Ruyra, Joaquim, *Pinya de rosa* II, 11 (apud DCVB): «El pare prenia tranquilament el sol... tot carbonant la seva *pipada* inacabable».
- Verdaguer, Jacint, *Rondalles* 15 (apud DCVB): «Adeu-siau, respongué ell secament no donant-li una *pipada de tabac* que el tinguessin per boig o per savi».

pipaire

- Saisset, *Plors i rialles* 8 (apud DCVB): «I si per politesa un *pipaire* s'amaga».

pipar

- Esclasans, Agustí, *Urània* 294 (apud DCVB): «*Pipà* fort l'havà i reprengué el soliloqui».
- Guimerà, Àngel, *Poesies* 115 (apud DCVB): «Seguint-la hi va el confessor, | i *pipant*, a corre-cuita, | darrera l'enterramorts».

piparada

- Grandó, C., *Tramontane*, nº 329 (apud DCVB): «Del bocadill treu una *piparada* | i la fum llença».

pipot

- Bosch de la Trinxeria, *Recorts*, 315 (apud DCVB): «Ne parla amb entusiasme, tot fumant el *pipot*».

puret

- *La Roqueta*, 1 (apud DCVB): «Pega xuclada a n'es *puret*».
- Salvador, *Festes Benassal* 15 (apud DCVB): «És el moment d'encendre el *puret*»,

puro

- Aguiló, Tomàs, *Poesías en mallorquín* 158 (apud DCVB): «No desprecia un bon *puro*».

- Sagarra, Josep M. de: *Cafè, copa i puro*.
- Vidal i Valenciano, G., *La vida en lo camp* 142 «pera a què a més plaer pogués encèndrer un *puro* que s'havia tret de la *petaca*».
- Vidal i Valenciano, G., *La vida en lo camp* 219 «*fumar*, ni una xemeneia de vapor fuma més, i *puro*, *pipa* i paper, quan no una cosa l'altra, constantment ocupaven sos llavis».

rapé

- Ballot, Josep Pau, *Gramàtica*: «La *e* final és llarga en... *rapé*...».
- Garriga, Ramon, *Nadal Pachs*, 66 «polsant el *rapè* que, perquè es confités tenia guardat dins d'una olla penjada a la part de fora».
- *La Roqueta* 1 (apud DCVB): «No consumia més *tabach* que de *rapé*»,

tabac, tabaco

- Aixalà, *Hores vagaroses*, 16: «és un expert del tabac en fulla».
- *Antigues ordinacions Priorat*, 290: “Ordinacions de la vila de Cornudella 1761” «Que ningú puga anar *fumant tabaco* per las plassas y carrers en los dias de las festas majors ni en los dias de professons públicas, per los paratjes a hont estas acostuman passar, en pena per cada vegada de deu sous, de la qual, lo ters deu ser per Sa Excel·lència y lo restant per los mostasafs.»
- Bosch de la Trinxeria *Recorts d'un excursionista* 24 (apud DCVB): «Uns polvos negres, com *tabac de prisar*».
- Carner, Josep, *Bonhomies*, 34 (apud DCVB): «La casaca malva o tabac».
- *Dècimes mahoneses an es tabach de pota* (apud Dicc. Aguiló): «El *tabach* de Maó és aromàtic y fi; i per noltros podem dir que no n'hi ha cap de millor».
- Garcia, *Vida marinera*, 183: «Tífuls. 3 onces de *tabaco* negre fet a miques posat dintre una olla nova fet bullir amb un porró de vi bo i quan sigui una mica fred es treu i es deixa estar i s'hii posa farina de blat sense ser passada fins que queda com xacolata», d'una recepta vilanovina contra el tifus de 1840]
- *Història de Sóller*”, II, 917 (apud DCVB): «Que ninguna persona... se atrevesca dins la iglésia... pendre *tabach de fum* ni mastegar-lo en fulla».
- *Inventari*, Cervera 1789 (apud Dicc. Aguiló): «capça de origüela gran per posar *tabaco*».
- Milà i Fontanals, Manuel. *Romancerillo* 78: «Digueren que de *tabaco* | ells no en portarien més».

- Milà i Fontanals, Manuel. *Romancerillo* 97: «també una carabina | per anar a cercar *tabaco*».
- Milà i Fontanals, Manuel. *Romancerillo* 117: «Un dia encontré les gordes, que fumava de tot pler | ... | en diuen: «¿quin *tabaco* tenes?» | ... | ¡Ai! de l'estanc d'Argelaguers | ... | quan a l'estanc ne foren | el *tabaco* no s'avingué | ... | *tabaco* prou ne portava | mes no valia cap diner».
- Milà i Fontanals, Manuel. *Romancerillo* 139: «carregarem de *tabaco* / de *pols*, oi també de *fum* [...] se n'ha passat a Ceret | a cercar un paquet de *tabaco*».
- Milà i Fontanals, Manuel. *Romancerillo* 117: «Al principi venia *tabaco de fum*».
- Penya, Pere A. *Mosaico*, III, 113 (apud DCVB): «Un altre senyor... solia prendre pel nas una *picada de tabach de pols* d'una capsa d'or fi».
- Perea, Eugeni, *Pedres ronyó*, 49: «No tindrè una mort sobtada. | He dit ja que no al *tabac* | i a totes les il·lusions del fum.»
- Pons i Massaveu, *Com anàvem dient*, 61 (apud DCVB): «Corresponsal en el negoci de *tabacs*».
- Ramon, *Vaca llet*, 39: «li donava alguna pessetona perquè pogués dinar, o bé comprés *tabac*.»
- *Tarifa dels preus* 1704, 123 (apud DCVB): «*Tabaco* en rull, de França, de Clayra, val lo quintar catorze lliures».
- Verdaguer, Jacint (apud. Dicc. Aguiló): «Si acàs no tens *tabaco fuma* boll o fullaraca».
- Via, Lluís *De lluny i de prop*, 81: «i xucla de tant en tant amb avidesa l'olorós *tabac*».

tabacós

- Oller i Rabassa, *La història d'uns secrets* 175 (apud DCVB): «Més inclinat cap a ella, fins al punt que ja en percebia l'alé una mica *tabacós*».

tabaquera

- *Cançó popular menorquina* (apud DCVB): «Al·lotes cama-rotgeres, | ¿Quantes cama-roges duis? | Jo vos n'ompliria ets uis | de fuies de *tabaques*»-
- Ruyra, Joaquim, *Rondalles de poble* 66 (apud DCVB): «Prengué una polsada de la seva petita *tabaquera*».

tabaquista

- Girbal, Eduard, *Oratjol* 51 (apud *DCVB*): «Transitava ab ells algun llenyater de lluny, algun *tabaquista* esgarriat».

trucant

- Coromines, Pere, *Presons* 170 (apud *DCVB*): «Li allargo *trucant* per fer el *cigarro*».

***Opuntia ficus-indica* Miller.**

figuera de moro

- Aguiló, Tomàs, *Poesías en mallorquín* 187 (apud *DCVB*): «Té més pues que una *figuera de moro*».
- Ruyra, Joaquim, *Pinya*, II 159 (apud *DCVB*): «Allí les *pales* ovals de la *figuera de moro*».
- Verdaguer, *Obres completes*, 1178 «les *figueres de moro* clouen tots los horts i jardins plens de cebes, alls, tomàtecs, meloners...»

figuera de pala

- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 505 “Anant a la font” «per entre les grans | *figueres de pala* | que ombregen la Font | i el camí que hi baixa».
- Verdaguer, Jacint, *Obres Completes*, 1147 *Dietari d'un pelegrí a Terra Santa*: «entre les *atzavares* i *figueres de pala* de Nazareth...»

figuerassa

- Català, Víctor, *Vida* 28 (apud *DCVB*): «Deixant anar la fulla de la *figuerassa* que duia a prevenció».
- Cauliach Coll., II, d. 1, cap. 4 (apud *DCVB*): «Lexiu de cendre de *figaraces*».

nopal

- Casp, Xavier, *Proses en carn* 122 (apud *DCVB*): «T'havies constituït amo de la filera de *nopals*».

***Passiflora caerulea* L.**

passionària

- Garcia, *Vida marinera*: 181: «La *passionària*, herba que rep el nom dels dies sants... era tinguda com a portadora de dissort».

passionera

- Alomar, Gabriel, *La Columna* 189 (apud DCVB): «Les *passioneres* expandeixen l'emblema messiànic com miracle vivent».
- Font i Sagué, Norbert, *Crònica d'una excursió*, 1899 (apud Querol, *Subirats*): «només allà, en un racó hi ha una *passionera* que enfilant-se entre el rocam semblava que volia alegrar el lloc.»
- Sànchez-Cutillas, Carmelina, *Matèria de Bretanya*: «La *passionera* pujava pels murs i per les façanes...».
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 515: «La *passionera*: La *passionera* creixia... | i engarlandava i guarnia | aquella porta feliç; [...] La *passionera* creixia | i per lo front de Maria | espines eren ses flors. [...] La *passionera* creixia, | i sa finestra Maria | vers Jesús veent escalar [...] La *passionera* creixia: | ¡pobre cor lo de Maria | quan la veu paret amunt | enfilat-se amb peus d'aranya | tot teixint sa pena estranya, | i abrigar-la a sa cabanya com la mortalla d'un difunt!»

***Phaseolus vulgaris* L.**

fesol

- Arxiu de Montblanc, doc. 1704 (apud DCVB): «tots los llegums... los hagen de cavar... menos los *fasols* los quals hauran de birbar així com los blats».
- Bas, *La Nari*, 100: «a cada *fesol* m'hi pintaràs un parell de piquets negres i aixís els faré passar com a *fesols de careta*, que ara els paguen més cars».
- Bernat i Baldoví, *Sento Beseroles* (apud LLOMBART, Llobart, *Fills morta viva*, 266): «Figura't només, si vols, | si tindrà molta substància | esta gentota de França | que diu *aricó* als *fesols*; | ansalad a l'ensisam, | crec que sulí a les sabates, | *pomdamur* a les *tomates*, | i a les xiquilles madam.»
- Bernat i Baldoví, *Pasqualo Ratolí* (apud Llobart, *Fills morta viva*, 272): «També té quatre bemols | que eixos muixús, en qui et trates, | traguem noms a les *tomates*, | a l'ensisam i als *fesols*.»
- *La Roqueta* 43 (apud DCVB): «Si en parlen, heu fan com qui mastega *fasols*».
- *L'Ignorància* 4 (apud DCVB): «Ses faves i ciurons, *monjetes* i *fasols* no hi volen coure».
- *L'Ignorància* 32 (apud DCVB): «Diu quatre paraules mastegant *fesols*».
- [RAMON 1912: 61 «Vull menjar. Porteu-me un plat de *fasols* i un tall de bacallà fregit (...) En Llàntia tornà de la cuina amb un plat de *monjetes*, que deixà davant del Titus, junt amb un porró ple de vi.»

- Serra i Boldú, *Calend. Folkloric*, 310 (apud *DCVB*): «Tornen a la sopa escaldada o lleixia de *fesols*».
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 257 “Lo pelegrí” «Francesc entra al refetor, | i amb una escudella, | un rosegó pren de l’un, | de l’altre una ceba, | de l’altre quatre *fesols* | a la vinagreta.»
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 868 “La nit de Sant Joan” «Passant pel peu de l’hort | no veu les roses veres, | los *fesols sense fil* | que ja trauen *tavella...*»
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 883 “Lo robo de na Maria” «té la boca xiqueta | com un *fesol tardà*, | lirom lireta, | com un *fesol tardà*, | lireta la.»
- Vidal i Valenciano, G. *La vida en lo camp*, 7: «allí un montarull de *fasols* i més ençà ciurons, guixes i altres llegums.»

fesola

- Sagarra, Josep M. de, *Comte Arnau* 89 (apud *DCVB*). «No menja pas *fesoles* i crostó».

fesolar

- Pascual Tirado *Bol. Soc. Cast. Cult.*, VII, 192 (apud *DCVB*): «Birbaren un rodalet de juncsa que abatollava lo *fesolar*».
- Vidal i Valenciano, G. *La vida en lo camp*, 6: «les terres de regadiu cobertes amb espessos *fasolars*».

mongeta

- Arxiu convent de Felanitx, doc. a. 1772 (apud *DCVB*): «Una barcella de *monjetas*».
- Llorens, *Ben nascuda*: 235: «Li són plats favorits: les amanides, el llomillo amb *mongetes*, la botifarra amb bolets, els molls a la graella, el bacallà a la llauna, les faves a la catalana i la paella valenciana».
- Pons i Massaveu *L’Auca de la Pepa* 6 (apud *DCVB*). «Hi esperava l’hora de les *mongetes*».
- Saisset *Poc de tout*, 18 (apud *DCVB*). «Què tenim per sopar...—*Mongetes*».
- Vidal i Valenciano, G., *Festa Major Vilafr*, 50; «en un fraternal berenar del que formaven part integrant les truites amb *monjetas*».
- Vidal i Valenciano, G., *Rosada d’estiu*, 17: «les *mongetes* amb llomillo».

- Sabaté, *De prop* I, 221: «l'imperceptible detall d'un costum casolà com és el baf característic de les *mongetes seques* en ebullició que es desprenia de moltes cases de la vila cap al tard dels diumenges».

mongetera

- Mestres, Apel·les, *Estiu de Sant Martí* 84 (apud DCVB): «I passà el dia a l'hort... ajudant a enfilar les *monjeteras*».

monja

- Berga, Pau, *La Mare Terra* 161 (apud DCVB). «Trufa, pèsol, col o *monja*».

monjoia

- *Scriptorium*, juliol 1927 (apud DCVB): «El pilot de *monjoies* a la sala no agrada gaire a ningú perquè l'espampar és cosa empalagosa».

perona

- Barril, Joan. “Argentins confusos” a *El Periódico*, 19 d'abril de 2012: «Devem a l'Argentina que, en temps de fam postbèlica, una senyora anomenada Eva Peron obrís el rebost d'aquell país per alimentar una part dels espanyols, i d'aquella decisió prové el nom de *perona* que es dona a les *mongetes tendres* i planes que es venen als mercats.»

seques

- Cornet, Gaietà [peu d'un dibuix de *Cu-cut*] (apud Millet, *Hist. Agricultura*: 213): «L'anàlisi d'aliments que ha ordenat l'Ajuntament: L'anàlisi d'estes *seques* | se puede passar per alt. | Le asseguro que són bones; | yo mismo les he tastat | i en les *mongetes* hi entiendo | perquè en minxo fa molts anys.»

tavelles

- *Scriptorium*, juliol 1927 (apud DCVB): «Estirant les *tabelles* per tirar-les, un cop arrencades de la pampa, en el cove del mig».

***Phytolacca decandra* L.**

bellaombra, fitolaca,

- Bladé, *Viure Tgna.*, 168: «amunt i avall del passeig de les *Fitolaques* (o dels *Bellaombres*, com s'ha de dir en català ja que el substantiu és del gènere masculí)»

***Pilocarpus jaborandi* Holmes**

jaborandi

- Espriu, Salvador, *Les cançons d'Ariadna* 105 (apud DCVB). «Rego testos de safrà, | *jaborandi*, romeguera».

***Platanus occidentalis* L.**

plàtan

- *Costumari català* I, 59 (apud DCVB): «Per tenir una *platanada* és bon costum recordar que el *plàtan* es fa de rebrot de soca».

platana

- Berga, Pau, *Mare terra* 61 (apud DCVB): «Prou sobraven abrics de vern, om o *platana*».

plataner

- Guinot *Capolls* 95 (apud DCVB): «Voltat per garrides palmeres, *plataners*, surers».

plater

- Rosselló, Joan, *Manyoc fruyta* 212 (apud DCVB): «Ombrívol ramatge dels *platers*».

***Polyanthes tuberosa* L.**

nard

- Verdaguer, Jacint, *Flors de Maria*, 21: «Mon *nard* deixà sentir la seva olor».

vara de Jessé

- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 888 “L’esqueix de clavellina” «darrera sa casa | plantava un verger; | hi havia jonquillos, | *vares de Jessé*, | galdirons, roselles, | llessamins i abrets | clavellets de trenta, | de blancs i vermells, | sajolida i menta, | moraduix també, | i al voltant rosetes | de totes les lleis»

***Polygala senega* L.**

- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 728 “Flora mariana” «Seria aleshores quan ... prengué lo nom de ... *Llet de la Verge* la *Polígala*, falguereta dels cingles, per haver-ne copsades algunes gotes mentres alletava a l’infant Jesús.»

***Polypodium callahuala* Ruiz**

calaguala

- *L'Ignorància* 58 (apud *DCVB*): «Tilo, *calaguala*, tots aquests calmants a fortes dosis».

***Populus deltoides* Marshall**

carolina

- Massanell, *Del meu terror*, 48: «*Carolina*: Ara que el març s'encamina, | trist, devers la seva fi, | jo veig, al nostre jardí, | florida la *carolina*.».
- Massanell, *Del meu terror*, 52 «*Carolina*: El meu cor està de festa: | d'un groc que ni la ginesta, | la *carolina* ha florit...».
- Ruyra, Joaquim, *Pinya de rosa* I, 62... (apud *DECat*): «Les fulles seques dels polls i *carolines*, al rompre's de les branques, queien a plom com ocells morts».

***Protium heptaphyllum* (Aubl.) March.**

caranya,

- *Tarifa preus* 111 (apud *DCVB*): «Caranya val cinc sous».

***Psidium guajaba* L.**

guaiaba

- Rusiñol, Ignasi, *Fulls de la vida* 34 (apud *DCVB*). «Venia el moment... de menjar-se l'últim terrosset de coco i la darrera *guaiaba*».

***Quassia amara* L.**

quàssia

- Bonet, Blai, *Cant espiritual* 17 (apud *DCVB*): «Sé baix de quina quènsia i quina *quàssia* | cistells de roses de Ronsard repasses».

***Quercus rubra* L.**

roure americà,

- Raventós, *Art bon vi*, 34: «La quarterola de *roure americà* és la usada pels embarcadors a Amèrica.»

***Rhizophora mangle* L.**

mangle,

- Verdaguer, Jacint, *Atlàntida* II (apud *DCVB*): «Dels llimoners i *mangles* al regalat ombriu».

***Robinia pseudoacacia* L.**

acàcia

- Massanell, *Del meu terror*, 32: «Tardor: Jo sé d'un pati, mig en abandó, | on hi creixen a lloure les *acàcies*...».
- Verdaguer, Jacint. *Obres Completes: 59. L'Atlàntida. Cant VII*: «Harmonisen sa dansa en les riberes | los pastors a l'ombriu de les *acàcies*.»

***Sargassum bacciferum* (Turner) C. Agarth.**

sargassa

- Verdaguer, Jacint, *Obres completes 52, Atlàntida VII*: «Amb crits d'esglai s'hi estimba la mar, com en la volta | del cel tronàs encara la veu d'Adonai, | i roda, amb penyes, boscos, *sargaça* i llot, revolta, | muntada, com salvatge corcer, pel terbolí».

***Schinus molle* L.**

pebrer

- Massanell, Antoni, *Del meu terror* 62: «A un pebrer»
- Massanell, Antoni, *Del meu terror* 157: «A Matilde: Aixoplugada a l'ombra de dos *pebrers*, dormies | la son que ens agermana amb la captiva arrel...».

pebreter

- Carner, Josep, *Sonets* 90 (apud *DCVB*): «Fan jugar les nines dessota un *pebreter*».
- Carner, Josep, *Lluna i llanterna* 61 (apud *DCVB*): «Oh flors de *pebreter*, no us decanteu així».

***Sequoia sempervirens* Endl.**

sequoia

- Espriu, Salvador. *Obra lírica* 70: «Si trobes la impossible *sequoia* gegantina».

Solanum tuberosum

creïlla, creadilla, criaila, queradilla

- Martínez, F., *Folklore Valencià* I, 36 (apud *DCVB*): «És molt freqüent l'arròs en bajoques seques o tendres, en *creadilla* i en bons motrocós de carabassa».
- Navarro, Víctor, *La pau dels poblets*, 24 (apud *DCVB*): «Portava el conte dels ous que ponien les gallines, del número de... les cebes, *criailles*, peres...».

- Sánchez, Àngel, *Bolangerera de dimonis*, 42 (apud DCVB): «Meneja amb una paleta de ferro les *queradilles* i les llonganisses».

pataca

- Bernat i Baldoví, *Pasqualo Ratolí* (apud Llompart, *Fills morta viva*, 271): «Perquè mos dius unes coses, | que aquell que no les pot veure, | casi, casi està per creure | que són *pataques*, i grosses.»
- Mariner, *Occidentalismes Camp*: 597: «*patacada* és, tal com era d'esperar, el col·lectiu de *pataca* corresponent a l'enregistrat pel DCVB a Morella: *patatada*; per això, en comparar amb *patacar* –que es pot dir també de la plantació– i *patacam* –que es pot encomanar de connotació pejorativa–, ve a ésser el més purament col·lectiu».
- Milà i Fontanals, Manuel. *Romancerillo* 117: «Gavatxs porcs, com no veniu, | ara que ve l'istiu | a buscar les *petaques*».
- Serres, Joaquim, *Poesies populars gandesanes*, 9 (apud DCVB): «Que sembro les *pataques* | ans no es passo la saó».

patana

- Caseponce, Esteve, *Contes Vallespirencs*, 50 (apud DCVB): «Al rebost hi tenes prou *patanes* i prou salat per fer marxar l'olla».

patata

- Llorens, Rodolf, *Ben nascuda*: 238: «Ha passat a la nostra literatura –en *La Ben Plantada*– el disgust que es presentà en certa ocasió perquè un pagès, tot escoltant la música d'un batalló, havia dit comentador: “vaja una orquestra de *patata*”, i un militar l'havia volgut fer agafar.»
- Rosselló, Joan, *Manyoc de fruita mallorquina*, 151 (apud DCVB): «Cassola amb carn i *patata*».
- Vidal i Valenciano, G. *La vida en lo camp* 202: «unes calderades de fulles bullides, remolatxes i *patatas*».
- Vidal i Valenciano, G. *Rosada d'estiu* 68: «la golfà... destinada a magatzemar *patatas* i carabaces»]

patatada

- Oliver, Miquel dels Sants, *Obres Catalanes*, II, 47 (apud DCVB): «Com els crits i les *patatades* prenien més força a devora la presó».

patatera

- *La Roqueta* 13 (apud DCVB): «Estudiants... que fumen pastilles d'estanc i fuia de *patatera*».
- Vidal i Valenciano, G. *Rosada d'estiu*: 30: «més val d'estanc que d'escorça de cep o de fulla de *patatera*».

patateta

- Pons i Massaveu, *L'Auca de la Pepa* 290 (apud DCVB): «Sa boleta de sagí, guarnida amb cigronets i *patatetes*».

patató

- Maura, Gabriel, *Aigoforts* 74 (apud DCVB): «Es rebost ha perdut aquell aire majestuós..., no queda més que es *patató*».

trufa, trumfa

- Garriga, Ramon, *Nadal Pachs* 65: «on hi guardàvem estibades les *trumfes*».
- Llorens, Rodolf, *Ben nascuda*: 200: «sabors no rebuscats, com... el gust del pa i de les *trumfes*».
- Massó i Torrents, *Croquis pirenenics* 41 (apud DCVB): «Era a collir *trumfes* amb el tràmec».
- Milà i Fontanals, Manuel. *Romancerillo* 145: «Los xatos mengen *trumfes* | pa negre i vi dolent, | no sé com ho aguanten | aquella mala gent.»
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 1334 «tenia un geni fort com una *trumfa* crua».

trumfera

- *Scriptorium*, setembre 1926 (apud DCVB): «Recavar o calçar les *trumferes*».

trumferar

- Oller, Narcís, *Pilar Prim* 180 (apud DCVB): «Les poc abans tan gerdes mates dels *trumferars*».

***Swietenia mahogany* Jacq.**

caoba

- Garcia, *Vida marinera*, 33: «en retornar de llurs expedicions entraven al nostre port carregats de... mobles de *caoba*...».
- *L'Ignorància* núm. 71 (apud Dicc. Aguiló): «Damunt sa tauleta de *caoba*...».
- Pons i Massaveu *L'Auca de la Pepa* 133 (apud DCVB): «Dues calaixeres de *caoba*».

- Ramon i Vidales, *Curandero*, 15: «Porta una maleta a una mà i una caixa de caoba, amb nansa, a l'altra».
- Sagarra *Vida privada*, II, 105 (apud *DCVB*): «Als setze anys Maria Lluïsa posseïa un cabell roig *caoba*».
- Verdaguer, Jacint, *L'Atlàntida* III (apud *DCVB*): «Entre *caobes* i mameis veieren dos altres ulls».
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 1193 «Lo drap o cuir brodat està clavat a una sola de fusta de *caoba*, que descansa sobre dos travessers més o menys alts, segons la dignitat de què gosa en la casa la dona que els compra.»
- Vidal i Valenciano, E. *Jochs*, 102: «color de xocolata, volent imitar la *caoba*».
- Xirinacs, Olga, *Poesia completa*, 39 «fustes de *caoba* | i gessamins de finestra al mar».

mogueny

- *Revista de Menorca* XIX, 71, doc. a. 1780 (apud *DCVB*): «Un caixonet de *mogueny* amb tres pots i 5 culleres».

***Taxodium distichum* L.**

xiprer dels pantans

- *Arbres amb història*: «*Xiprer dels pantans* Ciutadella. Encara que es tracta d'una espècie originària d'Amèrica del Nord, és habitual com a ornamental. Perd les fulles a l'hivern malgrat ser una conífera.»

Theobroma cacao

aixocolatat

- Vidal i Valenciano, G. *Rosada d'estiu*, 109: «convertint en roig *axocolatat* lo vermell fosc».

cacau

- Aixalà, Josep *Hores vagaroses*: «Un cavallet que el feia rodar en quan sentia el crit, que el Galofre feia d'esma. De brillo! de brillo! pegava cada embranzida, que els conos de plata que esmicolaven el *cacau* rodaven furients, i la *xocolata* semblava aromatitzar, amb la seva olor l'ambient de tota la plaça.»
- Garcia, Xavier, *Homenots del Sud*, 72: «quan es debatia la segregació de Salou i tot el *cacau* de la instal·lació de Port Aventura».

- Solé Bordes, *Catànies*, 23: «Les primeres llavors de *cacau* van arribar a Europa en el segle XVI tot recordant que a l'altra banda de l'Atlàntic el seu consum era considerat propi dels déus».
- *Tarifa preus* 111 (apud DCVB): «*Cacau*, val la lliura onse sous».

rajola de xocolata

- BSAL, XXIV, 38, doc. 17 (apud DCVB): «He entregat a ma germana dues *retjoles de xoquolate* de lliura cada una».

xicra, xícara

- *Inventari Cervera* 1789 (apud Dicc. Aguiló): «It. sexanta una *xicras*».
- *Inventari Mallorca* 1804 (apud Dicc. Aguiló): «setze *xícars* amb sos platets obra de pipa, color de *xocolate*».
- Ruyra, Joaquim, *Pinya rosa* II, 56 (apud DCVB): «Me l'abocava a la *xicra*».
- Ruyra, Joaquim, *Pinya rosa* II, 57 (apud DCVB): «Agafant el plat, la *xicra* i la *xocolatera*».
- Vidal i Valenciano, G. *Festa Major Vilafr.*, 44: «essent obsequiats amb una *xicra de xacolata* amb melindros».

xocolata, xacolata

- Baró de Maldà, *Col·legi de la bona vida* 123 (apud DECat): «Quitar-me les ganades de pendre *xocolata*».
- Baró de Maldà. *Col·legi de la bona vida* 159 (apud DECat): «Prenent-hi antes lo *xocolata*».
- BSAL, XXV, 90 doc. a 1786 (apud DCVB): «He enviat... 36 pastilles de *xoquolate* de 8 per 12».
- Garriga, Ramon, *Nadal Pachs*, 67: «sens repensar-s'hi gens en encetar la *rajola de la xocolata* i amagar-se'n unes quantes *preses* al sarró»;
- Garriga, Ramon, *Nadal Pachs*, 70 «on nos servia el Sr. Rector i sa germana la majordona, un humil refresc de *xacolata* crua».
- *Inventari Cervera*, 1789 (apud Dicc. Aguiló): «Dos cabassos de portar *xocolata*».
- Llorens, *Ben nascuda*: 125: «es recobren les energies perdudes amb la *xicra de xocolata* sucada amb melindros, secalls o ensaïmades».
- Llorens, Rodolf, *Ben nascuda*: 145: «no té *cacau* i vol fer *xocolata*».

- Llorens, Rodolf, *Ben nascuda*: 239: «li agradava llegir... els cromos de la *xocolata*...».
- Milà i Fontanals, Manuel. *Romancerillo* 123 (apud *DECat*): «*Xocolata* i aiguardent / lo que jo més estimava».
- Milà i Fontanals, Manuel. *Romancerillo* 272: «Vila de Ripoll, vila regalada ... a la ciutat de Vic | prenen *xocolata*».
- Milà i Fontanals, Manuel. *Romancerillo* 351: «El capità... i allí beurem del bon vi | *xocolata* i malvasia.»
- Pons i Massaveu *Com anàvem dient* 138 (apud *DCVB*): «L' hora de la *xocolata* era un mal de cap per a la feinadera».
- Solé Bordes, *Catànies*, 24: «És el cas del nostre baró de Maldà, que en el segle XVIII era incapaç d'engegar les activitats del dia o cloure la jornada sense prendre la *xocolata* tot fent visita o conversa amb un o altre».
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 1381 «La llodriga... És del color de la *xocolata*.»
- Vidal Alcover, *Mirall de la veu i el crit* 109 (apud *DCVB*): «Les Duquesses que menjaven *xocolata* al matí».
- Vidal i Torrents, *Malvasia Sitges*: «i pel bateig *xocolata*».
- Vidal i Valenciano, E. *Jochs*: 101-102: «unes vidrieres pintades de color de *xocolata*».
- Xirinacs, Olga, *Poesia completa*, 33 «el pa amb *xocolata* | era el berenar a l'escala fosca del jardí, | entre les troanes i l'heura».

xocolatada, xocolatà

- Guinot, Salvador, *Capolls mustigats* 22 (apud *DCVB*): «Tiraren la casa per la finestra... en la *chocolatà* i el dinar».
- *Scriptorium* nº LXI, p. 8 (apud *DCVB*): «Tornant de missa del gall es fa la *xocolatada*».

xocolater, xocolater

- Penya, Pere A. *Poesies*. 80 (*DCVB*): «Si ets *xocolater*, aviat | pots tenir fortuna feta | si endevines sa receta | i fas feina amb netedat: | més vainilla que *cacau*, | patata i farina un poc».
- Vilanova, Emili, *Obres completes*, IV, 68 (apud *DCVB*): «Faig com los *xocolaters*: lo que és closca no és *cacau* i el *cacau* no és closca».

xocolatera

- *Inventari Cervera*, 1789 (apud Dicc. Aguiló) «Dues *xocolateres* de aram grans».
- Ruyra, Joaquim, *Pinya de rosa*, II (apud DCVB): «Agafant el plat, la *xicra* i la *xocolatera*»

xocolateria

- Pons i Massaveu, *L'Auca de la Pepa* 88 (apud DCVB). «A la *xocolateria* del carrer més Baix».

xocolatori, xacolatori

- Baró de Maldà, *Col·legi de la bona vida* 129 (apud DCVB): «Complertes... les obligacions... d'oïr les tres misses en lo oratori, han seguit després los saludables efectes *xacolatoris* amb gots daigua fresca».

xocolatí

- Espriu, Salvador, *Ariadna al laberint grotesc* 116 (apud DCVB): «Ofèlia mossegà un *xocolatí*».

***Tipuana tipu* (Benth.) Kuntze.**

tipuana

- *El Periódico* (12/6/2012), p. 37, “Arbres amb història”: «en racons allunyats del bullici, com les *tipuanes* de la plaça de Sant Felip Neri...».

Myroxilon balsamum

tolú

- Espriu, Salvador, *Les Cançons d'Ariadna* 109 (apud DCVB): «És preferible prendre amb tu... xarop dolcíssim de *tolú*».

***Vanilla planifolia* Andrews.**

vainilla

- Penya, Pere A. *La Cuyna Mallorquina* 170 (apud DCVB): «En lloc de llimona s'hi ha de posar *vainilla*».
- Roig Raventós *Sitges avis*, 20: «un de vessall de testos o mitges bótes on creixien flairoses... *vainilles*».
- *Tarifa preus* 109 (apud DCVB): «*Baynillas* per fer xacolate».

***Vitis labrusca* L.**

arrelat

- Riba, *Preu vi*, 71: «la plantació amb *arrelats* que sien esporgats de brosta nova...»

cep americà

- Llorens, Rodolf, *Ben nascuda*: 87: «Encara és terra de vi gràcies als *ceps americans* que s'hi van plantar i aclimatar després de la plaga de la fil·loxera».
- Riba, *Preu vi*, 73: «s'han tingut de desterrar no poques varietats de *ceps americans* purs i també híbrids».
- Riba, *Preu vi*, 123: «el *cep americà* que li fa de patró i el cep del país que li fa d'eixart».

llambrusca

- Riber *Sol ixent*, 11 (apud DCVB): «Per haver la *llambrusca* t'enfilaràs damunt l'om».
- Ruyra, Joaquim, *Pinya rosa I*, 89: «La *llambrusca* treu sa pampolada».

ripària

- Riba, *Preu vi*, 108: «una plantació de l'any 1894, que són *ripàries* i consta de 545 ceps...».

vinya americana

- Ramon, *Vaca llet*, 8: «al nou i complexe conreu i producció de la *vinya americana* en totes les seves infinites varietats».
- Riba, *Preu vi*, 97: «Al principi de la *replantació* de la *vinya americana*, alguns viticultors, encara que pocs, feren a ses vinyes la poda llarga».

***Washingtonia filifera* (Lindl.) H. Wendl.**

washingtònia de Califòrnia

- *El Periódico* (12/6/2012), p. 37, “Arbres amb història”: «Les palmeres del carrer de Velàzquez, que són exactament *wahingtònies de Califòrnia* (*Washingtonia filifera*), compleixen el requisit del valor històric, amb una edat de 110 anys...»

***Yucca aloifolia* L.**

iuca

- Oller, Narcís *Figura i paisatge* 69 (apud DCVB): «Atapeïdes masses de palmes, *yucas* i bambús».

***Zea mays* L.**

blatdemorar

- *Scriptorium*, setembre 1926 (apud *DCVB*): «També caven els *blatdemorars* i fasols».

blat de moro

- Aguiló, Tomàs. Caçar al planter: caçar amb filat les guatlles quan s'apleguen als planters de *blat de moro*.
- Martí Genís, *Catalana*, I, 431 (apud *DCVB*): «¿No penses que aquests flocs blancs... per tu seran pilons de trumfes, espigues de blat i *panotxes de blat de moro*?».
- *Scriptorium*, març 1925 (apud *DCVB*): «Els hi tria el millor menjar de la païssa herba, mesclat, *bosses* o sia pellofes de les espigues de *blat de moro*».
- *Scriptorium*, desembre 1925 (apud *DCVB*): «Herba i *canyoques de blat de moro*».
- Verdaguer, *Obres completes*, 1372/3 «Un pecat té la mallerenga ... És tan llaminera del *blat de moro* tendre que de vegades no li dóna temps de nàixer, i sovint ni el temps d'arribar a la terra, puix quan lo pagès és a un cap dels solcs, ja ella lo desenterra per l'altre i se'l cruspèix tot dient amb to mofeta i interessat al sembrador: “Que fas *panís*?”»
- Verdaguer, Jacint, *Obres completes*, 1337 «.. si sentia la fressa dels plats en l'escudeller o trotxar lo *blat de moro* pel camí de la taula».
- Vilanova, Emili, *Del meu tros* 110 (apud Dicc. Balari): «Lo *blat de moro* s'alça ufanós amb ses canyes».

canyot

- Guinot, Salvador, *Capolls mustigats* 19 (apud *DCVB*): «Li prometé casar-se amb ella al batre els *canyots*».

dacsa

- *El Tabalet*, 1847, 14 (apud Dicc. Aguiló): «Una forta ponentada que fa la *dacsa* arrugada i els melons els deixa sèms».
- Martí G., *Tip. Mod. II*, 299 (apud *DCVB*): «La *dacsa* o *panís roser*, una volta sec i engrunat de les *panolles* o espigues..., si es posa al foc en una paella o cassola en oli, a penes es calfen els granets i comencen a esclafir, formen cadascú una espècie de rosa blanca quasi tots, quedant-ne molt poquets que es tornen quasi negres; als primers diem *roses* i als segons *tostons*»

espigot

- Ruyra, Joaquim, *Pinya de Rosa I*, 161 (apud *DCVB*): «Tirava un gavadal d'espigots i llenya».
- *Scriptorium*, març 1925 (apud *DCVB*): «L'aprenent porta les eines d'afaitar que per bacina serveix una galleda, per brotxa un *espigot* o ramàs de *blat de moro*».

moresc

- Aixalà, *Hores vagaroses*, 81: «Allí m'hi trobo un jove alt, ben plantat, bon mosso a fe de Déu, ros com la *cabellera de les nines de moresc*».
- Ruyra, Joaquim, *La Parada* 172 (apud *DCVB*): «Entre camps de *morescos* i mongeteres».
- Vidal i Valenciano, G. *La vida en lo camp*, 201/202: «bona grana, bon *moresch*, bonas aglans...».

morescar

- Ruyra, Joaquim, *La Parada* 173 (apud *DCVB*): «La cogullada... flautejava dolçament dins els *morescars*».

palloc

- *Valor Rond.* 26 (apud *DCVB*): «El féu gitar a la cambreta de la màrfega de *pallocs*».

panís

- Guinot, Salvador, *Capolls mustigats* 28 (apud *DCVB*): «Si anem aixina, ni *panís* collirem».
- Guinot, Salvador, *Capolls mustigats* 38 (apud *DCVB*): «Si anem aixina, ni *panís* collirem».
- Soldevila, Carles, *Fanny* 45 (apud *DCVB*): «Una vegada que sento dintre meu la flama de la concupiscència, resulta que duc al costat un noi sense *panís*».

panissar

- Garcia, *Homenots del Sud*, 174: «passejant pels camins bladers de la Segarra, els fruiters del Segrià o els *panissars* de l'Urgell...».
- Pascual Tirado *Almanac Valencià* 1928, 31 (apud *DCVB*): «En terres de patos, entre el remoreig del senill i dels *panissars*».

panissera

- Vayreda, Marià, *La Punyalada* 193 (apud *DCVB*): «Una d'aquestes munyoques que guarneixen els pagesos... a l'objecte de salvar les *panisseres* de les envestides dels aucells».

panolla

- Griera, Antoni, *Tresor de la llengua. Romancer* 40 (apud *DCVB*): «Tens set o huit *panolleres* | que donant aire al foguer | torren la dolça *panolla*».

panotxa

- Aixalà, *Hores vagaroses*, 233: «beutats d'un ros com de *panotxa de blat de moro*».
- Garcia, *Vida marinera*, 182: «Per a l'ofec... Com a beguda, donaven al sofrent aigua amb mel i amb *cabellera de panotxa*».
- Genís, Martí, *Catalana*, I, 431 (apud *DCVB*): «No penses que aquests flocs blancs... per tu seran pilons de trumfes, espigues de blat i *panotxes de blat de moro?*».

pellorfa, pellofa

- Garriga, Ramon, *Nadal Pachs* 64: «la màrfega de *pellofa de moresc*».
- Martínez *Folkl.* I, 59 (apud *DCVB*): «Una màrfega plena de *pellorfes*».

perrussa

- Genís, Martí, *Jocs Fl.* 1878, 176 (apud *DCVB*): «Està tota embarrassada amb un piló de *perrusses* arrestellades fins al sostre, que aquell vespre han d'esser *espallofades*».

polenta

- Alcover, Joan, *Poemes Bíblics* 55 (apud *DCVB*): «Odres de vi, *polenta* i anyells cuits».
- Pou, Onofre, *Thesaurus Puerilis* 133 (apud *DCVB*): «Farro, *polenta*, fideus: *Fermiculi*».

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

APÈNDIX 12

ONOMÀSTICA

- 1) Antroponímia
- 2) Toponímia
- 3) Onomàstica comercial.

1) Antroponímia

Arachis hypogaea L.

- *La Cacauera de Serós*. [AMADES II: 173, informant].

Capsicum annuum L.

- *Nyora*. [*Nyora* de malnom li diuen, | a una dona del meu poble; | i, per a que no cavil·len, | és la filla de mon sogre. AMADES II: 915].

Cucurbitaciae, família.

- *Carabasseta f.* [DCVB: (Un Mall. Dicc.): Malnom que es dóna al soldat invàlid].
- *Carabassó, lo* [MOREU-REY *Renoms*: El cap, grandària i forma (Tortosa)].
- *Carbassó amb potes, el* [MOREU-REY *Renoms*: Dimensió amb metàfores (Valls)].
- *Serracarbassa* [lminatge, AGUILÓ]

Lycopersicon esculentum L.

- *Tomata, en* [MOREU-REY *Renoms*: La pell; el color (Roses)].
- *Xafa-Tomàquets, en* [MOREU-REY *Renoms*: El caminar: (Borgonyà)].

Nicotiana tabacum L.

- *Llorenç de la Pipa*, de Sant Llorenç de Cerdans. [AMADES II: 194, informant].
- *Petaqueta, lo* [MOREU-REY *Renoms*: Grossor o corpulència en metàfores (Tortosa: petit i gros)].

Phaseolus vulgaris L.

- *Fesol, lo menut* [MOREU-REY *Renoms*: Filiació (les Borges del Camp, segle XIX)].
- *Sant Fesoler m.* [DCVB: Nom humorístic que es dóna a Sant Cristòfol, perquè la seva festa s'escau el dia dedicat a sembrar els fesols (Calasseit)].

***Solanum tuberosum* L.**

- ***Doctor Patata*** [ARNABAT *Doctor Patata*].
- ***Patacò, el*** [personatge entre bandoler i maqui, mort a trets per la policia a Tarragona].
- ***Patateta, la*** [MOREU-REY *Renoms*: Dimensió, amb sufix diminutiu (Torredembarra)].
- ***Patata, en Jordi*** [MOREU-REY *Renoms*: El nas: (S. Quirze de B.: nas de tubèrcul)].

***Zea mays* L.**

- ***Panolla, lo*** [MOREU-REY *Renoms*: El cabell i el pèl (Reus)].
- ***Ros Panolla, el*** [MOREU-REY *Renoms*: El cabell i el pèl (Priorat, Terres de l'Ebre, Franja de Ponent, País Valencià)].

2) *Toponímia*

***Agave americana* L.**

- ***Les Atzavares***. [DCVB. *Les Atzavares*: nom d'un llogaret del terme d'Elx.]; MARTINES, Josep (2000). *El valencià del segle XIX. Estudi lingüístic del "Diccionario valenciano" de Josep Pla i Costa*. Alacant / Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

***Amaranthus tricolor* L.**

- ***Casa Nova de Plantalamor*** (Santa Eugènia de Bergadà). [DECat].

***Capsicum annuum* L.**

- ***Son Pebre*** [Va ésser l'amo de Son Pebre | que em va mostrar de segar; entre sa terra i sa mà | sa fauç just hei ha de quebre. AMADES II: 500].
- ***La Cova del Pebre; La punta de la Cova del Pebre; El barranc de la Cova del Pebre; El sorgent de la Cova del Pebre*** [MUNTANER PASCUAL, Ignasi M. *Els noms de lloc del terme de Sitges...* Sitges, 1986]

-

***Lycopersicon esculentum* L.**

- ***El tomàquet sitgetà*** [MONTANYA *Llocs sotaiguats II*: 128].

- ***L'Hostal de la Tomaca*** [«A Ulldemolins mateix, no fa gaires anys que hi havia record de l'Hostal de la Tomaca, que havia estat entre aquella vila i el riu de Vilanova.» AMIGÓ, Ramon “La venta del Pubill” a *Lo Violí* núm. 7, p. 4, 2009]

***Opuntia ficus-indica* (L.) Miller.**

- ***Carrer de les Paleres*** [Benaguasil, Gata de Gorgos...].
- ***Les Palades*** [AMIGÓ *Espigoladures*. Un altre sector que ha pres el nom d'un vegetal és al terme de la Vilella Alta (...) on s'anomenen *les Palades*, amb –a– a la primera síl·laba, com a derivat de «pala», no pas de «pèl», que seria amb –e–. En algun document surt escrit el «Paladar», és a dir amb una terminació que dóna idea de conjunt, com alzar o pinar. Tot plegat expressa ben bé que és un lloc on hi ha abundància de *paleres*, és a dir, de *figueres de moro*, que fan unes grans pales punxoses. També són conegudes per *nopals*. Era un nom igualment conegut a Almoixar, on les *Palades* surten en diversos documents del segle XVI i devien també designar un indret amb moltes d'aquestes *figueres*.].
- ***Sa Figuera Dindi*** (alqueria de la parròquia de Jesús, Eivissa). [GUERAU D'AVELLANO, *Eivissa*]

***Phaseolus vulgaris* L.**

- ***La Perona*** [barri de Barcelona: Jaume... 6/1/2005. Testimoni personal: «Jo en canvi, tenia els avis que vivien a la *Perona*, entre la Verneda i la Sagrera. Segons ells [...] la *mongeta perona* era una varietat que evidentment va arribar aquí de la mà de la dona d'en Perón, i que l'anomenat "barri" va prendre aquest nom donat que en aquella època tot eren camps de conreu i cultius, i en aquella zona lo que més abundava era aquesta varietat de mongeta. I camps de patates i síndries des del pont del treball fins al carrer Guipúscoa. [...] El que és clar és que la dona del Perón era aquí la "perona", i que a les mongetes les hi va donar ella el nom per l'horrible costum que sempre hi ha hagut de feminitzar el nom del marit per anomenar la seva dona.»
- ***Mas del Fesol***. [A lo mas del *Fesol* | cantaren lo rossinyol, | a lo mas de la Maria | cantaren l'Ave Maria... AMADES II: 51].

***Phytolacca dioica* L.**

- ***Parc de les Fitolaques***. Tarragona.

***Solanum tuberosum* L.**

- ***Cal Patata*** [caseriu del terme de l'Arboç].

3) *Onomàstica comercial.*

Cinchona officinalis L.

- **licor Calisay.** «per fer aquest destil·lat es necessitaven fins a 120 herbes entre les quals hi ha la *calissaia*, d'on provindria el nom del licor.». [FERRAN, Elena. “Cent anys de licor *Calisay* i els orígens de la fórmula.”].

APÈNDIX 13

REGNE FONGS

Fongs associats a vegetals vinguts d'Amèrica

1. *Erysiphe necator* Schwein.
2. *Guignardia bidwerdii* (Ellis) Viala & Ravaz.
3. *Peronospora nicotianae* Speg.
4. *Phytophthora infestans* (Mont.) De Bary.
5. *Plasmopara viticola* (Berk & M. A. Curtis) Berl. & De Toni.
6. *Pleurotus opuntiae* (Durieu & Lév.) Sacc.
7. *Ustilago maydis* (DC.) Corda.

Erysiphe necator Schwein.

Sinònims: *Erysiphe tuckeri* Berk.; *Oidium tuckeri* Berk.; *Uncinula necator* (Schwein) Burrill.

Família: *Erysiphaceae*.

Encara que l'*Oidium tuckeri* sigui pròpiament l'anamorfo del fong *Uncinula necator*, hem agrupat les dues fases als efectes lingüístics dels noms vulgars.

La procedència nord-americana del fong el feia desconegut per a la pagesia que el va veure arribar a mitjans del segle XIX, de tal manera que va ésser denominat com la *malura* per antonomàsia.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC.

- *blanca* f. (agricultura). Oïdi.
- *blanqueta* f. (agricultura). Oïdi.
- *cendra* f. (ciència forestal, fongs i líquens, agricultura). Cendrada.
- *cendrada* f. (fongs i líquens, ciència forestal, agricultura). Malaltia de les plantes causada per diverses espècies de fongs de l'ordre de les erisifals o oídiums, els quals s'estenen per la superfície de les fulles, causant-los un aspecte cendrós o blanquinós.
- *cendrosa* f. (agricultura, fongs i líquens, ciència forestal). Cendrada.

- **oïdi** *m.* (*fongs i líquens, ciència forestal, agricultura*). Fong de l'ordre de les erisifals, del grup dels ascomicets, paràsit de les parts aèries de diverses fanerògames, sobre les quals produeix taques blanques o cendroses.
- **oïdi de la vinya** *m.* (*fongs i líquens, agricultura*) Oïdi amb clistotecis amb apèndixs radials acabats en un ganxo, que ataca els pàmpols de la vinya (*Uncinula necator* i el seu anamorf *Oidium tuckerii*).
- **oïdium** *m.* (*agricultura, fongs i líquens, ciència forestal*). Oïdi.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA.

Nom del fong.

- **blanca** *f.* [DIEC].
- **blanqueta** *f.* [DIEC].
- **cendrada** *f.* [BARCELÓ *Flora Balears*: «*cenrada*»]; [DCVB].
- **cendrosa** *f.* [GIRALT *Voc.viña*].
- **malura** *f.* [GIRALT *Voc.viña*]; [SADURNÍ *Vocab. vinyater*].
- **malura dels ceps** *f.* [SALLENT *Noms plantes*].
- **malúria dels ceps** *f.* [SALLENT *Noms plantes*].
- **oïdi** *m.* [DIEC].
- **oïdi de la vinya** *m.* [DIEC].
- **oïdium** *m.* [FABRA]; [DCVB]; [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA.

L'agricultura.

- **cendra** *f.* *Cendrada*. [DIEC].
- **cendrada** *f.* (*fongs i líquens, ciència forestal, agricultura*). Malaltia de les plantes causada per diverses espècies de fongs de l'ordre de les erisifals o oïdiums, els quals s'estenen per la superfície de les fulles, causant-los un aspecte cendrós o blanquinós. [DCVB]; [DIEC].
- **cendrosa** *f.* (*agricultura, fongs i líquens, ciència forestal*). *Cendrada*. [DIEC].
- **malura** *f.* Malaltia de la vinya, coneguda científicament per *oïdium* [GRIERA *La vinya*].
- **malura negra** *f.* *Malura vella*. [GIRALT *Voc.viña*].
- **malura nova** *f.* Malaltia de l'oïdium en començar l'atac. [GIRALT *Voc.viña*].
- **malurat** *adj.* Cep atacat per l'oïdium. [GIRALT *Voc.viña*].
- **malura vella** *f.* La malaltia causada per l'oïdium a partir del segon any. [GIRALT *Voc.viña*].

- **malura vella** *f.* La malaltia causada per l'oïdium en contraposició a la del míldiu arribada anys més tard. [GIRALT *Voc.viña*]
- **oïdium** *m.* *Malura*. [GRIERA *La vinya*]; [GIRALT *Voc.viña*].
- **plom** *m.* *Cendrosa*. [GIRALT *Voc.viña*].
- **taca de malura** *f.* Taca de l'oïdium. [GIRALT *Voc.viña*].

CITES LITERÀRIES

- Sabaté, *De prop* I, 187: «la puja del preu del vi... que es veié incrementada per la plaga de l'*oidium* que durant els anys 1853-1864 assolà les vinyes de la costa penedesenca».
- Virella, *Empori vi*, 237: «La *malura vella* o *oidium* va venir d'Amèrica. Va presentar-se al terme de Vilanova, causant grans estralls, pels anys 1854-1860, i ocasionà grans pèrdues en les collites.»

Guignardia bidwerdii (Ellis) Viala & Ravaz.

Família: *Botryosphaeriaceae*.

Amb el nom de *black rot* hom coneix tant una malaltia que afecta diverses plantes cultivades com els fongs que les produeixen. La combinació de calor i humitat afavoreix la presència del *black rot* de la vinya.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA.

Nom del fong.

- **black rot de la vinya** *m.* [*Cartilla rústica*]; [GIRALT *Voc.viña*: «blanc rot»]; [SADURNÍ *Vocab. vinyater*: «blanrot»].

LA CREATIVITAT LÈXICA.

L'agricultura.

- **black rot** *m.* Malaltia criptogàmica dels ceps. [SADURNÍ *Vocab. vinyater*: «blanrot»].
- **guitarrot** *m.* *Black rot*... també en diuen *guitarrot*. [SADURNÍ *Vocab. vinyater*].
- **míldiu negre** *m.* Malaltia criptogàmica dels ceps. [SADURNÍ *Vocab. vinyater*].

Peronospora nicotianae Speg.

Família: *Peronosporaceae*.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*.

- ***míldiu del tabac m.*** (*lèxic comú, agricultura, fongs i líquens*). *Míldiu*: Malaltia de les plantes produïda per alguns gèneres de fongs oomicets peronosporals, caracteritzada per l'aparició d'un borriçol blanquinós a les parts afectades...
Míldiu del tabac.

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'agricultura..

- ***míldiu del tabac m.*** Malaltia de les plantes produïda per alguns gèneres de fongs oomicets peronosporals, caracteritzada per l'aparició d'un borriçol blanquinós a les parts afectades... *Míldiu del tabac*.

Phytophthora infestans (Mont.) de Bary.

Família: ***Pythiaceae***.

El diccionari d'Alcover / Moll registra els bolets de l'espècie *Phytophthora infestans* com als paràsits causants de la podridura que afecta les fulles de patatera i de tomàtiga.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*.

- ***podriment negre m.*** (*fongs i líquens, agricultura*). *Míldiu* de la patata.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA.

Noms del fong.

- ***míldiu de la patata m.*** [*DIEC*].
- ***podridura de patates f.*** [*DCVB*].
- ***podriment negre m.*** [*DIEC*].

Plasmopara viticola (Berk & M. A. Curtis) Berl. & De Toni.

Sinònims: ***Botrytis viticola*** Berk & M. A. Curtis.; ***Peronospora viticola*** (Berk & M. A. Curtis) de Bary.

Família: ***Peronosporaceae***.

«Les fulles atacades de *mildew* no són ni les més joves ni les més velles, sinó aquelles que tenen borra apropiada».⁹⁴

El *míldiu de la vinya* va aparèixer el darrer terç del segle XIX, poc abans que ho fes la fil·loxera, una coincidència brutal per a la viticultura del país. De bon començament, per contraposició al nom de *malura* aplicat a l'oïdium va ésser designat com la *malura nova*.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- ***míldiu de la vinya m.*** (lèxic comú, agricultura, fongs i líquens). *Míldiu*: Malaltia de les plantes produïda per alguns gèneres de fongs oomicets peronosporals, caracteritzada per l'aparició d'un borriçol blanquinós a les parts afectades. *Míldiu de la vinya*...

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms del fong

- ***míldiu m.*** [FABRA]; [DCVB].
- ***míldiu de la vinya m.*** [DIEC].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'agricultura

- ***malura nova f.*** Mildew. [GIRALT *Voc.viña*].
- ***míldiu m.*** Malaltia causada pel *Plasmopora viticola*. [GIRALT *Voc.viña*: «*mildew, míldiu*»]; [SADURNÍ *Vocab. vinyater*. «*milder, mildier, míldiu*,»]; [DCVB].
- ***míldiuat adj.*** Atacat de míldiu. [GIRALT *Voc.viña*].

PAREMIOLOGIA

- ***Quan plou i fa sol, neix el míldiu*** [SADURNÍ *Vocab. vinyater*]
- ***Si al febrer neva, a l'estiu no hi haurà míldiu*** [SADURNÍ *Vocab. vinyater*: (Vilobí)]

CITES LITERÀRIES

- Virella, *Empori vi*, 238 «També d'Amèrica va venir la *malura nova* o *míldiu*... entrada a Europa el 1878 i identificada a la comarca des de l'any 1883.»

L'ETIMOLOGIA

⁹⁴ Primer certamen literari de Sant Pere de Ribes. Vilanova, 1913, p 13.

DECat, v, 686b: *Míldiu*, pres de l'anglès *mildew* 'floridura, vegetació criptogàmica'. 1^a
doc.: 1917, *DOrt*.

Pleurotus opuntiae (Durieu & Lév.) Sacc.

Sinònim: *Pleurotus ostreatus* (Jacq.) P. Kumm., varietat *Opuntiae*.

Família: *Pleurotaceae*.

Tot i que no hi ha constància de la procedència americana d'aquest bolet, ens porta a atribuir-la-hi la condició paràsita que té de l'espècie americana *Opuntia ficus-indica*.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*.

- ***gírgola de figuera de moro*** f. (*fongs i líquens, lèxic comú*). Gírgola de barret gros i blanquinós, que creix al peu de les figueres de moro (*Pleurotus opuntiae*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA.

Noms del bolet.

- ***gírgola de figuera de moro*** f. [BARCELÓ *Flora Balears*: «*jírgola de figuera de moro*»]; [*DCVB*]; [*DIEC*].
- ***orellana de figuera de moro*** f. [MASCLANS, *Bolets*].

Ustilago maydis (DC.) Corda.

Sinònim: *Uredo maydis* DC.

Família: *Ustilaginaceae*.

La condició de paràsit de l'espècie americana *Zea mays* fa que incloquem aquest fong entre els provinents d'Amèrica.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*.

- ***bosses de blat de moro*** f. pl. (*agricultura*). *Carbó de blat de moro*. [*Ustilago maydis*].
- ***carbó*** m. (*agricultura, fongs i líquens*). Fong paràsit del gènere *Ustilago* o gèneres afins de l'ordre dels ustilaginals, que produeixen la malaltia del carbó. *Carbó de l'ordi, de la civada, del blat*. [*Ustilago maydis*].

- **carbó** *m.* (*agricultura, fongs i líquens*). Malaltia que sovint ataca les plantes gramínies o les ciperàcies, produïda per fongs basidiomicets del gènere *Ustilago* o gèneres afins i que es manifesta en forma de pols negra o carbonosa. [*Ustilago maydis*].
- **carbó del blat de moro** *m.* (*fongs i líquens, agricultura*). Carbó que forma bosses de forma i mida variables, comestibles quan són tendres (*Ustilago maydis*). [*Ustilago maydis*].
- **mascarell** *m.* (*agricultura, fongs i líquens*). Carbó (Malaltia...).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA.

Noms del fong.

- **bosses de blat de moro** *f. pl.* [*DIEC*].
- **carbó** *m.* [*DIEC*].
- **carbó del blat de moro** *m.* [*DIEC*].

LA CREATIVITAT LÈXICA.

L'agricultura.

- **carbó** *m.* Malaltia que sovint ataca les plantes gramínies o les ciperàcies, produïda per fongs basidiomicets del gènere *Ustilago* o gèneres afins i que es manifesta en forma de pols negra o carbonosa. [*DCVB*]; [*DIEC*]
- **mascarell** *m.* Carbó (Malaltia...). [*DIEC*].

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

APÈNDIX 14

REGNE ANIMAL

Animals americans associats a vegetals d'Amèrica, que han tingut incidència lexicogràfica.

Daktulosphaira vitifoliae Fitch.

Sinònims: *Phylloxera vastatrix* Planchon.

Família: *Phylloxeridae*.

L'arribada a Catalunya de la fil·loxera per l'Empordà l'any 1877 va transformar radicalment la viticultura, amb grans conseqüències en els moviments de població, l'economia agrícola i les relacions de propietat agrària.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- **fil·loxera** *f.* (*invertebrats, agricultura*). Insecte homòpter molt petit, que ataca les arrels dels ceps i és un important flagell de la vinya (*Daktulosphaira vitifoliae*, abans *Phylloxera vastatrix*). [DIEC].
- **fil·loxera** *f.* (*agricultura, lèxic comú*). Malaltia de la vinya causada per aquest insecte. [DIEC].
- **fil·loxerat** *adj.* (*agricultura*). Atacat per la fil·loxera. [DIEC].

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Els noms de l'animal:

- **fil·loxera** *f.* [DCVB «*fil·loxera, filotxera*»]; [FABRA]; [GIRALT]; [DIEC]; [BÀYER *Flora Parc Foix*].

Derivació. Adjectius:

- **fil·loxerat** **fil·loxerada** *adj.* Atacat per la fil·loxera. [DCVB]; [FABRA]; [GIRALT]; [DIEC].
- **fil·loxèric** **fil·loxèrica** *adj.* Pertanyent o relatiu a la fil·loxera. [DCVB]; [GIRALT].

Derivació. Verbs:

- **fil·loxerar-se** *v. refl.* Esser atacats (els ceps, la vinya) per la fil·loxera. [DCVB].

LA CREATIVITAT LÈXICA

L'agricultura:

- **fil·loxera** f. Malaltia de la vinya causada per aquest insecte. [AGUILÓ]; [DCVB]; [FABRA]; [DIEC].

L'ETIMOLOGIA

[DCVB] Compost del gr. φύλλον 'fulla' i ξηρός 'sec'.

CITES LITERÀRIES I DOCUMENTALS

- CAMBÓ, Francesc. Carta a Salvador Millet (apud S. MILLET: 22): «seguien els anys terribles de la invasió fil·loxèrica que destruïren la major part de les vinyes d'Espanya.».
- CAMPLONCH, Isidre. *La revisió dels contractes de parceria*: 28: «en 1890, any de plena invasió **fil·loxèrica**...».
- CAMPLONCH, Isidre. *La revisió dels contractes de parceria*: «la **fil·loxera** va destruir els vinyars del Penedès, tan florents fins aleshores».
- *Cartilla rústica per ús dels plantadors de vinyes americanes*, 5 «nostres vinyats destruïts per la **filoxera**».
- ESTALELLA GRAELLS, Josep. *Obra dispersa*, 74: «¿Qui endevinaria per endavant la relació de fets tan diversos com la importació d'uns sarments americans i la immediata devastació filoxèrica de les nostres vinyes?».
- *Ignorància*, 8: «L'heu d'enviar a ses conferències filoxèriques».
- PLA, Josep. *Coses vistes*: 37: «La terra havia estat vinya, però la fil·loxera se l'havia menjada».
- RAVENTÓS, Manuel. *La verema*: «la **fil·loxera** va destruir els vinyats del Penedès».
- RIBA, Josep M. *Datos sobre el preu de producció del vi en el Penedès baix*: «els ceps que millor resistien els efectes de la **fil·loxera** i millor s'adaptaven a les nostres terres».
- RIBA, Josep M. *Datos sobre el preu de producció del vi en el Penedès baix*: 69: «vèncer grans dificultat amb la replantació de les vinyes, després del desastre **fil·loxèric**...».
- VIRELLA I BLODA, Albert “De quan Vilanova i la Geltrú era un empori de vi”, dins *Miscel·lània Penedesenca 1978*: «La fil·loxera no es tractava d'un fong com eren les dues anteriors malures, sinó d'un insecte afí als pugons, de complicat cicle biològic. Descobert per primera vegada a França, l'any 1868, aviat delmà les vinyes d'aquell país, el qual, per uns anys, es convertí en el principal importador

de vins del nostre país. Hom diu que la plantació de vinyes al Penedès, a la vista del negoci, s'incrementà a desdir.»

Dactylopius coccus Costa.

Sinònims: *Coccus cacti* L.; *Pseudococcus cacti* Burgmeister.

Família: *Dactylopiidae*.

L'associació parasitària de l'insecte *Dactylopius coccus*, de nom vulgar *cotxinilla*, amb la planta americana *Opuntia ficus-indica* o *figuera de moro*, que ens fa creure que sigui condició necessària per a qualsevol presència entre nosaltres, no treu la possibilitat que el coneixement i utilització del colorant que se n'extreu hagi incidit en la lexicografia de manera prèvia als efectes de la planta.

LA LEXICOGRAFIA DEL DIEC

- ***àcid carmínic*** *m.* (*química*). Colorant natural vermell, de fórmula $C_{22}H_{20}O_{13}$, que s'obté dels èlitres de la cotxinilla (*Dactylopius cactii*).
- ***cotxineal*** *m.* (*química*). Conjunt de pólvores procedents de la mòlta de les femelles dessecades de la cotxinilla (*Dactylopius cactii*), riques en àcid carmínic, emprades com a colorant natural vermell, acceptat per a acolorir productes alimentaris i cosmètics.
- ***cotxinilla*** *f.* (*invertebrats, agricultura*). Insecte homòpter còccid, que viu sobre el nopal, del qual s'obté el cotxineal (*Dactylopius cactii*).

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de l'animal:

- ***cotxinilla*** *f.* [DCVB]; [FABRA]; [PANAREDA *Pl. mediterrànies*]; [DIEC].

LACREATIVITAT LÈXICA

El comerç i la indústria:

- ***àcid carmínic*** *m.* Colorant natural vermell, de fórmula $C_{22}H_{20}O_{13}$, que s'obté dels èlitres de la cotxinilla (*Dactylopius cactii*). [DIEC].
- ***cotxineal*** *m.* Conjunt de pólvores procedents de la mòlta de les femelles dessecades de la cotxinilla (*Dactylopius cactii*), riques en àcid carmínic, emprades com a colorant natural vermell, acceptat per a acolorir productes alimentaris i cosmètics. [DIEC].

- *cotxinilla f.* Matèria colorant procedent de l'insecte femella *Coccus cacti*, i molt usada en tintoreria. [DCVB]; [FABRA].

***Leptinotarsa decemlineata* Say.**

Família: *Chrysomelidae*

Coleòpter conegut com l'escarabat de la patata que va arribar a Europa la segona meitat del segle XIX, amb efectes devastadors sobre el conreu de la patata.

LA LEXICOGRAFIA DEL *DIEC*

- *escarabat de la patata m.* (*lèxic comú, invertebrats*). Insecte coleòpter.
- *escarabat de les patateres m.* (*lèxic comú, invertebrats*). Insecte coleòpter.

LA LEXICOGRAFIA HISTÒRICA

Noms de l'animal:

- *escarabat de la patata m.* [*DIEC*]; [*BÀYER Flora Parc Foix*].
- *escarabat de les patateres m.* [*DIEC*]

APÈNDIX 15

ELS HÀBITATS I L'EXPLOTACIÓ AGRÍCOLA

Amèrica: Hàbitats, Tipus de vegetació, Explotacions agrícoles

caatinga *f.* Boscos secs del Brasil, coneguts com a *caatinga*. [BÄRTELS 2005].

manglar *m.* (*col·lectius vegetals, ecologia, geografia*). Bosc, sovint baix, de mangles i d'altres arbres que es fa al litoral marí dels països tropicals. [DIEC].

manigua *f.* (*lèxic comú, col·lectius vegetals, geografia*). Bosquina espessa típica de Cuba i d'altres indrets de l'Amèrica Central. [DIEC].

manigua *f.* Terreny, a l'illa de Cuba, cobert de maleses. [FABRA].

manigua. [V, 428b] *Manigua*, del cast. antillà *manigua*, probablement mot taïno de les Grans Antilles. 1ª doc.: *DOrt*. [DECat]

milpa. A l'antic Mèxic, tros de terra entre vegetació silvestre, que ha estat eixerada, artigada per al conreu.

pampa *f.* (*lèxic comú, col·lectius vegetals, ecologia, geografia*). Praderia natural, semblant a una estepa, que cobreix grans extensions a l'Amèrica del Sud. [DIEC].

pampa *f.* Cadascuna de les vastes planures desboscades, semblants a estepes, de l'Amèrica meridional. [FABRA].

plantació *f.* (*geografia*). Gran explotació tropical en què es practica l'agricultura extensiva. [DIEC].

puna *f.* (*col·lectius vegetals, ecologia, geografia*). Estatge de l'alta muntanya andina, per sobre dels tres mil metres, de clima fred i sec i de vegetació baixa i en general poc densa.

sabana *f.* (*lèxic comú, col·lectius vegetals, ecologia, geografia*). Gramenet sec, sovint amb arbres dispersos o formant petits grups, semblant a l'estepa, propi de les regions tropicals. [DIEC].

sabana *f.* A Amèrica, planura extensa desproveïda de vegetació arbòria. [FABRA].

sabana. [VII, 550a] *Sabana*, 'plana ameriana', del cast., que el rebé de *çavána* del taïno d'Haití (*DCEC / DECH...*). [DECat]

saфра *f.* (*lèxic comú, indústria química*). Fabricació del sucre de canya. [DIEC].

saфра *f.* (*lèxic comú, química*). Temps que dura aquesta fabricació. [DIEC].

saфра *f.* Collita de la canya de sucre, i fabricació del sucre de canya [DCVB].

safra *f.* Collita de la canya de sucre. | Fabricació del sucre de canya; el temps que dura.
[FABRA].

safra. [VII, 581*b*] *Safra*, mot a penes documentat en cat. (manca *D*Ag., Lab. 1840-64) i no en el sentit de ‘collita de la canya de sucre’ (*SLitCosta*, 1868, probt. calc del *D*Ac. *Esp.*, 1869, o del cubà de Pichardo, 1836; d’on *D*Fa i *AlcM*) sinó en el de ‘certa mena de camp conreat’... port. *safra* ‘collita’, ‘temps de collita’ (> hisp. amer. *zafra* ‘collita de la canya de sucre’ (*DCEC* IV, 794-5, 1091)... [*DECat*]

APÈNDIX 16

ETNOGRAFIA

Classificades per ordre alfabètic de les espècies relacionades, inclou les cites de caràcter etnogràfic (costums, jocs, creences...), aplegades en la bibliografia consultada que fan referència a vegetals americans.

Arachis hypogaea L.

cacauet.

- «En partir-se un cacauet pel mig, la part partida forma unes ratlles, i hom creu que trigarà a contraure matrimoni tants anys com ratlles presenti el cacauet partit. Hom creu també que en la rugositat de la part partida es veu la cara de Nostre Senyor; si es presenta afable i gentil, anuncia a l'interrogat que es casarà i que el marit serà bo; però si fa la cara estirada és un mal averany». [Amades, *Costums i creences*].

Cactus grandiflorus L.

Cactus

- «(...) a una d'aquestes plantes [*cactus*] li coneixem tres noms sense haver-nos de preocupar per a res (...). Sabem que en diuen l'*estrella del nord*, possiblement perquè la seva flor té forma estrellada; es coneix també per *flor de llangardaix*, qui sap si perquè la seva coloració i l'aspecte de la seva superfície pot ésser relacionat amb la pell d'aquest animaló, i l'hem sentit qualificar de *flor de diable*, probablement perquè la flor fa mala olor i a vegades en botànica hom atribueix relació diabòlica a aqueixes espècies, desfavorides en general, segons els ulls populars. Cal tenir en compte que la popularització a casa nostra del *cactus* de què parlem és recentíssima i, per tant, la formació d'aquests noms populars s'ha produït en un espai de temps brevíssim davant del que acostuma a ser necessari per a la formació de mots.» [Amades, *Costums i creences*: 1088]

Capsicum annuum L.

pebre/pebrer.

- «Una nena petita com un *gra de pebre* que nasqué per haver tingut la seva mare relació amb un *pebrer*.» [Amades, *Costums i creences*: 13].

***Cocos nucífera* L.**

***coco*.**

- «El venedor de *cocos* (...) els sabaters solen tenir les pastetes en closques de *coco* (...) Hom jutja la qualitat del *coco* segons que sigui la closca més o menys coberta de brins vegetals.» [Amades, *Costums i creences*: 555]

***Cucurbita* sp.**

carabassa, carbassa

- *donar carabassa*: «quan el pretendent desafecte havia de dinar, el sistema més emprat era el de servir-li un plat de *carbassa*, per manifestar al fadrí que no li donaven la mà de la noia» [Amades, *Costums i creences*: 258].
- «El símbol i llenguatge dels arbres i plantes... La *carbassa*, de fracàs amorós» [SADURNÍ *Retalls folkl.*: 142].
- *les carabasses*: joc de nenes, molt freqüent al Camp de Tarragona, al Priorat, a la Ribera d'Ebre i al Maestrat. [DCVB].

carbasser, carbasser

- *el carbasser*: Joc de nois o de noies... [DCVB]
- *el pare carbasser*. «Joc en què tots són *carbasses* menys el *pare carbasser*. Les *carbasses* porten cadascuna un número, u, dos, tres, etc. Comença el joc dient: “a l’hort del meu pare hi havia un *carbasser* que tenia *cinc carbasses*...”» [Amades, *Costums i creences*: 167].
- «Jo en tenia un *carbasser* qui tres *carbasses* va fer», fórmula de joc (Vic). [DCVB].
- *pare carabasser. m.* Joc infantil de penyores. » [DCVB]

carbassera, carbasser

- *les carbasseres*: joc de nenes (Xàtiva, Gandia, Alcoi, Benidorm). [DCVB]

carbasseta, carbasseta

- *carbasseta* i la var. *carbasseta*. Nom d'un joc de noies (val.)» [DCVB]
- *carbasseta de Paulí*. «Carabasseta de Paulí... Aquí, aquí» fórmula del joc. [DCVB]
- *carbasseta de Paulí*. Joc de nenes (Castelló de la Plana). [DCVB].

carabassonet, carbassonet

- *carabassonet m. dim.* de *carabassó*. Joc de noies (Sant Feliu de P.)» [DCVB].

***Helianthus annuus* L.**

gira-sol.

- «Cada flor entranya un símbol, | que ara jo us dec explicar: | ... | El *gira-sol* diu: adora». [Amades, *Costums i creences*: 369].

***Ipomoea batatas* Lam.**

moniato.

- «La *moniataire*. Ven *moniatos* al caliu (...) quan les *castanyeres* van esdevenir sedentàries, es van lliurar a escalivar *moniatos*» [Amades, *Costums i creences*: 556]

patata de Màlaga.

- «Baladrer, que avui és completament desconegut és el *venedor de patates de Màlaga* (...) representat en auques antigues, raó que ens permet de suposar que devia haver tingut la seva importància. És possible que aleshores la *patata de Màlaga* fos poc corrent a casa nostra i que constituïa un exotisme o una lllaminadura». [Amades, *Costums i creences*: 522].

***Nicotiana tabacum* L.**

tabac

- «La millor manera de conquistar la simpatia de sant Pere és portar-li *tabac*, car és un inveterat fumador de pipa; a més d'un fumador hem sentit encarregar que en morir li omplin les butxaques de *tabac* i li posin la pipa a la caixa per poder convidar sant Pere.» [Amades, *Costums i creences*].

***Opuntia ficus-indica* (L.) Miller**

figa de moro

- «La venedora de *figues de moro* (...) ven les *figues pelades*, puix que per por de clavar-se les fines i agudes punxes de la pell ningú no en compraria» [Amades, *Costums i creences*: 555].

palera.

- «Un altre sector que ha pres el nom d'un vegetal és al terme de la Vilella Alta (...) on s'anomenen *les Palades*, amb –a– a la primera síl·laba, com a derivat de «pala», no pas de «pèl», que seria amb –e–. En algun document surt escrit el «Paladar», és a dir amb una terminació que dóna idea de conjunt, com alzinar o pinar. Tot plegat expressa ben bé que és un lloc on hi ha abundància de *paleres*, és a dir, de *figueres de moro*, que fan unes grans pales punxoses. També són conegudes per *nopals*. Era un nom igualment conegut a Almoixner, on les *Palades* surten en diversos documents del segle XVI i devien també designar un indret amb moltes d'aquestes *figueres*.» [AMIGÓ *Espigoladures*: 224.]

***Passiflora caerulea* L.**

passionera

- «El símbol i llenguatge dels arbres i plantes... La *passionera*, de fe.» [SADURNÍ *Retalls folkl.*: 142]

***Phaseolus vulgaris* L.**

mongeta

- «Les fadrines valencianes el dia que havien vist un fadrí que els semblava que tenia simpatia amorosa envers elles, abans d'anar a dormir plantaven tres *mongetes* en un test que posaven sota el llit i el regaven força. Si l'endemà no havien nascut era indicatiu dolent; si només havia nascut una *mongeta*, era probable, i si havien germinat totes tres tenien per cert que les estimava» [Amades, *Costums i creences*: 288].

***Robinia pseudoacacia* L.**

acàcia

- «El símbol i llenguatge dels arbres i plantes... L'*acàcia*, d'elegància.» [SADURNÍ *Retalls folkl.*: 142].

Zea mays

blat de moro

- «Al *blat de moro*, el diable va oposar-hi la *canyota*, parasitària i de mal arrencar». [Amades, *Costums i creences*: 1153]; [BIGAS/MILIAN: 40]

revellosa

- *ball de la revellosa*: «dansa molt senzilla, feta al so d'una cançó, que es ballava a les masies les vesprades d'hivern en què es reunia molta gent per a espellofar i esgranar blat de moro o per a altres feines sedentàries (Ripollès).» [DCVB]

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

QUARTA PART

BIBLIOGRAFIA

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

1. LÈXICS I ASSAIGS

- (Agostino, *L'apporto catalano*) AGOSTINO, Alfonso d'. "L'apporto spagnolo, portoghese e catalano", dins Luca SERIANNI; Pietro TRIFONE: *Storia della lingua italiana*, T. 3. Torino: Einaudi editore, 1994, p. 791-824.
- (Aguiló, *Diccionari*) AGUILÓ I FUSTER, Marian. *Diccionari Aguiló*. a cura de Pompeu Fabra i Manuel de Montoliu, 8 volums. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1914-34. [Edició facsímil de 1988, Barcelona: Editorial Alta Fulla].
- (Alcover, *Crònica*) ALCOVER, Antoni M. *Crònica de l'obra del Diccionari*. A cura de Jaume Corbera pou. Palma de Mallorca: Editorial Moll, 2006.
- (Alcover/Moll, *DCVB*) ALCOVER, Antoni M. i Francesc de B. MOLL. *Diccionari Català-Valencià-Balear*, 10 volums. Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1926-1962.
- (*Alimentación España*) *Alimentación en España 2006. Producción, industria, distribución y consumo*. Madrid: Mercasa, 2007.
- [ARTIGAS Garraf] ARTIGAS, Josep M. *La flora menys coneguda del Garraf*. Sitges: Grup d'Estudis Sitgetans, 1993.
- (Amades, *Cançoners*) AMADES, Joan. *Folklore de Catalunya II Cançoners*, 2a edició. Barcelona: Editorial Selecta, 1979.
- (Amades, *Costums i creences*) AMADES, Joan: *Folklore de Catalunya III Costums i creences*. Barcelona: Editorial Selecta, 2ª edició, 1980.
- (Badia, *Gram. històrica*) BADIA I MARGARIT, Antoni M. *Gramàtica històrica catalana*. 3a edició. València: Tres i Quatre, 1994.
- (Barceló, *Flora Balears*) BARCELÓ I COMBIS, Francesc. *Flora de las Islas Baleares: seguida de un diccionario de los nombres balears, castellanos y botánicos de las plantas espontáneas y de las cultivadas*. Palma: Gelabert, 1878-81.
- (Barnils, *Català Fraga*) BARNILS, Pere. "Del català de Fraga", a *Butlletí de Dialectologia Catalana* IV, Barcelona 1916, p 27-45.
- (Barnils, *Català Elx*) BARNILS, Pere (1929): "Més materials de contribució a l'estudi del català d'Alacant. I Sobre el Parlar d'Elx", a *Butlletí de Dialectologia Catalana*, XVII, Barcelona 1929, p 51-54.

- (Barnils, *Català Almoradí*) BARNILS, Pere (1929): “Més materials de contribució a l'estudi del català d'Alacant. II ”Sobre el Parlar d'Almoradí”, a *Butlletí de Dialectologia Catalana*, XVII, gener-desembre 1929, Barcelona, p 54-56.
- (Bartels, *Plantas tropicales*) BÄRTELS, Andreas: *Guia de identificación. Plantas tropicales ornamentales y útiles*. Barcelona: Omega, 2005.
- (Bastardas, *Diàlegs*) BASTARDAS, Joan (1996). *Diàlegs sobre la meravellosa història dels nostres mots*. Barcelona: Edicions 62.
- (Bayer, *Flora Foix*) BÀYER, Xavier; Cisco GUASCH. *Flora i fauna de l'espai natural Parc del Foix*. Figueres: Brau edicions, 2011.
- (Beltran, *Vocabulari cruïlla*) Beltran i Cavaller, Joan S. *Vocabulari de cruïlla. Els mots de les Terres de l'Ebre i del Maestrat en el context del català formal*. Benicarló: Onada edicions, 2010.
- (Belvitges, *Diccionari*) BELVITGES, Joseph; ESTEVE, Joaquin; JUGLÀ I FONT, Antonio: *Diccionario catalán-castellano-latino*, 2 vols. Barcelona, Oficina de Tecla Pla viuda, 1803-1805.
- (Bigas/Milian, *Anàlisi morfolèxica*) BIGAS, Montserrat; MILIAN, Marta: *Anàlisi morfolèxica dels noms de planta*. Barcelona: IEC, 1996.
- (Bolós, *Consid. Terminologia Científica*) BOLÓS, Oriol de. «Consideracions sobre la terminologia científica catalana i el seu ús». *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural* [Barcelona] núm. 50, 1985, p 391-394.
- (Bolós, *Llenguatge botànic*) BOLÓS, Oriol de. «La formació del llenguatge botànic català» a *Estudis Romànics* volum XIII, Barcelona, 1970, p 209-224.
- (Bolós/Vigo, *Flora*) BOLÓS, Oriol de; i Josep VIGO, Ramon M. MASALLES, Josep M. NINOT. *Flora manual dels Països Catalans*. 2ª edició. Barcelona: Editorial Pòrtic, 1993.
- (Bonet, *Fitonímia*) BONET I GALOBART, M. Àngels. “Fitonímia en llengua catalana: una aproximació a l'estudi dels noms de les plantes”. A *Llengua i ús* (2010, 47), p 60-67.
- (Bosch, *Català Alguer*) BOSCH I RODOREDA, Andreu. *El català de l'Alguer*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2002.
- (Bosch, *Fruita Alguer*) BOSCH I RODOREDA, Andreu. *Els noms de la fruita a l'Alguer*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes / Publicacions Abadia de Montserrat, 1999.
- (Buj, *Montsià*) BUJ ALFARA, Àngela. *Lèxic del Montsià. Estudi geolingüístic I*. Amposta: Consell Comarcal del Montsià, 2001.

- (Cadevall, Flora) CADEVALL, Joan; SALLEN, Àngel; FONT I QUER, Pius. *Flora de Catalunya*, 6 vols. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1913-1937.
- (Cala, *Relaciones Cataluña/Amèrica*) CALA CARVAJAL, Rafael. "Las relaciones lingüísticas entre Cataluña y América. El caso de las voces *caimán/caiman*, *carey/carei* y *pavo/gall dindi* en la lexicografía castellana y catalana", *Sintagma*, núm. 12 (2000), p. 73-94.
- (Cala, *Cacao, cacahuete y maíz*) CALA CARVAJAL, Rafael. "Las voces prehispanas *cacao*, *cacahuete* y *maíz* en diccionarios generales de lengua castellana, catalana e italiana del siglo XX". A *Boletín Americanista* núm. 51. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2001, p. 25-41.
- (Camarasa, *Botànics*) CAMARASA, Josep M. *Botànica i botànics dels Països Catalans*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1989.
- (Campo, *Plantas americanas*) CAMPO, Isabel del. *Introducción de plantas americanas en España*. Madrid: Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación, 1993.
- (*Cartilla rústica*) *Cartilla rústica per ús dels plantadors de vinyas americanas*. Vilafranca del Penedès: *El Labriego*, 1899.
- (Casassas, *Llenguatge ciències*) CASASSAS, Oriol (2008). *El llenguatge de les ciències i Pompeu Fabra*. Barcelona: Fundació Universitat Catalana d'Estiu.
- (Cavanilles, *Hist. natural*) CAVANILLES, Josep Antoni. *Observaciones sobre la historia natural, geografía, agricultura, población y frutos del Reyno de Valencia* (I, 1795, i II, 1797). [Apud MARTINES Aportació Cavanilles]
- (Ceballos, *Nombres plantas*) CEBALLOS JIMÉNEZ, Andrés. *Diccionario ilustrado de los nombres vernáculos de las plantas en España*. ICONA, 1986.
- (Chanes, *Deodendron*) CHANES, Rafael: *Deodendron. Árboles y arbustos de jardín en clima templado*. Barcelona; Blume, 2ª ed., 2009.
- (Colón, *Fabra lexicògraf*) COLÓN, Germà. "Pompeu Fabra, lexicògraf". A: MONTSERRAT, Anna; CUBELLS, Olga [eds.]. *Entorn i vigència de l'obra de Fabra. Actes del II Col·loqui Internacional «La lingüística de Pompeu Fabra»*. Valls: Cossetània, 2007, p. 305-316.
- (Colón, *Introducció DGLC*) COLÓN, Germà. «Introducció al *Diccionari general de la llengua catalana*». A: FABRA, Pompeu: *Obres completes* vol. 5. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2007, p. 15-40.
- (Colón/Soberanas, *Lexic. Catalana*) COLON, Germà: Amadeu-J. SOBERANAS: *Panorama de la lexicografia catalana*, 2ª ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1991.

- (Corbera, *Caracterització alguerès*) CORBERA POU, Jaume. *Caracterització del lèxic alguerès*. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears, 2000.
- (Corbera, *Alguer: imatge*) CORBERA POU, Jaume. *L'Alguer: imatge i paraula*. Palma: Universitat de les Illes Balears, 2000.
- (DECat) COROMINES, Joan. *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, 9 vols. Barcelona: Editorial Curial, 1980-91.
- (DCECH) COROMINES, Joan / PASCUAL, José A. *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*, 6 vols. Madrid: Editorial Gredos, 1980-91.
- (Costa, *Dicc. Suplement*) COSTA, ANTONI C.: *Diccionari Suplement de tots los diccionaris publicats fins ara de la Llengua Catalana*. Barcelona: Germans Espasa, 1868.
- (Escandell, *Semàntica*) ESCANDELL VIDAL, M. Victòria. *Apuntes de semàntica lèxica*. Madrid: UNED, 2007.
- (Fabra, *DGLC*) FABRA, Pompeu (1954). *Diccionari general de la llengua catalana*. 2ª edició. Barcelona: A. López Llausàs editor. [1^a ed. 1932]
- (Falder, *Alimentos*) FÁLDER RIVERO, Ángel (2007): *Enciclopedia de los Alimentos*. Madrid: Mercasa.
- (Fargas, *Definició*) FARGAS VALERO, Xavier (Ed.). *La definició terminològica*. Vic/Barcelona: Eumo Editorial / Termcat Centre de terminologia, 2009.
- (Farnés, *Paremiologia*) FARNÉS I BADÓ, Sebastià. *Paremiologia catalana comparada*. 8 volums. Barcelona: Columna, 1992-99.
- (Favà, *Raïms*) FAVÀ I AGUD, Xavier. *Els noms dels raïms. Estudi lèxic de cent ampelònims catalans*. Vilafranca: Ramon Nadal editor, 2003.
- (Ferrer, *Eines pagès*) FERRER ALÓS, Llorenç. *Eines i feines de pagès*. Figueres: Brau edicions, 2013.
- (Font i Quer, *Plantas medicinales*) FONT I QUER, Pius. *Plantas medicinales. El Dióscorides renovado*, 8^a ed. Barcelona: Ediciones Península, 2007. [1^a ed. Labor, 1961]
- (Gausachs, *Herbes remeieres*) GAUSACHS, Ramon (2007-2008). *Les herbes remeieres*, 2 vols. Barcelona: Rafael Dalmau editor.
- (Giralt, *Vocab. viña*) GIRALT I RAVENTÓS, Emili. *Vocabulario panadesense de la viña y el vino*. Mecanoscrit dipositat al Vínseum. 1958?
- (Gomis, *Botànica popular*) GOMIS, Cels. *Botànica popular*. Barcelona: Llibreria d'Àlvar Verdager, 1891]

- (GEC) *Gran Enciclopèdia Catalana*, 10 volums. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1969-80.
- (DIGEC) *Gran Enciclopèdia Catalana. Diccionari de la llengua catalana*. Edició en CD-ROM. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2007.
- (Gras, *Alimentació i societat*) GRAS I CASANOVAS, M. Mercè i M. Àngels PÉREZ SAMPER. “Alimentació i societat a la Catalunya moderna”, a *Pedralbes. Revista d’història moderna*, Any XI, núm. 11. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1989, p. 31-51.
- (Griera, *Vinya*) GRIERA, Antoni. *La vinya. La verema. El vi*. Sant Cugat del Vallès: Instituto Internacional de Cultura Románica, 1965.
- (Guerau d’Avellano, *Eivissa*) GUERAU D’AVELLANO, C.; Néstor TORRES: *Nova aportació al coneixement de les plantes d’Eivissa i Formentera*, amb dibuixos de Josep ESCANDELL. Eivissa: Institut d’Estudis Eivissencs, 1981.
- (Gulsoy, *Dicc. Sanelo*) GULSOY, Joseph. *El diccionario valenciano-castellano de Manuel Joaquín Sanelo*. Castelló de la Plana, 1964. [text original de 1764]
- (DIEC-2) Institut d’Estudis Catalans. *Diccionari de la llengua catalana*. 2ª edició. Barcelona: Edicions 62 / Enciclopèdia Catalana, 2007.
- (Jorba/Viladiu, *Plantes Montserrat*) JORBA, Jaume / Mercè VILADIU. *Plantes medicinals de Montserrat*. Lleida: Pagès editors, 2011.
- (Kremer, *Árboles*) KREMER, Bruno: *Árboles, cómo reconocerlos y detrmnarlos*. Barcelona: Blume, 2003, reimpr. 2007.
- (Kremer, *Arbustos*) KREMER, Bruno: *Arbustos, cómo reconocerlos y detrmnarlos*. Barcelona: Blume, 2003, reimpr. 2008.
- (Labèrnia, *Diccionari*) LABÈRNIA, Pere. *Diccionari de la llengua catalana ab la correspondència castellana y llatina*. 2 vols. Barcelona: Espasa germans, edició de 1864.
- (Lacavalleria, *Gazophylacium*) LACAVALLERIA, Ioanne. *Gazophylacium catalano-latinum: dictiones phrasibus illustratas, ordine literario comprehendens: cui subjjicitur irregularium verborum elenchus*. Barcelona: Antonium Lacavalleria, 1696.
- (Laws, *Fifty plants*) LAWS, Bill. *Fifty plants that changed the course of history*. 2ª edició. Buffalo (USA): Firefly books, 2012.
- (López, *Introd. plantas americanas*) LÓPEZ PIÑERO, José María; María Luz LÓPEZ TERRADA. *La influencia española en la introducción en Europa de las plantas*

- americanas (1493-1623)*. València: Universitat de València / CSIC, Cuadernos valencianos de historia de la medicina y de la ciencia, LIII, 1997.
- (Lora, *Nuevo Mundo*) LORA GONZÁLEZ, Ángel. *La diversidad vegetal del Nuevo Mundo: consecuencias etnobotánicas del descubrimiento de América*. Córdoba: Universidad de Córdoba, 2002.
- (Macià, *Observacions DIEC*) MACIÀ I GUILÀ, Jaume. “Algunes observacions sobre el *Diccionari de l’Institut d’Estudis Catalans*”. A *Els Marges* (1997, 57), p 71-83.
- (Malagarriga, *Noms plantes*) MALAGARRIGA HERAS, Ramon de Penyaforç; Antoni PERERA. “Els noms catalans de les plantes en els diccionaris i enciclopèdies”. A *Estudis Baleàrics*, núm. 6, 1982, p 13-66.
- (Marín, *Mala herba*) MARIN, Jon. *No hi ha mala herba*. Barcelona: Pol·len edicions, 2013.
- (Martí, *Orellana*) MARTÍ MESTRE, Joaquim. “Una contribució a la lexicografia del segle XVIII: Marc Antoni d’Orellana”, a *Estudis de llengua i literatura catalanes XXVIII. Miscel·lània Germà Colón I*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1994, p 111-146.
- (Martines, *Canvi lèxic*) MARTINES, Josep. “El canvi lèxic en català (s. XVI-XX). Una aproximació crítica des de la lexicologia diacrònica cognitiva. Les novetats i la llengua catalana.” dins *Jornades de la Secció Filològica de l’Institut d’Estudis Catalans a Elx i a la Universitat d’Alacant (16 i 17 d’octubre de 1998)*. Barcelona / Elx: Institut d’Estudis Catalans / Ajuntament d’Elx, 2000, p. 35-64.
- (Martines, *Pla Costa*) MARTINES, Josep. *El valencià del segle XIX. Estudi lingüístic del “Diccionario valenciano” de Josep Pla i Costa*. Alacant / Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana / Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 2000.
- (Martines, *Aportació Cavanilles*) MARTINES, Josep. “L’aportació de Josep Antoni Cavanilles a la terminologia botànica catalana. Un avanç.” A J. BRUMME (ed.) *Actes del col·loqui La història dels llenguatges iberoromànics d’especialitat (segles XVII-XIX): solucions per al present*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, 1998, p249-268.
- (Martínez Shaw, *Comerç americà*) MARTÍNEZ SHAW, Carles (ed.). “Catalunya i el comerç americà 1504-1898. Dossier”. A *L’Avenç* núm. 15, 1979, p 18-40.
- (Masclans, *Noms bolets*) MASCLANS I GIRVÉS, Francesc. *Els noms catalans dels bolets*. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, 1975.
- (Masclans, *Noms vulgars plantes*) MASCLANS I GIRVÉS, Francesc. *Els noms vulgars de les plantes a les terres catalanes*. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, 1954.

- (Massana, *Lleidatanismes*) MASSANA I MOLA, Josep M. *Diccionari de lleidatanismes*. Lleida: Pagès editors, 2004.
- (*Mil endevinalles*) *Mil endevinalles catalanes*: 172. Barcelona: Millà, 9.ª ed., 1988.
- (Millet, *Hist. Agricultura*) MILLET I BEL, Salvador. *Història de l'agricultura espanyola durant els segles XIX i XX*. Lleida. Pagès editors, 2001. [Text inèdit de l'any 1941]
- (Moreu-Rey, *Nostres noms lloc*) MOREU-REY, Enric. *Els nostres noms de lloc*. 2ª edició. Palma de Mallorca: Moll, 1999.
- (Moreu-Rey, *Renoms*) MOREU-REY, Enric. *Renoms, motius, malnoms i noms de casa*. Barcelona: Millà, 1981.
- (Navarro, *Terra Alta*) NAVARRO GÓMEZ, Pere. *Els parlars de la Terra Alta 1. Estudi geolingüístic*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1996.
- (Noguera, *Plantes Altafulla*) NOGUERA I FIGUERAS, Maria. “Plantes d’Altafulla”, a *Estudis Altafullencs* núms. 31-36. Altafulla: Centre d’Estudis Altafullencs, 2007-2012.
- (Oliveras, *Diccionari*) OLIVERAS I DURAN, Sebastià (dir.): *Diccionari pràctic i complementari de la llengua catalana*, volum I. Barcelona: la Busca edicions, 2002.
- (Panareda, *Pl. Muntanya*) PANAREDA CLOPÉS, Josep M. *Plantes de muntanya*. Figueres: Brau edicions, 2011.
- (Panareda, *Pl. Mediterrànies*) PANAREDA CLOPÉS, Josep M. *Plantes mediterrànies*. Figueres: Brau edicions, 2011.
- (*Paraules cuina*) *Paraules de la cuina. Terminologia culinària a Catalunya*. Alella: Publisector, 2008.
- (Pardo, *Noticias crónicas Indias*) PARDO TOMÀS, José; María Luz LÓPEZ TERRADA. *Las primeras noticias sobre plantas americanas en las relaciones de viajes y crónicas de Indias (1493-1553)*. València: Universitat de València / C.S.I.C, Cuadernos valencianos de historia de la medicina y de la ciencia, XL, 1993.
- (Parés, *Parla col·loquial*) PARÉS, Àngels. «La parla col·loquial». A: *Descobrim Vilanova i la Geltrú. El llibre del mestre*. Vilanova i la Geltrú: Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, 1999.
- (Parés, *Refranys*) PARÉS I PUNTAS, Anna (1999). *Tots els refranys catalans*. Barcelona: Edicions 62.
- (Pérez Samper, *Integr. productos americanos*) PÉREZ SAMPER, Maria de los Ángeles. “La integración de los productos americanos en los sistemas alimentarios mediterráneos”, a *La Mediterrània, àrea de convergència de sistemes alimentaris (segles V-XVIII)*. Palma: Institut d’Estudis Balears, 1995, p. 89-148.

- (Pou, *Thesaurus puerilis*) POU, Onofre [Onophrio Povio]. *Jesus Thesaurus Puerilis*. Perpinyà: Typographia Sansonem Arbus, 1591. [Edició digitalitzada de la Biblioteca de Catalunya.].
- (Pujol, *Refransys*) PUJOL I VILA, Josep. *10.000 Refransys catalans. 370 Frases fetes*. Tarragona: Arola editors, 2012.
- (Raspall/Martí, *Locucions*) RASPALL I JUANOLA, Joana i Joan MARTÍ I CASTELL. *Diccionari de locucions i frases fetes*. Barcelona: Edicions 62, 5a edició, 1991.
- (Raventós, *Art bon vi*) RAVENTÓS, Jaume. *L'art de fer bon vi*. Barcelona: Escola Superior d'Agricultura, 1922.
- (Raventós, *Verema*) RAVENTÓS, Manuel. *La verema*. Vilanova, 1911.
- (Rey, *Dict. historique*) REY, Alain. *Dictionnaire historique de la langue française*. Dictionnaires le Robert, Paris, 1993.
- (Riera, *Lèxic botànica*) RIERA, Carles: *El lèxic científic català de la botànica*. Barcelona: Editorial Claret, 2000.
- (Riera/Vallès, *Epistolari Font i Quer*) RIERA I FONTS, Carles; Joan VALLÈS XIRAU (1991). *Pompeu Fabra, Pius Font i Quer i Miquel de Garganta; un epistolari fonamental per a la lexicografia científica catalana (1928-1953)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (Ros, *Raro diccionario*) ROS, Carles. *Raro diccionario, valenciano-castellano, único, y singular, de voces monosylabas*. Estudi introductor i edició de Maria Isabel Guardiola i Savall. Alacant: Universitat d'Alacant, 2004. [Data aproximada del text original 1771]
- (Rull, *Formació mots*) RULL, Xavier. *La formació de mots*. Vic: Eumo Editorial, 2004.
- (Sadurní, *Vocab. vinyater*) SADURNÍ I VALLES, Pere. *Vocabulari del vinyater penedesenc*. Vilafranca: Institut d'Estudis Penedesencs, 1996.
- (Sallent, *Noms plantes*) SALLENT I GODÉS, Àngel. "Els noms de les plantes", dins *Butlletí de Dialectologia Catalana* XVII, p. 3-45. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1929.
- (Sanna, *Dicc. Alguer*) SANNA, Josep. *Diccionari català de l'Alguer*. L'Alguer/Barcelona, 1988.
- (Stearn, *Latín botánico*) STEARN, WILLIAM T. *Latín botánico*. Barcelona: Ediciones Omega, 2006.
- (Toussaint-Samat, *Hist. nourriture*) TOUSSAINT-SAMAT, Maguelonne. *Histoire naturelle & morale de la nourriture*. Paris: Bordas, 1994.

- (Vallès, *Nombres Populares*) VALLÈS XIRAU, Joan. “Los nombres populares de las plantas: método y objetivo en etnobotánica”. A *Monografías del Jardín Botánico de Córdoba* núm. 3. Córdoba: Jardín Botánico de Córdoba, 1996, p 7-14.
- (Vallès, *Font i Quer*) VALLÈS XIRAU, Joan. “Pius Font i Quer i l’Escola lingüístico-botànica catalana”. A *Miscel·lània homenatge al Dr. Pius Font i Quer*. Lleida: Institut d’Estudis Ilerdencs, 1988, p 143-148.
- (Vallès, *Fabra/Garganta correspondència*) VALLÈS XIRAU, Joan. “Pompeu Fabra, Font i Quer, Miquel de Garganta. Una correspondència (1928-1953) que reflecteix la normalització del llenguatge botànic català”, dins Josep M. CAMARASA CASTILLO & Josep M. VIDAL HERNÁNDEZ (coord.): *Correspondència entre científics i història de la ciència, Afers, fulls de recerca i pensament, vol XXI, núm. 53-54*, Catarroja, 2006, p 90-107.
- (Vallès, *Qüestions fitonímia*) VALLÈS XIRAU, Joan i altres. “Algunes qüestions entorn de la fitonímia”. A *Miscel·lània Joan Veny 7*. Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 2005, p 273-293.
- (Veny, *Eivissenc*) VENY, Joan. *Aproximació al dialecte eivissenc*. Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1999.
- (Weizel-Haiat, *Cacao, chocolate*) WEIZEL-HAIAT, Salomon i altres. “Cacao y chocolate: seducción y terapéutica”. A *Anales médicos* vol. 57, núm. 3, p. 236-45. México: Asociación médica ABC, 2012

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

L'ADAPTACIÓ A LA LLENGUA CATALANA DELS NOMS DELS VEGETALS PROCEDENTS D'AMÈRICA I LLUR INCIDÈNCIA EN LA LEXICOGRAFIA

Ramon Marrugat Cuyàs

Dipòsit Legal: T 890-2015

2. OBRES LITERÀRIES I OBRES DOCUMENTALS

- (Abelló, *Cor paraules*) ABELLÓ, Montserrat: *Al cor de les paraules. Obra poètica 1963-2002*. Barcelona 2002.
- (Agustí, *Secrets Agricultura*) AGUSTÍ, Miquel. *Llibre dels Secrets de Agricultura casa rústica y pastoril*. Barcelona, Estampa de Esteue Liberôs, 1617.
- (Aixalà, *Hores vagaroses*) AIXALÀ I CASELLAS, Josep. *Hores vagaroses*. El Vendrell: Impremta Ramon, 1932.
- (Albareda, *Grafia vila*) ALBAREDA VIDAL, Maria. “Grafia i filologia propis de la vila”, a *XVII Assemblea Intercomarcal d’Estudiosos. Aplec de les ponències i comunicacions*. Santa Coloma de Queralt: Ajuntament de Santa Coloma de Queralt, 1979, p 59-64.
- (Alcover, *Rèplica Mdez. Pidal*) ALCOVER, Antoni M. “Qüestions de Llengua y Literatura Catalana”. (Rèplica a l’article de Ramon Menéndez y Pidal, a *El Imparcial*, 15 maig. 1902.). *BDLC* Tom 1, núm. 15 (abril-octubre 1903), p. 277-706.
- (Amigó, *Espigoladures*) AMIGÓ ANGLÈS, Ramon: *Espigoladures onomàstiques*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2005
- (Amigó, *Venta Pubill*) AMIGÓ ANGLÈS, Ramon: “La venta del Pubill” a *Lo Violí* núm. 7, p. 4, 2009.
- (*Antigues ordinacions Priorat*) *Antigues ordinacions municipals a la comarca del Priorat (segles XIV-XVIII)*, Centre d’Estudis del Priorat / Arxiu Comarcal del Priorat, Falset 2010,
- (*Arbres història*) *El Periódico* (12/6/2012), p. 37. “Arbres amb història”.
- (Arnabat, *Doctor Patata*) ARNABAT I MATA, Ramon. “La Il·lustració al Penedès: Manuel Barba i Roca «Doctor Patata»”, a *Actes de les XVIII Jornades d’Estudis Penedesencs*. Vilafranca del Penedès: Institut d’Estudis Penedesencs, 2009, p 51-68.
- (Asbert, *Amanida fruites*) ASBERT, Joan. *Amanida de fruites*. Lleida: Ed. Pagès, Biblioteca de la Suda, 2014.
- (Barril, *Argentins confusos*) Barril, Joan. “Argentins confusos” a *El Periódico*, 19 d’abril de 2012.
- (Bas, *La Nari*) BAS I SOCIAS, Narcís: *La Nari*. Edició d’Alfons Vidiella Ramon. El Vendrell: Impremta Ramon, 2006.

- (Bernat i Baldoví, *Sento Beseroles*) BERNAT I BALDOVÍ, Josep. “Carta de Sento Beseroles a Pasqualo Ratolí”, *apud* LLOMBART, Constantí. *Los fills de la morta viva*. València: Emili Pascual, 1883, p. 265-270.
- (Bernat i Baldoví, *Pasqualo Ratolí*) BERNAT I BALDOVÍ, Josep. “Contestació de Pasqualo Ratolí a Sento Beseroles”, *apud* LLOMBART, Constantí. *Los fills de la morta viva*. València: Emili Pascual, 1883, p. 271-275.
- (Bladé, *Viure Tgna*) BLADÉ I DESUMVILA, Artur. *Viure a Tarragona (Fulls d'un Dietari 1972-1974)*. Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses, 1989.
- (Bové, *Penedès Folklore*) BOVÉ, Francesc de P. *El Penedès. Folklore del balls, danses i comparses populars*. El Vendrell: Impremta Ramon, 1926.
- (Calders, *Ombra atzavara*) CALDERS, Pere. *L'ombra de l'atzavara*. Barcelona, 1980.
- (Campllonch, *Contractes parceria*) CAMPLLONCH, Isidre. *La revisió dels contractes de parceria*. Barcelona, 1932.
- (Clapés, *Englantines*) CLAPÉS I CORBERA, Joan. *Englantines i violes*. Barcelona, 1897.
- (Esquerda, *Ciutat record*) ESQUERDA I BOSCH, Montserrat. *La ciutat del record*. Vilafranca del Penedès: Ramon Nadal, 2000.
- (Estalella, *Obra dispersa*) ESTALELLA GRAELLS, Josep. *Obra dispersa*. Barcelona: Gràfiques Tordera, 1979.
- (Ferran, *Calisay*) FERRAN, Elena. “Cent anys de licor *Calisay* i els orígens de la fórmula.” a *El Punt/Avui*, 29/09/2013.
- (Garcia, *Homenots del Sud*) GARCIA I PUJADES, Xavier. *Homenots del Sud, Tercera sèrie*. Tarragona: Arola editors, 2013.
- (Garcia, *Vida marinera*) GARCIA I SOLER, Xavier. *La vida marinera a Vilanova i la Geltrú*. Barcelona: Selecta, 1980.
- (Garriga, *Nadal Pachs*) GARRIGA, Ramon. «Nit de Nadal: recorts de Pachs». A: *Certamen Literari Musical Festa Major de 1903. La Violeta*. Vilafranca : Impremta Claret, 1904, p. 61-70.
- (Giralt, *Terra, ceps, homes*) GIRALT I RAVENTÓS, Emili: “Terra, ceps, homes”, dins *De l'aiguardent al cava*. Vilafranca del Penedès: *El3devuit*, 2003, p. 19-71.
- (Grases, *Hores jov.*) GRASES, Pere: *Obres*. Vol. 16: *Hores de joventut i maduresa*. Barcelona: Seix Barral, 1987.
- (Jorba, *Òdena*) JORBA SERRA, Xavier. *Òdena, segles XVI i XVII*. Barcelona: Parnass edicions, 2011.

- (*Cuynera catalana*) *La cuynera catalana o sia regles útils, fàcils, segures y econòmicas per cuynar bé*. Barcelona: Imprenta viuda Torras, 1851. [4^a ed. facsímil. Barcelona: Alta Fulla, 1999]
- (Llombart, *Fills morta viva*) LLOMBART, Constantí. *Los fills de la morta viva*. València: Emili Pascual, 1883.
- (Llorens, *Ben nascuda*) LLORENS I JORDANA, Rodolf. *La ben nascuda*. 3a ed. Barcelona: Ariel, 1977. [1a edició 1937].]
- (Maians, *Epistolario v*) MAIANS I SISCAR, Gregori. *Epistolario. Volumen v. Escritos económicos*. València: Biblioteca Valenciana Digital.
- (*Col·loqui dames*) MARTIN PASCUAL, Llúcia (ed.). *Col·loqui de dames*. Biblioteca Virtual Joan Lluís Vives. Transcripció del text del manuscrit 151 Biblioteca Universitària de Barcelona, conegut com “Jardinet d’orats”. Editat per Ramon Miquel i Planes, *Cançoner satírich valencià*, Barcelona, Biblioteca Catalana, 1911.
- (Massanell, *Del meu terror*) MASSANELL I ESCLASANS, Antoni. *Del meu terror*. Vilafranca del Penedès: Penedès, 1985.
- (*Mil endevinalles*) *Mil endevinalles catalanes*. Barcelona: Millà, 9.ª ed., 1988.
- (Milà, *Romancerillo*) MILÀ Y FONTANALS, Manuel: *Romancerillo Catalán. Canciones tradicionales*. 2ª edició. Barcelona: Librería de D. Álvaro Verdaguer, 1882. Edició facsímil, Barcelona: Alta Fulla, 1999.
- (Montanya, *Llocs sotaiguats*) MONTANYA I MARTÍ, Maria Teresa. *Els noms de llocs sotaiguats de la mar sitgetana a la rapitenca*. Vol. 2. *Inventari*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1991.
- (Muntaner, *Sitges*) MUNTANER PASCUAL, Ignasi M^a. *Els noms de lloc del terme de Sitges i de les terres veïnes*. Sitges: Grup d’Estudis Sitgetans, 1986.
- (Navarro, *Parlars Priorat*) NAVARRO, Pere “Els parlars del Priorat”, a *Lo Violí*, núm. 10, p. 10, 2010.
- (Orellana, *Valencia ant. mod.*) ORELLANA, Marcos Antonio de. *Valencia antigua y moderna* (text del segle XVIII publicat per primera vegada el 1923). València, 1985.
- (Paloma, *Milà folklorista*) PALOMA I TOUS, Joan Antoni. *Aportació a l’estudi del Milà i Fontanals folklorista*. Tesi doctoral, 1973.
- (Palomares, *Xató*) PALOMARES, Eduard. “El xató marca el camí”, dins suplement “Gourmets” *El Periódico*, novembre de 2013, p. 6.
- (Perea, *Pedres ronyó*) PEREA, Eugeni. *Amb pedres al ronyó*. Cotlliure: Fondation Antonio Machado / Cap Béar editions, 2014.

- (Pla, *Coses vistes*) PLA, Josep. *Coses vistes*. Barcelona: Selecta, 1949.
- (Pons Massaveu, *Auca de la Pepa*) PONS I MASSAVEU, Joan. *L'Auca de la Pepa. Noveleta de barri*. Barcelona: La Renaixensa, 1893.
- (Puig Codina, *Dàlia*) PUIG I CODINA, Ferran. “La Dàlia i lo Pensament”, a *Las quatre barras* núm. 28, 1892, p 16-17.
- (Querol, *Subirats*) QUEROL I ROVIRA, Carles. *Subirats. Conèixer el seu atractiu, viure'l i gaudir-lo*. Subirats, Ajuntament de Subirats, 2008.
- (Ramon, *Curandero*) RAMON I VIDALES, Ramon. *El curandero nou*. Barcelona: Bartomeu Baxarias, 1910.
- (Ramon, *Pilà de sis*) RAMON I VIDALES, Ramon. «Lo pilà de sis». A: *Certamen Literari Musical Festa Major de 1903. La Violeta*. Vilafranca: Impremta Claret, 1904, p. 53-59.
- (Ramon, *Vaca llet*) RAMON I VIDALES, Ramon: *Vaca de llet*. Barcelona: L'Avenç, 1909.
- (Riba, *Preu vi*) RIBA, Josep M. *Datos sobre el preu de producció del vi en el Penedès baix*. Barcelona, 1908.
- (Roig Raventós, *Sitges avis*) ROIG I RAVENTÓS, Emerencià. *Sitges dels nostres avis*. Sitges: Grup d'Estudis Sitgetans, 1994.
- (*Ruta xató*) «Ruta del xató. Al febrer arriben les xatonades populars», dins *El Periódico*, 11 de gener de 2014, p. 47.
- (Ruyra, *Pinya rosa*) RUYRA, Joaquim. *Pinya de rosa*, 2 vols. Barcelona: Editorial Catalana, 1920.
- (Sabaté, *De prop I*) SABATÉ I MILL, Antoni. *De prop i de lluny. La vila i alguna gent*. Vol. 1. Vilafranca: El 3 de vuit, 1994.
- (Sadurní, *Retalls folkl.*) SADURNÍ I VALLES, Pere. *Retalls del folklore penedesenc*. Vilafranca: Museu de Vilafranca, 1982.
- (Saisset, *Oun moun*) SAISSET, Albert. *Oun moun da coses*. Perpinyà, 1898.
- (Salvà, *Retorn*) SALVÀ, Maria Antònia. *El retorn*. Barcelona, 1934.
- (Serra, *Elogi pebrots*) SERRA, Màrius “L'elogi dels pebrots”, a *La Vanguardia*, 19 de maig de 2011, p 25.
- (Serra, *Verbàlia*) SERRA, Màrius. *Verbàlia 2.0* Barcelona: Editorial Empúries, 2010.
- (Solé Bordes, *Catànies*) SOLÉ I BORDES, Joan; CERCÓ I RIMBAU, Joan. *El llibre de les catànies i les coques de Vilafranca*. Valls: Cossetània, 2009.
- (Solsona, *Home maleta*) SOLSONA, Ramon. *L'home de la maleta*. Barcelona: Proa, 2011.

- (*Tarifa preus*) *Tarifa dels preus de les teles y altres sorts de robes y mercaderias...*
Barcelona, 1704.
- (Vázquez Montalban, *Atzavara*) VÁZQUEZ MONTALBÁN, Manuel: *Los alegres muchachos de Atzavara*. Barcelona, 1987.
- (Ventosa, *Viatge Montpeller a Mèxic*) VENTOSA I ROIG, Joan. “Diari del viatge de Montpeller a Mèxic. Octubre de 1941.” A *Del Penedès* núm. 23, 2010, p 14-45.
- (Verdaguer, *Obres completes*) VERDAGUER, Jacint. *Obres completes*. 4a. edició. Barcelona: Biblioteca Perenne, 1964.
- (Via, *De lluny*) VIA I PAGÈS, Lluís: *De lluny i de prop*. Barcelona: L’Avenç, 1911.
- (Vidal, *Malvasia Sitges*) VIDAL I TORRENTS, Francesc de Sales. *La malvasia de Sitges*. Comèdia en dues parts de dos actes. Barcelona: Jepús, 1866-1871.
- (Vidal i Valenciano, E. *Jocs*) VIDAL I VALENCIANO, Eduard. *Jochs y joguinas. Recorts de la infantesa*. Barcelona: López editor, 1893.
- (Vidal i Valenciano, G. *Vida camp*) VIDAL I VALENCIANO, Gaietà (1867): *La vida en lo camp. Quadros de costums catalanes*. Barcelona: Llibreria d’Àlvar Verdaguer, 1867. [inclou les obres: *Confiansa en Déu*, *La pubilla del Mas de Dalt*, *Qui endavant no mira enrera cau*, *Més val tart que may*]
- (Vidal i Valenciano, G., *Festa Major Vilafr.*) VIDAL I VALENCIANO, Gaietà. *Narració descriptiva de la Festa Major de Vilafranca del Panadès*. Vilafranca del Penedès: Impr. Pere Alegret, 1912.
- (Vidal Valenciano, G., *Rosada d’estiu*] VIDAL I VALENCIANO, Gaietà. *Rosada d’estiu*. Barcelona: Llibreria d’Àlvar Verdaguer, 1886.
- (Virella, *Empori vi*) VIRELLA I BLODA, Albert “De quan Vilanova i la Geltrú era un empori de vi”, dins *Miscel·lània Penedesenca 1978*.
- (Xirinacs, Olga, *Poesia completa*) XIRINACS, Olga. *Óssa major. Poesia completa (1977-2009)*. Barcelona: Omicron, 2009.